BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Erasmus, Desiderius

Novum Testamentum omne

Bd.: [1/2]

Basilea 1519

Res/2 B.gr. 4-1/2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10196288-3
VD16 B 4197

10196266

Anno 1570

Rec. 2° B. gr. 4 (1/2

2nd ed. of Erasmus of Rotterdam's
New Testament in Greek.

2 Bde The 1st ed. publ. 1516 at Basle Froben
is the Ed. Princeps of the Greek Text.

Res. 2° B. gr. 4 (1/2

2nd ed. of Erasmus of Rotterdam's New Testament in Greek.

2 Bde The 1st ed. publ. 1516 at Basle Froben is the Ed. Princeps of the Greek Test.

Erasmus' Greek New Testament in the original Dated Binding

121. **NOUUM TESTAMENTUM OMNE,** multo quam antehac diligentius ab ERASMO ROTERODAMO. In Greek and Latin. Erasmus, Letters, two 12½ inches) on title, leaf containing Gospels, Beautiful dedication and the book woodcuts, un-ning of each initials mark on the Pauline throughout, by 12½ inches), and Woodcuts printer's original letter to the Apostles, dated 1520 inner Froben's in "Novu Title Acts, lavishly folio (7¾ pig-skin, papers and last doubtedly title forced. The used page. Small-stamped end-papers in first and last with the re-enforced. Headpieces, blind-stamped new holes in Basel, 1518-19. hinges Notes in an old hand in some of the margins. leaves. on the last page. full front cover; small Froben, John

Second edition of Erasmus' Greek New Testament. The first edition of 1516 is the earliest published the voluminous notes, which are usually found in Greek. The present copy does not include and Moule 4597. Darlow and Moule the first leaf of Matthew is signed "VG", the signature of volume. The woodcut border to the first leaf of Matthew is signed "VG", the signature of the famous 16th century artist in woodcut—Urs Graf.

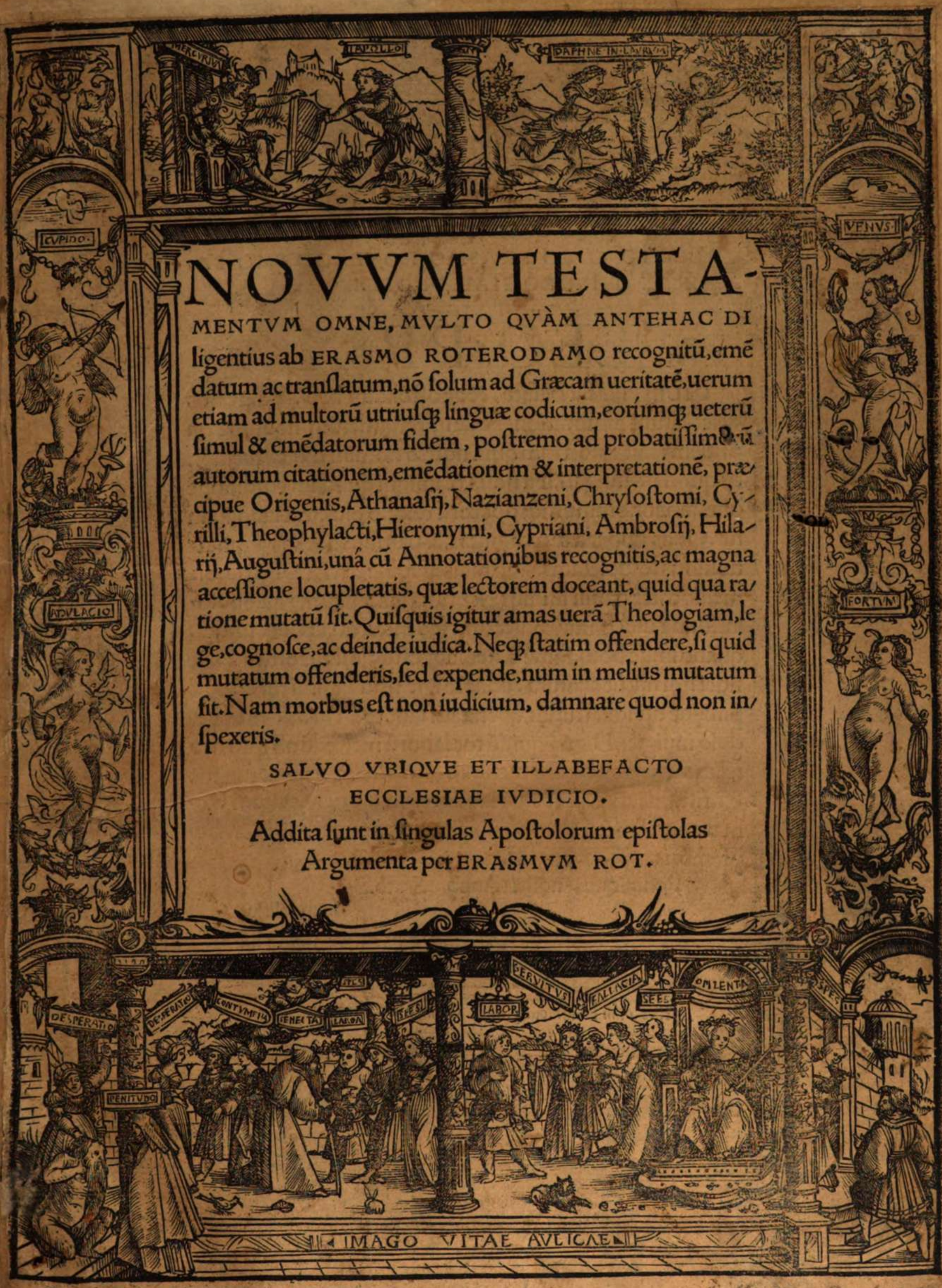

NOVVM TESTAMENTVM OMNE, MVLTO QVÀM ANTEHAC DILIGENTIVS AB ERASMO ROTERODAMO RECOGNITVM, EMENDATVM AC TRANSLATVM, NÓ SOLVM AD GRÆCAM VERITATEM, VERVM ETIAM AD MVLTORVM VTRIVSQ; LINGVÆ CODICVM, EORVMQ; VETERVM SIMVL & EMENDATORVM FIDEM, POSTREMO AD PROBATISSIMORVM AVTORVM CITATIONEM, EMENDATIONEM & INTERPRETATIONEM, PRÆCIPVE ORIGENIS, ATHANASII, NAZIANZENI, CHRYSOSTOMI, CYRILLI, THEOPHYLACTI, HIERONYMI, CYPRIANI, AMBROSII, HILARII, AVGVSTINI, VNÀ CVM ANNOTATIONIBVS RECOGNITIS, AC MAGNA ACCESSIONE LOCVPLETATIS, QVÆ LECTOREM DOCEANT, QVID QVA RATIONE MVTATVM SIT. QVISQVIS IGITVR AMAS VERAM THEOLOGIAM, LEGE, COGNOSCE, AC DEINDE IVDICA. NEQ; STATIM OFFENDERE, SI QVID MVTATVM OFFENDERIS, SED EXPENDE, NVM IN MELIVS MVTATVM SIT. NAM MORBVS EST NON IVDICIVM, DAMNARE QVOD NON INSPEXERIS.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFACTO ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas Argumenta per ERASMVM ROT.

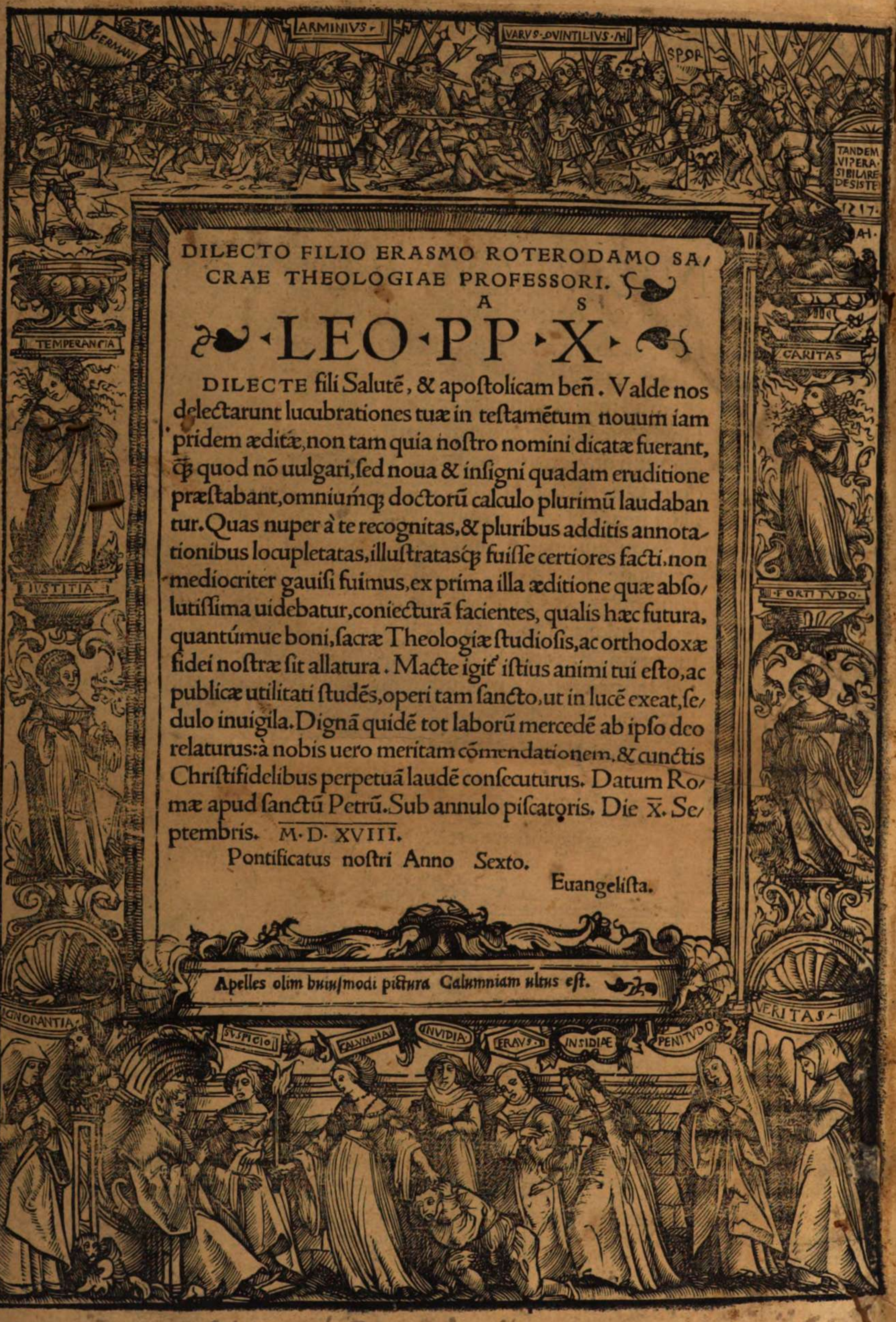

DILECTO FILIO ERASMO ROTERODAMO SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI.

A S

LEO PP X

DILECTE fili Salutē, & apostolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in testamētum nouum iam pridem æditæ, non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant, q̄ quod nō uulgari, sed noua & insigni quadam eruditione præstabant, omniumq̄ doctorū calculo plurimū laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas, illustratasq̄ fuisse certiores facti, non mediocriter gauisi fuimus, ex prima illa æditione quæ absolutissima uidebatur, coniecturā facientes, qualis hæc futura, quantúmue boni, sacræ Theologiæ studiosis, ac orthodoxæ fidei nostræ sit allatura. Macte igit' istius animi tui esto, ac publicæ utilitati studēs, operi tam sancto, ut in lucē exeat, sedulo inuigila. Dignā quidē tot laborū mercedē ab ipso deo relaturus: à nobis uero meritam cōmendationem, & cunctis Christifidelibus perpetuā laudē consecuturus. Datum Romæ apud sanctū Petrū. Sub annulo piscatoris. Die X. Septembris. M·D·XVIII.

Pontificatus nostri Anno Sexto.

Euangelista.

Apelles olim huiusmodi pictura Calumniam ultus est.

BSB MÜNCHEN

Dem Pfarrer in Bermarsdorf Jagöria. Frobenius

BURG'SCHE BIBLIOTHEK ZU BRESLAU.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO, ERASMVS ROTERODAMVS THEOLOGORVM INFIMVS. S. D.

INTER tot egregia decora, Leo decime, pontifex maxime, quibus undiq; clarus & suspiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adisti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamẽtis, nõ minus eruditorũ hominuũ monumentis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus indytæ, hinc innumeris corporis animiq; dotibus, quas partim diuini numinis indulsit benignitas, partim eadem aspirante, tua parauit industria, non alia res te uerius, aut magnificẽtius illustrauit, q̃ quod ad istum honorem, quo maior inter homines, homini non potest contingere, parẽ morum attuleris innocentiã, neq; uero uitam modo ab omni dedecore longe, latéq; semotam, uerumetiam famam, nulla unq̃ siniſtri rumoris labe aspersam. Id quod cum ubiq; difficillimum est, tum præcipue Rhomæ, cuius urbis tanta est libertas, ne dicã petulantia, ut illic à conuicijs parum tuta sit & integritas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à uitijs. Quibus rebus factum est, ut Leoni nõ paulo plus ueræ laudis pepererit, quod summum pontificium promeruisset, q̃ quod accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi simul & sanctissimi muneris functione, cum tot præclaris factis, tot eximijs uirtutibus susceptum honorem uicissim cohonestes, nihil tamen est, quod te superis pariter & mortalibus commendet efficacius, q̃ quod summo studio, pariq; sapientia, illud potissimum agis ac moliris, ut indies in melius p̃ouehatur Christiana pietas, hactenus temporum maximéq; bellorũ uitio, nonnihil labefacta collapsáq;, ut est cæterarum item omnium rerum humanarum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelutiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius est restituisse, q̃ condidisse. Proinde quando tu nobis uelut alterum præstas Esdram, & sedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, sarciẽdæ religionis prouinciam strenue capessis, par est nimirum, ut omnes ubiq; gẽtium ac terrarum Christiani, rem omnium pulcherrimam ac saluberrimam conantem, pro sua quisq; facultate adiuuent. Iam uideo passim, excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulentos reges, Solomoni nostro in templi structuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli

Hæc è prima Versio Erasmi vide Waltheri Officinam Bibl. p. 2. 365.

seu potius homunculi, qualescunque materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferremus, mittere studemus, uile quidem munusculum, quod ad nostram attinet operam; sed unde (nisi me fallit animus) CHRISTI templo, si nō multum splendoris, certe non parum utilitatis sit accessurum, præsertim si eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu summa rerum humanarum pendet uniuersa. Etenim cum illud haberem perspectissimum, præcipuam spem, planéque sacram, ut aiunt, ancoram, restituendæ sarciendæq; Christianæ religionis in hoc esse sitam, si quotquot ubiq; terrarum Christianam philosophiam profitentur, in primis autoris sui decreta, ex Euangelicis Apostolicisque literis imbibant, in quibus sermo ille cœlestis, quondam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc spirat, adhuc agit & loquitur, sic ut mea quidem sententia nusquā aliâs efficacius aut præsentius: ad hæc, cum uiderem salutarem illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipsis peti uenis, ex ipsis hauriri fontibus, quàm ex lacunis, aut riuulis, nouum ut uocant testamentum, uniuersum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere, neque leui opera, sed adhibitis in consilium complu ribus utriusque linguæ codicibus, nec ijs sanè quibuslibet, sed uetustissimis simul & emendatissimis. Et quoniam nouimus in rebus sacris, religiose quoque uersandum esse, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorum scripta circūuolantes, ex horum citationibus aut expositionibus subodorati sumus, quid quisque legisset, aut mutasset. Adiecimus annotationes nostras, quæ primum lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatū, deinde si quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obscurum, id explicent, atque enodent. Postremo quæ obsistant, quo minus prodiue sit in posterum deprauare, quod nos uix credendis uigilijs restituissemus. Quanquam ut ingenue dicam, quicquid hoc est operis uideri poterat humilius, quàm ut ei dicandum esset, quo nihil maius habet hic orbis, nisi conueniret, ut quicquid ad religionem instaurandam pertinet, haud alij consecretur, quàm summo religionis principi, & eidem assertori. Neque metus est, ne munus hoc nostrum qualecunque, sis aspernaturus, qui non loco tantum refers illum, qui donaria non pretijs sed animis solitus sit æstimare, qui duo minutula pauperculæ uiduæ, splendidis & opimis diuitum donarijs prætulerit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratensibus floscul is, aut hortensibus herbulis concinnatas corollas suspendi diuis, quas, re tenuis, pietate diues offert plæbecula? Alioqui quicquid illud est seu magnum, seu pusillum, seu ludicrum, seu serium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, suopte iure sibi potest uindicare, summus ille apud suos, uirtutum ac literarū omniū Mecœnas & antistes, Gulielmus Archiepiscopus Cantuariensis, totius Angliæ, non tituli tantum honore primas, ac tuæ sanctitatis legatus, ut uocant, natus, cui meipsum quoque quantus quantus sum debeo, non modo uniuersum studij mei prouentum. Siquidem is (ut ne dicam interim, cuiusmodi tum publice, tum priuatim in me fuerit) id præstat suæ Britanniæ, quod Leo præstat orbi terrarum, quódq; Medicea domus iam olim est Italiæ, uel hoc nomine

Decreta Christi.

Annotationū utilitas.

Archiepiscopus Cantuariensis.

Bischöfliche Stadt-Bibliothek Breslau.

nomine terrarum omnium felicíſſimæ, hoc is ſuis eſt Anglis, ceu ſalutare quoddam ſydus, ab ipſis fatis in hoc datus, ut eo præſide, quicquid eſt bonarum rerum repullulet ac ſuboleſcat. Nam perinde, quaſi uno in homine plures ſint heroes, & unicum pectus, non ſimplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiſcopum gerit eccleſiæ, legatum ſedi Rhomanæ, conſiliarium regiæ, cancellarium iuſticiæ, Mecœnatem ſtudijs. cuius opera potiſſimum factum eſt, ut inſula iam olim uiris, armis, opibuſque pollens, nunc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis, adeo floreat, ut cum quauis cæterarum regionum poſſit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris noſtri manaret utilitas, uiſum eſt, tui nominis apud omnes ſacroſancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem, præſertim cum huc uocet ipſa quoque rei ratio, quod pulchre congruebat, ut illius auſpicijs hæc Chriſtiana philoſophia diriuaretur ad omneis mortales, qui Chriſtianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficiſceretur doctrina cœleſtis ad uniuerſos homines, per quem CHRISTVS nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo, quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiam felicius & auſpicatius exeat in manus hominum, ſi duobus totius orbis ſummatibus uiris communiter fuerit cõſecratus? Quandoquidem aris templiſq; uidemus hoc plus accedere maieſtatis ac uenerationis, quod pluribus ſimul diuis ſint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea eſt Leonis modeſtia facilitásq;, ut hac parte non minus ſit maximus, quàm ea qua maximos omnes longo ſuperat interuallo. Et ea eſt Archiepiſcopi in omni decorum genere præſtantia, ut Leonem omnibus numeris ſummum, non alius magis deceat collega. Poſtremo ſi fas eſt apud tantum principem nonnihil Thraſonis è comœdia referre, quantumuis in ſpeciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in receſſu, quàm prima ſtatim fronte præ ſe ferat opus. Sed ne celſitudinem tuam iugi ſolicitudine, terrarum orbi conſulentem, longiore ſermone remorans, in publica peccem commoda, quod reliquum eſt, cum plebeio lectore tranſigam, ſed prius illud apprecatus, ut cuius prouidentia Leo decimus contigit ſubleuandis rebus mortalium, idem eum nobis & quàm maxime longæuum eſſe uelit, & feliciſſimum.

Baſileæ Anno reſtitutæ ſalutis M. D. XVI. Calendis Februarijs."

ERASMI ROTERO-

DAMI PARACLESIS AD LECTOREM PIVM.

Lactantius.

LACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguam unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cum primis optat sibi dari eloquẽtiam, Tullianæ proximã, improbum ratus, opinor, optasse parẽ. At ego sanè, si quid huiusmodi uotis proficitur, tãtisper dũ mortales omneis ad sanctissimum ac saluberrimum Christianæ philosophiæ studiũ adhortor, ac ueluti dassicum canẽs euoco, uehemẽter optarim eloquẽtiã mihi dari, lóge aliam q̃ fuerit Ciceroni: si minus picturatã quàm fuit illius, certe multo magis efficacẽ. Imò si cui unq̃ talis cõtigit dicendi uis, qualem nõ omnino sine causa, ueterũ poëtarũ fabulæ subnotarunt in Mercurio, qui ceu magica uirga, diuináq̃ cithara somnũ immittit cũ libet, & idẽ adimit, quos uult ad inferos impellẽs, ac rursus ab inferis euocans, Aut qualẽ signarunt in Amphione Orpheóq̃, quorũ alter rigida mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualẽ Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omneis catenulis à lingua in aures infixis, quò uellet circũducenti. Aut qualẽ Marsyæ fabulosa tribuit antiquitas, Aut certe, ne nimiũ diu fabulis immoremur, qualẽ Socrati tribuit Alcibiades, Pericli uetus comœdia, quæ non aures tantũ mox peritura uoluptate deliniat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorũ, quæ rapiat, quæ trãsformet, quæ multo aliũ dimittat auditorem q̃ acceperit. Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrũ Magnũ ad belli studiũ inflãmare solitus legitur. Neq; defuerunt olim, qui precaminibus, quas Græci uocant ἐπῳδὰς, nihil ducerent efficacius. Quod si quod usq̃ esset huiusmodi genus incantamenti, si qua uis harmoniæ, quæ uerũ habeat ἐνθουσιασμὸν, si qua Pithò uere flexanima, eã mihi cupiã in præsentia suppetere, quo rẽ omniũ saluberrimã omnibus persuadeã. Quanq̃ illud potius optandũ, ut CHRISTVS ipse cuius negociũ agitur, ita citharæ nostræ chordas temperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omniũ. Ad quod quidem efficiendũ, nihil opus rhetorũ epicheremat is, aut epiphonemat is. Hoc quod optamus, non alia res certius præstet, q̃ ipsa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primũ quidẽ nõ libet in præsentia refricare querelã illam, non omnino nouã, sed heu nimiũ iustã, & haud scio an unq̃ iustiorẽ q̃ hisce temporibus, cũ tam ardentibus animis in sua quisq̃ studia, mortales incumbãt, hanc unã CHRISTI philosophiã

Optat eloquẽtiã efficacem.

Mercurius.

Hercules Celticus.

Marsyas.

Socrates.

Alcibiades.

Pericles.

Timotheus.

Veritatis oratio quo simplicior hoc efficacior.

Philosophia Christi neglecta.

à nõnullis

à nonnullis etiam Christianis rideri, à pleriſq; negligi, à paucis tractari, ſed frigidè: non enim dicam inſyncere. At in cæteris diſciplinis omnibus, quas humana prodidit induſtria, nihil eſt tam abditum ac retruſum, quod non perueſtigarit ingenij ſagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philoſophiam, non his quibus par eſt, animis amplectamur, quotquot ipſo etiam cognomine CHRISTI nomen profitemur? Platonici, Pythagorici, Academici, Stoici, Cynici, Peripatetici, Epicurei, ſuæ quiſq; ſectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emorituri citius, quàm autoris ſui patrocinium deſerant. At cur non multo magis tales animos præſtamus autori noſtro principiq; CHRISTO? Quis non uehementer fœdum cenſeat, Ariſtotelicam profitenti philoſophiam, neſcire quid uir ille ſenſerit de cauſis fulminum, de prima materia, de infinito? quæ nec cognita felicem, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot ſacramẽtis adacti CHRISTO, nõ fœdum ac turpe putamus illius neſcire dogmata, quæ certiſſimam omnibus præſtent felicitatem? Nam quorſum attinet hic contentione rem exaggerare, cum hoc ipſum impiæ cuiuſdam dementiæ ſit, CHRISTVM cum Zenone aut Ariſtotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modeſtiſſime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi ſuæ ſectæ principibus, quantum poſſunt, aut quantũlibet. Certe ſolus hic è cœlo profectus eſt doctor, ſolus certa docere potuit, cum ſit æterna ſapientia: ſolus ſalutaria docuit unicus humanæ ſalutis autor, ſolus abſolute præſtitit, quicquid uniquàm docuit, ſolus exhibere poteſt, quicquid promiſit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptijs adfert, id ob hoc ipſum acrius auemus cognoſcere, quod è peregrino ſit orbe deportatum, & pretij pars eſt è longinquo ueniſſe, & ſæpenumero in ſomnijs homunculi, ne dicam impoſtoris, tam anxie diſtorquemur, non ſolum nullo fructu, ſed magno temporis diſpendio, ut ne quid addam grauius: tametſi iam hoc ipſum ut nihil accedat, grauiſſimum eſt. At qui fit, ut huiuſmodi cupiditas non item Chriſtianos titillet animos, quibus perſuaſum eſt, id quod res eſt, hanc doctrinam non ex Aegypto Syriáue, ſed ex ipſo ueniſſe cœlo? Cur non ita nobiſcum cogitamus omnes? nouum & admirabile philoſophiæ genus ſit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus eſt homo: qui immortalis, factus eſt mortalis: qui in corde patris erat, ſeſe demiſit in terras. Magnum quiddam & haudquaquàm triuiale ſit, oportet: quicquid illud eſt, quod ille tam admirandus autor, poſt tot excellentium philoſophorum familias, poſt tot inſignes prophetas, docturus aduenerit, Cur non hic pia curioſitate ſingula cognoſcimus, diſquirimus, excutimus? Præſertim cum hoc ſapientiæ genus, tam eximium, ut ſemel ſtultam reddiderit uniuerſam huius mundi ſapientiam, ex paucis hiſce libris, uelut è limpidiſſimis fontibus, haurire liceat longe minore negocio, quàm ex tot uoluminibus ſpinoſis, ex tam immenſis, ñſque inter ſe pugnantibus interpretum commẽtarijs, Ariſtotelicam doctrinam, ut ne addam, quanto maiore cum fructu. Nihil enim hic neceſſe eſt, ut tot anxijs diſciplinis inſtructus accedas. Simplex & cuiuis paratũ eſt uiaticum. Tantũ fac adferas pium ac promptum

Philoſophorũ gentilium peritia.

Chriſtianorũ ſocordia.

Chriſtus.

Peregrina placent.

In ſomnijs homunculorũ diſtorquemur

E cœlo uenit.

Præſtantia philoſophiæ Chriſtianæ.

Quib⁹ instru/ctum oporteat esse, qui Christianam philosophiam discere cupiat.

animum, & in primis simplici puraq; præditum fide. Tantum esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorem spiritum, qui nulli sese lubentius impartit, quàm simplicibus animis. Illorũ disciplinæ, præterq; quod falsam promittunt felicitatẽ, multorũ ingenia submouent, ipsa uidelicet præceptorum difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accõmodat, submittit se paruulis, ad illorum modulum sese attemperat, lacte illos alens, ferens, confouens, sustinens, omnia faciens, donec grandescamus in CHRISTO. At rursum ita non deest infimis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo longius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submoueris. Paruis pusilla est, magnis plusq; maxima. Nullam hæc ætatẽ, nullum sexum, nullam fortunam, nullam reiicit conditionem. Sol hic non perinde cõmunis, & expositus est omnibus, atque CHRISTI doctrina. Non arcet omnino quenq;, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuidens. Ve-

Ab idiotis etiã legi debẽt diuinæ literæ.

hementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguam transfusas, siue quasi CHRISTVS tam inuoluta docuerit, ut uix à paucu-lis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regum mysteria cœlare fortasse satius est, at CHRISTVS suæ mysteria q; maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atq; utinam hæc in omnes omniũ linguas essent transfusa, ut nõ solum à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoq; & Saracenis legi

Cognitio.

cognosciq; possint. Primus certe gradus est, utcunq; cognoscere. Esto riderẽt multi, at caperentur aliquot. Vtinã hinc ad stiuam aliquid decantet agricola, hinc nonnihil ad radios suos modulet' textor, huiusmodi fabulis itineris tædium leuet uiator. Ex his sint omnia Christianorũ omnium colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cõfabulationes. Assequat' quisq; quod potest, exprimat quisq; quod potest. Qui posterior est, non inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentẽ, nõ desperet. Cur professionẽ omniũ cõmunẽ ad paucos cõtrahimus? Neq; enim consentaneum est, cum baptismus ex æquo communis sit Christianorum omnium, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cum sacramenta cætera, denique cum præmium illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse releganda, quos hodie uulgus

Theologi. Monachi.

theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamen, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamen hos inquã ipsos optarim maiorẽ in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multum absint à suo titulo, hoc est, qui terrena loquantur non diuina, & inter monachos, qui CHRISTI paupertatẽ, & mundi cõtemptum profitentur, plusq; mundum reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nõ syllogismis, arte cõtortis, sed affe

Vere Theologus.

ctu, sed ipso uultu atq; oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano non esse fidendum huius mundi præsidijs, sed totum oportere pendere de cœlo, nõ esse retaliandam iniuriam, bene precandum male precantibus, bene merẽdum de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerandos, si corrigi nequeant: qui suis exuunt' bonis,

qui

qui depellunt̃ possessionibus,qui lugent hos beatos esse,non deplorandos,mortẽ optandam etiã pijs:ut quæ nihil sit aliud q̃ traiectus ad immortalitatẽ: hæc inquã & huiusmodi,si quis afflatus spiritu CHRISTI prædicet,inculcet,ad hæc hortetur, inuitet,animet,is demũ uere Theologus est,etiamsi fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is denicq̃ magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli,fortasse subtilius disserat alius,uel nõ Christianus,at illud persuadere, ut hic puri ab omnibus inquinamẽtis uitam exigamus angelicam,id demũ Christiani theologi munus est. Qd̃ si quis obstrepet, hæc esse crassula, & idiotica, nihil aliud huic respõderim,nisi quod hæc crassa CHRISTVS præcipue docuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantũuis idiotica, tot germane Christianos, tot insignium martyrũ examina nobis prodiderũt. Hæc inquã illiterata,ut ipsis uidetur,philosophia,summos orbis principes,tot regna,tot gentes,in suas pertraxit leges,id quod nulla Tyrannorũ uis, nulla philosophorũ poterat eruditio. Neq̃ uero repugno, quo minus sapientiam istam,si uidetur,loquantur inter perfectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorũ uulgus,quod istas subtilitates,an sciuerint apostoli,uiderint alij,certe non docuerunt. Hæc inquã plebeia,si præstarẽt pro sua sorte principes,si in concionibus inculcarẽt sacerdotes, si pueris instillarẽt ludimagistri potius q̃ erudita illa,ex Aristotelis & Auerrois deprompta fontibus, nõ sic perpetuis penè bellis tumultuaretur undiq̃ res Christiana, nõ tam insano studio,per phas nephasq̃ congerendi diuitias feruerent omnia, nõ tot litibus ubiq̃ perstreperent sacra pariter ac prophana. Deniq̃ non titulo tantum & ceremonijs differemus ab ijs qui CHRISTI philosophiam non profitentur. Siquidem in his tribus hominum ordinibus præcipue situm est Christianæ religionis uel instaurandæ uel augendæ negocium, in principibus, & qui horum gerunt uices magistratibus: in episcopis, & horum uicarijs, sacerdotibus:& in ijs qui primam illam ætatem ad omnia sequacem instituunt. Quos si omisso suo negocio contingat ex animo conspirare in CHRISTVM, nimirum uideremus haud ita multis annis, uerum quoddam,ut & Paulus inquit γνήσιον Christianorum genus passim emergere,quod CHRISTI philosophiam,non ceremonijs tantum,& propositionibus, sed ipso pectore,totaq̃ uita referret. His armis longe citius pellicerentur ad CHRISTI fidem,Christiani nominis hostes, q̃ minis,aut armis. Vt omnia iungamus præsidia,nihil ipsa ueritate potentius. Platonicus non est qui Platonis libros non legerit,& theologus est, nõ modo Christianus qui CHRISTI literas non legerit? Qui diligit,inquit,me,sermones meos seruat. hanc ipse notam præscripsit. Proinde si uere ex animo sumus Christiani,si uere credimus illum è cœlo missum, ut ea nos doceret,quæ philosophorũ sapientia nõ poterat,si uere expectamus ab eo, quod nulli principes, quantumuis opulenti donare queunt, cur est nobis quicq̃ huius literis antiquius? Cur omnino quicq̃ uidetur eruditum, quod ab huius decretis dissidet? Cur in his adorandis literis, idem, ac penè dixerim plus,nobis permittimus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorum libris sibi permittunt interpretes prophani? ut perinde quasi in re ludicra uersemur: ita quicquid in buccam uenerit, cõmentemur,

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt.

Principes?

Episcopi.

Ludimagistri

Veritas.

Temeritas quorundã.

commentemur, detorqueamus, inuoluamus. Cœlestia dogmata, ceu Lydiam regulam, ad nostram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa scisse uideamur, quicquid usquàm est prophanarum literarũ huc conuehentes, id quod est in Christiana philosophia præcipuum, non dicam corrumpimus: sed quod negari non potest, ad paucos homines contrahimus, rem quã CHRISTVS nihil uoluit esse communius. Hoc philosophiæ genus in affectibus situm uerius, quàm in syllogismis, uita magis est q̃ disputatio, afflatus potius q̃ eruditio, transformatio magis q̃ ratio. Doctos esse, uix paucis contingit: at nulli non licet esse Christianum, nulli non licet esse pium, addam audacter illud, nulli nõ licet esse Theologum. Iam facile descendit in animos omnium, quod maxime secundum naturam est. Quid autem aliud est CHRISTI philosophia, quam ipse renascentiam uocat, q̃ instauratio bene conditæ naturæ? Proinde quanq̃ nemo tradidit hæc absolutius, nemo efficacius q̃ CHRISTVS, tamen permulta reperire licet in ethnicorum libris, quæ cum huius doctrina cõsentiant. Nulla fuit unq̃ tam crassa factio philosophiæ, quæ docuerit pecuniam, hominẽ reddere felicem: nulla tam impudens, quæ in uulgaribus istis honoribus aut uoluptatibus, finem boni cõstituerit. Viderunt Stoici neminẽ esse sapientẽ, nisi bonum uirum: uiderunt nihil esse uere bonum aut honestum, præter ueram uirtutem, nihil horrendum aut malum, præter unam turpitudinẽ. Iniuriam nõ esse pensandam iniuria, multis modis apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis sit anima, non esse deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorem: præterea animam omnibus modis abducendam ab affectibus corporis, & ad ea traducendam, quæ uere sunt, cum nõ uideantur. Nullam rem nobis suauem esse posse, quæ non aliquo modo cõtemnatur, in politicis scripsit Aristoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini suaue esse posse, nisi adsit animus nullius mali sibi conscius, unde ceu fonte scatet uera uoluptas, fatetur & Epicurus. Quid quod magnã huius doctrinæ partẽ præstitere nõ pauci, præcipue Socrates, Diogenes, & Epictetus? At eadem cum tanto plenius & docuerit & præstiterit CHRISTVS, an non prodigij simile, hæc à Christianis uel ignorari uel negligi, uel etiam rideri? Si sunt quæ propius pertinent ad Christianismum, his antiquatis, illa sequamur: sin hæc sola sunt, quæ uere Christianum possint efficere, cur hæc propemodum magis pro obsoletis & abrogatis habemus, q̃ libros Mosaicos? Primum autem est scire quid docuerit, proximum est præstare. Neq; enim ob id opinor, quisquàm sibi Christianus esse uideatur, si spinosa, molestaq; uerborum perplexitate, de instantibus, de relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus disputet: sed si quod CHRISTVS docuit & exhibuit, id teneat exprimatq;. Non quod horum studium damnem, qui in argutijs huiusmodi non sine laude, exercuerunt ingenij sui uires: nolim enim offendi quenq̃, sed quod existimem, & uere, ni fallor, existimo, puram ac germanam illam CHRISTI philosophiam, non aliunde felicius hauriri, quàm ex euangelicis libris, quàm ex apostolicis literis, in quibus si quis pie philosophetur, orans magis quàm argumentans, & transformari studens potius q̃ armari, is nimirũ comperiet nihil esse

Philosophia Christiana quibus in rebus, & quid

Philosophia Christi, instauratio bene cõditæ naturæ.

Ethnici.

Stoici.

Socrates.

Aristoteles.

Epicurus.

Christus.

Decreta Christi pro obsoletis habemus.

Hæc argutum faciunt, at nõ Christianum.

Ex euãgelicis & apostolicis literis, germana Christi philosophia felicissime hauritur

esse quod ad hominis felicitatem, nihil quod ad ullam huius uitæ functionẽ pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutum. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet q̃ ipse CHRISTVS? Siue uiuendi formam requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, q̃ Archetypus ipse CHRISTVS? Siue pharmacum aliquod aduersus molestas animi cupiditates desyderamus, cur alibi putamus remedium esse præsentius? Siue cupimus residem ac languescentẽ animum expergefacere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animũ ab huius uitæ molestijs auocare, cur aliæ magis placent deliciæ? Cur statim malumus ex hominũ literis, CHRISTI sapiẽtiam discere q̃ ex ipso CHRISTO? qui quod pollicitus est se semper nobiscum fore usq; ad consummationem seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiamnum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quàm cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebant Iudæi, quàm tu uides & audis in euangelicis literis, tantũ ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tandem hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circumferimus, iterum atq; iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorũ, qui cum alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidem unquàm in omni uita. Mahumetæi sua tenent dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suũ ediscunt Mosen. Cur nos non idem præstamus CHRISTO? Qui Benedicti profitentur institutũ, regulam ab homine, eoq; penè idiota, & idiotis scriptam, tenẽt, ediscunt, imbibunt. Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulam callent. Franciscani Francisci sui traditiunculas adorant, amplectuntur, & quôquo terrarum se contulerint, secum circumferunt, tutos se non credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuunt regulæ ab homine scriptæ, quàm uniuersi Christiani suæ regulæ, quam omnibus tradidit CHRISTVS, quam omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcentas etiam addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinam fiat, ut quemadmodum Paulus scripsit, Mosi legem non fuisse glorioſam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorum literæ ita sanctæ habeantur, ut hæc præ illis non uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, quid Occam alij uelint tribuere, per me sanè cuiq; liberum erit: nolim enim cuiusquàm imminuere gloriam, aut cum inueteratis iam hominum studijs dimicare. Sint illa quantumuis erudita, quantumuis subtilia, quantumuis si uelint seraphica, hæc tamen certissima fateantur oportet. Paulus dijudicari uult spiritus prophetarum, num ex deo sint. Augustinus omnes omnium libros cum iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis. In his solis literis, & quod non assequor, tamen adoro. Hunc autorem nobis non schola Theologorum, sed ipse pater cœlestis, diuinæ uocis testimonio comprobauit, idq; bis, primum ad Iordanẽ in baptismo, deinde in monte Thabor in transfiguratione: HIC (inquit) EST FILIVS MEVS DILECTVS, IN QVO MIHI COMPLACITVM EST, IPSVM AVDITE. O solidam autoritatem, ueréque (ut isti uocant) irrefragabilem.

Vtilitas.

Literæ hoim.

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, q̃ cum uiueret.

Homines.

Deus.

Pium uotum.

Theologia recens.

Ab autore.

Quid

Quid est ipsum audite? Nimirum, hic unicus est doctor, huius uniꝰ discipuli sitis. Attollat studijs suum quisq; quantum uolet autorem, hoc de uno citra exceptionem dictum est CHRISTO. In hunc primū descendit columba, paterni testimonij cōprobatrix. Huius spiritum proxime refert Petrus: cui summus ille pastor oues suas semel iterum ac tertio pascendas cōmisit, pascendas autē haud dubium quin Christianæ doctrinæ pabulo. Hic in Paulo ueluti renatus est, quē ipse uocauit organum electum, & insignem sui nominis præconē. Ioannes qd̄ è sacrosancto illo pectoris fonte hauserat, id suis expressit literis. Quid quæso simile in Scoto (nolim id contumeliæ causa dictum uideri) quid simile in Thoma? Quanq; illius ingenium admiror, huius etiā ueneror sanctimoniam. Cur non in his tantis autoribus philosophamur oēs? Quin hos sinu circumferimus, hos semper habemus in manibus, quin in his uenamur, scrutamur, disquirimus assidue? Cur maior uitæ portio datur Auerroi, cq; Euangelijs? Cur tota penè ætas in hominum decretis, & inter se pugnantibus opinionibus conteritur? Iam uero sint illa sanè, si libet, sublimium Theologorū. At in his certe sit futuri quondam magni theologi tyrociniū. Quotquot in baptismo iurauimus in uerba CHRISTI: si tamen ex animo iurauimus, mox inter ipsos parentū cōplexus, & nutricū blandicias, CHRISTI dogmatis imbuamur. Nam & altissime insidet, & tenacissime hæret, quod primum rudis illa animi testula cōbiberit. CHRISTVM prima sonet balbuties, ex huius euangelijs prima formet infantia: quē ita cum primis tradi cupiam, ut & à pueris ametur. In his deinde uersent studijs, donec tacitis auctibus adolescant in uirum robustū in CHRISTO. Aliorū literæ sunt eiusmodi, ut nō parū multos pœnituerit insumptæ in illis operæ: ac sæpenumero fit, ut qui per omnē uitam, pro tuendis illarū decretis ad mortē usq; depugnarūt, in ipsa morte, ab autoris sui factione desciscant. At felix ille quē in hisce literis meditantē mors occupat. Has igitur toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uersemur, has exosculemur, his demum immoriamur, in has transformemur, quandoquidē abeunt studia in mores. Qui cōsequi nō potest (quis autē id nō potest, si modo uelit) is saltem adoret, hasce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si quis ostendat CHRISTI pedibus impressum uestigium, cq; procumbimus Christiani, cq; adoramus? At cur non potius uiuam illius & spirantē imaginē in hisce ueneramur libris? Si quis CHRISTI tunicam exhibeat, quo non terrarū prouolaturi simus, ut eam osculari liceat? Atqui ut totam illius supellectilem proferas, nihil erit, quod CHRISTVM expressius ac uerius repræsentet, cq; euangelicæ literæ. Ligneam aut saxeam statuam, amore CHRISTI, gemmis auroq; decoramus. Quin hæc potius auro gemmisq;, & si quid his pretiosius, insigniunt, quæ tanto præsentius CHRISTVM nobis referunt, cq; ullas imaguncula? Siquidem illa, quid aliud cq; corporis figuram exprimit? si tamē illius quicquàm exprimit: at hæ tibi sacrosanctæ mentis illius uiuam referunt imaginē, ipsumq; CHRISTVM loquentem, sanantē, morientē, resurgentē, deniq; totum ita præsentem reddunt, ut minus uisurus sis, si coràm oculis conspicias.

Christi dogmatis imbuendi pueri

Literæ humanæ.

Diuinæ.

In has transformemur.

In euāgelicis & apostolicis literis spirans est & uiua Christi imago.

Euangelicæ literæ.

PARACLESEOS FINIS.

Ratio

RATIO SEV COM-

PENDIVM VERAE THEOLOGIAE, PER ERASMVM ROTERODAMVM.

VM primum nouum teſtamentum, à nobis recogni-
tum, eſſem æditurus, flagitantibus id amicis quibuſ-
dam, methodum quandam ac rationem Theologici
ſtudij curaueram adijciendam, breuem quidem illam,
ſed quæ tum mihi uiſa eſt ſatis copioſa in operis præ-
fatione: ueritus, ne non præfatio, ſed aliud opus operi
additum uideretur. Quod ſi hæc ratio me nihil mouiſ- Opus retextũ
ſet, tamen operis celeritas, iam ad metam decurrentis,
breuitatem flagitabat. Nunc idem agemus aliquanto
copioſius, & ita rem temperabimus, ut ſi libeat, præfationis uice poſſit addi: ſin mi-
nus, ſeparatim legi: nimirum conuiuatores frugaliter ſplendidos, & magnifice ſor-
didos imitati, qui pridianorũ obſoniorũ fruſtula recentibus admixta, cõmuni te-
gunt conditura. Atq; utinam præſtare queam, quod flagitor. Magnũ quidem, ad Exhortatio.
Theologiæ ſtudium animos hominum inflammare: ſed abſolutioris artificis eſt,
huiuſce cœleſtis ſtudij uiam ac methodum tradere, nõ dicam ut dignum eſt (quid Methodus.
enim poteſt humana induſtria, quod rebus diuinis ulla ex parte reſpondeat?) ſed
ſic, ut labor hic noſter mediocrẽ adferat utilitatẽ, ſacroſanctæ Theologiæ candida-
tis. Non minima negocij pars eſt, adeundi negocij uiam noſſe: & ſatis feſtinat, qui
nuſquàm aberrat à uia. Sæpe & ſumptum duplicat & laborẽ, qui crebris erroribus γνώμη.
& longis ambagibus tandem eò peruenit, quò deſtinarat, ſi tamen peruenire con-
tingat. Porrò qui compendiariam quoq; uiam indicat, is gemino beneficio iuuat Cõpendium.
ſtudioſum: primum, ut maturius quò tendit, pertingat: deinde ut minore labore
ſumptuq; quod ſequitur, aſſequatur. Sed ſubuereor, ne, cui mea tenuitas nota ſit,
protinus hic reclamet: Tũ uiam indicabis, quã ipſe nunq; ingreſſus es? aut certe
infeliciter ingreſſus es? non minus ridicule facturus, q; ſi cæcus cæco dux eſſe poſtu
let, iuxta prouerbium Euangelicum. Equidem maiorẽ in modum optarim, ut iſtuc Prouerbium.
uere queam inficiari. Sed tamen quid uetat, imitari nautas quoſdam: qui cum ipſi, Simile.
naui ad ſcopulum eliſa, nudi uix enatarint, nihilo ſecius alijs ſoluentibus ſolent re-
cte cõſulere, cõmonſtratis periculis: aut certe Mercuriales illas ſtatuas πολυκεφάλους, Simile.
quæ quondã in cõpitis poni ſolitæ, ſuo nõnunq; indicio uiatorẽ eò ꝓuehunt, quò
nunq; ipſæ ſint peruẽturæ: & ut nõnihil ex Poëtis attingam, fungi uice cotis, acutũ
Reddere quæ ferrum ualet, exors ipſa ſecandi: Poſtremo, cæcus uti ſi monſtret Simile ex
iter, tamen aſpice. Tametſi diuus Aurelius Auguſtinus accurate ſimul & copioſe Horatio.

quator libris,quibus titulum fecit De doctrina Christiana,super hoc propemodũ argumẽto differit:& ante hunc,opinor,Dionysius quidã in opere, quod inscribit De diuinis nominibus:quo magis nos idem agemus,nõ modo cõtractius,uerum/ etiam crassius,& pinguiore,quod aiunt,Minerua: quippe qui nequaq; excellentibus uiris ista paramus, sed rudibus ac plebeis, uenæq; inferioris ingenijs nostra qualicunq; industria nitimur subuenire. Itaq; quod primo loco præcipiẽdum erat, id sanè perq; facile,& ut isti loquuntur,numero dici potest. Cæterũ quod ad usum attinet,omniũ est longe primũ ac maximũ. Et ut in præcipiendo minimũ est negocij,ita est in præstando plurimũ:nimirũ ut ad hanc philosophiam, nõ Platonicam,aut Stoicam,aut Peripateticam,sed planè cœlestem:animũ adferamus ea dignum,nõ tantum purum ab omnibus,quoad fieri potest, uitiorũ inquinamentis, uerumetiam ab omni cupiditatũ tumultu tranquillum ac requietũ:quo expressius in nobis,uelut in amne placido,aut speculo leui & exterso,reluceat æternæ illius ueritatis imago. Nam si Hippocrates à suis discipulis exigit mores sanctos & integros:si Iulius Firmicus in arte superstitiosa nõ admittit ingeniũ lucri gloriæue morbo corruptum: si prisci dæmonũ cultores nõ recipiebant quenq; ad sua prophana mysteria, nisi prius multis obseruationibus repurgatum: quanto magis æquum est,nos ad huius diuinæ sapientiæ scholam,seu templum uerius, purgatissimis animis accedere? Paulus enarrationem arcanæ scripturæ,non philosophiam,sed prophetiam uocat:Prophetia uero,spiritus illius æterni donum est.

Primum præceptum.

Animus theologia dignus.

Hippocrates.

Iulius Firmicus.

βέβηλοι.

Theologia. prophetia.

Huic igitur pectus tuũ præpares oportet,ut tu quoq; uerbo ꝓphetico θεοδίδακτος uocari merearis. Adsit oculus fidei simplex & columbinus,qui non cernit nisi cœlestia. Accedat summus ardor discendi. Non dignatur hoc incõparabile margaritũ, uel amari uulgariter,uel cum alijs diligi:sitientẽ requirit animũ,& nihil aliud sitientem. Iam hoc sacrũ limen adituris procul absit omnis fastus,procul absit omne supercilium:ab huiusmodi protinus resilit ille spiritus,qui mansuetis minimeq; ferocibus gaudet animis. Augustum est huius reginæ palatiũ,si penetraris in penetralia,sed uehemẽter humili ostio patet aditus. Ceruicẽ submittas oportet,si uelis admitti. Procul absit illa ueri nocentissima pestis,gloriæ fames,quæ ferocia solet ingenia comitari:absit rixarum parens pertinacia,multo magis cæca temeritas. Quod Pythagoræ numeros quosdam magicos docenti,præstiterunt auditores,tu multo magis præstes spiritui doctori:tuo iudicio diffisus, illi te fingẽdum formandumq; permittas. Cum loca subis religione ueneranda,exoscularis omnia,adoras omnia: & quasi nusq; nõ adsit numen aliqd',ita nihil nõ reuereris:id tibi multo religiosius faciendũ memineris,cum hæc diuini spiritus adyta subiturus es. Quod datur uidere,pronus exosculare:qd' non datur,tamẽ opertũ quicquid est,adora simplici fide, proculq; uenerare.absit impia curiositas. Quædã mysteria uel ob hoc ipsum uidere mereberis,quod temetipsum ab illorũ conspectu reuerẽter submoueris. Cæteras disciplinas cautim ac sobrie uult Augustinus attingi,libros humanos uult cum iudicio delectuq; legi. Hic si quid occurrit,qd' parum congruat in naturã diuinã, aut qd' cum CHRISTI doctrina pugnare uideat': caue calumnieris, quod scriptũ est:

Fides.

Ardor.

Mansuetudo.

κενοδοξία.

Contentio.

Quomodo legendi sacri libri.

sed te

ſed te potius crede non aſſequi quod legis,aut ſubeſſe tropum in uerbis,aut codicẽ eſſe deprauatũ:ueluti cũ legis deum iraſci,aut pœnitẽtia tangi:cum id habeat certũ Chriſtiana fides,deum ab affectibus huiuſmodi prorſus immunẽ eſſe:aut cũ legis à CHRISTO præcipi apoſtolis,ut diuenditis tunicis,emant ſibi gladios:cum idem antea uetuiſſet,ne malo reſiſterẽt. Inter humanas diſciplinas aliæ alium habẽt ſcopum.Apud rhetorẽ hoc ſpectas,ut copioſe ſplendideq; dicas: apud dialecticũ, ut argute colligas,& aduerſariũ illaquees.Hic primus & unicus tibi ſit ſcopus,hoc uotum, hoc unum age, ut muteris, ut rapiaris, ut affleris,ut tranſformeris in ea,quæ diſcis.Animi cibus eſt,ita demũ utilis,nõ ſi in memoria ceu ſtomacho ſubſidat,ſed ſi in ipſos affectus,& in ipſa mentis uiſcera traiiciat'.Ita demũ tibi uideare profeciſſe:nõ ſi diſputes acrius,ſed ſi te ſenſeris,paulatim alterũ fieri,minus elatum, minus iracundũ,minus pecuniarũ aut uoluptatũ aut uitæ cupidũ,ſi cotidie uitijs decedat aliquid,aliquid accreſcat pietati.In diſputando ſeruanda ſobrietas, ſummaq; animi moderatio, ut collatio, non cõflictatio uideatur. lectionẽ ſubinde interrumpat precatio,aut gratiarumactio:quorũ altera ſacri ſpiritus imploret opem, altera beneficium agnoſcat:ſicubi te ſenſeris profeciſſe.

Tropi.

Scopus ſtudij Theologici.

Profectus argumentum.

Diſputatio & lectio quales.

Quorundã em̃ mores faciũt,ut hoc ſanctiſſimũ ſtudiũ apud q̃ſdã male audiat: cum apicẽ & faſtigiũ huius profeſſionis aſſecuti,ferociores ſint idiotis,ambitioſiores,magis irritabiles,lingua uirulentiores, ac prorſus ad omnem uitæ cõſuetudinẽ incõmodiores:non modo quàm ſint imperiti,ſed quàm ipſi ſoleant eſſe,ut tales ab ipſa Theologia redditi quibuſdam uideantur.Sanctus Iacobus admonet, ut qui ueram ſapientiam ſit aſſecutus, eam præſtet ac declaret, non ſupercilio aut diſputandi pertinacia,ſed ꝓbitate morum ac manſuetudine.Porrò ſcientiam,quæ amarulentam habet æmulationem,quæ pertinacem contentionẽ,negat è ſupernis proficiſci,ſed terrenam,ſed animalem ac dæmoniacam uocat.Nam ſapiẽtia uere theologica primum,inquit,pudica eſt:deinde,modeſta,pacifica,tractabilis,plena miſericordiæ,& fructibus bonis,neſcia dijudicationis, neſcia ſimulationis.

Theologia moribus exprimenda.

Iacobi.iij.

Iam quod ad eas attinet literas,quarũ adminiculo commodius ad hæc pertingimus,citra cõtrouerſiam prima cura dabit' perdiſcendis tribus linguis,Latinæ,Græcæ,& Hebraicæ:quod cõſtet,omnẽ ſcripturã myſticam hiſce proditam eſſe.Quarũ cum Auguſtinus Latinã duntaxat calleret,Græcam leuiter attigiſſet,Hebraicã nec ſciret,nec ſperaret:tamẽ libro De doctrina Chriſtiana ſecundo nõ dubitat, harum cognitionẽ ad ſacros codices,uel intelligẽdos,uel reſtituendos neceſſariam pronunciare:q̃d',quẽadmodum incognitis elemẽtorũ figuris nemo legit q̃d' ſcriptũ eſt,ita ſine cognitione linguarũ nullus intelligit q̃d' legit.Neq; uero mihi protinus hic reſilias amice lector,negocij difficultate,ceu clauia repulſus.Si nõ deſit animus,ſi non deſit præceptor idoneus, minore penè negocio tres hæ linguæ diſcentur, q̃ hodie diſcit' unius ſemilinguæ miſeranda balbuties, nimirũ ob præceptorũ,tum inſcitiã, tum inopiam.Atq; hoc ſanè nomine par eſt,ut clariſſimi uiri Hieronymi Buſlidij, quondã præpoſiti Arienſis,memoria ſacroſancta ſit,cum oĩbus honeſtarũ diſciplinarũ ſtudioſis,tum præcipue Theologiæ candidatis:qui fraudatis etiã hæredi-

Diſciplinæ ad Theologiam neceſſariæ.

Tres linguæ.

Auguſtinus.

Hieronymus Buſlidius.

bus,ingentẽ pecuniarũ uim in hunc uſum legato reliquit, ut honeſto ſalario para/
rentur,qui Louanij tres linguas profiterent. Cuius laudis nõ minima portio debe
Aegidius Buſlidius tur & huius germano Aegidio Buſlidio,qui ſic fauet fratris teſtamẽto,imò ſic lite/
ris ipſe literatiſſim⁹,ut malit eam pecuniam iuuandis ſtudijs omniũ,q̃ ſuis ſcrinijs
augendis dicatã. Exẽplum hoc pulcherrimũ gnauiter æmulat uir omniũ ſeculorũ
Stephanus Poncherius. memoria dignus,Stephanus Poncherius epiſcopus Pariſienſis, undique præmijs
ampliſſimis euocans,qui linguas doceant. Neq; flagitat Aurelius Auguſtinus,ut
in Hebræis Græciſq; literis uſq; ad eloquẽtiæ miraculum proueharis, qđ admo/
dum paucis cõtingit & in Rhomano ſermone. Satis eſt,ſi ad mundiciem & elegan
tiam,hoc eſt,mediocritatẽ aliquã progrediare,qđ ſufficiat ad iudicandũ. Nam (ut
omnes cæteras humanas diſciplinas negligamus)nulla ratione fieri poteſt,ut intel/
ligas qđ ſcriptũ eſt,ſi ſermonis,quo ſcriptũ eſt, fueris ignarus: niſi forte malumus
Obiectio. ocioſi,quicquid hoc eſt muneris,cum apoſtolis è cœlis expectare. Neq; em̃ audien
dos arbitror iſtos quoſdã, qui cũ in ſophiſticis tricis,& illiteratis literis uſq; ad de/
crepitam ætatẽ cõputreſcant,dicere ſolent:Mihi ſatis eſt Hieronymi tranſlatio. Sic
em̃ potiſſimũ reſpõdent ij,qui ne Latine quidẽ ſcire curant,ut his etiã fruſtra uerte
Ratiões quare neceſſariæ linguæ. rit Hieronymus. Cæterũ ut ne dicam interim,plurimis modis referre,è ſuis haurias
fontibus aliquid,an è qualibuſcũq; lacunis. Quid qđ quædã ob ſermonũ idioma/
Idiomata ſermonum. ta ne poſſunt quidẽ ita tranſfundi in alienã linguam,ut eandẽ lucẽ,ut natiuam gra
tiam,ut parem obtineant emphaſin? Quid qđ quædã minutiora ſunt,q̃ ut omni/
no reddi poſſint? id qđ paſſim queritẽ, clamitatq; diuus Hieronymus. Quid qđ
permulta ab Hieronymo reſtituta,tẽporũ iniuria interciderũt, uelut Euangelia ad
Græcam ueritatẽ emendata, uelut obelorũ & aſteriſcorũ notulæ,ueluti Prophetæ
Deprauatio codicum. cõmatis,colis & periodis diſtincti? Quid qđ ſcriptorũ uel errore,uel temeritate ſa/
cri codices tum olim uitiati ſunt,tum hodie paſſim uitiantẽ? Quid qđ Hieronym⁹
unus omnia nec reſtituit,nec potuit reſtituere? Quid ſi idem quædam perperã uel
emẽdauit,uel tranſtulit? Aufer mihi hic illa tragica, ô cœlum, ô terra: liceat uera lo/
qui. Quãlibet uir pius,quãlibet eruditus,homo erat, & falli potuit & fallere. Multa
(ut opinor)illum fugerunt,multa fefellerũt. Poſtremo,quid qđ nec ea cõmentaria,
quibus Hieronymus ea reſtituit,ſatis intelligunt,ſi linguas, quarũ teſtimonijs niti
tur,prorſus ignores? Quod ſi ſemel ſufficiebat Hieronymiana trãſlatio, quorſum
tandẽ attinebat,caueri Pontificũ decretis,ut ueteris inſtrumẽti ueritas ab Hebræis
uoluminibus,noui fides è Græcorũ fontibus peteretẽ? quod ipſum nõ uno in loco
præcipit Auguſtinus. Deniq; ſi hæc,qua uulgo utimur,ſatis erat, qui poſtea factũ
eſt,ut tot manifeſtarijs ac pudendis erratis lapſi ſint primi nominis Theologi? Id
quod apertius eſt,q̃ ut negari,uel diſſimulari poſſit. In quibus eſt & Auguſtinus
inter antiquos præcipuus:& ipſe neotericorũ omniũ, mea ſentẽtia,diligentiſſimus
Tho. Aquinas laudatus. Thomas Aquinas,quẽ mihi parũ propitiũ eſſe uelim,ſi aut mẽtior,aut cõtumeliæ
cauſa hæc dico: ne quid interim loquar de cæteris,cũ hoc haudquaq; conferendis,
meo quidẽ iudicio. Quod ſi cuius ætas iam ad hoc præterijt,is,qđ eſt uiri pruden/
tis,ſuam ſortem boni conſulat,& quantũ poteſt,aliena fulciatẽ induſtria, modo ne

bonæ

bonæ ſpei iuuenibus,quibus hæc potiſſimũ ſcribunt̃,obſtrepat.Quanq̃ ego profecto ne ſenibus quidẽ fuerim autor deſperandi, quandoquidẽ quatuor nominatim recenſere poſſim,mihi familiariter notos,uiros iam libris etiam æditis celebres: quorũ unus duodequinquaginta natus annos,nemo nõ maior quadraginta,prima Græci ſermonis elementa ſit aggreſſus.Porrò quò profecerint,ipſi ſuis teſtant̃ monimẽtis.Quod ſi Catonis exẽplum leuiter nos mouet: ipſe diuus Auguſtinus, iam epiſcopus,iam ſeneſcens,ad Græcas literas puero deguſtatas quidẽ,ſed faſtiditas,reuerſus eſt.RODOLPHVS AGRICOLA,unicũ Germaniæ noſtræ lumẽ & ornamentũ,annũ egreſſus quadrageſimũ,Hebræas literas diſcere nec erubuit, uir in re literaria tantus,nec deſperauit homo natu tam grandis. nam Græcas adoleſcens imbiberat.Ipſe iam quinquageſimũtertiũ ingreſſus annũ,ad Hebraicas literas olim utcunq̃ deguſtatas,cũ licet,recurro.Nihil eſt em̃ q̃d nõ efficiat humanus animus,modo ſibi imperauerit,modo impenſe uelit.Et ad hoc, ut dixi, negocium qualiſcunq̃ mediocritas ſatis eſt,dum ea ſanè abſit à temeritate, quæ ferè ſolet hoc audacius pronunciare,quo minus exacte diiudicat. Felicior quidẽ hac in parte iuuentus:at interim nõ deſperandi ſunt ſenes. Illa plus ſpei de ſe præbet,at huic nonnunq̃ ardor animi præſtat,q̃d aliis nõ præſtat ætatis uigor. Porrò ſentẽtiam Hilarij & Auguſtini,qui putant in ueteris inſtrumenti libris nihil requirendum ultra Septuaginta tranſlationem, ſatis in epiſtolis ac præfationibus ipſe refellit Hieronymus:& ſi non refelliſſet ille, ſatis refellebat inſignis ille lapſus Hilarij in dictione Oſanna: diuo quoq̃ Ambroſio ad eundem impingente lapidem. Sed more hominum fit,ut tantum quiſq̃ probet,quantum ſe aſſequi poſſe confidat.Ad interpretationem Septuaginta uetus teſtamentum contulit Auguſtinus: multo magis idem facturus ad Hebraicam ueritatem,ſi literas eas tenuiſſet.

Nec ſenibus deſperandæ linguæ.

Cato ſenex Græce didicit.

Auguſtinus.

Rodolphus Agricola.

Hilarij & Auguſtini opinio

Porrò ſi rara quædã felicitas,& alba,q̃d dici ſolet,indoles inſignẽ Theologũ polliceri uidebit̃,haud mihi diſplicet,q̃d in libris De doctrina Chriſtiana placuit Auguſtino,ut cautim ac moderate deguſtatis elegantioribus diſciplinis per ætatẽ, inſtruat̃ ac præparet̃,nempe dialectica,rhetorica,arithmetica,muſica:cũ primis autẽ rerum naturaliũ cognitione uelut ſyderũ,animantiũ,arborũ,gemmarũ:ad hæc locorũ,præſertim eorũ,quos diuinæ literæ cõmemorant.Fit em̃ ut agnitis ex coſmographia regionibus, cogitatione ſequamur narrationẽ obambulantẽ, & omnino nõ ſine uoluptate,uelut unà circumferamur, ut rem ſpectare uideamur, nõ legere. Simulq̃ nõ paulo tenacius hærẽt,quæ ſic legeris. Neq̃ uero raro locorũ uocabula ſuis libris,ceu lumina quædã,interiiciunt Prophetæ,quorũ allegoriam ſi quis tractare conetur,nec tuto nec feliciter id fecerit,ſi locorũ ſitum ignoret. Iam ſi gẽtium, apud quas res geſta narrat̃,ſiue ad quas ſcribũt Apoſtoli,nõ ſitum modo,uerumetiã originẽ,mores,inſtituta,cultũ,ingeniũ ex hiſtoricorũ literis didicerimus: dictu mirum,quantũ lucis:& ut ita dicam,uitæ ſit acceſſurũ lectioni, quæ prorſus oſcitabunda mortuaq̃ ſit oportet,quoties nõ hæc tantũ,ſed & omniũ penè rerum ignorantur uocabula:adeo ut nõnunq̃ uel impudẽter addiuinantes, uel ſordidiſſimos cõſulentes dictionarios,ex arbore faciant quadrupedẽ,è gẽma piſcem,è citharœdo γελοῖον.

Poſt linguas quæ diſcenda.

Dialectica.
Rhetorica.
Arithmetica.
Muſica.
Phyſica.
Coſmographia.

Hiſtoria.

fluuiũ,ex oppido fruticẽ,è ſydere auem,ex braſſica bracam . Abunde doctũ uidẽt iſtis,ſi tantũ adiecerint,eſt nomẽ gemmæ,aut eſt ſpecies arboris,aut eſt genus animantis,aut ſi quid aliud mauis.Atqui nó raro ex ipſa rei ꝓprietate pendet intellectus myſterij.Quod euidẽtius declarat Auguſtinus libro De doctrina Chriſtiana ſecundo,cap.xvj.exẽplis aliq̃t in eam rem arguendam adductis. Porrò quidã ſola dialectica freti,ſatis inſtructos ſeſe putant,ut quauis de re diſſerant.Et probat quidem Auguſtinꝰ,ſi quis cõnexionũ rationes teneat , modo abſit peculiaris huic arti morbus,pertinax contentio,ac libido rixandi.Sed obſecro te , quid diuides aut finies,aut quid colliges,ſi rerũ,de quibus diſſeritꝰ,uim ac naturã ignores? Quid profuerit tibi cõcinnaſſe ſyllogiſmũ in Celarent , aut Baroco,de crocodilo diſputans,ſi neſcias qd' arboris,aut animãtis genus ſit crocodilus? Neq; uero hæc tam diſcuntꝰ ex octo libris Naturaliũ Ariſtotelis,qui ſoli nũc traduntꝰ in ſcholis,q̃; ex eruditiſſimis eiuſdẽ cõmẽtarijs de animantibꝰ,ex libris meteorologicôn,ex problematis: ex Theophraſti libris de plantis,uentis,ac gẽmis:ex Plinio , ex Macrobio, Athenæo & Dioſcoride,ex Senecæ naturalibus,alijſq; hoc genus ſcriptoribꝰ:etiamſi nõ mediocriter ad hanc eruditionis partẽ conducunt Poëtæ,apud q̃s frequẽs huiuſmodi rerũ deſcriptio,uelut apud Lucanũ,quanta deſcriptio uenenorũ ? Oppianus uero etiã ex profeſſo de piſcium ac ferarũ naturis prodidit , Nicander de noxijs beſtijs. Sunt quædã artes,quas Auguſtinus inter ſuperſtitioſas & improbatas recenſet : è quarũ ritibus quædã narrationes ducuntꝰ in ſacris literis. Profuerit igitꝰ & harũ ſuperſtitioſas obſeruationes nõ ignorare,quã ad rem potiſſimũ cõferet lectio Poëtarum,ſubinde magicas ineptias depingentiũ. Conferrẽt & Senecæ libri de ſuperſtitioſo deorũ cultu,ſi modo extarent, q̃s Auguſtinus ſe legiſſe teſtatꝰ.Et ſunt quidã, aut fuere potius, qui ſua induſtria Chriſtianorum ocio conſuluerunt in hac parte, explicatis uocabulis,ac naturis earũ rerum duntaxat,quarũ in diuinis libris habetꝰ mẽtio,quorũ de numero fuit Euſebius Cæſariẽſis epiſcopꝰ.Et extant hodie quoq; in hoc genere nõnulla monumẽta,partim Hieronymi titulo,ſed,ut apparet,cõfuſa mutilaq;.Tametſi nec iſta legimus pleriq;,ſed ſi qua uox ignotæ ſeu peregrinæ linguæ inciderit,tripodis uice nobis eſt Ebrardus Græciſta,aut cõfuſiſſimus ille libellus de nominibꝰ Hebraicis. Quibuſdã ad oẽia ſatis eſt unũ Catholicon , aut hoc etuditior Iſidorus. Nec illud,opinor,inutile fuerit,ſi Theologiæ deſtinatus adoleſcens,diligẽter exerceatꝰ in ſchematis ac tropis grãmaticorũ rhetorũq;,quæ nõ magno negocio ediſcuntꝰ : etiã præludat in fabulis ad allegoriam explicandis,præſertim ijs,quæ ad mores bonos pertinẽt.ueluti ſi Tantali fabulã accõmodes ad diuitẽ incubantẽ & inhiantẽ opibus ſuis,nec tamẽ fruentẽ.ſi Phaëtontis, ad periculoſam temeritatẽ ſuſcipiẽtis magiſtratũ,qui magiſtratui gerẽdo nõ ſit idoneus.Idem fiat in Apologis:in Similibus,de quibus à nobis nõnihil eſt proditũ. Tum in his præcipue partibus rhetorices,quæ tractant de ſtatibus,de ꝓpoſitionibus,de probationibus,de amplificationibus,de quibus accuratiſſime tractat Fabius: deq; geminis affectibus,alteris q̃s ἤθη uocant,mitioribus:alteris acrioribus,quos πάθη dicunt,de quibus nemo diligentius ſcripſit Ariſtotele:qd' harũ rerũ peritia maiorẽ in modũ

Dialectica ſola non ſufficit ad diſputandum.

Vnde diſcitur Phyſica.

Poetæ.

Oppianus.

Nicander.

Malas etiam artes conuenit non ignorare.

Euſebius.

Catholicon.

Iſidorus.

Figuræ grammaticæ.

Progymnaſmata Theologi futuri.

faciat

faciat ad iudicium, quæ res in omni studiorum genere ualet plurimũ. Et quoniam professio theologica magis constat affectibus q̃ argutijs, quas in Ethnicis quoq; philosophis ipsi rident Ethnici, Paulus in Christiano detestatur, idq; non uno in loco: conueniet non segniter per ætatem in hoc genere exerceri, quo postea dexterius in Theologicis allegorijs, locisq; cõmunibus tractandis uersari possit. In illis felicissimus est Origenes, in his creberrimus est Chrysostomus. Hoc, ni fallor, uidebat Augustinus, quum Licentium suum ad suas musas, à quibus iam parabat descisscere, reuerti iubet, quod eiusmodi studia ad cæteras item literas, seriasq; disciplinas reddant ingenium uegetius ac succulentius. Alioqui si quis tantum infantibus illis & anxijs ieiunisq; præceptiunculis imbuatur, puta dialectices, aut uerius, ut nunc ferè traditur, sophistices: quam ipsam tum cotidie nouis & commentitijs difficultatibus, aliam atq; aliam reddunt: fit, ut ad contentionem quidem inuictus euadat. Cæterum in tractandis diuinis literis, in sacris concionibus, deum immortalem, quàm uidemus istos iacere, frigere, imò quàm nõ uiuere, quorum præcipue partes erant, animos inflammare: cuius rei si quis exemplum requirat, legat Origenis homiliam de Abraham, iusso filium immolare: in quo typus & exemplar ob oculos ponitur, fidei robur omnibus humanis affectibus esse potẽtius. At operæpretium sit, singulis pensitatis, spectare, quibus & quot machinis tentatio, patris animum impetat, ac repetat. Tolle, inquit, filium tuum. Cuius parentis animum non labefactaret filij nomen? Sed ut ualidior esset hic aries, addit, charissimũ. Nec hoc cõtentus, adiecit: quem diligis. Satis hæc uideri poterant ad quodlibet humanum pectus expugnandum. Additum dulcissimum paternis affectibus filij uocabulum, Isaac, in quo refricatur & promissi diuini memoria: à quo audierat: In Isaac uocabitur tibi semen: &, In Isaac erunt tibi repromissiones. Optabat posteritatem uir optimus, nec erat huius ulla spes reliqua occiso eo, per quẽ unum uentura erat posteritas. Et tamen hunc non simpliciter iubet occidi, sed imperat immolari, ut inter apparandum identidem cruciet senis animũ affectus pietatis. Multa grauiaq; tentationis pondera. Super hæc omnia iubetur, montem excelsum conscendere, ad quem tertio demum die peruentum est, ut diu uarijs cogitationibus parentis animus quateretur, hinc sollicitante affectu humano, hinc urgente iussu diuino. Iam cum inter eundum puer lignis, quibus exurendus putabatur, onustus, parentem, ignem gestantem & gladium, appellans dicit: Pater mi. atque is respondet: Quid uis fili? Quanto ariete charitatis arbitramur pulsatum senis animũ? Cui uero non commoueat miserationis affectum, pueri patri obsequentis simplicitas, cum ait: En ignis & ligna, sed ubi uictima? Tot modis sollicitata fides Abrahæ. Iam mihi uide, quo robore, quaq; constantia iussa peragit. Non responsat deo, non expostulat de fide promissi, non deplorat orbitatem suam apud amicos & cognatos: quibus rebus utcunq; leniri solet dolor. Loco procul conspecto iubet residere famulos, ne quis iussa peragenti obsisteret: filium onerat lignis, ipse struem in altari collocat, ipse filium alligat, & lignis mactandum atq; adolendũ imponit, reducto brachio uibrat ensem: filium unicũ, omnẽ posteritatis adamatæ spem, iugulaturus

Licentius Augustini.

In præcipuo theologiæ munere frigent.

Abraham tentatus apud Origenẽ.

ni ſubito uox angelica ſenis dextrã inhibuiſſet. Hæc copioſius & elegantius ab Origene diſſeruntur, haud ſcio maioré ne uoluptate lectoris, an fructu. cum tãtum interim in hiſtorico ſenſu uerſet: nec aliud agat in diuinis libris, quàm Donatus egit in Comœdijs Terentianis, dum Poëtæ conſilium aperit. An eadẽ uiſurus erat, qui politiores literas nunquã attigiſſet? qui uix deguſtatis grammaticæ præceptis, idq; ex autoribus male grãmaticis, mox ad ſpinoſas argutias, & ieiunas quæſtionũ anxietates raptus, in his conſenuit? Poſſem exemplis innumeris declarare, q̃ frigide, ne dicam ridicule, ineptiant quidam; quoties eſt encomio celebrãdus diuus aliquis, aut hymno alióue ſcripti genere utẽdum, quod ſplendorẽ & affectum deſyderat. Huiuſmodi Theologis debemus hymnos quoſdã & cantica, quas uulgus Sequẽtias appellat, quæ nemo doctus uel abſq; riſu, uel abſq; nauſea legat. Verũ in præſentia non hoc nobis agitur, ut cuiuſquã inſcitiam traducamus, ſed ut ad optimam ſtudij rationẽ inuitemus adoleſcentes. Tantum illud dicam in genere, ſi quis huius rei promptũ aliquod argumẽtum requiret: ueteres illos theologos, Origenem, Baſilium, Chryſoſtomum, Hieronymum cũ hiſce recentioribus componat cõferatq;. Videbit illic aureum quoddã ire flumẽ: hic tenues quoſdam riuulos, eósq; nec puros admodum, nec ſuo fonti reſpondentes. Illic uelut in feliciſſimis hortis affatim tũ oblectaberis, tũ expleberis, dũ hic inter ſpineta ſterilia dilaceraris, ac torqueris. Illic maieſtatis plena omnia: hic adeo nihil ſplendidũ, ut pleraq; ſordida, parumq; digna dignitate theologica. Quod ſi diutius immorãdũ ſit prophanis literis, equidẽ id fieri malim in ijs, quæ propius affines ſunt arcanis libris. Neq; uero me clàm eſt, quanto ſupercilio quidã cõtemnant poëticen, ceu rẽ pluſq; puerilẽ, quãto rhetoricen, quanto bonas, ut uocãt, & ſunt, literas omẽs. Attamẽ hæ quãlibet iſtis faſtidi tæ literæ, inſignes illos dedere Theologos, quos nũc prodiuius eſt negligere, q̃ uel intelligere, uel imitari. Cuius rei ſi quis ſibi fidẽ fieri poſtulet, diſpiciat q̃ multis hoc quicquid eſt poëticæ ſeu grammaticæ, ut aiunt, facultatis æmulari conatis, non ſucceſſerit. A nominibus tempero, ne quem offendam. Poëticis figuris ac tropis ſcatẽt undiq; Prophetarum literæ. Parabolis omnia penè conueſtiuit CHRISTVS, id quod Poëtis eſt peculiare. Neq; puerilis operæ putauit Auguſtinus in Propheticis ac Paulinis literis, ſchemata rhetorum, & orationis cæſuras ac circuitus indicare, in libris De doctrina Chriſtiana: à grammaticis pronunciationis, & ſyntaxeos differentiam petere. Non referam hic, quod immortalitate digni uiri, Gregorius Nazianzenus, Damaſus, Paulinus, Iuuẽcus CHRISTI myſteria poëticis carminibus tractarint. Ipſe Paulus apoſtolus non ſemel abutitur Poëtarum teſtimonijs. Vbi tandem in his literis, quod Ariſtotelem, quamlibet argutum aut eruditum, quod impium Auerroëm referat? Vbi primarũ & ſecundarũ intentionum, ubi formarum ſyllogiſticarum, ubi formalitatum, aut quidditatũ, aut etiam ecceitatum ulla mentio? quibus apud iſtos differta ſunt omnia. An ideo parum argute diſſerunt, quod nõ in concluſones & corollaria diſſecent oẽia: quod nõ prius dicant, quid dicturi ſint, q̃ dicãt: ac rurſum admoneãt ſibi dictũ eſſe, quod aliquoties dictum nõ eſt: quod nõ ſermonẽ omnẽ uerbatim penè conciſum cõtruncẽt? Hæc pars diuidit

Veteres theologi cũ recentioribus collati.

Bonæ literæ.

Pauci poeticen aſſequũt.

in tres

in tres.prima rursus in quatuor, atq; harum singulæ in ternas. prima ibi. secunda ibi. Hæc demum nobis erudita uidentur,quæ sunt frigidissima: & his à pueris assueti, nihil intelligimus, nisi quod ad eum modum sit frustulatim discerptum. In cæteris professionibus pulcherrimum, ut est, habetur, si suos quisque principes & autores referat. Vergilius expressit Homerum, Theocritum & Hesiodum:Horatius Pindarum & Anacreontem:Auicenna Galenum:Cicero Demosthenem: Platonem Xenophon: Aristoteles, qui nihil non tractauit, pro diuersis argumentis,diuersos:Aristotelem Theophrastus,Themistius & Auerroës.Cur soli nos ausi sumus à nostræ philosophiæ principibus tota differẽdi ratione desciscere? Quid enim tam dispar ac discrepans à stilo Prophetarum, CHRISTI & Apostolorum, quàm hoc,quo qui Thomam ac Scotum sequuntur,nunc de rebus diuinis disputant? Augustinus sibi gratulatur,quod cum uarijs erroribus ad huc circunferretur, in Platonem potissimum inciderit, quod huius dogmata propius accedant ad CHRISTI doctrinam.Et à finitimis cognatisq; prodiuior est transitus. Neq; uero hæc eo dixerim,quod damnẽ ea studia,quæ nunc ferè uidemus in publicis scholis solennia,modo sobrie castéq; tractentur:neq; sola tamen. Cuiusmodi uero,citra philosophiam Aristotelicam non audere Theologum profiteri:sine grammatica,sine rhetorica,sine omnis antiquæ ac politioris eruditionis cognitione,uel antesignanum ordinis theologici profiteri? Proinde complectantur & illa, si uidetur, pauci,quos æquus amauit Iuppiter,ut uerbis utar Vergilianis,& quibus uacat aliquam ætatis partem perdere. Nos plebeium & properantem instituimus theologiæ tyronem: tametsi, ut ingenue quod sentio dicam, mihi parum tutum uidetur, ad theologiam destinato,in prophanis studijs,præsertim alienioribus consenescere.Fit enim,ut qui palatum ac linguam multo absynthio habẽt infectam, ijs quicquid deinde biberint aut ederint, absynthium sapiat. Et qui diutius in sole uersati sunt,ijs deinde quicquid uiderint, eo sese offerat colore, quem ipsi secum in oculis glaucomate uitiatis,circunferunt. Ita qui bonam uitæ partem in Bartholis ac Baldis,in Auerroibus & Durandis,in sophisticis cauillationibus posuerunt,ijs diuinæ literæ non sapiunt id quod sunt,sed quod illi secum adferunt. Etenim ut elegãs est fortassis, in tractione diuinarum literarum nonnihil uelut ab exoticis illis opibus obiter aspergere:ita uehementer absurdum uidetur, cum rem tractes ab omni sapientia mundana longe diuersissimam,nihil crepare nisi Pythagoram,Platonem, Aristotelem,Auerroëm,& his prophaniores autores:ad horum opiniones, uelut ad oracula obstupescere.An non istud est CHRISTI cœlestem philosophiam, nõ condire,sed prorsus aliam reddere? Taxatur Chrysippus,quod totas Tragœdias in eius commentarijs,quos de logicis conscripsit,reperire licuerit. Quo iustius nos taxauerit aliquis,si uideat plusq; totum Aristotelem in Theologorum commentarijs inueniri.Quod si quis clamabit,absq; exacta horum cognitione nõ esse Theologum:equidem consolabor meipsum tot insignium uirorum exemplis, Chrysostomi,Cypriani,Hieronymi,Ambrosij, Augustini, Clemẽtis,cum quibus thetoriculus esse malim,q; cum quibusdã,qui sibi plusq; homines uidentur, Theologus.

Imitatio autorum.

Simile.

Optimis primũ assuescendum.

Chrysippus notatus.

Veteres theologi fere rhetores erant.

Deniq;

Deniq; consolabor meipsum exemplo Petri ac Pauli, qui ista nõ solum nõ callue/runt,uerũetiam damnant aliquoties.certe cõstat,nusq; usos esse. Quædã didicisse oportet,nõ discere,ut inquit Seneca.At quale spectaculum est,octogenariũ Theologum nihil aliud q; in scholis dialecticam ac philosophicã uel docere,uel decerta/re palæstrã? hic sine fine garrire, ad prædicandũ CHRISTI euãgelium elinguem? & ad extremũ usq; uitæ nihil aliud q; disputare? Qui se rei bellicæ parant,ijs potis/simũ exercentur,quæ ad uictoriã certissime cõducunt.Aliptæ futurũ athletam,iam tum à puero delectum,fingũt ac formãt in futura certamina,& ad scopũ suũ omia destinant. At præcipuus Theologorũ scopus est,sapiẽter enarrare diuinas literas: de fide,nõ de friuolis quæstionibus rationẽ reddere:de pietate grauiter atq; efficaciter disserere:lachrymas excutere,ad cœlestia inflãmare animos.Ad hæc iã inde à studiorũ initio præludat futurus Theologus,potius q; in alienis literis cõsenescat.

Exemplum.

Præcipuus Theologorum scopus.

Illud mea sententia magis ad rem pertinuerit,ut tyrunculo nostro dogmata tradantur,in summã ac compendium redacta.idq; potissimũ ex Euãgelicis fontibus, mox Apostolorum literis,ut ubiq; certos habeat scopos,ad quos ea quæ legit,cõferat:uelut illa,ut exempli causa paucula notem.CHRISTVM cœlestem doctorẽ, nouum quẽdam populum in terris instituisse, qui totus è cœlo penderet,& omnibus huius mundi præsidijs diffisus,alio quodã modo diues esset,alio sapiens,alio nobilis,alio potens,alio felix:quiq; contemptu rerum omnium,quas uulgus admiratur,felicitatem consequeretur:qui nesciret liuorem aut inuidẽtiam,nimirum oculo simplici:qui nesciret spurcam libidinem, utpote sponte sua castratus,angelorum uitam in carne meditans:qui nesciret diuortium, quippe nihil non malorum uel ferens,uel emendans:qui nesciret iusiurandum,ut qui nec diffideret cuiq;,nec falleret quenq;:nesciret pecuniæ studium,ut cuius thesaurus in cœlis esset repositus:non tillaretur inani gloria, ut qui ad unius CHRISTI gloriam referret omnia: nesciret ambitionẽ,utpote, qui quo maior esset,hoc magis sese propter CHRISTVM submitteret omnibus:qui nesciret,ne lacessitus quidem,uel irasci,uel maledicere,nedũ ulcisci,quippe qui & de male merentibus benemereri studeret:qui ea morum esset innocentia,ut uel ab Ethnicis comprobarentur:qui ad infantulorum puritatem ac simplicitatẽ, uelùti renatus esset:qui uolucrum ac liliorum ritu in diem uiueret:inter quos summa esset concordia, nec alia prorsus quàm membrorum corporis inter ipsa:inter quos mutua charitas omnia faceret communia, ut siue quid esset boni,succurreretur cui deesset,siue mali quippiam,aut tolleretur,aut certe leniretur officio:qui doctore spiritu cœlesti sic saperet,qui ad exemplum CHRISTI sic uiueret, ut sal,ut lux esset orbis, ut ciuitas esset in ædito sita, omnibusq; undiq; conspicua: qui quicquid posset,id omnibus iuuandis posset:cui uita hæc uilis esset,mors optãda immortalitatis desyderio: qui nec tyrannidem timeret, nec mortem, nec ipsum denique Satanam,unius CHRISTI præsidio fretus: qui modis omnibus sic ageret,ut ad extremum illum diem semper esset uelut accinctus ac paratus: Hunc esse scopum à CHRISTO propositum,quò omnia Christianorum sint referenda,licet interim tolerandi fouendiq; sint imbecilles,donec proficiant.

Sũma doctri/næ Christia/næ.

Ex contemptu felicitas: Liuor. Pudicitia.

Iusiurandum.

Auaritia. Cenodoxia.

Ambitio.

Vltio.

Innocentia. Simplicitas.

Concordia.

Charitas.

Exemplũ uitæ

Mortis con/temptus.

Infirmi fouendi,nõ alienãdi

Hæc

Hæc ſunt autoris noſtri dogmata noua, quæ nulla philoſophorũ familia tradidit. Hoc erat uinũ nouum non cõmittendum niſi nouis utribus. Hæc ſunt per quæ renaſcimur è ſupernis. Vnde & Paulus nouã creaturã appellat, quiſquis in CHRISTO eſt. Peripatetici tenent Ariſtotelis placita: Platonici, Platonis decreta. Epicurei tenent Epicuri ſcita: multo magis conuenit nos tanti autoris tenere dogmata. Sed in his pro rerum & hominum uarietate nonnulla differentia eſt.

Quædam planè uetat: quod genus ſunt illa, ne ſint inter nos diuortia, ne ſit liuor, ne ſit ambitio, ne ſtudiũ pecuniæ, ne uindicta, ne ſuſpicio, ne obtrectatio: quos omnes affectus, quanto ſtudio, quãtóq; conſilio eximendos curarit ex animis ſuorum diſcipulorum, mox aliquanto cõpioſius indicabimus. *Apte uetita à Chriſto.*

Quædã planè præcipit omnibus: quod genus eſt, de mutua charitate, de cõdonandis fratrũ erratis, de tollenda ſua cuiq; cruce: quod ſi recuſes, nõ agnoſcit CHRISTVS diſcipulũ: de mãſuetudine, cum ait Matthæi capite undecimo: Diſcite à me, quod mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris: de fide, quam ubiq; requirit: de beneficentia in omnes, alĩſq; his conſimilibus. *Præcepta.*

Quædam ita commendat, ut tamen non exigat: præmio ſollicitans, qui poſſint aſſequi: non pœnam comminans, ſi nequeant. Siquidem Matthæi cap. decimonono, beatos pronunciat eunuchos, qui ſeipſos execuerunt & euirarunt propter regnum dei. Non dicit infelices, qui legitimum matrimonium caſte puréq; colũt. Fortaſſis huc pertinet, quod iuueni dicit: Si uis perfectus eſſe, uade uende omnia quæ poſſides, & ueni ſequere me. Nam mihi potius uidetur, ad uniuerſos Chriſtianos pertinere, quorum nemo non debet eſſe hoc animo, ut ſi quid eiuſmodi poſtularit CHRISTI gloria, cuncta libenter ſit pro derelictis habiturus: nam perfecti nomine Chriſtianum deſignat. Erat ille probus Iudæus: ſupererat, ut CHRISTI diſcipulus factus, perfecta iam ſequeretur. Nihil in rebus humanis uere perfectum: uerũ in ſuo cuiq; ſtatu perfectionis ſtudium adeſſe debet. *Non exacta.*

Quædam contemnit CHRISTVS, ac uelut indigna ſe reiecit. ueluti cùm Lucæ cap. duodecimo, inuitatus ad diuidundam hæreditatẽ: Homo, inquit, quis me cõſtituit iudicẽ aut diuiſorẽ ſuper uos? *Contempta.*

Quædã ueluti diſſimulat, tanq; ad ſe non pertineant, aut tanq; ad ea ſit indifferens: quod genus, cũ apud Matthæũ cap. decimooctauo, Petrum interrogat, utri deberẽt tributũ regibus, filĩ an alienigenæ: uelut illarũ rerũ imperitus ac rudis, ut quæ ad huius mundi ſordes pertinerẽt. Ac perinde locutus, quaſi nõ debeatur: tamẽ dari iubet didrachma, haud pro omnibus tamẽ, ſed pro ſe dũtaxat, ac Petro. *Diſſimulata.*

Huius generis & illud, quod apud Matthæũ cap. uigeſimoſecundo, inſidioſe rogatus, num oporteat tributũ pendere Cæſari, iubet exhiberi nomiſma uelut ignotum: eo uiſo, rogat, cuius eſſet imago, & cuius inſcriptio, tanq; id quoq; neſciret. Ac de tributo Cæſari reddẽdo, reſpondet nõ ſine ambiguitate: Date Cæſari quæ ſunt Cæſaris: ſi quid illi debet, ſoluite. Sed illud ad me magis pertinet admonere, ut detis deo, quæ dei ſunt. Ad conſimilẽ modũ, adulterã in adulterio deprehenſam, apud Ioannem Euangeliſtã, nec damnat, nec tamen palàm abſoluit, ſed admonet, ne iteret cõmiſſum, nolens hominũ neceſſarijs legibus *De tributis.* *De cenſu.* *Supplicia.*

ſuum

ſuum ius adimere,& tamen damnationis autor eſſe nolebat, qui uenerat ſeruandis omnibus:quod quidē in ipſo fuit. Rurſus apud Lucam renunciātibus quibuſdam de Galilæis horrendo nouóq; affectis ſupplicio,quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ipſorum ſacrificijs, nec probat, nec improbat legum ſeueritatem, ſed exemplo ad occaſionem admonitionis abutitur.Putatis, inquit, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccauerint,quia talia paſſi ſunt? Non, dico uobis: ſed niſi reſipueritis,omnes ſimiliter peribitis, ſicut illi decem & octo,in quos incidit turris in Siloë, & occidit eos.

Circūſtantiæ faciunt ad intellectum.

Accedit hinc quoq; lucis nonnihil ad intelligendum ſcripturæ ſenſum,ſi perpendamus non modo quid dicatur,uerumetiam à quo dicatur,cui dicatur,quibus uerbis dicatur,quo tempore,qua occaſione,quid præcedat,quid conſequatur.Siquidē alius ſermo decet Ioannem Baptiſtam,alius CHRISTVM. Aliud præcipitur rudi populo,aliud Apoſtolis.Rurſus aliud præcipitur Apoſtolis adhuc rudibus, aliud formatis iam & inſtitutis.Aliter reſpondetur inſidioſe interrogantibus, aliter ſimplici animo ſciſcitantibus.Deniq; ſeries ipſa narrationis altius repetita,ſententiam aperit,aliàs obſcurā. Sæpenumero locorum collatio nodum explicat difficultatis, dum quod alibi dictū eſt tectius, alibi dilucidius refertur. Et quoniā totus fermè CHRISTI ſermo figuris ac ſtrophis obliquus eſt,diligenter odorabitur theologiæ candidatus,quam ſuſtineat perſonam is qui loquitur,capitis an membrorum, paſtoris an gregis.Siquidem CHRISTVS cum,in cruce patrem inclamans,ait:Deus meus,deus meus,quur deſeruiſti me? longe à ſalute mea uerba delictorum meorum:non capitis,ſed membrorum ſuorum uoce loquitur,autore diuo Auguſtino. Item dum mœret,dum angitur,dum poculum deprecatur:uidetur memborum affectum in ſe tranſtuliſſe.Rurſus dum imminētibus ſatellitibus ait: Si me quæritis, ſinite hos abire:paſtoris & epiſcopi perſonam agit,Apoſtoli gregis. Nam paſtoris officium eſt, ſi quando ingruat perſecutionis procella, pro gregis incolumitate ſuum caput obijcere periculis.Porrò diſcipuli,dum metu territi diffugiunt, Petrus dum abiurat dominum,dum percutit gladio:gregis adhuc infirmi,& in ſpem meliorum confouendi,perſonam ſuſtinet. At dum flagellis cōcinnatis negociatorum turbam profligat è templo:ſummi Paſtoris agit partes. Nonnunq; ex alieno loquitur affectu,ueluti cum Cananææ,improbius interpellanti,reſpondet: Non eſt bonum,ſumere panem filiorum,& obijcere canibus:Iudæorum uoce loquitur,qui ſe ſolos hominū ſanctos eſſe ducebant:Cananæos,Samaritanos,ac reliquas prophanas nationes pro impuris & canibus habebant:cum apud CHRISTVM non fuerit ullum gentis diſcrimen,niſi pro temporis diſpenſatione.Nouerat,eius mulieris animum,Iudæorum fidei præferendum eſſe: uerum id uoluit infigere ſuæ gentis animis,regni cœlorum fore participes,qui quacunq; origine per fidem in hoc irrupiſſent.Rurſum cum ſuos interrogat: Vos quem me eſſe dicitis? capitis perſonā agit.Petrus totius populi Chriſtiani uoce & uice reſpondet: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nullus enim eſt in corpore CHRISTI, à quo non exigatur iſta confeſſio: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Conſimiliter quod Petro dicitur: Tu es

Perſona loquentis.

Membrorū.

Paſtoris.

Gregis infirmi.

Summi pontificis.

Iudæorum.

Capitis.

Corporis totius.

Petrus

Petrus,& ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam. Et tibi dabo daues regni cœlorum: ad uniuerſum populi Chriſtiani corpus pertinet. È diuerſo cũ Petro ter amorẽ profeſſo,dicit:Paſce agnos meos: CHRISTVS ſummi Paſtoris,hoc eſt, capitis uices ſuſtinet:Petrus cuiuſuis epiſcopi typum gerit,cui non committitur grex, pro quo mortuus eſt CHRISTVS,niſi uehementer amanti CHRISTVM,nec uſq; ſpectanti,niſi ad huius gloriam. Neq; uero dictum eſt, rege, aut, ſubige oues, ſed paſce. Neq; dictum eſt,oues tuas ſed,meas. Alieni gregis paſtor es,non dominus. uide ut oues bona fide annumeres,tibi creditas. Itidẽ Paulus in epiſtolæ ad Rhomanos cap. ſeptimo, cum multa queſtus de carne ſua, ſpiritui rebellante, tandem exclamat:Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? nõ ſua uoce loquitur,ut opinor,ſed alterius cuiuſpiam adhuc imbecillis,& qui cupiditatibus ſuis etiamnum impar eſſet. Quãq; autem perſonarum obſeruata ratio plurimum habet momenti in ueteris inſtrumenti literis,uelut in Prophetis,in Pſalmis,in Cãtico canticorum,tamen frequenter & in nouo teſtamento locum habet, præſertim in Paulinis epiſtolis. Quædam autem ita proponuntur,ut ad omnes quidem pertineant,at non citra diſcrimen:quod genus eſt,quod cum Apoſtolis loquens dicit: Vos eſtis ſal terræ:uos eſtis lux mundi. ſic ad omnes CHRISTI religionem profitentes pertinet,ut præcipue tamen ad epiſcopos ac magiſtratus. Itẽ cum ait:Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt: omnibus ſuis oſtendit, quò ſit enitendum,quanq; id maxime præſtãdum iis,qui præſunt eccleſiæ CHRISTI. Vt perſonarum igitur,ſic & temporum obſeruata uarietas,obſcuritatem diſcutit in arcanis literis. Neq; enim quicquid Iudæis uel imperatũ eſt,uel interdictum,uel permiſſum,ad Chriſtianorum uitam eſt accommodandum. Non quod in ueteris inſtrumenti libris quicq; ſit,quod ad nos nõ pertineat, ſed quod pleraq; pro tempore tradita ad typum & adumbrationem futurorum, pernitioſa ſint, niſi trahantur ad allegoriã: ueluti circũciſio, ſabbata,delectus ciborũ uictimæ,odiũ inimici,bella, turba uxorum, aliáq; his conſimilia, quæ tanq; umbræ ad coruſcantẽ Euangelij lucem prorſus euanuerunt. Verum quis in hiſce uel ſimpliciter ad noſtros mores accõmodandis, uel per allegoriam explicandis,habẽdus ſit delectus:quoniã Auguſtinus ſatis copioſe diſſerit in libris De doctrina Chriſtiana, non eſt conſilium hic perſequi. Primum igitur tempus eſto, ſi uidetur, quod CHRISTI præceſſit ætatẽ. Proximum,cum nondum quidem exorta,ſed tamen aduentante iam,& imminẽte Euangelij luce,ſuperioris legis tenebræ rareſcerent:ueluti cum nõdum exorto ſole,ſed ad exortum properãte,cœlum ſenſim albeſcit. Tum ſatis adhuc erat,Ioannis baptiſmo tingi,ad ſuperioris uitæ pœnitentiam inuitari. Satis erat admonitos eſſe publicanos,ne quid exigerent,præter id quod illis conſtitutum eſſet. Satis erat,admonitos eſſe milites,ne cui uim facerent,ne quẽ depredarentur, ſed contenti eſſent ſuis ſtipendijs. Nõ,quod iſta bonos facerent,aut Chriſtianos,ſed quod minus malos redderent,ac mox ſucceſſuræ CHRISTI prædicationi præpararent. Neq; enim uſq; Ioannes docuit,non eſſe iurandum, non eſſe repudiandam uxorem, tollendam crucem, benemerendum de inimico. Iſta quæ proprie Chriſtianos facerent.

Epiſcopi.

Peccatoris.

Gradus.

Temporum ratio.

Tempus primum.

Secundum.

CHRISTO seruabantur. Fortassis ad hoc tempus pertinet, prima discipulorum prædicatio, cum iubentur exemplo Ioannis, ad pœnitentiam prouocare, regni cœlorum uiciniam denunciare, de CHRISTO silere. Et haud scio, an baptismus, quo tum baptizabant, huiusmodi fuerit. Nam tum quoq; baptizabant Apostoli, cum CHRISTVS ipse, teste Ioãne, neminem baptizaret. Nec omnino proditum est canonicis literis, quẽcq; à CHRISTO baptizatum fuisse. Tertium esto, si libet, CHRISTO iam late miraculis ac doctrina claresce nte terrarũ orbi, cum sic Euangelica doctrina proferretur, ut tamen legis obseruatio nõ interdiceretur: quod tempus complectitur, & post datum spiritum sanctũ, rudis adhuc & nascentis ecclesiæ primordia. Videntur autem ad hoc quædam peculiariter attinere: uelut omnes illæ parabolæ, de colonis uineæ, qui domini filium occiderant: de nuptijs & excusantibus inuitatis: item quæ de supplicijs prædicatorũ CHRISTVS prædicit: ac fortassis quæ præcipit de tollenda cruce: de excutiendo pedum puluere: de nemine salutando in uia: de fugiendo à ciuitate in ciuitatem: de relinquendo patre ac matre & uxore: de beatitudine castrantium se propter regnum dei: de uendẽdis possessionibus, ac renunciando omnibus affectibus: de subinde mutãdo loco: postremo quæ de signis dicta sunt, eos qui crederent secuturis: alioqui Christiani nõ essemus hodie, quos hæc signa constat non esse secuta: licet ex superioribus illud ad nos pertinet, quod ubicunq; inciderit necessitas, hoc animo iubeamur habere, quicquid habemus charum, ut parati simus ob CHRISTI gloriam relinquere. Ad idem tempus pertinet & illud, quod in Actis apostolorum per Iacobum ac Petrum decernitur: ut qui ex gentibus ad CHRISTVM sese contulissent, abstinerẽt à suffocato, à sanguine: quorum neutrum apud nos habetur nepharium: siquidẽ datum est hoc inuincibili Iudæorum pertinaciæ, quibus conuenire nõ poterat cum incircuncisis, si nihil haberent omnino Iudaismi. Paulus præcipit, ut episcopi suas uxores ac liberos bene gubernent: nunc & hypodiaconis ius habendi uxores, interdicitur. Paulus uult, uxorẽ fidelem manere cum infideli marito, Augustinus diuersum sentit, & hodie secus iudicat ecclesia. Paulus non uult, seruum Christianũ ab hero Ethnico discedere, secus hodie decretum est. Sunt id genus alia permulta, quæ pro temporum illorum usu instituta, post obliterata sunt, aut mutata: ueluti de ceremonijs sacramentorum pleraq;. Complura tum nõ obseruata, quæ nunc iubemur obseruare: quod genus sunt dies festi: & fortassis hæc, qua nunc salubriter utimur, secreta admissorum cõfessio.

Tempus tertium.

Tempus quartum.

Nam per uniuersum terrarum orbem propagata iam & constabilita CHRISTI religione, quam imperatores armis suis non persequebantur, ut solebant, sed tuebãtur: nec depredabantur opes ecclesiæ, sed accumulabant (sit eñ hoc, si uidetur quartum tempus) pro mutato rerum statu, nouæ leges sunt inductæ, quorum aliquot uiderentur cum CHRISTI decretis pugnare, nisi distinctione temporum scripturas in concordiã redigamus. Iam quintum tempus facere licebit, ecclesiæ prolabentis ac degenerantis à pristino uigore Christiani spiritus. Ad quod opinor pertinere, quæ dicit dominus in Euangelio: quod abundante iniquitate, refrigescet charitas multorum: ad hæc futuros, qui dicerent: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic.

Quintum.

Sed

Sed ne tanta temporum, perſonarum ac rerum uarietas inuoluat lectorem, non abs re fuerit, uniuerſum CHRISTI populũ in tres circulos diuidere, quorũ omniũ tum unicum ſit centrum, CHRISTVS IESVS, ad cuius ſimpliciſſimam puritatem, pro ſua cuiq; uirili, enitendum eſt omnibus. Neq; enim oportet ſcopum ſuo moue re loco, quin potius omnes mortalium actiones ad ſcopum dirigendæ. Primũ autem circulum teneant, qui quoniam uelut in uices CHRISTI ſucceſſerunt, CHRISTO proximi ſunt, illi ſemper adhærentes ac ſequentes agnũ, quocunq; ierit: quales ſunt Sacerdotes, Abbates, Epiſcopi, Cardinales, ac ſummi Pontifices: hos oportet quàm maxime puros eſſe à rerum mundanarum contagio: cuiuſmodi ſunt, uoluptatum amor, pecuniæ ſtudium, ambitio, uitæ auiditas. Horum eſt, CHRISTI puritatem ac lucem è proximo hauſtam, in ſecundum circulum tranſfundere, qui principes habet prophanos, quorum tamẽ arma legesq; ſuo quodã modo CHRISTO ſeruiunt: ſiue dum neceſſarijs ac iuſtis bellis profligant hoſtem, publicamq; tuentur tranquillitatem: ſiue dum legitimis ſupplicijs cohercent facinoroſos. Tertium circulum promiſcuo uulgo dare licebit, ceu craſſiſſimæ huius orbis, quem fingimus, parti: ſed ita craſſiſſimæ, ut nihilo ſecius ad CHRISTI corpus pertineat. Quanquaàm in ſingulis circulis ordinem aliquẽ imaginari licet. Etenim cum ſacerdotes ſacrificijs litant deo: cum pabulo ſermonis Euãgelici paſcunt populum: cum puris precibus cum deo colloquuntur: cúmq; pro ſalute gregis interpellant, nimirũ in puriſſima circuli ſui parte uerſantur. Cæterum dum principum affectibus obſecundant, ne prouocati, grauiores excitent tragœdias: dum infirmorum imbecillitati multa concedunt inuiti, ne ad deteriora prolabãtur: in extrema circuli ſui uerſantur ora, ad quam tamen non aliter ſeſe demittunt, niſi ut alios ad ſe rapiant: non ut ipſi fiant deteriores. Inter elemẽta, quibus infimus hic mundus conſtat, ſuus cuiq; locus eſt. Sed ignis, qui proximum orbi lunari locum obtinet, cum in ſumma ſui parte puriſſimus ſit ac liquidiſſimus, cœliq; naturæ ſimillimus, in aëris confinio ſe ipſo craſſior eſt. Aër itẽ in ſummo ſui circuli margine ſimillimus igni: in infima parte, qua confinis eſt aquæ, craſſeſcit. Fortaſſis idem de aqua terráq; dici poteſt: & tamen ignis paulatim omnia rapit ad ſe: &, quoad licet, in ſuam tranſformat naturam: terram ſpiritibus attenuatam, uertit in aquam: aquam eliquatam uertit in aërem: aërem extenuatum in ſe tranſformat. confinia ſeruiunt tranſformationi, non in deterius, ſed in melius. ſic & CHRISTVS ad diſcipulorũ imbecillitatem ſeſe frequenter accommodabat. Sic Paulus multa indulgebat Corinthijs: diſtinguens interim, quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ ſuo nomine condonaret infirmis: hac ſpe tamen, ut proficerent. Proinde cum ſummi Pontifices condonationibus & indulgentijs, ut uocant, ſegnes, aut fortaſſe deſperationi proximos, erigunt ac fouent, donec ad meliora proficiant, non uerſantur in ſumma circuli ſui parte. Idem dum legibus cauent, de decimis prædialibus ac perſonalibus extorquendis: de uſu pallij redimendo: de annatis exigendis: de patrimonio Petri, ut uocant, armis uindicando: de ſubigendis bello Turcis: déque alijs innumeris, ut donemus eos tractare rem ad communem uitam neceſſariam, aut certe utilem: nemo tamen

Circuli tres.

Primus circulus.

Secundus circulus.

Tertius circulus.

Gradus in ſingulis circulis.

Ordo in elementis.

Simile.

Functio nõ ſumma.

Leges Ponti/ficiæ.

dixerit,eos uersari,in eo quod proprium est philosophiæ cœlestis. Atq; haud scio an summi Pontifices,etiam si maxime uelint,possint ita moderari leges suas,quas ad cõmunem hominum uitã ædunt,ut per omnia CHRISTI decretis respondeãt. CHRISTVS ut purissimus ille fons omnis lucis & innocentiæ,præcepit ea,quæ cœlum sapiant.Pontifices homines & hominibus infirmis, atq; adeo uarie infirmis, pro tempore præscribunt,quod uidetur expedire. Proinde fieri nõ potest, quin in horum quoq; placitis insint quædam,quæ sapiant humanos affectus,& in quibus innocẽtiam CHRISTI desyderes.Porrò quemadmodum ignis infima pars liqui/dior est aëris summa parte:ita par est,ut quod in Pontificum cõstitutionibus cras/

Leges Cæsa/reæ.

sissimum est,propius tamen accedat ad CHRISTI simplicitatem, q̃q; quod in Cæsarum,aut magistratuum legibus est maxime diuinum.Nam hi quoniam in hisce rebus uersantur,quæ cum infima fece,quæq; cum sordidis mundi negocijs coniunctæ sunt,argumento suo respondeant,oportet . Neque enim horum legibus fit,ut boni simus,sed ut minus mali.Proinde si quid geritur aut cõstituitur ab his, quod nonnihil degenerat à CHRISTI decretis,etiam atq; etiam caue,ne Christanæ philosophiæ purissimũ fontem, cum horum qualibuscunq; lacunis commisceas. Debent humanæ leges ab hoc archetypo peti:ab eodem lumine,legum humanarum scintillæ sumuntur.Sed aliter relucet æternæ ueritatis fulgor in leui tersóq; speculo, aliter in ferro,aliter in lympidissimo fonte,aliter in lacuna turbida. Hæc ideo dicta sunt,ne cœlestem CHRISTI philosophiam , hominum uel legibus, uel disciplinis uitiemus.Maneat intactus ille scopus:sit illibatus unicus ille fons:seruetur illa uere sacra ancora doctrinæ Euangelicæ:ad quam in tanta rerum humanarum caligine confugere liceat.Neque protinus reijce,quod ab istis præscribitur , sed circunspice, quis præcipiat,quibus præcipiat,quo tempore,qua occasione præcipiatur.Spiritualis omnia dijudicat,inquit Paulus , ipse à nemine dijudicandus . Quod si ad leges humanas CHRISTI dogmata detorqueantur,quæso te,quæ spes iam reliqua est: multo minus etiam , si ad cupiditates hominum deflectatur diuina philosophia, & iuxta Græcorum prouerbium,Lesbia nobis fiat regula.

Concẽtus doctrinæ & uitæ Christi.

Super hæc,non mediocrem adferet utilitatem,si diligẽter euoluentes libros utriusq; testamẽti,attente consyderemus mirabilem illum orbem,& consensum totius CHRISTI fabulæ,ut ita loquar,quã nostra causa peregit, factus homo . Sic enim futurum est,ut non solum rectius intelligamus,quod legimus,uerumetiam ut certiore cum fide legamus.Nullum est enim sic arte compositũ mendacium,ut undiq; sibi constet.Ex ueteris testamenti uoluminibus confer typos & Prophetarum oracula:quorum illi CHRISTVM deliniant atq; adumbrant: hæc eundẽ aduentantẽ, uelut oculis fidei demonstrãt.Succedit his angelorum testimonium,Gabrielis uirgini cœlestes nuptias renunciantis: rursum in natiuitate chori angelici concinentis, gloria in excelsis deo:mox accedit pastorum,deinde Magorum testimonium:præterea Symeonis & Annæ:deinde præludit Ioannis Baptistæ prædicatio, digito iã indicantis præsentem,quem Prophetæ uenturum prædixerant.Ac ne nescirẽmus, quid nobis esset ab eo sperãdum,addit:Ecce qui tollit peccatum mundi. Hic unus

Prophetiæ ac typi.

Angeli.

Pastores.

Magi.

Baptista.

est agnus

est agnus, omnis maculæ nescius: nec agnus est solum, uerumetiã agnos facit. Non promittit suis regnum aut opulentiam: innocentiam promittit, si modo resipiscãt. Nihil autem uerorum bonorum abfuturum est, si adsit innocẽtia. Post hæc omnẽ uitæ seriem obserua, quomodo adoleuerit, usque proficiens in melius & apud deũ & apud homines. Apud deum laus est bonæ conscientiæ: apud homines decus est honestæ famæ, quæ non affectata, felicius consequitur ueram uirtutem. Duodecim natus annos, in templo docens uicissim & audiens, primum sui specimen dedit. Rursum in nuptijs primo miraculo priuatim ædito, paucis innotuit. Nam non nisi baptizatus, & columbæ signo, patrisque uoce commendatus, postremo non nisi quadragenario ieiunio, & Satanæ tentatione spectatus & exploratus, prædicandi munus aggressus est. Excute natiuitatem, educationem, prædicationem, mortem, nihil aliud reperies, quàm paupertatis, & humilitatis, imò innocentiæ totius exemplar. Totus doctrinæ circulus ut secum consentit, ita cum ipsius uita consentit, etiam ipsius naturæ iudicio consentanea. Præcepit innocentiam: ipse sic uixit, ut nec subornati testes, cum id uarijs modis conarentur, reperirent, quod probabiliter calumniarentur. Docuit mansuetudinem, ipse tanquam ouis ad mactationem ductus est. Docuit paupertatẽ, ipse nihil unq; possedisse legitur. Deterruit ab ambitione & fastu, ipse discipulis suis lauit pedes: docuit hanc esse uiam ad ueram gloriam & immortalitatem. Ipse per crucis ignominiam assecutus est nomen, quod excellit omne nomen: & dum nullum regnum ambit in terris, meruit cœli pariter ac terræ principatum. Vbi resurrexit, non alia docuit, q; ante docuerat. Docuerat, pijs nõ esse metuendam mortem, & ob id exhibuit sese rediuiuum. Suis ijsdem uidentibus, ascendit in cœlum, ut sciremus, quò nobis esset enitendum, quóq; referẽda omnia. Postremo loco delapsus est spiritus ille cœlestis, qui tales afflatu suo reddidit Apostolos, quales CHRISTVS esse uoluit. Reperies fortassis in Platonis aut Senecæ libris, quæ non abhorreant à decretis CHRISTI: reperies in uita Socratis, quæ utcunq; cum CHRISTI uita consentiant: at circulum hunc, & omnium rerum inter se congruẽtium harmoniam in solo CHRISTO reperies. Multa sunt in Prophetis & dicta diuinitus, & gesta pie: multa in Mose, cæterisq; uiris uitæ sanctimonia daris: orbem hunc in nullo reperies homine. qui quidẽ orbis à Prophetis exorsus, per Apostolorũ uitam ac doctrinam, in sese coit. Hi, quicquid CHRITVS docuit, expresserunt: quicquid promisit, præstiterunt: eundem hauserant spiritum: eadem sonant ac docent, quæ CHRISTVS. Hactenus adoranda sunt omnia: cætera cum delectu iudicióq; legenda, aut etiam imitanda. Quanquam & Apostoli sic CHRISTVM referunt, ut tamen ad illius maiestatem non assurgant.

Christus puer.

Christus adolescens.

Doctrina. Vita. Natura.

Mors.

Resurrectio.

Ascensio.

Neq; uero confundit hanc harmoniam, CHRISTI uarietas: imò sicut è diuersis uocibus apte cõpositis, concentus suauissimus redditur, ita CHRISTI uarietas pleniorem efficit concentum. Sic omnia factus est omnibus, ut nusq; tamẽ sui dissimilis esset. Nunc diuinæ naturæ profert indicia, cum uentis imperat ac mari, cũ peccata remittit, cum in monte nouam speciem, & humana præstantiorem, exhibet suis. Nunc diuinitatem dissimulans, hominem agit, cũ esurit, cũ sitit, cũ fatigatur labore,

Varietas Christi.

Christus deus & homo.

cum esuriẽs ad ficum accurrit,cum mœret,cum affligitur,cum occiditur.Quosdam ultro ad se uocat,alios à retibus,Matthæũ è telonio.Quosdã sequi uolentes,reĵcit: cuius exemplũ habes apud Matthæum cap.octauo,de scriba,dicente:Magister,se quar te quocunq; ieris.cui respondit IESVS: Vulpes foueas habent,& uolucres cœ li nidos,at filius hominis nõ habet,ubi caput suũ reclinet.Rursus ibidem,alteri po/ scenti ueniã abeundi : Sequere, inquit,me: & sine,mortui sepeliant mortuos suos. huic timuit,ne relaberetur:illũ sciebat inutilem negocio minime delicato.Zacchæi delectatus ardore,ultro sese ad illius ædes inuitat:quẽadmodũ legis Lucæ cap.deci monono.Herodem ubiq; contemnit,ut impiũ Iudæũ,& ob id Ethnicis deteriorẽ: eũ uulpem uocat Lucæ decimotertio,Ite & dicite uulpi illi:ad quem adductus,nec alloquio dignatur.Nonnunq; ultro,ueluti captata occasione,miraculũ ædit , sicuti de ficu,quæ ad execrationẽ illius exaruit:de turba satiata paucis panibus:de Laza/ ro:aliâs ceu grauatim & coactus facit:quod genus est,cum apud Ioãnem Euange/ listam,in nuptĳs matri de uini defectu submonenti,respondet:Quid mihi tecũ est mulier? nõdum uenit hora mea.rursus cũ apud Matthæũ cap.decimoseptimo ro gatus sanare lunaticũ,cui discipuli nõ potuerãt opitulari,cõmotus exclamat: O ge neratio incredula & peruersa,quousq; ero uobiscum ? quousq; patiar uos ? afferte huc illum ad me.Cananæam grauatim,nec nisi interpellatus,audit,nec statim ob/ sequitur.Ex aduerso,leproso se facilem præbet: Volo,inquiens,mundus esto. Rur sum phariſæis,signũ ab ipso poscẽtibus,planè negat : Generatio,inquiens,mala & adultera signũ quærit,& signum non dabitur ei,nisi signum Ionæ prophetæ.Cõsi/ militer cap.decimosexto,Phariſæis ac Sadducæis tentantibus IESVM,ut è cœlo si/ gnũ aliquod æderet,respondit:Faciem cœli dĳudicare nostis, signa autẽ temporũ non potestis? Alicubi sileri iubet miraculũ æditum,uelut apud Matthæũ cap. no/ no,cæcis sanatis interminatus,edicit: Videte, ne quis sciat : haud ignarus futurum, ut tanto magis diuulgarent.Ad cõsimilem modũ apud eundem Euangelistã cap. duodecimo,curatis multis,præcepit,ne se facerent manifestũ uulgo. At Marci cap. quinto,dæmoniacũ sanatum non admittit in suũ consortiũ,neq; tamẽ silere iubet. sed apud suos prædicare,non IESVM CHRISTVM,sed,quid sibi beneficio dei cõ tigisset. À suis confessionem exigit: Vos autem,inquiens,quem me esse dicitis? Dæ moni palàm cõfitenti,ipsum esse CHRISTVM,silentiũ indicit. Rursus aliâs exigit gratiam ab ĳs,qui beneficium acceptũ cœlant:uelut à muliere,quæ à contactu pal/ lĳ desierat profluere sanguine:Quis me tetigit,inquiens:neq; destitit donec illa co/ ram omnibus beneficium agnosceret. Similiter nouem leprosis ingratitudinẽ ex/ probat:qui cum essent Iudæi,non redierint tamen,daturi gloriam deo.

Est & alia quædam in miraculis ædendis uarietas . Alios sine negocio sanat , ut cum uerbo puellam excitat : Puella , tibi dico surge . Cæco lutum sputo macera/ tum illeuit oculis : nec hoc contentus , præcepit , ut sese abluat in piscina Siloë , at/ que ita demum sensit restitutæ sanitatis beneficium. Neque decem illi leprosi pro/ tinus mundati sunt , sed iussi adire sacerdotes , inter eundum lepra liberati sunt. Porrò Lazarum excitaturus , fundit etiam lachrymas , infremit spiritu , iubet sibi

cõmonstrari

commonſtrari ſepulchrum, tolli ſaxum, atque ita defunctum ualido clamore euocat. Nonnunquam iraſcitur ac minatur morbo. In huiuſmodi uarietatibus conueniet philoſophari, & pia curioſitate, diuini conſilij ſcrutari myſterium. Eſt item uarius in reſponſis: captioſe ſciſcitantibus, oblique reſpondet, & cautim: ueluti phariſæis, de repudianda uxore ſciſcitantibus, de cenſu Cæſari reddendo, de magno præcepto: ex oſtenſo nomiſmate capit occaſionem admonendi, quid illi non facerent, cum id in primis ad rem pertineat: in diuortijs retundit illorum licentiam, non ex iure conceſſam, ſed inuincibili malitiæ datam. De præcepto item declarat eos non facere, quod ſcirent in primis eſſe faciendum: Phariſæis legis ſcientiam tribuens, pietatem adimens: Sadducæos ob ſtolidam interrogationem ſtultitiæ damnat, qui non intelligerent, quod legerent. Eſt ubi nihil reſpondeat, ſed quæſtionem quæſtione, ceu clauum clauo retundit: ueluti cum interrogatus, quanam autoritate faceret ea, quæ faciebat: uiciſſim rogat, Baptiſmum Ioannis, utrum è cœlo cenſerent eſſe, an ex hominibus. Aliâs reſpondet quidem, ſed interrogationem interrogatione proſequitur. ueluti cum apud Matthæum cap. uigeſimoſecũdo, rogat Phariſæos, CHRISTVS cuius filius eſt? cumq; reſpõdiſſent, Dauid: quomodo, inquit, Dauid in ſpiritu loquens, uocat eum dominum ſuum, cum ſit ipſius filius? Apud Marcum capite uigeſimoſexto, nihil reſpondet teſtibus: conſimiliter cap. uigeſimoſeptimo, apud Herodem prorſus obticet: apud Pilatum perpauca reſpondet, nec ad omnia tamen: apud Caipham tacet: uinctus, cæſus, irriſus, nihil reſponſat. alapa cæſus, reſpondet: ad conuicia Iudæorum in cruce mutus eſt: at idem non ſuſtinet deplorari à ſequentibus mulierculis. Nõnunq; ceu tædio affectus, fugitat turbam: rurſus aliâs miſericordia motus, ultro petit turbas, ac premi ſe patitur: aliquando ſemet abdit in altiſſimum receſſum, ut oret: aliquando ſponte ſeſe in confertiſſimam templi frequentiam ingerit: aliquando furtim elabitur è manibus inſidiantium, uelut in montem ductus, ut præcipitaretur: atq; iterum lapidandus à turba, clanculum euaneſcit. Quædam mandat apoſtolis, ut prædicẽt: quædam credit ad tempus ſilenda, ueluti uiſionẽ exhibitam in monte Thabor, & arcanum cũ Moſe colloquium de morte ſua: rurſus aliter loquitur diſcipulis, aliter promiſcuæ multitudini: poſtremo à reſurrectione, nunc hac nunc illa ſpecie ſemet exhibet ſuis. Adeo cum noſtro CHRISTO nihil ſit ſimplicius, tamen arcano quodam conſilio Proteum quẽdam repræſentat uarietate uitæ ac doctrinæ. Ea fortaſſis nouo theologiæ tyroni futura eſt admirationi, uerum attento & exercitato nõ erit difficile ſingulorum cauſas inueſtigare. Sed magis his offendunt, quæ prima ſpecie pugnare etiam inter ſe uidentur: quod genus ſunt illa, quod in Euangelio Ioannis, negat Ioannem Baptiſtam eſſe lucem, cum de eodem poſtea teſtetur: Erat lucerna ardens & lucens: cumq; dicat Apoſtolis adhuc rudibus: Vos eſtis lux mundi: item cum ait, Mea doctrina non eſt mea: ſi quis uerborum ſummam modo cutem attendat, uidentur ſibi non conſtare. Rurſus apud Ioannem cap. ſexto, cum ait: Qui edit meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, habet uitam æternam: contra paulo poſt: Spiritus eſt, qui uiuificat, caro nõ prodeſt quicq; : nonne pugnãtia loqui uidetur?

Simillimũ est huic,quod proximo cap.cum dixisset:Et me scitis, & unde sim, scitis: mox subijcit,uelut à seipso dissentiens: Verus est, qui misit me, quem uos nescitis. Alicubi negat se iudicare quenq̃,alibi testatur,dicens:Pater omne iudicium dedit filio.Discipulos suos uetat irasci,cum ipse legatur,ira commotus fuisse. Quin & in narrationibus quibusdam manifesta in speciem uarietas,impiorum calumniæ patuit: quod genus est, quod Matthæus unum cæcum sanatum prodit, cum Lucas testetur duos sanatos. Item cum aliquoties nomen pro nomine positum uidetur, cum aliter narrare uidetur in Actis Stephanus, q̃ in Geneseos habeatur historia. Huiusmodi scrupi siquando inciderint, non oportebit offendi, aut de fide scripti dubitare,sed pensitatis omnibus circumstantijs, explicandæ difficultatis rationem quærere:qua quidem in re sudatum est à maioribus nostris,quorum industria iuuabimur,si minus à nobis reperietur, quod animo faciat satis.

Argumenta utriusq; naturæ in Christo.

Iam & illud obseruandum erit, quibus argumẽtis CHRISTVS utrancq; naturã dei & hominis declararit. Siquidem à puro homine quis speraret ueram salutem? Rursum,purum deum quis crederet pati quicq̃? Voluit autẽ, ut illum redamaremus,ut uerum hominẽ,uere pro nobis afflictum:neq; dubitaremus,quin præstaturus sit,quicquid promiserat,cum sit uere deus,Quid quod ne exẽplum quidẽ sat efficax futurũ erat,si quod in CHRISTO gestum est, non ueris affectibus gestum sit,sed ficta modo fabula quædã obiecta sit oculis? Humanæ naturæ indicia sunt, quod cõcipit in utero fœminæ:diuinæ,quod è spiritusancto.humanæ,quod statis tẽporibus è grauida nascitur.diuinæ,quod citra uirilem operã.Hominẽ uerum arguunt,quod sese subinde uocat filium Adæ,quod adolescit solitis ætatũ auctibus, quod dormit,quod uescitur,quod esurit,quod sitit, quod ex itinere lassescit, quod humanis affectibus tangit. Sæpenumero legitur misertus turbæ, ueluti Matthæi cap.uigesimo:apud Marcũ cap.tertio,irascitur & indolescit:apud eundẽ cap.octauo,ingemiscit spiritu:rursum Ioannis cap.duodecimo,multo ante passionẽ turbat animo,in hortulo usq; ad sanguineũ sudorẽ angitur animo:in cruce sitit, quod ex more solet in eo supplicij genere accidere:flet, conspecta ciuitate Hierosolyma:flet & apud Lazari monumentum, & turbatur animo. È diuerso tot æditis miraculis, diuina natura prodebatur:nam factis q̃ uerbis hanc maluit declarari. Quanq̃ & uerbis testatur se filium dei,è cœlo missum,& in cœlo fuisse, & esse, cum uersaretur in terris, cumq; patrem deum subinde inculcat. quod & à Iudæis intellectum est, cum aiunt: Tu homo cum sis, facis teipsum deum: denique cum resurgit à morte, dum fertur in cœlum,dum mittit paracletum,subito nouantẽ Apostolos.Sed hoc ut paucis admoneri potest,ita nimis prolixum fuerit,singulatim explanare.

Quare meritò reiecti Iudæi.

Ad diuini consilij perpensionẽ & illud pertinere uidetur, annotare quot modis testatum esse uoluit,Iudæos,quibus olim promissus & expectatus fuerat Messias, suapte culpa fuisse reiectos ob incredulitatem, gentes ob fidei simplicitatem in horum locum receptas. Nouerat suæ gentis duritiem CHRISTVS, quæ hoc longius aberat à uera iusticia, quod falsa iusticiæ persuasione tumeret: nouerat esse genus calumniosissimum.Proinde nihil non ab eo factum est,ne quam ansam haberent

expostulandi

expoſtulandi cum deo,quod præter meritũ promiſſis eſſent fruſtrati. Prædictum erat à Prophetis fore,ut gentes fide ad Euangelij gratiam irrumperẽt, Iudæi uitio ſuo à promiſſis excideret. Apud ipſos naſci uoluit,quibus erat promiſſus:decantatus eſt ab angelis,prædicatus à paſtoribus,indicatus à Magis, agnitus à Symeone & Anna,demonſtratus ab Ioanne Baptiſta,patris oraculo cõmendatus,tot miraculis inclaruit,tot beneficijs illos prouocauit,tam ſalubria docuit, & tamẽ his rebus nihil profectum eſt. Inuidia,ſuperbia, & auaritia excæcati, Prophetas occiderant, Ioanni non credebant,miracula calumniabantur Beelzebub præſidio fieri, CHRISTVM ipſum perſequebant:& tamen interim inani legis titulo,& templo per orbem uenerabili,ſuperbiebant,dicentes: Templum domini,templum domini,templum domini.Magi primũ omniũ adorant: Herodes Iudæus puerũ perſequitur. Hoc conſilio CHRISTVS prohibuit ſuis, primũ ad Euangelij munus emandatis, ne ſubirent urbes Samaritanorũ,ne quid hinc cauillarentur Iudæi, uelut à CHRISTO neglecti. Telonem uocat, & relictis omnibus ſequitur: Phariſæi tot modis prouocati,moliuntur in diuerſum. Ingerit eis exemplum fidei ab ijs, quos illi pro ſceleratis habebant, & abominandis: exhibet Cananæam,uix auditam,mox etiã cum conuicio repulſam,inuicta fide peruincentem,& CHRISTVM ad beneficium præſtandum, ueluti cogentem. Quem enim non expugnaret illa mulieris uox? Etiam domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum. Audis ſuperbe Iudæe, Cananææ fœminæ plenam fiduciæ modeſtiam? Illa ſic reiecta,tamẽ inſtat & urget:tu nullis officijs potes pellici. Proinde illa audit: O mulier,magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut uis. Quid audiunt Iudæi? Relinquet uobis domus ueſtra deſerta.Et apud Matthæum cap.uigeſimoprimo, palam exprobrat illis,quod publicani & meretrices, ob ardorem fidei præcederẽt illos in regnum dei. Ingeritur centurionis exẽplum,Matthæi cap.octauo, in tantũ fidentis CHRISTO,ut putarit ad rem nõ pertinere, uiſere domũ ſuam, cum poſſet uerbo nutuq; cõferre ſanitatẽ. Quid hic ſentis infelix Iudæe? Centurio ꝓphanus,& militiæ miniſter,qui Prophetas non legerat, ſic fidit CHRISTO: & tu ſine fine reclamas ſeruatori tuo,tot iam ſeculis expectato? Proinde meretur audire: Amen dico uobis,nõ inueni tantã fidem in Iſraël:tibi uero quid dicit? Nempe quod legimus apud Lucã cap. undecimo:Regina Auſtri ſurget in iudicio aduerſus uiros generationis huius,& cõdemnabit illos, qd illa ab extremis terræ finibus uenerit Hieroſolymam,ut audiret ſapiẽtiam Solomonis:tibi ultro exhibitus eſt,ad cuius ſapientiã nihil erat Solomon,& audire grauaris.Idem faciẽt Niniuitæ,qui ad prædicationẽ Ionæ ſubmiſerint ſeſe:tu ſpernis eum,ad quem Ionas nõ eſt cõferendus.Ingeritur exẽplum Zacchæi,qui ardore uidendi CHRISTI,cõſcẽderat arborẽ. Audis auare Iudæe,prophanũ hominẽ de ſe teſtantẽ: Dimidium bonorũ meorũ do pauperibus:ut intelligeres,non generi,ſed uitæ fideiq; promiſſum regnum cœlorũ. Audit itaq; te coram: Hodie ſalus contigit huic domui, eo quod & ipſa filia ſit Abrahæ: gens alioqui zelotypa,tot tamẽ exemplis nõ prouocatur ad æmulandum, ne tam multis quidem parabolis flectitur. Apud Lucam cap.decimooctauo, ingerit tibi publicanum

publicanū peccatorē,ſed humilem,ſed miſericordiam implorantem,ſuperbo iuſto prælatū. Te tibi depingit cap.decimoſeptimo,cum nouem leproſi Iudæi,beneficiū diſſimulant, ſolus Samaritanus rediens, agit gratias. Idem deſignat parabola de uulnerato,quē Iudæis prætereuntibus,ſolus Samaritanus curandum ſuſcipit. Nec aliud agitur apud Matthæum cap. uigeſimoprimo, duabus parabolis, altera de duobus filiȷs:quorū alter pollicitus,ſe patris iuſſa facturum, nō fecerit:alter primū detrectans, ſed mox reſipiſcens,fecerit, quod ſe facturū negarat. Altera de impiȷs colonis:qui prius ſeruis male mulctatis, poſtremo filium ipſum & hæredem occiderunt. Sic enim ſubiȷcit Euangeliſta:Et cum audiſſent principes ſacerdotū & phariſæi parabolas eius,cognouerūt quod de ipſis diceret: & adeo non ſunt tacti pœnitentia,cum ſibi male conſciȷ forent,ut ſequatur:Et quærentes eum tenere,timuerunt turbas. Eôdem pertinet & inibi ſequens parabola de inuitatis ad nuptias. Iudæi partim excuſant, partim ſeruos inuitantis,contumeliȷs afficiunt. Iure igitur his præteritis,promiſcua gentium turba implentur triclinia nuptialia.

Quid em̄ facias iȷs,qui prouocati ad ſalutē,obſtinate ſæuiunt in amice conſulentem? Nec aliò ſpectat parabola de cōductis mercenariȷs ad operam præſtandam in uinea. Murmurant enim Iudæi aduerſus nos,qui ſerius uenerimus, & tamen in Euangeliȷ gratia ſimus illis æquati. Arbitror & parabolam de filio prodigo horſum ſpectare:in qua filius,qui legis iuſticiam obſeruarat,indignat aduerſus fratrē, poſt longas erroris ambages reſipiſcentē, & ob hæc à demente patre cum gaudio receptum in familiam. Iudæus ſua benefacta cōmemorat,Ethnico reſipiſcenti non exprobrant admiſſa uitæ prioris. Conſimilis argumēti ſunt,ut arbitror, parabolæ de drachma perdita & inuenta: de oue erratica, ad gregem reducta: de ficu poſt triennium adhuc ſterili,in proximū annum ſuccidenda, niſi ſtercoratione adhibita,deſineret eſſe ſterilis:de pueris in foro ſedentibus,& alterne inter ſeſe concinentibus: Tibiȷs cecinimus,& nō ſaltaſtis:lugubria cecinimus uobis,& nō ploraſtis. His tam uariȷs rationibus ſeruator optimus,ſimul & Iudæorum pertinaciam exitio dignam,teſtatam eſſe uoluit,& Apoſtolorū animos, nōnihil adhuc Iudaiſmo infectos,inſtruebat,ne ab Ethnicis, in Euangeliȷ conſortium recipiendis, abhorrerent: Quando Petrus poſteaq; audierat à CHRISTO: Ite in orbē uniuerſum, & docete om̄es gētes,baptizantes eos in nomine patris,& filiȷ,& ſpirituſſancti: poſt acceptū ſpiritū cœleſtem,nō audet Cornelium admittere, niſi uiſione admonitus. Proinde apud Ioannem cap.decimo, præmonet eos, dicens:Ego & alias oues habeo,quas oportet me adducere,& fiet unum ouile. Rurſus apud Lucam:Regnū cœlorū uim patitur,& quiuis uim facit in illud. Vi irruperūt Ethnici,qui foris erant:ob diffidentiam excluſi ſunt Iudæi,qui intus erant. Hieroſolyma uerſa eſt in Sodomā: & ubi antea dicebat,nō populus,dicti ſunt filiȷ dei. Hæc quæ dicta ſunt antehac,ita pertinent ad illa tēpora priſca, ut nihilo ſecius ad omne tempus queant accōmodari. Nulli ætati deſunt ſui phariſæi,nulli nō eſt periculum,ſi dei beneficiȷs abutatur.

Argumenta innocentiæ Chriſti.

Proximū uidetur his animaduertere, quot modis CHRISTVS ſuam innocentiam omnibus teſtatā eſſe uoluerit,ne quid eſſet,quo poſſit aliquis huius doctoris autoritatem

autoritatem eleuare. Ex parentibus modicis, sed probis tamen & inculpatis nasci uoluit: non, quod apud deum parentum cõmissa liberis imputent, sed quod uulgo soleat atrocius obijci filijs, si quid designarint parentes, cq; ipsis scelerum autoribus. Quin & uitricum probum habere uoluit, de quo legis apud Matthæum: Ioseph autem, cum esset uir iustus. Angeli cœlitus testantur de puero. Magi muneribus numen agnoscunt. Pastores, quæ uiderant, prædicant. Symeon amplectitur tot seculis expectatum infantem. Attestatur Anna castissima uidua. Pater deus semel atq; iterum de cœlo clamat: HIC EST FILIVS MEVS DILECTVS, IPSVM AVDITE. Toties de eo testatus est Ioannes: Agnoscunt & confitentur dei filium & dæmones, etiamsi grauatur ab his prædicari. Turba toties admiratur in eo diuinam potentiam. Testantur & ministri apud Ioannem cap. septimo, in hoc missi, ut illum cõprehensum adducerent: Nunc q; sic locutus est homo, ut hic loquitur. Confitetur Martha: Tu es CHRISTVS filius dei, qui in hunc mundum uenturus erat. Confitetur Samaritana: Propheta es tu. Confitent Apostoli: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nam quisquis deum agnoscit, liberat eum ab omni crimine. Testat & Pilatus: Purus ego sum à sanguine iusti huius, uos uideritis. Testatur & huius uxor: Nihil tibi & iusto isti. Attestatur afflatus prophetico spiritu Caiphas: Expedit uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & nõ tota gens pereat. Agnoscunt huius innocẽtiam & inimici iudices, multorũ testimonio reiecto. Declarant & ipsi testes, ut mentirentur subornati: non habent quod obijciant, nisi de templo soluendo, ac denuo erigendo: atque hoc ipsum secus obijciunt, q; ab eo dictum fuerat: & obijciunt, quod non intellexerant. Confitetur & infelix Iudas: Peccaui, tradens sanguinem innoxium. Confitetur ad crucem centurio: Vere filius dei erat iste. Confitentur & scelerati pharisæi, qui crucifixo nihil habebant quod exprobrarent, nisi quod templum dei demoliturus fuisset, & in triduo excitaturus. Adeo fuit immunis ab omni crimine, ut nihil in illum probabiliter uel confingi posset.

Consilium Christi in pertrahendo mundum in suas leges.

Sub hæc obseruabit pie curiosus lector, quib9 modis, quóue cõsilio, CHRISTVS mundũ uniuersum, in tot religiones dissectum, in sua decreta pertraxerit. Neq; em̃ machinis bellicis subegit regna mundi, non philosophorũ syllogismis, aut rhetorum entymematis, non opibus. Nihil ex humanis præsidijs huic negocio uoluit admisceri, quod totum cœlo deberi uoluit. Primũ, ad fidem faciendam adiuuabat, tot uaticiniorũ consensus, quibus astipulatur Ioannis testimoniũ: neq; em̃ subito nouauit orbem. Difficillimum est, ex hominũ mentibus reuellere, quod à pueritia imbibimus, quod publico consensu traditum est à maioribus. Diu præluſit Ioannes baptismo pœnitentiæ: præluserunt Apostoli, nondum Messiam annunciantes, sed tantum instare regnum cœlorũ. Per homines tenues & idiotas rem aggreditur, ne quid hinc sibi uindicaret mundus: quos ipsos diu rudes ac diffidentes tolerat, ne uiderentur temere credidisse. Thomas pertinacissime diffidit, nec nisi contrectatis clauorum & lanceæ uestigijs, dicit: Dominus meus, & deus meus. Quin ascẽsurus in cœlum, omnibus exprobrat duritiem cordis, ac difficultatẽ in credendis his, quæ uiderant. Exorsus est à gẽte sceleratissima Iudæorũ, & pertinaciter rebelli-

Cœpit

Cœpit non à Nazareth,ne autoritatem eleuaret patria:ſed à Capernaum,ciuitate luxu & opibus perdita. Nihil aperte reprehendit,quod eſſet cum autoritate publica receptum. Vix enim eſt quiſquàm,qui hoc æquo patiatur animo. Legis teſtimonium ubiq; comprobat,licet aliter interpretans. Accommodauit ſeſe his, quos ad ſeſe trahere ſtudebat. Vt homines ſeruaret,homo factus eſt:ut peccatores ſanaret, cum peccatoribus familiariter uerſatus eſt. Vt Iudæos alliceret, circumciſus eſt,purificatus eſt,obſeruauit ſabbata,baptizatus eſt,ieiunauit,uicit manſuetudine, uicit beneficentia,uicit ipſa ueritate,cuius uis omnibus incantamentis eſt efficacior:uincuntur hiſce rebus & malæ beſtiæ. Nihil aſſeuerat, quod non ſcripturæ teſtimonio confirmet. Quin & conuicio laceſſitus, aut rationibus agit, aut ſcripturis. Etenim apud Matthæum cap.duodecimo,cum atrociſſimo conuicio diceretur, ope Beelzebub exigere dæmonia:Omne,inquit,regnum diuiſum contra ſe,deſolabitur. Et in iudicio cæſus:Si male dixi,inquit,teſtimonium perhibe de malo: ſin bene, cur me cædis? Addidit miracula,ſed hæc ipſa nihil aliud erant,quàm beneficia. Nec ullum ædidit miraculum,cui non certam fidem adiunxerit. Turba teſte ferè geſſit omnia. Leproſos mittit ad ſacerdotes, non ut mundarentur, ſed ut magis conſtaret, eſſe uere mundatos. Cæcus uulgo notus ſanatur, accerſuntur parentes, reuocatur ipſe: nec aliud his omnibus rebus agitur,niſi ut fides aſtrueretur miraculo. Vbiq; declarat,quicquid patitur,præſcium ac uolentem ſeſe pati:& nobis pati,non ſibi. Nec illud mediocrem fidem illius doctrinæ conciliauit,quod ex omnibus ſuis benefactis nihil unquàm præmij captauit,nõ gloriam,nõ opes,non uoluptates,non regnum: ut in eum ulla corrupti officij ſuſpicio competere poſſet. Nec ante miſſum ſpiritum cœleſtem Euangelica tuba per orbem uniuerſum intonuit, ne quid ipſi uiuo quæri uideretur. Porrò nullum eſt efficacius teſtimoniũ inter mortales, quàm ſanguinis. Morte ſua & ſuorum, fidem aſſeruit ſuæ doctrinæ. Nam de concentu totius uitæ iam ante nõnihil attigimus. Cæterũ de genere doctrinæ,qd' ferè conſtat ſimilibus, quæ ex rebus uulgo notiſſimis ducunt, & ob id nõ ſolum efficax eſt,uerumetiã ad imperitæ quoq; multitudinis captũ accõmodũ,aliquanto poſt nõ nihil dicemus.

Chriſti præſidia.

His fermè præſidijs CHRISTVS (& poſt hunc Apoſtoli) Iudaicæ gentis expugnauerunt peruicaciam: Græciæ philoſophia tumentis uicit ſupercilium: his tot Barbararum nationum armis inuictam feritatem ſubegit: his totius orbis tyrannos ac ſatrapas,fidei iugo ſubdidit,& in ſuas leges pertraxit:iuxta uaticiniũ Eſaiæ, quo manſuetiſſimus gentium expugnator CHRISTVS ita depingitur: Ecce puer meus,quem elegi:dilectus meus,in quo bene complacitũ eſt animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum,& iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quaſſatam non confringet:& linum fumigans non extinguet,donec eĳciat ad uictoriam iudicium, & in nomine eius gentes ſperabunt. Hic non audis arte contortos ſyllogiſmos,non audis minas ac fulmina, non audis ferro armatas copias, non audis ſtrages & incendia. Sed iudicium audis,manſuetudinẽ audis,audis lenitatem erga imbecillos, in quibus ulla ſpes eſſet bonæ frugis. Victoriam audis,nõ machinis extortam, ſed

iudicio

iudicio quæsitam. Victorẽ audis, nõ formidabilem uictis, nõ expilatorẽ & grauem ijs, quos subegit. Quid igitur? Talem audis, ut in eo gentes officijs deuictæ, salutis suæ spem fixerint. Quis autem nõ uidet, quibus rebus respublica Christiana nata, aucta cõstabilitaq; est, ijsdem esse tuendam ac uindicandam, ubi collapsa sit: præsertim ab ijs, qui se in CHRISTI & Apostolorũ uices succesisse profitent? Verum hæc aliâs crebro sunt à nobis disserta. Nunc quod institutũ est, prosequemur.

Illud item animaduertendum, quibus rationibus, & quàm diligenter præmunit suos, ad Euangelij negocium ituros, ut intelligant, qui hodie prædicandi CHRISTVM munus suscipiunt, quibus rebus oporteat instructos esse. Regnum cœlorũ uocatur, à quo conuenit procul abesse cupiditates terrenas, quæ regnũ obtinent in ijs, qui mundum diligunt. Eas omnes, quanto studio, suorũ animis exemerit, operæprecium est consyderare. Luxum & uoluptatũ affectum exemit parabola de diuite comessatore & Lazaro mendico, quorũ alter à temporarijs delicijs ad æternos cruciatus detractus in Tartara, alter ab huius uitæ malis in æternam quietem translatus, ob oculos ponitur. Diuitiarũ studiũ eximit parabola diuitis, horrea sua dilatantis, sibiq; suauem ac mollem uitam in multos annos pollicentis, cum eâdem nocte mors immineret misero, semel ereptura, quicquid ille tot annorũ sudore congessisset. Rursum, dum prohibet nos esse sollicitos de crastino, dum iubet recondi thesauros æternos, nec tineis, nec furibus obnoxios: dum præcipit, ut cœlestis patris bonitate prouidentiaq; freti, liliorũ ac passerculorũ more in diem uiuamus: dum Marci cap. decimo, occasione iuuenis, qui mœrens discesserat, simul atq; iussus est relinquere diuitias, habebat autem opimas: uersus ad suos, ait, esse facilius, ut camelus eat per foramen acus, quàm diues ingrediatur regnum cœlorum. Atq; id ut experimento quoq; persuaderet, discipulos sollicitos de panibus, commonefacit eius, quod paulo ante uiderant, paucis panibus ac piscibus aliquot hominum milia saturata: & ita saturata, ut corbes multi reliquijs onusti, tollerentur à conuiuio. Ad hæc, cum eos nullo instructos uiatico, legat ad primam prædicationem, & reuersi fassi sunt, sibi nihil defuisse.

Quibus rebus oporteat instructũ esse prædicatorẽ.

Luxus.

Auaritia.

Parentũ & cognationis affectum (quandoquidẽ hic quoq; nõ raro solet auocare nos à studio pietatis) multis modis reuellit: iubens, ut toti pendeant à patre cœlesti, neq; quenq; patrẽ appellent in terris: item negans se agnoscere discipulum, qui non patri ac matri, sororibus ac fratribus: denicq; qui non uxori quoq; renunciarit, ubi poposcerit negocium regni dei. Ipse licet matrẽ habuerit unice piam, tamẽ huic nusq; blandus est. De uino interpellanti: Quid tibi, inquit, mecũ est mulier? In templo obiurgatus: Quid est, inquit, q̃d me quærebatis? An nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Rursum apud Matthæum cap. duodecimo, inter docẽdum multitudinẽ, imperiosius interpellatus, matris & fratrũ nomine cupientiũ eum cõuenire, cq; nõ blande respõdit? Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Rursus, in cruce mulierẽ, nõ matrẽ appellat, sui loco Ioannẽ supponẽs.

Cognatio.

Cæterũ honoris studiũ & ambitionis morbũ, qui generosis & erectis ingenijs maxime solet innasci, quot modis ex animis discipulorum reuellit? haud ignarus,

Ambitio.

hanc fore præcipuam peſtem procerũ eccleſiaſticorũ. Et hoc affectu paſſus eſt ſuos tangi, quo efficacius eximeret. Ambitionis erat, quod filij Zebedæi per matrem, in hoc ſubornatam, poſtulant, ut CHRISTO proximi ſedeant in regno cœlorũ. Ambitionis erat, quod inter ſe diſceptant, quis eſſet futurus primas in regno cœlorum. Proinde audiunt à domino: Principes gentium dominant eis: & qui poteſtatẽ habent, exercent in ſuos: non ſic erit inter uos, imò quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, ſit ueſter miniſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe, erit ueſter ſeruus. Nec hoc cõtentus, obijcit exemplum ſui: Sicut filius hominis nõ uenit, ut ſibi miniſtret, ſed ut miniſtret alijs, & animam ſuam det pro multis. Papæ, quantum hæc oratio diſcrepat ab ambitionis affectu? Exhibet puerum humilem ac puſillum, negans quenquàm ingreſſurũ regnum cœlorũ, niſi qui ſeſe ad eius modulum ſubmitteret. Rurſum Matthæi cap. uigeſimotertio, ſcribarũ ac Phariſæorũ faſtum & ambitionem palàm inſectatus, quod dilatatis phylacterijs, ac fimbrijs ampliatis oſtentantes ſeſe, captarent primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in ſynagogis, atq; in foro gauderent honoris gratia ſalutari rabbini: Vos autem, inquit, nolite uocari rabbi: unus eſt enim magiſter ueſter, omnes autẽ uos fratres eſtis. Et patrem nolite uobis uocare ſuper terrã: unus eſt enim pater ueſter, qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, quia magiſter ueſter unus eſt CHRISTVS. Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Porrò qui ſemet extulerit, humiliabitur: qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Idem agit Lucæ cap. decimoquarto, parabola de inuitatis: inter quos qui ſibi poſtremũ locum delegerat, iubetur aſcẽdere. Eôdem pertinet, quod inuitat, ut ſubmiſſi blandum ac molle iugum ſuum accipiant: Diſcite, inquit, à me, quod mitis ſim & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Tumultuoſa res eſt ſuperbia, cõtendit de honore, uindex eſt: & dum nulli cedit, nunq; à pugna uacat. Quanq; nulla doctrina efficacior, q; ipſius uita. Quẽ enim homunculum non pudeat erigere ceruicem, cum ille uere ſummus, præcinctus linteo, lauat pedes diſcipulis ſuis? Capitur, cæditur, conuicijs afficitur, ac ueluti flagitioſus in crucem tollitur. Deniq; per ſummam deiectionẽ ſui, promeruit ad ſummam euehi dignitatem.

Generis fiducia. Porrò permulti tument generis nobilitate, qui morbus omnium quidem communis: Iudæis tamen peculiarius adhæſit, qui ſine fine iactabant patrẽ Abraham: Ne cœperitis, inquit, dicere: Filij Abrahæ ſumus. Dico enim uobis: Potẽs eſt deus, de lapidibus his ſuſcitare filios Abrahæ. Et aliâs filios Abrahæ uocat, quicunque Abraham factis referrent: ipſos qui ſe gloriarentur Abrahæ filios, diaboli filios eſſe, qui parentem hunc impijs factis æmularentur. Omnis igitur Chriſtianorum nobilitas recte factis æſtimanda eſt, non ſtemmatis. Is demum pudendæ conditionis eſt, quiſquis ſeruit uitijs. Centurionem alienigenam præfert Iudæis. Samaritanum leproſum anteponit Iudæis. Rurſum Samaritani uulnerati uiatoris curatorem, anteponit ſacerdoti & leuitæ, qui Samaritanos ut extremos homines aſpernabantur, ſeipſos pro ſemideis gerebant.

Sæuitia. Sæuitiæ malum funditus exigit, tot parabolis ad clementiam & ignoſcendi facilitatem prouocans, apud Matthæum cap. decimooctauo, de ſeruo qui noluerit

remittere

remittere conſeruo, cum ipſe domini cõmunis lenitatem eſſet expertus: dum inibi iubet errantem fratrem clanculum abſq; arbitris corrigi: dum ſeptuagieſſepties reſipiſcenti, totidem iubet ignoſcere. Rurſum cum Lucæ cap. decimonono, Samaritanis CHRISTVM nõ recipiẽtibus, Iacobus & Ioannes: Vis, inquiunt, ut iubeamus ignem è cœlo deſcendere, qui cõſumat iſtos? Ab hoc affectu protinus eos reuocat ad affectum manſuetudinis: & acriter increpatis illis: Neſcitis, inquit, cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non uenit ad perdendas animas, ſed ad ſeruandas.

Et eſt alius affectus, qui inter ipſa benefacta bonis etiam uiris inſidiatur, ni caue- *Fiducia ſui.*
rint, fiducia noſtri, non tolerat hunc in ſuis CHRISTVS. Parum pius eſt, qui ſibi pius uidetur. Phariſæum ſua merita prædicantẽ è proximo faſtidit: Publicanum è longinquo ſibi diſplicentẽ agnoſcit. Item apud Lucam cap. decimoſeptimo, adhibita ſimilitudine declarat, nihil gratiæ deberi ſeruis, etiamſi per omnia ſuo functi fuerint officio: Sic & uos, inquit, cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt uobis, dicite: ſerui inutiles ſumus. quod debuimus facere, fecimus. Nec aliud agit proximo capite, parabola de talentis ab hero commiſſis. Sors eſt aliena, quantulacunq; eſt: quicquid hinc quæritur induſtria noſtra, domino quæritur, nõ nobis. Diſpenſatio nobis eſt credita. male nobis, ſi ceſſauerimus: nõ eſt quod gloriemur noſtro nomine, ſi cum officio rem geſſerimus. Huc ſpectat, quod legimus apud Matthæum cap. decimonono, cum cuidam interroganti, quid boni ſibi faciendum eſſet, ut haberet uitam æternam: Quid me, inquit, interrogas de bono? unus eſt bonus deus. Senſit morbum hominis, ſibi bonitatis laudem arrogantis: cum omnes noſtræ iuſticiæ coram oculis dei, nihil aliud ſint, q̃ pannus mulieris menſtro profluuio polluta. Ad hæc apud eundem cap. uigeſimoquinto, ſolos illos agnoſcit, qui ipſi ſua benefacta neſciunt: Domine, quando te uidimus eſurientẽ, & pauimus: ſitientẽ, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te uidimus ægrotum, aut in carcere, & uenimus ad te? Hoc eſt certiſſimũ ueræ pietatis argumentũ, ſi conatus pro uiribus omnia, tibi uidearis expers pietatis. Iniuſti mirantur, ſi quod officium præteriſſent: adeo ſibi non uidebantur impij. Ne eos quidem agnoſcit, apud Matthæum cap. ſeptimo, qui ſeſe commemorant, & dæmonia per illius nomen eieciſſe, futura prædixiſſe, multaq; ſtupẽda geſſiſſe: Amen, inquit, dico uobis: neſcio uos. Huc alludit, ni fallor, parabola, quã apud Lucam cap. duodecimo proponit, admonẽs, ne quis iuſticiæ ſuæ fiducia prouocet ad iudicem, iuris rigorem experturus. cõponat magis cum aduerſario litem. Nec aliud agit Ioannis cap. decimoquinto, cum ait: Non uos me elegiſtis, ſed ego uos elegi: & poſui uos ut eatis, & fructum adferatis. Atq; inibi paulo ſuperius, ſe uitem uocat, diſcipulos palmites. Si quid à nobis adfertur bonæ frugis, totum ſtirpi tranſſcribendum eſt, ſine qua nihil ſumus niſi ignis alimonia. Ac mox capite proximo, diſcipulos nõnihil ſibi placentes, cum aiunt: Nunc ſcimus, quod ſcis omnia, nec opus eſt, ut quiſquàm te interroget, per hoc credimus, quod à deo ſis profectus: ut mox repellit, nec ſinit in eo manere affectu: Nunc, inquit, creditis. Ecce ueniet hora, & iam uenit, ut me deſerto, diſpergamini alij alió.

Nec Petrum tulit, humana fiducia magnifice de se pollicentem: Etiamsi omnes offensi fuerint, ego certe non labascam: Amen, inquiens, dico tibi, quod hac nocte priusquàm gallus bis canat, ter me negabis: aliâs discipulos, iactantius referentes, quàm in primo prædicationis tyrocinio res successisset, dæmonijs quoq; subiectis: Amen, inquit, dico uobis: uidi Luciferum tanq; fulgur de cœlo cadentẽ. Nolite gloriari super hoc, quod spiritus subijciunt uobis: de hoc potius gloriemini, quod nomina uestra scripta sunt in cœlis. Nec solus Petrus se fortem fore prædicarat: uox illius, uox erat omniũ: nec ille solus diffisus est, diffugerũt cæteri quoq;, metu territi.

Pudor humanus.

Præter hæc, est mira uis pudoris humani, quem sæpenumero non possunt contemnere, qui possunt opes & uoluptates contemnere: proinde beatos pronunciat, cum illis exprobrarint homines, confictis calumnijs eos traducentes. Addit exemplum sui: Si patrem, inquit, familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? Non est discipulus supra magistrum. Et in Actis, gloriæ sibi ducunt Apostoli, publicitus flagris cæsi, quos deus dignos habuerit, ut pro CHRISTI nomine contumelijs afficerentur. Atque alibi uices mutuas pollicetur: Quem mei puduerit, inquiens, apud homines, huius me quoq; pudebit apud patrem meum: & qui me professus fuerit apud homines, hunc uicissim agnoscam apud patrẽ. Paulus non alijs de rebus gloriatur, quàm de cruce domini IESV CHRISTI, quam mundus summum probrum esse ducit. Idem nouit, per infamiam & bonam famam, Euangelij negocium agere, sic, ut si quid gloriæ cõtigisset, CHRISTO transscriberet: si quid ignominiæ, gloriæ loco duceret, ob CHRISTVM male audire.

Persecutio.

Restabat extremus affectus, adeo nobis infitus natura, ut inexpugnabilis uideri posset, nisi nihil non posset deus. Quis enim humanis præsidijs contemnat metum iudiciorum capitalium, sæuitiam tyrannorum, crudelissima supplicia, denique mortem etiam probrosam apud homines? Hac quoq; in parte, suos securos esse iubet, præcipiens, ne meditentur apologiam, qua se tueantur pro tribunalibus: se suggesturum, quod dicto fuerit opus: se suppeditaturũ facundiam, cui non queant aduersarij resistere: non formidandos eos, qui corpus ualeant occidere, animam non possint, qua incolumi, nihil totius hominis perit: quando pollicitus est, ne pilum quidem capitis nostri periturũ. Ab his igitur affectibus liberos, quid est quod uel corrumpere possit, uel terrere? rursus qui his obnoxius est, non potest constanter CHRISTI negocium gerere. Videt episcopus, quid expediat gregi, & uult illi consultum, sed protinus reclamant affectus: Si hâc pergas, decrescet census, offendes principem, non assequêris galerum Cardinalicium, habeberis delirus. Nec tamen est irritandus quisquam, sed si CHRISTI res secus obtineri nõ potest, magno animo ferenda sunt rerum dispendia, famæ probra, capitis discrimina. Apostoli nusquàm prouocant magistratus aut principes, non exprobrant populo pristinæ uitæ dedecora: tantum ad CHRITVM, ad uitæ nouitatem, ad salutem inuitant: & omnibus, quantum licet, sese accõmodant, quo plures pelliciant ad CHRISTVM. Quod si fluctibus rerum humanarum sic inuoluemur, ut quò CHRISTVS & animi uotum inuitat, pertendere non possimus, tamen huc pro uiribus enitendum erit.

erit. Opibus onerauit te fortuna, fortasse non expedit abijcere: posside cõtemptim: &, ut Pauli uerbis utar, posside tanq̃ nõ habeas. Minus angêris, si quid decurtatũ sit: minus metues, si quid immineat dispendij. Contigerunt tibi parentes clari, contigit uxor insignis: habeto tanq̃ non habeas, & minus auocabit à pietate horum possessio. Contigit principis fauor: ne hinc intumescas, sed abutere potius, quatenus licet, in rem CHRISTI. Inuolutus es aulæ negocijs: explica te pro uirili, nihilo secius interim ex hoc malo decerpẽs, si qua bonæ rei sese obtulerit occasio. Semper interim Martha murmuret aduersus Mariam, inuidens illius ocio. Super omnia adsit innocentia, quã pudeat & malos incessere. Adsit charitas, ad benemerendum de omnibus exposita, & alacris. Adsit animi lenitas, quæ sæuitiam impiorũ uel mitiget, uel toleret. Adsit simplex prudentia, & prudens simplicitas, quæ sic declinet iniuriam, ut ipsa nullum afficiat iniuria. Adsit certissima fides, quæ de CHRISTI promissis nihil addubitet. Hos animos si præstiterint ij, qui in Apostolorum uices succedunt, tum uere mereatur dici regnum cœlorũ, ecclesia CHRISTI. Nunc adeo plerique absunt ab hac imagine, ut sint qui hæc uelut obsoleta rideant: ut sint qui diuersa doceant.

Exempla uitæ è sacris literis

Quoniam autem huc tendit uniuersa CHRISTI doctrina, ut ipsi pie sanctéq; uitam traducamus, cõueniet ad omnes uitæ actiones exemplum ac formã è diuinis libris uenari, præcipue uero ex Euangelijs, è quibus potissimũ nostra ducuntur officia. Obseruandum igitur, ut ipse CHRISTVS se gesserit erga uarios uarie: erga parentes, puer & natu grandis (puer obtẽperat, docens contemnit) erga discipulos, erga pharisæos elatos, erga percontantes insidiose, erga plebem simplicẽ, erga afflictos, apud suos, apud exteros, apud magistratus: quibus etiã rationib⁹ suos ubiq; præmunierit, quomodo se gerere debeant erga cognatos & amicos, quos ne salutari quidẽ uult cum Euangelicæ prædicationis dispendio: erga benemerẽtes & excipientes Euangelij gratiã, erga reijcientes, erga persecutores, erga Iudæos, erga gentes, erga fratrẽ imbecillum aut errantẽ, erga fratrẽ incorrigibilem, erga iudices impios, erga gregem sibi cõmissum: cæteraq;, quæ nobis in cotidiano uitæ usu solent incidere. Horũ, si uidetur, locos aliquot cõmonstrabimus ob imperitiores, quo facilius reliqua per se possint annotare.

Fides & charitas.

Duo quædam peculiariter & perpetuo inculcat CHRISTVS, fidem & charitatẽ. Fides præstat, ut nobis diffisi, fiduciam omnẽ collocemus in deo. Charitas hortat, ut de omnibus bene mereamur. Primũ apud Matthæum cap. nono, alienã etiam fidem imputat paralytico: Videns autẽ IESVS fidem illorum. Ac paulo post, cæcis opem ac misericordiam implorantibus, non prius succurrit, q̃ de fide stipulatus: Creditis, inquit, q̃d hoc possim facere uobis? Cumq; respondissent se credere, tum denicq; tetigit oculos eorũ, dicens: Secundũ fidem uestrã fiat uobis. Rursus ibidem mulieri, cõtactu uestis sanitatẽ assecutæ: Confide, inquit, filia fides tua te saluã fecit. Apud eundẽ Euangelistam cap. decimoquarto, discipulis expauefactis, ac uociferantibus præ timore: Habete, inquit, fiduciam: ego sum, nolite timere. Ac mox Petrus fide fultus, ad exemplum præceptoris ambulat super aquas. Idem hæsitans,

pessum it,& audit:O parum fidens,quare dubitabas? Ac proximo cap. ueluti coactus per Cananææ fiduciam, ut cui nollet, præstaret hoc beneficij, exclamat: O mulier,magna est fides tua,fiat tibi sicut uis. Apud Lucam cap decimoseptimo,leprosum fidei uult acceptam referre sanitatem: Surge,inquit,uade,quia fides tua te saluum fecit. Rursum Ioannis cap,quarto,reguli fides salutem impetrat filio morienti:Credidit,inquit,homo sermoni,quē dixit ei IESVS,& ibat. Iam autē eo descendente, serui occurrerunt ei, & filij salutē nunciant. Iterū Matthæi cap.decimosexto,discipulis de panibus sollicitis, ὀλιγοπιστίαν exprobrat. Apud eundē cap.decimoseptimo, discipulis admirantibus quid obstiterit, quo minus potuerint sanare lunaticū:Propter incredulitatē,inquit,uestrā nō potuistis. Ac mox,declarans,quanta sit fidei uis:Si habueritis,inquit,fidem,sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc,& transibit,necp quiccp erit uobis impossibile. Apud eundē cap.uigesimoprimo,discipulis admirantibus, ficum ad execrationē IESV exaruisse: Amen, inquit,dico uobis:si habueritis fidem,nec hæsitaueritis,nō solum quod accidit ficui facietis, sed etsi monti huic dixeritis, tollere & proijce temet in mare,fiet. Et quicquid postulaueritis in precibus uestris,accipietis. Item apud Marcum cap.decimo, cæcus sanatus audit:Fides tua te saluum fecit. Apud Lucam cap.octauo,discipulis ob tēpestatis uim periclitantibus: Vbi,inquit,est fides uestra? Ac mox eodem cap. exanimato archisynagogo ad nunciatam filiæ mortē: dominus IESVS, Noli,ait, timere,crede tantum,& salua erit. Tanta res est fides,ut ex huius uel inopia, uel imbecillitate ferè nascatur,quicquid uitiorum Christianorum mores corrumpit.

Charitas. De charitate uero quid attinet indicare? Quid enim aliud docet,quid aliud tota sua uita inculcat CHRISTVS, nisi summam charitatē? unum hoc erat, quod nos docturus uenerat. Siquidē apud Lucam cap.duodecimo:Ignē,inquit,ueni ut mittam in terrā,& quid uolo,nisi ut accendat? Iam apud Ioannē,totum hoc quod loquitur,quod agit apud discipulos,imminēte mortis tēpore, quid aliud sonat,quid aliud spirat,cp igneam ac flagrantissimam charitatem? Quis tam saxeus est,ut illa legat absq lachrymis? Hæc est charitas illa,morte fortior, quæ amantē ad mortis usque cōtemptum inflammat, quæ efficit, quod nulla humana possunt præsidia.

Ioan.xiij. Huius unius symbolo uoluit suos discipulos à cæteris discerni: Per hoc, inquiens, cognoscent omnes,quod discipuli mei estis,si charitatem habueritis inter uos mutuam. Deus,inquit,charitas est:ab hoc excidit,quisquis excidit à charitate. Proinde Matthæi cap.uigesimoquinto,declarans & ob oculos ponēs, quibus factis debeatur cœlum,uide quid cōmemorat: Num uestem sordidam? num ieiunia? num ciborū delectum? num psalmorū uim demurmuratam? num eruditionē? num miracula? Nihil horū. Quid igitur? Pauistis,inquit,esurientē,potum dedistis sitienti, excepistis hospitē,nudum texistis,ægrotum inuisistis, carcere inclusum subleuastis alloquio. Nihil autē aliud sunt hæc,cp officia charitatis. Euolue testamentū omne

Ceremoniæ. nouum,nihil usquam reperies præceptū,quod ad ceremonias pertinet. Vbi de cibis aut ueste uerbum ullum? Vbi de inedia,aut similibus,ulla mentio? Solam charitatem suum uocat præceptum. Ex ceremonijs oriuntur dissidia, è charitate pax.

Apud

Apud Matthæum obmurmurant CHRISTO Phariſæi,quod fame perpulſi,ſabbato uellerẽt ſpicas:quibus Dauid obĳcit exẽplum,qui non ueritus ſit ſacroſanctis ueſci panibus:Quod ſi noſſetis,inquit,miſericordiam uolo,& nõ ſacrificiũ, nunq; cõdemnaſſetis innocẽtes.Dñs eſt em̃ filius hominis etiã ſabbati. Atqui hæc erant à deo præcepta,& tamẽ nõ uult obſeruari,quoties charitatis officiũ eſt præſtandũ. Quid igit' dicẽt homunculi obſcuri,qui ob interdictũ eſum carniũ,aut his frigidiores conſtitutiunculas poſtulant,ut totus homo ueniat in capitis periculum? Apud Ioannẽ cap.nono,magnas excitant tragœdias,q̃d' cæco reddidiſſet oculos die ſabbati.Apud eundẽ cap.quarto,paralytico ſanato obmurmurant, qui iuſſu CHRISTI grabatũ ſuũ ſabbato ſuſtuliſſet. Apud Matthæum uero cap.nono,taciti ſecũ obganniunt,q̃d' peccata remitteret.Obmurmurant alibi,q̃d' ſabbato ſanaſſet mulierem cõtractã:qui bouem aut aſinũ in puteũ delapſum,nõ uererent' educere ſabbato.CHRISTVS damat,nõ hominẽ ob ſabbatũ eſſe cõditũ,ſed ſabbatũ ob hominẽ eſſe repertũ:& tu uis tuas leges tantũ ualere, ut citius pereundum ſit homini Chriſtiano,q; ab ĳs latũ digitũ diſcedat? Rurſus obmurmurant apud Matthæũ cap.decimoquinto,q̃d' diſcipuli manibus illotis cibum caperẽt. Hic uero nõ ſolum pius dñs excuſat ſuos,uerũetiã crimẽ in ipſos retorquet,qui ob corban,q̃d' auaritia ſacerdotũ repererat,negligebant dei præceptũ. Nam dei uocat, q̃d' ad naturalem pietatẽ attinet.Succurrere parẽtibus,charitatis eſt:ab hac auocabant, modo nonnihil accreſceret gazophylacio.CHRISTVS damat:Non quod intrat in os,polluit hominẽ:& tu exigis à Chriſtiano,ut ingenti ualetudinis diſpẽdio ueſcat' piſcibus? Imò præte non ducis pro Chriſtiano,qui corporis habitu cõpulſus,quocunq; die, quocũq; cibo ueſcens,gratias agit deo.Adeo placet CHRISTO beneficẽtia, quam eleemoſynã appellat:ut apud Lucã cap.decimoſexto,collaudet iniquũ diſpẽſatorẽ, qui fraudato dño,ſubuenerit debitoribus.Iam quid aliud commendant Apoſtoli ſuis epiſtolis? Et nos ad hæc oĩa penè ſurdi,pluſq; Iudaicis cõſtitutionib⁹ oneramus CHRISTI ſanguine liberos? Ob has calumniamur immerentẽ? Verum hæc inſectari,nõ eſt huius inſtituti.Reliqua carptim,ut quicquid occurrerit,attingem⁹.

Annotandum,quod CHRISTVS ubiq; ferè miſeretur turbæ ſimplicis,in ſolos Phariſæos,Scribas,& diuites,uæ formidabile intonat:uidelicet indicans,in epiſcopis,theologis,ac principibus eſſe ſitum,ut populi uigeat pietas. ab illis omne malum oritur. Miſeret populi, qui dum Phariſæi ſuum agunt negocium, deſtitutus oberrat,in morem gregis à paſtore deſerti diſiectiq;.

CHRISTVS more Iudæorũ ieiunaſſe credit', uel hoc argumẽto,quod eo nomine calumniant' diſcipulos,non ipſum:ut legis apud Matthæum cap.nono,ſignificans omnẽ occaſionẽ calumniæ uitandam ĳs,qui paſtores agunt, aut principes.

CHRISTVS bis duntaxat ſæuiſſe legitur,in primores,Matthæi cap.uigeſimoprimo:& apud eundem cap.uigeſimotertio,in negociantes in templo:ſatis teſtans, his fontibus uniuerſam eccleſiæ peſtem orituram.

Nullos eſſe magis capaces Euangelicæ doctrinæ,quàm ſimplices,mites ac modeſtos,aperit:ubiq; puſillos amplectens, & horum eſſe regnum cœlorũ prædicans.

Non admittendum cuiuſquam hominis conſilium,quod auocet à pietate: docet exemplo ſuo,cum Petrum paulo ante collaudatum, Satanam appellat: & qui cõſultor præire uolebat,imitatione mortis ſequi iubet:quemadmodum legis apud Matthæum cap. decimooctauo.

Quædam & præter ius facienda, ne turbetur ordo publicus, ſubmonet eodem cap.iubens ſolui didrachmum:cum teſtatus eſſet,immunes eſſe regni filios.

Nihil inſanabilius eſſe impietate,pietatis imagine perſonata: docet apud eundem Euangeliſtam cap.uigeſimoprimo:Amen,inquiens,dico uobis, quod publicani & meretrices præcedunt uos in regnum dei. Phariſæi nuſquam nõ reclamant CHRISTI doctrinæ,ſanctimoniæ falſa ſpecie turgidi.Publicani & meretrices morbum agnoſcentes ſuum, ad medicum accurrunt.

Ac mox ibidem, In factis non uerbis,in affectu non cultu, in obedientia non ceremonijs ſitam eſſe ueram pietatem, docet propoſita parabola de duobus filijs, è quibus laudatur is,qui quod uerbis detrectarat,re præſtitit.

Epiſcopis,& ijs,qui legitimis funguntur honoribus,etiam parum probis, tamẽ obtemperandum eſſe, modo recta doceant, admonet apud eundem cap. uigeſimotertio:Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi &c. Audiendus eſt qui docet Euangelium,etiamſi non uiuat euangelice. Cæterũ eodem in loco taxat eos,quod humanis cõſtitutiunculis onerent populum, ſubindicans in huiuſmodi negligendos:quandoquidem aliâs & Apoſtolos defendit aduerſus Phariſæos,calumniantes quod illotis manibus cibum caperent.

Non temere neque ſubito irrumpendum ad munus Euangelicæ prædicationis, docet ipſe,tot teſtimonijs ante comprobatus,Ioannis,columbæ,patris:à baptiſmo ſeceſſit,ieiunauit,tentatus eſt,uicit:atq; ita demum undiq; ſpectatus atque inſtructus,non ſtatim ſumma docuit,ſed ab Ioannis prædicatione fecit initium, ad reſipiſcentiam & ſuperioris uitæ pœnitudinem prouocans. Nullus enim opem medici deſyderat,cui non diſplicet ſua ualetudo.

Quod autem ultro quoſdam accerſit, uelut Iacobum, Andream, Petrum, ac Matthæum:quoſdam ſequi uolentes,reijcit:nos admonitos uoluit, non quoſlibet eſſe recipiendos ad noſtræ religionis conſortium, ſed eos duntaxat, qui ſyncero ſimplicíq; accedunt animo. Id quidem certo liquebat ei,cui patebant omnia:nobis idem coniecturis perueſtigandum eſt.

CHRISTVS ut oẽibus prædicauit, ita neminẽ unq; blandimẽtis aut humanis promiſſis ad ſe pellexit,neq; quenq; ui adegit,cũ eſſet oẽipotẽs.benefactis traxit, exẽplo uitæ traxit,idem factũ ab Apoſtolis.Proinde uidendũ,rectẽ ne ſentiant ij, qui Turcas bellicis machinis ſtudent Chriſtianos facere. Imò potius tonet apud illos Theologorũ uox, Apſicæ ſimilis:luceat uitæ candor. ſic fiunt uere Chriſtiani.

Apud Matthæum cap.octauo, Geraſeni,conſpectis miraculis, rogant IESVM, ut excederet ſuis finibus,quod ad ipſorum affectus eſſet inutilis. Ita noſtris quoq; temporibus plerique ſunt,qui taceri uelint doctrinam Euangelicam, ut cum ipſorum uitæ inſtituto pugnantem.

CHRISTVS adhuc infans fugit in Aegyptum, uir ultro ſeſe offert ſatellitibus: indicans eſſe tempus fugiendi, ac ſubducendi ſeſe, cum imminens periculum non uidetur facturum ad gloriam CHRISTI.

Apoſtolos ſuos diu rudes & incredulos, leniſſimo pertulit animo, donec paulatim proficerent: ita ſacerdotes ſumma manſuetudine ferre debent populum infirmum, donec ſenſim ad meliora prouehatur.

Idem ſe facilem ac popularem & expoſitum omnibus præbuit, ne publicanorũ quidem ac peccatorum fugiens conuiuia, ſed nuſquàm non agens Euangelij negocium. Ita conuenit epiſcopum, aut horum uicarios, omnibus ſeſe accommodare, ſed hoc interim agentes, non ut ipſi ditiores euadant, uerum ut ſuos reddant meliores. Aſciuit te princeps in regiam, ut ſis à confeſſionibus, aut à concionibus: ne id agas, ut epiſcopatum auferas, ſed ut pauciora peccentur inter aulicos.

Carnis neceſſitudines obſtare ijs, qui rem Euangelicam gerunt, teſtatur apud Matthæum cap. decimotertio, inter ſuos pauciora proferens miracula ob illorum incredulitatẽ: Nonne, inquiunt, hic eſt fabri filius? nõne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacob & Ioſeph & Simon & Iudas? & ſorores eius oñes apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Atq; alibi cognati illius parant eum in uincula conijcere, dicentes: In furorẽ uerſus eſt. ut legimus Marci cap. tertio. Proinde qui uirtute uelit prodeſſe multis, maiore cum fructu peregre faciet, quàm domi.

Diſcipulos, non habentes quod pro ſe reſponderent, ubique defendit aduerſus Phariſæorum calumnias: uelut apud Matthæum cap. duodecimo, dum ſabbato uellunt ſpicas: rurſum cap. decimoquinto, dum illotis manibus cibum capiunt: iterum alibi, dum non ieiunant, quemadmodum Ioannis diſcipuli.

Non adnitendum, ut à quibuſuis lauderis, ſed duntaxat à probatis, & ab ijs, qui non laudent niſi honeſta: docet diuerſis locis. Nam Marci cap. primo, in templo uociferanti dæmonio, reſpõdet: Obmuteſce, & exi ab homine. Apud eundem cap. tertio, ſpiritib9 damantib9: Tu es filius dei: additis minis interdicit, ne ſe proderẽt.

Iudam admonuit, nõ reiecit, nec ab oſculo ſolito ſubmouit, neq; prodidit, à quo erat prodendus: tantum tribuit amicitiæ, ac domeſticæ familiaritati: docens nõ temere deſerendam ſemel initam amicitiam. Sic & Martinus tulit Brixium ſuum.

Quod Petrus à negatione reſipiſcit, CHRISTO in illum oculos defigente: Iudas pœnitudine facti ductus, abijt, ac ſuſpẽdit ſe laqueo: duplicẽ indicat pœnitẽtiã, frugiferam & infrugiferã. Felix autẽ peccator, quẽ lapſum aſpicit CHRISTVS: infelix, qui ſemet ab illo auertit, ut uideri nõ poſſit. Eſt aliquid, ſeruatorẽ uel emínus ſequi.

Quid nobis agendum ſit, ſi quando ingruerit extrema malorũ procella, aut mortis neceſſitas, quæ neminẽ nõ manet: docet ipſe, ſub tempus mortis ſecedens, uigilans, inſtanter orans, proſtratus in terram, ueluti ſuis præſidijs deſtitutus, totus à patris auxilio pendeat. Martyr qui ſuas metitur uires, impar erit ſupplicijs.

CHRISTVS raro ædidit miracula, quæ præter admirationẽ nihil haberent utilitatis, qualia ferè ſunt, quæ nunc fingunt de diuis. Sanauit ille, pauit, liberauit à periculis, quæ beneficẽtiæ ſunt. Proinde qui magnus uideri uult in eccleſia, huiuſmodi

factis magnũ ſeſe declaret,quæ iuuent, nõ quæ populi malo uires ipſius teſtent.

Nunquàm ceſſandum à doctrina ſacra,licet non proficiat omnibus: docet parabola ſeminantis.Satis eſt ſi quædam proueniunt.

CHRISTVS cum ſuis diſcipulis,ut ab amicis ultro porrigentibus,quædam accepit:ita nihil exegiſſe legitur,aut captaſſe,nec niſi pro uitæ uſu præſenti.Ita qui præſunt gregi Chriſtiano,gratis doceant: non deerunt,qui ultro ſuppeditent,ſi modo frugi ſint,& ultra naturæ neceſſitatem nihil requirant.

Nihil accipiendum ab ijs, qui pertinaciter aſpernantur ſalubrem admonitionẽ, ne uideamur illorum fauere peccatis:docent Apoſtoli,qui ex doctrina domini,pedum quoq; puluerem excutiunt in eos, qui non recipiunt Euangelium.

Non eſſe ſtatim ꝓhibendos,qui adminiſtrant eccleſiæ ſacramẽta,aut qui doctrinam CHRISTI prædicant,etiã ſi uita parũ reſpõdeat:ſubindicat Marci cap.nono, uetans ꝓhiberi,qui miracula ædiderat ſub noie CHRISTI, cũ ipſum nõ ſequeret.

Boni paſtoris eſſe,nonnunquàm ſe in altiſſimum ocium abdere ac ſecedere,quo liberius precibus ac ſanctæ lectioni uacet: ut ijs rebus redintegratus, uegetior redeat ad epiſcopi munia:docet Marci cap.ſexto, ſuos abducens in locum deſertum, ut aliquantiſper requieſcerent.

Quales oporteat eſſe ſeceſſus epiſcoporũ, multis docet locis: non ad uoluptates ſecedens,aut uenationes,ſed ad orandum, ad familiarius colloquendum cum ſuis, tales erant ſeceſſus olim præſulum,quos ob infrequẽtiam monaſteria uocabant.

Solam ficum execratus eſt CHRISTVS, quæ foliis uelut impoſuit eſurienti: ſignificans nullum hominũ genus ſibi eſſe inuiſius,quàm hos,qui ſub pietatis prætextu ſunt impij,& religionem titulo,cultuq; profitentes,uiuunt irreligioſe.

Quicquid ad ſalutẽ noſtrã pertinet,id crebris precibus à deo flagitandum:docet ipſe,ſubinde orans.Quicquid obtigerit boni,id deo ferendũ acceptũ:docet ipſe,frequenter gratias agẽs patri:idem inculcat parabolis aliquot,uelut illius,qui cogit improbitate ſua,nocturnũ amicũ ſurgere:item uiduæ, iudicẽ inexorabilẽ aſſidua interpellatione defatigãtis:idẽ nõ uno loco præcipit diſcipulis ſuis:Petite & accipietis.

Indolem egregij paſtoris etiam in puero ſubmicare,ac ſcintillulis quibuſdam ſeſe prodere:docet ipſe,puer duodecim annos natus, in templo ſapiẽtiæ ſuæ ſpecimen ac guſtum præbens:item in nuptijs præludens miraculo, & ante baptiſmum iam ceu meditans Euangelicum munus, ac prægeſtiens ad futuram prædicationem.

Qui uelit prædicationis Euangelicæ negocium ſuſcipere,eum oportet ab omnibus carnis affectibus eſſe repurgatũ, neq; quicq; niſi cœleſtia ſapere. CHRISTVS in baptiſmo ſpiritu impletus eſt,huius impetu raptus eſt in deſertum. Hinc à tentatione uictor, ſpiritus impetu raptus eſt in Galilæam: quemadmodũ legis apud Lucam cap.quarto. Hinc ingreſſus Nazarenam ſynagogam, explicato uolumine Eſaiæ, locum nactus eſt de ſpiritu: Spiritus domini ſuper me,eo quod unxit me: ad euangelizandum pauperibus miſit me.Nicodemum iubet renaſci, non ex carne,ſed ex ſpiritu.Apoſtolis,poſt reſurrectionem ad prædicandum ire iuſſis, afflat ſpiritum ſanctum.Rurſum ab aſcenſione mittit ſpiritum igneum.

Quidam

Quidam ob hoc ipsum sancti uolunt haberi, quod semet abdunt à uulgi conspectibus. At exemplo CHRISTI, qui uere Christianus est, non horret consortium imbecillium, modo spes sit ulla resipiscētiæ: in conuiuio contrectatur à muliere peccatrice: colloquitur priuatim cum muliercula Samaritana, quæ cum sexto uiuebat adultero: conuiuatur cum publicanis. Cur enim horreat fidus & amicus medicus homines morbidos, modo spes sit sanitatis?

Beneficium gratis, & absq; spe redituri fœnoris esse collocandum, nec ullam benefactorum expectandam mercedem, nisi in resurrectione iustorum: docet apud Lucam capite decimoquarto, parabola proposita, monens, non esse inuitandos cognatos, aut uicinos, aut diuites, sed pauperes, debiles, cœcos, & claudos.

Cum uulgus horum, qui sibi pñ uidentur, in preculis, aut superstitiosis ceremoniolis summam pietatis collocet, CHRISTVS apud Lucam capite decimoquinto, præcipuum pietatis officium, deóq; gratissimum declarat esse, si quis peccatorē ad resipiscentiam adducat: eandem sententiam tribus parabolis inculcans, ouis centenariæ receptæ, drachmæ decimæ repertæ, & filñ prodigi resipiscentis.

Atq; inibi summus ille pastor, qui solus omniū prorsus ab omni uitiorū labe fuit immunis, docet peccatorē ex animo resipiscentē, cū gaudio recipiendū: cū uulgo his insultem⁹, & cū æterna nota recipiamus, pinde quasi nos uacemus oñi crimine.

Vbiq; facta dictáq; sua refert ad autorem patrem, exemplo dato, ne quid nos homunculi nobis arrogemus, néue nostræ innitamur prudentiæ.

Quicquid uita communis obtulit, hoc ferè uertit in occasionem docendæ pietatis. Ostenso Cæsaris nomismate & imagine, detorquet huc, ut ex imagine mentis meminerimus, quid debeamus deo. Turbas frequentius affluentes ob conuiuium exhibitum, hortatur ad cibum, qui non perit. Rursus apud eundem Ioannem, efflagitātibus signum aliquod, quod cum manna cœlitus olim delapso, conferri possit, ad sui corporis epulas uocat, longe quouis manna sacratiores. De insigni sceleratorum quorundam supplicio renunciantes, per occasionem inuitat ad pœnitentiam. Pueros oblatos uertit in exemplum mansuetudinis. Templi structurā ostentantibus, meminit de morte & resurrectione sua. Mulieris elogium, clamātis beatum uterum, qui talem gestasset infantem, beata ubera, quæ tali puero lac porrexissent: huc deflectit, ut potius beatos ostendat, qui concipiunt sermonem diuinum, & hinc fructum ædunt nunquam periturum. Quāquam hæc ratio latius patet, quàm ut sit omnibus exemplis explananda.

Quod apud Ioannem capite duodecimo, pharisæi destinant & Lazarum interficere: typum habet, quod improbi non solum oderunt CHRISTVM ipsum, sed eos quoque per quos CHRISTI nomen illustratur.

Annotandus est apud eundem circulus, in quo ferè se uoluit, ubiq; & societatem & fœdus Christianum commendans: præsertim cap. duodecimo, & decimotertio, se declarat idē esse cum patre: adeo ut qui filiū norit, norit & patrem: qui filiū spernat, spernat & patrem: nec separatur ab hac cōmunione spiritus sanctus, Sic em̄ legis in epistola: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, sermo, & spiritus,

atq;

atq; hi tres unum ſunt. In idem conſortium trahit ſuos, quos palmites ſuos appel/lat: obſecrans, ut quemadmodum ipſe idem erat cum patre, ita & illi idem eſſent ſecum. Impertit ijſdem communem patris ſuumq; ſpiritum, omnia conciliantem.

Non credit Petro ſuas oues paſcendas, niſi ter amorem CHRISTI profeſſo: ſub/indicans, epiſcopo nihil ſpectandum præter ſalutem gregis, & CHRISTI gloriam. Ac mox oſtendit, quo debeat ſe præparare fidus ac uerus paſtor, ſubijciens: Amen dico uobis, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem ſenueris, porriges manus tuas, & alius cinget te, ducetq; quò non uis.

Ad hunc modum conueniet in ſingulis myſticorum uoluminum locis philoſo/phari, præſertim in Euangelijs: nam hæc exempli gratia duntaxat in medium ad/duximus, quo uiam indicaremus alijs, forſitan his meliora reperturis.

Sed bona difficultatis pars ſita eſt in ipſo ſermonis habitu, quo traditæ ſunt no/bis ſacræ literæ. Nã tropis & allegorijs, ac ſimilibus, ſeu parabolis ferè opertus eſt, & obliquus, nonnunq; uſq; ad ænigmatis obſcuritatem: ſiue id CHRISTO uiſum eſt, quo Prophetarum ſermonem, cui Iudæorum aures aſſueuerant, referret: ſiue hac difficultate ſegniciem noſtram exercere uoluit, ut poſtea gratior eſſet fructus, non ſine negocio quæſitus: ſiue hoc conſilio ſua myſteria prophanis & impijs oper/ta cælatáq; eſſe uoluit, at ſic, ut interim pijs ſcrutatoribus non intercluderetur aſſe/quẽdi ſpes: ſiue genus hoc dictionis potiſſimum placuit, quod ut ad perſuadendũ cum primis efficax eſt, ita doctis pariter & indoctis expoſitum & familiare, maxi/meq; ſecundum naturam: præſertim ſi ſimilitudines ducãtur ab ijs rebus, quæ uul/go notiſſimæ ſunt. quod genus fuiſſe ferme leguntur Socraticæ. Neq; uero tãtum ad docendum ac perſuadendum efficax eſt parabola, uerumetiam ad commouen/dos affectus, ad delectandum, ad perſpicuitatem, ad eandem ſententiam, ne poſ/ſit elabi, penitus infigendam animo. Nam uehementius afficit animum adhibita parabola de filio prodigo reſipiſcente, in qua narratur adoleſcens à patre poſtula/re portionem ſubſtantiæ, quæ ad ſe rediret: deinde ſibi fiſus, committere ſe regioni longinquæ: mox oblitus indulgentiſſimi patris, cum turpiſſimis ſcortis ac nepoti/bus prodigere rem, parentis benignitate datam: deinde coactus extrema rerum omnium penuria, tandem amentiam ſuam agnoſcere, & relictæ uitæ tangi deſyde/rio. Reuertitur filius, agnoſcit erratum. Occurrit pater, in amplexus filij effundit ſe/ſe. Profertur noua ueſtis, profertur anulus, occiditur uitulus ſaginatus, tota domus lætitia perſtrepit. Nec aliter gaudet ſenex recepto iuuene, quàm ſi reuixiſſet. Non exprobratur temeritas poſcentis, non luxus ac nequitia profundentis. Non memi/nit iam horum paterna pietas, cui ſatis eſt, quod reſipuerit, quod ſibi redditus ſit fi/lius. Hæc inquàm, acrius feriunt animum, quàm ſi quis citra parabolam dicat, deũ libenter recipere peccatorem, modo ex animo pœniteat ſuperioris uitæ: nec expro/brari peccatum ei, qui ipſe uehementer oderit ſua commiſſa.

Parabola.

Rurſus adhibita ex Geneſi parabola myſtica, cum Abraham paſſim fodit pu/teos, Philiſtæi, iniecta terra, obturant foſſos: refodit eoſdem Iſaac, ac plures inſu/per addit, qui uenas habeant uiui laticis: Nón ne iucundius audieris, quàm ſi ſim/pliciter

pliciter dicas, ex diuinis libris petenda præcepta recte uiuendi: ab his abhorrere, qui terrenis bonis addicti sint? Item qui nude declaret, quibus uirtutibus oporteat episcopum esse præditum, frigidius audietur, q̃ si totum Aaron apparatũ, à Mose diligentissime descriptum, ad allegoriam accõmodet. Sunt quæ gratius per crystallum aut succinum pelluceant, q̃ si nuda conspiciantur. Et nescio quo pacto, quæ sacra sunt, plus habent maiestatis, si sub inuolucro proferantur oculis, q̃ si prorsus retecta uisantur. Iam qui dicat, quicquid in nobis boni sit, id à CHRISTO nobis autore proficisci, intelligetur quidem: uerum si huc accommodet similitudinem de stirpe uitis & palmitibus, de capite & membris, de radice & ramis: mox uelut imagine depicta, res oculis subiicitur. Quin aliquoties fallit CHRISTVS suos ad tempus allegoriarum ænigmatibus, quo post altius inhæreat, quod uolebat intelligi: ueluti cũ Matthæi cap. decimosexto, monet cauendum à fermẽto Pharisæorũ: illis de panibus omissis succurrit, cum ille de uitanda Pharisæorũ hypocrisi loqueret. Rursum cum apud Lucam, diuendita tunica, iubet emi gladium: cumq̃ respondentibus duos adesse gladios, ait, sufficit: per occasionem animum addit Petro, ut gladio rem aggrederet: cum hoc ageret CHRISTVS, ut hunc affectum, ui tuendi sese aduersus persecutiones, penitus ac radicitus ex animis suorum euelleret.

Item cum apud Ioannẽ, admirantibus ingentem templi structuram, ait: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud: nec Apostoli senserunt, illum de corpore suo loqui, occidendo, & intra triduum reuicturo. Ad hæc cum ait apud eundem: Modicũ & nõ uidetis, & iterũ modicũ & uidebitis me: ueluti per ænigma significauit, se breui moriturũ, sed mox à resurrectione semet illis exhibiturũ usq̃ ad diem ascensionis. Apud Matthæum uero quot parabolis regnum cœlorũ nobis adumbrat? seminantis uarie, rursum seminantis bonũ semẽ, grani sinapis: fermẽti exigui, in ingentẽ farinæ massam abditi: thesauri in agro defossi, insignis margaritæ.

His finitima cognataq̃ sunt prouerbia, quod genus est: Cecinimus uobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubria, & non plorastis: quo significatũ est, Pharisæos nec Ioannis austeritate, nec CHRISTI ciuilitate fuisse prouocatos ad pœnitẽtiam. *Prouerbia.*

Sunt autem tropi, qui nõ pertineant ad grammaticos aut rhetores, sed pertinent ad idioma sermonis: quod si ignoretur, frequẽter aut fallit, aut moratur lectorem. Ac Græca quidem lingua complures habet cum Latina communes, quosdam habet sibi peculiares. Cæterum Hebræa plurimas habet loquendi formas, ab utraq̃ dissonantes. Commune est nobis cum Græcis, quod dicimus, benefacere eum qui bene meretur de quopiam: at non item commune, quod illi dicunt εὖ πάσχειν, id est, bene pati, pro beneficio affici. Commune est cum illis, quod pro ἔχω χάριν dicimus, habeo gratiam. Non est commune quod illi pro eodem dicunt, οἶδα χάριν, id est, noui gratiam. Iam Apostoli, tametsi Græce scripserint, tamẽ non parum referunt ex proprietate sermonis Hebraici. Porrò Septuaginta, qui ueteris instrumenti libros nobis Græce tradiderunt, permulta referunt ex Hebraici sermonis proprietatibus, quæ ferè sunt ab Hieronymo mutata, qui ueterẽ sustulit translationẽ, quam in opere De locutionibus adducit Augustinus (si quis uelit illius gustum capere) *Tropi.*

adeo, ut qui ſit eius ſermonis rudis, etiamſi probe Græce calleat, non aſſequatur aliquoties ſententiam loquentis. Cuius generis ſunt, ut unum aut alterum exemplum docendi gratia producam: iurat in cœlo, pro eo quod erat, iurat per cœlum: &, credit in eo, pro eo quod erat, fiduciam habet in illo: &, confitetur in eo, cõfitetur illum: in hoc cognoſcent, in gladio percuſſit, per hoc cognoſcent, gladio percuſſit: ero illi in patrem, erit mihi in filium: ero illi pater, erit mihi filius: duos & duos, pro bínos: magis fortior eſt nobis, fortior eſt nobis: mulier ſi fuerit uiro alienigenæ, pro eo quod erat, ſi nupſerit uiro alienigenæ: homo homo, pro quiſquis: uiri uiri, cuiuſcunq; uiri: quæ fecit uirtutem eorum, pro, quæ fecit exercitibus illorum. Nam hoc arbitratus eſt Auguſtinus ad Hebraicum idióma pertinere, cum mihi uideatur idiomatis Græcanici. Hebraicum eſt, pronomen ex ſuperuacuo addere: Beatus populus, cuius dominus deus eius: oſtendit, pro fecit: bonas bonas, pro ualde bonas: Maria Cleophæ, pro Maria uxor Cleophæ: Iacobus Alphæi, Iacobus Alphæi filius. Eclipſis eſt familiaris Hebræis: omnis caro, pro omnes homines: centum animæ, pro centum hominibus: uerbum, pro, facto: Quid uerbum hoc feciſti nobis: honor, pro ſubſidio: miſericordia, pro beneficentia. Porrò quod uſu uenit in his, quæ uerſa ſunt ex ſermone Hebraico, idem accidit in ijs, quæ tranſlata ſunt ex ſermone Græco, quoties interpres illius linguæ reddit idioma. Verum huius generis formas aliquot indicauimus in Annotationibus, quas ſcripſimus in nouum teſtamentum. Et Aurelius Auguſtinus libris aliquot idem egit, quibus titulus eſt, De locutionibus. Quanquàm in hoc argumento felicius uerſari poterat, ſi, quod annotauit, ex Hebræorũ potius quàm Græcorum fontibus hauſiſſet. Extant & annotationes Titanij Græci, ſcriptoris, ut apparet, neoterici in hoc ipſo genere.

In, pro per.

Honor, pro ſubſidio.

Græci ſermonis idiomata.

Iam alijs quoq; tropis frequenter explicatur difficultas. Nam quod Matthæus & Marcus prodiderunt latrones, qui cum CHRISTO erant crucifixi, conuiciatos ei fuiſſe: cum Lucas tradat alterum duntaxat id feciſſe, ſic explicat nodum Auguſtinus, ut dicat eſſe ἑτερωσιν numeri, latrones dictum pro latro.

Heteroſis numeri.

Rurſum, CHRISTVM triduo fuiſſe in ſepulchro, per ſynecdochen explicant: quemadmodum & illud, quod apud Marcum poſt tres dies reſurrecturus ſcribitur, cum diluculo tertij diei ſurrexerit.

Synecdoche.

Quoties autem explicato hyperbati anfractu, ſenſus obſcuritatem diſcutiunt & Origenes, & Chryſoſtomus, & Hieronymus, & Auguſtinus.

Hyperbaton.

Quin & hyperbole non raro ſuccurrit, uelut illuc: Aſcendunt uſque ad cœlos, & deſcendunt uſq; ad abyſſos: cum uehementẽ tempeſtatẽ undarum intelligi uellet Pſalmiſta. Neq; cõtinuo mendacium eſt, quod ultra ueri fidem dicitur. ſed in hoc adhibetur tropus, ut acrior & ardentior ſit oratio. Ac ne quis abſurdum putet, in diuinis libris hyperboles meminiſſe, facit hoc non raro Origenes, facit Chryſoſtomus, facit Auguſtinus & Hieronymus. Huius generis ſunt illa: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorũ: cum nihil aliud intelligi uellet, cq̃ eſſe difficillimũ, ut diues obtemperet Euangelicæ doctrinæ. Item apud Lucam: ubi parabola iubet ad conuiuium adhiberi debiles cæcos, & claudos:

Hyperbole.

Non continuò Mendacium quod ultra veri fidem dicitur

claudos:nihil aliud significatur,cꝫ abiectos & calamitosos esse subleuandos bene- F
ficio gratuito.Rursum ubi prohibet,ne quẽ inter uiam salutent Apostoli:cum hoc I
uoluerit intelligi,non cõmittendum eis, ut ob humanos affectus, ullis dispendijs G
Euangelij negocium remorent. Vbi uetat,ne peram aut baculum tollant in uiam, V
sensit,eos his præsidijs liberos esse oportere,quibus uulgus se munit,iter initurum. R
Neqꝫ enim dubium,quin Apostoli peras & baculos habuerint: cum Paulus & la- A
cernam & bibliothecam reliquerit Troade. Vbi suos iubet liliorũ exemplo uiuere, T
sentire uoluit, abijciendam anxiam sollicitudinẽ reponendi in posterũ cõmeatus. E
Vbi iubet præberi maxillam leuam percutienti dextram:quid aliud uult,quàm nõ
referendam illatam iniuriam? Idem sentiendum,opinor, de relinquenda tunica ei, D
qui pallium abstulerit: & ultro ambulando bis mille passus cum eo, qui ad semel I
mille compulisset. Vbi negat esse suum discipulum,qui nõ oderit patrẽ & matrem, C
plus dixit quàm intelligi uoluit. Vbi iubet ungi faciem oleo,ne uideamur ieiunare: T
nihil aliud sentit,quàm in benefactis nõ captandam ostentationẽ. Nam arbitror, A.
Apostolos nõ solitos ungere faciem,cum ieiunarẽt. Origenes indicat hyperbolen
esse,quod in Genesi scriptum legimus: Lauit in uino stolam suam, & in sanguine
uuæ pallium suum.Quis enim abluit uestes suas in uino? Verum his uerbis nihil
aliud intelligi uoluit,quàm insignem & exuberantẽ agri fertilitatẽ.Idem hyperbo-
len esse putat,quod Paulus scripsit, Rhomanorum fidem prædicatam in uniuerso
mundo,cum multis esset ignota regionibus.Diuus Augustinus in epistola ad Pu
blicolam,quæ inter cæteras numero censetur centesima quinquagesimaquarta,pu-
tat in illis uerbis CHRISTI,quibus prohibet,in totum ne iuremus, neque per cœ-
lum,neqꝫ per terram,neqꝫ per aliud quicqꝫ,hyperbolen esse:plus enim dixit quàm
sentit,quo uehemẽtius deterreret à periurio.Augustini uerba,si quis requiret,sub-
scribam: Si tamen illud nos adhuc mouet,quod in nouo testamẽto dictum est,ne
omnino iuremus.Quod quidem mihi ꝓpterea dictum uidetur:non, quia uerum
iurare,peccatũ est:sed,quia peierare,immane peccatũ, à quo nos longe esse uoluit,
qui,omnino ne iuremus,admonuit.hactenus ille. Veluti cum interminamur pue-
ris,ne natent,dicimus:si uel aspexeris lacum, occidam te. Quam interpretationẽ si
recipimus,consimili ratione explicabuntur & illa: ne diuertas ab uxore, ne resistas
malo,ne irascaris. Iam quod Ioannes in Euangelij sui calce scripsit, totũ mundum
nõ fore capacẽ librorũ, qui de CHRISTO scribendi forent:Cyrillus & Chrysosto-
mus ingenue fatentur,hyperbolen esse.Opinor & cum prohibet,ne quẽ uocemus
patrem in terris.Præterea cum ait:nec iota nec apiculum unum legis omittendum,
qui non impleatur: intelligens,nihil omnino prætereundum ex promissis diuinis:
quæ constare possunt,etiamsi apices aliquot sublati fuerint. Sed huius quoqꝫ ge-
neris aliquot exempla cõmonstrauimus in Annotamentis, quibus nouum testa-
mentum explanauimus.His cognata sunt illa,quæ an tropis constent,nescio, certe
ad uulgarem sensum accõmodanda sunt potius, cꝫ ad uiuum,ut aiunt,exigenda: *Ad uulgarem sensum accommodanda.*
uelut cum prohibet omnino iurare,sentit non esse iurandum, ut uulgus deierabat
ob quaslibet causas. Cum prohibet sollicitum esse de crastino, sentit iuxta uulgi

morem,qui ceu deo diffiſus,anxie torquebatur cura futuri temporis. Cum prohibet reſiſtere malo,ſentit,malum non eſſe propulſandum malo, ut uulgus hominū ſolet:alioqui licet reprehendere peccantes,licet & cohercere. Cum prohibet,ne uocentur rabbi,ſentit,ne Phariſæorum more, qui ſupercilio turgebant ob hunc titulum. Cum prohibet in precibus multiloquium, ſentit, non eſſe precandum iuxta quorundam exemplum,qui exiſtimabant,deum multitudine uocum capi, magis quàm affectu mentium:alioqui legimus & CHRISTVM oraſſe prolixe. Sic iubet non iraſci,ſentiens iram uulgarem, quæ tendit ad iniuriam. Sic damnat eum, qui fratri ſuo dixerit,fatue:ſentiens,qui,quod uulgo ſolet, contumeliæ gratia id fecerit: alioqui CHRISTVS ipſe ſuos diſcipulos, & Paulus Galatas ſtultos appellat, ſed arguens,non inceſſens.Huiuſmodi fermè ſunt,cum apud Matthæum ait: Miſericordiam uolo,& non ſacrificium:omnino ſacrificium uolebat, quod ipſe indixerat: ſed prius eſt præſtare miſericordiam, quàm offerre ſacrificium. Rurſum cum ait: doctrina mea non eſt mea, ſuam negat eſſe, quam patri ut homo ferebat acceptam.Rurſum cum ait:nondum fuiſſe ſpiritum, quod IESVS nondum eſſet glorificatus:non ſentit ſimpliciter, non fuiſſe ſpiritum, ſed in Apoſtolis nondum apparuiſſe ſpiritum illum Euangelicum.

Latini ſermonis idiomata.

Quin & ipſe ſermo Latinus habet ſua quædam idiomata, quæ parum attentis, aut minus eruditis imponunt aliquoties:quod genus eſt illud apud Marcum cap. quinto,cum ab archiſynagogo uenire dicuntur,qui ab illius ædibus ad illum uenirent:quem locum habemus iam olim deprauatum ab ijs,qui nō agnoſcebant Latinæ linguæ proprietatē,qua dicimus,ad me ibimus,pro eo quod erat,ad domum meam.Cæterum addubites forſitan,an in Apoſtolicis & Euangelicis literis reperire liceat ironiam:cum dubium eſſe non poſſit, quin in uetere teſtamento reperiatur,nimirū libri Regum tertij,cap.decimooctauo,Helias irridens prophetas Baal: Clamate,inquit,uoce maiore:deus enim eſt, & forſitan loquitur, aut in diuerſorio eſt,aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Poteſt & in his uerbis CHRISTI accipi ironia:Dormite iam & requieſcite: iuxta Theophylacti Vulgarienſis epiſcopi ſententiam. Rurſum apud Paulum epiſtolæ prioris ad Corinthios cap. ſexto: Contemptiores qui ſunt,hos ad iudicandum cōſtituite:per ironiam dictum uideri poteſt,præſertim cum ſequatur:Ad pudorē ueſtrum dico.Fortaſſis & illa CHRISTI uerba non multum abſunt ab ironia:Non eſt bonum,ſumere panem filiorū, & proijcere canibus.Nec illa:Non ueni ad uocandum iuſtos,ſed peccatores:neque enim uere ſenſit eos eſſe iuſtos,ſed exprobrat, quod ſibi iuſti uiderentur.

Sunt & aliæ figuræ complures uerborū ac ſententiarū, quæ ad cōpoſitionē, aut grauitatē,aut iucunditatē orationis faciunt,quas diuus Auguſtinus non grauatus eſt multis uerbis indicare in libris ſacris,in opere,cui titulus,De doctrina Chriſtiana.De omnibus diligenter tradiderunt Donatus ac Diomedes,ſed his diligentius Quintilianus libro Rhetoricarū inſtitutionū nono.At ne quis hanc literaturæ partem faſtidiat,ut grammaticā ac triuialem,Auguſtinus in opere De doctrina Chriſtiana iubet nō indiligēter addiſci,uelut utilem ad intelligēdos libros canonicos.

Iam

Iam amphibologia uitium quidē eſt orationis, ſed quod ſæpenumero uitari nō poteſt, etiamſi Fabius, quoad fieri poteſt, uitandum eſſe monet. Auguſtinus adeo uitari uult, ut exiſtimet manifeſtariū ſolœciſmū citius admittēdum, q̄ ambiguam dictionē: & oſſum dici mauult, q̄ os, ſi unum aliquod ſignificamus, quæ multa dicuntur oſſa, nō ora: qua quidem in re nō illi prorſus aſſentior. Verum hæc incommoditas frequētius accidit in lingua Græca, q̄ Latina. Proinde nos cōpluribus locis & indicauimus, & ubi licuit, ſubmouimus. Tollitur autem ferè uel cōpoſitione, ſiue ordine ſermonis cōmutato, ſi ex cōtextu naſcatur, uel dictione ancipiti, per periphraſin explicata: quod ipſum Auguſtinus exemplis aliquot proſequit. Verum abuſus uocis nōnunq̄ ancipitē reddit orationē: ſed qui nō tam linguæ ſit peculiaris, q̄ ſcriptori, ut ſunt & inter autores ſua cuiq̄ propria. Nam frequēter hærebit in Quintiliani ſermone, qui præter Ciceronē nihil legerit. Sic Paulus aliâs carnē uocat cognatos, aut ſanguinis affinitatē, aliâs totum hominē carnem appellat: nonnunq̄ craſſior hominis, aut alterius cuiuſpiam rei pars, caro dicitur: interdum affectum hominis ad uitia ſollicitantē, carnē appellat: item corpus ſæpe uocat, quod ex membris cōſtat: aliquādo corpus idem illi ualet, quod caro. Spiritū alicubi uocant ſummū illum ac cœleſtem: alibi mentis impetum, ſpiritū dicunt. Rurſus aliâs dona ſpiritus ſancti dicuntur ſpiritus: nōnunq̄ aër hic motus, ſpiritus dicitur, ut ibi: Spiritus ubi uult, ſpirat. cui penè idem eſt, quod ait Paulus: Spiritus quidē meus orat, mens uero mea ſine fructu eſt. Huius generis ſunt & illa, cum fidem dicunt pro fiducia: cum Latinis fides ſit uel pollicētis, ut dare fidem: uel præſtantis, aut nō præſtantis ꝓmiſſum, ut ſoluere fidem, præſtare fidem: fidentis aut credentis nō eſt, niſi cum ſic loquimur, habeo tibi fidem, abrogat illi fidem. item cū Paulo dicit ædificare, qui prodeſt: & deſtruere, qui nocet. rurſus cum benedictionē uocat, beneficium ſponte collatū. Sed de his plura ſparſim dicta ſunt nobis in Annotationibus: & in argumentis, quæ ſcripſimus in epiſtolas Apoſtolorū, nonnihil attigimus. Amphibologia.

Verum in allegoriis, ut huc redeamus, quoniam his omnis ferè conſtat diuina ſcriptura, per quam æterna ſapientia nobiſcum ueluti balbutit, præcipua cura ponenda eſt: quæ niſi ſuccurrunt, præſertim in ueteris teſtamenti uoluminibus, maxima pars fructus perierit lectori. Aliquoties pernicioſus eſt uerborū ſenſus, niſi adhibeas allegoriæ remedium: quod genus illud: Beati, qui ſe caſtrauerūt propter regnum dei. & illud Petri: Hoc enim faciens, carbones igneos congeres ſuper caput eius. Auguſtinus & illud huius eſſe generis opinatur: Niſi quis ederit carnē meam, & biberit ſanguinem &c. Hic igitur, ut dictum eſt, conducet rerum naturalium cognitio: tum in poëticis allegoriis per ætatem præluſiſſe, aut etiam ab omni genere rerum ducendis aut tractandis ſimilibus: qua de re & nobis olim libellus æditus eſt. Sunt qui noui quoq̄ teſtamenti hiſtoriam ad allegoriam trahunt, quod ego ſanè uehementer approbo, cum aliquoties ſit neceſſarium, ſæpiſſime feſtiuum & elegans, ſi quis modo ſcite rem tractet. Nam mihi uidetur Ambroſius in hanc partem, ut illius pace dixerim, immodicus eſſe nonnunq̄, ueluti cum Petrum ad prunas calefacientem ſe, negat corporis frigus ſenſiſſe: cum id temporis frigus eſſe non Allegoriæ. Ambroſius.

posset, sed mentis hoc fuisse frigus. Eleganter hoc, quod ait in allegoria uersans: Sed frigus erat,ubi IESVS non agnoscebatur,ubi non erat,qui lucem uideret, ubi negabatur ignis consumens.cæteraq; in hanc sententiam. uerum nihil uetat, quo minus & narrationis constet fides. Addit autem: si tempus consyderemus, frigus esse non poterat.ac paulo post:frigus ergo mentis,non corporis. Etenim licet in ea regione satis tepeat cœlum illis mensibus,tamen nox in æstuantissimis etiam plagis suum frigus habet. Huic simillimum est,quod subijcit de negatione Petri,magis argute, quàm uere patrocinans ei, quem CHRISTVS ob hoc ipsum labi passus est,ut ipse resipiscens,miserante CHRISTO,confirmaret fratres suos: & tamen adeo nouum uideri uult,potuisse peccare Petrum,ut peccatum illius nec ab Euangelistis comprehendi potuerit: perinde quasi satis idoneum sit argumentum, illos nõ assecutos,de quo uarie narrarint,cum idem plurimis accidat locis. Deinde cum apud Matthæum ac Marcum prodenti puellæ,respondet: Nescio quid dicas:huc detorquet, quasi non negarit dominum, sed à muliebri proditione se separarit. Quod si maxime quis urgeat,illum abnegasse, quod esset de numero eorum, qui fuerant cum IESV Galilæo, aut, ut à Marco scriptum est, Nazareno, tamen huc uerba deflectit, quasi negasset se nosse Galilæum, aut Nazarenum, quem dei filium nouerat. Rursum quod apud Matthæum habetur: Non noui hominem: eôdem torquet,quasi discipulus hominis non esset, qui discipulus dei uellet haberi. Nam quod confirmandæ rei gratia adducit ex Paulo:Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per IESVM CHRISTVM, & deum patrem(etiamsi non nesciam, secus ab alijs explicari)mihi uidetur, non naturam significasse Paulus, quam CHRISTO non ademit: sed infirmius quiddam & humilius intelligi uoluisse hominis uocabulo:uelut cum ait: An secundum hominem hæc loquor? Atque hæc quidem licet plausibiliter & argute dicerentur in schola declamatoria, tamen in rebus sacris neque ludendum est, neque decet argutari, neque expedit torquere quicquàm: ne dum falsa defendimus, fidem ueris abrogemus. Simplex est,iuxta Tragici sententiam,ueritatis oratio: nihil autem CHRISTO neque simplicius,neque uerius. Fortassis huius generis est, quod Augustinus in homilia quadam de muliere in adulterio deprehensa, quinq; uiros, & sextum uirum non uirum ad allegoriam accommodat, meo iudicio coactius. Iam in numeris passim philosophantur de numero trigesimo, sexagesimo, & centesimo, rem Hebraicam ad Græcos aut Latinos numeros accommodantes. Item de quinq; milibus hominum satiatis,de quinq; panibus, de duobus piscibus: de talentis decem,quinq;,& uno:de farinæ satis tribus. non quod negem alicubi in numeris latere mysterium, sed quod in quibusdam ascita, detortaq; uideantur adferri. Simplicissimũ est,quod idem ueriss imum esse puto,decem,quinq;, & unum posita esse,pro plurimo,mediocri,& minimo. Est ubi summam parabolæ satis sit attigisse, etiam in ijs, in quibus allegoria uitari non potest: uelut in parabola patrisfamilias,aduersus nocturnum furem uigilantis, quæ nihil aliud deliniat,quàm eius diei subitum & inopinatum aduentum. Sunt qui fastidiant omnes allegorias, tanquàm

tanquàm rem arbitrariam,somniq; similimam. A quibus ut uehemẽter dissentio, cum uideam absq; his pleroscq; sensus,aut absurdos esse,aut pernicioso s, aut futiles,leues ac frigidos:cumq; constet CHRISTVM allegoriis usum, & Paulum aliquot ueteris instrumenti locos per allegoriam interpretari:ita non possum non improbare quorundam ineptum allegorismum,qui fingunt, quod explicent allegoria. Viator fessus insedit tergo ingentis draconis,arboris truncum esse ratus: is excitatus deuorauit miserum. Viator est homo: draco, mundus, qui sibi innitentes perdit. Satis est ea,quæ reperiuntur in sacris libris,ad allegoriam accommodare, si res ita postulet, ut ipsi nihil affingamus. Audiui quendam theologum Parisiensem,qui de filio prodigo parabolam,in quadraginta dies protraxit: effingens iter abeuntis ac redeuntis, quasi nunc in diuersorio uesceretur artocrea, è linguis confecta,nunc præteriret molam aquatilem,nunc aliud atque aliud ageret: & ad eiusmodi confictas nænias,Prophetarum & Euangeliorum uerba detorquebat. Atq; interim imperitæ multitudini,& crassulis magnatibus deus esse uidebatur. Nec sine causa ridet Hieronymus eos, qui Poëtarum fabulas ad CHRISTVM detorquent: nisi si quid ad mores commode deflectetur: ueluti fabula Protei in inconstantes, Phaëtontis in temerarios, Tantali in auaros & parcos, Midæ in diuites stolidos, Danaës in ius pecunia corruptum, Ixionis & Danaidum in frustra laborantes. Quandoquidem dubium non est,quin ueteres in hunc usum pleraq; commenti sint. Nullum autem familiarius docendi genus, nec efficacius, quàm per similium collationem. ea CHRISTVS à rebus uulgarissimis sumit,qui suam doctrinam quàm maxime popularem esse uoluit. Quis enim non uidit iaci semen in terram? quis non conspexit piscatores,iacientes retia? quis nescit palmites amputatos exarescere? Atq; hæc uulgata mire nouat, ad suam philosophiam accommodans. De Scotidarum subtilitatibus, paucorum est disserere, in his promptum est quibuslibet philosophari. Vides exorientem solem,exhilararis: quid uoluptatis sensurus, si cordis oculis exoriatur sol ille iusticiæ? Molesta res est morbus corporis, quanto molestior animi morbus? Horres contagium pestis corporalis,multo magis uitanda morum pestilentium contagio. Res elegans tibi uidetur, hortus omni florum & arborum genere uernans:quale spectaculum animus innocentia uirens, ac uirtutum omni genere exuberans? Vides serpentem, habes exemplum Christianæ prudentiæ. uides columbam, habes imaginem Christianæ simplicitatis. uides ceruum,habes symbolum,admonens auide sectandas diuinas literas. uides agnum,habes typum innoxiæ mansuetudinis. urget hyems, admoneris ut in rebus aduersis,fortunæ melioris expectatione te sustineas. blanditur æstas, admoneris ut te præpares ad uenturas erumnas. grauis est senectus,aspiras ad immortalitatem. grata est iuuentus, admoneris ut uenturæ senectuti,uirtutũ & eruditionis pares præsidia. Ita quicquid hic uisibilis mũdus offert oculis corporeis,eius ideam reperies in rebus animi. Cæterum quibus ex fontibus petendæ sint allegoriæ, partim explicat Dionysius in opere, cui titulum fecit, De diuinis nominibus: partim Augustinus libro De doctrina Christiana tertio: propositis & explicatis septem

Ticonij regulis,aliquanto plus honoris habens,primũ infanti,deinde hæretico,q̃ nos habeamus ſcriptoribus quibuſdam orthodoxis.Fortaſſis & à nobis nonnihil conferetur,ſi quando uacabit abſolui libellum,olim cœptum, de Theologicis allegorijs.Interim unum illud addam,non ſatis eſſe circunſpicere,quomodo iuxta ſenſum hiſtoricũ,ſimplex eſt: quomodo iuxta tropologicum , qui ad mores & uitam cõmunem pertinet,quomodo iuxta allegoricum,qui capitis ac totius corporis myſtici tractat arcana , quomodo iuxta anagogicum , qui cœleſtem attingit hierarchiam,diuerſis in rebus uarie reluceat æterna ueritas(nam ad hunc modum uideo quoſdam diuidere)uerumetiam cõſyderandum erit in ſingulis horum,qui gradus ſint , quæ differentiæ , quæ tractandi ratio : quot modis tractet Origenes Abraham à deo tentatũ,& in hiſtoria uerſans, quos tamen locos inuenerit. ut ne dicam interim,quod typus pro uarietate rerum,ad quas accommodatur , pro diuerſitate temporũ uelut aliam accipit figuram : ſicut porcorum ſiliquæ , quibus perditus ille filius cupit explere uentrẽ famelicum:ad opes,ad uoluptates,ad honores,ad mundanam eruditionem poſſunt accõmodari : & tamẽ adhuc uerſaris in Tropologia. Quin tota parabola poteſt ad Iudæorũ populum,ac gentes illius temporis applicari: Gentes reſipiſcunt & recipiuntur , obmurmurant Iudæi : placat utroſq; pater cõmunis.Iam ex perſonarũ,quibus accõmodatur parabola,temporumq; uarietate,noua penè facies ſermonis naſcitur.qua de re nõnihil attigimus in ſuperioribus. Porrò in tractandis allegorijs, feliciſſimus artifex eſt Origenes , ſedulus magis q̃ felix Ambroſius,ſi quis forſitan requirit exemplum, quod imitetur.

Allegoriæ Theologicæ.

Citatio. Quin & illud in primis admonendus eſt theologiæ candidatus , ut appoſite citare condiſcat ſacræ ſcripturæ teſtimonia,nõ è ſummulis,aut elenchis , aut ſordidis conciunculis,aut alijs id genus collectaneis , iam ſexcenties aliunde aliò confuſis ac refuſis: ſed ex ipſis fontibus . Nec imitetur quoſdam , quos non pudet oracula diuinæ ſapientiæ uiolente detorquere ad alienos ſenſus , aliquoties & ad contrarios. id ne fiat, prima ſit cura , librorum omnium ueteris nouiq; teſtamenti ſententiam ex priſcis illis interpretibus perdiſcere . Audiui quoſdam in palæſtris Sorbonicis non uulgariter exercitatos,qui in frequentiſſima concione multa philoſophabantur,non intellecto themate,quod ex more propoſuerant,ne ad literam quidem,ut uocant: magnoq; pudore doctorum hominum tumultuabantur , extra oleas , ut eſt in prouerbijs,currentes.Sunt qui ſecum adferunt ſua decreta,& uulgaribus opinionibus infecti,his ſeruire cogunt arcanam ſcripturam,cum ex hac potius petenda ſint animi decreta . Quod eleganter admonet Hilarius libro De trinitate primo,cui optimus diuinorum uoluminũ lector eſt,qui dictorũ intelligentiam expectet ex dictis potius q̃ imponat,& retulerit magis q̃ attulerit:neq; cogat id uideri dictis contineri,quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum . Sunt qui eam ad publicos affectus ac mores pertrahunt : & cum huius regulæ ſeruire conueniat, quicquid oporteat fieri:huius patrocinio tuentur id,quod uulgo fit. Iam eſt occultius quidem,ſed hoc ipſo nocentius deprauandi genus,cum abutentes diuinæ ſcri-

Eccleſia. pturæ uocabulis, eccleſiam , quæ CHRISTI corpus eſt , interpretamur ſacerdotes:

mundum, quo uocabulo mali affectus designantur, interpretamur laicos Christianos, perinde quasi hi ad ecclesiam non pertineant: interim quod de Christianis omnibus est dictum, proprie monachis accõmodantes: cum quod de cultu diuino dictum est, ad solas ceremonias deflectimus: quod de sacerdotis officio, ad solas preculas utcunque dictas trahimus. Proinde qui recte uolet uti scripturis, non sat habeat, quatuor aut quinq; decerpsisse uerbula: quin potius circunspiciat, unde natum sit, quod dicitur. Frequenter enim huius aut illius loci sensus ex superioribus pendet. Perpendat, à quo dicatur, cui dicatur, quo tempore, qua occasione, quibus uerbis, quo animo, quid præcesserit, quid consequatur. Quandoquidem ex hisce rebus expensis collectisq; deprehenditur, quid sibi uelit, quod dictum est. Mundus.

In his hæc quoq; seruanda regula, ut sensus, quẽ ex obscuris uerbis elicimus, respondeat ad orbẽ illum doctrinæ Christianæ, respõdeat ad illius uitam, denique respondeat ad æquitatẽ naturalem. Quidam impudẽter scripturam diuinã trahunt ad sensum alienissimum, uelut is, qui quod dictum est de tentoriis hostium, apud Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian: detorsit ad Bartholomæum excoriatum, quod habet historia, licet ea, fide careat. aut is quod habetur in libro Iudith: Gyrantes uallem, uenerunt ad portam: stultissime deflexit ad argumẽta quatuor librorum Petri Lombardi, qui scripsit sententias theologicas. Sunt qui ludant uerbis scripturæ diuinæ, ac ueluti fit in centonibus Poëtarum, ad alienum sensum, ceu per iocum abutuntur. Quod aliquoties facit diuus Bernardus, uenuste magis, cq; grauiter, meo quidem iudicio. Sic enim imbiberat uir ille præclarus sacras literas, ut nusquam non occursarent. Nam quod hodie quidam, siquando festiui student uideri, uerba mystica deprauant ad iocos scurriles, nõ solum indoctum est, uerum etiam impium, & supplicio dignum. Impingit hoc Hieronymus Origeni, quod aliquoties uim faciat scripturis, opinor, ut nos prorsus abducat à litera, plerunq; sterili. Quin potius nemo fermè ueterum non alicubi torquet, quoties cum aduersario dimicat: atq; ipse etiam Hieronymus: quod non uno in loco propemodum fatetur. In his igitur cautius obseruandum, num qua uis facta sit uerbis sacris: nisi si quis fas esse putat id facere, quoties capiendus est hostis, aut à uitijs deterrendus infirmorũ animus. Mihi uidetur rectissimum, ut caste, ut opportune sacris uerbis utamur. Si primum curaris, ut id facias cq; optime, postea fiet, ut & facile facias. Id cum ubiq; præstari uelim, maxime tamen præstare conuenit, ubi res est cum aduersarijs nostræ religionis: aut ubi refellitur falsitas, & asseritur ueritas, aut ubi mysticæ scripturæ sensus enarratur. Fit enim alioqui, ut non solum non euincamus, quod astruimus, uerumetiam risui simus aduersario. & tamen mea sententia nusquam magis peccatum est à ueteribus. Huius generis arbitror, quod Ambrosius libro De spiritu sancto secundo, capite sexto, ex loco qui est apud Paulum in epistola ad Philippenses capite tertio: Qui spiritu seruimus deo: ratiocinatur aduersus Arrianos, spiritum sanctum aperte deum dici, connectens has duas uoces πνεύματι & θεῷ, cum Græco sermone magis exprimatur sensus diuersus, uidelicet nos colere deum non corporeis uictimis ac ceremonijs, sed spiritu: præsertim Bernardus.

cum

cum ſpiritui non addatur ſuus articulus. Præterea quod Beda ex mulierculæ Cananææ uerbis: Miſerere mei domine fili Dauid: colligit, illam perfecta fide & deum credidiſſe CHRISTVM & hominem. quod id temporis, opinor, nec ipſos Apoſtolos credidiſſe. quaſi deum agnoſcat, quiſquis domini nomine compellet, aut quaſi ſubſidium huiuſmodi nō ſoleat & à ſanctis uiris peti. Rurſum quod Auguſtinus uerba Baptiſtæ, quæ legunt apud Ioannē cap. primo: Et ego neſciebam eum: abunde efficax telum arbitratur ad fundendas uniuerſas Donatiſtarū phalanges, interpretans, unum hoc eatenus latuiſſe Ioannē, quod CHRISTVS autoritatem baptiſmi ſibi ꝓprie ſeruaſſet, cum cætera noſſet oīa: neq; eī CHRISTVS magis autor eſt baptiſmi, cū ordinis: & tamē ab hæretico cōſecratus epiſcopus, reconſecratur: ut interim donemus uerum eſſe ſenſum, quem inducit Auguſtinus.

Loci theologici.

Quod nunc dicturus ſum, haud ſcio an uel præcipuam allaturum ſit utilitatem, ſi quis dextre præſtiterit: id eſt, huiuſmodi, ut locos aliquot theologicos aut tibi pares ipſe, aut ab alio quopiam traditos, accipias: ad quos oīa quæ legeris, uelut in nidulos quoſdam digeras, quo promptius ſit, ubi uidebitur, quod uoles uel promere, uel recondere: uelut (ut exempli cauſa rem notem) de fide, de ieiunio, de ferendis malis, de ſubleuandis infirmis, de ferendis impijs magiſtratibus, de uitando ſimplicium offendiculo, de ſtudio ſacrarum literarum, de pietate erga parentes, aut liberos, de Chriſtiana charitate, de honorandis primatibus, de liuore, de obtrectatione, de caſtimonia, atque alijs id genus: nam innumerabiles fingi poſſunt. His in ordinem compoſitis, iuxta rerum pugnantiam, aut affinitatem (ut in Copia quoq; noſtra quondam indicauimus) quicquid uſquam inſigne eſt, in omnibus ueteris inſtrumenti libris, in Euangelijs, in Actis, in literis Apoſtolorum, quod uel conueniat, uel diſſonet, ad hos erit redigendum. Quod ſi cui uiſum erit, poterit ex antiquis interpretibus: poſtremo uel ex Ethnicorum libris huc conferre, quod uſui futurum exiſtimarit. Hac uſum fuiſſe ratione diuum Hieronymum, ex ipſius ſcriptis mihi propemodum uideor animaduertere. Siue quid erit differendum, aderit ad manum parata ſupellex: ſiue quid explicandum, facilis erit locorum collatio. Quandoquidem hæc non Origeni tantum, ſed & Auguſtino optima ratio eſt interpretandi diuinas literas, ſi locum obſcurum ex aliorum locorum collatione reddamus illuſtrem: & myſticam ſcripturam myſtica, ſacra ſacram exponat. Atque hiſce iam rebus inſtructus, iugi meditatione uerſetur in diuinis literis, has nocturna curet uerſare manu, uerſare diurna, has ſemper in manibus, ſemper habeat in ſinu, ex his ſemper aliquid aut auribus inſtrepat, aut oculis occurrat, aut animo obuerſetur. In naturam ibit, quod uſu perpetuo fuerit infixum.

De ediſcendo.

Nec mea ſententia fuerit inconſultum, diuinos libros ad uerbum ediſcere, uel nō intellectos, autore Auguſtino: quod equidem ſic interpretor, etiam ſi ſenſum myſticum nondum percipias. Nam facere, quod apud monachos aliquot fieri uidemus, nec aliter ediſcere pſalmos, quàm pſitacus ediſcit uoces humanas, plus habet tædij quàm fructus. Neq; enim facilius tantum ac tenacius inhæreſcunt memoriæ, quæ intelligimus, uerumetiam maiore cum utilitate. Id primum fieri uelim in noui

teſtamenti

testamenti uoluminibus,quæ tanto præsentius faciunt ad nostram professionem, ut hodie uel sola sufficere possint,nimirum uulgata iam,& animis omnium infixa CHRISTI doctrina.Nam olim Iudæis ad fidem adducendis, necessario erat adhibenda ueteris autoritas instrumenti: nunc nobis cum Iudæis minimum est negocij,& apud alios non est eadem autoritas libris Hebræorũ.Etiamsi non negem, plurimam ex illis utilitatem capi: si quis adhibitis allegorijs, uel ad CHRISTVM, in illis adumbratum,uel ad mores accommodet: atq; id si non immodice,sed captim fiat.Sunt enim,quæ uerbatim ad allegoriam trahere,frigidum sit, quod admixta sint multa: non ut significent aliquid, sed ut tenor ac series historiæ constet. Sit igitur apud nos primus honos nouo testamento,per quod Christiani sumus, & ubi CHRISTVS nobis multo expressius quàm in uetere depingitur:proximus ueteri,& in hoc his libris,qui cum nouo maxime consentiunt, quales sunt Esaiæ libri.Quanquàm si dispositis,ut dixi,locis,frequenter Paulinas epistolas cum Euangelijs,& cum utrisque conferas Esaiam,reliquaq; ueteris testamenti loca: futurum est,ut hæc suapte sponte inhæresçant & insideant memoriæ.Quod si quos deterret hic labor,illud quæso secum cogitet,qui conueniat, ut theologus futurus sophisticas præceptiunculas ediscat, ediscat qualescũq; in Aristotelem cõmẽtarios,aut etiã paraphrasim,ediscat Scoti conclusiones,quas uocant,& argumẽta: & idem operæ grauetur dare libris diuinis, ex quorum fontibus uniuersa scatet theologia, quæ modo uere sit theologia.At quanto satius est,semel hoc laboris(nec enim dixerim tædij)deuorare,quàm semper recurrentibus in orbem laboribus,quoties tractandum aut citandum erit aliquid,ad dictionarios, summulas, & indices confugere? ueluti faciunt mei similes quidam, qui cum domi nihil habeant supellectilis,quoties opus est cantaro aut patella,à uicino petunt utendam.At recte monet sapiens ille, ut aquam de tua bibas cisterna, & adeo non sit necesse aliunde rogare, ut tu potius de tuo fonte deriues in alios. Quin igitur omissis confusis istis formularijs, & impuris summulariorũ lacunis, tuum ipsius pectus bibliothecam facito CHRISTI,ex eo uelut è penuario depromito prouidus paterfamilias seu noua,seu uetera,utcunq; postulabit res.Longe uiuidius penetrant in animos auditorum, quæ è tuo pectore ceu uiua prodeunt,quàm quæ ex aliorum farragine subleguntur.

Nouum testamentum.

Atq; inter hæc roget aliquis,quid tu,num adeo facilem & expositam iudicas scripturam diuinam,ut absq; cõmentarijs possit intelligi? Quid ni possit,aliquò usq;, prius cognitis dogmatibus,& hac qua dixi collatione locorum adhibita? Alioqui quid aliud secuti sunt,qui principes in hanc commentarios ædiderunt? inter quos præcipuus est Origenes,sic hanc Venerem exorsus, ut nemo post illum ausit manus apponere? Quid autem uetet alios eôdem peruenire, quò peruenerunt illi, si eadem ingrediantur uia? Non hæc dico,quod cuiq; autor esse uelim, ut præteritis ueterum cõmentarijs,diuinæ scripturæ sciẽtiam sibi uindicet,aut etiã uenetur. Imò partem laboris adimat nobis ueterũ labor,adiuuemur illorũ commentarijs,dummodo primum ex his deligamus optimos,uelut Origenem, qui sic est primus, ut nemo cum illo conferri possit: post hunc,Basilium, Nazianzenum,Athanasium, Cyrillum,

De commentarijs.

Origenes.
Basilius.
Nazianzenus
Athanasius.

Cyrillus. Chryſoſtom⁹ Hieronymus. Ambroſius. Hilarius. Auguſtinus.

Cyrillum, Chryſoſtomum, Hieronymum, Ambroſium, Hilarium, Auguſtinum: deinde ut hos ipſos cum iudicio delectuq; legamus, etiamſi reuerenter legi uolo. Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati ſunt, dormitarunt alicubi, nonnulla dederunt utcunq; uincendis hæreticis, quorum contentionibus tunc feruebant omnia. Præterea uix quiſquàm eſt horum, cuius falſo titulo non permulta circumferantur: atq; adeo quod eſt impudentius, cuius libris non multa permixta ſint aliena, id quod in Hieronymo certe palàm arguimus, & in Auguſtino forſitan arguemus. Nec ita multum negocij fuerit idem facere in cæteris, hoc eſt, in Origine, in Ambroſio, in Chryſoſtomo. Quod ni hic quoq; fuerit oculatus lector, periculum eſt, ne impoſtoris aut nebulonis ſomnium, pro Hieronymi aut Ambroſij oraculo amplectatur. Sic enim hodie quidam τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες, περαίνονται: Sic ait Hieronymus in quodam ſermone, ſic Auguſtinus in quadam homilia ad fratres heremitas: perinde quaſi de tripode pronunciarent oraculum.

Delectus autorum & operum.

Sit igitur delectus non ſolum autorum, uerumetiam operum. Et in autoribus nō hoc modo diſcrimē eſt, quod Græci præcellunt Latinos, quod ueteres recentiores: uerumetiam quod in ſingulis etiam generibus alius ſit alio præſtantior. In operibus cauendum, ne nothum & ſuppoſititium pro germano ueróque amplectaris. Proinde quandoquidem in tanta librorum multitudine, & in tanta ætatis fugacitate, non uacat euoluere omnia, ſupereſt, ut primum legamus optima. Quorſum attinet in hiſce neotericis coaceruatoribus uerius, & interpretibus, bonas horas haud bene collocare? in quibus primum & multa ſunt, quæ tibi poſtea ſint maiore negocio dediſcenda? Deinde ſi quid ineſt recti, id ex ueteribus hauſtum comperies, ſed mutilum ferè ac decurtatum: quod ob linguarū & rerum inſcitiam multa, & haud ſcio an optima, quoniam nō aſſequebantur, coacti ſunt prætermittere. Quid, quod bona pars iſtorum, ne decerpit quidem ab illis, ſed à ſæpius collectis ac tranſfuſis collectaneis, uelut è decima lacuna, ſuffuratur, ut penè nihil reſipiant ſui fontis? Deinde ne nihil de ſuo addidiſſe uideat, aſpergit aliquid ſuorū ſomniorum, aut è ſordido quopiam, & pridie nato autore admiſcet, quaſi cum multa iura confundit cocus: ut inquit Plautus. Poſtremo, ut eadem doceant cum priſcis, & frigent apud hos ſordéntque omnia, ob ſermonis infantiſſimam balbutiem? At Hieronymus ita delicijs omnia condit ac locupletat, ut cum aberrat à uero, aut â re digreditur, tamen plus bonæ rei doceat, quàm iſti, cum uere rem tradunt. Vt ne dicam interim, quod omnino tales ipſi reddimur, cuiuſmodi ſunt autores, in quibus aſſidue uerſamur. Neq; enim perinde ciborum qualitas tranſit in corporis habitum, ut lectio in animum ac mores legentis. Si in ieiunis & frigidis, in fucatis, in ſpinoſis ac rixoſis ſcriptoribus aſſidui ſimus, tales euadamus oportet: ſin in his, qui uere ſapiunt CHRISTVM, qui ardent, qui uiuunt aguntq;, qui ueram pietatem & docent & præſtant: hos ſaltem aliqua ex parte referemus. At dices, ſi nihil acceſſerit, parum inſtructus fuero ad palæſtram ſcholaſticam. Neque uero nos pugilem inſtituimus, ſed theologum, & eum theologum, qui quod profitetur, malit exprimere uita quàm ſyllogiſmis. Nec eſt quod tibi tantopere diſpliceas, ſi inter iſtos

Coacerua/tores.

parum

parum theologus habearis: cum inter eosdem ne Hieronymus quidē ipse sit habi turus quod respōdeat, ac fortasse nec ipse Paulus. In culpa est nō ipsa Theologia, quæ non sic nata est: sed quorundam tractatio, qui totam illam ad dialecticorum argutias, & Aristotelicam philosophiam detraxerunt: ut illic non paulo plus sit philosophiæ quàm theologiæ. Atqui fieri potest, ut rhetor aliquis, aut arithmeticus, aut musicus sic eandem tractet, ut nemo iam sit intellecturus, nisi qui prius artium illarum uim omnem cognitam habeat. Quid autem necesse est, ad omnes omnium quæstiunculas certa respondere Thelogum? quarum neque numerus est ullus, neque modus, neque finis: dum hydræ in morem, pro una recisa, sexcentæ repullulant? Sunt quæ parum pium sit inuestigare, sunt quæ citra salutis dispendium possunt nesciri: sunt de quibus eruditius sit ambigere, & cum Academicis ἐπέχειν, quàm pronunciare. Quis enim fructus si me torqueam, an deus creare possit hominem ἀναμάρτητον? an deus aliquo ab ipso distincto sit unus? An possit respectum producere sine fundamento & termino? an anima CHRISTI potuerit falli aut mentiri? an hæc propositio, deus est scarabeus, æque possibilis sit, atque hæc, deus est homo? Dictum est, scrutamini scripturas, non ut semper dubitemus, sed ut dubitare desinamus. Non quod hoc exercitationis genus in totū damnem: sunt & in neotericorum libris multa digna cognitu: sed ea per ætatem modice degustentur, sobrie castéque tractentur. Nam hoc studiorum genus olim apud Theologos prorsus incognitum fuit: deinde posteaquam irrepsit, ut ferè fit in rebus humanis, paulatim in immensum increuit. Vnde cœpit in aliquot iam Academijs parcius ac moderatius adhiberi, uelut apud Anglos in Cantabrigiensi, apud Brabantos in Louaniensi. Nec ideo minus florent hæc studia, sed uerius florent. Quale uero spectaculum est, theologum octogenarium nihil aliud sapere, quàm mera sophismata? Nam huiusmodi non paucos uidimus olim Lutetiæ, quibus si quid depromendum fuisset ex Paulo, uidebantur sibi prorsus in alium mundum translati. Proinde si cui contigit tanta ingenij uis, ut utrunque studiorum genus complecti possit, eat sanè per nos, eat quò illum sua uirtus uocat, eat pede fausto. Sed ab ijs tamen, quæ nos prætulimus, incipiendum: his maiorem ac meliorem uitæ partem impertiendam, censeo. Quod si alterutrum sit deserendum, non possum non fateri, quod uerissimum est: malim in hoc latus deflectere. Præstat, paulo minus esse sophistam, quàm minus sapere in Euangelicis & Apostolicis literis. Satius est, ignorare quædam Aristotelis dogmata, quàm nescire CHRISTI decreta. Denique malim cum Chrysostomo pius esse Theologus, quàm cum Scoto esse inuictus. Illud certe negari non potest, per ueteres illos illustratam ac defensam CHRISTI doctrinam, quos ita demum patiar antiquari, si constet, horū argutissimis argutijs & subtilissimis subtilitatibus uel unum Ethnicum conuersum ad CHRISTI fidem, uel unum reuictum ac mutatum hæreticum. Nam quod hodie pauciores sunt, aut certe extant hæreses: id, si uerum fateri uolumus, fasciculis debemus uerius, quàm syllogismis. Quis enim omnino nodus dialectica subtilitate necti potest, qui non eadē subtilitate dissoluatur, si liberū

ſit utriſq;,quod uoluerint,aſſumere? Quis uero fructus,ſi nectas, quod explicare non poteſt,qui tamen non aſſentitur,imò aliquoties ne is quidem qui nectit? Sed ſimplices illæ literæ,ueritate non arguta efficaces,totius orbis populos,pauculis annis innouare potuerunt. Verum miſſam faciamus ſtudiorũ collationem. ſit in his ſuum cuiq; pulchrum,& ut Paulinis uerbis utar:in ſuo quiſq; ſenſu abundet. Cui placẽt ſcholaſticæ conflictationes,ſequatur ſuo quidem arbitratu, quod in ſcholis receptum:modo ne ſolum hoc agat,modo ne nimium diu. Nam uidi complures, qui iam ſemicani, cum priſca illa theologia conati ſunt redire in gratiam, ſed parũ feliciter ſucceſſit conatus,nimium ſerus. At ſi quis magis cupit inſtructus eſſe ad pietatem quàm ad diſputationem,ſtatim ac potiſſimum uerſetur in his ſcriptoribus, qui proxime biberunt de fontibus. Si quid extiterit dubitationis, in his quæ pertinent ad pietatem,non deerit integro prudentiq; uiro, quod è diuinis oraculis ſalubriter reſpondeat. Habet Paulus fidele conſilium,ubi domini præceptum non habet. Quod diminutum erit in ſyllogiſmis, id penſabit ſancta ad deum precatio. Deniq; ſatis inuictus fueris Theologus,ſi nulli ſuccumbas uitio,nullis cedas cupiditatibus,etiamſi à contentioſa diſputatione diſceſſeris inferior. Abunde magnus doctor eſt,qui pure docet CHRISTVM. Si turpe ducunt,neſcire quid definiat Scotus,turpius eſt,neſcire quid decernat CHRISTVS. Si parum theologicum eſt,non aſſequi quæ ſcripſit Durandus,minus theologicũ eſt, nõ aſſequi quæ ſcripſit Paulus. À diuinis oraculis nomen habet Theologus,non ab humanis opinionibus. Et bona theologiæ pars afflatus eſt,qui non contingit, niſi moribus purgatiſſimis.

RATIONIS SEV COMPENDII VERAE THEOLOGIAE, PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM, FINIS.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA.

IAM ut paucis occurram Apologia,reclamaturis, Paulus apoſtolus, referente Luca, fortunatum ſeſe prædicat, quod apud Agrippam pro ſe cauſam dicturus eſſet, cui propter diutinam cum Iudæis conſuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæſtio, maxime cognitæ compertæq; eſſent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari poſſim, cui planè diuerſum quiddam uſu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem eſt nobis Apologia, niſi apud iſtos, qui totum hoc negocium,de quo controuerſia eſt,non intelligunt:nec prorſum aliam ob cauſam

Apud indoctos tantum Apologia eſt opus:

sam calumniantur,nisi quod nō intelligant.Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas, & Hebraicas literas uel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in uestigandis diuinæ scripturæ mysteriis,qui feliciter ac diligenter in uetustis illis, ac non minus ueris quàm uetustis Theologis uersati sunt, nihil addubito, quin magnam initurus sim gratiam,etiam si quod conatus sum,parum assecutus fuero. Proinde mire fiet,ut quibus hac opera nostra non magnopere sit opus,quiq; soli damnare quædam possint,quod ob bonorum peritiam literarum possint iudicare,ñ non solum comprobent suo suffragio nostram industriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contra qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sententiam, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis,ñ non solum non amplectentur opus ipsorum paratum usui,uerum etiam obstrepent, calumniabuntur,damnabunt: quorum alterum extremæ cuiusdam ingratitudinis esse uidetur,alterum insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudentius, quàm damnare librum quem ne legeris quidem, tum eiusmodi, ut si maxime legas, tamen absque linguarum peritia pronunciare de eo non possis? Qnid autem ingratius, quàm pro tam immensis sudoribus uigiliisq; quas tantum iuuandi animo susceperis,& quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potissimum ab ijs, ad quos potissimum operis utilitas sit rediturа? Cum ubique fœda est ingratitudo,tum in nullos æque par est gratos esse, atque in eos qui dispendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum,nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ suæ detrimento,in hoc totis uiribus incumbunt,ut ingenij sui monumentis orbi consulant. Verum haud scio an usquam ingratius reperias mortalium ingenium,nec aliâs esse uerius arbitror,quod non minus eleganter quàm grauiter dictum est à Seneca, Tutius esse, quosdam offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit,atque id quod confertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem sententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium, & minus redit ab ijs qui non cognoscunt meritum,quàm qui non agnoscunt. Nam ij tametsi dissimulant,tamen apud se sunt obnoxij, nonnunq; pudore coguntur agnoscere. Denique spes est fore, ut aliquando resipiscant. Illi quod est beneficium,iniuriam interpretantur & officio adiuti in ius uocant benemerētem. Theologorum in primis est,non solū gratitudinem præstare, uerum etiam candorem & mansuetudinem. Et Theologis potissimum hic meus desudauit labor,atque his Theologis, quibus aut nō uacauit, aut nō contigit,eas discere literas,sine quibus diuina scriptura penitus intelligi non possit. Horum adiuuandis studijs,nostrum impendimus studium, ut quod illis sua fortuna negauit, id nostra suppeditaret industria. Et tamen si qui reclamaturi sunt,ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aspernantur iureconsulti, recipiunt philosophi, si quid ad illorum professionem instaurandam conducit. Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipsi nostris inuidemus bonis. Sanè permolestum est, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Molestius ab ijs de quibus benemereri studeas,calumniam præmij loco reportare,& à quibus tuo iure poteris exigere debitā

Doctī,qui possent ob peritiam carpere, probant.

Indoctī,qui iudicio carent, damnant.

Impudentia.

Ingratitudo.

Quibus potissimum debeatur gratitudo.

γνώμη.

Non cognoscētes meritū, nō agnoscētibus ingratiores.

Theologi quales.

Erasmi labor Theologis desudauit

Doh theologi reclamant si quid ad ... instaurandam conducit

gratiam,his actoribus iniuriæ cauſam dicere. Seneca ſummum liberalitatis genus eſſe putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, ſi quis non tantum gratuito proſit, uerum etiam ſciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoq; ſuperaturus, ſi de his quoque pergam benemereri,qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis,tamen pergunt ſubuenire, ita nos hoc quoq; uelut auctario beneficium noſtrum cumulabimus,ut beneficium quod accipiunt intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos,ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas deguſtent literas, & item Hebræas,ſi liceat, In ipſis arcanæ ſcripturæ fontibus diligenter philoſophentur,ueteres Theologos,quos & eruditio commendat & uitæ ſanctimonia,iugiter euoluant. Deinde noſtra ſi uolent conferant & expẽdant. atq; ita probent ſi quid recte monuimus,emẽdent amice,ſi quid ut homines aberrauimus à uero, & minus aſſecuti ſumus, quod ſedulo ſumus ſecuti. Quod ſi impetro cauſam,uici,pro accuſatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro,ſaltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me ſimplici pióq; iuuandi ſtudio quicquid hoc laboris eſt ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſſit,error eſt,non ſcelus:& corrigi mereor,inceſſi non mereor. Nihil em̃ magis agnoſco,quàm me nihil ſcire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia. Ego pro mea tenuitate nihil profitens,præſto tamẽ quod licet,paratiſſimus ad palinodiam,ſicubi more hominum lapſus ſim,ipſe quoque mihi cenſor futurus,ſimul atq; deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehenſorem, qui damnare poſſit, docere non poſſit. Quorum illud tyrannicum eſt,hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuerſiam eſt apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris perſuaſum eſſe reor, hanc noui teſtamenti æditionem Hieronymi non eſſe. Tametſi nos,nec hanc,qualiſcunq; eſt,aut cuiuſcunq; eſt,neq; conuellimus ullo modo,neque calumniamur. Tantum reſtituimus,quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata,obiter indicatis & his,quæ uel ambigue,uel parum attente reddidit interpres (nam non recte, mihi religio eſt dicere, etiamſi id non ueritus eſt aliquot locis Hieronymus) idq; fecimus,neque leui quod dici ſolet brachio,neq; temere,ſed primum ex canonum conſilio, ad Græcæ originis fidem, examinatis exemplaribus Latinis, neque tamen fidentes paucis, aut quibuſlibet. Laurentius Valla ſeptem bonæ fidei codices ſe ſecutum fuiſſe teſtatur. Nos in prima recognitione quatuor Græcis adiuti ſumus,in poſteriore quinq;. Deinde conſultis tum peruetuſtis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti,diſcuſſis & exploratis probatiſſimis autoribus, non oſcitanter obſeruauimus quid citarint,quid legerint,quid emendarint,quid interpretentur. Atque hiſce rebus omnibus qua licuit uigilantia, certe, ſumma fide, collatis ac penſitatis, quod optimum iudicauimus,ſecuti ſumus, & hac lege in medium contulimus, ut nihilo ſecius ſuo quiſq; iudicio frueretur. Iam uero ſi qui uerentur, ne ſacrarum literarum autoritas uocetur in dubium, ſi quid uſquam uariauerit: hi ſciant oportet, iam annos plus mille,neque Latinorum neque Græcorum exemplaria per omnia conſenſiſſe

Adhortatur theologos. Linguæ. Fontes arcanæ ſcripturæ. Veteres theologi.

Eraſmi ſimplex puumq; ſtudium.

Damnare poſſe,docere non poſſe.

Vulgata noui teſtamẽti æditio, Hieronymi non eſt.

Quid egerit Eraſmus.

Quid ſecutus.

Exemplariũ diuerſitas tã apud Latinos q̃ Græcos.

consensisse. Id quod ne fieri quidem possit, nimirum in tanta librariorum, non solum turba, sed insciția, oscitantia, temeritate, Vt ne cõmemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædam erasa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondam sursum ac deorsum miscebantur omnia, præsertim Oriens, dum quisq; pro suarum partium patrocinio scripturam uariat. Id certe factum non obscure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit religioni Christianæ, quod tot iã seculis, aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi non modo diuersa comperies, sed & pugnantia, cum in summa Christianæ fidei cõsentiant. Quid facias, posteaquàm nec ipsa horum temporum æditio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus, & si id parum est, ex commentarijs diui Thomæ, ex commentarijs Lyrani, ex commẽtarijs Hugonis Carrensis intelliget. Quæso quid periculi consecutum est, quod sanctus Hieronymus uetus & nouum instrumẽtum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem instaurauit? Reclamatum est tum à nonnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, nisi quod nescirent eas literas. At num hinc uel tantulum incommodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatetur ipsa codicum discordia, se non mediocriter adiutum fuisse, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeliorum maiestati, quod ea Iuuencus heroicis uersibus incluserit? Quid accepit incommodi scriptura diuina, quod eam ferè totam Aegidius Delphus noster, insignis Theologus elegiaco carmine nuper complexus est? Nos locos aliquot innouauimus, non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, si paraphrasi totam orationem nouassemus? Quibus hæc placet æditio, quam ego nec damno, nec muto, huic sua manet æditio. Siquidem ea nostra castigatione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emendatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suam rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorum æstimare numero, ac nõ potius ipsarum rerum iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatum, nihil dissidere. Atque id ut optare est in proclui, ita nec fuit unquam, nec futurum est unquam. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quisq; corrigat Euangelia? O uocem uix auriga dignam, nedum Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentum nouum Græce scriptum fuisse

Uaria uariorũ lectio.

Nouũ instrumentũ à Hieronymo olim instauratum.

Ad Hebraeam & Graecam ueritatem

Utilitas è codicũ discordia

Iuuencus.

Aegidius Delphus.

Nouitas.

In eos qui negant esse fas ut quisq; euangelia corrigat

Instrumentũ nouũ Græce scriptum.

nimis imperiti est hominis libros annorũ æstimare

non Latine. Certe si quis excipiat Euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure dabit, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaque te quæso lector optime, cum occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustum ac saliuam reijcias, ac damnes, quasi necesse sit malum esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primum nostra conferto cum Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus: Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quàm uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse dicunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, fit, ut ijsdem ex uerbis complures sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata magis probatur æditio, aut Ambrosiana lectio, quàm Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accommodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderentur. Cæterum id in scholijs discutimus. Comperio quædam apud illos addita ex more solenni, ueluti coronidem illam sic additam precationi dominicæ, quemadmodum apud nos in calce psalmorum adijcitur Gloria patri. Ea non resecuimus à contextu, sed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cũ quod frequenter comperio factum, ex alijs locis asscribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitatâq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, non mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuolâq; contemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui expendet, qui tractabit & interpretabitur sacras

Lector conferat & expendat singula.

Interpres uulgatæ æditiõis

Annotatiões.

Addita.

Minutula nõ cõtemnẽda sacras tractanti literas.

literas

literas, is ipſe comperiet, in his minutulis non minimum eſſe utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiuſmodi minuta perſequuto, qui cogitarit ad huiuſmodi ſcrupos primi nominis autores impegiſſe, nonnunquam & pudendo errore lapſos eſſe, nimirum ipſum Hilarium, Auguſtinum, & inter recentiores doctiſſimum Thomam Aquinatem, ne iam cæteros commemorem. À quibus in hoc uerſanti negocio, nonnunquam diſſentire fuit neceſſe, quod quidem ut ſemper ingenue feci, ita nuſq; contumelioſe, ne in iſtos quidem procacior, quorum impudens temeritas, & inſolens inſcitia parum merebatur hanc ciuilitatem, in quos etiam ſi liberius inuectus fuiſſem, tamen apud eruditos omneis excuſaret me Plautinum illud, Quod dignis maledicitur, bene dictum eſt, non maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignum eſſet, quàm quid iſti mererentur. Erat animus, iſtorum ineptias omnino diſſimulare, niſi libri paſſim manibus omnium tererentur, & oraculorum inſtar legerentur ac citarentur. Nec rurſus id à me factum eſt affectate, ſed obiter locis aliquot, quo poſthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiuſmodi ſcriptores utcunque poſitum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amuſſi in ſuos conuerrerent cõmentarios: aut certe quibus autores iſti magni ſunt, intelligerent, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac pluſquã pueriliter hallucinatos eſſe. Alioqui ſi quicquid in horum uoluminibus uel rideri, uel improbari poterat, perſequi uoluiſſem, tum uere mihi inter manus nata fuiſſet ἰλιὰς κακῶν, ut eſt in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una ſuffecerat ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis commendationem ornat & uitæ ſanctimonia, tantum abeſt, ut inceſſam petulantius, ut ſæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excuſem, aut tegam. Nec mihi ſuccenſere debent, ſi quid lapſus eſt Auguſtinus aut Thomas, cum res ipſa clarior eſt, quàm ut diſſimulari poſſit. Imputent inſcitiæ linguarum, aut ſi malint, imputent illorum ſeculis. E re ſtudioſorum erat, illa non omnino diſſimulare. Nõ quod me putem oculatiorem ſummis illis uiris, ſed quod alicubi fortaſſe fuerim attentior, & fortaſſe linguarum opibus inſtructior, certe quàm Aquinas, qui Latine tantum nouit. Quos omnes, ut ſemper ueri fuere ſtudioſiſſimi, magis propicios eſſe mihi confido, uel hoc nomine, quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypoſtigma? At tantula res hæreticum gignit ſenſum, quemadmodum docet Aurelius Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana tertio, exempli cauſa citans illud Ioannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interpoſita diaſtola, ſequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabant uerbum dei, deum eſſe. Item illud quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Rhomanos: Quis accuſabit aduerſus electos dei? Ab hoc loco quæ ſequuntur, niſi per interrogationem legantur, ſenſum non hæreticum modo, ſed prorſus blaſphemum efficiunt. Quaſi reſpondeas ad ſuperiora, Deus qui iuſtificat. Deinde, quis eſt qui condemnet? Ad id rurſum reſpondeas, CHRISTVS IESVS, qui mortuus eſt. Idem offenſus amphibologia Paulini ſermonis,

Amoris primi in proximum documenta.

Thomas, laudatus.

Eraſmi modeſtia.

Auguſtinus. Thomas.

Auguſtini in minutiſſimis aptiſſimisq; diligentia.

cum ait: Quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus, mauult ita reddi, quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt quàm hominis, quod alioqui uideri potuerit incertum, dandi ne caſu dictum eſſet hominibus, an auferendi. Atque hæc & alia his fermè conſimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij ſit animad uertere, etiam ſi nullus moneat. Quid ſi is legiſſet tot portenta mendarum à nobis prodita, ſublatáque? tot craſſiſſimas diſcuſſas tenebras? tot ſenſus præpoſtere non ſolum ambigue redditos, ſuæ reſtitutos integritati? an non hunc laborem noſtrum utriſq; manibus complexus fuiſſet? Quædam autem tanta breuitate ſunt annotata, ut ni noſtram annotatiunculam ad locum ipſum conferas, non ſis animaduerſurus quid uoluerim. Nam quod compluſculis locis occurrent eadem, id data opera factum eſt, quo conſuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et ſanè nonnihil uereor, ne quemadmodum multos ſit offenſura nouitas, ita è diuerſo exiſtāt, quibus hoc ipſum diſpliceat, quicquàm eſſe quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod ſit diuerſum: aliis ineruditum uidetur, quod non tota ratione pugnet ac diſſideat. Rurſus alios offendit ſermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, niſi quod prodigioſis ſcateat ſolœciſmis. Alij contra faſtidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam, ita mūdiciem, ſi qua in promptu fuit, non reſpuimus. Non offenditur deus ſolœciſmis, at idem non delectatur. Odit ſuperbam eloquentiam, fateor, at multo magis ſupercilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus iſtorum balbutiē, ferant ipſi uiciſſim noſtram qualemcunq; dicendi mediocritatem. Verum ut aliquando finiam, quemadmodum ingenue fateor eſſe permulta, quæ doctius tractari potuiſſent: ut non inficias eo, locis aliquot me dormitaſſe laſſum: ita res ipſa, ni fallor, indicabit, me, poſt Laurentium Vallam, cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, poſt Iacobum Fabrum, uirtutis omnis & literarum antiſtitem: nec ſine cauſa uerſatum in hoc negocio, nec ſine fructu. Bene Valeto lector amice, & ſi quid adhuc deſyderas, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Portenta mēdarū ab Eraſmo ſublata.

Breuitas autoris.

Eadem.

In lectoribus naria palata.

Supcilioſam & arrogantē infantiā odit deus.

Laurentius Valla.

Iacobus Faber Stapulenſis.

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERI ORI AEDITIONE,

ERASMVS ROTERODAMVS PIO LECTORI. S. D.

OMNIBVS omnium cauillationibus reſpondere, lector optime, prætercꝫ quod infiniti ſit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operæpretium ullum intelligo: propterea quod qui ſtudium hoc noſtrum ſuggillãt ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt noſtras apologias. Et iam ſatis illis reſponſum eſt duabus apologijs, quas primæ quocꝫ æditioni, ceu dypeos, aduerſus iſtorum tela præfiximus: præterea in epiſtola, qua Martino Dorpio reſpondemus: poſtremo in epiſtola ad inſignem Theologum Henricum Bouillum. Proinde hic capitaduntaxat argumentorum annotabimus lectori, uel occupato, uel craſſiori.

1 Primum illud teſtamur, & ubicꝫ teſtatum eſſe uolumus, nos nuſcꝫ à iudicio eccleſiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle diſcedere: Quod ſi quid uſquàm eiuſmodi deprehendatur, nõ data opera dictum, ſed elapſum: ut ſumus homines: id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarũ ſcholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume ſuum cuicꝫ iudicium. Annotationes ſcribimus, non leges: Et expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hanc poſteriorem æditionẽ immenſis ſudoribus parauimus, quod priori diffideremus, ſed opus quod tum pro uirili, prócꝫ temporis ſpacio cꝫ fieri potuit optimum dedimus: nunc emendatius multo, multócꝫ locupletius damus. Atcꝫ id ſanè facturos nos, prima ſtatim æditione ſumus polliciti.

4 Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animumcꝫ addentibus, uberius præſtitimus, ut totus noui teſtamẽti ſermo ſimplex quidem, ſed tamẽ latinus eſſet, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebã, quàm ut mutari poſſent: Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus.

5 Necꝫ parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorum nomenclatura cõmuniuimus, ob quoſdam, auidiores calumniandi cꝫ diſcendi.

6 Sed offenduntur, qui latine neſciunt: & ueteres ſolœciſmos, quibus aſſueue-

runt

runt,requirunt.Habent iſti ueterem æditionem,per me quidem integram & intactam. Scio, plurimos ob ſermonis imperitiam,ne dicam ſpurciciem, à ſacris uoluminibus abhorrere.Boni conſulent iſti, ſi his quoq; conſultum eſſe uoluimus,præſertim cum ipſi nihil perdant.

7 Non offenditur,inquiũt, deus ſolœciſmis. Verum fortaſſis. at idem non delectatur.Excuſat Auguſtinus ſermonis uitium,non præfert.& excuſat in idiotis,nõ in Theologis.poſtremo tolerat inuitus. nã in totum mutari malit,ſi liceat. Quod ſi ſenſum reddit ambiguum,aut etiã peruerſum,quod locis aliquot indicauimus factũ,deteſtat. Quin & deus odit ſupbos Solœciſtas,qui recte loquẽtes inſectant, nec ipſi uolũt meliora diſcere:nec alios ſinũt,ceu canes in præſepi,iuxta prouerbiũ.

8 Alioquin illud ab iſtis requiram:utrum omnes ſolœciſmos amplectãtur,an eos tantũ quibus aſſueuerint.ſi quoſuis amplectuntur,cur ab iſtis quoq; uapulant pueri,cũ dicunt,fuit in domo tuo:aut,friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes,ſi diaconus pro filio legat,pilio:aut pro Philippo,pilippum.Et tamẽ abſurdiora ſunt ſæpenumero quæ cõmittunt ipſi. Quod ſi nulli placẽt Solœciſmi, niſi quibus aſſueuerint,iã palàm eſt,eos nõ duci iudicio recto, ſed ſuis blandiri neuis,& eos imitari,qui cũ ab aliorum hulceribus abhorreant,ſua tamẽ familiari ſcabie nõ offenduntur.Porrò quid interea fiet ijs,qui Solœciſmis nõ aſſueuerunt?

9 Auguſtinus patitur barbare dici,Iuſtus ut palma floriet,pro florebit:ſed patitur in plebe imperita.patitur,ut eruditi ꝓ,os, cuius paternus caſus ſit,oſſis, oſſum dicant,ſed quoties imperitis loquuntur,aliter non intellecturis.Iam uero cum uulgo nemo latine loqutaur, quod Auguſtinus ſcribit de Solœciſmis, non magis ad nos pertinet,quàm ſi moneret,ut apud Gallos Gallice loquens cõcionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Auguſtinus ipſe in ſuis libris non ſolœciſſat,cum ſæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Auguſtinꝰ nõ admittit ſolœciſmos,niſi apud imperitos,ut dictũ eſt,& in hoc dũtaxat,ut ſententiã reddãt dilucidã.At docuimus,locis aliquot interpretis ſolœciſmis totã ſubuerti ſentẽtiã,& hac occaſiõe magni nominis interpretes fuiſſe lapſos.

11 Porrò quod obĳciunt,indignũ eſſe, diuinã ſcripturã ſubĳci regulis Donati: ut à uiro ſancto dictũ eſt,ita nõ perinde circunſpecte.Primũ emẽ,interpretis ſermo nõ eſt ſcriptura ſancta, ſed quod Moſes aut Apoſtoli ſcripſerunt. Nos interpretis ſermonẽ emendamus,& ſanctæ ſcripturæ ſuã lucẽ reſtituimus.Deinde ſi contumelioſum eſt de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocãdi ſunt ueteres penè omẽs, qui non eleganter modo,uerumetiam eloquenter tractarunt res myſticas.

12 Mihi uidetur ad propagandũ CHRISTI Euangeliũ pertinere,ut caſto puróq; ſermone tradatur,quatenus licet.Recte loquendi ratio omnium eſt cõmunis: at uaria res eſt barbaries,& intellectu difficilis,quippe recedens à ſermone naturali.ut nihil eſt dilucidius ſermone recto,ita nihil facilius.

13 Quod ſi quis neget in hac interpretatione ineſſe Solœciſmos,non illos quidem hauſtos ex Apoſtolico ſermone, ſed ex uulgi fece: conſulat indicem meum: & mox,opinor,mutabit ſententiam.

Ibidem

14 Ibidem uidebit,quot locis hallucinati ſint interpretes etiã magni nominis, tantum ob ſermonis uitium. ne quis putet nullum aliud eſſe incommodum, niſi quod parum munda ſit oratio.

15 Porrò quanq̃ haud inficiamur, in Apoſtolorum & Euangeliſtarum Græco ſermone nonnulla eſſe præter rationem grammaticam, tamen non erat cauſa, cur nos tantum Solœciſmorum prodigioſorum adderemus.

16 Et fortaſſis, quod illis temporibus conducebat, ut Apoſtolorũ oratio eſſet inconditior,nunc expediat mutari.quando nec Apoſtolico cultu nunc utũtur Epiſcopi,ſed in omnibus ſplendor acceſſit eccleſiæ.Olim expediebat Apoſtolos eo ſermone uti,qui latiſſime patebat,& à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur (quã doquidẽ & CHRISTVM Syriace locutũ apparet) nunc ea ratio adeo locũ non habet,ut ijs qui latine didicerint, noua balbutiendi ratio ſit diſcẽda ob interpretis nõ Apoſtolorũ ſolœciſmos.Proinde,ut olim abuſi ſunt Apoſtoli ea lingua,quã reperierunt uulgo maxime cõmunẽ:ita nunc cõducibile fuerit, ſacras literas eo ſermone tradi,qui ſit omnibus latine doctis communis.Conuenit em̃ id eſſe cõmuniſſimũ, quod eſt rectiſſimũ.quod dictũ eſt de ſermone Apoſtolico,idẽ ualet in oratiõe ueterũ interpretũ,cũ ſermo Rhomanus adhuc eſſet promiſcue multitudini cõmunis.

17 Si ob eã cauſam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo poſſint à pluribus intelligi,potiſſimũ uertendi eſſent in linguam Gallicam,aut Germanicam.

18 Si non licet Chriſtianis recte loqui,cur Auguſtinus grãmaticã recte loquẽdi magiſtram,ponit inter artes neceſſarias ad ſacrorum uoluminum intelligentiã? cur tot grammaticorum ſcholis plena ſunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis? an ut diſcat mendoſe loqui?

19 Vt nihil aliud ſit commodi,certe hoc boni habet ſermonis elegantia,quod ſimplex ſit & naturalis,cum inemendate loquendi ſexcentæ ſint ſpecies.

20 Etiamſi nos in ſermone Apoſtolorũ,ne ſyllabam quidẽ mutamus.imò ſermonẽ illorũ,uitio librariorum aut alioqui deprauatũ,reſtituimus.Proinde ne quis clamet:hic corrigit Euangelium, hic emendat precationẽ dominicã:ſed,hic codices Euangeliorũ à mẽdis repurgat. nec magis obiurgãdus ſum,quàm qui ſcopis euerrit ſordes è templo.Non enim quicquid in templo eſt,continuo ſanctum eſt.

21 Iam ſi, quicquid hic uertit interpres, ſpiritui ſancto libet aſſcribere, & ob id nefas eſſe,quicq̃ hinc demutare:cur audet reprehẽdere Hieronym⁹,qd̃ apud hũc legitur? cur audent diuerſum legere,Cyprianus,Ambroſius, & Auguſtinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Deſyderiũ,plurimũ intereſſe putat inter uatem & interpretẽ:ibi,inquit,ſpiritus uentura prædicit,hic eruditio & uerborum copia,ea quæ intelligit,tranſfert.& tamẽ hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penè fuit ſacroſancta.At nemo nouit,quis hic fuerit interpres, nam innumeros fuiſſe teſtatur Auguſtinus,atq̃ eos admodum tenuiter eruditos.

23 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi q̃ Septuaginta,quorum æditionem non raro ſequuntur & apoſtoli,ſed horum tranſlationem mutauit eccleſia,ſimul atq̃ nacta eſt meliorem.

Vtrum

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi,an interpretibus omnibus?si huic uni,cauſam adferant, cur huic potius q̄ cæteris,ſi debetur omnibus,cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangeliſtæ,alioqui quiſquis concinnat aut deſcribit codicem Euangelicum, hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re Euangelica,ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam,qua nobis ſacros libros in aliam linguam tranſfuderunt, confert cum ſtudio M. Tullij,quo quædam Xenophontis,Platonis ac Demoſthenis opuſcula latinis dedit.

26 Quod ſi iuxta Hieronymū optimus interpres eſt,qui linguas & rem optime teneat:opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem.

27 Porrò ſi prorſus in Interprete requirunt afflatum ſpiritus ſancti: quid obſtat, quo minus & nobis adſit cōmunis omnium Chriſtianorum ſpiritus, qui ſolet uberius opitulari iſs,qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

28 Audio quoſdam adeo ſuperſtitioſos,ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangeliſtarum in uertendo.Quaſi uero iſtuc uertere ſit,ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio,uerbis ceu corpore,& ſentētia uelut anima.Si utrūq; reddi poteſt,non obſto,quo minus fiat.ſi non poteſt,præpoſterum fuerit interpretem uerborum tenacem,à ſententia recedere.

29 Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit interpres,aliquoties nulla inuitatus commoditate?Si licet,utiq; ſemper hoc ſpectandum erit interpreti, ut ſententiam bona fide uerbis q̄ aptiſſimis efferat.

30 Nec conſtat nec probabile eſt, hanc, qua uulgo utimur,æditionem, ullius Synodi autoritate fuiſſe comprobatam. Neq; probabile eſt, in Synodis hac ſola patres uſos fuiſſe, quæ ex Græcis, Latinis ac Barbaris conſtabant: quorum alius Græce citabat,alius Ambroſium ſequebatur,alius Cyprianū,aut alium quempiā.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus,illos uertiſſe uerbis ambiguis, quod non intelligebant:& alibi conuerſionem illorum mendacium appellat.Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe, ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot eccleſia Rhomana.utitur ſed non ſola.nam & Hieronymum legit, & Ambroſium,& cantus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditione.nec ſic utitur,ut decernat,nihil illic eſſe,quod poſſit reddi melius.

33 Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti,quæ quod ſeptuaginta Græce uerterant,ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palàm fuerit,ſi quis legat Auguſtinum De locutionibus. nec ideo reſpuit commodiorem interpretationem,quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum,ut arbitrantur.

34 Quod ſi quis omnino contendat,nuſq̄ ab interprete diſſentiendum eſſe: Primum excuſet ea loca,in quibus oſtendimus illum palàm uel dormitaſſe,uel lapſum eſſe,uel ita inſcite reddidiſſe Græca,ut ob illius ineptam interpretationē ſummates Theologi, qui tantum latine ſciebāt, turpiter lapſi ſint. Hæc ſi notiora ſunt, q̄ ut negari poſſint,fateamur,interpretē hominem fuiſſe,ne quid dicam acerbius.

Etiamſi

35 Etiamsi pleraq; sunt eiusmodi, ut probabile sit, uitio librariorum inducta fuisse: ut interpretationē approbet ecclesia, certe deprauationē non approbat.

36 Neque quicquid receptum est in usum ecclesiasticum, continuo receptum est iudicio. Quædam casu irrepunt, ad quæ conniuet ecclesia, præsertim si non uideantur ad fidei morumq; periculum pertinere. Imò fieri potest, ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret ecclesia.

37 Cum Damasus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum testamentū ex Græcorū fontibus emendaret, habebat nimirū iam tum ecclesia, quod legebat: & fortasse seculis aliquot legerat: Id si syncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palam est ecclesiam ad tempus uti, quod sit in melius uertendum. Idem dico, de uetere testamento.

38 Non ideo uacillat autoritas scripturæ sacræ, si mendæ tollantur è codicibus, imò potius uacillaret, si constet, nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non potest.

39 Optandum, ut nullum mendum insit sacris libris, & id quoad fieri potest, enitendum est: Verum id nō contigit post annos mille trecentos, nec fortassis unq; continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si q; minimū insit mendarum.

40 Proinde ne nos quidē profitemur, omneis mendas à nobis sublatas: plurimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxisse, ut posthac codicibus quàm minime mendosis uti liceat, si quis hoc filum secutus, emēdare uelit, cum autoritate Pontificis Rhomani.

41 Nos enim non sic proponimus hanc æditionem, ut uelimus per omnia haberi emendatam: sed quod apud Græcos frequentissimū habetur, maximeq; constans, id uertimus: indicantes, ubi nostra cum Græcis consentiant, aut dissentiant, & quid nobis rectissimum esse uideatur.

42 Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas: Et idcirco, licet in infima functione uersantes, tamē omni qua licuit circunspectione sumus usi. Contulimus utriusq; linguæ uetustissimos ac probatissimos codices, nec eos sanè paucos. Excussimus ueterum ac recentiorū cōmentarios, tum Græcos tum Latinos. Obseruauimus, quid diuersi legant. Pensitauimus ipsius loci sententiam: atque ita demum pronunciauimus, quid sentiremus: Imò ne pronunciauimus quidem, sed lectorem admonuimus, suum cuiq; iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrensis, & Carrensis, alijq; his obscuriores, satis habent annotasse: alia litera sic habet: quod sic in codice quopiam scriptū, aut fortasse depraua/tum offenderint, & uidentur rem utilem præstare. Et nobis obstrepitur, qui tot argumentis, ac summorum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iam olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthæum octaua quæritur hac de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,

siue per negligentiam scribentium, siue ex temeritate quorundam, siue propter eos, qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos, qui quod ipsis uidetur, in emendationibus uel adijciunt, uel subducunt. Audis lector, iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta, aut subtracta?

46 Atque ut ille non est ausus, in nouo præsertim testamento, pronunciare per obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideretur, & quamobrem uideretur, ostendimus.

47 Hoc fortasse uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod sequeretur in nouo testamento, præter codices græcos. Nos Græcos contulimus cum Latinis, & ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: cum is penè primus scripserit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendum esse in libris sacris, quid fiet his locis, quæ tam palàm deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

49 Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquàm uel uiciatum uel non intellectum. Primum non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis: Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem nostrum, sed annotationes. Neque cuiquàm molesti sumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionem sequenti: Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur esse, qui sacros libros & precationem dominicam emendet.

50 Misera uero conditio sacrorum uoluminum, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librarijs, aut temulentis Typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palàm est sacros codices uitiari quotidie, cum sint illiteratissimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominem in hoc certe genere studij, quod à linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare. Mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatissimorum interpretum autoritate restituere.

52 In illis non requirunt autoritatem, satis est illitum esse chartas. In me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidunt, fidant Theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si ausim de lectione quicquàm hiscere.

53 Quanquàm non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emendatis exemplaribus, credant græcæ ueritati, præsertim ubi horũ lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, non ut summus Pontifex. Mandasse legimus, approbasse non legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi. Et constat, hanc rursus uitiatam,

tiatam,ut maxime demus,fuisse Hieronymo castigatam.

55 Nihil,inquiunt,tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptum, uel ab interprete melius reddi potuerit,præsertim ex ueterum sententia:tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur commentarij in sacras literas, proponuntur oracula de rebus grauissimis,nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamentum uertissem carmine, quod fecit Iuuencus,aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione,abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus,nihil attingendum Græcorum interpretum.Atque eadem ratione nefas habebitur,nouum ac uetus testamẽtum ædidisse græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus,non,unde nõ liceat dissentire,sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus,ita probat suo scripto LEO.X.Pontifex uere maximus: hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianæ.

59 Tot mendas sustulimus,tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solœcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus:tot insignes lapsus autorum indicauimus,tot amphibologias resecuimus,tot hyperbata digessimus,ut finiam,tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus,tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me dam̃ est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam.Qui fauent Augustino,frendent, me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt,dolent illum attingi. Minoritæ nollent refelli Lyranum,aut Scotum.Atqui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior q̃ autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumeliosum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si rationibus adductis id facias. Hoc interest: sunt, à quibus par est reuerenter dissentire,uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio, ab Augustino. Sunt,quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi non debetur, neque doctrinæ,neque sanctimoniæ nomine.Et referebat, hos aliquot locis taxari,quod uiderem solos mira fiducia,sed nullo iudicio passim legi.

62 Sed cauillor in hos fortassis uno aut altero loco:Primum ipsis imputetur, qui tam ridicula scripserint,non mihi.Deinde si stomachantur, quod hos aliquoties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod

aliquoties attigi coëgit ſtudiorum utilitas, quod rarius id facio, datum eſt Chriſtianæ modeſtiæ.

63 Verum hoc ipſum, ni fallor, offendit pleroſq; , quod admonentur, quaſi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum ſcientiam profitentur: & pudet quæ imberbes didicere, ſenes perdenda fateri. Primum nimium arrogans ſit, qui profiteatur ſe nihil neſcire, deinde taciti hæc quoq; diſcant, & deſinent ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.

64 Quod ſi uſque adeo inuiſa eſt nouitas, ut ferri non poſſit, fuit & hæc ædi-tio, qua nunc utimur, olim noua. Et ſtultiſſimum eſt, rerum æſtimationem ab annis ſumere. Hac æſtimatione res prædara fuerit ebrietas, quæ eſt uetuſtiſſima: & ex priſcis uſque ſeculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipſam potius quàm annales expandimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera inſtauramus, & nouitatem excludimus. Nam poſterior eſt æditione, deprauatio. Si qui ſunt, qui non poſſunt mutare ſaliuam, quam à pueris imbiberunt, manet iſtis ſua uetus æditio, ſi uolunt, tum dilucidior, tum emendatior: ſi nolunt, eadem & ſui ſimilis. Si glandes iſtos obſtinate delectant, ſaltem ne inuideant iſs, qui tritico ueſci malunt.

66 Vtrum quæſo fas eſt, poſt ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non eſt, cur auſi ſunt Alexander ac Thomas, & poſt hos alij complures, totam Theologiæ faciem immutare? Si fas, cur noſtris obſtrepunt ſtudijs, præſertim cum & nullius iudicio præſcribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim ſi fas eſt innouare noua, multo magis fas eſt reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quàm codices noſtros emendaſſem ex Græcis exemplaribus, comprobanda erat induſtria, qui id conatus eſſem, quod Auguſtinus nō uno in loco fieri iubet. Nunc nō hoc cōtentus, ex orthodoxorū cōmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil eſſe mendi in libris noſtris, tamē multis de cauſis oportebat ad fontes confugere, ob amphibologias, ob quædam obſcure reddita: ob Emphaſim Græcanicæ phraſeos, quæ ſæpenumero reddi non poteſt: ob gratiam idiomatis, quæ in uertendo non reſpondet.

69 Vt donemus Græcorū libros æque deprauatos eſſe ac Latinos, tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis ſæpe deprehendit uera lectio: quod ſæpenumero fit, ut quod hic caſu deprauatum eſt, in alio codice reperiatur integrum.

70 Auguſtinus in epiſtola LIX. non audet reſpondere, rogatus de ſententia uerſiculi cuiuſdam ex pſalmis, niſi conſultis libris Græcis. Idem ueteris teſtamenti nouiq; libros cum Græcis contulit, nimirum diffuſus uulgatæ interpretationi. id quantum habeat utilitatis in ueteri teſtamento uiderint alij, certe in nouo neceſſarium eſt. Et nos nō dubitamus de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicibus?

71 Hieronymus laudat ſtudium mulierum Germanarū, quæ Latinum pſalterium cum Græco contulerint, cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos abſurdum putamus idem fieri in nouo teſtamento, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis.

Sed

72 Sed audio quoſdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, poſteaq; ſe ſemouerunt ab eccleſia Rhomana. Atqui eadem de cauſa, nõ eſt fidendum Hebræorum libris, quod illi ſint infenſiſſimi, nõ ſolum Rhomano Pontifici, ſed Chriſto, & Chriſtianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fiſus eſt id temporis, cum maxime fuiſſet tempeſtiuum deprauare, ſi quid deprauare uoluiſſent.

73 Si Græcis in animo fuiſſet deprauare codices ſuos, his potiſſimum locis deprauaſſent, in quibus à nobis diſſentiunt, ueluti de proceſſione ſpiritus, aut ſi quid aliud eſt eiuſmodi, at in his nobis conſentiunt. Nec ullus locus proferri poteſt, qui hoc nomine ſuſpectus haberi poſſit.

74 Ariſtoteles apud nos habet autoritatẽ ſuam, cum plus ſit q; ſchiſmaticus, uidelicet à Chriſto alieniſſimus. Et Græcorꝝ uoluminib⁹ nulla erit apud nos fides?

75 Si olim deprauati ſunt Græcorum codices, iam adhuc erant orthodoxi: Sin nuper à ſchiſmate, qui fit, ut horum codices cum ueterum libris conſentiant? Niſi forte tam impudens erit aliquis, ut dicat, uniuerſos codices, & interpretũ commentarios ſimul eſſe uitiatos à ſchiſmaticis.

76 Ego magis ſuſpicor, ſi quid deprauatũ eſt in Græcorũ libris, id à Latinis exẽplarib⁹ fuiſſe ꝓfectũ: poſteaq; Rhomana eccleſia cœpit abſorbere Græciam.

77 Nec tota diuulſa eſt à nobis Græcia, Creta Chriſtum agnoſcit, agnoſcit Rhomanum Pontificem, cur horum libris diffidimus? Et ab his potiſſimum nobis ueniunt exemplaria.

78 Riſit olim Heluidiũ Hieronymus, qui ſibi ſtultiſſime perſuaſerit, Græcos codices eſſe corruptos: ac dictum hominis ſtultius eſſe putat, q; ut ſit argumẽtis refellendum. Et tamẽ iam tum Oriens fermè omis hæreſibus feruebat Arrianorũ & Origeniſtarum: ab his magis timendum erat exemplaribus, q; à ſchiſmaticis.

79 Damnauit eccleſia quaſdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus, quod non damnauit eccleſia? Imò cur non habemus fidem his, quibus fidem haberi uoluit eccleſia?

80 Iam quod à quibuſdam ſtudium hoc noſtrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa ſyllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ ſacris libris debebatur, mihi conſcius ſumpſi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, ſit puerile, ſit triuiale, modo fateantur eſſe neceſſarium. Vt nihil aliud doceam q; rectam lectionẽ, nimirũ turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos Theologos. Et tamen hoc manifeſtius eſt, q; ut negari poſſit: poſteaq; hic lapſus deprehenditur Auguſtinus, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis, & Carrenſis: poſteaq; frequenter audiamus hos, qui concionantur in templis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi ſunt quàmlibet minuti, ſed ad hos impingunt frequẽter οἱ τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες. Si iuxta Chryſoſtomũ & Auguſtinum, articulus ὁ, hoc eſt minutiſſimum elementũ, additum aut omiſſum, ſenſum facit orthodoxum, aut hæreticũ:

si idem efficit hypostigme, non suo posita loco: quid est, cur hæc ut minuta negligamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quanq; hæc minus negligenda uidebunt, si quis periculum fecerit, quantis hæc minuta constent sudoribus: Aut si quis aggrediat tractare scripturam diuinam, & in ea, sicut oportet, rimari curiose singula. usu sentitur utilitas, nó tumultuaria lectione. Postremo desinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationem, sed uniuersum opus expenderit. Tu mihi ociosus ac supinus hunc aut illum locum expendis, & uideris tibi copiosius ac doctius tractare potuisse. Poteram & ipse, si decem modo fuissent excutiendi. In tot milibus hanc præstare diligentiam difficillimum est.

84 Augustinũ non pœnitebat operæ suæ, cum huiusmodi quædá annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, sed ex græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam duxit, quod in sacris literis reperiat uerbum multitudinis numero additum nomini, rem significanti, quæ cõstet ex multis. Quod genus est: Dimitte populũ meũ, ut seruiant mihi. Itẽ: Omnis terra adorẽt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Esau, dicens: Cuius es tu, & quo uadis, & cuius hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: postremo loco redundet, coniunctio, &. Rursus quod in hoc sermone: Tu autẽ testamentũ meum cõseruabis. Conseruabis, positum sit pro conserua. Rursum, quod hæc uerba, quæ sunt in Leuitico: Ακάθαρτος ὢμ, ἀκάθαρτος ἔσαι: putat ad hunc modũ uerti posse, immũdus existens, immundus erit. Et tamẽ participiũ existens, nó esse ab existere, sed ab esse, cũ græce sit ὢμ, quasi dicas, essens. Præterea quod docet, mulierẽ dici, quæ uirgo sit, cũ hebræam uocem nesciat, unde pendebat quæstio. Item quod ὄψιμον græcũ, parũ latine dicat serotinũ. Ad hæc tam puerilia nó grauatus est descendere tantus episcopus. Quid ipse Hieronymus, nónne quædam annotauit, quæ friuola uideri possent, si quicq; omnino friuolum esset in sacris libris? In epistolam ad Ephesios cap. 5. in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrẽ & matrẽ &c. annotauit, ἀντὶ τούτου dictũ, pro ἕνεκεν τούτου, cum utraq; dictio probe quadret, & eundẽ efficiat sensum: uice uxoris relinques patrẽ & matrẽ: Et, causa uxoris relinques patrẽ ac matrẽ. Idem in epistolam ad Philemonẽ indicauit, ἀγαπητὸν magis sonare diligibilem q̃ dilectũ, qui græce dicatur ἠγαπημένος. iterũ in epistolam ad Rhomanos: παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, omni dictum esse pro omnibus, cum utroq; modo dicatur idem: quisquis est inter uos, &, omnibus qui sunt inter uos. Iam uero quid cõmemorem, qualia sint pleraq;, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de castigatione psalterij scripsit ad Suniam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, si argumẽto susceptο respondeo. Mihi abunde satis est, si nullus ante me plus præstitit in hoc scripti genere. Quid alij possint, aut præstituri sint, nescio. Certe optarim existere permultos, qui me prorsus obscurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, si quis industria sua rem tam sacram, à nobis utcunq; tentatam, adiuuerit. Absit modo procacitas, quam fœdam & indecoram sibi ducunt & Ethnici.

Meminerit

86 Meminerit is,qui reprehenſionẽ parat,ſe quoq; hominem eſſe,neque minus labi poſſe reprehendendo,quàm potuerit autor operis ſcribendo. Quanquàm longe plus ueniæ debetur ei,qui prodeſſe ſtudens,in ingenti opere dormitauit alicubi, non aſſecutus, quod uoluit,quàm ei, qui in alieno libro cupiens ingenioſus uideri,uenatur quod carpat,& tamen hoc ipſum perperam facit.

87 Sic oportet ad librũ legendum accedere lectorẽ,ut ſolet ad cõuiuiũ cõuiua ciuilis. Cõuiuator annitit̃ oĩbus ſatiſfacere: & tamẽ ſi quid apponit̃,quod huius aut illius palato non reſpõdeat,urbane uel diſſimulant,uel probant etiam,ne quid cõtriſtent cõuiuatorẽ. Quis em̃ eum cõuiuam ferat,qui tantũ hoc animo ueniat ad menſam,ut carpens quæ apponuntur,nec ueſcatur ipſe,nec alios ueſci ſinat.

88 Et tamen his quoq; reperias inciuiliores,qui palam, qui ſine fine damnent ac lacerent opus,quod nunquàm legerint. Atq; hoc ſanè faciunt,qui ſe Chriſtianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antiſtites:cum ſit pluſquàm ſycophanticum, damnare quod neſcias.

89 Nec intelligunt,quantũ abeſſe oporteat linguã ꝓphetici canis,quæ lingendo medet̃ hulcerib9tà lingua uiperæ aut aſpidis,cuius uenenũ immedicabile. Nec cogitant, quantũ diſcriminis ſit inter hierophantam, & ſycophantam.

90 Cum Theologorũ ſcholæ,nec Scotũ,nec Petrũ Lombardum,nec Occam, nec Thomam,nec Auguſtinũ,nec Ambroſium, nec Hieronymũ, nec Hilariũ, nec Cyprianũ,nec Chryſoſtomũ, nec Ioannẽ Damaſcenũ, nec Origenẽ, imò nec Petrum apoſtolum prorſus ab errore liberent,& ab eo quidem errore, quem ſi tuearis,hæreticus ſis:cur noſtra tam iniquo legunt iudicio?

91 At ſummis illis, inquiunt, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item: imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditione, hoc minus ueniæ debebatur. Neque enim,opinor,iſti me inter uſque adeo indoctos numerant,quos non oporteat quicquam omnino ſcribere.

92 Nomen hæreſeos quo grauius eſt,& inuiſius Chriſtianis auribus,hoc turpius eſt,id temere cuiquam impingere. At iſti nihil magis habent in promptu,nec dubitant hæreſim inclamare, priuſquam circunſpiciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno ſue grunniente grunniunt omnes,ita ad huius aut illius clamorem omnes eiuſdem factionis ſodales uociferantur hæreſim.

93 Ita ualde Chriſtiani uideri uolunt,ſi in Chriſtianum ſint fortiter contumelioſi. Idq; quo poſſint impune,principum tyrannidi fauent, & Rhomano Pontifici ſemper adulantur, peſſime interim de illo ſentientes, cui putant quicquam eſſe charius,quàm quod ad Chriſti gloriam & gregis ſalutem pertinet?

94 Qui ſimpliciter errat,fraterne monendus eſt. Qui nihil aliud q̃ prodeſſe ſtuduit,cum fauore & candore legendus eſt. At mirum q̃ iſti ſæuiunt, quo faſtu, quo ſupercilio cenſuram agunt, frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id acciſſe,docere ſi libeat poſſim:qua re quid poteſt eſſe turpius?

95 Origenes aduerſus Celſum pluſq̃ hæreticũ, qui totã Chriſti uitam indignißimis cõuicijs lacerarat,argumẽtis egit,nõ cõuicijs. Auguſtinus cũ Paſcẽtio di-

ſputans, ſemper dariſſimũ uirũ appellat, cũ is iuxta Arrianorũ dogma negaret homuſion patri filiũ. Cum Pollẽtio, de diuortio ſic diſputat, ut nulla ſit uſq; hæreſeos mẽtio. Ad Madaurẽſes idololatras honorifice reſcribit, fratres dilectiſſimos, & dominos p̃dicabiles eos appellans: nec grauat causam illorũ ſibi cõmẽdatã adiuuare.

96 Inquiſitoribus hoc datum eſt negocij, ut indices ſint, non iudices: doctores, non ſycophantæ: monitores, non calumniatores: fidei cuſtodes, non ſub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

97 Hæreſis non eſt, ubi non eſt ambitio, ubi non eſt malicia, ubi non eſt arrogantiæ comes pertinacia. Nec in quouis errore hæreſis eſt, ſed in ijs duntaxat, quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quàm iniquum eſt, impune impingere tantam contumeliam: nec uictori ullum præmium aut talio, niſi quod elapſus uidetur?

99 Chriſtus ipſe nõ extinguit linũ fumigans, nõ cõminuit baculum fractum: & nos ob humanũ lapſum, imò ob faſtũ noſtrũ alienam⁹ erecta feliciaq; ingenia.

100 An non turpiſſimum eſt, à magnis olim Theologis damnatas fuiſſe Pici Mirandulani concluſiones, ut impias & hæreticas: quæ nunc ut Chriſtianæ piæq; leguntur ab omnibus, non ſine applauſu Theologorum?

101 Iam ſentio quoſdã eſſe, qui carpẽdis aliorũ ſcriptis famã aucupant, cõpendiaria quidẽ, ſed ſceleratiſſima uia. Olim tibicen ille meliorẽ parandi ſubito nominis uiam monſtrauit, ut doctis ac uulgo celebribus ſe probaret: qd horũ ſuffragijs futurũ eſſet, ut à populo quoq; probaret. Quis autem genius malus hanc rationẽ cõmõſtrauit? Ingerũt ſe trãſuerſim in opus alienũ, & unũ aut alterũ locũ uellicant, moxq; famam, quã alius cõpluriũ annorũ uigilijs ſibi parauit, uno æquant die, nec æquant modo, uerũetiã ſuperant: nam doctior habet qui reprehẽſor accenſor eſt.

102 Quod hoc eſt ingratitudinis genus, totius operis laudem ſibi uindicare, ob unum aut alterum locum caſtigatum? cum diſſimulet interim, ſe tot locis fuiſſe adiutum? Perinde quaſi, ſi quis donatus ſexcentis aureis, unum alterum̃ ue ex his ὑπόχαλκον ἠ κίβδηλον fuiſſe clamitet.

103 Si deteſtandæ ingratitudinis eſt, bñficiũ acceptũ inficiari: quale uidebit, p gratis collato officio cõtumeliam reponere? Et ſi inciuilis habet, qui donaticij equidẽtes inſpiciat: q̃lis habebit, q in ope neceſſario nihil aliud quærit, niſi qd arrodat?

104 Si quis exiſtat prorſus ἀναλφάβητος, & indoctus, qui pio quodam animi ſtudio gratis concinnet, aut ſarciat codices Euangelicos: nónne futurum eſſet, ut omnes huius pietatem exoſcularentur? Nonne huius hominis memoriam ſuis faſtis inſcriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris conſtat, tam ſunt ingrati quidam.

105 Si quis donet iſtos nouo pallio, ſi quis accipiat cœna lautiore, ſi quis nummis aliquot donet: tantum non adorant, pietatem hominis ubique prædicant: ſuæ merita, quibus abundant ſcilicet, illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant benemerenti.

106 Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidentur diſſonare cum

his,

his,quæ publicitus recepta sunt in scholis,nec sine causa fecimus,nec odiose tamen. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur: cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit,ut orbis sit Thomista:alius,ut Scotista: quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

108 Iam audio iactare quosdam,à me permulta præterita,quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo,me nō persecutum esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum,sed ea duntaxat,quæ ad lectionis synceritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus,ne lectorem oneraremus. Quod si quis adꝟciat nostris,gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuiciꝭs, ut erudito dignum est:non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis:conuicia conuiciꝭs retaliare,turpe est:cum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit,simplex negocium & sibi sumit,& exhibet responsuro. At qui contumeliose dissentit,duplex sumit ac facessit negocium,geminumq; malum accersit,dum & famam lædit alienam, & sibi ipsi maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimū est, ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars plerisq; magis placet? In altera se magnos declarent,qui famam affectant apud posteros,homine Christiano dignam.

110 Si qua mihi foret incantatio,qua possem nouum hoc aspidum genus sopire,non grauarer uti. Nunc quando id non datur:aduersus istorum uenenata sibila,bonorū fauore,uelut antidoto,me consolor. Oblatrant,sed inter eruditos ferè nulli:complures ex eo hominum genere,qui se deuouisse uidentur diꝭs manibus,si queant bonas literas, hoc est, omneis, quas ipsi non didicererunt, funditus extinguere. Nam negligendos,opinor,idiotas ex media uulgi fece,unà cum superstitiosis mulierculis:quos isti uel redemerunt ad uociferandum,uel subornarunt. Aduersus horum maliciam,primū omnium me consolatur recta conscientia,& Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorū alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horū nemo sit, cuius fauorē aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarū plaga missis,mihi cotidie gratias agunt,quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, sint inflammati ad bonæ mentis,ad sacrarum literarum studium:& qui nunc̄q; Erasmum uiderunt, tamē ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus,ut modo dixi,nec est cur mihi blandiantur,aut uenentur aliquid ex me. Experta utilitas,& gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes,cuiuscunque gentis,cuiuscunque ordinis. Hoc ego præmium pulchrius esse duco,c̄q; si contigisset episcopatus. Agnoscit officium meum Italia,præcipue Rhoma & Venetia. Tot Cardinales fauent nostris laboribus:sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus,Reuerendissimus Cardinalis Dominicus Grymanus

Titulo

Titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus D.R. Cardinalis Titulo Sanctorum quatuor. Quin ipse totius reipublicæ Christianæ princeps LEO decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita nunc ad hanc posteriorem rursus adhortatur, ut interim non commemorem episcopos, & eruditorum hominum centurias. Agnoscit Hispania, uel hoc argumento, quod Reuerendissimus Archiepiscopus Toletanus, qui hunc præcessit, bis me sollicitauit præmijs haud aspernandis, ut Hispanias aditem. Porrò qui huic successit, adhuc agens Louanij, & studijs honestissimis adnitens, ut omni uirtutum genere fortunæ magnitudini respondeat, quo me animo prosequatur, in præsentia non referam, ne uidear glorioſulus. Agnoscit Germania omnis, summorum præsulum ac principum literis me prouocans ad ampliſſima præmia. Agnoscit Hungaria, agnoscit Bohemia, episcoporum ac summatium uirorum literis mihi gratias agens. Quid enim dicam de Britannia, ubi tot mihi sunt Mecœnates, inter quos primus Clariſs. Baro, Guilhelmus Monteiouius: proximus Guilhelmus Archiepiscopus Cantuarieñ. totius Angliæ primas: tertius Reuerendissimus Cardinalis Eboracensis, uir acerrimi iudicij: summus rex ipse, non minus animi quàm fortunæ bonis florentissimus, quorum uterq; & benignitate sua ultro fouent ocium nostrum, & si libeat, inuitant ad ampliora. A Gallis, præcipue ab incomparabili uiro Stephano Poncherio, episcopo Parisiensi, & à rege Christianissimo iam toties inuitor non uulgaribus promissis. Postremo, quanquam nusquam gentium plus ualeant Sycophantæ, quàm apud nostros, nec unquam minor sit honos bonis literis: tamen sunt hic quoq; , qui faueant pro commodo publico laboranti: quorum præcipui sunt, uir cordatissimus simul & oculatissimus D. Erardus à Marca, episcopus ac princeps Leodiensis: & clarissimus. D. Philippus à Burgondia, episcopus ac princeps Traiectensis, quorum uterq; ultro defert amplam fortunam, si quid expeterem huiusmodi. E summis præcipuos duntaxat attigi, cum cotidie literis obruar, quibus mihi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præstantes, quibus religione commendabiles, & gratulantur & gratias agunt. Horum animis fretus, moderatius fero Sycophantarum ingratissimorũ grunnitus. Felicissimum est placuisse omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum est, placuisse optimis.

111 Hæc, opinor, abunde satisfacient, qui sibi fieri satis ullo modo patietur. Cæterum qui sibi obturant aures, ne cognoscant, qui occludunt oculos, ne cernant, frustra canitur hæc fabula. Proinde sit hactenus huic negocio datum satis.

FINIS.

SOLOECISMI PER IN-
TERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEX-CVSABILES, È PLVRIMIS PAVCI DECERPTI.

Atthæi,cap.5.pag.26.p.Quicũq; te angariauerit mille passus,uade cũ illo & alia duo. pro eo qd' dicẽdũ erat,miliariũ unũ,& alia duo.

Matthæi,cap.6.pag.31.m.Magis pluris estis uos. Cũ huiusmodi códuplicationes cóparatiuorũ,quas Augustinus in libris De locutionibus ueteris testamenti docet ex hebræi sermonis proprietate, Rhomanus sermo non recipiat.

Cap.7.pag.32.m. Videbis eiícere,pro,díspicies ut eiícias , græcam figurã reliquit. Nam Latinis, Videt eiícere,qui uidet eiícientem.

Cap.8.pag.35.f.Quid nobis & tibi,pro eo quod erat:Quid tibi nobíscũ? Rursus græci sermonis proprietatẽ reliquit.Neq; enim dicimus,quid mihi & longis tibíjs, sed,quid mihi cum longis tibíjs? τίμοι καὶ μακροῖς ἀυλοῖς ;

Cap.11. pag.40.f. Cum consummasset præcipiens, græce dixit interpres, pro eo quod erat,finem fecisset præcipiendi.

Eodem cap.pag.41.p.Pauperes euangelizantur, græce dixit. Neq; enim minus solœcon est,pauperes euãgelizant',cq; pauperes annũciant',cũ illis quippiã nũciat'.

Cap.15.pag.53.p.Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ,pro, Scribæ Hierosolymitani.cum græce sit, οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς.

Cap.20.pag.66.p. Principes gentium dominantur eorum . primum eorũ dixit, pro,earum,græco genere relicto.Deinde dominantur eorũ , pro, dominantur eis, græco casu per incuriam relicto .

Ibidem.Filius hominis non uenit ministrari.græce dixit,sed male latine , pro eo quod erat , Non uenit ut sibi ministraretur . Quanquàm hoc ipsum uenit ministrare,pro,ad ministrandum, non est latinum.

Cap.22.pag.69.f.Impletæ sunt nuptiæ discumbentium.genitiuum græcum reliquit oscitans interpres,pro,impletæ sunt discumbentibus.

Eodem.pag.70.m.Neq; nubent,neq; nubentur.Quis unq; audiuit nubentur?

Cap.24.pag.74.m. Opiniones bellorum dixit,pro,rumores bellorum.

Iam in hac cóiunctione,quia,siue cũ,pro qd' abutit',siue cũ iuxta græci sermonis ꝓprietatẽ addita,latinis superuacua est. Velut Ioannis,cap.1.pag.167.f. Confessus est,quia nõ sum ego Christus.Nam ut donemus quia idem pollere cũ,qd'. Quid aliud dictũ est,nisi Baptistam fuisse cõfessum,qd' Euangelista non esset Christus? Rursum apud eundẽ,cap.4.pag.174.p.Recte dixisti,quia uirum nõ habeo.Quid aliud expressit,cq; Samaritanã dixisse,qd' Christus uirum nõ haberet? Item apud Marcum,cap.12.pag.107.f.Dicẽtes quia ego sum. Rursum Lucæ.1.pag.120.p. Quia nemo est in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ.cap.1.pag.119.f. Memorare dixit,pro meminisse.

Cap.4.pag.131.p. Quanta audiuimus,uertit,quæ siue quæcunq; audiuimus. Similiter apud Ioannẽ cap.22.pag.187.f. Tanta signa dixit,pro tot,siue tam multa.

Lucæ.19.pag.152.m. De pecunia locutus, subiunxit, exegissem illud,somnians se græce loqui,nam ἀργύριον,quod hic uertit pecuniam,Græcis neutri generis est.

Item cap.23.pag.159.m.Et uentres quæ non genuerunt.quæ dixit pro qui,putans se græce loqui,quod κοιλίαι fœminini generis sit.

Ioannis cap.1.pag.166.p.Gloriam quasi unigeniti à patre. periculoso solœcismo dixit quasi, pro tanquàm. Nam quasi simulationem declarat non ueritatem. At Christus erat uere unigenitus patris.

Cap.3.pag.173.f. Non coutuntur Iudæi Samaritanis. Vt demus recte dici,utuntur Samaritanis pro,habent commercium cum illis,quis unquàm dixit couti, pro mutuum inter se habere commercium?

Cap.6.pag.178.p.Fuit ad terram,pro,appulit ad terram.

Cap.7.pag.179.f. Festo mediante dixit, græcam uocem imitatus, sed audacter magis q̃ feliciter, cum paraphrasi licuit uti.cum dimidium festi peractum esset.

Cap.14.pag.189.f.Et maiora horum facient,pro,maiora his,dixit,oblitus se Latine loqui.

Cap.15.pag.191.f.Vt fructum plus adferat,p, plus fructus adferat,siue, fructum uberiorem adferat. Nam Græcis est πλείονα καρπὸν.

Eodem.pag.192.p.Cum præcessisset palmites, subiunxit: Et colligent ea, græco genere seruato,quod κλῆμα neutri generis sit:Nam numerus ideo tolerabiliter mutatus est apud Græcos,quod antea collectiue dixerit,omnem palmitem. Vt dissimulem interim quod paulo superius bis addidit eum, ex idiomate sermonis Hebraici: Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum. Etiamsi idem uitium sermonis est in Græcis.

Actorũ,cap.2.pag.203.p.Ad inuicẽ dicentes,pro,inter se dicentes.Quis unquam Latinus dixit ad inuicem? Non magis profecto quàm ad mutuo.Et tamen hic sermo apud interpretem creberrimus est.

Cap.3.pag.205.m.Pœnitemini igitur,uerbo inaudito dixit,pro, μετανοήσατε,cum latine dicere potuisset,resipiscite.

Cap.5.pag.207.f.Cum præmisisset agrum,oblitus se latine loqui, uertit uenundatum, quod κτῆμα & χωρίον Græcis neutri generis sit.

Cap.7.pag.210.f. Multi eorũ qui habebant spiritus immundos, clamantes uoce magna,exibant.Quid potuit absurdius dici? cum sensus sit: Spiritus cum ingenti uociferatione exisse,ab ijs qui ab illis tenebantur.

Cap.10.pag.214.p.Per ter dixit,pro,ter,siue tribus uicibus.

Cap.16.pag.221.m.Foras portam,pro,è porta.

Cap.17.pag.223.p.Q̃z celeriter dixit,pro,c̃p celerrime,cum Græce sit ὡς τάχιστα.

Cap.20.pag.230.f.Cum præcesserit uerbum,subijcit,qui potens est,pro, quod potens,quod Græcis λόγος sit masculini generis.

Cap.

Cap.20.pag.230.f. Nec facio animam meam pretioſiorem quâm me. Neqꝫ uerba græca reddidit interpres,neque ſenſum, cum ſit Græcis, οὐδὲ ἔχω τῶν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ.

Cap.21.pag.231.m.Et cum ſuadere ei non poſſemus, inquit, cum antea narraſſet illos ſuaſiſſe. Videlicet hic abuſus ſuadere,pro, perſuadere.cum plurimum interſit.

Cap.26.pag.237.m.De omnibus quibus accuſor à Iudæis rex Agrippa, æſtimo me beatum apud te, cum ſim defenſurus me hodie,maxime te ſciente omnia,quæ apud Iudæos ſunt conſuetudines & quæſtiones. Primum, ut diſſimulemus,quibus accuſor dictum,pro,de quibus accuſor: æſtimo, pro, exiſtimo, quod beatum apud te dixerit,pro, qui defenſurus me ſim apud te, quàm craſſus ſolœciſmus eſt, quod cum præceſſerit omnia,mox ſubiȷcit,conſuetudines & quæſtiones, non animaduertens græcum genus,quod reliquit in omnia,fuiſſe mutandum.Quis enim audiuit unquam omnia conſuetudines? Eamus nunc & contendamus nuſquam dormitaſſe interpretem.

In epiſtola Pauli ad Rhomanos, cap.2.pag.258.p. Teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium aut defendentium. cum genitiuum græcum abſolute poſitum, uerterit in ablatiuum, reddente cõſcientia,quæ ſupinitas erat alterũ genitiuũ relinquere, iratis grãmaticis oñibus?

Cap.10.pag.283.m.Quis credidit auditui noſtro? Quis unquam latine loquens, auditum, dixit ſermonem loquentis?

Cap.12.pag.289.p.Odientes malum,pro, odio habentes.

In epiſtola ad Corinthios .2.cap.8.pag.377.m. Non minorauit, dixit pro, non minus habuit.

In epiſtola ad Philippenſes cap.4.pag.439.f.Refloruiſtis pro me ſentire.pro eo quod erat,reuiguit ueſter in me affectus.

In epiſtola ad Hebræos cap.3.pag.501.p. Quanto ampliorem habet honorem domus,qui fabricauit eam.cum ſenſus ſit, quanto maiorem honorẽ habet qui condidit domum, cꝫ ipſa domus. Et interim negamus referre quomodo loquamur, cum ob hunc ſolœciſmũ Thomas & hunc ſecuti recentiores,fœdiſſime lapſi ſint.

Cap.6.pag.505.m.Per maiorem ſui,dixit pro, maiorem ſe, nõ cogitans ſe Latinis loqui, non Græcis.

In epiſtola Iacobi cap.1.pag.519.p.cum ait:Deus intentator eſt malorum,nónne de deo irreligioſe locutus eſt? cum intentator dicatur,qui impingit mali quippiam. Sentit autem deum neqꝫ tentare quenquam malis,neqꝫ tentari.

In Apocalypſi cap.1.pag.543. Mirus & inſignis eſt ſolœciſmus in ſermone græco, ἀπὸ τοῦ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Nam qui cohæret, ὁ ὢν cum ijs quæ præcedunt ἀπό? Deinde quid ſonat ullis ὁ ἦν? Rurſus,qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπό τοῦ? Qui putant Apocalypſim ab Ioanne conſcriptam,negent ſi uolent,uſꝫ apoſtolos male græce locutos. Nam id quidã cõtendunt,uidelicet apoſtolorũ patroni.

Luc.21.pag.154.m.Et ois populus manicabat ad eũ.qđ apud Græcos eſt ὠρθρίζε, latina uoce eſt imitatus,ſed impudenter. Quis eñ ferat manicare, p, mane uenire?

LOCA OBSCVRA

ET IN QVIBVS LAPSI SINT MAGNI NOMINIS INTERPRETES, EX INNVMERIS PAVCA DECERPTA, VT SIT AD manũ quod obĩciatur eis, qui dicunt superfuisse, quod nostris annotationib⁹ foret explicandũ.

MAtthæi cap.i.pag.6.&.7. Traducere perperã intellectum à Magistro sententiarum.

Cap.ii.pag.41.m. Regnũ cœlorũ uim patitur, plericꝫ interpretant de ui cohibendis affectibus, cum Christus sentiat gẽtes & peccatores uiolentia fidei irrumpere, cum Iudæi inuitati nollent ingredi.

Lucæ cap.i.pag.h2.f. Rerum quæ in nobis cõpletæ sunt, quis Latina intellexisset, nisi cõsultis Græcis, cũ Euangelista sentiat, res quas narraturus sit certas esse, cõpertæꝫ fidei. Interpres nihil putauit interesse, inter πεπληρωμένων & πεπληροφορημένων.

Eodem.pag.119.f. Dispersit superbos mente cordis sui. Vulgus interpretum putat esse sensum, quod deus cogitatione sui cordis dispersserit superbos, cum sensus sit, superbos à deo dissipatos, suis ipsorum consilijs & cogitationibus: qua de re nulla est apud Græcos tergiuersatio, cum illi legant, καρδίας αὐτῶν.

Eodem.pag.120.m. Iusiurandum quod iura.ad Ahraham pa.no.daturũ se nobis. Solennis distinctio qua chorus ecclesiasticus uersus hos diducit, ob prolixiorẽ, ut opinor, sententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum sensum, ut illic indicauimus. Ac mox in remissionẽ, cum sit in remissione, pro, per remissionẽ. Ac mox: Oriens, nomen est substantiuũ, cum uulgus putet esse participiũ. Sunt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap.2.pag.123.f. Tuam ipsius animã pertransibit gladius. In tuam ipsius, lapsus est Hugo Carrensis, & Lyranus. In pertransibit, lapsus Augustinus, existimans pertransire dictum ꝑ, præterire, ut aliquoties inuenitur. cum Græce sit διελεύσεται, per medium ibit, siue perfodiet.

Cap.19.pag.152.f. Si cognouisses & tu. Locus obscurus, & hactenus à paucis intellectus.

Cap.22.pag.155.m. De emendo gladio, reiecta Lyrensis & recentium interpretatio, uelut à Christi mente alienissima.

Ioannis cap.12.pag.187.f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis esse in apostolis, cum sensus sit, Christum lucem exiguo tempore apud illos uersaturum.

In Actis cap.20.pag.230.m.Nec facio animā meam pretioſiorē q̄ꝫ me.Quis intel ligat ſenſum,cum male reddiderit interpres? Sed de hoc dictum eſt in ſolœciſmis.

In epiſtola ad Rhomanos, cap.2.pag.257.m. Quærentibus uitam &c. Sic reddidit interpres,ut ſenſus percipi non poſſit.

Cap.3. pag.259.f. Credita ſunt illis eloquia. Lyranus interpretatur, quod Iudæi fidem habuerint eloquijs, cum ſenſus ſit, illis eſſe commiſſa, ſiue concredita eloquia dei.

Cap.5.pag.267.m. Nam iudicium quidē ex uno. Vulgus accipit ex uno Adam, cum ſenſus ſit ex uno peccato.

Cap.11.pag.285.m. Vt illos æmulentur. Thomas quadruplicem ſenſum induxit, nec tamē attigit uerum,cum hæc ſit ſententia:ut deus illos ad æmulandum prouocaret.

Cap.12.pag.287.m.Rationabile obſequium. Vulgo interpretantur, moderatam macerationem carnis, cum ſenſus ſit, deo immolandam uictimam non brutam, ſed rationis participem, hoc eſt, ipſum hominem.

Cap.14.pag.294.p.Alius iudicat diem ad diem: alius iudicat omnem diem. Sic interpretatus eſt Auguſtinus,ut uideatur procul abeſſe à ſenſu Pauli.Etiamſi non nihil torquet hunc locum Ambroſius: nam Paulus agit de ſuperſtitioſa obſeruatione dierum ad exemplum Iudæorum, cum Chriſtianis olim omnes dies æquè ſacri fuerint.

Eodem.pag.293.m.Qui infirmus eſt,holus manducet.Sic uulgo interpretantur, quaſi iubeat ſuperſtitioſos holeribus ueſci.Imò Paulus mallet nullum eſſe ſuperſtitioſum.Sed oſtendit,quid faciat firmus, fretus ſua fide, quid infirmus obſequens ſuæ ſuperſtitioni.

Eodem.pag.294.m. In ſuo ſenſu abundet. Abundare ſuo ſenſu, pertinacis eſt. Paulus ſentit,ut in his quæ citra uitium uel fieri, uel non fieri poſſunt, unicuiq; ſua mens ſatiſfaciat.

In epiſtola prima ad Corinthios. pag.309.m. Spiritualibus ſpiritualia comparantes. Vulgo ſic accipiunt,quaſi uiris ſacris ſacra conueniant, cum Paulus ſentiat, genus ſermonis adhiberi deberi rebus ſpiritualibus aptum.

Cap.3.pag.311.m.Lignum,fœnum, ſtipulam, interpretantur de uitioſis actibus, & gradibus peccatorum. cum Paulus ſentiat de doctrina quorundam apoſtolorum inſyncera,quæ ad exactum iudicium improbaretur, periretq̄ꝫ opera tum eorum qui didicerunt, tum eorum qui docuerunt dediſcenda.

Cap.10.pag.340.m.An æmulamur dñm,p eo quod eſt,ad iram prouocamus?

In epiſtola.2. ad Corinthios, cap.1.pag.360.f. Ex multarum perſonis facierum. Locus eſt obſcuriſſimus, & à nobis uarie explanatus.

Ioan. cap.18.pag.193.f.Ad Caipham. Vbi ob locum deprauatum tota uia aberrat Auguſtinus.

Cap.4.pag.367.p. Vt ſublimitas ſit uirtutis dei.cum ſit ſenſus,ut ſublimitas uirtutis per nos æditæ,ſit dei, & non ex nobis.

Cap.5.pag.370.m.Si qua in Christo noua creatura,sensus est,si quis est in Christo,is est noua creatura.

Cap.8.pag.378.p. Destinatam uoluntatem, Thomas interpretatur, ab æterno prædestinatam, multum aberrans à sensu Pauli, cum is dixerit προθυμίαν, id est, animi promptitudinem,siue propensionem.

Ibidem.f.Gloriæ Christi.Locus est obscurus, sed paucis hic indicari non potest.

Cap.10.pag.383.p.Sed ipsi in nobis. Locus obscurus & uulgo parum intellectus. Ne is quidem paucis potest annotari.

In epistola ad Galatas,cap.1.pag.394.m.Non acquieui carni & sanguini. Thomas ac uulgus recentiorũ interpretantur, Non acquieui uitijs carnalibus,cum Paulus neget se contulisse Euangelium suum cum Petro & cæteris apostolis hominibus,quos carnem & sanguinem uocat.

In epistola ad Ephesios, cap.1.pag.414.p. Vulgus legit: Super omnẽ ecclesiam, cum sensus sit,Christum esse summum caput ecclesiæ suæ,præfectum omnibus,ut cui data sit omnis potestas.

Ibidem.cap.2.m.Potestatis aëris.Locus hactenus à paucis intellectus.

In epistola ad Philippenses,cap.1.pag.431.f. Dum omni modo siue per occasionem.Quanquam id paucis annotari non potest.

Cap.2.pag.433.&.434. Formam serui accipiens &c. Secus explanata, & uulgus explanat.

Ibidem.f.Et perficere.Putant esse consummare,cum sit ἐνεργεῖν,hoc est,agere.

Eodem.pag.435.m. Supra sacrificium. Locus longe secus intelligendus, quàm uulgo exponant.

In epistola ad Colos. cap.2. pag.444.m. Diuitias plenitudinis. cum Græce sit πληροφορίας,non potest esse alius sensus, quàm ut optet illis Paulus certissimam fidem & persuasionem mysterij.

Ibidẽ.Ne quis uos decipiat,dixit,ꝑ depredet. quod certe interpretis est uitium.

Cap.2.pag.445.p.Chirographum decreti.Locus uulgo paucis intellectus.

Ibidem mox. Traduxit, expensa Augustini interpretatio. Quo loco Thomas miserabiliter lapsus est.

Ibidẽ.f.Nemo uos seducat.ꝑ eo quod erat,nemo uobis præmium interuertat.

Eodem.pag.446.f.Ambulans in his quæ non uidit. Locus non à quibusuis intellectus,in quo lapsus uidetur & Augustinus.

Ibidem.f.Quid adhuc decernitis, ut male uertit interpres, ita uulgus perperam intelligit.Nam Paulus sentit,eos nõ amplius debere teneri decretis humanis.

Cap.3.pag.448.f.Exultat, uertit, βραβευέτω. Et interpretem secuti recentiores interpretes, tota aberrant uia.

In epistola ad Hebræos,cap.2.pag.493.m.Minuisti eum paulo minus ab angelis. Secus expositus locus, quàm uulgus accipit.

Ibidem mox.pag.500. Decebat em̃. Quod de patre dictum est,uulgo ad filium referunt,perperam legentes consummari,pro consummare.

Ibidem.

Ibidem.f.Et tentatus.Locus noue & uere expoſitus,& reſtituta lectio.

Cap.3.pag.501.p.Ampliorem honorem domus.& lectionem palam uitiatam,& ſenſum hactenus non intellectum oſtendimus.

Cap.5.pag.503.m.Interpretabilis ad dicẽdum. Thomas anxie torquetur,ob culpam interpretis,qui debuerat uertere,difficilis enarratu,ſiue ad interpretandum.

Ibidem.p.Et quidem cum eſſet.Locus uehementer obſcurus,ſed explanatus.

Cap.11.pag.513.p.Caſtra uerterunt. Quidam interpretantur pro,euerterunt,cum ſentiat eſſe uerſa in fugam.

Ibidem.m. In melotis. Thomas hoc loco inſigniter allucinatus eſt.

Cap.13.pag.516.p.Placuerunt quidam angelis ho.re. Vt deprauate legimus uulgo,ita perperam intelligimus, cum ſit ſenſus, quoſdam inſcientes excepiſſe angelos hoſpitio,quos homines eſſe putabant.

In epiſtola Petri.1.cap.2.pag.526.f. Quaſi modo geniti infantes rationabiles, lac &c.Ex deprauata lectione ſequitur ſenſus deprauatus.cum Petrus non uocet pueros rationabiles, ſed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap.2.pag.528.m. Tradebat autem iudicanti ſe iniuſte. Vt uulgo deprauate legimus,ita perperam exponimus, cum Petrus ſentiat Chriſtum non ſumpſiſſe ſibi uindictam,ſed eam tradidiſſe patri,qui iuſte iudicat.

Cap.3.pag.529.p.Pertimentes ullam perturbationem.cum ſenſus ſit, non expaueſcentes ullo pauore.

Ibidem mox.Honorẽ impartientes. cum Petrus loquatur de abſtinentia coitus, recentiores exponunt de cultu & uictu proſpiciendo uxori,iuxta illius dignitatem. Item quod ſequitur de non interrumpendis precibus, interpretatur, non exaudiri preces,niſi concordet uir & mulier.

Ibidẽ.m.In fide legimus,p,in fine,ſiue in ſumma,& hinc mirus error interpretũ.

Ibidem.f.Mortificatos quidem carne.ob deprauatam lectionem, toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap.4.pag.530.f.Eſtote itaq; prudentes.cum Petrus iubeat illic non eſſe ſobrios.

In epiſtola Petri.2.pag.535.m.Et habemus firmiorem.Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine.Aſpectu enim & auditu.Locus longe ſecus enarratus, quàm antehac intellectus eſt.

Pag.536.p.Sectas non metuunt &c.Locus noue expoſitus.

In epiſtola Ioannis.1.cap.5.pag.539.f. Non pro illo dico ut roget quis &c.Locus difficillimus noue explanatus.

Ioannis in Euange. cap.5. pag.175.m. Probatica piſcina putant cohærere, cum probatica,ſit nomen loci,in quo erat piſcina.

Cap.12.pag.185.Duodecim horæ diei. ſecus expoſiti q̃ uulgus accipit.

Act.cap.24.pag.236.f.Patri & deo, pro, patrio deo. Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE

DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OC-CVRREBANT, PAVCA DECERPTA.

MAtthæi cap.3:pag.16.f.Appropinquabit,pro,appropinquauit:sed potius appropinquat, in quo perpetuo penè peccatum est à scribis.

Cap.4.pag.19.f.Angelis suis mandauit,pro,mandabit: errorem errore pensante scriba.

Cap.8.pag.35.p.Imperauit uentis,pro,increpauit.Ad eundem lapidem impegerunt Luc.cap.4.pag.131.m.Imperauit febri,pro,increpauit.

Cap.12.pag.46.m.Spiritus autem blasphemiæ, pro, spiritus blasphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap.22.pag.70.m.Nubent & nubentur,pro,nubunt & nubuntur.

Cap.23.pag.73.m.Qui mundatis &c.pleni estis,mendose legimus ,p,plena sunt.

Lucæ cap.5.pag.96.f.Ad Archisynagogum, pro, ab Archisynagogo.

Actorum,cap.1.pag.201.m.Erant autem hominum,pro, nominum.

Actorum,cap.14.pag.219.f.Italiam,pro, Attaliam.

Marci,cap.8.pag.103.p.Qui me confessus fuerit: Confessus,deprauatum est,pro confusus.

Lucæ cap.1.pag.120.f.In remissionem,pro,in remissione,hoc est,per remissionē.

Cap.8.pag.136.m.Et non poterat audire.Audire,deprauate legimus pro adire.

Ibidem mox.Compellebantur,pro,complebantur.

Cap.9.pag.137.f.Et inde ne exeatis,pro,& inde exeatis.

Cap.10.pag.139.m.Pro septuaginta legimus, septuagintaduo.

Eodem.pag.140.m.Suspiciens autem Iesus,pro,suscipiens,ὑπολαβὼν.

Cap.12.pag.145.f.Et duo in tres diuidentur. Vitiosa distinctione sensum corrupimus.

Cap.14.pag.147.m.Neq; uicinos,neq; diuites. legendum, neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi, ne uicissim non uocent ad cōuiuium.

Cap.15.pag.148.p.Euertit,pro,euerrit,siue uerrit,cum græce sit σαρῶ.Id mendi & in uetustissimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox.Consummasset,scriptum est pro,consumpsisset.

Ibidem.f.Deuorauit substantiam suam,pro,substantiam tuam.

Cap.16.pag.150.p. Et sepultus est in inferno. Vitiosa distinctio uitiauit sensum. Nam post,sepultus est, apud Græcos colon est.

Cap.

Cap.23.pag.160.p.Qui in eadem damnatione es.Qui,deprauatum est pro,quia siue,quod.

Ioannis,cap.1.pag.168.m.Hæc in Bethania facta sunt.Bethania,pro,Bethabara corrupte scriptum est.

Ibidem.f.Qui tollit peccata mundi, cum sit,peccatum mundi.

Cap.5.pag.175.m.Bethsaida,pro, Bethseda.

Cap.7.pag.179.m.Non uolebat,pro,non ualebat, hoc est,non poterat.

Cap.10.pag.185.f. Vt glorificetur filius dei per eum. cum legendum sit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Ioannis, cap.18.pag.193.f. Ad Caipham, pro, à Caiapha. Quo loco lapsus est Augustinus.

Cap.21.pag.197.p. Sic eum uolo manere,pro,si eum uolo manere.

Actorum,cap.15.pag.220.m.Dirupta,pro,diruta scriptum est.

Ibidem mox.Suffusa,pro suffossa.

Cap.16.pag.221.p.Vidua,scriptum est pro,Iudæa.

Cap.19.pag.227.m.Virtutesq; non modicas quaslibet.Duplicem lectionẽ commiscuit scriba.

Cap.24.pag.236.m.Patri & deo meo,pro,patrio deo meo.

Cap.27.pag.239.p. Ciuitas Thalassa,pro,ciuitas Lassea.

Eodem.pag.240.f.In locum bithalassum,pro,dithalassum,hoc est,bimarem.

Ibidem mox. Insigne Castrorum, pro, insigne Castorum, hoc est, Castoris & Pollucis.

Epistо.ad Rhomanos,cap.3.pag.260.p.Est,pro,esto.

Cap.8.pag.272.f.Sapientia carnis inimica est,pro, inimicitia est.

Cap.9.pag.279.m.Ex uno concubitu,pro,ex uno concubitum habens. Vbi deprauatam lectionem sequitur & sensus deprauatus.

Cap.10.pag.282.p.Moses enim scripsit.Locus deprauatus, qui tamen paucis indicari non potest.

Cap.12.pag.290.f.Mihi uindictam,pro,mihi uindicta,siue,mea est uindicta.

Cap.13.pag.292.f.Nox præcessit,pro,processit,hoc est,progressa est.

Cap.14.pag.296.f.Tu fidem quam habes, in teipso habes,pro, tu fidem habes, in teipso habe.

Cap.16.pag.301.m.Asiæ scriptum est,pro,Achaiæ.

Ibidem.Asineretum,pro, Asyncritum.

Epistol.ad Corinthios.1.cap.1.pag.304.f. In eadem scientia, pro, in eadem sententia.

Cap.2.pag.308.m.Nunquam,pro, nequaquam.

Cap.8.pag.336.p.Idolotica,pro, Idolothyta.

Cap.11.pag.342.f.Quod pro uobis tradetur,pro,quod pro uobis frangitur.

Cap.12.pag.343.f. Dicit anathema Iesu,pro,dicit anathema Iesum.

Eodem.pag.345.p.Gloriatur,pro,glorificatur, δοξάζεται.

Cap.14.pag.347.f.Spiritus loquitur,pro, ſpiritu loquitur.

Eodem.pag.349.m. Quis ſupplet locum idiotæ, pro , qui ſupplet &c. Vna litera addita,& diſtinctionem & ſenſum corrupit.

Eodem.pag.351.p.Quid inſanitis,pro,quod inſanitis.

Eodem.pag.353.m.Nouiſſime autẽ inimica,pro,nouiſſima autẽ inimica.

Ibidem mox.Propter ueſtram gloriam,pro,per noſtram gloriam , ut ſit iurantis.Et hic lectio mendoſa totam ſubuertit ſententiam.

Epi.ad Corint.2.cap.1.pag.361.p. Legiſtis & cognouiſtis, ꝑ,legitis & cognoſcitis.

Cap.5.pag.369.f.Excedimus,pro,excidimus, cum græce ſit ἐξέσημεν.

Cap.8.pag.376.m.Ingenium,pro,ingenuum, hoc eſt,ingenuitas.

Cap.12.pag.390.Sed eſto,ego uos grauaui,pro,eſto, ego uos non grauaui.

Ad Galatas,cap.2.pag.400.m.Quoniã reprehenſibilis erat, ꝑ,reprehenſus erat.

Cap.4.pag.407.m.Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.

Ad Epheſios, cap.2.pag.419.p. Decretis euacuans , pro , in decretis . Hic omiſſa præpoſitio, totum ſenſum ſubuertit.

Cap.6.pag.429.f.Et in omnibus perfecti ſtare,pro, perfecte ſtare.

Ad Theſſalonicenſes,cap.2.pag.452.m. Vt crederetur à nobis . A, redundat , & ſenſum uitiat .

In ſecundam,cap.1.pag.459.f.Retribuere retributionẽ, ꝑ, retribuere afflictionẽ.

In epiſtol. ad Timothæum.1.cap.4.pag.472.p. Aſſecutus,pro,aſſectatus.

In epiſt.ad Theſ.cap.3.pag.462. Per epiſtolam hanc.hunc,legendum, nõ hanc.

In epiſtol. ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f. Si manſerit,pro,ſi manſerint. Vbi deprauata lectio,& ſenſum totum corrumpit.

Ad Timoth.2.cap.4.pag.484.m.Et fratres eius,pro, & fratres omnes.

Ad Heb.cap.2.Decebat enim.cõſummari mendoſe ſcriptũ eſt, pro,cõſummare.

Cap.13.pag.516.p.Placuerũt angelis hoſpitio acceptis . de q̃ & ante meminimus.

Epiſtol. Iacobi,cap.3.pag.321.m. Cæterorum,pro,cæterum.

Cap.5.pag.522.f.Adduxiſtis,pro,addixiſtis.

Epiſtol. Petri.1.cap.2.pag.527.p. Domos ſpirituales,pro,domus ſpiritualis.

Cap.3.pag.529.In fine autem,pro,in finem , aut in ſumma.

Eodem.pag.530.p.Mortificatos carne,pro,mortificatus carne.

Cap.5.pag.533.f.In Babylone collecta,pro, in Babylone coëlecta.

Epiſtol. Iudæ, pag.541.m.Imperet tibi deus, pro increpet te deus.

Matthæi.1.pag.4.f.Mater Ieſu Maria,pro, mater eius Maria.

Rurſus pag.10.m.Et uocabitur nomen eius,pro,uocabunt nomen eius.

Cap.5.pag.23.f.Reconciliari fratri tuo,pro, reconciliare.

Cap.26.pag.82.p.Quod dixerat,pro,qui dixerat.

Marci.11.pag.106.m. Timemus populum,pro, timebant populum.

Lucæ.1.pag.116.m.Sorte exĩt,pro, ſors exĩt.

AD PLACANDOS

EOS, QVI PVTANT IN SACRIS LIBRIS NIHIL NEQVE SVPERESSE, NEQVE DEESSE, QVAE DAM EXCERPSIMVS, QVAE MANIFESTIVS DEPRAVATA SVNT IN HOC GENERE, QVÀM VT NEGARI POSSIT.

MAtthæi cap.2.pag.15.f.Ploratus & ululatus.cum græci codices habeant, lamentatio,ploratus,ac fletus.Et ita recitet Hieronymus,pariter & iuxta Septuaginta, & iuxta Hebraicam ueritatem.

Cap.3.pag.18.p.Iam enim ſecuris.legẽdum iuxta Græcos:Iam enim & ſecuris.

Cap.12.pag.45.f. Indicat Hieronymus omiſſum quiddam in uaticinio Eſaiæ.

Cap.15.pag.56. Quem dicunt homines eſſe filium hominis? cum & in græcis & in uetuſtis codicibus habeatur,quem me dicunt eſſe &c.

Cap.27.pag.85.p.Liberet eum ſi uult.legendum,ſi uult eum.

Marci cap.1.pag.91.p.Quia in poteſtate ſpiritibus imperat.legendum, & ſpiritibus imperat.

Lucæ cap.4.pag.131.p.Impleta eſt ſcriptura.legendum,ſcríptura hæc.

Cap.7.pag.135.p.A filijs ſuis.legendum:Ab omnibus filijs ſuis: iuxta Græcos & Ambroſium, ſic etiam interpretantem.

Ioannis.1.pag.167.p. Et gratiam pro gratia. Et,redundat.

Cap.3.pag.173.p.Qui de terra eſt,de terra loquitur.legendum: Qui de terra eſt, de terra eſt, & de terra loquitur.

Cap.6.pag.178.m. Nónne hic eſt filius Ioſeph? cum iuxta Græcos & Auguſtinum legendum ſit:Nónne hic eſt Ieſus,filius Ioſeph?

Epiſtola ad Rhomanos,cap.12.pag.288.f.Habentes donationes.legendum:Habentes autem donationes.Omiſſa coniunctio ſenſum ſubuertit.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.7.pag.324.m. Quod honeſtum eſt, & facultatem præbeat dominum ſine impedimento obſecrandi.

Cap.9.pag.337.p.Et qui triturat.Deſunt quædam apud nos.

Epiſtola ad Galatas,cap.3.pag.404.f. Teſtamentum confirmatum à deo &c.Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt, in Chriſtum.

Epiſtola ad Theſſalo.1.cap.3.pag.456.m.Miniſtrum dei.Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt,& cooperarium noſtrum.

Epiſtola ad Philemonem.pag.490.f.In Chriſto Ieſu &c. Ante hæc uerba deeſt, qd' eſt in nobis:iuxta græcos codices, Chryſoſtomũ,Ambroſium,& Hieronymũ.

Epiſtola Petri.1.cap.4.pag.532.p.Deſunt quædam apud nos iuxta Græcos.

QVAE SINT ADDITA IN NOSTRIS EXEMPLARIBVS.

EPistolæ ad Ephesios,cap.2.pag.417.m.Et cõuiuificauit. Cõuiuificauit, nec est apud Græcos,nec apud Hieronymum, nec Ambrosium,nec in uetustissimis codicibus.

Epist.Ioannis.1.cap.2.pag.538.m. Quæ nõ est ex pa.Quæ,redundat.

Epist.ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.p.Cuius testimonium &c.Cuius,& confirmatum est,non sunt apud Græcos.

Epist.ad Timotheum.2.cap.2.pag.481.f.Fidem,spem.Spem,nec est apud Græcos,nec apud Ambrosium, nec in uetustis exemplaribus.

Cap.2. pag.482.p. Qui resistunt ueritati. Veritati, redundat, iuxta Græcos & Ambrosium.

Cap.3.ibidẽ.Cæci,redundat,nec est in Græcis, nec in Latinis antiquis, nec apud Chrysostomum,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Colossenses,cap.1.pag.443.p.Omnem plenitudinẽ diuinitatis.Diuinitatis,redundat:nec apud Græcos additur, nec apud Ambrosium.

Epist.ad Hebræos,cap.4.pag.502.m.Confessionẽ spei nostræ. Spei nostræ, nec est apud Græcos, nec apud Chrysostomũ addit', nec in exẽplaribus uetustissimis.

Cap.5.pag.503.m.Cum esset filius dei.Dei,redundat iuxta græcos codices. Item iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist.ad Rhomanos,cap.8.pag.277.f.Neque futura, neque fortitudo &c. Fortitudo,non est apud Græcos.

Cap.11.pag.284.p.Saluæ factæ sunt &c.Duæ dictiones redundant,dei,& saluæ.

Epist.ad Corinthios.1.cap.6.pag.319.f.Empti enim estis pretio magno. Magno, redundat iuxta Græcos,Chrysostomum, & Ambrosium.

Matthæi cap.5. pag.23.m. Sine causa. ἐικῆ iuxta Hieronymum eradendum est, etiamsi sic interpretetur & legat Chrysostomus.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui. Tui,additum est.

Cap.13.pag.156.f.Sata tria,in Luca sunt addita,ex Matthæo.

Mat.cap.5.pag.26.m.Diligite inimicos uest.apud Græcos plus est ꝯ in nostris.

Epist.ad Rhomanos,pag.287.p.Honor & gloria. Honor,redundat.

Epist.ad Ephesios,cap.2.pag.419.m.In spiritu sancto. Sancto, redundat iuxta græcos codices,Hieronymum,& Ambrosium.

Matthæi cap.6.pag.29.m.Quia tuum est regnũ.Hæc coronis,apud Matthæum addita est apud Græcos duntaxat.

Epist.ad Rho.cap.12.pag.290.m.Prouidẽtes bona.Apud Græcos tantũ est,corã oib9 hoib9.nõ solũ corã deo,additũ ẽ.nec addit hæc Origenes aut Theophylact9.

Epist.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.7.pag.322.m.Per mulierem fidelem,nonnihil uerborum additum eſt apud nos.

Matthæi cap.6.pag.30.m.Lucerna corporis tui. Tui,redundat.

Epiſtola ad Corinthios .1.cap.4.pag.313.m . Hæc particula , ſicut & ego Chriſti , nec apud Græcos aſſcribitur,nec in exemplari Paulino,nec apud Ambroſium.

Epiſt.ad Philip.cap.2.pag.435.m. Tam unanimem. Tam,redundat apud nos.

Matthæi cap.6.pag.31.p.Animæ ueſtræ.De potu nec apud Chryſoſtomum additur,nec apud Hilarium,nec apud Græcos,paucis exceptis.

Corinth.1.cap.5.pag.352.m.Adhuc enim eſtis.Enim,redundat & officit ſenſui.

Matthæi.9.pag.37.p.Et dixit puella ſurge.Hæc quatuor uerba nec habent apud Græcos,nec adduntur ab Hieronymo, nec extant in antiquis exemplaribus.

Ad Corinth.2.cap.2.pag.362.f.Triſticiam ſuper triſticiã.Super triſticiã,apud nos additũ eſt ex alio quopiã loco,cũ nec Ambroſius addat,nec Vulgarius interpres.

Ibidem mox.Me, redundat apud nos.

Mat.cap.10.pag.38.f.Dicẽtes,pax huic domui.Hæc uerba ſunt adiecta apud nos, cũ nec apud Græcos ſint,nec apud Hieronymũ interp̃tẽ,nec apud Theophylactũ.

Corinth.2.cap.2.pag.363.f. Et ad hæc quis tam idoneus. Tam,planiſſime redundat, cum nec Origenes addat.

Matthæi cap.14.pag.52.p.Diſcipuli dederunt turbis.Dederunt,additum eſt.

Ad Galatas cap.3.pag.402.p.Non credere ueritati. Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam,nec addebatur in uetuſtiſſimis exemplaribus Latinis.

Ibidem.f.Et in uobis crucifixus.Et,additum eſt,& officit ſenſui.

Matthæi cap.15.pag.54.m.Labijs me honorat.Hic redundat aliquid apud Græcos,aut certe nobis deeſt.

Ibidem mox.Doctrinas & præcepta.Et,redundat,cum ſit appoſitiue dictum.

Cap.16.pag.57.m.Quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.Ieſus,redundat.

Corinth.2.cap.6.pag.372.m. Eandem autem retributionem habentes . Habentes,ſupereſt apud nos.

Ad Epheſios cap.5.pag.427.f.Implemini ſpiritu ſancto. Sancto,ſupereſt.

Ibidem mox.In uerbo uitæ. Vitæ, ſupereſt.

Matthæi cap.21.pag.68.f.Verebuntur forte filium meum. Forte,additum ab interprete, non ſine incommodo ſententiæ.

Corinth.2.cap.11.pag.384.f.Excidant, additum eſt apud nos,

Matthæi. 27. pag.84.f. Vt impleretur quod . Totum teſtimonium prophetæ, adiectum eſt.

Ad Galatas cap.5.pag.409.p.Nemini cõſenſeritis. Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante.Non credere ueritati.

Ibidem.f.In occaſionem detis carni.Detis,adiectum eſt.

Ibidẽ ſuperius.Perſuaſio hæc ueſtra.Hæc ueſtra,ſuperſunt. Tantũ eſt perſuaſio.

Marci.5,pag.97.p.Etiam Euangeliſta nonnihil adiecit de ſuo.

Ioannis cap.6.pag.178.p. Duodecim cophinos, & duobus piſcibus. tria uerba ſunt adiecta, quæ nec in Latinorum uetuſtis exemplaribus reperiuntur.

Marci cap.8.pag.102.p. Tu es Chriſtus. Additū apparet aliunde, filius dei uiui.

Lucæ cap.4.pag.130.f. Et diem retributionis. Hæc uerba nec ſunt apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo.

Ad Epheſios cap.1.pag.414.m. In remiſſionem peccatorū. In, redundat, nec eſt apud Ambroſium aut Hieronymum.

Lucæ cap.11.pag.141.f. Lucerna corporis tui. Tui, additum eſt.

Act.cap.1.pag.220.m. Quam audiſtis, inquit. Inquit, additum eſt per interpretē.

Lucæ cap.11.pag.141.p. Si perſeuerauerit pulſans: adiectum ex alio Euangeliſta.

Lucæ cap.17.pag.150.f. Aut paſcentem boues. Græce non eſt boues.

Ioannis cap.6.pag.178.m. Quia dixi. Hic additum eſt, uiuus.

Ioannis cap.7. pag.180.p. Ego ſcio eum &c. Hic aliquot uerba ſunt addita ex alio loco.

Ibidem mox. Nondum erat ſpiritus datus. Datus, redundat.

Cap.8.pag.183.f. Et exiuit de templo. In Græcorū codicibus quædā redundant.

Cap.12.pag.187.p. Ecce totus mundus abit poſt eum. Totus, haud dubie redundat apud nos.

Ad Rhomanos cap.1.pag.244.p. Qui factus eſt ei. Ei, additū eſt ab interprete.

Eodem.pag.252.m. Veritatem dei. Dei, adiectum eſt.

Eodem.pag.255.f. Qui cum iuſticiam dei. Hoc loco hæc uerba ſunt addita, Non intellexerunt.

Cap.5.pag.264.m. In ſpe filiorū dei. Filiorū, apud nos redundat, & gloriæ, deeſt.

Cap.6.pag.268.p. An ignoratis. Fratres, additum.

Cap.8.pag.273.m. Spiritum adoptionis. Hic redundat, dei.

Cap.9. pag.281. p. Et non miſericordiam conſecutam &c. Hieronymus fatetur aliquid ſupereſſe.

Cap.10.pag.283.f. Et contradicentem mihi. Mihi, adiectum eſt.

QVAE PER INTERPRETEM COMMISSA.

EX his quæ hactenus annotauimus quædam incuria librariorū, nonnulla ſtudio ſemidoctorum commiſſa ſunt, per multa & interpretis, quiſquis is fuit uel inſcitia, uel negligentia. Cæterum quæ ſequuntur, non poſſunt, niſi interpreti imputari.

Lucæ cap.3.pag.126.m. Nihil amplius, quàm quod cōſtitutum eſt uobis, faciatis.

Cum

Cum Græce sit πράσεπε, non animaduertit uertendum fuisse, exigatis, præsertim cũ alibi πράκτορις uerterit exactores, & ἔπραξα exegissem.

Luc. 16. pag. 150. p. In his omĩbus, quod arbitror uertendũ fuisse, super hæc omĩa.

Actorum cap. 18. pag. 226. m. Et nemo apponetur tibi, pro, inuadet, siue inijciet tibi manum. Cum sit ἐπιθήσεταί σοι.

Actorum cap. 24. pag. 236. m. An non manifeste dormitauit, cum uocem latinam interpretatur per Græcam, sed idem significantem? Secundum sectam quam dicunt hæresim.

Epist. ad Timothe. 1. cap. 4. pag. 472. p. παρηκολούθηκας, pro assectatus uertit assecutus. Idem fecit in præfatione Euangelij Lucæ.

Epist. ad Timoth. 1. cap. 1. pag. 463. p. γνησίῳ uertit dilecto, pro germano.

Corin. 1. cap. ultimo. pag. 358. p. ἕως δὲ τῆς πεντηκοστῆς usque ad quinquagesimum, subaudi, diem, uertit, usq; ad pentecosten.

Ibidem. m. De Apollo autẽ fratre, interpres addidit de suo, notum uobis facio: quo sermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AVSVS SIT ALIQVID IMMVTARE, DE VERBIS APOSTOLORVM AVT EVANGELISTARVM.

MAtth. cap. 16. pag. 57. f. Cũ Græce sit ἵλεώς σοι κύριε, id est, propicius tibi domine, interpres non dubitauit uertere, absit à te domine. Quemadmodum illud, μὴ γένοιτο, id est, ne fiat, uertit constanter absit, sensum exprimens, à uerbis recedens.

Luc. 1. pag. 119. m. pro μακαριοῦσι, id est, beabunt, non dubitauit uertere, beatã dicent, periphrasi rem explicans.

Actorum cap. 1. pag. 200. m. Quam audistis inquit, uerbum inquit, interpres addidit de suo.

Ad Rhom. cap. 8. pag, 274. m. Qui subiecit eam, eam addidit, explanandæ rei gratia.

Cap. 10. pag. 282. m. καταγαγεῖν deducere, quod interpres uertit reuocare.

Ibidem, de suo addidit scriptura, quo sermo esset dilucidior.

Ad Corin. 1. cap. 10. pag. 339. m. Cõsequẽte eos petra, eos interpres addidit de suo.

Cap. 12. pag. 342. δὲ κλώμενον quod frangitur, uertit tradetur, opinor, quod alterũ uerbum esset durius futurum auribus: quod de Christo scriptum sit, Os non comminuetis ex eo.

FINIS.

B S B MÜNCHEN

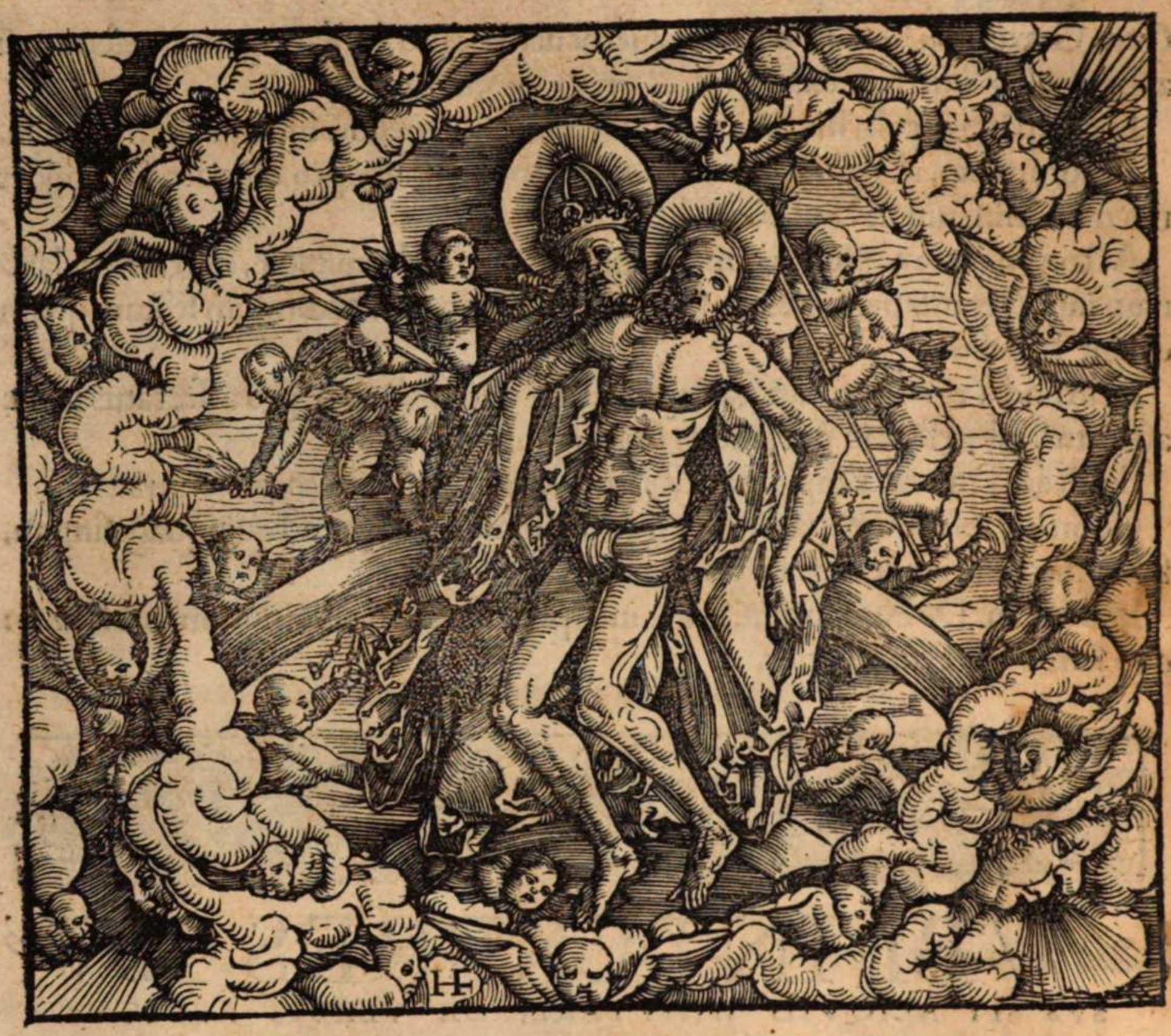

ΟΠΟΙΑ Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΠΙΣΤΙΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, ΗΓΟΥΝ

Η ΘΕΟΤΗΣ.

Πατὴρ	ἰὸς	πνεῦμα ἅγιον.
Θεὸς ἕις		Πρόσωπα τρία.
Οὐσία μία		Υποστάσεις τρεῖς.
Φύσις μία		Ιδιότητες τρεῖς.
Μορφὴ μία		Χαρακτῆρες ξεῖς.
Βασιλεία μία		Αρχαὶ τρεῖς.
Δόξα μία		Λαμπρότητες ξεῖς.
Δώναμις μία		Κυριότητες τρεῖς.
Βόλησις μία		Ενέργειαι τρεῖς.
Χάρις μία.		Επιγνώσεις ξεῖς.
Πίσις μία		Ομολογίαι τρεῖς.

ΙΣΤΕΥΩ εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντο-
κράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρα-
τῶν τε πάντων & ἀοράτων, καὶ εἰς ἕνα κύρι-
ον Ιησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μο-
νογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ
πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν
ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα,
οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ
τὰ πάντα ἐγένετο, τόν τε ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν
ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκω-
θέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου, καὶ
ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου
πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ
ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γρα-
φάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, &
καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός, καὶ
πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶν-
τας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ
ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα, τὸ
ἅγιον τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ
πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ
υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμε-
νον, τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς
μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλη-
σίαν. ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, εἰς ἄφε-
σιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νε-
κρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.
ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ,

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΩ, ΑΔΕΛ/
ΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

ΑΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεὺς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τῷ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς, ὡς δὲ ἀνάγκης συμμῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ἐπὶ τῷ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμᾶς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας δέκα τῶν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος πρϊέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. ὁ ἔννατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις ἠδὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἔγκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τῷ δευτέρῳ, καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. Εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δήποτε βουληθείης ἐπιστῆναί τι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις περικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον τῷ κανόνι, ὃν ἡ διὰ τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, ἴση μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. Επιστήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τῷ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς παρακείμενος ἐπιζητήσας δὲ αὐτοὺς ἔνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

κανὼν

Ματ.	Μαρ.	Λυ.	Ιωαν.	Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ιωαν.
κ	β	ζ	ι	σπδ	ρξε	σξς	ξε
ια	δ	ι	ς	σπδ	ρξε	σξς	ξζ
ια	δ	ι	ιβ	σπθ	ρο	σοε	ρκς
ια	δ	ι	ιδ	σϛα	ροβ	σοζ	ρμς
ια	δ	ι	κη	σϛδ	ροε	σπα	ρξά
ιδ	ε	ιγ	ιε	σϛε	ρος	σπβ	μζ
κγ	κζ	ιζ	μς	σϛε	ρος	σπβ	μβ
κγ	κζ	λδ	ςτ	τ	ρπα	σπε	ρμη
κγ	κζ	με	μς	τ	ρπα	σπε	ρθγ
κγ	ο	λζ	κζ	τβ	ρπγ	σπζ	ρξ
πζ	ρλθ	σμ	ρμα	τδ	ρπδ	σπθ	ρο
ϛη	ϛ ς	ρις	κς	τς	ρπζ	σϛ	ρξβ
ϛη	ϛς	ρις	ρια	τς	ρπζ	σϛ	ροδ
ϛη	ϛς	ρις	μ	τι	ρϛα	σϛζ	ξθ
ϛη	ϛς	ρις	ρμδ	τιγ	ρϛδ	σϛδ	ρος
ϛη	ϛς	ρις	ρκθ	τιδ	ρϛε	σϛα	ρξς
ϛη	ϛς	ρις	ρλα	τιε	ρϛς	σϛβ	ροε
ϛλγ	ζλ	οζ	ρθ	τις	ρϛθ	τ	ροδ
ρμα	μ	ιθ	μθ	τιζ	σ	τβ	ροη
ρμβ	μα	κα	λε	τκ	σ	τα	ροδ
ρμζ	ξδ	ϛγ	μθ	τκε	σδ	τι	ρπδ
ρξς	πβ	ϛδ	ο	τκς	σε	τια	ρπκ
σθ	ρια	σλδ	ρ	τκς	σε	τιγ	ρϛδ
σια	ρκα	σλκ	κα	τκκ	σς	τιδ	ρϛς
σκ	ρκβ	σλθ	πε	τλα	σθ	τιε	ρϛζ
σκ	ρκθ	σμβ	πκ	τλβ	σι	τις	ρϛζ
σκ	ρκβ	σξα	οζ	τλδ	σιβ	τκα	σα
σμδ	ρλθ	σμ	ρμα	τλε	σιδ	τκδ	ρϛθ
σμδ	ρλθ	σμ	ρμς	τλς	σιε	τιζ	ρϛκ
σοδ	ρμς	σξ	κ	τλς	σιε	τιθ	ρϛκ
σοδ	ρμς	σξ	μκ	τμϛ	σκγ	τκθ	σδ
σοδ	ρμς	σξ	ϛς	τμκ	σκζ	τλβ	σς
σος	ρμκ	οδ	ϛκ	τμθ	σκκ	τλγ	σκ
σπ	ρξβ	σξθ	ρκβ	τμβ	σλα	τλς	σθ
σπδ	ρξε	σζς	με	τμβ	σλα	τλς	σι.α
σπδ	ρξε	σζς	ξγ				

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ α ΚΑΝ.

Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Ματ.	Μαρ.	Λυκ.
ιε	ς	ιε	ρκγ	λδ	ρμζ	σκε	ρλδ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	ϖβ	σκς	ρλγ	σμδ
λα	ρβ	ρπε	ρλα	λς	ος	σκθ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ρλγ	ρλε	λκ	οκ	σκθ	ρλε	σμς
λβ	λθ	οθ	ρλζ	μδ	ρξζ	σμβ	ρλζ	σλζ
μ	μα	μς	ρμγ	μζ	ς	σμβ	ρλζ	σμκ
ξβ	ιγ	δ	ρμδ	μθ	αβ	σμγ	ρλκ	σμθ
ξβ	ιγ	κδ	ρμθ	ξς	μγ	σμκ	ρμγ	σθ
ξγ	ιζ	λγ	ρμθ	ξς	λε	σμκ	ρμγ	σνγ
ξζ	ιε	κς	ρνγ	ξθ	λς	σμϑ	ρμδ	σνδ
ξθ	μζ	πγ	ρξδ	ο	ρμδ	σμα	ρμς	σνε
ο	κα	λκ	ρξκ	ος	ς	σμγ	ρμκ	σδ
οβ	κβ	λϑ	ρξκ	ος	σς	σμκ	ρμ	σνζ
οβ	κβ	ρπς	ρο	ος	ιϑ	σμθ	ρμα	σνη
ογ	κγ	μ	ροβ	ος	ιβ	σξδ	ρμε	σνς
οδ	μθ	λε	ροδ	ος	κ	σξθ	ρμδ	σκκ
ος	μβ	ρξθ	ρος	ος	κα	σοα	μβ	σλ
ο	κθ	πς	ροκ	ος	κβ	σοκ	ρξ	σξγ
ϖ	ν	μδ	ροκ	ος	κγ	σπα	ρξγ	σξκ
ϖβ	μγ	ζϖ	ροθ	ος	κϑ	σπε	ρξς	σξε
ϖβ	μγ	ια	ρς	ος	λ	σπε	ρξς	σξζ
ϖγ	μδ	ζϖ	ρςβ	ος	λα	σις	ρος	σπ
ϖγ	με	ιβ	ρςγ	ος	λβ	σκα	ρος	σπδ
ϖε	με	κϖ	ρςδ	ος	λδ	σμβ	τα	σπς
ϖκ	μα	μκ	ρςθ	ος	λθ	σκ	τκ	σπϑ
ϖκ	μβ	σμα	ρσα	ος	μ	σιθ	τιβ	σςγ
ϖλ	μ	ϖ	ρσγ	ος	μα	σκβ	τις	σςδ
ϖλ	μ	ϖς	ρσε	ος	μβ	σο	τιζ	σςη
ϖλ	α	ο	ρσς	ος	μγ	σκδ	τμ	σςς
ρια	κδ	μα	ρσκ	ος	μδ	σλβ	τμβ	σκκ
ρις	κε	μβ	ρσς	ος	με	σλγ	τμδ	σκκ
ρις	κε	ρξε	ρσκ	ος	μς	σμ	τμς	σκε
ρις	κε	ροζ	ρσιζ	ος	μζ	σμα	τμγ	σλβ
ρκα	λβ	ρκζ	ρσιθ	ος	μη	σμγ	τμδ	σλγ
ρκβ	λγ	ρκθ	ρσκγ	ος	μθ	σμδ	τμδ	τλκ

τέλ. τ β Καν.

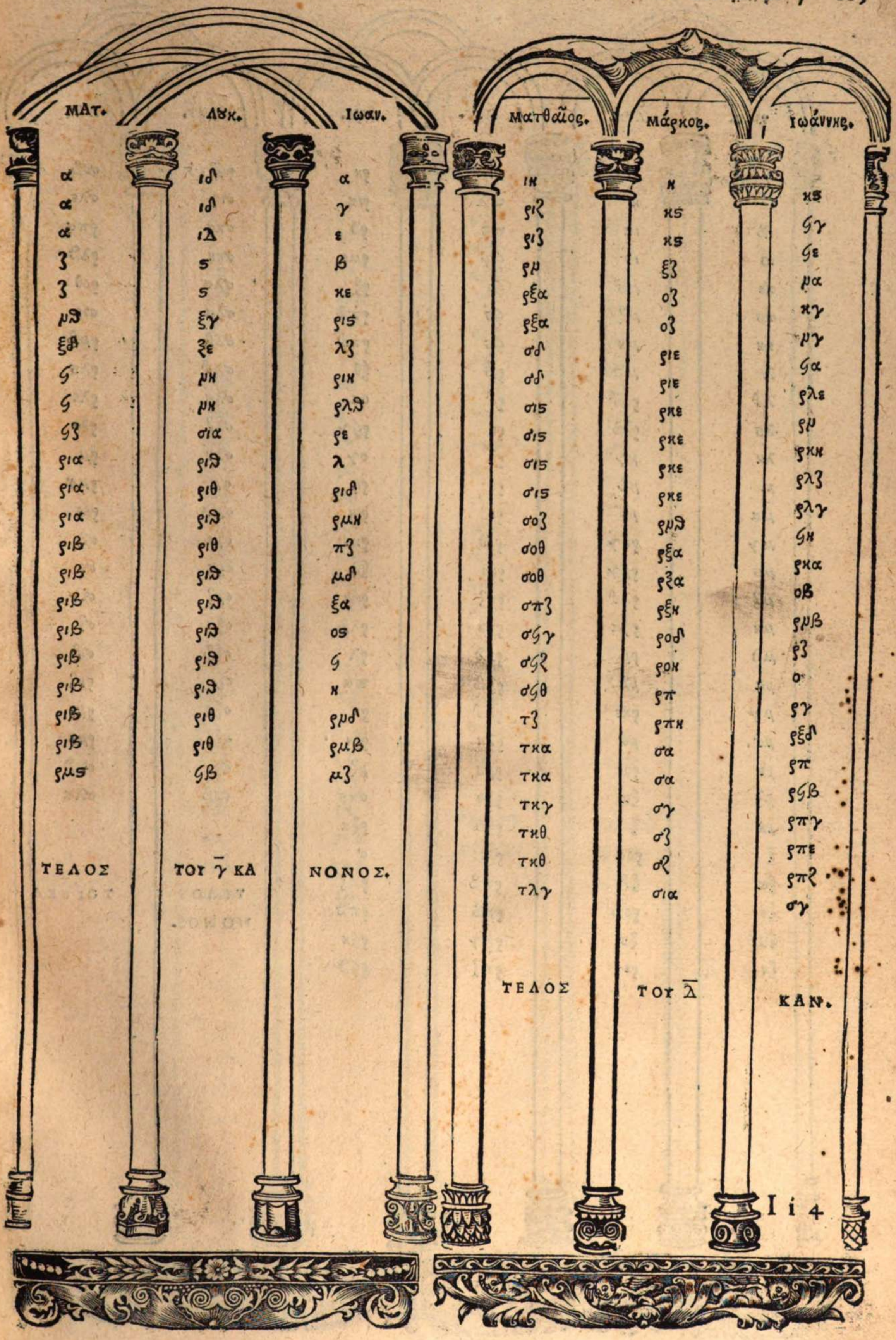

ΜΑΤ.	ΛΥΚ.	ΙΩΑΝ.
α	ιδ	α
α	ιδ	γ
α	ιΔ	ε
ζ	ϛ	β
ζ	ϛ	κε
μϑ	ξγ	ριϛ
ξδ	ξε	λζ
ϛ	μκ	ρικ
ϛ	μκ	ρλϑ
ϛζ	σια	ρε
ρια	ριϑ	λ
ρια	ριθ	ριδ
ρια	ριϑ	ρμκ
ριβ	ριθ	πζ
ριβ	ριϑ	μδ
ριβ	ριϑ	ξα
ριβ	ριϑ	οϛ
ριβ	ριϑ	ϛ
ριβ	ριϑ	κ
ριβ	ριθ	ρμδ
ριβ	ριθ	ρμβ
ρμϛ	ϛβ	μζ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ $\overline{\gamma}$ ΚΑ ΝΟΝΟΣ.

Ματθαῖος.	Μάρκος.	Ιωάννης.
ικ	κ	κϛ
ριζ	κϛ	ϛγ
ριζ	κϛ	ϛε
ρμ	ξζ	μα
ρξα	οζ	κγ
ρξα	οζ	μγ
σδ	ριε	ϛα
σδ	ριε	ρλε
σιϛ	ρκε	ρμ
σιϛ	ρκε	ρκκ
σιϛ	ρκε	ρλζ
σιϛ	ρκε	ρλγ
σοζ	ρμϑ	ϛκ
σοθ	ρξα	ρκα
σοθ	ρξα	οβ
σπζ	ρξκ	ρμβ
σϛγ	ροδ	ρζ
σϛζ	ροκ	ο
σϛθ	ρπ	ργ
τζ	ρπκ	ρξδ
τκα	σα	ρπ
τκα	σα	ρϛβ
τκγ	σγ	ρπγ
τκθ	σζ	ρπε
τκθ	σζ	ρπζ
τλγ	σια	σγ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ $\overline{\Delta}$ ΚΑΝ.

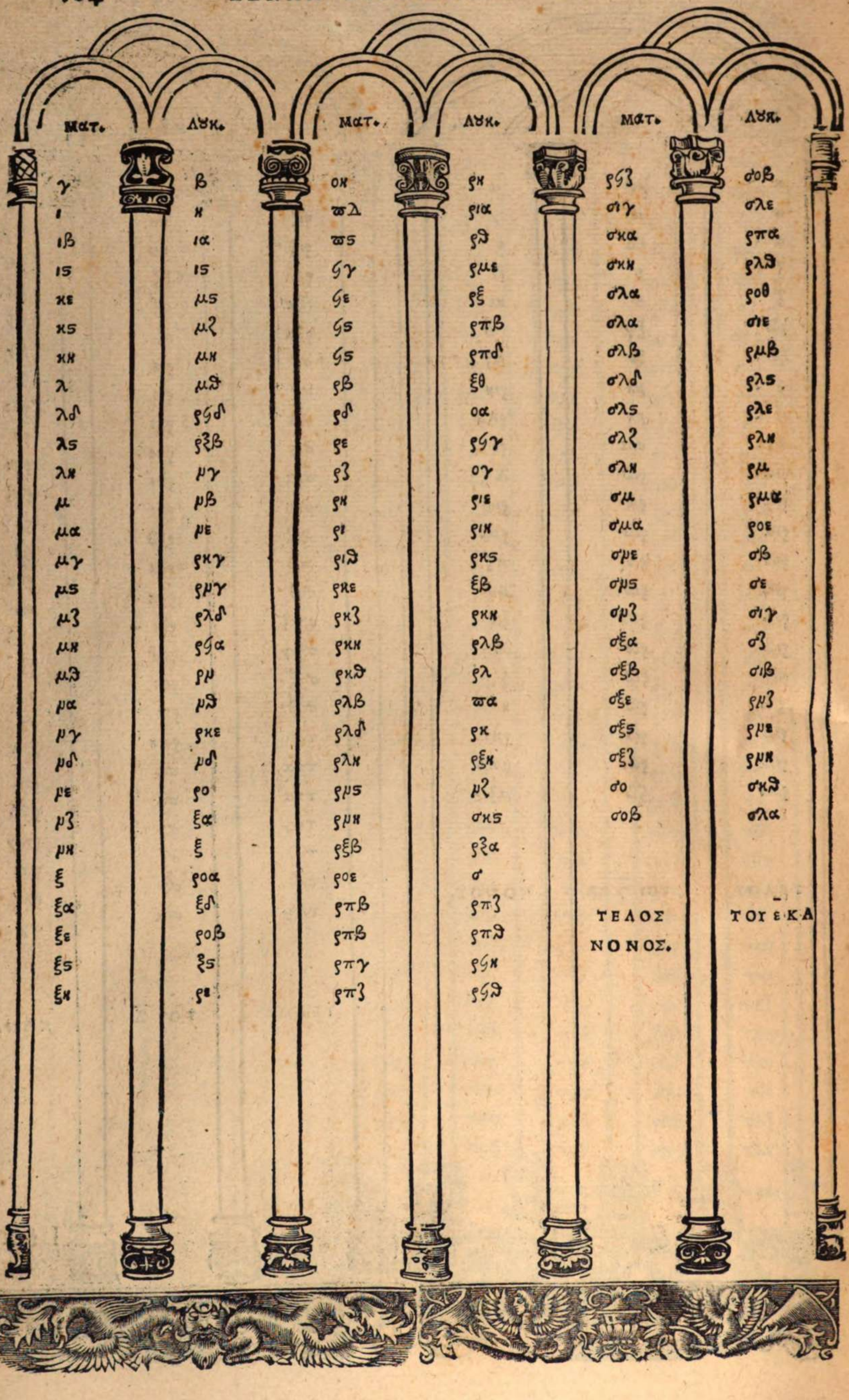

ΜΑΤ.	ΛΥΚ.	ΜΑΤ.	ΛΥΚ.	ΜΑΤ.	ΛΥΚ.
γ	β	οκ	ρκ	ρϱγ	σοβ
ι	κ	ϖΔ	ρια	σιγ	σλε
ιβ	ια	ϖϵ	ρϰ	σκα	ρπα
ιϵ	ιϵ	ϱγ	ρμε	σκκ	ρλϰ
κε	με	ϱε	ρξ	σλα	ρο
κϵ	μϵ	ϱϵ	ρπβ	σλα	σιε
κκ	μκ	ϱϵ	ρπϰ	σλβ	ρμβ
λ	μϰ	ϱβ	ξθ	σλϰ	ρλϵ
λϰ	ρϱϰ	ρϰ	ο	σλϵ	ρλε
λϵ	ρξβ	ρε	οα	σλζ	ρλκ
λκ	μγ	ρζ	ογ	σλκ	ρμ
μ	μβ	ρκ	οιε	σμ	ρμα
μα	με	ρι	οικ	σμα	ρο
μγ	ρκγ	ριϰ	ρκϵ	σμε	σβ
μϵ	ρμγ	ρκε	ξβ	σμϵ	σε
μζ	ρλϰ	ρκζ	ρκκ	σμζ	σιγ
μκ	ρϱα	ρκκ	ρλβ	σξα	σζ
μϰ	ρμ	ρκϰ	ρλ	σξβ	σιβ
μα	μϰ	ρλβ	ϖα	σξε	ρμζ
μγ	ρκε	ρλϰ	ρκ	σξϵ	ρμε
μϰ	μϰ	ρλκ	ρξκ	σξζ	ρμκ
με	ρο	ρμϵ	μζ	σο	σκϑ
μζ	ξα	ρμκ	σκϵ	σοβ	σλα
μκ	ξ	ρξβ	ρξα		
ξ	ροα	ροε	σ		
ξα	ξϰ	ρπβ	ρπζ	ΤΕΛΟΣ ΝΟΝΟΣ.	ΤΟΥ ΕΚΑ
ξε	ροβ	ρπβ	ρπϑ		
ξϵ	ξϵ	ρπγ	ρϱκ		
ξκ	ρε	ρπζ	ρϱϑ		

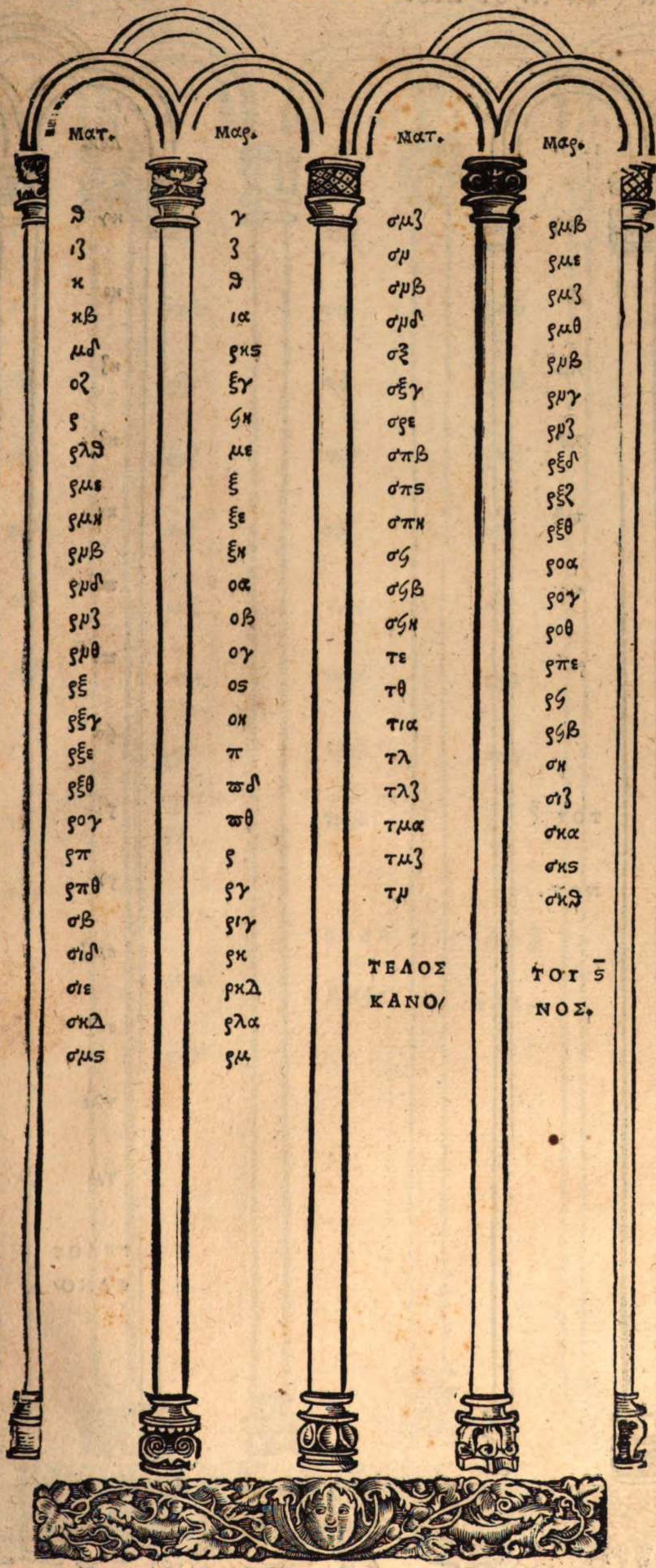

Ματ.	Μαρ.	Ματ.	Μαρ.
ϑ	γ	σμζ	ϛμβ
ιβ	ζ	σμ	ϛμε
κ	ϑ	σμβ	ϛμζ
κβ	ια	σμδ	ϛμθ
μδ	ϛκϛ	σξ	ϛμβ
οζ	ξγ	σξγ	ϛμγ
ϛ	ϛκ	σξε	ϛμζ
ϛλϑ	με	σπβ	ϛξδ
ϛμε	ξ	σπϛ	ϛξζ
ϛμκ	ξε	σπκ	ϛξθ
ϛνβ	ξκ	σϛ	ϛοα
ϛνδ	οα	σϛβ	ϛογ
ϛνζ	οβ	σϛκ	ϛοθ
ϛνθ	ογ	τε	ϛπε
ϛξ	οϛ	τθ	ϛϛ
ϛξγ	οκ	τια	ϛϛβ
ϛξε	π	τλ	σκ
ϛξθ	ϟ	τλζ	σιζ
ϛογ	ϡθ	τμα	σκα
ϛπ	ϛ	τμζ	σκϛ
ϛπθ	ϛγ	τμ	σκϑ
σβ	ϛιγ		
σιδ	ϛκ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΙ ε̄
σιε	ϛκϑ	ΚΑΝΟΙ	ΝΟΣ.
σκϑ	ϛλα		
σμϛ	ϛμ		

Ματ.	Ιωαν.
ε	ϖγ
ιϑ	ιϑ
ιϑ	λβ
ιθ	λδ
ρκ	ϖβ
ρϖε	σιε
σζ	ρα
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ ζ̄
ΚΑΝΟ	ΝΟΣ.

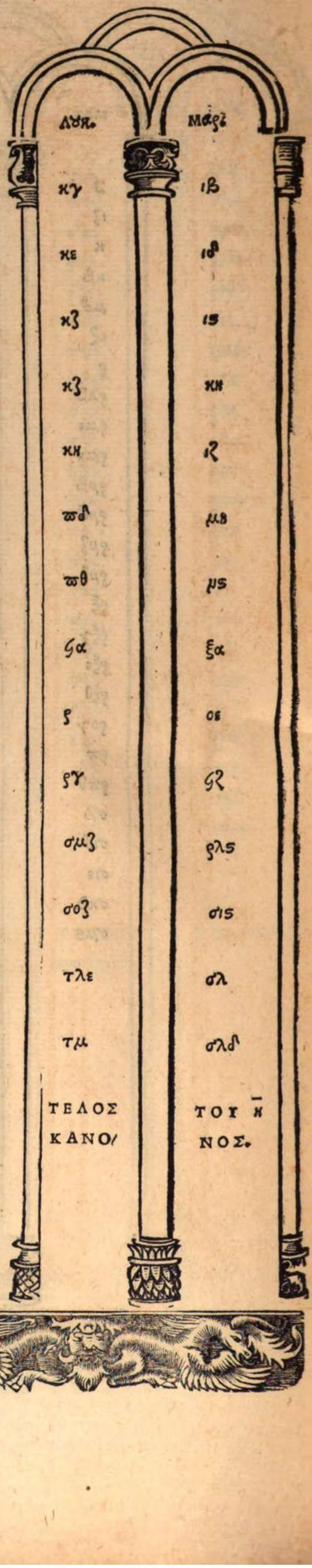

Λυκ.	Μαρ.
κγ	ιβ
κε	ιδ
κζ	ις
κζ	κη
κη	ιζ
ϖδ	μη
ϖθ	μς
ϛα	ξα
ρ	οε
ργ	ϛζ
σμζ	ρλς
σοζ	σις
τλε	σλ
τμ	σλδ
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ η̄
ΚΑΝΟ	ΝΟΣ.

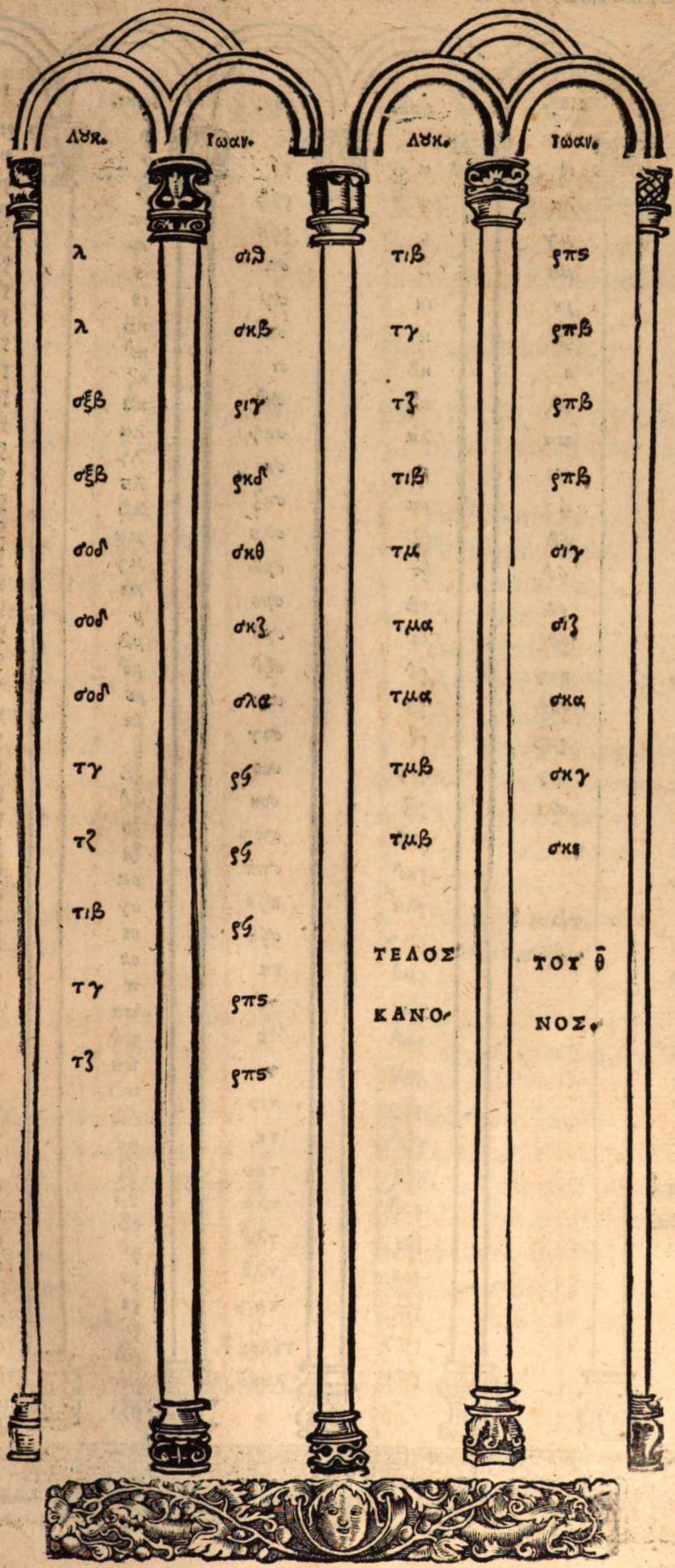
ΔΥΝ.
ΙΩΑΝ.
λ σιϑ
λ σκβ
σξβ ριγ
σξβ ρκδ
σοδ σκθ
σοδ σκζ
σοδ σλϛ
τγ ρϛ
τζ ρϛ
τιβ ρϛ
τγ ρπϛ
τζ ρπϛ
ΔΥΝ.
ΙΩΑΝ.
τιβ ρπϛ
τγ ρπβ
τζ ρπβ
τιβ ρπβ
τμ σιγ
τμα σιζ
τμα σκα
τμβ σκγ
τμβ σκε
ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ θ̄
ΚΑΝΟ- ΝΟΣ.

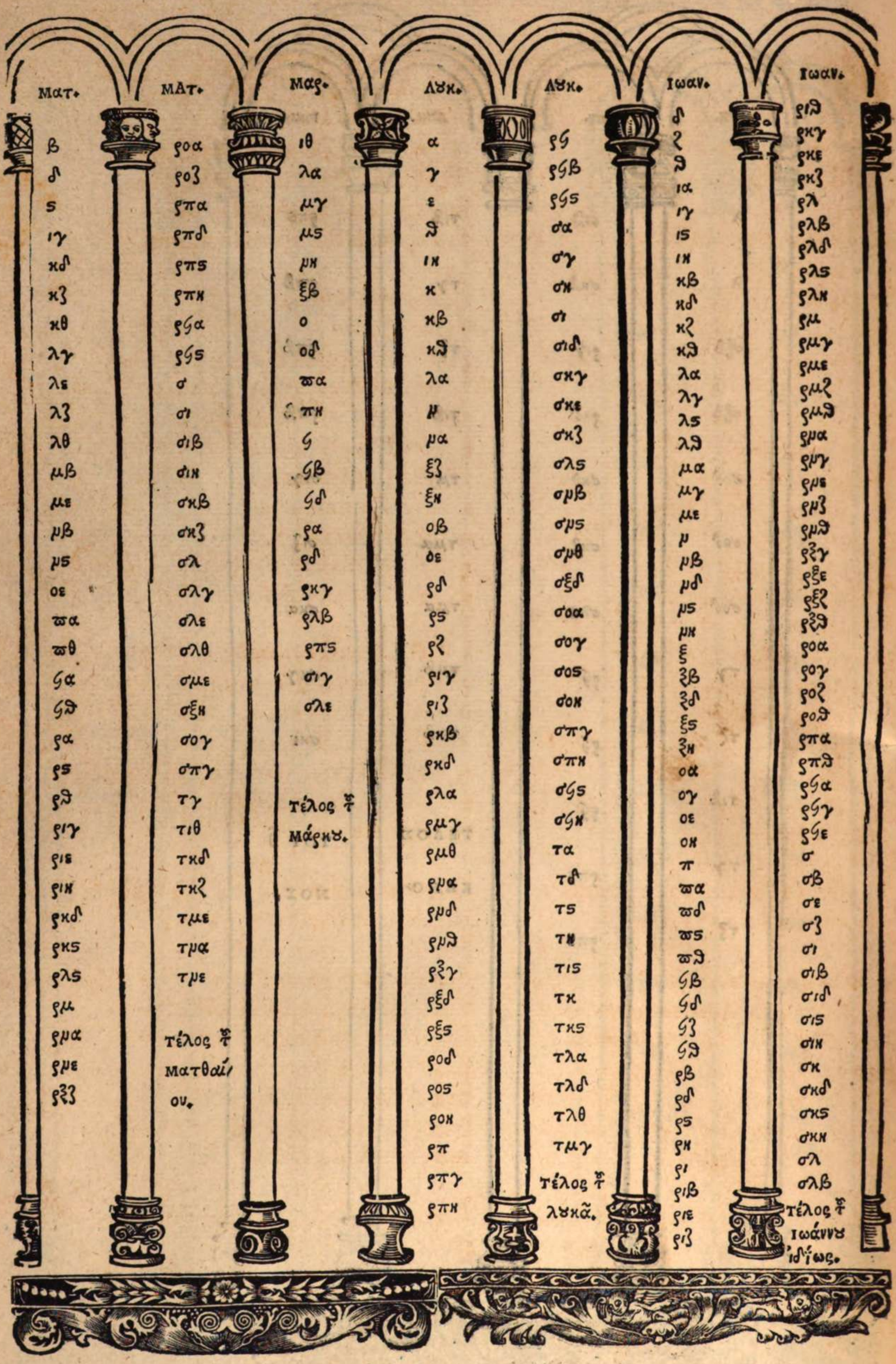
Ματ.
β
δ
ε
ιγ
κδ
κζ
κθ
λα
λγ
λε
λζ
λθ
μβ
με
μβ
με
μς
μα
με
ξζ
ΜΑΤ.
ροα
ροζ
ρπα
ρπδ
ρπε
ρπς
ρπκ
ρϛα
ρϛε
σ
σι
σιβ
σικ
σκε
σκθ
σλε
σλθ
σμε
σξκ
σογ
σπγ
τγ
τιθ
τκδ
τκζ
τμε
τμα
τμε
τέλος τῶ
ματθαίου.
Μαρ.
ιθ
λα
μγ
μς
μκ
ξβ
ο
οδ
ϟα
ϟδ
ϟε
ϟς
ϟζ
ϟη
ϟθ
ρ
ρι
ρια
ρις
ριδ
ριε
ριϛ
ριζ
ριη
ριθ
τέλος τῶ
μάρκου.
ΛΥΚ.
α
γ
ε
ϛ
ιϛ
κα
κγ
κε
κϛ
κζ
κθ
λ
λα
λβ
λγ
λδ
λε
λϛ
λζ
λη
λθ
μ
μα
μγ
μδ
με
μϛ
μζ
μη
μθ
ν
να
νγ
νδ
νε
νϛ
νζ
νη
νθ
ξ
τέλος τῶ
λυκᾶ.
ΛΥΚ.
ϟϛ
ϟϛβ
ϟϛϛ
σα
σγ
σκ
σο
σπ
σπϛ
σϛϛ
σϛη
τα
τβ
τϛ
τη
τις
τκ
τκϛ
τλα
τλβ
τλδ
τλθ
τμγ
τέλος τῶ
λυκᾶ.
Ιωαν.
δ
ε
ϛ
ιδ
ιϛ
ιη
κ
κβ
κδ
κϛ
κη
λ
λβ
λδ
λϛ
λη
μ
μβ
μδ
μϛ
μη
ν
νβ
νδ
νϛ
νη
ξ
ξβ
ξδ
ξϛ
ξη
ο
οβ
οδ
οϛ
οη
π
πβ
πδ
πϛ
πη
ϟ
ϟβ
ϟδ
ϟϛ
ϟη
ρ
ρβ
ρδ
ρϛ
ρη
ρι
ριβ
ριε
ριζ
Ιωαν.
ριθ
ρκγ
ρκε
ρκζ
ρλ
ρλβ
ρλδ
ρλϛ
ρλκ
ρλμ
ρμγ
ρμε
ρμζ
ρμα
ρμδ
ρμε
ρμϛ
ρμζ
ρμθ
ρξγ
ρξε
ρξζ
ρο
ροδ
ροζ
ροθ
ρπα
ρπθ
ρϛα
ρϛγ
ρϛε
σ
σβ
σε
σζ
σι
σιβ
σιδ
σιϛ
σιη
σκ
σκδ
σκϛ
σκη
σλ
σλβ
τέλος τῶ
ιωάννου
ἰδίως.

ORDO SEV NVMERVS
LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Εὐαγγέλιον κατὰ ματθαῖον.	EVangeliũ ſecundũ Matthæum.
Εὐαγγέλιον κ͂τ̃ μάρκον.	Euangeliũ ſecundum Marcum.
Εὐαγγέλιον κ͂τ̃ λουκᾶν.	Euangelium ſecundum Lucam.
Εὐαγγέλιον κ͂τ̃ ἰωάννου.	Euangelium ſecundum Ioannem.
Πράξεις τ͂ων ἀποστόλων.	Acta apoſtolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ιδ̄ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.

ᾱ	Πρὸς ῥωμαίους.	1 Ad Rhomanos.
β̄	Πρὸς κορινθίους. ᾱ.	2 Ad Corinthios .1.
γ̄	Πρὸς κορινθίους. β̄.	3 Ad Corinthios .2.
δ̄	Πρὸς γαλάτας.	4 Ad Galatas.
ε̄	Πρὸς ἐφεσίους.	5 Ad Epheſios.
ϛ̄	Πρὸς φιλιππησίους.	6 Ad Philippenſes.
ζ̄	Πρὸς κολασσεῖς.	7 Ad Coloſſenſes.
η̄	Πρὸς θεσσαλονικεῖς. ᾱ.	8 Ad Theſſalonicenſes .1.
θ̄	Πρὸς θεσσαλονικεῖς. β̄.	9 Ad Theſſalonicenſes .2.
ῑ	Πρὸς τιμόθεον. ᾱ.	10 Ad Timotheum .1.
ιᾱ	Πρὸς τιμόθεον. β̄.	11 Ad Timotheum .2.
ιβ̄	Πρὸς τίτον.	12 Ad Titum.
ιγ̄	Πρὸς φιλήμονα.	13 Ad Philemonem.
ιδ̄	Πρὸς ἑβραίους.	14 Ad Hebræos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ.

INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.

Επισολὴ τ͂ου ἁγίου ἰακώβου.	Epiſtola beati Iacobi.
Επισολὴ τ͂ου ἁγίου ἀποστόλου πέτρ̃ου. ᾱ.	Epiſtola beati Petri apoſtoli .1.
Επισολὴ τ͂ου ἁγίου ἀποστόλου πέτρ̃ου. β̄.	Epiſtola beati apoſtoli Petri .2.
Τ͂ου ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου ἐπισολὴ. ᾱ.	Beati Ioannis apoſtoli epiſtola .1.
Τ͂ου ἁγίου ἰωάννου. β̄.	Beati Ioannis epiſtola .2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. γ̄.	Beati Ioannis epiſtola .3.
Ιούδα ἀποστόλου ἐπισολή.	Iudæ apoſtoli epiſtola.
Ἀποκάλυψις τ͂ου ἁγίου ἰωάννου τ͂ου θεολόγου.	Apocalypſis beati Ioannis Theologi.

VITA SANCTI MATTHAEI PER DIVVM HIERONYMVM.

MAtthæus qui & Leui, ex publicano Apoſtolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circunciſione crediderant, euangelium CHRISTI Hebraicis literis uerbiſque compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porrò ipſum Hebraicum habetur uſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſime cõfecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Beroea urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunque euangeliſta, ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona domini ſaluatoris, ueteris ſcripturæ teſtimoniſ utitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum autoritatem, ſed Hebraicam, è quibus illa duo ſunt. Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM.

α	Περὶ τῶν μάγων. 3.	DE Magis. cap.1.
β	περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων. 4.	De pueris interfectis. cap.2.
γ	πρῶτος ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν. 4.	Primus Ioannes prædicauit regnum cœlorum.cap.3.
δ	περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ. 6.	De doctrina Chriſti.cap.4.
ε	περὶ τῶν μακαρισμῶν. 7.	De beatitudinibus.cap.5.
ϛ	περὶ τοῦ λεπροῦ. 14.	De leproſo.cap.6.
ζ	περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 14.	De Centurione.cap.7.
η	περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 15.	De ſocru Petri.cap.8.
θ	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 15.	De iſs q curati ſunt à uariis morbis.9.
ι	περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν. 15.	De eo cui nõ permiſit ut ſequeret.10.
ια	περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 16.	De increpatione aquarum.cap.11.
ιβ	περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων. 16.	De duobus dæmoniacis.cap.12.
ιγ	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 16.	De paralytico.cap.13.
ιδ	περὶ ματθαίου. 17.	De Matthæo.cap.14.
ιε	περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 18.	De filia archiſynagogi.cap. 15.
ις	περὶ τῆς αἱμορρόουσης. 18.	De muliere ſang.profluuio labo.16.
ιζ	περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 18.	De duobus cæcis.cap.17.
ιη	περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. 18.	De dæmoniaco muto.cap.18.
ιθ	περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διατάξης. 19.	De apoſtolorũ ordinatione.cap.19.
κ	περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου. 22.	De diſcipulis à Ioanne miſſis.cap.20.

κα De

κᾱ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 24.
De eo qui manũ habebat aridam. 21.

κβ̄ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ. 25.
De dæmoniaco cæco & muto. 22.

κγ̄ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον. 26.
De requirentibus signum. 23.

κδ̄ περὶ τῶν παραβολῶν. 27.
De parabolis. 24.

κε̄ περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρῴδου. 31.
De Ioanne & Herode. 25.

κς̄ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 32.
De quinque panibus & duobus piscibus. 26.

κζ̄ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 33.
De ambulatiõe Christi sup mare. 27.

κη̄ περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τ̄ θεοῦ. 33.
De transgressione præcepti dei. 28.

κθ̄ περὶ τῆς Χαναναίας. 34.
De Chananæa. 29.

λ̄ περὶ τῶν διεραπθυθέντων ὄχλων. 35.
De turbis sanatis. 30.

λᾱ περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 35.
De septem panibus. 31.

λβ̄ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 36.
De fermento pharisæorum. 32.

λγ̄ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 36.
De interrogatione apud Cæsareã. 33.

λδ̄ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χῡ ῡ. 37.
De transformatione Christi. 34.

λε̄ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 38.
De lunatico. 35.

λς̄ περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδραχμα. 39.
De exigentibus didrachma. 36.

λζ̄ περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων. 39.
De dicentibus, quis maior. 37.

λη̄ περὶ τῶν ἑκατὸν προβάτων παραβολή. 40.
De centum ouibus parabola. 38.

λθ̄ περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα. 41.
De eo q debebat decẽ milia talẽta. 39.

μ̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 42.
De interrogantibus, an liceret diuortium facere cum uxore. 40.

μᾱ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν ιν σοῦν. 43.
De diuite interrogante Iesum. 41.

μβ̄ περὶ τῶν μισθωμένων ἐργατῶν. 44.
De mercede conductis operariis. 42.

μγ̄ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. 45.
De filiis Zebedæi. 43.

μδ̄ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 45.
De duobus cæcis. 44.

με̄ περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου. 46.
De asina & pullo. 45.

μς̄ περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χολῶν. 47.
De cæcis & claudis. 46.

μζ̄ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 47.
De ficu quæ exaruit. 47.

μη̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 47.
De principibus sacerdotum & senioribus dominum interrogantibus. 48.

μθ̄ περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή. 48.
De duobus filiis parabola. 49.

ν̄ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 48.
De uinea. 50.

νᾱ περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον. 49.
De iis qui uocati fuerũt ad nuptias. 51.

νβ̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τ̄ κῆνσον. 50.
De quærẽtibus occasione census. 52.

νγ̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 50.
De Sadducæis. 53.

νδ̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 51.
De legisdoc. Christũ interrogante. 54.

νε̄ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 51.
De quæstione domini. 55.

νς̄ περὶ τοῦ ταλανισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων
De deploratione scribarum & pharisæorũ.

φαρισαίων. 51.
μγ̄ περὶ τῆς συντελείας. 54.
μδ̄ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 56.
μθ̄ περὶ τῶν δέκα παρθένων. 57.
ν̄ περὶ τῶν τάλαντα λαβόντων. 57.
νᾱ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ. 58.
νβ̄ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 60.
νγ̄ περὶ τοῦ πάσχα. 60.
νδ̄ περὶ τύπου μυστικοῦ. 61.
νε̄ περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἰούδα. 62.
νϛ̄ ἄρνησις πέτρου. 64.
νζ̄ περὶ τῆς τοῦ ἰούδα μεταμελείας. 64.
νη̄ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 67.

Pharisæorum. 56.
De consummatione. 57.
De die & hora. 58.
De decem uirginibus. 59.
De his qui talenta acceperunt. 60.
De aduentu Christi. 61.
De ea quæ unxit dominum unguento. 62.
De Paschate. 63.
De typo mystico. 64.
De proditione Iudæ. 65.
Negatio Petri. 66.
De pœnitentia Iudæ. 67.
De petitione corporis domini. 68.

VITA SANCTI MARCI PER DIVVM HIERONYMVM.

MArcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua auctoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomã significans. Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptũ, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

ᾱ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου. 72.
β περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 73.
γ περὶ πολλῶν ἁπτόντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 73.
δ περὶ τοῦ λεπροῦ. 73.
ε περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 74.
ϛ περὶ τοῦ τελώνου. 75.
ζ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 76.
η περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 76.
θ περὶ τοῦ σπόρου παραβολή. 78.
ι περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 80.
ια περὶ τοῦ λεγεῶνος. 80.
ιβ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 81.
ιγ περὶ τῆς αἱμορροούσης. 81.
ιδ περὶ τῶν ἀποστόλων διαταγῆς. 83.
ιε περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου. 83.
ιϛ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 85.
ιζ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 86.
ιη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ. 86.
ιθ περὶ τῆς συροφοινίσσης. 88.
κ περὶ τοῦ μογιλάλου. 88.
κα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 89.
κβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 89.
κγ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 90.
κδ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 90.
κε περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 91.
κϛ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 92.
κζ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων. 93.
κη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 94.
κθ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλούσιον τὸν κύριον. 95.
λ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. 96.
λα περὶ βαρτιμαίου. 97.
λβ περὶ τοῦ πώλου. 97.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM.

De dæmoniaco. cap. 1.
De ſocru Petri. 2.
De curatis à uariis morbis. 3.
De leproſo. 4.
De paralytico. 5.
De publicano. 6.
De habente manum aridam. 7.
De apoſtorum electione. 8.
De ſemine parabola. 9.
De increpatione aquarum. 10.
De legione. 11.
De filia archiſynagogi. 12.
De muliere ſang. pfluuio laborãte. 13.
De apoſtolorum ordinatione. 14.
De Ioanne & Herode. 15.
De quinq; panibus, & duobus piſcibus. 16.
De ambulatione in mari. 17.
De tranſgreſſione præcepti dei. 18.
De Syrophœniſſa. 19.
De balbo. 20.
De ſeptem panibus. 21.
De fermento phariſæorum. 22.
De cæco. 23.
De interrogatione in Cæſarea. 24.
De tranſformatione domini. 25.
De lunatico. 26.
De diſputantib9, quis eſſet maior. 27.
De his qui interrogabant dñm, an liceret cum uxore diuortium facere. 28.
De diuite qui dominum interrogabat. 29.
De filiis Zebedæi. 30.
De Bartimæo. 31.
De pullo. 32.

λγ̄ περὶ τῆ ξηρανθείσης συκῆς. 98.
λδ̄ περὶ ἀμνησικακίας. 99.
λε̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 99.
λς̄ περὶ τῶ ἀμπελῶνος. 99.
λζ̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὴν κῆνσον. 100.
λη̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 101.
λθ̄ περὶ τοῦ γραμματέως. 101.
μ̄ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 102.
μᾱ περὶ τὰ δύο λεπτά. 102.
μβ̄ περὶ συντελείας. 103.
μγ̄ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 104.
μδ̄ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 105.
με̄ περὶ τοῦ πάσχα. 105.
μς̄ περὶ παραδόσεως προφητεία. 106.
μζ̄ ἄρνησις πέτρου. 109.
μη̄ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 111.

EVANGELII CAPITA.

De ficu quæ exaruit. 33.
De obliuione iniuriarum. 34.
De principibus sacerdotum & seniori-
bus, qui dominū interrogabant. 35.
De uinea. 36.
De his qui interrogabant occasione
De Sadducæis. 38. (census. 37.
De scriba. 39.
De interrogatione domini. 40.
De uidua q̄ duo minuta obtulit. 41.
De consummatione. 42.
De die & hora. 43.
De ea quæ unxit dn̄m unguēto. 44.
De paschate. 45.
De proditione prophetia. 46.
Negatio Petri. 47.
De petitione corporis do-
mini. 48.

VITA SANCTI LVCAE PER DIVVM HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum, Lucas est mecum solus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia usque ad biennium Rhomæ commorantis Pauli peruenit, id est, usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut individuus comes apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia amouisse apostoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse quidam suspicantur, quotiescunq; in epistolis suis Paulus dicit iuxta euangelium meum, de Lucæ significare uolumine. Et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoq; in principio sui uoluminis declarat, dicens: Sicut tradiderūt nobis, qui à principio ipsi uiderunt, & ministri

fuerunt

fuerunt ſermonis. Igitur euangelium, ſicut audierat, ſcripſit. Acta uero apoſtolorum, ſicut uiderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli, ad quam urbem uiceſimo Conſtantij anno, oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

α	περὶ τῆς ἀπογραφῆς. 119.	De cenſu. cap. 1.
β	περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων. 120.	De paſtoribus in agro agentibus. 2.
γ	περὶ συμεών. 121.	De Simeone. 3.
δ	περὶ ἄννης προφήτιδος. 121.	De Anna prophetiſſa. 4.
ε	περὶ τοῦ γενομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην. 123.	De uerbo quod factum eſt ad Ioannem. 5.
ς	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην. 123.	De his qui Ioannē interrogabant. 6.
ζ	περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ. 125.	De tentatione Chriſti. 7.
η	περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου. 127.	De eo qui habebat ſpm̄ dæmonis. 8.
θ	περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 127.	De ſocru Petri. 9.
ι	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 127.	De curatis à uarijs morbis. 10.
ια	περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων. 128.	De captura piſcium. 11.
ιβ	περὶ τοῦ λεπροῦ. 128.	De leproſo. 12.
ιγ	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 129.	De paralytico. 13.
ιδ	περὶ λευὶ τοῦ τελώνου. 129.	De Leui publicano. 14.
ιε	περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 131.	De habente manum aridam. 15.
ις	περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 131.	De apoſtolorum electione. 16.
ιζ	περὶ τῶν μακαρισμῶν. 132.	De beatitudinibus. 17.
ιη	περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 134.	De Centurione. 18.
ιθ	περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας. 135.	De filio uiduæ. 19.
κ	περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου. 135.	De diſcipulis miſſis à Ioanne. 20.
κα	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 136.	De ea quæ unxit dn̄m unguento. 21.
κβ	περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος. 137.	De eo q̄ ſementē faciebat parabola. 22.
κγ	περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων, 139.	De increpatione aquarum. 23.
κδ	περὶ τοῦ λεγεῶνος. 139.	De legione. 24.
κε	περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 140.	De filia archiſynagogi. 25.
κς	περὶ τῆς αἱμορῥοούσης. 140.	De muliere ſang. profluuio labo. 26.
κζ	περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα. 141.	De duodecim apoſtolis. 27.
κη	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 142.	De quinq̄ panib9 & duob9 piſcib9. 28.
κθ	περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 142.	De interrogatione domini. 29.
λ	περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 143.	De tranſformatione. 30.
λα	περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 144.	De lunatico. 31.
λβ	περὶ τῶν διαλογιζομένων τίς μείζων. 144.	De diſputantibus, quis eſſet maior. 32.

λγ περὶ

λγ̄ περὶ τ̃ μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν. 145. De eo cui nō permisit ut sequeret. 33.
λδ̄ περὶ τ̃ ἀναβεχθέντων ἑβδομήκοντα. 146. De designatis Septuaginta. 34.
λε̄ περὶ τ̃ ἐπερωτήσαντ⊖ νομικόν. 147. De quæstione legisperiti. 35.
λς̄ περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς. 147. De eo qui inciderat in latrones. 36.
λζ̄ περὶ μάρθας καὶ μαρίας. 148. De Martha & Maria. 37.
λη̄ περὶ προσευχῆς. 148. De oratione. 38.
λθ̄ περὶ τ̃ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν. 148. De habente dæmonium mutum. 39.
μ̄ περὶ τ̃ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπεράσης φωνῶ. 150. De muliere q̄ de turba uocē extulit. 40.
μᾱ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον. 150. De his qui signū petebant. 41.
μβ̄ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντ⊖ τὸν κύριον. 151. De pharisæo qui dominum inuitauerat. 42.
μγ̄ περὶ τ̃ ταλαιπωρουμένων τῶν νομικῶν. 151. De deploratione scribarū. 43.
μδ̄ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 152. De fermento pharisæorum. 44.
με̄ περὶ τοῦ θέλοντ⊖ μερίσασθαι τὴν κληρονομίαν. 153. De eo qui uolebat diuidere hæreditatem. 45.
μς̄ περὶ οὗ εὐφόρησεν ἡ χώρα. 153. De eo cuius ager ferax fuit. 46.
μζ̄ περὶ τῶν γαλιλαίων, καὶ τῶν ἐφ᾽ οὓς ἔπεσεν ὁ σιλωάμ. 156. De Galilæis & ijs qui in Siloë &c. 47.
μη̄ περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας. 156. De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis. 48.
μθ̄ περὶ τῶν παραβολῶν. 157. De parabolis. 49.
ν̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντ⊖, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι. 157. De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur. 50.
νᾱ περὶ τ̃ εἰπόντος τοῦ ἰησοῦ διὰ ἡρῴδην. 158. De eo q dicebat Iesu de insidijs Herodis. 51.
νβ̄ περὶ τ̃ ὑδρωπικοῦ. 158. De hydropico. 52.
νγ̄ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας. 159. Non amandos primos accubitus. 53.
νδ̄ περὶ τῶν καλουμένων ἐπὶ δεῖπνον. 159. De inuitatis ad cœnam. 54.
νε̄ παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου. 160. De ædificatione turris parabola. 55.
νς̄ παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων. 160. De centum ouibus parabola. 56.
νζ̄ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν. 161. De eo qui peregre profectus est in regionem longinquam. 57.
νη̄ περὶ τ̃ οἰκονόμου τ̃ ἀδικίας. 162. De dispensatore iniquo. 58.
νθ̄ περὶ τ̃ πλουσίου καὶ τ̃ λαζάρου. 164. De diuite & Lazaro. 59.
ξ̄ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν. 165. De decem leprosis. 60.
ξᾱ περὶ τ̃ κριτοῦ τῆς ἀδικίας. 167. De iudice iniquo. 61.
ξβ̄ περὶ τ̃ φαρισαίου καὶ τ̃ τελώνου. 167. De pharisæo & publicano. 62.
ξγ̄ περὶ τ̃ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τ̃ ἰησοῦν. 168. De diuite qui interrogauit Iesum. 63.
ξδ̄ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 169. De cæco. 64.
ξε̄ περὶ ζακχαίου. 169. De Zacchæo. 65.
ξς̄ περὶ τοῦ πορευθέντ⊖ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν. 170. De homine qui in regionē longinquā pfectus est, ut accipet sibi regnū. 66.

ξζ̄ περὶ De his

ξζ περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνᾶς. 170. De his qui minas acceperunt. 67.
ξη περὶ τοῦ πώλου. 171. De pullo. 68.
ξθ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 172. De principibus sacerdotum & seniorí/bus qui dñm interrogabant. 69.
ο περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 172. De uinea. 70.
οα περὶ τῶν ἐγκαθέντων δι' ἃ τὸν κῆνσον. 173. De his q Christo insidiabant occasio/ne census. 71.
οβ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 173. De Sadducæis. 72.
ογ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους. 174. De interrogatione domini aduersus pharisæos. 73.
οδ περὶ τοῦ δύο λεπτά. 174. De uidua q̃ duo minuta obtulit. 74.
οε περὶ τῆς συντελείας. 175. De consummatione. 75.
ος περὶ τοῦ πάσχα. 177 De paschate. 76.
οζ περὶ τῶν φιλονεικησάντων, τίς μείζων. 178. De cõtendentib9 quis maior esset. 77.
οη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σατανᾶ. 178. De expetione satanæ. 78.
οθ ἐξουθένησις ἡρῴδου. 181. Contemptus Herodis. 79.
π περὶ τῶν κοπτομένων γυναικῶν. 182. De mulieribus dñm plangẽtibus. 80.
πα περὶ τοῦ μετανοήσαντος λῃστοῦ. 183. De latrone qui respuit. 81.
πβ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 183. De petitione corporis domini. 82.
πγ περὶ κλεόπα. 184. De Cleopa. 83.

VITA SANCTI IOANNIS PER DIVVM HIERONYMVM.

IOannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerẽ Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis anteq; Ioannes clauderet in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligẽter quatuor euangeliorũ uolumina legerint. Quæres etiã διαφωνίαν, quæ uidet Ioannis esse cũ cæteris, tollit. Scripsit autẽ & unã epistolam, cuius exordiũ est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, qd perspeximus & manus nostræ contrectauerũt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in ueritate: Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse, super qua re

cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, differemus. Quarto-decimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iustinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibique usque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimooctauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM IOANNEM.

α περὶ τ῀ ἐν κανᾷ γάμου. 192. — De nuptijs in Cana. cap. 1.
β περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τ῀ ἱεροῦ. 193. — De eiectis è templo. 2.
γ περὶ νικοδήμου. 193. — De Nicodemo. 3.
δ ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ. 195. — Quæstio de purificatione. 4.
ε περὶ τ῀ς σαμαρειτιδ῀. 196. — De muliere Samaritana. 5.
ς περὶ τ῀ βασιλικοῦ. 198. — De regulo. 6.
ζ περὶ τ῀ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐχοντ῀ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. 199. — De eo qui triginta & octo annos tenebatur morbo. 7.
η περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 202. — De quinq; panibus & duobus piscibus. 8.
θ περὶ τ῀ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 203. — De ambulatione in mari. 9.
ι περὶ τ῀ ἐκ γεννητ῀ς τυφλοῦ. 212. — De cæco à natiuitate. 10.
ια περὶ λαζάρου. 217. — De Lazaro. 11.
ιβ περὶ τ῀ς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 221. — De muliere q̃ unxit dñm unguẽto. 12.
ιγ περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας. 221. — De uerbis Iudæ. 13.
ιδ περὶ τ῀ ὄνου. 221. — De asina. 14.
ιε περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων. 222. — De Græcorum aduentu. 15.
ις περὶ τ῀ νιπτ῀ρος. 224. — De lauatione. 16.
ιζ περὶ τ῀ παρακλήτου. 229. — De paradeto. 17.
ιη περὶ τ῀ς ἀνιστάσεως τοῦ κυριακοῦ σώματ῀. 238. — De petitione corporis dominici. 18.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοσμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας ἣν παρὰ παμφίλου μάρτυρος περιποιήσως κατασκευασθείσης. ἐμοὶ δὲ παρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεροίᾳ τῆς συρίας τούτῳ κεχρημένῳ, ἄδεια παρεχέθη τῆς τούτου μεταγραφῆς, ἵν' ἔστιν ἀκριβῶς παθεῖν, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρος τὰς μαρτυρίας κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ δύο ἔστιν ἐκεῖνα. ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου, καὶ. ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΟΙ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο, καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς σόμα κατὰ σόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ νῶε, ὁ ἀβραὰμ, ὁ ἰωβ, ὁ μωϋσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠθένησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τ πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς ἵνα κἂν διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τὴν τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὲν ἀποστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστῆσαι καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν διαφθαρῆναι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ παρασυρώμεθ ὑπὸ τοῦ ψεύδους τ αἱρέσεων, μὴ δὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅταν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅταν παραινῇ

παραινῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τῷ δὲ Δικαιοσύνῃ, ὅταν διδάσκῃ, καθὼς θέλει ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τῷ δὲ σωφροσύνῃ, ὅταν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέπας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτου. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρα εἰσὶν τὰ εὐαγγέλια.

Εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τοτὲ μὲν ἀγαθά, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανούς, καὶ υἱοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἢ ἐξ ἰδίων καλῶν θωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. τέσσαρες εἰσὶν οἱ εὐαγγελισαί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τῶν χορῶν τῶν δώδεκα. οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ἦν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς ἐξ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως. μετέφρασε δὲ τοῦτο ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλλωΐδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γάρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιχειρήσαντι αὐτῷ προσιωέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλειψαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν, ὅσα σωτόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος φιλὸς ἄνθρωπος εἶναι, τοτέσι δίχα θεότητος. ματθαῖος μὲν περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν δ' μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστός, ἀναπαύεται γὰρ ὁ ἐξ ἑβραίων πιστεύσας, ὅταν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἔστιν ὁ χριστός. ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἰς εὐαγγελισμός; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα σαφὲς μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ τοῦτο τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράψαι. ὅταν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνελθόντας, μὴ δὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐτῶν ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς σόματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστὸς, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διήμαρτον, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκοῦσι διαλάττειν. διὰ αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἄν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν· νῦν δὲ ὁ παρέλειψεν οὗτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἔν τισι διαλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

NOVVM TESTAMEN

TVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVSTISSIMO
RVM SIMVL ET EMENDATISSIMORVM EXEMPLA
RIVM LATINORVM FIDEM, TVM AD ORTHO
DOXORVM INTERPRETATIONEM AC CI-
TATIONEM DENVO DILIGENTISSIME
RECOGNITVM, AB ERASMO RO-
TERODAMO, SACRAE THEO
LOGIAE PROFESSORE.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

ΒΙβλος γενέσεως ΙΗσοῦ ΧΡιστοῦ υἱοῦ Δαβίδ υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ. Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ. Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ. Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ. Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών. Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ. Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβήδ, ἐκ τῆς Ῥούθ. Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί, Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν

Iber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autem, genuit Iacob. Iacob aũt, genuit Iudã, & fratres eius. Iudas aũt, genuit Phares, & Zarã è Thamar. Phares aũt, genuit Esrom. Esrom aũt, genuit Arã. Aram autem, genuit Aminadab. Aminadab autẽ, genuit Naasson. Naasson autẽ, genuit Salmon. Salmon aũt, genuit Booz, è Rhachab. Booz autẽ, genuit Obed, è Ruth. Obed aũt, genuit Iesse. Iesse aũt genuit

a nuit

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.

ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

νησε τ̃ δαβὶδ τ̃ βασϊλέα. δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς
ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τ̃ τοῦ οὐρίου. σολο
μὼν δὲ, ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἀβιᾶ. ἀβιᾶ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ
δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφάτ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ, ἐγέννησε τὸν ὀζί-
αν. ὀζίας δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωάθαμ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. ἄχαζ δὲ, ἐγέννησε τ̃ ἐζεκί
αν. ἐζεκίας δὲ, ἐγέννησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς
δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀμὼν. ἀμὼν δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰω
σίαν. ἰωσίας δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν, καὶ τ̀ς ἀ-
δελφ̀ς αὐτ̃, ἐπὶ τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶνος. με
τὰ δὲ τ̀ν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέν
νησε τὸν σαλαθϊὴλ. σαλαθϊὴλ δὲ, ἐγέννησε τ̃ ζο
ροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβι
ούδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακίμ. ἐλιακὶμ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ, ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σα
δὼκ δὲ, ἐγέννησε τ̃ ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ, ἐγέννησε τὸν
ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ
δὲ, ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ, ἐγέννησε
τ̃ ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ, τὸν ἄν-
δρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ΙΗΣΟΥΣ, ὁ λεγό
μενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπ' ἀβρα-
ὰμ ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ
δαβὶδ ἕως τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ
δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶ
νος ἕως τοῦ χριστοῦ. γενεαὶ δεκατέσσαρες.

* τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν, μνη
στευθείσης γὰρ τ̃ μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τ̃ ἰω
σὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γα-
στρὶ ἐχούσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.* ἰωσὴφ δὲ ὁ
ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐ
τὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολύ
σαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν
μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεν
νηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ
υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. αὐ-
τὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τ̃ ἁμαρτιῶν
αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ
τὸ ῥηθὲν

nuit Dauid regem. Dauid autẽ rex, ge-
nuit Solomonẽ, ex ea quæ fuerat uxor
Vriæ. Solomon autem genuit Roboam.
Roboam autẽ, genuit Abia. Abia autem,
genuit Asa. Asa autẽ, genuit Iosaphat.
Iosaphat aũt, genuit Ioram. Iorã aũt, ge-
nuit Hoziã. Hozias aũt, genuit Ioatham.
Ioathã aũt, genuit Achaz. Achaz aũt, ge
nuit Ezeciam. Ezecias aũt genuit Manas-
se. Manasses autẽ, genuit Amon. Amon
aũt genuit Iosiã. Iosias autem, genuit Ie-
chonian, & fratres eius in exilio Babylo-
nico. Porrò post exiliũ Babylonicum, Ie-
chonias genuit Salathiel. Salathiel autẽ,
genuit Zorobabel. Zorobabel autẽ, ge
nuit Abiud. Abiud aũt, genuit Eliacim. E-
liacim aũt, genuit Azor. Azor aũt, genuit
Sadoc. Sadoc aũt, genuit Achin. Achin
aũt, genuit Eliud. Eliud aũt, genuit Elea-
zar. Eleazar autẽ, genuit Matthan. Mat-
than aũt, genuit Iacob. Iacob aũt, genuit
Ioseph, maritũ Mariæ, ex qua genit⁹ fuit
Iesus, ille q dicit᷑ Christus. Vniuersæ itaq;
generatiões ab Abrahã usq; ad Dauid, ge
neratiões quatuordecim, & à Dauid usq;
ad demigrationẽ Babylonicã generatiões
quatuordecim, & à demigratiõe Babylo-
nica usq; ad Christũ generatiões quatuor
decĩ. Christi uero natiuitas sic habet, Cũ
mater ei⁹ Maria despõsa esset Ioseph, pri
usq; cõgressi fuisset, deprehẽsa est grauida
è spũ sctõ. Porrò Ioseph marit⁹ eius, qm̃
erat iust⁹, & nolebat illã infamare, uoluit
clãculũ ab ea diuertere. Hæc aũt cũ is ĩ aio
uersaret, ecce angelus dn̄i in sõnis uisus est
illi dicẽs, Ioseph fili Dauid, ne metuas ad-
iũgere tibi Mariã uxorẽ tuã. Nã q d' in il
la conceptũ est, à spũ sctõ profectũ est. Pa
riet aũt filiũ, & uocabis nomẽ eius Iesum.
Is em̃ saluũ faciet populũ suũ à pctis suis.
Porrò totũ hoc factũ est, ut perficeretur
id q d' dictũ

B S B
MÜNCHEN

τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος.
ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ
καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι με
θερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ
ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν
αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖ
κα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτε-
κε τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. * τοῦ δὲ ἰησοῦ γεν- ᾱ
νηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις
ἡρώδου τοῦ βασιλέως. ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατο
λῶν παραγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες. ποῦ
ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδο-
μεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλ
θομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρώδης
ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυ-
μα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγογὼν πάντας τοὺς ἀρ
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο
ε παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. * οἱ δὲ εἶ
3 πον αὐτῷ ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας. οὕτως
γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ βη
θλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς
ἡγεμόσιν ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται
ἡγούμενος, ὅς τις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν
ϛ ἰσραήλ. * τότε ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς
μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς
βηθλεὲμ εἶπεν. πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετά
σατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγ
γείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνή
σω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπο
ρεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατο
λῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ
ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρη-
σαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες
εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας
τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν
αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν,
προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα. χρυσὸν καὶ λίβα-
νον καὶ σμύρναν, καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄ-
ναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρώδην, δι' ἄλλης
ὁδοῦ

id quod dictum fuerat à domino per pro
phetã ita loquentem. Ecce uirgo erit præ-
gnans, & pariet filium, & uocabunt nomẽ
eius Emmanuel, quod si quis interpretet,
sonat, nobiscũ deus. Excitatus aũt Ioseph
à somno, fecit ut iniunxerat sibi angelus
domini, & adiunxit sibi uxorem suam, &
nõ cognouit eam, donec peperisset filium
suum primogenitum, & appellauit nomẽ
eius Iesum. Cum autẽ natus esset Iesus II
in Bethleem uico Iudææ tẽporibus Hero
dis regis, Ecce magi ab oriente accesserũt
Hierosolyma, dicentes, Vbi est ille, qui na
tus fuit rex Iudæorum? uidimus enim il-
lius stellã in oriente, & accessimus, ut ado-
remus eum. Auditis autem his Herodes
rex, turbatus est, & tota Hierosolymorum
urbs cum illo, & conuocatis omnibus pon
tificibus, & scribis populi, percontatus est
eos, ubi Christus nasceret. At illi dixerũt
ei, In Bethleem Iudææ. Sic enim scriptum
est per prophetã, Et tu Bethleem terra Iu
da, nequaq̃ minima es inter principes Iu
da. Ex te em̃ mihi proditurus est dux, qui
gubernaturus est populũ meũ Israel. Tũ
Herodes clam accersitis magis, accurate
perquisiuit ab illis, quo tempore stella ap-
paruisset. Et iussis ire in Bethleẽ, dixit, pro
fecti illuc, accurate inqrite de puero. Vbi
uero reperitis, renũciate mihi, ut & ego ue
niã & adorẽ illũ. At illi audito rege, profe
cti sunt, & ecce stella quã uiderãt in oriẽte,
præcedebat illos, donec progressa, staret
supra locũ in quo erat puer. Cũ aũt uidis-
sent stellã, gauisi sunt gaudio magno ual-
de. Et ingressi domũ, repererũt puerum,
cum Maria matre eius, & prostrati adora
uerunt illum, & apertis thesauris suis,
obtulerunt illi munera, aurum, & thus,
& myrrham, & oraculo admoniti, in so-
mnis, ne reflecterẽt se ad Herodẽ, per aliã

ὁ Δοῦ ἀνεχώρησαν, εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσὴφ, λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε β Ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· φωνὴ ἐν ῾Ραμὰ ἠκούσθη. θρῆνος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. ῾Ραχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες, τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου, ὁ δὲ ἐγερθεὶς. παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν, κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

γ * Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ βοῶντος

uiam reuersi sunt in regionem suam. Digressis aũt illis, ecce angelus dñi apparet in somnis Ioseph dicẽs, Surge & assume puerum ac matrem illius, & fuge in Aegyptum, & esto illic, donec dixero tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Ille uero excitatus, assumpsit puerum & matrẽ eius noctu, & secessit in Aegyptum, & fuit illic usq; ad obitũ Herodis, ut perficeret quod dictũ fuerat à dño per prophetã dicentẽ. Ex Aegypto uocaui filiũ meũ. Tũ Herodes ubi uidit sibi illusum fuisse à magis, indignatus est uehementer, ac missis satellitibus, interfecit oms pueros qui erãt Bethleem, & in omnibus confinijs Bethleemiticis, quotquot essent bimuli aut minores, iuxta tẽpus, quod exacte cognouerat ex magis. Tũc perfectũ est, quod dictum fuerat ab Hieremia propheta, cũ ait, Vox in Rhama audita est, lamẽtatio, ploratꝰ, & fletus multus. Rhachel plorãs filios suos, & noluit consolationẽ admittere, propterea, quod nõ sint. Cæterũ defuncto Herode, ecce angelus dñi in sõnis apparet Ioseph in Aegypto, dicens, Surge & assume puerũ & matrẽ eiꝰ, & uade in terrã Israel. Defũcti sunt emñ, qui quærebãt aiam pueri. At ille surgẽs assũpsit puerũ & matrẽ illius, & uenit in terrã Israel. Verũ cũ audisset Archelaũ regnare in Iudæa, loco Herodis patris sui, timuit illuc abire, sed oraculo admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ, ac profectꝰ habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth, ut impleretur, qd dictum fuerat per prophetas, Nazareus uocabitur. In diebus illis, accedit Ioannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ dicensque, Resipiscite, in propinquo est enim regnum cœlorum. Nam hic est ille, de quo dixit Propheta, qui ait, Vox

γ

III

damantis

βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.* αὐ
5 τὸς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ
τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες,
καὶ μέλι ἄγριον, τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐ-
τὸν ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶ-
σα ἡ περίχωρος τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν
τῷ ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς
ἁμαρτίας αὐτῶν.* ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρι
σαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. γεννήματα
ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς
μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξί-
ους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τού-
των ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ
ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται.
πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν,
ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.* ἐγὼ μὲν
βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀ-
πίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν,
οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι,
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
πυρί,* οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-
θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖ
τον αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον,
κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.* τότε παραγί-
νεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐπὶ τὸν
ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆ-
ναι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ ἰωάννης, διεκώλυεν αὐτὸν, λέ
γων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰη-
σοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιο
σύνην.* τότε ἀφίησιν αὐτόν. βαπτισθεὶς
ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ
ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν
τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περι-
στερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν καὶ ἰδοὺ
φωνὴ ἐκ

damantis in deserto, parate uiam dñi, rectas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & zonam pelliceã circum lumbos suos. Porrò cibus illius erant locustæ, & mel syluestre. Tunc egressa est ad illum Hierosolyma, & tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, & baptizabantur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Cum uidisset autem multos ex pharisæis & sadducæis, uenientes ad baptismum suum, dixit illis. Progenies uiperarum, quis uobis submonstrauit, ut fugeretis à uentura ira? Facite igitur fructus, qui deceant pœnitentiam. Et ne sitis hac mente, ut dicatis intra uosipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quod possit deus facere, ut ex lapidibus his, filij surgant ipsi abrahæ. Iam uero & securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor quæ non facit fructũ bonũ, exciditur, & in ignẽ mittitur. Ego quidẽ baptizo uos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum idoneus ut calciamenta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrũ in manu ipsius, & repurgabit areã suã, & cõgregabit triticũ suũ in horreũ, paleam aũt exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanẽ ad Ioãnẽ, ut baptizaretur ab illo. At Ioãnes prohibebat illum dicens, Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum, omitte nunc. Sic enim decet nos, ut compleamus omnẽ iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli, & uidit spiritum dei descendentem tanq̃ columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce

δ̄ περὶ τῆς διδασκαλίας τ̄ χρ̄ϊστοῦ.

φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ
ιε̄ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * τό
ϛ τε ὁ Ιησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ
πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβό-
λου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ
νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν.
ιϛ̄ * καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν.
ε εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρ-
τοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγρα
πται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσετε ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ, διὰ
στόματος θεοῦ. τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ
διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν
αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐ
τῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; βάλλε σεαυτὸν κάτω. γέ
γραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ
ται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήπο-
τε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη
αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπει
ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμβά
νει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν,
καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας
τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέ-
γει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πε
σὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ
Ιησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γὰρ. κύ
ριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ
ιζ̄ μόνῳ λατρεύσεις. * τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διά
ϛ βολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ
ιη̄ διηκόνουν αὐτῷ. * Ακούσας δὲ ὁ Ιησοῦς, ὅτι
δ ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλῑ-
ιθ̄ λαίαν, * καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρὲθ, ἐλθὼν
ζ κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν παραθαλασ
σίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν, καὶ νεφθαλὶμ, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφή-
του λέγοντος. γῆ ζαβουλὼν καὶ νεφθα-
λὶμ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορδάνου,
γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν
σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις
ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν
κ̄ αὐτοῖς. * ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ιησοῦς κηρύσσειν δ̄
ς λέγειν,

uox de cœlis dicens, Hic est filius meus di
lectus, in quo mihi bene complacitum
est. Tũc Iesus subductus fuit in desertũ IIII
à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum
ieiunasset dies quadraginta, ac noctes
quadraginta, tandem esurijt. Et cum ac
cessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si
filius es dei, iube ut lapides hi panes fi
ant. At ille respondens, dixit, Scriptum
est, Non solo pane uicturus est homo,
sed omni uerbo quod egreditur per os
dei. Tunc assumit illum diabolus in san
ctam ciuitatem, & statuit eum super pin
naculum templi, dicitque illi, Si filius
es dei, præcipita te deorsum. Nam scri-
ptum est, Angelis suis mandaturus est de
te, ac manibus tollent te, ne quãdo impin
gas in lapidem pedem tuum. Dixit il-
li Iesus, rursum scriptum est, Non ten-
tabis dominum deum tuum. Rursum
assumit illum diabolus in montem ex-
celsum ualde, & commonstrat ei omnia
regna mundi, & gloriã illorũ, & dicit illi,
Hæc omnia tibi dabo. si prostratus a-
doraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi
satana. Scriptum est enim, Dominum
deum tuum adorabis, & illum solum co
les. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce
angeli accedebant, ac ministrabant ei.
Cum audisset autem Iesus, quod Ioan-
nes traditus esset, secessit in Galilæam, &
relicta Nazareth, profectus habitauit in
Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in
finibus Zabulon & Neptalim, ut implere
tur quod dictũ fuerat per Esaiã ꝓphetã
dicentẽ, Terra Zabulon & Neptalim iu-
xta uiam maris, ultra Iordanẽ, Galilæa gẽ
tiũ. populus qui sedebat in tenebris & um
bra mortis, uidit lucẽ magnã, & qui sede-
bãt in regiõe & umbra mortis, lux orta est
eis. Ex eo tempore cœpit Iesus prædicare,
& dicere,

ἢ λέγειν. μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελφοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς.* δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.* καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου. καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ.* καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σελαινιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου.* ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,* καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων.* μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.* μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.* μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.* μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ

& dicere, Resipiscite, instat enim regnum cœlorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocabatur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (Nam erant piscatores) & dicit illis, Sequamini me, & faciam uos piscatores hominum. At illi relictis illico retibus, secuti sunt illum. Et progressus illinc, uidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uocauit eos. At illi protinus relicta naui & patre suo, secuti sunt eum. Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis illorum ac prædicans euangelium regni, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo. Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adduxerunt ad illum omnes male affectos, uariis morbis ac torminibus contractos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitque illos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis.

V

Cum uidisset autem turbas, ascendit in montem, & cum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius, & postquam aperuisset os suum, docebat illos, dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniã ipsi consolationẽ accipiẽt. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, qm̃ ipsi deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam ij̃ filij̃ dei uocabuntur. Beati qui

ριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης,
ιε ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* μα-
κάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξω-
σιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν
ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶ-
σθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς
κα πρὸ ὑμῶν.* ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ
ε τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν
ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπα-
τεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.* ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς
κβ τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι
β ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ
τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔρ-
γα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν
κγ τοῖς οὐρανοῖς.* μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον κατα
ι λύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον
καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑ-
κδ μῖν.* ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα
ε ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕ-
ως ἂν πάντα γένηται, ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν
τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ
οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ
διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν. ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν
γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθη-
τε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσα-
τε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς
δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ
λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀ-
δελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, ὃς
δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνο-
χος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν
οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσια-
στήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει

ti qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam, quoniam illorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis, cum probra iecerint in uos homines, & inſectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduerſus uos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis. Sic enim perſecuti fuerunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal infatuatus fuerit, quo ſalietur? Ad nihil ualet ultra, niſi ut proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos eſtis lux mundi. Non poteſt oppidum abſcondi ſupra montem ſitum, neque accendunt lucernam, & ponunt illam ſubter modium, ſed ſuper candelabrum, & lucet omnibus, qui ſunt in domo. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant ueſtra bona opera, glorificentq; patrem ueſtrū, qui eſt in cœlis. Ne exiſtimetis, quod uenerim ad deſtruendā legē aut prophetas, imo nō ueni ut deſtruā, ſed ut compleā. Amē quippe dico uobis, donec prætereat cœlū & terra, iota unū, aut apex non prætereat ex lege, quoad oia facta fuerint. Quiſquis igit ſoluerit unū ex mādatis hiſce minimis, & docuerit ſic homines, minimus uocabitur in regno cœlorū. Quiſqs aūt fecerit & docuerit, hic magn⁹ uocabit in regno cœlorū. Dico em̄ uobis, Niſi abūdauerit ueſtra iuſtitia, pl⁹ q̄ ſcribarū & phariſæorū, nō poſſitis ingredi in regnū cœlorū. Audiſtis quod dictū ſit ueteribus, Nō occides. Quiſqs aūt occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis, quod quiſquis iraſcitur fratri ſuo temere, obnoxius erit iudicio. Quicūq; uero dixerit fratri ſuo rhaca, obnoxius erit concilio. Quiſqs aūt dixerit fatue, obnoxius erit gehēnæ incēdio. Itaq; ſi obtuleris mun⁹ tuū ad arā, & illic recordat⁹ fueris, q̄d frater tu⁹ habet

ἔχει τί κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. *ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι. οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν. ἕως ἂν ἀποδῷς, τὸν ἔσχατον κοδράντην. *ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν, καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρρέθη δέ, ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι, μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί. οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. *ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ

habet aliqd aduersũ te, relinque illic munꝰ tuũ corã altari, & abi, prius recõcilieris fratri tuo, & tũ ueniẽs offer munus tuũ. Habeto beneuolentiã cũ aduersario tuo cito, dũ es in uia cũ illo, ne qñ te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerẽ cõiȷciaris. Amẽ dico tibi, nõ exibis illinc, donec persolueris extremũ quadrantẽ. Audistis quod dictum fuerit antiquis, nõ cõmittes adulterium. At ego dico uobis, quod quicũqȝ aspexerit uxorẽ alterius, ad concupiscendũ eã, iã adulteriũ cũ ea cõmisit in corde suo. Quod si oculus tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illum, & abiȷce abs te. Expedit eñ tibi, ut pereat unũ membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ conȷciatur in gehennã. Et si dextera tua manꝰ obstiterit tibi, amputa eã, & ꝓiȷce abs te. Expedit eñ tibi, ut pereat unum membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ conȷciatꝰ in gehẽnã. Dictũ est autẽ, Quicũqȝ repudiauerit uxorẽ suã, det illi libellũ diuortiȷ. At ego dico uobis, qđ qsquis repudiauerit uxorẽ suã, nisi causa stupri, effi cit ut illa sit adultera, & quicunqȝ repudiatã duxerit, adulterium cõmittit. Rursum audistis, quod dictũ fuerit antiquis, non peierabis, sed persolues dño ea quæ iuraueris. At ego dico uobis, ne iuretis omnino, neqȝ per cœlũ, quia thronus dei est, neque per terrã, quia subsellium est pedũ illius, neqȝ per Hierosolyma, quoniã ciuitas est magni regis, neqȝ ꝑ caput tuũ iurabis, propterea quod nõ potes unum pilum album, aut nigrum facere. Sed erit sermo uester est est, non non. Porrò quod ultra hæc adiungitur, ex malo proficiscitur. Audistis quod dictũ fuerit, oculum pro oculo, & dentẽ pro dente. At ego dico uobis, ne resistatis malo, sed quisquis impegerit alapam in dexterã tuam maxillã, obuerte illi

ψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντί σοι
κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες
λθ̄ αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον,* καὶ ὅς τις σε ἀγγαρεύ-
ι σει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰ-
τοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δα-
νείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς. Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέ-
θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
μ̄ τὸν ἐχθρόν σου.* Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν. ἀγαπᾶ-
ε τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατα-
ρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦν-
τας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
νησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι
τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
μ̄α * Ἐὰν δὲ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
ε τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς
ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέ-
λειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
μβ̄ τέλειός ἐστιν.* Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑ-
ι μῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰδεμήγε, μισθὸν
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρα-
νοῖς. ὅτ' ἂν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ-
πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ τοι-
οῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ
δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστε-
ρά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεη-
μοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων
ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανε-
ρῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑπο-
κριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύ-
χεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅτ'
ἂν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλεί-
σας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ
ἐν τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius tra
here, ac tunicam tuam tollere, permitte il
li & pallium, & qui te adegerit ad miliari-
um unum, abito cum illo duo. Petenti abs
te dato. & cupientem mutuum accipere,
ne auerseris. Audistis quod dictum sit,
Diliges proximum tuum, & odio habe-
bis inimicum tuum. At ego dico uobis,
Diligite inimicos uestros, bene precemi-
ni deuouentibus uos, benefacite ijs, qui
uos odio prosequuntur, orate pro ijs, qui
lædunt & insectantur uos, ut sitis filij pa-
tris uestri, qui est in cœlis, quia solem su-
um exoriri sinit, super malos ac bonos, &
pluuiam mittit super iustos & iniustos.
Nam si dilexeritis eos, qui diligunt uos
quod præmium habetis? Nonne & pu-
blicani idem faciũt? Et si complexi fueritis
fratres uestros tantum, quid eximium fa-
citis? Nonne & publicani sic faciunt? Eri-
tis igitur uos perfecti, quẽadmodũ pater
uester qui est in cœlis, perfectus est. At- VI
tendite ne eleemosynam uestram præste-
tis coram hominibus, quo spectemini ab
illis. Alioqui præmiũ nõ habetis apud pa
trem uestrũ, qui est in cœlis. Itaq; cũ præ 2.
stas eleemosynã, ne tubis canatur ante te,
quemadmodũ hypocritæ faciũt in cõcilia
bulis, & in uicis, ut glorificentur ab homi
nibus. Amẽ dico uobis habent mercedẽ
suã. Ceterũ tu cũ præstabis eleemosynã, ne 3.
sciat sinistra tua, quod facit dextera tua, ut
sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuꝰ 4.
q uidet in occulto, ipse reddet tibi in pro-
patulo. Et cum oraueris, non eris quẽad- 5.
modum hypocritæ. Nã illi solent in cõci-
liabulis & in angulis platearum, stantes
orare, quo cõspicui sint hominibus. Amẽ
dico uobis, quod habent mercedẽ suã. Tu 6.
uero cum oras, introito in conclaue tuum,
& occluso ostio tuo, ora patrẽ tuũ qui est
in

ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* προ
σευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνι
κοί. δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσα
κουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν
γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑ-
μᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε
ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθή
τω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γε-
νηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν
σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βα-
σιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶ
νας ἀμήν.* ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ
παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πα-
τὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀν-
θρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πα-
τὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.* ὅταν
δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ
σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐ-
τῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύον-
τες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν
μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου
τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,
ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλ
λὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ
πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀπο-
δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* μὴ θησαυρίζετε ὑ-
μῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶ
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι,
καὶ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θη-
σαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου, οὔτε σὴς, οὔτε βρῶ
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσου-
σιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρός ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
* ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ
σῶμα σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός
σου πονηρὸς

in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, perſoluet tibi in propatulo. Verum orantes, ne ſitis multiloqui, ſicut ethnici. Putant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiantur. Ne igitur efficiamini ſimiles iſtorum. Nouit enim pater ueſter quibus rebus opus ſit uobis, priuſquam petatis ab illo. Ad hunc ergo modum orate uos, Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic etiam in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, & remitto nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne induCas nos in tentationem. Sed libera nos à malo. quia tuum eſt regnum, & potentia & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen. Proinde, ſi remiſeritis hominibus errata ſua, remittet & uobis pater ueſter cœleſtis. Quod ſi non remiſeritis hominibus errata ſua, nec pater remittet errata ueſtra. Porrò cum ieiunaueritis, ne ſitis ueluti hypocritæ tetrici. Obſcurant enim facies ſuas, quo perſpicuum ſit hominibus ipſos ieiunare. Amen dico uobis, habent mercedem ſuam. Tu uero cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne conſpicuum ſit hominibus te ieiunare, ſed patri tuo, qui eſt in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne reponatis uobis theſauros in terra, ubi erugo & tinea corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur. Sed recondite uobis theſauros in cœlo, ubi neq; erugo, neq; tinea corrũpit, & ubi fures non perfodiũt, neq; furantur. Nam ubi fuerit theſaurus ueſter, illic erit & cor ueſtrum. Lucerna corporis eſt oculus. Si igitur oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidũ erit. Quod ſi oculus tuus malus

σϑ πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σϑ σκοτεινὸν
ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ
μη σκότος πόσον; *οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις
8 δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτε-
ρον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέ-
ρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
μθ καὶ μαμωνᾷ. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ με-
ε ριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίη-
τε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ
σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερί-
ζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ
ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ
ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ
τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐν-
δύματος τί μεριμνᾶτε, καταμάθετε τὰ κρί-
να τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νή-
θει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πά-
σῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού-
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄν-
τα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον
ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ-
γοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι-
βαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνι-
ος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε
δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστε-
θήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν
αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς, ἀρ-
κετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. *μὴ κρίνετε,
μ ἵνα μὴ κριθῆτε, ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε,
β κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, με-
τρηθήσεται ὑμῖν. *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ
Να ε ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;
ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβα-
λῶ τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
ἰδοὺ

tuus malus fuerit, totũ corpus tuum tene-
brosum erit. Ergo si lumẽ quod est in uo-
bis, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ? Ne
mo potest duobus dñis seruire. Aut eñ
hunc habebit odio, & alterũ illũ diliget,
aut huic adhærebit, & alterũ illum negli-
get. Nõ potestis deo seruire & mãmonæ.
Propterea dico uobis, ne sitis solliciti uitæ
uestræ, qd esuri sitis, aut bibituri, neq; cor-
pori uestro, qbus indumẽtis usuri. Nõne
anima pluris est, cq; cibus, & corpus pluris
cq; indumentũ? Vertite oculos ad uolati-
lia cœli, quia nõ serunt neq; metunt, neq;
conuehunt in horrea, & pater uester cœle-
stis alit illa. Nonne uos longe præcellitis
illa? Quis autem ex uobis sollicite cogi-
tando, potest addere ad staturam suam
cubitum unum? ac de indumento quid
solliciti estis? Cognoscite lilia agri, quomo
do crescant. Non laborant, neq; nent. At
tamen (dico uobis) ne Solomonem qui
dem in uniuersa gloria sua, sic amictum
fuisse, ut unũ ex his. Quod si gramẽ agri,
qd' hodie cũ sit, cras in clibanũ mittit', de-
us sic uestit, an nõ multomagis uobis id fa
ciet, o parũ fidẽtes? Ne sitis igit' solliciti di
centes, Quid edemus aut quid bibemus,
aut qbus operiemur? Nã omia ista gẽtes
exquirũt. Nouit eñ pater uester cœlestis
quod opus habeatis his omnibus. Quin
potius quærite primum regnũ dei, & iusti
ciam eius, & hæc omnia adñciẽtur uobis.
Ne sitis igit' solliciti in crastinũ. nã crasti-
nus dies curã habebit sui ipsi9. Sufficit sua
diei afflictio. Nolite cõdẽnare, ne conde- VII
mnemini. Quo eñ iudicio iudicatis, eo iu
dicabit' de uobis. & qua mẽsura metimini,
ea metiẽt' uobis alñ. Cur aũt uides festucã
quæ est in ocło fratris tui, trabẽ aũt quæ est
in oculo tuo, nõ aiaduertis? Aut quõ dicis
fratri tuo, sine eximã festucã ex ocło tuo, &

ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκρι-
τά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφ-
θαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ
σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ
βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν
τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐ-
τοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες
ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν,
ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται
ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζη-
τῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.
ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ
ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐ-
τῷ; καὶ ἐὰν ἰχθῦν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώ-
σει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδα-
τε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑ-
μῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; * πάν-
τα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄν-
θρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος
γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ
τῆς στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύ-
χωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν,
καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς.
ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ
ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν
οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ ἀπὸ
τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς
ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ
εἰσι λύκοι ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐ-
τῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * μή τι συλλέ-
γουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ ἀπὸ
τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀ-
γαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σα-
πρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ.
οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πο-
νηροὺς ποιεῖν. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρ-
πούς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποι-
οῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν
ἐπιγνώσεσθε

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, eiice prius trabem ex oculo tuo, & tum perspicies, ut eximas festucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod sanctum est canibus, ne proieceritis margaritas uestras ante porcos, ne quando hi conculcẽt eas pedibus suis, & illi uersi in uos lacerent uos. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur uobis. Quisquis enim petit, accipit, & quicunque quærit inuenit, & pulsanti aperietur. An quisquam est uestrũ homo, qui si filius eius petierit panem, lapidẽ daturus sit illi? Aut si piscem petierit, num serpentem addet illi? Si uos igitur cum sitis mali, nostis dona bona dare filijs uestris, quanto magis pater uester, qui est in cœlis dabit bona, si postuletis ab ipso? Omnia igitur quæcunque uolueritis, ut faciant uobis homines, sic & uos facite illis. Hæc enim est lex & prophetæ. Introite per arctam portam, quoniam lata est porta, & spacioſa uia, quæ abducit in exitium, multique sunt, qui ingrediuntur per illam. Quoniam angusta est porta, & stricta uia, quæ abducit ad uitam, & pauci sunt, qui inueniunt illam. Cauete uero uobis à pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos, in uestitu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Num qui colligũt de spinis uuam? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit. Putris autem arbor, fructus malos facit. Non potest arbor bona, fructus malos facere. neque arbor putris, fructus bonos facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipsorum

b agnoscetis

ν θ γ ἐπϊγνώσεσθε αὐτοὺς. * οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύ-
ριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
νῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ
ἐν οὐρανοῖς. πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ-
μέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύ-
σαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβά-
λομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολ-
λὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐ-
τοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχω-
ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομί-
ξα ε αν. * πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους
τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν
ἀνδρὶ φρονίμῳ. ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκί-
αν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βρο-
χὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνε-
μοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔ-
πεσεν. τεθεμιλίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποι-
ῶν αὐτοὺς, ὁμιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ. ὅστις
ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον,
καὶ κατέβη ἡ βροχὴ. καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ
ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς με-
ξβ β γάλη. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ιη-
σοῦς τοὺς λόγους τούτους. ἐξεπλήσσοντο οἱ
ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσ-
κων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων. καὶ οὐχ ὡς
ξγ β οἱ γραμματεῖς. * καταβάντι δὲ αὐτῷ ϛ
ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
πολλοὶ, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσε-
κύνει αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν θέλῃς δύνα-
σαί με καθαρῖσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα,
ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ιησοῦς λέγων. θέλω, κα-
θαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέ-
πρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. ὅρα μηδε-
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ
ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε
ξδ γ μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόν- ζ
τι δὲ τῷ Ιησοῦ εἰς καπερναούμ, προσῆλ-
θεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐ-
τὸν καὶ λέγων. κύριε ὁ παῖς μου βέβληται
ἐν τῇ οἰκίᾳ

agnoſcetis eos. Non quiſquis dicit mihi domine, domine, introibit in regnum cœlorum, ſed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Multi dicent mihi in illo die, Domine, domine, nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas uirtutes præſtitimus? Ac tum confitebor illis, nunq̃ noui uos. Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem. Omnis enim qui audit ex me ſermones hos, & facit eos, adſimilabo illum uiro prudenti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram, & deſcendit hymber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non eſt proſtrata. Fundata em̃ fuerat ſuper petram. Et omnis qui audit à me ſermones hos, & non facit eos, adſimilabitur uiro fatuo, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam, & deſcendit hymber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & deiecta eſt, & fuit ruina illius magna. Et factum eſt, ut, cum finiſſet Ieſus ſermones hos, obſtupuerint turbæ ſuper doctrina illius. Docebat enim eos uelut habens autoritatem, & non ſicuti ſcribæ. Cum deſcendiſſet autem VIII de monte, ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ, & ecce leproſus accedẽs, adorauit eum dicens, Domine, ſi uelis, potes me mundare. protenſàq; manu, tetigit illum, dicens, Volo, mundus eſto, ac protinus mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Ieſus. Vide, ne cui dixeris, ſed abi oſtende teipſum ſacerdoti, & offer munus, quod iuſſit offerri Moſes in teſtimoniũ ipſis. Porrò cum ingreſſus fuiſſet Ieſus Capernaum, adijt eũ centurio, obſecrans eũ & dicens, Domine, famulus meus decũbit domi

ῷ τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ιησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ εἶπεν ὁ ιησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ. ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἐλθὼν ὁ ιησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς. καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλοὺς καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ. καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ὁ ιησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα

domi paralyticus, ac grauiter discruciat. Et dicit illi Iesus, Ego cum uenero medebor illi. Et respondens centurio dixit, Dñe, non sum idoneus, ut tectū meum subeas, imò tantum dic uerbum, & sanabitur famulus meus. Nā & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, uade, & uadit. & alteri, ueni, & uenit. & seruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se, Amen dico uobis, ne in Israel quidē tantum fidei reperi. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenturi sunt, & accumbēt cum Abraham & Isaac, & Iacob, in regno cœlorum, filij uero regni eijcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & stridor dentium. Et dixit Iesus centurioni, Abi, & quemadmodū credis, ita fiat tibi. & sanatus est famulus eius in hora illa. Et cū uenisset Iesus in domum Petri, uidit socrū illius in lecto decumbentem, & febricitantē, tetigitq; manum illius, & reliquit illam febris, & surrexit, ac ministrauit illis. Cum autem appetisset uespera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit spiritus uerbo, omēsq; male habentes sanauit, ut impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam cum ait, Hic infirmitates nostras suscepit, & morbos portauit. Cum uidisset autem Iesus turbas multas, circum sese, iussit, ut abirent in ulteriorem ripam, & cum adisset, unus scriba dixit ei, Præceptor, sequar te quocunque abieris. Et dicit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis non habet, ubi caput reclinet. Alius de numero discipulorum suorum dixit ei, Domine permitte mihi prius, ut abeam, & sepeliam patrem meū:

τέρα μου, ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. * καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταί, ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν. * εἰς χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον. καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ ἰησοῦ καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. * καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί

trem meum. At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accedentes discipuli, excitauerunt illum dicentes, Domine, serua nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus, increpauit uentos & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines uero admirabantur dicentes, Qualis est hic, quia uenti quoque & mare obediunt illi? Et cum uenisset ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi, erant autem sæui supra modum, adeo ut nemo posset transire per uiam illam. Et ecce uociferabantur dicentes, Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? uenisti huc ad cruciandum nos ante tempus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascẽs. Dæmones uero rogabant eum dicentes, Si eijcis nos, permitte nobis, ut demigremus in gregem porcorum. Et ait illis, Abite. Illi uero egressi abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum, per præceps in mare, & perierunt in aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt, & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit, in occursum Iesu. Et cũ uidissent illũ rogabant, ut decederet à finibus suis.

Et ingressus nauem, traiecit ac uenit in suam ciuitatem. Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentẽ. Cunq; uidisset Iesus, fidẽ illorũ, dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittunt

ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδοὺ τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ιησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἄρον σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκον σου. καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. * καὶ παράγων ιδ̄ ὁ Ιησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, * καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ Ιησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδόντες οἱ φαρϊσαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ Ιησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες. διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρϊσαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιοὺς. εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυν

ται οἱ

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat. Et cum uidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, ad quid uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrum enim est facilius dicere, remittunt tibi peccata, an dicere, surge & ambula? Vt aũt sciatis, qd' potestatẽ habeat filius hominis in terra remittendi peccata, tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuũ stratum, & abi in domũ tuam. & ille surrexit, abijtq; domum suã. Turbæ uero quæ uiderãt, admiratæ sunt & glorificauerunt deũ, qui dedisset potestatẽ talem hominibus. Et præteriẽs Iesus illinc, uidit hominem desidentem ad teloniũ Matthæum nomine, dicitq; ei, Sequere me. Atq; is surgẽs secutus est eũ. Et factũ est, ut Iesus accũberet in illius ædib⁹. Et ecce multi publicani & peccatores, q uenerãt, simul accubuerũt cũ Iesu, & discipulis illi⁹. Cũq; id uidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, cur cũ publicanis & peccatoribus sumit cibũ præceptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit illis, Non opus habent, ij qui ualidi sunt medico, sed qui male habẽt. Quin potius ite & discite, quid sit illud, misericordiã uolo, & non sacrificiũ. Nõ em̃ ueni ad uocandũ iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Tunc adeunt eũ discipuli Ioannis dicẽtes, Quam ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerũq;, discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lugere, quamdiu cũ illis est sponsus? Veniẽt aũt dies, cum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nullus immittit assumentum panni rudis in ueste ueteri. Aufert em̃ supplementum illius à uestimento, & peior ruptura fit. Neq; mittunt uinũ nouũ, in utres ueteres, alioqui rũpun

ιε περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. ιϛ περὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης. ιζ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. ιη περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ.

ται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ
ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον,
εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦν
οδ. ται. * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ιε
β ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων,
ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλ
θὼν ἐπίθες τὴν χεῖρα σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσε
ται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ιησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμοῤῥοοῦ ιϛ
σα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψα
το τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε
γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱμα
τίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ιησοῦς ἐπι
στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύ
γατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη
ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ
Ιησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ
ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυ
βούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ
γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει.
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχ
λος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς,
καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη
οε αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ πα ιζ
ι ράγοντι ἐκεῖθεν τῶν Ιησοῦ, ἠκολούθησαν
αὐτῶν δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες.
ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς
τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί.
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύ
ναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ
κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέ
γων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑ
μῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ
ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς λέγων, ὁρᾶ
τε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διε
φήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν
δὲ ἐξερχομένων, * ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐ ιη
τῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ
ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ
κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες,
ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ.
οἱ δὲ

tur utres, & uinum effunditur, & utres
pereunt. Sed mittunt uinum nouum in
utres nouos, & utraq; simul seruantur.
Hæc cum illis loqueret, ecce primas qui
dam uenit, & adorauit eum, dicens, Filia
mea modo defuncta est, sed ueni, & im-
pone manum tuam super illã, ac uiuet.
Et surgens Iesus secutus est eum, ac disci
puli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis
profluuio laborauerat duodecim an-
nos, accedens à tergo, tetigit fimbriam
uestimenti illius. Dixerat enim intra se
se. Si tantum tetigero uestimentum illi-
us, ero salua. At Iesus conuersus, ut ui-
dit illam, dixit, Confide filia, fides tua sal
uam te fecit. Et salua facta fuit mulier à
tempore illo. Et cum uenisset Iesus in
ædes primatis, uidissetq; tibicines, & tur
bam tumultuantem, dicit illis, Secedite,
non enim mortua est adolescentula, sed
dormit. Et deridebant illum. Cum autẽ
fuisset eiecta turba, introgressus tenuit
manum illius, & surrexit adolescentula.
Et emanauit rumor hic in totam terram
illam. Et cum discederet illinc Iesus, se
cuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac
dicentes, Miserere nostri fili Dauid.
At cum uenisset in ædes, adierunt il-
lum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me
hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus
domine. Tunc tetigit oculos illorum
dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis.
& aperti sunt illorum oculi. Et intermi-
natus est illis Iesus, dicens, Videte ne
quis sciat. At illi cum abissent, diuulga-
runt famam illius in tota terra illa. Il-
lis autem egredientibus, ecce adduxe-
runt illi hominem mutum dæmonia-
cum, & eiecto dæmonio, locutus est
mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicen-
tes, Nunquam apparuit sic in Israel.
At

δι δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ιησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν ἐκλελυμμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτ. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ, * καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ιθ δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἁλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ καναναίτης. καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ιησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν

At pharisæi dicebant, Per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et circumibat Iesus ciuitates omneis ac uicos, docens in synagogis illorum, & prædicans euangelium regni, & sanans omnẽ morbum & omnẽ languorem in populo. Cum uidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illas, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, nõ habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidẽ messis copiosa, cæterũ operarij pauci. Rogate igit' dñm messis, ut extrudat operarios in messẽ suã. Et x accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, ut eijcerent eos, & sanarent quẽuis morbũ, & quẽuis languorẽ. Porrò duodecim apostolorũ nomina sunt hæc. Primus Simon qui uocatur Petrus. Et Andreas frater eius. Iacobus filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi. Et Lebbæus, cognomento Thaddæus, Simon Cananeus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim, emisit Iesus, quibus præceperat dicens, In uiam gentiũ ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel. Profecti autem prædicate dicentes. Appropinquauit regnũ cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mũdate, mortuos suscitate, dæmonia eijcite. gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurũ, neq; argentum, neque æs in crumenis uestris, neq; peram ad iter, neq; duas tunicas, neq; calciamẽta, neq; uirgam, Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quancunq; ciuitatem, aut uicum fueritis ingressi, exquirite

τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν. κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν
πδ ε ἐξέλθητε. * εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν,
ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ἐὰν
δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς
πε ς ἐπιστραφήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς
μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμε-
νοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτι-
νάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων
καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πό-
πε ε λει ἐκείνῃ. * Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς
πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρό-
νιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περι-
πζ α στεραί. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων.
παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς,
καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσε-
σθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ
πη β τοῖς ἔθνεσιν. * ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς,
μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθή-
σεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε.
οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκ-
να ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
πθ σωθήσεται. * ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν
ι τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.
Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
ς θρώπου. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσ-
γ καλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδά-
σκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζε-
ιβ βοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. * οὐ-
δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-
καλυφθήσεται

quis in ea sit dignus, atq; illic manete do nec exeatis. Cū aūt intrabitis domū, salutate illā, & siquidē fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illā. Sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicūq; nō exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeūtes ex ædibus, aut ciuitate illa, excutite puluerē pedum uestrorū. Amē dico uobis, Tolerabilius erit terræ Sodomorū, & Gomorrhorum in die iudicij, cū ciuitati illi. Ecce ego emitto uos, uelut oues in medio luporum. Estote igit prudētes, ueluti serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete autē ab illis hominibus, tradent em uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos. quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in testimonium ipsis ac gētibus. At cum tradiderint uos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Nō em uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filiū, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos, & eritis odio habiti ab oībus, propter nomē meum. Verū qui sustinuerit usq; ad finem, hic saluus fiet. Cum autem persecuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliā. Amen dico uobis, Non perambulaueritis omnes ciuitates Israheliticas, quin iā uenerit filius hominis. Non est discipulus supra præceptorem, neq; seruus supra dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius. & ut seruus sit sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias uocauerunt Beelzebul, quanto magis domesticos illius? Ne igitur metuatis eos. Nihil enim est tectum, quod non sit re

tegendum

καλυφθήσεται. ☾ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσε-
ιγ ται.* ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν
ε τῷ φωτί. ☾ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε
ἐπὶ τῶν δωμάτων. ☾ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν
ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλ-
λον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, ☾ τὸ σῶ
μα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πε-
σεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν,
ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι,
ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολ
λῶν στρουθίων, διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅς
τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμ/
ιδ προσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.* ὅς
β τις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ
πων, ἀρνήσομαι αὐτὸν, κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ
ιε πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.* μὴ νομίσητε,
ε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐκ
ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλ-
θον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον, κατὰ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
☾ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ
ιζ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.* ὁ φιλῶν
ε πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξι-
ος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ,
οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ☾ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυ
ρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
ιη ἔστι μου ἄξιος.* ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
γ ἀπολέσει αὐτήν, ☾ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν
ιθ α αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.* ὁ δεχό-
μενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, ☾ ὁ ἐμὲ δε-
χόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.
κ* ὁ δεχόμενος προφήτου εἰς ὄνομα προφή/
β του, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δε-
χόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μι/
γ μισθὸν δικαίου λήψεται.* καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα
δ τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον
εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
κα μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.* καὶ ἐγένετο
α

ὅτε

tegendum,& nihil occultum, quin futu-
rū sit ut sciatur. Quod dico uobis in tene
bris, dicite in luce. Et quod in aurem au-
ditis, prædicate in tectis. & ne metuatis
uobis ab his qui occidūt corpus, animā
autem non possunt occidere. Sed metui
te magis illū, qui potest & animā, & cor-
pus perdere in gehenna. Nōne duo pas
serculi minuto asse uenēunt? & unus ex
illis nō cadet in terram, sine patre uestro.
Vestri uero etiā pili capitis omēs nume
rati sunt. Ne igitur metuatis. uos pluris
estis, cē multi passerculi. Omis igit' qui
cōfitebitur me corā hominibus, confite-
bor & ego illū corā patre meo, qui est in
cœlis. Porrō quisquis negauerit me corā
hominibus, negabo eum & ego corā pa-
tre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini,
quod uenerim ad mittendū pacē in ter-
ram. Non ueni ut mitterē pacem, sed gla
dium. Nā ueni ut dissidere faciā homi-
nē aduersus patrem suū, & filiā aduersus
matrē suā, & sponsam aduersus socrum
suā, & inimici hominis erunt, ī qui sunt
domestici ipsius. Qui amauerit patrem,
aut matrem ultra me, nō est me dignus,
& qui amauerit filiū, aut filiam supra
me, nō est me dignus. Et qui nō accipit
crucem suam ac sequitur me, non est me
dignus. Qui inuenerit animam suā, per
diturus est eam, & qui perdiderit animā
suam mea causa, inueniet eā. Qui reci/
pit uos, me recipit, & qui me recipit,
recipit eum qui misit me. Qui recipit
prophetā in nomine ꝓphetæ, mercedē
prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum
in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.
Et qcūq; ad bibendū dederit uni ex pu
sillis his poculū aquæ frigidæ tantū no-
mine discipuli, Amen dico uobis, nō per
diturus est mercedē suam. Et factū est XI
cum

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ιησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτου, μετέβη ἐκεῖθεν του διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. * ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμ κ
ρβ ε μωτηρίῳ τὰ ἔργα του χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτου, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ ιησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν, ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτος γάρ
ργ β ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. * ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

ρζ ε * τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε.

cũ finẽ feciſſet Ieſus mandandi duodecim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc, ut doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum. Ioannes autem cum audiſſet in carcere facta Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis dixit illi. Tu es ille, qui uenturus eſt, an alterum expectamus? Et reſpondens Ieſus dixit illis, Ite & renunciate Ioanni ea quæ auditis & uidetis. Cæci uiſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt euangelij nuncium. Et beatus eſt quiſquis nõ fuerit offenſus per me. Euntibus autẽ illis, cœpit Ieſus dicere turbis de Ioanne. Quid exiſtis in deſertum ut uideretis? Num arundinem quæ agitatur à uento? Age, quid exiſtis ut uideretis? Num hominẽ mollibus ueſtibus amictũ? Ecce qui mollia geſtant, in domibus regũ ſunt. At quid exiſtis uidere? Num prophetam? Certe dico uobis, & excellentiorem propheta. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciẽ tuã, qui præparaturus eſt uiã tuam ante te. Amen dico uobis, non exortus fuit inter eos, qui naſcuntur è mulieribus maior Ioanne Baptiſta. Attamen is qui minor eſt in regno cœlorum, maior illo eſt. Porro à diebus Ioannis Baptiſtæ, uſque ad hunc diẽ, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam omnes prophetæ, & ipſa lex, uſq; ad Ioannem prophetauerunt. Et ſi uultis recipere, ipſe eſt Helias ille, qui uenturus erat. Qui habet aures ad audiendum audiat. Sed cui aſſimilabo generationẽ hanc? Similis eſt pueris, qui ſedent in foris, & acclamant ſodalibus ſuis, ac dicunt, Tibia cecinimus uobis, & nõ ſaltaſtis.

σασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

ρη ε ρθ ι *τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσαι δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. *οὐαὶ σοι χοραζεὶν, οὐαὶ σοι βηθσαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου κατα βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. *ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς, εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. *πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, *καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τῖς ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς, ἀποκαλύψαι. *δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπάυσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. *Εν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ ιησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρϊσαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ

ρι ε ρια γ ριβ γ ριγ ιδ β

stis. lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit em̃ Ioannes, nec edens nec bibẽs, & aiũt, Dæmoniũ habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicũt, En hominẽ comedonẽ, & uini potorẽ, publicanis amicũ, ac peccatoribus, & iustificata est sapiẽtia à filijs suis. Tũc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quib⁹ æditæ fuerãt plurimæ uirtutes ipsius, quod non pœnituissent. Væ tibi Chorazin. Væ tibi Bethsaidan, quoniã si in urbe Tyri, aut Sidonis factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere, pœnituissent. Attamẽ dico uobis, Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die iudicij q̃ uobis. & tu Capernaũ, quæ es usq; ad cœlũ exaltata, usq; ad inferos detraheris, qm̃ si in Sodomis æditæ fuissent uirtutes, quæ æditæ sunt in te, mãsissent usq; ad hodiernũ diẽ. Verũtamẽ dico uobis, qd' Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, q̃ tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, quod absconderis hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Om̃ia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrẽ quisquam nouit, nisi filius, & cuicunq; uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugũ meũ super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus uestris. Iugũ enim meũ commodũ est, & onus meũ leue est. In illo tempore, XII
ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli uero illius esuriebant, & cœperũt uellere spicas, & comedere. At pharisæi cũ uidissent, dixerũt illi, Ecce discipuli tui faciũt, quod nõ

ὃ οὐκ ἔξεσι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν
ριε αὐτοῖς, *οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβὶδ,
ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους
τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐ-
τῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς
ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ
ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάβ
βατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; λέ-
γω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν.
εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν ἔλεος θέλω, καὶ οὐ
θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.
κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συ
ριε ναγωγὴν αὐτῶν. * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, καὶ
β τὴν χεῖρα ἔχων ξηρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες, εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;
ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβα
τον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν
εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πῶ
σῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε
ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν, τότε λέ-
γει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου,
καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ
ριζ ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβού-
δ λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
ριη λέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν
ι ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ
λοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετί-
μησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσω-
σιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν
ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν
ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ
κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐ
δὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλα-
τείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμ-
μένον οὐ κατάξει, καὶ λίνον τυφόμενον, οὐ
σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν,
καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν,

τότε

quod non licet facere in sabbato. Ille ue
ro dixit eis, Nō legistis quid fecerit Da-
uid, cū esuriret ipse, & ij qui erāt cū illo?
Quomodo ingressus sit in domū dei, &
panes propositionis ederit, quos ipsi nō
licebat edere, neq; ijs qui cum illo erant,
nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis
in lege, quod sabbatis sacerdotes in tem
plo sabbatū prophanant, & crimine ua-
cant? Dico aūt uobis, quod tēplo maior
est hoc in loco. Quod si sciretis, quid sit,
misericordiam uolo, & non sacrificium,
nequaq; condēnassetis insontes. Nam
dñs est & sabbati, filius hominis. At pro
gressus illinc, uenit in synagogā illorū, &
ecce homo erat, manū habens aridā, &
interrogabant illū, dicentes, Licet ne sab
batis curare? ut accusarent eū. At ille di-
xit eis, Quis erit ex uobis homo, qui ha-
bebit ouem unam, & si ea inciderit sab-
batis in foueā, nōne apprehendet illā &
eriget? Quanto igit̄ præstantior est ho-
mo oue? Licet igit̄ sabbatis beneficio af
ficere. Tūc dicit homini, Extende manū
tuā, & is extēdit, ac restituta est sanitati, si
cut altera. Porrò pharisæi egressi, cœpe-
rūt consiliū aduersus eū, quō illū perde-
rēt. At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, se
cutæq; sunt eū turbæ multæ, & sanauit
eos oēs, & interminatus est illis, ne se fa-
cerent manifestū, ut compleret̄ quod dic-
tū erat per Esaiam prophetā, qui ait, Ec
ce filius meus, quē elegi, dilectus meus,
in quo sibi bene cōplacuit anima mea.
Ponam spiritū meum super illū, & iudi
ciū gentibus annūciabit. Nō contendet,
neq; damabit, neq; audiet quisq; in pla
teis uocē eius. arundinē comminutā, nō
confringet, & linum fumigans nō extin
guet, donec eiiciat ad uictoriam iudiciū,
& in nomine illius gentes sperabunt.

Tunc

κβ̄ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ.

ριθ̄ ε *τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος κβ̄
τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε
τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν.
ρκ̄ ζ *καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μή
τι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς δαβίδ; *οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀ-
ρκα β κούσαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαι-
μόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
ρκβ̄ β δαιμονίων. *εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις
αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία μερι-
σθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ πᾶσα πό-
λις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσε
ται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσετε ἡ βα-
σιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλ
λω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλ
λουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἐσόνται κριταί.
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰ
κίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπᾶσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ,
κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ,
ρκγ̄ β σκορπίζει. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁ-
μαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς
ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφη-
μία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς
ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀ-
φεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύ
ματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ,
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλον-
ρκδ̄ ι τι. *ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν
καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον
σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγα-
θὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ πε-
ρισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
ρκε̄ ε *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυ
ροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονη-
ρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ, ἐκβάλ-
λει πονηρὰ

Tunc adductus est ad eum, qui dæmo-
nio agitabatur cæcus ac mutus, & sana-
uit illum, ita ut cæcus ac mutus, & loque-
retur & cerneret. Et obstupuerũt omnes
turbæ, dicebantq́ꝫ, Num hic est ille filius
Dauid? At pharisæi cum audissent, dice
bant, Hic non eijcit dæmonia, nisi præsi-
dio Beelzebul principis dæmoniorũ. Ie-
sus autem cum sciret cogitationes illorũ,
dixit illis, Omne regnũ diuisum aduer-
sus sese desolatur, & omnis ciuitas, aut
domus diuisa aduersus seipsam, non sta
bit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus
seipsum diuisus est. Quomodo igit̃ sta-
bit regnum illius? Et si ego præsidio Be-
elzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius
præsidio eijciunt? Propterea ipsi iudica-
bunt de uobis. Quod si spiritu dei ego
eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos re
gnum dei. Alioqui quomodo potest ali
quis intrare domum potentis, & uasa il-
lius diripere, nisi prius uinxerit potentẽ,
& tunc domũ illius diripiet? Qui nõ est
mecum, aduersum me est, & qui non cõ-
gregat mecum, spargit. Propterea dico
uobis, Omne peccatum & conuicium re
mittetur hominibus, at conuicium in spi
ritum, nõ remittetur hominibus. Et qui
cunque dixerit uerbum aduersus filium
hominis, remittetur illi. Qui autem dixe
rit aduersus spiritum sanctum, non re-
mittetur ei, neque in præsenti sæculo, ne-
que in futuro. Aut facite arborem bonã,
& fructum eius bonum, aut facite arbo-
rem uiciosam, & fructũ illius uiciosum.
Nam è fructu arbor agnoscitur. Proge-
nies uiperarum, quomodo potestis bo-
na loqui, cum sitis mali? Siquidẽ ex abũ
dantia cordis os loquitur. Bonus homo
è bono thesauro cordis, expromit bona.
& malus homo ex malo thesauro depro
c mit mala.

Non, q̃ magnitudine sua ... mitti non possit, 1 Tim. 3. sed, q̃ illud committentes ... scientes-volentes Finalit... recipere nolint.

κγ̄ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον.

ρκϛ̄ λει πονηρὰ. * Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
ι ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
Εκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν
ρκζ̄ λόγων σου καταδικασθήσῃ. * Τότε ἀπεκρίθη-
ε σάν τινες τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων λέ-
γοντες. * διδάσκαλε, θέλομεν ἀπό σου ση- κγ̄
ρκη̄ μεῖον ἰδεῖν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
ε γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν ἰω-
νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρι-
νοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γε-
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφί-
αν σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶν-
ρκθ̄ τος ὧδε. * ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ε ἐξέλθη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύ-
δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
ρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν
μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχο-
λάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυ-
τοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυ-
τοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνε-
ται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρο-
να τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύ-
ρλ̄ τῃ τῇ πονηρᾷ. * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
β ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶ-
πε δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου, καὶ οἱ
ἀδελφοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι
λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι
αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μητήρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν
οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπὶ τοὺς

EVANGELIVM

mit mala. Sed dico uobis, quod de quo-
cunq; uerbo ocioso, quod locuti fuerint
homines, reddituri sunt rationem in die
iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis,
& ex dictis tuis condemnaberis. Tunc
interrogauerunt eum quidam è scribis
ac pharisæis dicentes, Præceptor, uolu-
mus ex te signum uidere. At ille respon-
dens dixit illis, Generatio praua & adul
tera signũ quærit, & signum non dabi-
tur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quẽ
admodũ em̃ fuit Ionas in uẽtre ceti tri-
bus diebus, ac tribus noctibus, sic erit fi-
lius hominis in corde terræ, tribus die-
bus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ
surgent in iudicio, cum generatione hac,
& condemnabũt eam, quod ipsi resipue
rint ad prædicationẽ Ionæ. Et ecce plus-
quam Ionas est hoc loco. Regina Au-
stri surget in iudicio cum generatione
hac, & condemnabit eam, quod uenerit
à finibus terræ, ad audiendam sapientiã
Solomonis. Et ecce plusq; Solomon
est in hoc loco. Cum autem immundus
spiritus exierit ab homine, perambulat
per arentia loca, quærens requiem, & nõ
inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum
meam unde exiui, & cum uenerit, reperit
eam uacantem, & scopis purgatam, atq;
ornatam. Tunc abit, & adiungit sibi se-
ptem alios spiritus sceleratiores se, & in-
gressus inhabitat illic, & fiunt postrema
hominis illius, peiora primis. sic erit &
generationi huic peruersæ. Cum autem
adhuc loqueret turbis, ecce mater & fra-
tres eius stabant foris, quærẽtes ei loqui.
Dixit aũt illi quidam, Ecce mater tua, &
fratres tui foris stant, quærentes tibi lo-
qui. At ille respondens dixit ei, qui sibi
renunciauerat, Quæ est mater mea, aut
qui sũt fratres mei? Et ꝓtenta manu sua
in

κ̅δ̅ περὶ τῶν παραβολῶν.

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μη-
τήρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποι-
ήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μητήρ
ρλα̅ β ἐστιν. * Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξελθὼν ὁ Ιη-
σοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θά-
λασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχ-
λοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάν-
τα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰ-
γιαλὸν ἑστήκει, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολ- κδ̅
λὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ
σπείρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐ-
τὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε
τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα
δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε
γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ
τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατεί-
λαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔ-
χειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ
τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ
ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ
τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν,
ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριά-
κοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ.
διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέ-
δοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας
ρλβ̅ ε τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. * ὅς τις
γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσε-
ται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται
ρλγ̅ α ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐ-
τοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν,
καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐ δὲ συνίου-
σιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προ-
φητεία ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσε-
τε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέ-
ψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ
ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ
βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς
ὀφθαλμοῖς

in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quisquis enim fecerit uoluntatem patris mei, qui est in cœlis, ipse meus frater & soror & mater est.

In die uero illo, egressus Iesus è domo, sedit iuxta mare, & congregatæ sunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipse nauim ingressus sederet, & uniuersa turba in littore stabat. Ac dicebat illis multa per similitudines, dicens: Ecce exijt qui seminabat ad seminandum, & cum seminaret, alia quidem ceciderunt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ceciderũt in loca saxosa, ubi non habebãt multũ terræ, & protinus exorta sunt, propterea quod non haberent profunditatem terræ. cum autem exortus esset sol, exusta sunt, & quia non habebãt radicem, exaruerunt, Alia rursus ceciderunt in spinas, & insurrexerunt spinæ, & suffocauerũt ea, Alia uero ceciderunt in terrã bonã, & dederunt fructum, aliud quidẽ cẽtuplũ, aliud uero sexagecuplũ, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Et adeuntes discipuli dixerũt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille respondens dixit, Vobis datũ est nosse mysteria regni cœlorũ, illis autẽ nõ est datum. Quisquis enim habet dabitur illi, & reddetur abundantior. Quisquis autem non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis, quia uidentes non uident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. & completur in illis prophetia Esaiæ, quæ dicit, Auribus audietis, & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non cernetis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos occluserunt, ne quando uiderent

XIII

ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, & τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.* ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, & οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, & οὐκ ἤκουσαν.* ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, & ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.* ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρός, & ἐπέσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, & καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη & τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά

oculis, & auribus audirent, & corde intelligerent, & conuertantur, & sanem illos. Vestri uero beati sunt oculi, quia uidẽt, & aures uestræ, quia audiunt. Amen dico uobis, quod multi prophetæ & iusti desyderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Vos igitur audite parabolam seminantis. Cum quiuis audit sermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus, & rapit id quod seminatum est in corde illius. hic est qui iuxta uiam seminatus fuit. At qui in petricosa semen iactum exceperat, hic est, qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud. uerum non habet radicem in semetipso, sed temporarius est. Porrò cum inciderit afflictio, aut persecutio propter sermonem, cõtinuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est, qui uerbum audit, & cura seculi huius, deceptioq; diuitiarum suffocat sermonem, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit semen, hic est, qui sermonem audit & intelligit, qui deniq; fructum quoq; reddit ac facit, alius quidem cẽtuplum, alius uero sexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolã proposuit eis, dicens, Assimilatum est regnum cœlorum homini seminãti bonum semen in agro suo, sed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticum, abiitq;. Cum autẽ germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autẽ serui patrisfamilias, dixerunt illi, Domine, nõne bonũ semen seminabas in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autẽ dixerunt illi, Vis igit' abeamus & colligamus

μὴν αὐτά

μον ἀυτά; ὁ δὲ ἔφη. ὄυ, μή ποτε συλλέγον
τες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα ἀυτοῖς
τὸν σῖτον, ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα
μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισ-
μοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον
τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε ἀυτὰ εἰς δεσμὰς
πρὸς τὸ κατακαῦσαι ἀυτά, τὸν δὲ σῖτον συν
ρλζ̄ β αγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * ἄλλην
παραβολὴν παρέθηκεν ἀυτοῖς, λέγων. ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ὀυρανῶν κόκκῳ σινάπε-
ως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀ-
γρῷ ἀυτοῦ, ὃ μικρότερον μὲν ἐστι πάντων
τῶν σπερμάτων. ὅτ' ἂν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν
λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε
ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ ὀυρανοῦ, καὶ κατασκη-
ρλη̄ ε νοῦν ἐν τοῖς κλάδοισ ἀυτοῦ. * Αλλην πα-
ραβολὴν ἐλάλησεν ἀυτοῖς. ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν ὀυρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦ-
σα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία
ρλθ̄ ς ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλά
λησεν ὁ Ιησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις,
καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει ἀυτοῖς,
ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφή-
του λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ
στόμά μου, ἐρεύξομαι ἀποκεκρυμμένα ἀ-
ρμ̄ ι πὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς
ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ιησοῦς· καὶ
προσῆλθον ἀυτῷ οἱ μαθηταὶ ἀυτοῦ, λέγον-
τες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζι-
ζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν
ἀυτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἔστιν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσ-
μος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ
υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνια εἰσὶν οἱ
υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων ἀυ-
τά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμὸς συν-
τέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγ-
γελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζά-
νια, καὶ πυρὶ κατακαίετε, οὕτως ἔσται ἐν τῇ
συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους ἀυτοῦ,
καὶ

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum col-
ligitis zizania, eradicetis simul cum il-
lis & triticum, sinite pariter crescere u-
traque usque ad messem, & in tem-
pore messis dicam messoribus: Colli-
gite primum zizania, & colligate in fa-
sciculos ad comburendum ea: triti-
cum uero congregate in horreum me-
um. Aliam parabolam proposuit eis,
dicens. Simile est regnum cœlorum
grano sinapis, quod acceptum homo
seminauit in agro suo, quod minimum
est omnium seminum. Cæterum ubi
excreuerit maximum est inter holera,
& fit arbor, adeo ut ueniant uolucres
cœli, & nidulentur in ramis illius. Aliam
parabolam dixit illis: Simile est re-
gnum cœlorum fermento, quod acce-
ptum mulier abscondidit in farinæ sa-
tis tribus, donec fermentaretur totum.
Hæc omnia locutus est Iesus per para-
bolas ad turbas, & sine parabola ni-
hil locutus est illis, ut compleretur quod
dictum fuerat per prophetam qui ait:
Aperiam in parabolis os meum, eru-
ctabo abscondita à constitutione mun-
di. Tunc dimissis turbis, uenit in do-
mum Iesus, & accesserunt ad illum di-
scipuli eius, dicentes, Dissere nobis
parabolam zizaniorum agri. At ille re-
spondens, dixit illis, Qui seminat bo-
num semen, est filius hominis. ager au-
tem est mundus. Porrò bonum semen,
ij sunt filij regni. zizania uero sunt, fi-
lij illius mali. inimicus autem qui se-
minat ea, est diabolus. messis ue-
ro consummatio sæculi est. messores
autem angeli sunt. Sicut igitur colli-
guntur zizania, & igni comburuntur,
sic erit in consummatione sæculi huius.
Mittet filius hominis angelos suos,

καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦν-
τας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων
ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. πάλιν ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κε-
κρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρω-
πος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀ-
γοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμ-
πόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. ὃς εὑ-
ρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελ-
θὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγό-
ρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγού-
σῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ
τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν
τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβα-
λον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶ-
νος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφο-
ριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυ-
ρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνή-
κατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, Ναὶ κύ-
ριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμ-
ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
ρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅς
τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ
ρμα παλαιά. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
α ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν
ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε
ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ
σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ
τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ,
καὶ

& colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis. ibi erit ploratus stridorq́ dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quē repertum homo abscondidit: & præ gaudio quod habet super eo abit, & omnia quæcūq; habet uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærenti pulchras margaritas: qui cum inuenerit unam preciosam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod cum impletum fuisset subduxerunt in littus, & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa, quæ uero mala foras abiecerunt. Sic futurum est in consummatione sæculi. uenient angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus: Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi: Etiam domine. At ille dixit illis: Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut cum finisset Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et cum uenisset in patriam suam, docuit in synagoga illorū, ita ut stuperent ac dicerent: Vnde huic sapiētia hæc & uirtutes? Nonne hic est ille fabri filius? Nonne mater eius uocatur Mariam, & fratres

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτου ἰάκωβος & fratres eius Iacobus &
καὶ ἰωσῆς καὶ σίμων καὶ ἰούδας; καὶ Ioſes & Si-
αἱ ἀδελφαὶ αὐτου οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς mon & Iudas? & ſorores illius nonne
εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; omnes apud nos ſunt? Vnde igit huic
γμβ καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ιη̄ς hæc omnia? Et offendebantur ſup eo. Ie-
α σοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτι ſus autē dixit illis: Non eſt propheta ex
μος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτου, & ἐν τῇ οἰ pers honoris niſi in patria ſua, & domo
κίᾳ αὐτ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολ ſua. Et non ædidit illic uirtutes multas
γμγ λὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * Ἐν ἐκείνῳ τῷ κε propter incredulitatem illorum.
β καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκο In illo tēpore audiuit Herodes tetrar- XIIII
λὴν ιησου, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτ, οὗτός ἐστιν cha famā Ieſu, & dixit famulis ſuis: Hic
ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νε eſt Ioannes baptiſta, is ſurrexit à mor-
κρῶν, καὶ διὰ τουτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν tuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam
γμδ αὐτῷ. * ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τὸν ἰωάννην Herodes cœperat Ioannem & uinxerat,
β ἔδησεν αὐτόν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ ἡρω ac poſuerat in carcere propter Herodia-
διάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ dem uxorem Philippi fratris ſui. Dice-
αὐτου. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης. οὐκ ἔξεστί bat enim illi Ioannes: Non licet tibi ha-
σοι ἔχειν αὐτήν. & θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, bere eam. Et cū uellet eum occidere, me-
ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐ tuebat multitudinem, propterea quod
γμε τὸν εἶχον. * γενεσίοις δὲ ἀγομένοις τοῦ ἡρῴ illum ceu prophetam habebant. Cum
s δου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν autem celebraretur natalis Herodis, ſal-
τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μετ tabat filia Herodiadis inter illos, & pla-
ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῶναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. cuit Herodi. Vnde cum iureiurando pol
ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρός licitus eſt, ſe daturum illi quicquid pete-
αὐτῆς. δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κε ret. At illa prius inſtructa a matre ſua:
φαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐλυπήθη ὁ βα Da mihi, inquit, hic in patina caput Io-
σιλεύς. διὰ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακει annis baptiſtæ. Et indoluit rex: attamē
μένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμ propter iuſiurandum, & eos qui ſimul
ψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυ accumbebant iuſſit dari: & miſſis carni-
λακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτου ἐπὶ πί ficibus, amputauit caput Ioannis in car-
νακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε cere: & allatum eſt caput eius in patina,
τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ datumq; eſt puellæ, atq; illa obtulit ma-
αὐτου, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ tri ſuæ. Et acceſſerunt diſcipuli eius, & ſu-
γμς ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ιησοῦ. * καὶ ἀκού ſtulerūt corpus, ac ſepelierūt illud: abie-
γ σας ὁ ιησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ runtq; & renunciarunt Ieſu. Id cū audiſ-
εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀ ſet Ieſus, receſſit illinc in naui ad deſertū
κούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ locum ſeorſim. Et cum audiſſent turbæ,
πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ſecutæ ſunt illum itinere pedeſtri relictis
ιησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγ urbibus. Et egreſſus Ieſus uidit multam
χνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς turbam: & tactus eſt affectu miſericor-
γμζ ἀῤῥώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομένης, diæ erga illos, ſanauitq; ex illis qui male
α ualebant. Porrò cum appetiſſet ueſpera,

προσῆλθον adierunt

κϛ̄ περὶ τῶν ε̄ ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

προσῆλθεν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγον
τες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη
παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀ-
πελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν
ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς.
οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς
ὑμεῖς φαγεῖν, οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ κϛ̄
ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο
ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.
καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ
τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν
οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε
τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ
τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορ-
τάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασ-
μάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθί-
οντες ἦσαν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι χω-
ρμη̄ ρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ εὐθέως ἠνάγ-
ς κασεν ὁ Ιησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέ-
ρμθ̄ ραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπο-
β λύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κα-
ρμ̄ τ' ἰδίαν προσεύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης,
δ μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον
τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν
κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλ-
θε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ιησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ κζ̄
τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μα-
θηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦν-
τα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάν-
τασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκρα-
ξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, λέ-
ρμᾱ γων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀπο-
ι κριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ,
κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ
εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέ-
τρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν
πρὸς τὸν Ιησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυ-
ρόν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι
ἔκραξε

κζ̄ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου.

EVANGELIVM

adierunt eum discipuli ipsius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterijt, Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant sibi cibaria. At Iesus dixit illis, Non est illis necesse ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei, Non habemus hic nisi quinq; panes, & duos pisces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisq; quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis, benedixit, & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt, & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere uiri fermè quinquies mille præter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos, ut conscenderent nauim, & præcederent se in ripam ulteriorem, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis, ascendit in montem solus ad orandum. Cum autem aduenisset uespera, solus erat illic. Cæterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uentus erat aduersus. Quarta autem noctis uigilia abijt ad illos Iesus, ambulans super mare, & ubi uidissent eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Spectrum est, ac præ metu exclamauerunt, sed statim locutus est illis Iesus, dicens. Bono animo este, Ego sum, ne terreamini. Respondens autem illi Petrus, dixit, Domine, si tu es, iubeto me ad te uenire super aquas. At ille dixit, ueni. Et cum descendisset è naui Petrus, ambulabat super aquas, ut iret ad Iesum. Cæterum cum uideret uentum ualidum, territus est, & cum cœpisset demergi, clamauit

ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ
ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο
αὐτου, καὶ λέγει αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδί
ς βασας; * Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖ/
ον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, οἱ δὲ ἐν τῷ πλοί-
ῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγον-
γ τες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * Καὶ διαπεράσαν-
β τες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέθ. καὶ ἐπι
γνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου,
ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μό-
γνδ νον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐ-
ς τοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε
προσέρχονται τῷ ΙΗΣΟΥ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύ-
μων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες.
διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν
παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νί-
πτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθί
ωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί
καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνε-
τείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν
μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέ-
ρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε.
ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὃ
ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν
πατέρα αὐτου ἢ τὴν μητέρα αὐτου. καὶ ἠκυρώ-
σατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παρά-
δοσιν ὑμῶν. ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευ
σε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων. ΕΓΓΙΖΕΙ μοι ὁ λα
ὸς οὗτος τοῖς στόμασι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί
με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει
ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δέ σέβονταί με, διδάσκον/
τες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.
καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐ
τοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκ-
πορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν
ἄνθρωπον. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
αὐτου, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι,
ἀκούσαντες

clamauit, dícẽs, Domine ſerua me. Con
tinuo autem extenta manu, apprehen
dit eum, & dixit illi, Exigua fiducia præ/
dite, cur hæſitabas? Et cum eſſent ingreſ
ſi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui
erant in naui, acceſſerunt & adorauerũt
eum, dicentes, Vere dei filius es. Et cũ tra
ieciſſent, uenerunt in terrã Genneſareth.
Et cũ agnouiſſent illũ uiri loci illius, emi
ſerunt nuncios in totã undiq; finitimam
regionẽ illã, & obtulerunt illi omnes ma
le habentes, & obſecrabant eũ, ut tantũ
tangerent fimbriam ueſtimẽti ipſius, &
quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.

Tunc accedunt ad Ieſum, qui ab Hie/ XV
roſolymis uenerant ſcribæ & phariſæi,
dicentes, Quare diſcipuli tui tranſgredi-
untur traditionem ſeniorum? Nõ enim
abluunt manus ſuas, cum edũt panẽ. At
ille reſpondens, dixit eis, Quare & uos
tranſgredimini præceptum dei propter
traditionem ueſtram? Nam deus præce
pit, dicens, Honora patrẽ & matrem. &
qui maledixerit patri aut matri, morte
moriatur. Vos autem dicitis, Quicunq;
dixerit patri aut matri: quicquid doni à
me profecturum erat, id in tuum uerti-
tur commodum, & non honorabit pa-
trem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum
feciſtis præceptum dei propter traditio-
nem ueſtram. Hypocritæ, recte de uobis
prædixit Eſaias, dicens, Appropinquat
mihi populus hic ore ſuo, & labijs me ho
norat, cæterum cor eorum procul abeſt à
me, ſed fruſtra me colunt, docentes do-
ctrinas, præcepta hominum. Et aduoca/
tis ad ſe turbis, dixit eis, Audite & intel/
ligite. Non quod ingreditur in os, impu
rat hominẽ, ſed quod egreditur ex ore, hoc
impurũ reddit hominẽ. Tunc accedẽtes
diſcipuli, dixerunt illi. Noſti phariſæos,

audito

κθ̄ πρὶ τῆς χαναναίας.

ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλήσθησαν;
ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. πᾶσα φυτεία,
ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐράνιος,
ρμϛ̄ ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτοὺς, ὁδηγοί
ε εἰσι, τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφ-
λὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ρμζ̄ πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶ-
ς πεν αὐτῷ, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύ-
την. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς
ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰς-
πορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν
χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκ
πορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας
ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισ-
μοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλο
παὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά
ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνί-
πτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ιησοῦς, ἀνεχώρησεν,
εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος, * καὶ ἰδοὺ γυ κθ̄
νὴ καναναῖα ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦ-
σα, ἔκρασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύ-
ριε υἱὲ δαβὶδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμο-
νίζεται, ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐ-
τὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει
ρμη̄ ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ
ε ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολω
ρμθ̄ λότα οἴκου ἰσραὴλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύ-
ς νησεν αὐτῷ λέγουσα. κύριε βοήθει μοι. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν
τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνα-
ρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνά-
ρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων
ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε
ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι
μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέ-
λεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας
ρξ̄ ἐκείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ιησοῦς ἦλθε
ς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας καὶ
ἀναβὰς

audito sermone isto offensos fuisse? At ille respondens, ait, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Omittite illos, duces sunt cæci cæcorum. Porrò, si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Respondens autem Petrus, dixit ei, Dissere nobis parabolā istam. Iesus autem dixit, Adhuc & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in secessum eijcitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa impurum reddunt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, conuicia. Hæc sunt quæ impurant hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digressus illinc Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens, Miserere mei domine fili Dauid. Filia mea misere à dæmonio agitatur. Ille uero non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant illum, dicentes, Amitte illam, nam clamat post nos. At ille respondens, dixit, Non sum missus, nisi ad oues perditas domus Israëliticæ. Illa uero uenit & adorauit eū dicens, Domine succurre mihi. At ille respondens dixit, Non est honestum, sumere panē filiorum, & obijcere catellis. Hæc autē respondit, Certe domine, Etenim catelli edūt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respōdēs Iesus dixit illi. O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut uis. Et sanata fuit filia eius ex eo tēpore. Et progressus illinc Iesus, uenit iuxta mare Galilææ, & conscenso

ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλ- λ
θον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν, χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς, καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς, ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.
ξξ s * ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν, σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν λα ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσιν, καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ, καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον. καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.
ξξα δ καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς, * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς, καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς συγνάζων. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν
ξξγ s καιρῶν οὐ δύνασθε; * γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
ξξδ b αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ

consceníso monte, sedebat illic. Et accesse-
runt ad eum turbæ multæ, ducentes se-
cum claudos, cæcos, surdos, mutilos, &
alios multos, & abiecerũt eos ad pedes Ie
su. & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ
sint, cum uiderent mutos loqui, muti-
los esse sanos, claudos ambulare, cæcos
uidere, & glorificabant deũ Israel. Iesus
autem uocatis ad se discipulis suis dixit,
Miseret me turbæ, propterea quod iam
triduum perseuerant apud me, & nõ ha-
bent, quod edant, & dimittere eos ieiu-
nos nolo, ne deficiant in uia. Et dicunt
ei discipuli eius, Vnde nobis in solitu-
dine panes tam multi, ut saturemus
turbã tantam? Et dicit illis Iesus, Quot
panes habetis? At illi dicunt, Septem
& paucos pisciculos. Et iussit turbas dis-
cumbere in terra. Et sumpsit septem pa
nes, ac pisces, & postquam gratias
egisset, fregit, deditque discipulis suis.
discipuli uero turbæ, comederuntque
omnes & saturati sunt, & sustulerunt,
quod supererat fragmentorum se-
ptem sportulas plenas. At ij qui come
derant, erant quater mille uiri, præter
mulieres & pueros. Et dimissis turbis,
conscendit nauim, uenitque in fines Ma
gdala.

Et aggressi pharisæi unà cum Sad xvi
ducæis tentantes rogabant eum, ut si-
gnum è cœlo ostenderet sibi. At ille re-
spondens dixit eis, Cum cœperit esse
uespera, dicitis, serenitas erit, nam rubet
cœlum, & mane, hodie tempestas, rubet
enim cœlum tristæ. Hypocritæ, faciem
cœli scitis dijudicare, signa uero tempo-
rum non potestis? Natio praua, & adul-
tera, signum requirit, & signum non da-
bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ.
Et relictis illis abijt. Et cum uenissent

discipuli

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθον-
το ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,
ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φα
ρξε ρϊσαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διελο- λβ
ϛ γίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ
ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ Ιησοῦς εἶπεν αὐ-
τοῖς. τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπι-
στοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐ
δὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πέν-
τακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβε-
τε. οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχι-
λίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ
νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέ-
χετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδ-
δουκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν
προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀ-
πὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδου-
καίων. * Ελθὼν δὲ ὁ Ιησοῦς εἰς τὰ μέρη λγ
καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ
ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ
εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι
δὲ ἡλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προ-
φητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγε-
τε εἶναι; Αποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶ-
πεν. Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς εἶπεν αὐτῷ.
ρξζ * Μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ
ι αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατὴρ
μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω,
ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ.
οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι
ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω
σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ
ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν
τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς,
ρξη ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διε-
β στείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴ-
πωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν Ιησοῦς ὁ Χριστός. ἀπὸ
τότε ἤρξατο ὁ Ιησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱερο-
σόλυμα

discipuli eius, in ulteriorē ripā, ꝑ obliuio-
nē nō sūpserāt panes. Iesus aūt dixit illis,
Videte & cauete à fermēto pharisæorū,
ac sadducæorū. At illi reputabāt intra se
se, dicētes, Panes nō sumpsimus. Quod
ubi cognouit Iesus, dixit illis, Quid cogi
tatis intra uosipsos, o parū fidentes, qd'
panes nō sumpseritis? Nondū intelligi-
tis, neq; memoria tenetis, quinq; illos pa
nes, cū homines essēt quinquies mille, &
quot cophinos sustuleritis? Neq; septē
illos panes, cū homines essēt quater mil-
le, & quot sportas acceperitis? Qui fit, ut
nō intelligatis, me nō de pane dixisse uo
bis illud, ut caueretis à fermēto pharisæo
rū & sadducæorū? Tūc intellexerūt, qd'
nō iussisset cauere à fermēto panis, sed à
doctrina pharisæoꝝ, & sadducæorū. Cū
uenisset aūt Iesus in partes Cesareæ eius
quæ cognominat' Philippi, interrogauit
discipulos suos dicēs, Quē me dicūt ho-
mines esse filiū illū hoīs? Illi uero dice-
bāt, Alij quidē Ioannē Baptistā, alij ue-
ro Heliā, alij uero Hieremiā, aut unū de
numero prophetarū. Dicit illis, At uos,
quē me dicitis esse? Respondens aūt Si-
mon Petrus, dixit, Tu es Christus ille fi-
lius dei uiuētis. Et respondēs Iesus dixit
illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro
& sanguis nō reuelauit tibi, sed pater me
us qui est in cœlis. At ego uicissim tibi di
co, quod tu es Petrus, & super hāc petrā
ædificabo meā ecclesiā, & portæ infero-
rū non ualebūt aduersus illā. Et dabo ti
bi claues regni cœlorū, & quicquid solue
ris in terra, erit solutum in cœlis, & quic-
quid alligaueris in terra, erit alligatū in
cœlis. Tūc edixit discipulis suis, ne cui di
cerēt quod ipse esset Iesus Christus. Ex
eo tēpore, cœpit Iesus indicare discipulis
suis, quod oporteret ipsum abire Hiero-
solymam,

σόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν, ἀπὸ τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀρχϊερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ
ρξθ̅ β θῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ-
τρος, ἤρξατο ἐπϊτϊμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλε-
ώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς,
εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατα-
νᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ
ρο β θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ιη-
σοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴτις θέ-
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολου-
θείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπο-
λήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει
αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσετε ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
ζημϊωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
ροα̅ ι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀπο-
ροβ̅ β δώσει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵ τινες
οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασϊλείᾳ
αὐτοῦ. * καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμβά- λ̅ δ̅
νει ὁ ιησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰω-
άννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐ-
τοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε-
μορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμά-
τια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ
ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἡλίας, μετ' αὐ-
τοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος,
εἶπεν τῷ ιησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧ-
δε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη-
νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἡλίᾳ μίαν. ἔτι
αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτοὺς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
γαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.

καὶ

solymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et cum abduxisset eum Petrus, cœpit illum increpare dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille conuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi, quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult post me uenire abneget semetipsum, & tollat crucem suam ac sequatur me. Qui enim uoluerit animam suã seruare, perdet eam. Rursus qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundũ lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturã fecerit? Aut quid dabit homo cuius permutatione redimat animam suam? Futurum est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint filium hominis uenientem in regno suo. Et post dies sex, assumit XVII
Iesus Petrum ac Iacobum & Ioannem fratrem eius, & subducit illos in montẽ excelsum seorsum, transformatusq; est corã illis, & splenduit facies eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt alba, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses & Helias cum illo colloquẽtes. Respondens autem Petrus, dixit Iesu. Domine bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unũ, & Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, ipsum audite.

d Et

λε̄ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.

καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ Ιησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Εγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ιησοῦν μόνον: καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς λέγων. Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες. Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; * Ο δὲ Ιησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἔρχετε πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. * καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. * Κύριε ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύσθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ιησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς, οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ο δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. Αμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ρογ̄ ς

ροδ̄ β

λε̄

ροε̄ ε

ἀναστρεφομένων

Et cum hæc audissent discipuli, procide/runt in faciē suā, & territi sunt uehemen ter. Et accedens Iesus tetigit illos dixitq́ꝫ, Surgite & ne timeatis. Vbi uero sustulis sent oculos suos, neminem uidebant, ni si Iesum solum. Et cum descenderent de monte, præcepit illis Iesus dicens, Ne cui dixeritis uisionem, donec filius homi nis à mortuis resurgat. Et interrogaue-runt eum discipuli sui, dicentes, Cur igi-tur scribæ dicunt, quod Heliam oporte/at uenire prius? Iesus autem respondens dixit illis, Helias quidem ueniet prius, & restituet omnia. Verum dico uobis, Heliam iam uenisse, & non agnouerunt eum. sed fecerunt in eo quæcunque uo-luerunt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Ioanne Baptista dixisset ipsis. Et cum uenissent ad turbam, accessit ad eum homo quidam flectens genua illi, dicēsq́ꝫ, Domine miserere filij mei, quo/niam lunaticus est, & misere affligitur. Nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare. Respon-dens autem Iesus dixit, O natio incre-dula, & distorta, quousque tandem ero uobiscum? usquequo patiar uos? Adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & sa-natus est puer à tempore illo. Tunc ac/cedentes discipuli ad Iesum seorsum, di/xerunt, Quare nos non potuimus eij-cere illud? Iesus autem dixit illis, pro-pter incredulitatem uestram. Amen quippe dico uobis, si habeatis fidē sicut granū sinapis, dicetis monti huic, demi/gra hinc illuc, & demigrabit, neq́ꝫ quicq̄ꝫ impossibile erit uobis. Sed hoc genus nō egredit, nisi per deprecationē & ieiuniū.

Cum

ρος β * Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. ρος α * Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς λε καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ ιησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ ιησοῦς, ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. ρος β * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ λζ μαθηταὶ τῷ ιησοῦ, λέγοντες. τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ιησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. ρος θ * ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. ρπ * εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου

Cum autem uerſarentur in Galilæa, dixit illis Ieſus: Futurum eſt ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die reſurget. & mœrore affecti ſunt uehementer. Cum autem ueniſſent in oppidum Capernaum, acceſſerunt qui didrachma ſolent accipere ad Petrum, dixeruntque: præceptor ueſter num ſoluit didrachma? Dicit, etiam. Et cum ingreſſus fuiſſet in domum, præuenit illum Ieſus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa aut cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis? Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij. Verum ne ſimus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piſcem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies ſtaterem: acceptum eum da illis pro me & te.

In illo tempore acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Quis maximus eſt in regno cœlorum? Et accerſitum ad ſe puellum Ieſus, ſtatuit in medio illorũ, & dixit: Amen dico uobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quiſquis igitur humiliauerit ſemetipſum, ſicut eſt puellus iſte, hic eſt ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Neceſſe eſt enim ut ueniant offendicula. uerumtamen ue homini, per quem offendiculum uenit. Quod ſi manus tua, uel pes

XVIII

σε σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλ
λε ἀπό σου. καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν
ζωὴν, χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο
πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώ
νιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σε σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι
ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ
δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
γέενναν τοῦ πυρός. * ὁρᾶτε μὴ καταφρονή- ρπᾱ ι
σητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ
ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ
παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός
μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν
θρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * τί ὑμῖν λκ̄ ρπβ ε
δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν
πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ
ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πο-
ρευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γέ-
νηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενη-
κονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕ-
τως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς
ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν
μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ρπγ̄ ε
ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν
μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ,
ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ρπδ ι
ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο,
ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν
σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐ-
τῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκ-
κλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνι-
κὸς καὶ ὁ τελώνης. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα πρε ζ
ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν
τῷ οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς,
ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. * πάλιν λέ- ρπε ι
γω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνή-
σωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγμα
τος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς
παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ
γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ
ἐμὸν

tuus obſtaculo eſt tibi, abcide eum, & proiĳce abs te. Bonum eſt tibi ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quam duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus offendit te, erue eum, & proĳce abs te. Bonum eſt tibi, ut luſcus intres in uitam, potius quam ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his puſillis. Dico enim uobis: quod angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Venit enim filius hominis ſeruare quod perierat. Quid uobis uidetur? ſi fuerint alicui homini centum oues, & errauerit una ex eis, nonne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et ſi contigerit ut inueniat eam, amen dico uobis, gaudet ſuper ea magis quam ſuper nonagintanouem quæ non errauerunt. Sic non eſt uoluntas coram patre ueſtro qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis. Porrò ſi peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ſin uero te nō audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium teſtium conſiſtat omne uerbum. Quod ſi non audierit eos, dic eccleſiæ. Quod ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi uelut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cœlo. & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in cœlo. Rurſum dico uobis, quod ſi duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo uel tres congregati in nomine

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
ρπζ ε * Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν. κύριε ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
ρπη ι * διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συναραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ

τῶν

nomine meo, ibi sum in medio eorum.
Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionē. Procidens autē seruus ille adorabat eum, dicens: Dñe, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cum uidissent conserui eius, quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntque domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Serue sceleste, totum debitum illud remisi tibi, cum obsecrasses me. Nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri de

τοῦ καρδίων ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν; * σπθ s καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. * λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. * τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία

cordibus uestris delicta illorum?

Et factum est, cum consummasset XIX
Iesus sermones hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Licet ne homini diuortium facere cum uxore sua qualibet ex causa? Qui respondens, ait eis: An non legistis, quod is qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propterea, deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt illi: Cur ergo Moyses iussit dare libellum repudij, & amittere eam? Ait illis: Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterum ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quod quicunque repudiauerit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt. & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus. & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei puelli, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis: Sinite puellos, & ne prohibeatis eos ad me uenire, taliũ est enim regnum

σπθ 5
ηζη α
ηζη̄α ι
ηζβ̄ β

σιλεία

σιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς
ρϛγ̅ β χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.* Καὶ ἰδοὺ εἷς προσ
ελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί μα̅
ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθὸν; ου-
δεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντο-
λάς. Λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν.
τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις,
οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος.
πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου.
ρϛδ̅ β τί ἔτι ὑστερῷ; * ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. εἰ θέλεις
τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑ-
πάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θη-
σαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
ρϛε̅ β * ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλ-
θε λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
πολλά. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ. Αμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσ-
κόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώ-
τερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφί-
δος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, τίς
ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς. παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύ-
νατό ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δύνατά
ρϛϛ̅ ι ἐστι.* Τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐ
τῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκο-
λουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ Ἰη
ρϛζ̅ ε σοῦς εἶπεν αὐτοῖς. * Αμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγ-
γενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑ-
μεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώ
ρϛη̅ β δεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. * καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν
οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ
μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν
τοῦ ὀνομα-

gnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedēs, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternā? Qui dixit ei: Cur me uocas bonū? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Q d' si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem. & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc seruaui à iuuētute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse, uade uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. Cum audisset autem adolescens eum sermonem, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico uobis: diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli expauerunt ualde, dicentes: Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autē omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Iesus autē dixit illis: Amen dico uobis, quod uos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter

του ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. * πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. * Ομοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθών, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες. ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σόν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

καὶ

nomen meum, centupla accipiet, & uitæ æternæ ſortiet hæreditatē. Multi aūt primi, erunt nouiſſimi: & nouiſſimi, primi.

Nam ſimile eſt regnum cœlorū homi xx
ni patrifamilias, qui exíjt primo ſtatim diluculo ad conducendos operarios in uineam ſuam. Conuentione autē facta cum operariſs in ſingulos dies denario, miſit eos in uineam ſuam. Et egreſſus circiter horam tertiam, uidit alios ſtantes in foro ocioſos, & illis dixit: Ite & uos in uineam, & quodcunq; iuſtum fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt. Rurſum autē exíjt circiter ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter. Circa undecimā uero exíjt, & inuenit alios ſtantes, ac dicit illis: Cur hic ſtatis tota die ocioſi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Abite & uos in uineam, & quicquid fuerit iuſtum, accipietis. Cum autem ueſpera facta eſſet, dicit dominus uineæ, procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à poſtremis uſq; ad primos. Et cum ueniſſent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt ſinguli denarium. Veniētes autē & primi, arbitrati ſunt, qd' plus eſſent accepturi, & acceperūt ipſi quoq; ſinguli denarium. Et cū accepiſſent, murmurabant aduerſus patrēfamilias, dicentes: Hi nouiſſimi unā horā fuerūt in opere, & illos pares nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & eſtum. At ille reſpondens uni eorū, dixit: Amice, non facio tibi iniuriā. Nōne denario pactus es mecum? Tolle qd' tuū eſt, & abi. Volo autē huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. An non licet mihi qd' uolo facere in rebus meis? Si oculus tuus malus eſt, q; ego bonus ſim? Sic nouiſſimi erunt primi, & primi nouiſſimi. Multi em̄ ſunt uocati, pauci uero electi.

Et

σᾱ β * καὶ ἀναβαίνων ὁ ιησοῦς εἰς ἱροσόλυ/
μα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κα
τ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς ἱροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ/
σι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρῑνοῦ/
σιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσῑν αὐ
τὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστῑ/
γῶσαι, καὶ σαυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
σβ ἀναστήσεται. * τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μη/
5 τὴρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς,
προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ. εἰπὲ
ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς
ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου
τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ιησοῦς,
εἶπεν. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πῑ/
εῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; * καὶ
τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι;
λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐ/
τοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βά
σγ πτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε,
β τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων,
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται
ὑπὸ τοῦ πατρός μου. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ
ιησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπεν.
οἴδατε ὅτι ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυ/
ριεύουσῑν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιά/
ζουσῑν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ'
ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑ/
μῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι
σδ πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. * ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διά
κονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
σε ἀντὶ πολλῶν. * καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν
β ἀπὸ ἱερῑχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πο
λύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι πα- μΔ
ρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες, ὅτι ιησοῦς παρά
γει, ἔκραξαν λέγοντες. ελέησον ἡμᾶς κύριε
υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς,

ἵνα

Et conſcendens Ieſus Hieroſolyma, aſ/
ſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſo-
los in uia, & ait illis: Ecce conſcendi-
mus Hieroſolyma, & filius hominis
tradetur principibus ſacerdotum ac ſcri-
bis, & condemnabunt eum morte, &
tradent eum gentibus ad illudendum,
& flagellandum, & crucifigendum: &
tertia die reſurget. Tunc acceſſit ad eum
mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis,
adorans & petens aliquid ab eo. At il-
le dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut ſe-
deant hi duo filij mei, unus ad dexte-
ram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno
tuo. Reſpondens autem Ieſus, dixit:
Neſcitis quid petitis. Poteſtis bibere
poculum, quod ego bibiturus ſum? &
baptiſmate quo ego baptizor, baptiza-
ri? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Cali-
cem quidem meum bibetis, & baptiſma
te quo ego baptizor, baptizabimini. ſe-
dere autem ad dexteram meam & ſini/
ſtram, non eſt meum dare, ſed ijs contin
get quibus paratum eſt à patre meo. Et
cum audiſſent decem, indignati ſunt de
duobus fratribus. Ieſus autem uocauit
eos ad ſe, & ait: Scitis, quod principes
gentium dominentur illis, & qui magni
ſunt, poteſtatem exerceant in eas. Non
ita erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit
inter uos magnus fieri, ſit ueſter mini-
ſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe,
ſit ueſter ſeruus. Sicut filius hominis nō
uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe mi
niſtraret: utq; daret animā ſuam redem-
ptionem pro multis. Et egrediētibus illis
ab Hiericho, ſecuta eſt eum turba mul/
ta. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam,
cum audiſſent, qd Ieſus tranſiret, clama
uerunt dicētes: Domine miſerere noſtri
fili Dauid. Turba autē increpabat eos,

ut

ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέ
γοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ὑὲ δαβίδ.
καὶ στὰς ὁ ιησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶ-
πεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν
αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀ-
φθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ιησοῦς, ἥψα
το τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέ-
βλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολού-
σϛ̄ θησαν αὐτῷ. * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσό
β λυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ
ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ιησοῦς ἀπέστειλε
δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς. πορεύθητε
εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐ
θέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶ- με̄
λον μετ' αὐτῆς, λύσαντες ἀγαγετέ μοι. καὶ
ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐ
τῶν χρείαν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐ-
σζ̄ τούς. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ
ζ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ
θυγατρὶ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί
σοι πρᾷος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον
ση̄ ὑὸν ὑποζυγίου. * πορευθέντες δὲ οἱ μαθη-
β ταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐ-
τοῖς ὁ ιησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν
πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμά
τια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ
πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια
ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν
σθ̄ δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. * οἱ δὲ ὄχ
α λοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκρα
ζον, λέγοντες. ὡς ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ. εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀν
σι νὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς
ι ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα.
τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός
ἐστιν ιησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλι
λαίας. * καὶ εἰσῆλθεν ὁ ιησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ
σια θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πολοῦντας
α καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν
κολυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πω
λούντων τὰς περιστεράς, καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπτε.
ὁ οἶ-

ut tacerent. At illi magis clamabant, di-
centes: Miserere nostri domine fili Da-
uid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait:
Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt il-
li: Domine, ut aperiantur oculi nostri.
Misertus autem eorum Iesus, tetigit ocu
los eorum. & cōfestim uisum receperunt
oculi illorum, & secuti sunt eum.

Et cum appropinquassent Hierosoly XXI
mis, & uenissent Betphage ad montem
oliuarum, tunc Iesus misit duos discipu-
los, dicens eis: Ite in castellum quod con-
tra uos est, & statim inuenietis asinam
alligatam, & pullum cum ea, soluite &
adducite mihi. Et si quis uobis aliquid
dixerit, dicite: Dominus his opus habet,
& confestim emittit eos. Hoc autem to-
tum factum est, ut adimpleretur quod
dictum est per prophetam, dicentem:
Dicite filiæ sion: Ecce rex tuus uenit tibi
mansuetus, sedens super asinam & pul-
lum filium subiugalis. Euntes autē disci-
puli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus.
Et adduxerunt asinam & pullum, & im-
posuerunt super eos uestimenta sua, &
eum super illa collocarunt. Plurima autē
turba strauerunt uestimenta sua in uia.
Alij uero cedebant ramos de arboribus,
& sternebant in uia. Porrò turbæ quæ
præcedebant & quæ sequebantur clama
bant, dicentes: Hos anna filio Dauid. be
nedictus qui uenit in nomine domini,
hos anna in altissimis. Et cum intrasset
Hierosolyma, commota est uniuersa ci-
uitas, dicens: Quis est hic? Turbæ autē
dicebant: Hic est Iesus ille ꝓpheta à Na-
zareth Galilææ. Et intrauit Iesus in tem
plum dei, & eijciebat omnes uendentes
& ementes in templo, mensasq́ꝫ num-
mulariorū, & cathedras uendentium co-
lumbas euertit. Et dixit eis: Scriptū est,
domus

ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σιβ
* Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ μ
ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες δὲ οἱ ἀρ-
σιγ χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποί
ησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ,
καὶ λέγοντας. ὡς ἀννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, ἠγανάκ-
τησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ
δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί, οὐδέποτε ἀνέγνω
τε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κα
σιδ τηρτίσω αἶνον; * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλ
s θεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη
ἐκεῖ. * πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, μ
ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ
ἦλθεν ἐπ' αὐτήν· καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ
μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ
σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξη-
ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ, καὶ ἰδόντες οἱ μα
θηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆ-
σιε μα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς
s εἶπεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχη-
τε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ
συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ
εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ-
σιζ σαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήση-
τε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. * καὶ μ
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐ-
τῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα.
ὃν ἐὰν εἴπητε μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου
πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ
λογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπι
στεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων,
φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τὸν
ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες
τῷ ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
καὶ αὐτός

domus mea, domus deprecationis uocabitur. At uos fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Cum ui dissent principes sacerdotũ, & scribæ, mirabilia quæ fecerat, & pueros damantes in templo, & dicentes, Hos anna filio Dauid, indignati sunt, & dixerũt ei, Audis quid isti dicũt? Iesus autem dicit eis, Quid ni? Nunq̃ legistis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Et relictis illis, exĳt è ciuitate in Bethaniã, & diuersatus est illic. Mane aũt reuertẽs in ciuitatẽ, esurĳt. Et cũ uidisset fici arborẽ unã in uia, uenit ad eã, & nihil inuenit in ea, nisi folia tm̃. Et ait illi, Ne post hac ex te fructus nascat in æternũ, & arefacta est cõtinuo ficus. Et eo uiso discipuli mirati sunt, dicẽtes, Quomodo continuo exaruit ficus? Respondẽs aũt Iesus, ait eis, Amen dico uobis, si habueritis fidẽ, & nõ hæsitaueritis, nõ solũ hoc quod accidit ficui facietis, uerum etiam si monti huic dixeritis, tollere & proĳce te in mare, fiet. Et om̃ia quæcunq̃ petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et cum uenisset in templũ, accesserũt ad eũ docentẽ principes sacerdotum & seniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istã autoritatẽ? Respondens aũt Iesus, dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddã, quod si dixeritis mihi, & ego uobis dicam qua autoritate hæc faciam. Baptismus Ioannis unde erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud se, dicentes, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Sin autẽ dixerimus ex hominibus, timemus turbã. Om̃es em̃ habebant Ioannẽ ut prophetam. Et respondentes Iesu dixerũt, Nescimus. Ait illis

& ipse

σιν ι

ηὴ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. * τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρω-μθ
πος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
τῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
οὐ θέλω· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ
προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἐγώ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλ-
θεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πα-
τρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς
ὁ ΙΣ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ
αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ τε-
λῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ
ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι
σιβ β αὐτῷ. * Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις
ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπε-
λῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν
ἐν αὐτῷ ληνόν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξε-
δοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ
ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς
καρποὺς αὐτοῦ, καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς
δούλους αὐτοῦ. ὃν μὲν ἔδειραν. ὃν δὲ ἀπέ-
κτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέ-
στειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώ-
των, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον
δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέ-
γων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γε-
ωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς.
οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνω
μεν αὐτὸν, καὶ καταχῶμεν τὴν κληρονομίαν
αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ
ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεω-
γοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀ-
πολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλ-
λοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρ-
πούς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ ΙΣ.
οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον
ὃν ἀπεδο-

& ipſe, Nec ego dico uobis qua autorita
te hæc faciã. Quid aũt uobis uidet? Ho
mo habebat duos filios, & accedens ad
priorẽ dixit, Fili, uade hodie operare in
uinea mea. Ille aũt reſpondens ait, No-
lo, poſtea uero pœnitentia motus, abiit.
Accedens aũt ad alterum, dixit ſimiliter.
At ille reſpondens ait, Ego dñe, & non
abiit. Vter è duobus fecit qd uoluit pa-
ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illis Ieſus,
Amen dico uobis, quod publicani & me
retrices præcedunt uos in regnum dei.
Venit enim ad uos Ioannes per uiam
iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani
autem & meretrices crediderunt ei. uos
autem cum uidiſſetis non fuiſtis cõmoti
pœnitentia poſtea, ut crederetis ei. Aliã
parabolã audite. Homo quidã erat pa-
terfamilias, qui plantauit uineã, & ſepẽ
circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &
ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, ac peregre profectus eſt. Cum au-
tem tempus fructuum appropinquaſ-
ſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut ac-
ciperent fructus ipſius. Et agricolæ ap-
prehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt,
alium occiderunt, alium uero lapidaue-
runt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prio
ribus, & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſi-
me aũt miſit ad eos filiũ ſuũ, dicens reue
rebuntur filiũ meum. Agricolæ aũt uiſo
filio, dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres, ueni
te occidamus eum, & occupemus hære-
ditatem eius. Et apprehenſum eum, eie
cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
go uenerit dominus uineæ, quid faciet
agricolis illis? Aiunt illi. Mali cum ſint,
male perdet illos, & uineam ſuam loca-
bit alijs agricolis, qui reddent ei fructum
temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus, Nun-
quam legiſtis in ſcripturis, Lapidem
quem

ὃμ ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. * καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς σκ α καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ σκᾱ ε εἰς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ΙΗΣ, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ πεφυλλία, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ βασιλεὺς, ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.* εἰσελ σκβ ι θὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις

quẽ reprobauerũt ædificantes, hic factus est in caput anguli. à domino factũ est hoc, & est mirabile i oculis nostris? Ideo dico uobis, auferet à uobis regnũ dei, & dabitur genti faciẽti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quẽ uero ceciderit, cõteret eum. Et cum audissent principes sacerdotũ ac pharisæi parabolas eius, cognouerunt, q̃ de se diceret. Et quærentes illi manus inĵcere, timuerunt turbas, quoniam tanquam prophetam eum habebant. Et respondens Iesus, iterum dixit eis per parabolas, & ait:

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus emisit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autẽ neglexerunt, & abierunt, alius in uillam suam, alius uero ad negociationem suam. Reliqui uero tenuerũt seruos eius, & contumelĳs affectos occiderũt. Rex autẽ cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorũ succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidẽ paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarũ, & quotcũq̃ inueneritis, uocate ad nuptias. Et egressi serui eius in uias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus. Ingressus autem rex ut uideret discumbentes, ubi uidit illic hominem nõ uestitum ueste nuptiali, ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, nõ habẽs uestem nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit rex mini-

XXII

νοις. δήσαντες αὐτου πόδας καὶ χεῖρας, ἐκ-
βάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔ-
σται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
σκγ β * Τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβού- νβ
λιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μα-
θητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγον-
τες: Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέ-
πεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡ-
μῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον
καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονη-
ρίαν αὐτῶν, εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκρι-
ταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.
οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέ-
γει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγρα-
φή; λέγουσιν αὐτῷ. καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσα-
ρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαν-
τες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλ-
θον. * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ νγ
σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες, μὴ εἶναι ἀνάστα-
σιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδά-
σκαλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔ-
χων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐ-
τοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ
ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύ-
τησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως
καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά.
ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν
τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυ-
νή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰ-
δότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ
θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,
οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ
θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως
τῶν

stris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. ibi erit fletus, & stridor dentium. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Tunc abeuntes pharisæi consilium cœperunt, ut illaquearent eum in sermone. Et ad illum emittunt discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quod uerax sis, & uiam dei in ueritate doceas, neque cures quenquam, Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit, si quis mortuus fuerit, non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est: ac non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo, similiter secundus & tertius usque ad septimum. Nouissime autem omnium defuncta est & mulier. In resurrectione ergo cuius è septem illis erit uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, sed sunt sicut angeli dei in cœlo. De resurrectione uero

τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. σκδ 5 *οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ μΔ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. *συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, μ̄ε̄ τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τ̃ χρισοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. σκε β *εἰ οὖν Δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

σκζ 1 *τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τῆς μω- μ̄ε̄ σέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποι- σκη ε ῦσι. *δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέ λουσι κινῆσαι αὐτά. *πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. σκθ β πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ μεγαλύνουσι

mortuorum, non legiſtis quod uobis dictum eſt à deo, qui ait: Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Deus non eſt deus mortuorũ, ſed uiuentium. Et cum audiſſent turbæ, ſtupuerunt de doctrina eius. Phariſæi autem cum audiſſent, qđ ſilentiũ impoſuiſſet Sadducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quiſpiam, tentans eum & dicens: Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege? Ait illi Ieſus: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: Hoc eſt primũ & magnum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis, uniuerſa lex & prophetæ pendent. Congregatis autem phariſæis, interrogauit eos Ieſus, dicens: Quid uobis uidetur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu uocat eum dominũ, dicẽs? Dixit dñs dño meo, ſede à dextris meis: Donec ponã inimicos tuos ſubſelliũ pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum dñm, quõ filiꝰ eius eſt? Et nemo poterat ei reſpõdere quicq̃, neq; auſus fuit qſq̃ ex eo die eum amplius interrogare.

Tunc Ieſus locutus eſt ad turbas, & XXIII
ad diſcipulos ſuos, dicens: In cathedra Moyſi ſedent ſcribæ & phariſæi: Omnia ergo quæcunq; iuſſerint uos ſeruare, ſeruate, & facite: ſecundum opera uero eorum nolite facere: Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia difficiliaq; portatu, & imponunt in humeros hominum, cæterum digito ſuo nolunt ea mouere. Omnia uero opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria ſua, &

μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσι τε τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββεί. σλ α * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός. * ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς τις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * σλ β ουαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. * σλ γ ουαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρῖμα. ουαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. ουαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorũ ſuorum. Amantq; primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi. unus eſt enim magiſter ueſter, nempe Chriſtus: omẽs autẽ uos fratres eſtis. Et patrẽ nolite uocare uobis ſuper terram. unus eſt enim pater ueſter qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, unus eñ ueſter eſt magiſter, nempe Chriſtus. Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabit̃: & qui ſe humiliauerit, exaltabit̃. Væ autẽ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cœlorũ ante homines: uos eñ nó intratis, nec aduenientes ſinitis intrare. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos uiduarum, dum ſub prætextu precib9 prolixis precamini, propter hoc plus accipietis damnationis. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia circũitis mare & aridam, ut faciatis unum proſelytũ: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis q̃ uos eſtis. Væ uobis duces cæci, quia dicitis: quicunq; iurauerit per templum, nihil eſt: qui autẽ iurauerit per aurum templi, reus eſt. Stulti & cæci. utrum enim maius eſt: aurum, an templum quod ſanctificat aurum? Et quicunq; iurauerit per altare, nihil eſt: quicunq; autem iurauerit per donum quod eſt ſuper illud, reus eſt. Stulti ac cæci. utrũ eñ maius eſt, donũ, an altare qđ ſanctificat donũ? Qui ergo iurauerit p altare, iurat per eum & per omnia quæ ſuper illud ſunt. Et qui iurauerit per templum, iurat per illum & per eum qui habitat in ipſo. Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronum dei, & per eum qui ſedet

ſuper

σλδ ε ἐπάνω αὐτῶν. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ
ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ
ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν
καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποι
σλε ι ῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * ὁδηγοὶ τυφλοί,
οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
σλϛ ε καταπίνοντες. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς
καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε
τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ παροψίδος,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρα-
σίας. φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον
τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τοῦ παροψίδος,
ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.
σλζ ε * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο
κριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιασ-
μένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖ-
οι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πά
σης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν
μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔ-
σωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνο-
σλη ε μίας. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρι-
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τά
φους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνη-
μεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε. εἰ ἤμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμε
θα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφη
τῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν
σλθ ι φονευσάντων τοὺς προφήτας, * καὶ ὑμεῖς πλη
ρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις,
γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρί-
σμ ε σεως τοῦ γεέννης; * διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταύ
ρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συ
ναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δί-
καιον, ἐκχαυόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος ζα-
χαρίου υἱοῦ βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ἥξει

super illum. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam ac fidem: Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia purgatis exteriorē poculi patinæq; partem: cæterum intus plena sunt rapina & intemperantia. Pharisæe cæce, purga prius quod est intra poculum & patinam, ut & exteriores horum partes puræ reddantur. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum omniq; spurcitia. Sic & uos, foris quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis fictione & iniquitate. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumēta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaq; testimonio estis uobismetipsis, quod filij sitis eorum, qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete mensuram patrum uestrorū. Serpentes, progenies uiperarū quomodo effugietis iudicium gehēnæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in synagogis uestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter tēplum & altare. Amē dico uobis:

ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
σμᾱ s *Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

σμβ β *Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. * τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. * καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς, καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. * καὶ κηρυχθήσεται

uenient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quoties uolui cõgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis? Ecce relinquitur uobis domus ueſtra deſerta. Dico enim uobis, haudquaquam me uidebitis poſt hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et egreſſus Ieſus diſcedebat à templo: Et acceſſerunt diſcipuli eius, ut oſtenderent ei ſtructuras templi. IESVS autem, dixit illis: Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis: non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruetur. Sedente autem eo in monte oliuarũ, acceſſerũt ad eum diſcipuli ſecreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? Et reſpondens Ieſus, dixit eis: Videte, ne quis uos ſeducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus, multoſq; ſeducent. Audituri autem eſtis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet enim omnia fieri, ſed nondum eſt finis. Conſurget enim gens cõtra gentem, & regnum contra regnum: & erunt peſtilẽtiæ, & fames, & terræmotus ſingulis locis. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuiſi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, ſeq; odio habebunt inuicem. & multi pſeudoprophetæ ſurgent, ac ſeducẽt multos. & quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ. Qui autem perſeuerauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Et prædicabit

XXIIII

σμζ s

σμη β

σμθ β

σν s

σμα β

σμβ s

σμγ β

σμδ s

σμε ε

σμς ε

σμζ ε

σμη β

σμθ β

ρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. * Οταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. * ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. * τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. * ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. * εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, * καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat ut tollat quicquam de domo sua. & qui in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur: & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur. & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis, uenientem in nubibus cœli cum uirtute & gloria multa. Et mittet angelos suos cum tubæ uoce magna, & congregabunt

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέ-
μων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ
δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅτ' ἂν ἤ-
δη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλός, καὶ τὰ
φύλλα ἐκφυῇ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος.
οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅτ' ἂν ἴδητε πάντα ταῦτα, γι-
νώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν
πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρε-
σξ̄ λεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ μη
ς δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,
οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ
σξ̄α μου μόνος. * ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ νῶε, οὕτως
ε ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ
γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τοῦ κα-
τακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γα-
μοῦντες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέ-
ρας εἰσῆλθεν νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ
οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς,
καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ πα-
σξ̄β ρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * τότε δύο
ε ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνε-
ται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ
μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀ-
σξ̄γ φίετε. * γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ
ς ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. * ἐκεῖνο δὲ γινώ-
σξ̄δ σκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλα-
β κῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ
ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ
τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ
σξ̄ε δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * τίς ἄρα
ε ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέ-
στησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ
σξ̄ς διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; * Μακά-
ε ριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐ-
τοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κα-
σξ̄ζ ταστήσει αὐτόν. * Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦ-
ς λος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύρι-
ός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδού-
λους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων,
ἥξει

electos eius à quatuor uentis, à summis cœlorum usque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite similitudinem: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, scitis quod prope sit æstas. Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, scitote quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec om̃ia ista fiant. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Cæterum de die illo & hora nemo scit, ne angeli quidem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed sicut erant dies Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præcesserunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, usq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam: & non cognouerunt, donec uenisset diluuium, & sustulisset uniuersos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus assumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una assumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, quoniam si scisset paterfamilias, qua hora fur uenturus fuisset: uigilasset utiq;, & nõ siuisset perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati, quia qua hora non putatis, ea filius hominis uenturus est. Quisnam est fidelis seruus & prudens, quẽ præfecit dominus famulitio suo, ut det illis cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem: Amen dico uobis, quoniã super omnia bona sua cõstituet eum. Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, cunctatur dñs meus uenire, ceperitq; percutere conseruos, imò edere & bibere cum ebrijs,

ueniet

ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραί, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον, αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.* ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν,* ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ

ueniet dñs serui illius in die, quo non expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partēq; eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentium.

Tunc simile fiet regnū cœlorū decem xxv
uirginibus: quæ sumptis lampadibus suis, exierūt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ acceptis lampadibus suis, nō sumpserant oleum secū. Prudentes uero sumpserant oleum in uasis suis unà cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes ac dormierunt. Porrò medio noctis clamor factus est: ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autē prudentibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. At respondērunt prudentes, dicētes: Nequaq̄, ne nō sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos qui uendunt, & emite uobisipsis. Porrò dum irent emptū, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, clausaq; est ianua. Postea uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respōdens, ait: Amen dico uobis: nō noui uos. Vigilate itaq;, quia nescitis diem neq; horā, in qua filius hominis ueniet. Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. & huic quidē dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uero unum, unicuiq; secundum ꝓpriam facultatē, & ꝓfectus est statim. Abijt autē qui quinq; talenta acceperat, & operat⁹ est in eis, & confecit altera quinq;. Similiter & q duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui autē unum acceperat, abiēs fodit in terram,

ξα̅ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ.

τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου
αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύ
ριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει με-
τ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέν-
τε τάλαντα λαβών, προσήνεγκεν ἄλλα πέν
τε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε τάλαντά
μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐ-
κέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐ
τοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς
πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε
εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ
ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, εἶπεν, κύριε, δύο
τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τά
λαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ
ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελ
θὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβών, εἶπεν.
κύριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θε-
ρίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν
οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις
τὸ σόν. Αποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν
αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἤδεις ὅτι θε
ρίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ
διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν
μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκο-
μισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἄρατε οὖν
ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ
σοα̅ δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσε
ε ται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ
σοβ̅ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκ
ε βάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ
σογ̅ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * ὁτ' ἂν ξα̅
ι δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ,
καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε
καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχ-
θήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν
ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει
τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια
ἐξ

terram, & abſcondit pecuniam domini ſui. Poſt multũ uero temporis uenit dominus ſeruorũ illorum, & ponit rationẽ cum eis. Et accedens is, qui quinq; talenta acceperat, attulit altera quinq; talenta, dicẽs: Domine, quinq; talenta tradidiſti mihi, ecce altera quinq; lucratus ſum per ea. Ait illi domin⁹ eius: Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam. intra in gaudiũ domini tui. Accedẽs autẽ & qui duo talenta acceperat, ait: Dñe, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum per ea. Ait illi dñs eius: Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cõſtituam. intra in gaudiũ dñi tui. Accedẽs autẽ & qui unũ talentũ acceperat, ait: Dñe, noueram te ꝙ homo durus ſis, metens ubi nõ ſeminaſti, & inde congregans ubi nõ ſparſiſti: ac territus abij, abſcondiq; talentũ tuũ in terra: Ecce habes qd' tuum eſt. Reſpõdens autẽ dñs eius, dixit ei: Serue male & piger, ſciebas qd' metam ubi nõ ſeminaui, & cõgregem illinc ubi nõ ſparſi: Oportuit ergo te committere pecuniam meam mẽſarijs, & ueniens ego recepiſſem utiq; quod meum eſt cum uſura. Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit. Qui uero non habet, etiam id quod habet, auferet' ab eo. Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores. illic erit fletus & ſtridor dentium. Cum autem uenerit filius hominis in gloria ſua, & omnes ſancti angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis: & ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hædos autem

à

ᾗς εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δε
ξιῶν αὐτου. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι του πατρός
μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑ-
μῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπεί
νασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ
ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ
με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ
ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε
πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαι
οι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶν
τα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν;
πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν;
ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδο
μεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε;
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέ
γω ὑμῖν. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀ-
δελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐ
μοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτου. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ
μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.
ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός,
καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσον-
ται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε
εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμ
νόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσα
μέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑ-
νὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσα-
τε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰ-
ώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. * καὶ
ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ΙΗΣ πάντας τοὺς
λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτου.
οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γί-
νεται, καὶ ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου παραδίδο-
ται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. * τότε συνήχθησαν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
πρεσβύτεροι του λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν του ἀρ-
χιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα, καὶ συνεβου-
λεύσαντο

à siniſtris. Tunc dicet rex his qui à dex-
tris ſibi erunt: Venite benedicti patris
mei, poſſidete regnum paratum uobis
ab exordio mundi. Eſuriui enim, & dedi
ſtis mihi edere. Sitiui, & dediſtis mihi bi
bere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nu
dus, & operuiſtis me. Infirmus, & uiſi-
taſtis me. In carcere eram, & ueniſtis ad
me. Tunc reſpõdebũnt ei iuſti, dicentes:
Domine, quando te uidimus eſurientẽ,
& pauimus: aut ſitientẽ, & dedimus tibi
potum? Quando autẽ te uidimus hoſpi
tem, & collegimus te: aut nudum, & co-
operuimus te: aut quãdo te uidimus in-
firmũ aut in carcere, & uenimus ad te? Et
reſpõdens rex, dicet illis: Amen dico uo-
bis, quatenus feciſtis uni de his fratribus
meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet &
his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me
maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt
diabolo & angelis eius. Eſuriui emm, & nõ
dediſtis mihi cibum. Sitiui, & non dedi-
ſtis mihi potũ. Hoſpes eram, & nõ colle-
giſtis me. Nudus, & non operuiſtis me.
Infirmus & in carcere eram, & nõ uiſita-
ſtis me. Tunc reſpõdebũt ei & ipſi dicen
tes: Domine, quando te uidimus eſurien
tem, aut ſitientẽ, aut hoſpitẽ, aut nudum,
aut infirmum, aut in carcere, & nõ mini-
ſtrauimus tibi? Tunc reſpõdebit illis, di-
cens: Amẽ dico uobis: quatenus nõ feci-
ſtis uni de minimis his, nec mihi feciſtis.
Et ibunt hi in ſuppliciũ æternũ, iuſti ue-
ro in uitam æternam.

σοδ α

Et factum eſt, cũ cõſummaſſet Ieſus XXVI
ſermones hos oẽs, dixit diſcipulis ſuis:
Scitis qd̃ poſt biduũ paſcha fit, & filius
hois tradit̃ ut crucifigat̃. Tunc cõgrega-
ti ſunt principes ſacerdotũ & ſcribæ & ſe-
niores populi in atrium principis ſacer-
dotũ, qui dicebat̃ Caipha: & cõſiliũ ini-

σοε ε

erunt,

λεύσαντο, ἵνα τὸν ΙΗΣΟΥΝ κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ελεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.* τοῦ δὲ ΙΗΣΟΥ γενομένου ἐν βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ, εἶπεν αὐτοῖς. τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.* βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαί με ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.* τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ΙΗΣΟΥ, λέγοντες αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρός τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος λέγει. ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.* ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.* καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. μή τι ἐγώ εἰμι κύριε;* ὁ δὲ ἀποκριθείς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς

erunt, ut Iesum dolo caperent, & occiderent. Dicebant autē: Non in die festo, ne tumultus fiat in populo. Cū autē Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eū mulier, habens alabastrum unguēti precioſi, & effudit supᵉ caput ipsius recumbētis. Vidētes autē discipuli, indignati sunt, dicētes: Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud unguentū uenundari magno, & dari pauperibᵍ. Eo autē cognito, Iesus ait illis: Quid molesti estis mulieri? Opᵍ em̄ bonū operata est erga me. Nā semᵖ pauperes habetis uobiscū, me uero nō semᵖ habetis. Qdᵈ em̄ hæc unguentū hoc misit supᵉ corpᵍ meū, ad sepeliendū me fecit. Amē dico uobis, ubicūqᵓ p̄dicatū fuerit hoc euangeliū in toto mūdo, hoc quoqᵓ qdᵈ hæc fecit narrabitᵗ in memoriā ipsius. Tūc abiitᵗ unus de duodecim, qui dicebatᵗ Iudas iscariotes, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis tradam illū? At illi cōstituerūt ei triginta argēteos. Et ex eo tpe quærebat opportunitatē ut eū traderet. Cæterū primo die azymorū accesserunt discipuli ad Iesum, dicētes ei: Vbi uis paremus tibi ad edendum pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatē ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim, & edentibus illis, dixit: Amen dico uobis, quod unus uestrum me proditurus est. & mœsti reddití uehementer, cœperunt singuli dicere ei: Num ego sum domine? At ipse respondens, ait: Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est. Filius quidem hominis uadit, sicut

σπβ̄ καθὼς γέγραπται πρὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ
ς ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πα
ραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννή-
σπγ̄ θη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀποκριθεὶς δὲ ἰού-
ι δας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μή τι ἐγώ
σπδ̄ εἰμι ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * Ἐσθιόν
α των δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ιησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ
εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθη ξδ̄
ταῖς, καὶ εἶπεν. Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι
σπε̄ τὸ σῶμά μου. * Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ
β εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. Πίετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου
τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
σπς̄ χυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * Λέγω δὲ
ς ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννή
ματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης,
ὅτ' ἂν αὐτὸ πινῶ μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βα
σιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλ
σπζ̄ θον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * Τότε λέγει αὐ
δ τοῖς ὁ Ιησοῦς. Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσε-
σπη̄ σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, * γέγραπται γὰρ.
ς Πατάξω τὸν ποιμένα. καὶ διασκορπισθήσε
ται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ
ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλι-
σπθ̄ λαίαν. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐ-
α τῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσοντες ἔν σοι,
ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐ
τῷ ὁ Ιησοῦς. Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ
τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρ
σϛ νήσῃ με. * Λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. Κἂν δέῃ με
ς σύν σοι ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁ
σϛᾱ μοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. * τότε
α ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ιησοῦς εἰς χωρίον λε-
γόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς,
σϛβ̄ * καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξω-
ς μαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς
δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ
σϛγ̄ ἀδημονεῖν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. περί
δ λυπός ἐστιν ἡ ψυχήμου ἕως θανάτου, μείνατε
σϛδ̄ ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. * καὶ προελ-
α θὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ
προσευχό-

sicut scriptum est de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis proditur: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respōdens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Num ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Vescentibus autem eis, accepit Iesus panem, & cum egisset gratias, fregit deditq; discipulis, & ait: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Dico autem uobis: non bibam posthac ex hoc fructu uitis usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Et cum hymnū cecinissent, exierunt in montem oliuarū. Tunc dicit illis Iesus: Omnes uos scandalum patiemini per me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam uos in Galilæam. Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalum passi fuerint in te, ego tamen nunquam scandalum patiar. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quod in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis: Sedete hic donec uadam & orem illic. Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit affici dolore ac mœstitudine. Tunc ait illis Iesus: Tristis est anima mea usque ad mortem: Manete hic & uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam,

f orans

προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, * πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. * καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, & λέγει τῷ πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. * τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. * καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς ξὺν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. * ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν & ἐκράτησαν αὐτόν. * καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, & πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γρα-

orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. ueruntamē non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterum dormiētes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Is uero qui tradebat eum, dedit illis signum, dicens: Quēcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculat⁹ est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc accesserūt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperūt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extēdens manū, exemit gladium suū, & percutiens seruum principis sacerdotū, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladiū tuū in locū suū. Oēs em̄ qui acceperint gladiū, gladio peribunt. An putas qd' nō possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam̄ duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scriptu-

τΔ α γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. * ἐν ἐ/
κείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ιησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς
ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ
ξύλων συλλαβεῖν με, καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς
τε ἐκαθεζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ
ς ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν,
ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν.
* τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν
τε ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ιησοῦν, ἀ/
α πήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου
οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχ
τζ θησαν. * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ
δ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, * καὶ
τη εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν
β ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρε/
σβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν
ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ιησοῦ, ὅπως αὐτὸν θα
νατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον, καὶ πολλῶν ψευ/
τθ δομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. * ὕστε
ς ρον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶ
πον. οὗτος ἔφη. δύναμαι καταλῦσαι τὸν
ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδο
μῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν
αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρ
τυροῦσιν; ὁ δὲ ιησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ
θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χρι
στὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς, σὺ
τι εἶπας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν
α υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν δυ/
τια νάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
ς τοῦ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ
τιβ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε.
β * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν
ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δο
κεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον. ἔνοχος θανά
τιγ του ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον
α αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐρράπισαν
λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστέ, τίς ἐστιν
τιδ ὁ παίσας σε; * ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν
α τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη,
λέγουσα

scripturæ, quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanq̃ ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad cõprehendendũ me: quotidie apud uos sedebam docẽs in templo, & nõ me cœpistis. Hoc autẽ totũ factum est ut cõplerentur scripturæ ꝓphetarũ. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi cõprehensum Iesum duxerũt ad Caiphã principẽ sacerdotũ, ubi scribæ & seniores cõuenerant. Petrus autẽ sequebatur eum procul usq; ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autẽ sacerdotũ, & seniores, & totũ concilium quærebant falsum testimoniũ cõtra Iesum, ut morti eum traderẽt, & nõ inueniebant. etiã cũ multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autẽ uenerũt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere tẽplum dei, & in triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respondes? Cur isti aduersum te testimoniũ dicunt? Iesus autẽ tacebat. Et rñdens princeps sacerdotũ, ait illi: Adiuro te per deũ uiuũ, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotũ dissidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiã eius: quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciẽ eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicẽtes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula,

λέγουσα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ τοῦ γαλι-
λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάν- ξε
των, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις. * ἐξελθόν
τιε τα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλ
α λη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ
ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, καὶ πάλιν ἠρνήσατο μετ'
ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μι
κρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ πέ
τρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λα
λιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταν-
θεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω
τις πον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * καὶ ἐμ-
β νήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰησοῦ, εἰρηκότος
αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνή
σῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.
τιζ * πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
β πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
τιη τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. * καὶ δή
α σαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν
τιθ ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. * τότε ἰδὼν ξθ
ι ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, με
ταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύ-
ρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέ
γων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶ-
πον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ. καὶ ῥίψας τὰ ἀρ-
γύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελ-
θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι, συμβού
λιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγ
ρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις, διὸ
ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς
σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου
τοῦ προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκον
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν
ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ
εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ
τκ μοι κύριος. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ
τκα γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; * ὁ δὲ
δ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο-
ρεῖσθαι

dicens: Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicas. Cum autẽ exisset in uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cũ Iesu Nazaræno. & iterum negauit cum iureiurando: Non noui hominem. Et post pusillum accesserũt qui stabant, & dixerũt Petro: Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifestũ facit. Tunc cœpit detestari & iurare, qd' nõ nosset hominẽ. Et continuo gallus cãtauit. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusq; gallus cantet, ter me negabis. & egressus foras, fleuit amare. Mane autẽ facto, XXVII cõsiliũ inierũt omẽs principes sacerdotũ & seniores populi aduersus Iesum, ut eũ morti traderẽt. Et uinctũ eũ adduxerũt & tradiderũt põtio Pilato præsidi. Tunc uidẽs Iudas, q eũ tradiderat, qd' dãnatꝰ esset, pœnitẽtia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotũ & seniori bus, dicẽs: Peccaui, tradens sanguinẽ innoxium. At illi dixerũt: Quid ad nos? tu uidebis. Et proiectis argẽteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspẽdit. Principes autem sacerdotũ acceptis argẽteis, dixerũt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium sanguinis est. cõsilio autẽ inito, emerũt ex illis agrum figuli in sepulturã peregrinorũ, quapropter uocatus est ager ille, ager sanguinis, usq; in hodiernũ diem. Tunc impletũ est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentẽ: Et acceperũt triginta argenteos precium æstimati, quem æstimatũ emerunt à filiꝭ Israël: & dederũt eos in agrũ figuli, sicut cõstituit mihi dñs. Iesus autẽ stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusaretur

ρεῖθαι ἀυτὸμ ὑπὸ τῶν ἀρχϊερέωμ καὶ τῶν
πρεσβυτέρωμ, οὐδὲμ ἀπεκρίνατο. τότε λέ-
γει ἀυτῷ ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου κατα
μαρτυροῦσί; Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη ἀυτῷ πρὸς οὐ-
δὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειμ τὸμ ἡγεμόνα λί-
αμ. * κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπο-
λύειμ ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃμ ἤθελομ. * εἶ
χομ δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημομ, λεγόμενομ
βαραββᾶμ. συνηγμένωμ οὖμ ἀυτῶμ, εἶπεμ
ἀυτοῖς ὁ πιλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑ-
μῖμ, βαραββᾶμ, ἢ ἰησοῦμ τὸμ λεγόμενομ χρι
σόμ; ἤδει γάρ, ὅτι διὰ φθόνομ παρέδωκαμ ἀυ
τόμ. * καθημένου δὲ ἀυτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀ-
πέστειλε πρὸς ἀυτὸμ ἡ γυνὴ ἀυτοῦ λέγουσα. μη
δὲμ σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ
ἔπαθομ σήμερομ κατ' ὄναρ δι' ἀυτόμ. * οἱ δὲ
ἀρχϊερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαμ τοὺς
ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸμ βαραββᾶμ, τὸμ δὲ
ἰησοῦμ ἀπολέσωσιμ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼμ,
εἶπεμ ἀυτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπο
λύσω ὑμῖμ; οἱ δὲ εἶπομ, βαραββᾶμ. λέγει ἀυ
τοῖς ὁ πιλᾶτος. * τί οὖμ ποιήσω ἰησοῦμ τὸμ λε
γόμενομ χρισόμ; λέγουσιμ ἀυτῷ πάντες.
σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼμ ἔφη, τί γὰρ κα
κὸμ ἐποίησεμ; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζομ, λέ-
γοντες, σταυρωθήτω. * ἰδὼμ δὲ ὁ πιλᾶτος,
ὅτι οὐδὲμ ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλομ θόρυβος γίνε
ται, λαβὼμ ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέ
ναντι τοῦ ὄχλου, λέγωμ. ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀπο
κριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεμ. τὸ αἷμα ἀυτοῦ
ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶμ. * τότε ἀπέ
λυσεμ ἀυτοῖς τὸμ βαραββᾶμ, τὸμ δὲ ἰησοῦμ
φραγελλώσας, παρέδωκεμ ἵνα σταυρω-
θῇ. * τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παρα
λαβόντες τὸμ ἰησοῦμ εἰς τὸ πραιτώριομ, συνη-
γαγομ ἐπ' ἀυτὸμ ὅλην τὴν σπεῖραμ. Καὶ ἐκδύ
σαντες ἀυτόμ, περιέθηκαμ ἀυτῷ χλαμύδα κοκ
κίνην, καὶ πλέξαντες στέφανομ ἐξ ἀκανθῶμ,
ἐπέθηκαμ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀυτοῦ, καὶ κάλα
μομ ἐπὶ τὴν δεξιὰμ ἀυτοῦ, καὶ γονυπετή-

σαντες

retur à principibus ſacerdotũ & ſenioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis cꝓ multa aduerſum te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum uerbum. ita ut miraretur præſes uehemẽter. In feſto autem conſueuerat præſes turbæ dimittere unum uinctum quem uoluiſſent. Habebat autem tunc uinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Vtrum uultis dimittam uobis, Barabbam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat eñ, qđ propter inuidiam tradidiſſent eum. Sedente autẽ illo pro tribunali, miſit ad eum uxor eius, dicens: nihil tibi cum iuſto illo, multa eñ paſſa ſum hodie in ſomnis propter eum. Principes autem ſacerdotũ & ſeniores perſuaſerũt turbis, ut peterẽt Barabbam, Ieſum uero perderẽt. Reſpõdens autẽ præſes ait illis: Vtrũ uultis uobis è duobus dimittã? At illi dixerunt, Barabbam. Dixit illis Pilatus: Quid igitur faciam Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt ei omnes, crucifigat. Præſes autẽ ait: Quid eñ mali fecit? At illi magis damabant, dicẽtes. crucifigat. Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, acceptа aqua, abluit manus corã populo, dicens: Innocẽs ego ſum à ſanguine huius iuſti, uos uidebitis. Et reſpõdens uniuerſus populus, dixit: Sanguis eiꝰ ſuper nos & ſuper filios noſtros. Tunc dimiſit illis Barabbam, Ieſum autem flagellatũ tradidit ut crucifigeretur, tunc milites præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorio, congregauerũt ad eum uniuerſam cohortẽ. & cum exuiſſent eum, circundederunt ei chlamydem coccinam, & coronã de ſpinis cõtextã impoſuerũt ſuper caput eiꝰ, & harundinẽ in dexteram eius, & genu

σαντες ἔμπροσθεν αὐτου, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες. Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτου. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτου, καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. * καὶ ἐξερχόμενοι εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα. τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτου. * καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅ ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος, * ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. * σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτου, βάλλοντες κλῆρον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. * καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, οὗτός ἐστιν ΙΗΣΟΥΣ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσαί, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. * οἱ δὲ παραπορευόμενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεοῦ εἰμὶ υἱός. * τοῦτο δὲ καὶ οἱ λῃσαὶ οἱ συνσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. * Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. * περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ΗΛΕΙ ΗΛΕΙ, ΛΑΜΑ ΣΑΒΑΧΘΑΝΙ, ΤΟΥΤ' ἔστιν, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τινες δὲ τῶν

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorũ. Et cum expuíssent in eum, acceperunt harundinẽ, & percutiebant caput eius. Et postq̃ illusíssent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum uestimẽtis suis, & abduxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Símonem. hunc adegerũt, ut tolleret crucẽ eius. Et uenerutn in locum, qui dicit̃ golgotha, quod est caluarie locus. Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum. & cum gustasset, noluit bibere. Postq̃ autem crucifixerũt eum, diuiserũt uestimenta eius, sortẽ mittentes. ut impleret̃ quod dictum est per prophetã: Diuiserunt sibi uestimẽta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum ibi. & imposuerũt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est Iesus rex Iudæorũ. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris, & alter à sinistris. Prætereuntes autem conuicia iaciebant in eum, mouentes capita sua, & dicẽtes: Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas: serua temetipsum. si filius dei es, descẽde de cruce. Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis & seniorib9, dicebant: Alios seruauit, seipsum nõ potest seruare. Si rex Israël est, descẽdat nunc de cruce & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nunc si uult eum. Dixit enim, filius dei sum. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. À sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usq̃ ad horam nonam, & circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eli eli lama sabachthani: Hoc est†, Deus meus, deus meus, cur deseruisti me? Quidam autem

† Hæc uerba sunt testimonia deprecationis illic non finalis et desperativæ, sed dispensativæ, et erũditiva. Non n. sui ipsius causã Chr9 orabat Deũ, qa propriã Deitate nãq̃ et rebatur sed nram referrẽs psonã, q derelictũ se despectũ ex omnib9, precatus est.

τῷ ἐκεῖ ἑστῶτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι Ἡλί illic ſtantiũ, cũ audiſſent, dicebant: Heliã
τμβ αν φωνεῖ οὗτος. * καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ uocat iſte. Et cõtinuo currẽs unus ex eis,
β αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, cũ acceptã ſpongiam impleſſet aceto, im
καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. poſuit harundini, dabatq; ei ut biberet.
οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Cæteri uero dicebant: ſine, uideam⁹ an
τμγ Ἠλίας σώσων αὐτόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus autẽ
α κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. cum iterũ clamaſſet uoce magna, emiſit
τμδ * καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ſpiritũ. Et ecce uelum tẽpli ſciſſum eſt in
β εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, * καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, duas partes à ſummo uſq; ad imum. &
τμε καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & mo
ι ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ἐξελθόντες numenta aperta ſunt, & multa corpora
ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν ſanctorũ, qui dormierant, ſurrexerũt. &
τμς πολλοῖς. * ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' egreſſi è monumẽtis poſt reſurrectionẽ
β αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, eius, uenerũt in ſanctã ciuitatẽ, & appa-
λέγοντες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. * ἦσαν ruerunt multis. Centurio, uero & qui cũ
τμζ δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ, ἀπὸ μακρόθεν θεω eo erant cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ
ς ρούσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ motu, & his quæ facta fuerant, timuerũt
τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν ualde, dicentes: Vere filius dei erat iſte.
Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώ Erant autẽ ibi mulieres multæ, è longin-
βου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν quo ſpectantes, quæ ſecutæ fuerãt Ieſum
τμη Ζεβεδαίου. * ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄν à Galilæa, miniſtrãtes ei: inter quas erat
α θρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα Maria magdalene, & Maria Iacobi, &
Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. οὗτος Ioſe mater, & mater filiorum Zebedæi.
προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα Cũ autẽ ueſpera facta eſſet, uenit homo
τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀπο diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph,
τμθ δοθῆναι τὸ σῶμα. * καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ qui & ipſe diſcipulus fuerat Ieſu. hic ac-
α Ἰωσήφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ceſſit ad Pilatũ, ac poſtulauit corp⁹ Ieſu.
ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et cum
τυ μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. * ἦν accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud
ς δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μα ſindone munda: poſuitq; illud in monu
τυα ρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. * τῇ δὲ mento ſuo nouo, quod exciderat in pe-
ι ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνή tra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium
χθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria
Πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι magdalene & altera Maria, ſedẽtes con-
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡ- tra ſepulchrum. Poſtero autem die quæ
μέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆ ſequit' paraſceuen, conuenerũt principes
ναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ſacerdotũ & phariſæi ad Pilatum, dicen-
tes: Domine, recordati ſumus, quod im-
poſtor ille dixit adhuc uiuens: poſt tres
dies reſurgam, iube ergo muniri ſepul-
chrum uſq; in diem tertium, ne quando

 ueniant

ἐλθόντες

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτόν,
καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.
ἔφη αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδίαν. ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

τμβ α *Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαληνή, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξί, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος, καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων. χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς

ueniant diſcipuli eius, & furentur eum: dicantq; plebi, ſurrexit à mortuis: & erit nouiſſimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus: Habetis cuſtodiam: Ite, munite ſicut ſcitis. Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum, obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus.

Veſpera autẽ ſabbatorũ, quæ luceſcit in unã ſabbatorũ, uenit Maria magdalene & altera Maria, ut uiderent ſepulchrum. Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus eñ dñi deſcẽdit de cœlo: & accedens, deuoluit lapidẽ ab oſtio, ſedebatq; ſuper eum. Erat autẽ aſpectus eius ſicut fulgur, & ueſtimentũ eius candidum ſicut nix. Præ timore autem eius concuſſi ſunt cuſtodes, & facti ſunt uelut mortui. Reſpõdens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere uos. ſcio enim quod Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic. ſurrexit eñ ſicut dixit. Venite, uidete locũ ubi poſitus erat dñs. Et cito euntes dicite diſcipulis eiꝰ, qd' ſurrexit à mortuis, & ecce præcedit uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis. Et digreſſæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent diſcipulis eius. Cum autem iſſent ad renunciandum diſcipulis eius, & ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt & tenuerũt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere: Ite renunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt. Quæ cum abiſſent, ecce quidam è cuſtodibus uenerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant. & congregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicẽtes: Dicite quod diſcipuli eius

XXVI

nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοι-
μωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡ-
γεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς
ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ
ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ
διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις
μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐ-
πορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος
οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐ
τὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίσασαν.
καὶ προσελθὼν ὁ ιησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς
λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρα-
νῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες οὖν μαθητεύσα-
τε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς
τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ
ματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάν-
τα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ
μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἰῶνος.

nocte uenerint, & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub præside, nos persuadebimus ei, & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. & diuulgatus est hic sermo apud Iudæos usq; in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus. Et cum uidissent illum adorauerunt eum, quidam autẽ dubitauerunt. Et accedens Iesus, locutus est eis dicẽs: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem sæculi.

non dixit, mea doctrina
sed Ego: quòd a. dixit,
diuina tribuens uerbis
potentiæ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

Μαρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ἐξηγουμένου ἀκήκοε, παρακληθεὶς ἐν τῇ ῥώμῃ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον. ᾧ πρὸς ἐν τυχὼν πέτρος ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίσας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο κλήμης ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. Καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τοῦ Μάρκου. καὶ πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἐπονόματι βαβυλῶνος, εἰκονικῶς ῥώμην σημαίνων. Ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι σὺν τῇ ἐκλεκτῇ, καὶ Μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτῃ παιδεύσει καὶ βίου καρτερίᾳ διέπρεψεν, ὥστε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ Χριστῷ ἕπεσθαι τῇ τούτου διαγογῇ. Οθεν καὶ φίλων ὁ τῶν ἰουδαίων ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἔτι ἰουδαΐζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους, βίβλον περὶ τῆς τούτων διαγωγῆς συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ Λουκᾶς διηγεῖται τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐσχηκέναι κοινὰ, οὕτως κἀκεῖνος ὅπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Μάρκου τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ παρέδωκε. τελευτήσας δὲ τῷ ὀγδόῳ τοῦ νέρονος ἔτει, ἀπετέθη ἐν ἀλεξανδρείᾳ. διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Το κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμῃ. ἦν μὲν δὲ οὗτος ὁ Μάρκος πέτρου μαθητὴς, ὃν υἱὸν αὐτοῦ ὁ πέτρος ὀνομάζει πνευματικὸν πάντως. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ παύλου συνέκδημος. τέως μέντοι πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν ῥώμῃ συνῆν. ἠτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν ῥώμῃ πιστοί, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκθέσθαι τὴν κατὰ Χριστὸν πραγματείαν. μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. τῷ δὲ πέτρῳ ἀπεκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅτι Μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν οὖν καὶ ἐπιβεβαιώσας ὡς ἀληθές, εἶτα καὶ ἐπίσκοπον αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς αἴγυπτον. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συστησάμενος, τοὺς πρὸς τῷ μεσημβρινῷ κλίματι πάντας ἐφώτισεν. Εστιν οὖν ὁ χαρακτὴρ τοῦ εὐαγγελίου σαφὴς, καὶ οὐδὲν ἔχων πρινενοημένον. σχεδόν τε κατὰ πάντα τῷ Ματθαίῳ συντρέχων ὁ παρὼν εὐαγγελιστής, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερος, καὶ ὅτι ὁ μὲν ματθαῖος τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. Οθεν τινὲς εἰ καὶ πρὶς γυγότερον δοκεῖ, τοιοῦτόν τι νόημα εἶπον ἐπὶ τοῖς εὐαγγελίσταις, ὁ ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, παρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ πνεύματι συνεχόμενον. ὥσπερ οὖν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. Τὸ μὲν κατὰ ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἔχει λεοντοπρόσωπον, βασιλικὸν δὲ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ἐστιν. ὁμοίως οὖν καὶ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ δεσποτικοῦ ἀξιώματος τῆς θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. Τὸ δὲ κατὰ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. Τὸ δὲ κατὰ Μάρκον, ἀετῷ παρεικαζόμενον, ἀπὸ δὲ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις προορατικὴ οὖσα καὶ ὀξέως τὰ πόῤῥω βλέπουσα, ἀετός ἐστι. φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀτενίζειν μὴ καμύοντα. Μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ κατὰ Λουκᾶν, διότι ἀπὸ τῆς ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος, μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. Αρχεται οὖν ὁ Μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τῆς τοῦ προδρόμου διαγωγῆς καὶ ἐνδείξεως, ἄκουε οὖν τί φησίν.

εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

ΑΡΧΗ τοῦ ἐυαγγελίου Ιησοῦ Χρϊστοῦ ἡοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. *Εγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

α β β α γ ς δ α

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

INitium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in prophetis: Ecce ego mitto nuncium meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes uestitus pilis cameli & zona pellicea circa lumbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri, & prædicabat, dicens: Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus ut procumbens soluam corrigiam calciamentorum. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit

βαπτίσῃ ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς ε α ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας, * καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην· καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανούς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ε β ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, * καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. * μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν γαλιλαίαν, * κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων· ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν ε γ αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θα- ι λάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς, * καὶ εἶπεν αὐτοῖς β ὁ ἰησοῦς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ ι α προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. ι β * καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ. καὶ εὐθέ- κ ως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγω- ι γ γὴν, ἐδίδασκεν. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ β διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. ι δ * καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ᾱ ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε λέ- κ γων· ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων· φιμώθητι

baptizabit uos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis, uenit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim cum ascenderet ex aqua, uidit diffindi cœlos, & spiritum quasi columbam descendentem super illum. Et uox facta est de cœlis: Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta, & tentabatur à satana, eratq; cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, uenit Iesus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens: Impletum est tempus, instatque regnum dei, resipiscite & credite euangelio. Cum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare, erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus: Sequamini me, & faciam ut efficiamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, secuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, statimque uocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te qui sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicēs: Obmutesce

φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ᾽ αὐτου· καὶ σπαράξαν
τὸν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φω
νῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτου. καὶ ἐθαμβήθη
σαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, λέ
γοντες. τί ἐστι τουτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ
αὕτη; ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι
τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐ
τῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτου εὐθὺς εἰς ὅλην τὴ
περίχωρον τῆς γαλιλαίας. * καὶ εὐθέως ἐκ τῆς β
συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκί
αν σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου καὶ
ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκειτο πυρέσ
σουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐ
τῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή
σας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυ
ρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς: ὀψίας δὲ γε γ
νομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐ
τὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαι
μονιζομένους. καὶ ἦν πόλις ὅλη ἐπισυνηγμέ
νη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθεράπευσε πολ
λοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, * καὶ
δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε
λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν.
* καὶ πρωὶ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ
ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀ
κεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σί
μων, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτου, καὶ εὑρόντες αὐτὸν,
λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε.
καὶ λέγει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας
κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω, εἰς τοῦ-
το γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαί-
αν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. * καὶ ἔρχε δ
ται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ β
γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς
σπλαγχνισθείς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο
αὐτου, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰ
πόντος αὐτῷ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτου ἡ λέ-
πρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐ-
τῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα
μηδενὶ

Obmutesce & exi ab homine. Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamasset́q; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicẽtes: Quid est hoc? Quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset egressus est, & abijt Iesus in desertũ locum, ibiq; orabat. & prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quærunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: In hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est: Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq; ei: Vide

μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν. * καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ, σοὶ λέγω, ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας· ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende principi sacerdotũ, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimoniũ illis. At ille egressus cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonẽ, ita ut iam nõ posset Iesus manifeste introire in ciuitatẽ, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq;.

Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cõgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonẽ. Et uenient ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerũt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorũ, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarẽt intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrũ est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatẽ in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domũ tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, ac docebat

eos.

αὐτός. * καὶ παράγων ὁ ιησοῦς, εἶδεν λε- ε
ουεὶ τὸν τοῦ ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώ
νιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀνα-
κβ β στὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολ
λοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ
ιησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοί,
καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τε
λωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθη-
κγ ταῖς αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρ
β τωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ ιησοῦς,
λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα
τροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέ
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι
αν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχονται, καὶ λέ
γουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ
τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ
οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. μὴ
δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος
μετ' αὐτῶν ἐστί, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑ-
αυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύ
ειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐ
τῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ
μή αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ πα
λαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς
βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ
μή, ῥήσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶ-
νος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ
κδ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. * καὶ
β ἐγένετο, παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββα
σι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας,
καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦ
σιν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔ-
λεγεν αὐτοῖς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε
δαβίδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
θεοῦ

eos. Et cum præteriret Iesus, uidit Leui Alphæi filium, sedẽtem ad teloneum, & ait illi: Sequere me. Isq; surgens secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eiꝰ. erant enim multi qui secuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi cum uidissent eum capientẽ cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quid est, quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus, ait illis: Non opus habent qui ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Ioannis ac pharisæorum ieiunabant, ueniuntq;, & dicunt illi: Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant, tui autẽ discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus: Num possunt filij thalami nuptialis, in quo cũ illis sponsus est, ieiunare? Quamdiu habent secum sponsum, nõ possunt ieiunare. Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo assumentũ panni rudis assuit uestimẽto ueteri, alioquin aufert supplementum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui disrumpit uinum mustum utres, & uinum effundit, & utres pereunt. sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut transiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei: ecce cur faciunt sabbatis, quod non licet? Et ipse ait illis: Nunquam legistis quid fecerit Dauid, cum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domũ

θεὸν ἐπὶ Ἀβιάθαρ τ̄ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους
τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν
εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐ-
κε τῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * τὸ σάββατον
β διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος
διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. Καὶ εἰσῆλθε πάλ
λιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ξ
ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν
αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώ-
πῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα. Ἔ-
γειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἔξεστι τοῖς
σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων.
καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλ-
λυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐ-
τῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά
σου. καὶ ἐξέτεινε. καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐ
τοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. * καὶ ἐξελθόντες οἱ φα
ρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβού-
λιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέ-
σωσι. * καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ
πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐ
τῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων,
καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ
οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολύ, ἀκού
σαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶ-
πεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσ-
καρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν
αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπί
πτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μά-
στιγας. * καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ'
ἂν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκρα
ζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολ
λὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποι
ήσωσι. * καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκα
λεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐ
τόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵ
ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξου-
σίαν

dei ſub Abiathar principe ſacerdotũ, & panes propoſitionis comederit, quos nõ licet edere niſi ſacerdotib9: & dederit etiã ijs qui ſecum erant? Et dicebat illis: Sabbatum propter hominẽ factum eſt, non homo propter ſabbatũ. Itaq; dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.

Et introiuit iterum in ſynagogam, & III
erat ibi homo arefactam habens manũ: & obſeruabant eum, an ſabbatis ſanaturus eſſet eum, ut accuſarent illum. Et ait homini, habenti manũ arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet ſabbatis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumſpexiſſet eos cum ira cundia, condoleſcens ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manũ tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus illius ſana, ut altera. Egreſſi uero phariſæi, ſtatim unà cum Herodianis cõſilium inibant aduerſus eum, ut illum perderẽt. Ieſus autẽ cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa ſecuta eſt eum, & ab Iudæa & ab Hieroſolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanẽ: & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonẽ, hominũ multitudo magna: qui cum audiſſent quæ faciebat, uenerũt ad eum. Et iuſſit Ieſus diſcipulis ſuis, ut nauicula ſibi deſeruiret ꝓpter turbam, ne ipſum premerent. Multos enim ſanauerat, ita ut irruerẽt in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebant. Et ſpiritus immundi cũ illum uidiſſent, ꝓcidebant ei, & clamabant dicẽtes: Tu es filius dei: & uehementer interminabat eis, ne ſe manifeſtum facerẽt. Et aſcẽdit in montẽ, ac uocat ad ſe quos uoluit ipſe: & uenerũt ad eum. Et fecit duodecim ut eſſent ſecũ, & ut emitteret eos ad prædicandũ, utq; haberẽt poteſtatem

σίαν

σίαμ θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ
λ δαιμόνια. * καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέ
β τρον. καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βρον τῆς,
καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖ
ον, καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ
ἁλφαίου, καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν καναν-
ίτην, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην ὃς καὶ παρέδωκεν
λα αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. * καὶ συνέρχεται
πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
ἄρτους φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλ
λβ θον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. * καὶ οἱ
β γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες,
ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρ
χοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
λγ * καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς
β ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς σατα-
νᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκεί-
νη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύνα
ται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέ
στη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται στα θῆναι,
ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη
τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρ-
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τό
λδ τε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν
β ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας
ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς
τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι
λε ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. * καὶ ἔρ
β χονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἔξω ἑ-
στηκότες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐ
τόν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν, εἶπον δὲ
αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζη
τοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν
ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψά
μενος τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους,
λέγει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
ὃς γὰρ

testatẽ sanandi morbos, eiiciendiq; dæmonia. Et imposuit Simoni nomen Petrus: & Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrẽ Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui: & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobũ Alphæi filiũ, & Thaddæum, & Simonẽ Cananæum, & Iudam Iscariotem qui & prodidit illum. Et ueniunt in domũ, & cõuenit iterũ turba, sic ut non liceret illis uel panes edere: & cũ audissent qui ad illum attinebant, exierũt ut manꝰ iniicerẽt in eum. Dicebant emꝫ, in furorẽ uersus est. Et scribæ qui ab Hierosolymis descẽderant, dicebant: Beelzebul habet, & per principẽ dæmoniorũ eiicit dæmonia. Et ad se uocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomõ potest satanas satanam eiicere? Et si regnũ aduersus sese diuisum fuerit, nõ potest stare regnũ illud. Et si domus cõtra semetipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexit aduersus semetipsum ac diuisus est, nõ potest stare, sed finem habet. Nõ potest quisq; uasa fortis, ingressus in domũ illiꝰ, diripere, nisi prius fortẽ alligarit, & tunc domũ eiꝰ diripiet. Amẽ dico uobis: Omnia remittentur filijs hominum peccata. & cõuicia, quibuscunq; conuiciati fuerint. At qui conuiciũ dixerit in spiritũ sanctum, nõ habet remissionẽ in æternũ, sed obnoxiꝰ est æterno iudicio. Dicebãt emꝫ, spm̃ immũdũ habet. Et ueniunt mater eiꝰ & fratres, & foris stantes, miserunt ad eũ q euocarẽt eũ, & sedebat turba circa eũ, dicũtq; ei: Ecce mater tua & frẽs tui foris q̃rũt te. Et rñdit eis, dicẽs: Quæ ẽ mater mea, & frẽs mei? Et cũ circũspexisset, in circuitu circũ se discipulos sedentes, ait: Ecce mater mea, & frẽs mei.

ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός
μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί. * Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ
συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν
ἐμβάντα εἰς πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ,
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς
γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς
πολλά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐ
τοῦ. ἀκούετε. Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖ
ραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε
παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ
ρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν
ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολ
λήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυ
ματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράν
θη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέ
βησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ
καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν
γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαί
νοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκον
τα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ο τε
δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ
περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν.
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ
μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * ἐκείνοις δὲ τοῖς
ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέ
ποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες
ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέ
ψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέ
γει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύ
την; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσε
σθε; * ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰ
σιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ
ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ
αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρ
δίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ
πετρώδη σπειρόμενοι, οἱ ὅταν ἀκούσωσι τὸν
λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐ
τόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater meus, & ſoror mea, & mater eſt.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & cōgregata eſt ad eum turba multa, ita ut nauim ingreſſus, ſederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina ſua: Audite, Ecce exibat ſeminator ad ſeminandū. & accidit inter ſeminandum, aliud quidem cecidit ſecus uiam, ueneruntq; uolucres cœli & comederunt illud. Aliud uero cecidit ſuper petroſa, ubi nō habuit terram multā: & ſtatim exortū eſt, quod nō haberet altitudinem terræ: ſole autē exorto, æſtu affectū eſt: & eo quod nō haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in ſpinas, & ſuccreuerunt ſpinæ ac ſuffocauerūt illud, & fructum nō dedit. Et aliud cecidit in terram bonā, & dabat fructum emergentē atq; creſcentē: & afferebat unum triginta, & unum ſexaginta, & unum centū. ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendū, audiat. Cum autē cœpiſſet eſſe ſolus, interrogauerūt eum hi, qui circū illū erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis: Vobis datū eſt noſſe myſteriū regni dei, illis autē qui foris ſunt per parabolas oīa fiunt: ut uidētes uideant, & nō cernant: & audientes audiant, & non intelligant: neqñ cōuertant, & remittantur eis peccata. Et ait illis: Neſcitis parabolam hanc? & quō oēs parabolas cognoſcetis? Seminator ille ſermonē ſeminat. Iſti uero ſunt, q̄rū alij iuxta uiam dicunt ubi ſeminat ſermo, & cū audierint, cōfeſtim uenit ſatanas, & aufert ſermonē q ſeminatus eſt in cordib⁹ eorū. Et alij ſunt ſimiliter, qui in petroſa ſemē excipiūt: qui cū audierint ſermonē, ſtatim cū gaudio accipiunt illud, & nō habent radicē in ſe, ſed

πρόσκαιροί

temporarij

πρόσκαιροί εἰσιμ, ἔιτα γενομμένης θλίψεως
ἢ διωγμοῦ διὰ τὸμ λόγομ, εὐθέως σκανδα-
λίζονται. καὶ ἄλλοι οὗτοί εἰσιμ, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας
σπειρόμμενοι, οὗτοί εἰσιμ οἱ τὸμ λόγομ ἀκού-
οντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου,
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοι-
πὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμμεναι συμπνίγουσι τὸμ λόγομ, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ
οὗτοί εἰσιμ, οἱ ἐπὶ τὴς γῆς τὴς καλὴς σπαρέν-
τες, οἵτινες ἀκούουσι τὸμ λόγομ καὶ
παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιμ, ἓμ τριά-
κοντα, καὶ ἓμ ἑξήκοντα, καὶ ἓμ ἑκατόμ. καὶ
λθ β ἔλεγεμ αὐτοῖς. * μήτι ὁ λύχνος καίεται,
ἵνα ὑπὸ τὸμ μόδιομ τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴς κλίνης;
μ β οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴς λυχνίας ἐπιτεθῇ; * οὐ γάρ
ἔστι τι κρυπτὸμ, ὃ ἐὰμ μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ
ἐγένετο ἀπόκρυφομ, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸμ ἔλ-
μα θῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειμ, ἀκουέτω. * καὶ
β ἔλεγεμ αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ᾧ ᾧ μέ-
τρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖμ, καὶ προστε-
μβ θήσεται ὑμῖμ τοῖς ἀκούουσιμ. * ος γὰρ ἂμ ἔχῃ,
β δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρ-
μγ θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεμ. οὕτως ἐστὶμ ἡ
ι βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐὰμ ἄνθρωπος βάλῃ
τὸμ σπόρομ ἐπὶ τὴς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγεί-
ρηται νύκτα καὶ ἡμέραμ. καὶ ὁ σπόρος βλαστά-
νῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεμ αὐτός. αὐτομά-
της γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτομ χόρτομ,
εἶτα στάχυ, εἶτα πλήρη σῖτομ ἐν τῷ στά-
χυϊ. ὅταμ δὲ παραδῷ ὁ καρπός, εὐθέως ἀπο-
στέλλει τὸ δρέπανομ, ὅτι παρέστηκεμ ὁ θερισμός.
μδ * καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσομεμ τὴμ βασιλείαμ τοῦ
β θεοῦ; ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεμ αὐ-
τήν; ὡς κόκκομ σινάπεως, ὃς ὅταμ σπα-
ρῇ ἐπὶ τὴς γῆς, μικρότερος πάντωμ τῶν σπερ-
μάτωμ ὄντων τῶν ἐπὶ τὴς γῆς, καὶ ὅταμ σπα-
ρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντωμ τῶν λα-
χάνωμ μείζωμ, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,
ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴς σκιὰς αὐτοῦ τὰ πε-
με τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. * καὶ τοιαύ-
5 ταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς

τὸμ λόγομ

temporarij ſunt: deinde coorta afflictio-
ne aut perſecutione propter ſermonem,
cõfeſtim offenduntur. Et alij ſunt qui in
ſpinas ſemen excipiunt. hi ſunt qui ſer-
monem audiunt, & ſolicitudines ſæculi
huius ac deceptio diuitiarũ, cæterarũq;
rerum cupiditates introëuntes, ſuffocant
ſermonem, ac redditur infructifer. Et alij
ſunt qui in terram bonam ſemen excepe
runt, qui audiunt uerbum & ſuſcipiunt,
& fructificant, ita ut aliud granũ adferat
triginta, aliud ſexaginta, aliud centũ. Et
dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut
ſubter modium ponatur, aut ſubter le-
ctum? Nonne ut ſuper candelabrũ po-
natur? Non eſt enim quicq; occultũ, q d'
non manifeſtetur: neq; fuit ſecretum, ſed
ut in propatulum ueniat. Si quis habet
aures ad audiendum, audiat. Et dicebat
illis: Videte quid audiatis: Qua menſura
metimini, alij metientur uobis, & adijcie
tur uobis qui auditis: Qui enim habet,
dabitur illi: & qui nõ habet, etiam quod
habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic eſt
regnũ dei, quẽadmodum ſi homo iaciat
ſementem in terram, ac dormiat, atq; ille
exurgat nocte ac die: ſegeſq; germinet,
ac ſurgat in altum dum neſcit ille. Vltro
enim terra fructificat, primum herbam,
deinde ſpicam, deinde plenũ frumẽtum
in ſpica. cum autẽ productus fuerit fru-
ctus, ſtatim mittit falcem, quoniã adeſt
meſſis. Et dicebat: Cui aſſimilabimus re-
gnum dei? aut qua collatione cõferemus
illud? Eſt ſicut granũ ſinapis, q d' cum ſe-
minatũ fuerit in terra, minus eſt omnibus
ſeminib9 quæ ſunt in terra: & cũ ſemina-
tum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus
olerib9: & facit ramos magnos, ita ut poſ
ſint ſub umbra eius aues cœli nidificare.
Et talibus multis parabolis loquebat eis

μ5 τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν.* χωρὶς
ι δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατιδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
μ2 * καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας
β γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαίλαψ ἀνέμου μεγάλη, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

* καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐ- ια
τῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι. καὶ οὐδὲ ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυσε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν· τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν, μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν· τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων· λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας

ſermonẽ, prout poterant audire. ſine parabola uero non loquebatur eis. ſeorſim autem diſcipulis ſuis exponebat omnia. Et ait illis in die illo cum facta eſſet ueſpera: Tranſeamus in ulteriorem ripam. Et dimiſſa turba, aſſumunt eum ita ut erat in naui, ſed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi: Præceptor, nõ eſt tibi curæ, quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. & conquieuit uentus, factaq; eſt tranquillitas magna, & ait illis: Quid timidi eſtis adeo? Qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter ſeſe: Quiſnam hic eſt, quia & uentus & mare obediunt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionẽ v
Gadarenorum. Egreſſoq; ei de naui, ſtatim occurrit è monumẽtis homo ſpiritui obnoxius immũdo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neq; cathenis quiſq; poterat eum ligare, ꝓpterea qđ, cum ſæpe cõpedibus & cathenis uinctus fuiſſet, diſcerptæ eſſent ab illo cathenæ, & cõpedes eſſent cõminutæ, neq; quiſq; ualuiſſet eum domare. Et ſemper die ac nocte in montibus & in monumentis erat damans, & cõcidens ſeipſum lapidibus. Cũ uidiſſet autẽ Ieſum eminus, cucurrit, & adorauit eum, & damans uoce magna dixit: Quid mihi tecũ eſt Ieſu fili dei altiſſimi? adiuro te ꝓ deũ, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi ſpũs immũde ab homine. & interrogabat eũ: Qđ tibi nomẽ eſt? Et reſpondit, dicens ei: Legio mihi nomẽ eſt, quia multi ſumus. Et deprecabat eũ multũ, ne ſe emitteret extra

τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τοῖς ὄρεσιν ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός, καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν: καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. *καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν

μη κ

μθ β

ιβ

ιγ

regionẽ. Erat autẽ ibi iuxta montes grex porcorũ magnus pascẽs, & deprecabant eum omnes dæmones, dicẽtes: Mitte nos in porcos, ut in eos introëamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex per præceps in mare. erant autem fermè bis mille, & suffocati sunt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerũt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidendum quid esset qd' acciderat, & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabat' sedentẽ ac uestitũ: & sanæ mentis, qui habuerat legionẽ, & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmoniũ habuerat, & de porcis. Et rogare cœperũt eum, ut discederet de finibus ipsorũ. Et cum ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autẽ non permisit eum, sed ait illi: Abi in domum tuã ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abijt, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Et cum traiecisset Iesus naui rursus in ulteriorẽ ripam, cõuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Et ecce uenit quidam principũ synagogæ, nomine Iairus: & cũ uidisset eũ, procidit ad pedes ei⁹, & deprecabatur eũ multũ, dicẽs: Filiola mea in extremis est, oro ut uenias & imponas illi man⁹, ut salua sit. & uiuet. Et abijt cũ illo, & sequebat' eũ turba multa, & cõprimebãt eũ. Et mulier quædã, quæ fuerat obnoxia profluuio sanguinis annos duodecim, fueratq; mlta perpessa à cõplurib⁹ medicis, & insumpserat oia sua, neq; quicq; adiumẽti sensserat, sed magis in deteri⁹ uenerat, cum audisset de Iesu, uenit in

ἐλθοῦσα ὀπίσθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, ἐὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ ΙΗΣ ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐν αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλά, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθά, κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τό, κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγερσε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.* καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ

μ α

uenit in turba à tergo, & tetigit ueſtimentum eius. Dicebat enim: ſi uel ueſtimẽta eius tetigero, ſalua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius, & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet à flagello. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens uirtutem ex ſeſe prodiſſe, conuerſus in turba, aiebat: Quis tetigit ueſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ipſi: Vides turbam undiq; prementẽ te, & dicis: quis me tetigit? Et circumſpiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace, & eſto ſana à flagello tuo. Adhuc eo loquẽte ueniunt à principe ſynagogæ, qui dicerent: Filia tua mortua eſt, quid ultra uexas magiſtrum? Ieſus autem protinus audito ſermone qui dicebatur, ait principi ſynagogæ: Ne metuas, tantummodo crede. Et non permiſit, ut quiſquam ſe ſequeretur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis ſynagogæ, uidetq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, & ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit. Et irridebant eum. Ipſe uero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrẽ puellæ, & eos qui cum ipſo erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehenſa manu puellæ, ait illi: Tabitha, cumi, qd̃ eſt, ſi quis interpretetur: Puella, tibi dico, ſurge. Et cõfeſtim ſurrexit puella, & ambulabat. erat enim annorũ duodecim. & obſtupuerũt ſtupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quiſq; id ſciret, & iuſſit ut daretur illi quod ederet.

Et egreſſus eſt illinc, uenitq; in patriã ſuam, VI

αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. * καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, * ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν, * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις καὶ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον. * καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι Ἠλίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν

suam, & sequuntur eum discipuli sui. Cumq; adesset sabbatum, cœpit in synagoga docere, multiq; audientes obstupuerunt, dicētes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia, quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi, & Iose, & Iuda, & Simonis? Nónne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus: Non est propheta cōtemptus nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus sanauit. ac mirabatur propter incredulitatem eorum. & ob ambulabat per uicos undiq; circumiacentes, docens. Et accersit duodecim, cœpitq; eos emittere binos, ac dabat illis potestatē aduersus spiritus immundos. Et præcepit illis, ne quid tollerēt in uiam, nisi uirgam tantum: non peram, non panem, non in zona æs: sed calciarentur sandaliis, & ne induerentur binis tunicis. Et dicebat eis: Vbicunq; introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc. Et quicunq; non receperint uos, neq; audierint uos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui est sub pedibus uestris in testimonium illis. Amen dico uobis: tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quam ciuitati illi. Et egressi prædicabant, ut resipiscerent, & dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros & sanabant. Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebatq;: Ioannes ille, qui baptizabat, resurrexit à mortuis, & propterea uirtutes agunt in illo. Alij dicebant, Helias est: alij uero dicebant, propheta est, uel tanquam unus ex prophetis.

μα α μβ β μγ β μδ β με β μς κ μζ β ιε

προφήταις

μ̄η προφήταις. * Ακούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, ἔιπεν, ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ, Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ Ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. * καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλεις, καὶ δώσω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν. τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγουσα, θέλω ἵνα μοιδῶς ἀρτι ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. * καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα,

prophetis. Cum audiſſet autem Herodes, ait: Cui ego præcidi caput, Ioannes iſte eſt, ipſe ſurrexit à mortuis. Nam ipſe Herodes, miſſis ſatellitibus manus iniecerat in Ioannem, & uinxerat eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem inſidiabatur illi, uolebatq; occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, ſciens eum uirum iuſtum ac ſanctum, & obſeruabat eum: auditóq; eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidiſſet, cum Herodes in natalicijs cœnam faceret primatibus ac tribunis, & primoribus Galilææ, cumq; introiſſet filia ipſius Herodiadis ac ſaltaſſet, placuiſſetque Herodi ac ſimul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi. Et iurauit illi, quicquid à me petieris, dabo tibi uſque ad dimidium regni mei. At illa egreſſa dixit matri ſuæ: Quid petam? Illa uero dixit: Caput Ioannis baptiſtæ. Et ingreſſa ſtatim cum feſtinatione ad regem, petiuit dicens: Volo, ut protinus des mihi in lance caput Ioannis baptiſtæ. Et dolore affectus rex, propter iuſiurandum eosque qui ſimul accumbebant noluit eam reijcere. Et confeſtim rex miſſo ſpiculatore iuſſit inferri caput eius. At ille abijt ac decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri ſuæ. Quo audito, diſcipuli eius uenerunt, & ſuſtulerunt cadauer eius, poſueruntq; illud in monumento. Et congregantur apoſtoli ad Ieſum, ac renunciauerunt ei omnia,

καὶ ὅσα ἐποίησαν, & ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶ-
ξβ πεν αὐτοῖς. * Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς
ι ἔρημον τόπον, & ἀναπαύσασθε ὀλίγον.
ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολ
ξγ λοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλ
ς θεν εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν.
καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, & ἐπέ
γνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τ
πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐ-
τοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν
εἶδεν ὁ Ιησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνί
σθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχον
τα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
ξδ πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης,
α προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγου
σιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα
πολλή, ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες
εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς, & κώμας, ἀγοράσω
σιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ
ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε
κ αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. & λέγουσιν αὐτῷ.
ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων δηναρί
ων ἄρτους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέ
γει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε ι5
& ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι, πέντε καὶ
δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆ
ναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ
χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ
ἀνὰ ἑκατόν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν
τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κα-
τέκλασε τοὺς ἄρτους, & ἐδίδου τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς
δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον
πάντες & ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν κλασμά
των δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν
ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντα
κισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ, ἕως
ξε αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξά-
ς

μενος

& quæ egissent, quæcp docuissent. Et ait illis: Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant em̃ qui uenirent & abirent multi. ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertũ locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerũt eum multi, & itinere pedestri ex om̃ibus ciuitatib9 cõcurrerũt illuc, & præuenerũt eos, conueneruntcp ad illum. Et egressus uidit turbam multã Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues nõ habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. & cum iam multũ temporis præteriisset, accesserũt ad illum discipuli eius, dicẽtes: Desertus est locus, & iam multũ tẽporis est, dimitte illos, ut abeant in circumiacentes uillas ac uicos, emantcp sibi panes: nam quod edant, nõ habent. At ille respondens ait illis: Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cũ cognouissent, dicunt, quinq; & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, deditcp discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autẽ qui comederãt circiter quinq; millia uirorum. Et statim coëgit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et cum dimisis-

μένους αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξα-
ξῃ σθαι, *καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέ-
σῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύ-
νειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ
περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται ιζ
πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐ-
τὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν
φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ
αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλά-
λησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε,
ξιη ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε, *καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς
ε εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ λίαν
ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύ-
μαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις. ἦν γὰρ
αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπερά-
σαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρέθ, καὶ
ξθ προσωρμίσθησαν. * καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ
β τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδρα-
μόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο
ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περι-
φέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί, καὶ ὅπου
ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀ-
γροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦν-
τας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρα-
σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν
ο ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο. * καὶ συνάγονται
πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμμα-
τέων ἐλθόντες ἀπ' ἰεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τι ιθ
νὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔ-
στιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο,
οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν
μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίου-
σι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβύ-
τέρων, καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,
οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέ-
λαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξε
σῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. * ἔπειτα ἐπε- κα
ε ρωτῶσι αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς. διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι

κατὰ

ιζ. of the walking on the sea. ιη. of the breaking of the commandment of God.

set eos, abiit in montem ad orandum. Et cum uespera aduenisset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra, uiditq; eos laborantes in remigando, erat enim uentus cōtrarius eis. Ac circa quartā uigiliam noctis uenit ad eos, ambulans supra mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderūt eum ambulantē super mare, putauerunt spectrū esse, & exclamauerunt: Omnes em̄ uidebant eum, & cōturbati sunt. & statim locutus est cū eis, dixitq; eis: Confidite, ego sum, ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & uehemēter supra modū intra sese stupebant, & admirabant̄. Non em̄ intellexerant de panib9, erat em̄ cor eorū obcæcatū. Et cum traiecissent, uenerūt in terrā Genezareth, & applicuerūt in portum. Cūq; egressi essent de naui, cōtinuo agnouerunt eum, ac percurrētes totā unā diq; regionē illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circūferre, cū audissent eū illic esse, & quocūq; introisset in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas, in plateis ponebāt infirmos, & deprecabant̄ eum, ut uel fimbriā uestimēti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, salui fiebant. Et conueniunt ad eum pha- VII
risæi, & quidam de scribis qui uenerant Hierosolymis. & cum uidissent quosdā ex discipulis eius cōmunibus manibus (id est, illotis) edere panes, incusabant. nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes institutā maiorum. & à foro uenientes, nisi loti fuerint non comedunt. Et alia multa sunt, quæ susceperunt seruanda, nempe lotiones poculorum & urceorum & æramētorū & lectorum. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulant

iuxtā

κλ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀπο
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν
Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγρα
πται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ
δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μά
την δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκα
λίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδο
σιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ
ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολ
λὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. καλῶς, ἀθε
τεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παρά-
δοσιν ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν. τί
μα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. Καὶ
ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ
τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄν-
θρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ κορβᾶν, ὅ ἐστι,
δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι
ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ,
ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε, καὶ
παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσ
καλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐ-
τοῖς. ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. οὐ-
δέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμε-
νον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλ
λὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ
κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀ-
κούειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον
ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐ
τοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕ-
τως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι
πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄν-
θρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι
οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλ-
λ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκ-
πορεύεται, ἐκκαθαρίζων πάντα τὰ βρώμα-
τα; ἔλεγε δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπο-
ρευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσω
θεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ

iuxta ritum traditum à maioribus, ſed il
lotis manibus edunt panem? At ille re-
ſpondens, dixit eis: Bene uaticinatus eſt
Eſaias de uobis hypocritis, ſicut ſcriptũ
eſt: Populus hic labijs me honorat, cor
autem eorum longe eſt à me: in uanum
autẽ me colunt, docentes doctrinas, præ-
cepta hominum. Nam omiſſo præcepto
dei, tenetis conſtitutiones hominũ, ablu-
tiones urceorũ & poculorũ, aliáq; ſimilia
his facitis multa. Et dicebat illis: Bene,
reijcitis præceptum dei, ut conſtitutionẽ
ueſtram ſeruetis. Moſes enim dixit: Ho-
nora patrem tuum & matrem tuam: &
qui maledixerit patri uel matri, morte
moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit
homo patri uel matri corban, quod eſt,
donum quodcũq; ex me, in tuum cedet
commodum. & præterea nõ ſinitis eum
quicq; facere patri ſuo aut matri ſuæ, &
irritum facitis uerbum dei per conſtitu-
tionem ueſtram quam tradidiſtis. Et ſi-
milia huiuſmodi multa facitis. Et cum
aduocaſſet ad ſe totam turbam, dicebat
illis: Audite me omẽs & intelligite: Nihil
eſt extra hominẽ introiens in eum, quod
poſſit eum inquinare, ſed quæ de homi-
ne procedunt, illa ſunt quæ inquinant
hominem. Si quis habet aures ad au-
diendum, audiat. Et cum introiſſet in
domum ſemotus à turba, interrogabant
eum diſcipuli eius de ſimilitudine. Et
ait illis: Adeo & uos intelligentia ca-
retis? Nondum intelligitis, quod om-
ne foris introiens in hominem, non po-
teſt eum inquinare, quia non intrat
in eius cor, ſed in uentrem: & in ſeceſ-
ſum exit, repurgans omnes eſcas? Di-
cebat autem, quod ab homine exit, il-
lud inquinat hominem. Ab interiori-
bus enim de corde hominum malæ co-

λογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. κἀκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν ιδ
χεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς, συροφοίνισσα τῷ γένει, * καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλ οδ
λῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ 5
τῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γὰρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑπὸ τὴν τράπεζαν ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. * καὶ πάλιν ἐξελθὼν οδ
ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν 1
θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων τῆς Δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν κ
μογιλάλον. καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτῆς, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλ οε
λετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερ- κ
περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, * καλῶς οσ
πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκού 5
ειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

gitationes procedunt, adulteria, ſtupra, homicidia, furta, auariciæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuicia, ſuperbia, ſtulticia. omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem. Et inde ſurgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingreſſus domum, neminem uoluit ſcire, nec potuit latere. Mulier enim ſtatim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia ſua. Ieſus autem dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum, ſumere panem filiorum, & proiicere catellis. At illa reſpondit & dicit illi: Etiam domine: Nam catelli quoq; comedunt ſub menſa de micis filiorum. Et ait illi: Propter iſtum ſermonẽ uade, exiit dæmonium à filia tua. Et cum abiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum. Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ per medios fines decapolis, & adducunt ei ſurdum, impeditæq; linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. & cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo tetigit linguam eius, ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphatha, quod eſt, aperire. Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte, Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant. & ſupra modum ſtupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; κᾱ οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι, καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡσὶ τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. οζ * καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον οη ἐπιζητεῖ; * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. * καὶ διε- οθ κβ
στέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς β
ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου. ιπ * καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους

In dieb⁹ illis cū turba admodū multa esset, nec haberēt qd manducarēt, accersitis ad se Iesus discipulis, ait illis: Misericordia tangor erga turbam, quia iam tri duo manent apud me, nec habent quod edant: & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficiēt in uia. Quidā em̄ ex eis è longinquo uenerūt. Et respóderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic satiare panib⁹ in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi uero dixerūt: septē. Et præcepit turbæ discumbere super terrā. Et acceptis septē panibus, cū gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis, ut apponerent. & apposuerunt turbæ. & habebant piscículos paucos: & cū bn̄ dixisset, iussit apponi & hos. Comederūt autē & saturati sunt, ac sustulerūt quæ superfuerāt, fragmētorū septē sportas. Erāt autē qui comederant fermè q̄ter mille, & dimisit illos. Et mox ingressus in nauim cum discipulis suis, uenit in partes Dalmanutha. Et egressi sunt pharisæi, cœperūtq; disputare cū illo quærētes ab eo signū è cœlo tentantes eū, & cū ingemuisset spū suo dicit, cur generatio hæc signū quærit? amē dico uobis, si dabitur generatiōi huic signū. Et relictis illis ingressus rursus nauim, abiit traiecto lacu. Et obliti fuerant sumere panes, nec præter unū panē habebant secū in naui. Ac præcepit illis dicens: Vidēte, cauete à fermēto pharisæorū, & à fermēto Herodis, & disputabant inter sese dicētes: Panes nō habem⁹, & eo cognito Iesus dicit illis: Quid disputatis, qd panes nō habetis? Nondū aiaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatū habetis cor uestrū? oculos habētes, nō cernitis, & aures habētes, nō auditis? & nō meministis? Cū quinq; panes fregissem in hominū quinq; mi-

λίδες, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων
ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς
ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων
πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον,
πᾱ ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ
ἔρχεται εἰς βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυ κᾱγ
φλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα αὐτοῦ ἅψη-
ται. ⁊ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξή-
γαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς
τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ,
ἐπηρώτα αὐτόν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας
ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα
ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε
τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ⁊
ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀποκατεστά-
θη, καὶ διέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ
ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων·
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς
πβ τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ
α οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρίας κδ
φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέ-
γουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,
ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἠλίαν, ἄλ-
λοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει
αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χρι-
στός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέ-
γωσι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐ-
τούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ πα
θεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστῆναι, καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει.
πδ * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρ-
ς ξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰ-
δὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέ
τρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι
οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.
πε * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς
6 μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει

lia, quot cophinos fragmentis plenos ſu-
ſtuliſtis? Dicunt ei, duodecim. Cum au-
tem ſeptem in quatuor milia, quot ſpor-
tas ex reliquijs fragmentorū tuliſtis? Illi
uero dixerunt, ſeptem. Et dixit illis: Qui
fit ut non intelligatis? Et uenit Bethſai-
dam, & adducūt illi cæcum & obſecrant
eum, ut illum tangeret. Et apprehēſa ma
nu cæci, eduxit illum extra uicum. & cum
expuiſſet in oculos illius, impoſuiſſetq; illi manus, interrogauit eum, ſi quid uide
ret, & recepto uiſu, dicebat: Video homi-
nes, quoniam uelut arbores cerno ambu
lantes. Deinde rurſum impoſuit manus
ſuper oculos illius, & fecit ut uiſum reci-
peret: & reſtitutus eſt, ac denuo uidebat
dilucide omnes, & dimiſit illum in domū
ſuam, dicens: Neq; in uicum ingrediaris,
neq; dixeris cuiq; in uico. Et egreſſus eſt
Ieſus & diſcipuli illius in uicos Cæſariæ,
quæ cognominat Philippi, & in uia in-
terrogauit diſcipulos ſuos dicens: Quem
me dicunt homines eſſe? Illi uero reſpon
derunt: Ioannem baptiſtam, & alij He-
liam, alij rurſus unum de numero pro-
phetarū. Et ipſe dicit illis. at uos quē me
dicitis eſſe? Reſpondens autem Petrus,
dicit illi: Tu es ille Chriſtus. Et interimi-
natus eſt eis, ne cui dicerent de ſe. Et cœ-
pit docere eos, quod oporteret filium ho
minis multa pati, & reprobari à ſeniori-
bus ſummisq; ſacerdotibus ac ſcribis, &
occidi, & poſt tres dies reſurgere. & aper-
te ſermonem loquebatur. Et apprehen-
dit illum Petrus, cœpitq; increpare eum.
At ille conuerſus, & intuitus diſcipulos
ſuos, increpauit Petrum, dicens: Abi
poſt me ſatana. quoniam non ſapis
quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.
Et cum ad ſe uocaſſet turbam unà cum
diſcipulis ſuis, dixit illis: Quicunq; uult

ὀπίσω μοῦ ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.
ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέ
σει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐ
τήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν
κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;
ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυ-
πε χῆς αὐτοῦ; * ὃς γὰρ ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς
β ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχα
λίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν
τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
τῶν ἁγίων. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέ
πε γω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵ
β τινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ κε
μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέ
τρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέ
ρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους.
καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς
χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευ-
κᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἡλίας σὺν μωσῇ, καὶ
ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν
ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκη-
νὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἡλίᾳ
μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφο
βοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς.
καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗ-
τός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκού-
πζ. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐ-
δένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυ-
τῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους,
διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται
ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
πη ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. * καὶ τὸν λόγον ἐκρά-
ι τησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ
πθ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; * καὶ ἐπηρώτων αὐ-
ς τὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς,

ὅτι

sequi me, abneget semetipsum & tollat
crucē suam, ac sequatur me. Nam quisquis
uoluerit animā suā seruare, perdet eam.
Quisquis autē perdiderit animā suā cau
sa mea & euāgelij, hic seruabit eā. Quid
enim profuerit homini, si lucratus fuerit
mundū totū, & animæ suæ iacturā fece-
rit? Aut quid daturus est homo, q̄ repen
set animā suam? Quēcunq; em̄ puduerit
mei ac meorū sermonū in generatione
hac adultera & peccatrice, pudebit illi⁹ &
filiū hominis, ubi uenerit in gloria patris
sui cū angelis sanctis. Et dicebat illis: IX
Amē dico uobis: Sunt quidam inter eos
qui hic stant, qui nō gustabūt mortē, do-
nec uiderint regnū dei uenisse cū uirtute.
Ac post dies sex assumit Iesus Petrū &
Iacobum ac Ioannem, & subducit eos in
montē excelsum seorsim solos, & trans-
formatus fuit corā illis, & uestimēta illi⁹
facta sunt splendida, & candida ualde
ueluti nix, cui⁹ candida facere non potest
fullo super terrā. & cōspectus est illis He
lias cū Mose, colloquebanturq; cū Iesu.
Et respondens Petrus, dicit Iesu, Rabbi,
Bonū est nos hic esse, & faciamus taber-
nacula tria, tibi unum, & Mosi unum, &
Heliæ unum. Non enim nouerat quid
loqueretur. erant enim expauefacti. Et
facta est nubes, quæ obumbrauit illos.
Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius
meus dilectus, ipsum audite. Et repente,
cum circūspexissent, nō amplius uiderūt
quenq;, sed solū Iesum esse secū. Porrò
cum descenderēt de monte, præcepit illis,
ne cui dicerēt ea quæ uiderāt, nisi cū fili⁹
hominis à mortuis resurrexisset. Ac uer-
bum hoc tenuerūt apud sese, inter se di-
sputantes, quid esset hoc quod dixerat, è
mortuis resurgere, & interrogabāt illum
dicentes: Quid est quod scribæ dicunt,

ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ
καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἦλί-
ας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέ-
λησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.* Καὶ ἐλ
θὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πο-
λὺν περὶ αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦν-
τας αὐτοῖς. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν
αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπά
ζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμμα-
τεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; * καὶ ἀποκρι- κϛ
θεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν. Διδάσκαλε ἤνεγ- β
κα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄ- κϛ
λαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει
αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐ
τοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθη-
ταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυ-
σαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, ὦ γενεὰ ἄ-
πιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως
πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός
με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰ-
δὼν αὐτὸν εὐθέως τὸ πνεῦμα, ἐσπάραξεν αὐ
τὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων.
Καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρό
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν.
παιδιόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ
ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν.
ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ-
χνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ.
τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
πιστεύοντι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ
παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω
κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ.
τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλ
θῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαρά
ξαν αὐτόν, ἐξῆλθε, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς,

Heliam oportere uenire prius? Ille ue-
ro respondens, dixit illis: Helias qui-
dem ubi uenerit prius, restituit omnia: &
quemadmodum scriptū est de filio ho-
minis, ut multa patiatur, & cōtemnatur.
Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fe
cerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scri-
ptum erat de illo. Et cum uenisset ad di-
scipulos suos, uidit turbam multam cir-
cum illos, & pharisæos disceptantes cum
illis. Et protinus uniuersa turba cum ui-
disset eum obstupuit, & accurrentes salu
tauerunt eum. Et interrogauit scribas:
Quid disceptatis cū illis? Et respondens
unus è turba dixit: Præceptor, adduxi fi-
lium meum ad te, habentē spiritū mutū,
& qñcunq; eum corripuerit, lacerat eum:
atq; ille spumat, ac stridit dentib⁹ suis, &
arescit. Et dixi discipulis tuis ut eiicerēt, &
nō potuerūt. At ille respōdens ei, dicit: O
natio incredula, quousq; apud uos ero?
quousq; patiar uos? Adducite illum ad
me. Et adduxerūt illum ad eum. At uiso
illo, cōtinuo spiritus discerpebat eum. Et
prolapsus in terra uoluebatur spumans.
Et interrogauit patrem illius: Quantum
temporis est, quod hoc accidit ei? At ille
dixit, à puero. Et frequēter illū & in ignē
abiecit, & in aquas, q̄ perderet eum. Age
si quid potes, subueni nobis misertus no
stri. Iesus autē dixit illi: Illud si potes, cre-
dere, omnia possibilia credēti. Et cōfestim
exclamans pater pueri cum lachrymis di
xit: Credo domine, succurre incredulitati
meæ. Cum uidisset autē Iesus, quod tur-
ba simul accurreret, increpauit spiritū im
mundum, dicens illi: Spiritus mute, &
surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne
posthac ingrediaris in illum. Et cum da-
massет spiritus, multumq; discerpsisset
eum, exiuit: & factus est tanq; mortuus,

ὥστε

adeo ut

ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τίς γνῷ, ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. * καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀπεστείλαντά με. * ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων. Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ

adeo ut multi dicerent, mortuus est. At Iesus correpta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et cum esset ingressus domum, discipuli illius interrogabant eum seorsim: Cur nos non quiuimus eiicere illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re potest exire, nisi per orationē & ieiuniū. Et illinc digressi, iter fecerunt per Galilæam, nec uolebat, ut quisquam sciret: docebat enim discipulos suos, & dicebat illis: Filius hominis traditꝰ in manus hominū, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaū. Et cū uenisset in domū, interrogauit illos, qd in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerūt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et cū cōsedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si quis uult primus esse, is erit omniū postremus, & omniū minister. Atq; arreptum puerū statuit in medio illorū, & cum cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unum ex talibꝰ pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicunq; me recipit, nō me recipit, sed eum qui misit me. Respōdit autē ei Ioannes, dicēs: Præceptor, uidimus quendam nomine tuo eiicere dæmonia, nec sequitꝰ nos, & phibuimꝰ illum, ꝓpterea qdꝰ nō sequitꝰ nos. At Iesus ait, ne ꝓhibeatis illum. Nullus em̄ est, qui si fecerit uirtutē per nomē meū, possit cito male loqui de me. Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibendum dederit uobis calicē aquæ nomine meo, quod sitis Christi, amen dico uobis, nequaq; perditurus est mercedē suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicem

eius,

κη. περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα.

ιζ αὐτῷ μὴ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.* καὶ ἐὰν
ις σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν.
καλόν σοί ἐστι, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν
ιη γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* ὅπου ὁ σκώ
ι ληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυ-
ται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκο
ψον αὐτόν, καλόν ἐστί σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζω
ὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βλη-
θῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ
οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκαν-
δαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν. καλόν σοί ἐστι, μο
νόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ
ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται.
κ* καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένη
ται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς
ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.* κακεῖθεν
ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας διὰ
τοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ συμπορεύονται πά-
λιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πά-
λιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες φα κη
ρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυ-
ναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκρι
θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ὑμῖν ἐνετείλατο μωσῆς;
οἱ δὲ εἶπον. μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου
γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς. πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρ
χῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολ
ληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ
δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευ-
ξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.* καὶ ἐν τῇ οἰ κθ
κίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐ-
πηρώτησαν αὐτόν.* καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἐὰν
ἀπολύσῃ

eius, & abiiceret in mare. Et si tibi fuerit
obstaculo manus tua, amputa illā. Bonū
est tibi, mutilū ad uitā ingredi, potius q̄ꝫ
duas manus habentē abire in gehennā, in
ignē inextinguibilē, ubi uermis illorū nō
moritur, & ignis non extinguit. Et si pes
tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū.
Bonum est ut ingrediaris ad uitam clau
dus, potius q̄ꝫ duos pedes habens mit-
taris in gehennā, in ignē inextinguibilē.
ubi uermis illorū nō moritur, & ignis nō
extinguit. Et si oculus tuus tibi obstacu-
lo est, erue illū. Bonū est tibi, ut luscus in-
troëas in regnū dei, potiꝰ q̄ꝫ ut duos ocu
los habēs mittaris in gehennā ignis. ubi
uermis eorū nō moritur, & ignis nō extin-
guitur. Nam omnis homo igne salietur, &
omnis uictima sale salietur. Bona res est
sal. cæterum si sal insulsus fuerit, per quid
ipsum cōdietis? Habete in uobisipsis sa-
lem, & pacem habete inter uos inuicem.

Et cum inde surrexisset, uenit in fines x
Iudææ per regionē quæ est ultra Iorda-
nem. & cōueniūt rursum turbæ ad illum,
& sicut cōsueuerat rursum docebat eas.
Et adeuntes pharisæi interrogabant illū:
Licet ne uiro uxorē repudiare? tentantes
illum. At ille respōdens, dixit illis: Quid
uobis præcepit Moses? At illi dixerunt:
Moses permisit libellum repudij scribe-
re, ac dimittere. Et respondens Iesus, di-
xit illis: Ad duriciam cordis uestri scri-
psit uobis præceptum istud. cæterum ab
initio creationis masculum & fœminam
fecit illos deus. Propter hoc relinquet ho
mo patrē suum & matrem, & adhærebit
uxori suæ, & fient duo caro una. Itaqꝫ
non iam sunt duo, sed una caro. Quod
igit deus copulauit, homo ne separet. Et
in domo rursum discipuli illiꝰ eadē de re
interrogauerūt illū. & dicit illis: Quicūqꝫ
repudiauerit

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. * καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, ἠγανάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, εὐλόγησεν αὐτά. * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν. κδ̄ διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἓν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. * ὁ δὲ συγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ ταῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες

repudiauerit uxorem ſuam, & duxerit aliam, adulteriũ cõmittit aduerſus illam. Et ſi mulier repudiauerit uirum ſuum, & nupſerit alteri, adulteriũ cõmittit. Et attulerunt ad illum puellos ut tangeret illos: Diſcipuli uero increpabant eos qui adducebant. Cum uidiſſet autẽ Ieſus indignatus eſt, & dixit illis: Sinite puellos uenire ad me, ne prohibete illos. talium eñ eſt regnũ dei. Amẽ dico uobis: Quicunq; nõ acceperit regnũ dei tanq; puellus, haudquaq; ingredietur in illud. Et cũ cepiſſet illos in ulnas, impoſitis manib⁹ ſup illos, bñdixit eis. Et cũ exiret in uiã, accurrit quidã ac genua flexit illi, & interrogabat eũ: Præceptor bone, quid faciã, ut uitã æternã poſſideam? Ieſus autẽ dixit illi: Cur me dicis bonũ? Nemo bon⁹, niſi un⁹, nempe de⁹. Præcepta noſti. Ne cõmittas adulteriũ, ne occidas, ne fureris, ne falſum teſtimoniũ dicas, ne fraudes, honora patrẽ tuũ & matrẽ. At ille reſpõdens dixit illi: Præceptor, hæc omnia ſeruaui ab adoleſcẽtia mea. Ieſus autẽ intuitus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum tibi deeſt: Abi, quæcunq; habes uende, & da pauperib⁹, & habebis theſaurũ in cœlo, & ueni ſequere me, ſublata in humeros cruce. At ille moleſtia affectus propter ſermonem, diſcedebat mœrens. habebat enim poſſeſſiones multas. Et cum circumſpexiſſet Ieſus, dicit diſcipulis ſuis: Quam difficulter ĩ qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Diſcipuli uero obſtupuerunt ſuper uerbis illius. At Ieſus rurſum reſpondens, dicit illis: Filĩ, quam diffile eſt eos, qui fiduciam habent in pecunĩs, regnum dei ingredi. Facilius eſt camelum per foramen acus ingredi, q̃ diuitem in regnũ dei ingredi. Illi uero ſupra modum admirati ſunt, dicentes

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς. Καὶ τίς δύναται σω
θῆναι; Εμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, λέγει.
Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ πα-
ρὰ τῷ θεῷ, πάντα γὰρ δύνατά ἐστι παρὰ τῷ
θεῷ. Ἐν ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. Ἰδοὺ ἡ-
μεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.
ρι β * Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς, εἶπεν. Αμὴν λέγω
ὑμῖν. Ουδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀ-
δελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ
γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ
Ἐν τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατοντα-
πλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας,
καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας,
καὶ τέκνα, Ἐν ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν
ρια β τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * Πολ
λοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι
ριβ β πρῶτοι. * Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς
ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ιησοῦς,
καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφο-
βοῦντο. Καὶ παραλαβὼν ὁ Ιησοῦς πάλιν τοὺς
δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα
αὐτῷ συμβαίνειν. Ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς
ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδο
θήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμμα-
τεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, Ἐν
παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαί
ξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ
ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, Ἐν
ριγ ς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * Καὶ προσπορεύον λ
ται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου,
λέγοντες. Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν
αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ὑμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.
τί θέλετε ποιῆσαι με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐ-
τῷ. Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ
εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ
Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε,
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ
βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίε
σθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βα-
πτισθήσεσθε.

dicentes intra sese: Et quis potest esse saluus? Intuitus autem Iesus illos, dicit: Apud homines impossibile, non apud deum: nam omnia possibilia sunt apud deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te. Respondens autem Iesus dixit: Amen dico uobis: Nullus est qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mea causa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persecutionibus, ac in sæculo uenturo uitam æternam. Multi autem primi, erunt postremi. & postremi, primi. Erant autem in uia ascendentes Hierosolymā. & præcedebat illos Iesus, erantq; pauefacti, & sequentes timebant. Et assumptis Iesus rursum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi euentura essent. Ecce ascendimus Hierosolymā, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum gentibus, & illudent illi, & flagellabunt eum, & inspuent in illū, & occident eum, & tertia die resurget. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Præceptor, uolumus ut quicquid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis: Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à sinistris sedeamus in gloria tua. Iesus autem dixit illis: Nescitis quid petatis. potestis bibere poculum, quod ego bibo? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: possumus. Iesus autem dixit illis: Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini.

πτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλ
ριδ λ λοῖς ἡτοίμασται. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
β ἤρξαντο ἀγανακτεῖν πρὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει
αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν
ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγά
λοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, οὐχ οὕτω
δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέ
σθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν.
καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται
ριε πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
δ οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι,
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
ριϛ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ, * καὶ ἐκ
β πορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρ λα
τιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο πρὰ τὴν ὁδὸν
προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζα
ραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς
δαβὶδ ἰησοῦ ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐ
τῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλ
λον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ ἐλέησόν με. καὶ στὰς
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦ
σιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγει
ραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐ
τοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀπο
κριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί θέλεις ποιή
σω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββονὶ,
ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπα
γε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέ
βλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.
ριζ * καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱεροῦσαλὴμ, εἰς
β βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐ
λαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην
τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευό
μενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, λβ
ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαν
τες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ

χρείαν

ptizabimini. Cæterũ sedere mihi à dex-
tris ac sinistris, nõ est meũ dare, sed ijs cõ-
tinget quibus paratũ est. Et cũ audissent
decẽ cœperũt indignari de Iacobo & Io-
anne. Iesus autẽ cũ uocasset eos ad se di-
cit illis: Scitis, quod qui uidentꝫ imperare
gẽtibus, dominiũ exercẽt aduersus illas.
Et qui magnates sunt inter eas potesta-
tem exercẽt in illas. Verũ nõ sic erit inter
uos, sed quicunq; uoluerit ex uobis fieri
magnus inter uos, erit minister uester. Et
quicũq; uoluerit ex uobis esse primꝰ, erit
omniũ seruus. Nam & filiꝰ hominis nõ
uenit ut sibi ministraretꝫ, sed ut ipse mini
straret, ac daret animã suã redẽptionẽ ꝓ
multis. Et ueniunt Hiericho, cumq; egre
deretꝫ ab urbe Hiericho, ac discipuli illiꝰ
& turba copiosa: filiꝰ Timæi Bartimæus
cæcus sedebat iuxta uiam mendicans. Et
cum audisset qd' Iesus Nazarenus esset,
cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Iesu,
miserere mei. Et increpabant illum mul-
ti, ut taceret. At ille multo magis clama-
bat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Ie-
sus, ac iussit illum uocari, & uocant cæcũ,
dicentes illi: Bono animo esto, surge, uo-
cat te. Ille uero abiecto pallio suo, surre-
xit & uenit ad Iesum. Et respõdens dicit
illi Iesus: Quid uis faciam tibi? Cæcus au
tem dixit ei: Raboni, ut uisum recipiam.
Iesus autẽ dixit illi: Abi, fides tua saluum
te reddidit, ac protinus recepit uisum, &
sequebatꝫ Iesum in uia. Et cum appro XI
pinquant Hierosolymis ad Bethphage
& Bethaniã iuxta montẽ oliuarũ, emit-
tit duos è discipulis suis, & dicit illis: Abi-
te in uicũ q cõtra uos est, & statim ingre-
dientes in illũ, inuenietis pullũ alligatũ,
supra quẽ nullus hominũ sedit: Soluite
eum & adducite. Et si quis uobis dixerit:
Cur facitis hoc? Dicite, qd' dominus eo

i opus

opus habet, & cõtinuo illum mittet huc. Abierunt autẽ, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nõnulli eorum qui illic stabant, dicebãt illis: Quid facitis soluentes pullũ? At illi dixerũt eis, quẽadmodũ præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullũ ad Iesum, & iniecerũt illi uestimẽta sua, sedítq; super illum. Multi uero uestimẽta sua sternebant in uiam. Alĩ uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, quíq; sequebant clamabant, dicentes: Hosanna: bñdictus qui uenit in nomine dñi. Benedictũ qd uenit regnũ in nomine dñi patris nostri Dauid, hosanna in altissimis. Et ingressus est Hierosolyma dñs & in tẽplum. Et cum circumspexisset oĩa, iamq; tẽpus esset uespertinum, egressus est Bethaniam cum duodecim, & postero die cũ exissent Bethania, esurĩt: cumq; uidisset arborẽ fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuẽturus esset aliquid in illa: & cum uenisset ad illã, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorũ. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in æternum quisquam fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq; Hierosolyma. Et ingressus Iesus in tẽplum, cœpit eĩcere eos, qui uendebant & emebant in templo. & mensas argentariorũ, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquam deportaret uas per tẽplum, & docebat, dicens illis: Nonne scriptũ est: Domus mea domus precationis uocabitur omnibus gentibus? Vos autẽ fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principesq; sacerdotũ, & quærebant quomodo illum essent perdituri. Timebant eñ eum qd̃ tota

πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. * καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. * καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται λε πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ. ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰησοῦ. οὐκ οἴδαμεν. ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε πρὸς

tota turba admirabatur doctrinã illius. Et cum uespera iam esset, egressus est Iesus è ciuitate, & mane prætereuntes, uiderunt ficum exaruisse radicitus, & recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quam execratus es, exaruit. Et respondens Iesus, dicit illis: Cõfidite deo. Amẽ dico uobis, quod quicunq; dixerit monti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, fore quæ dixerit, erit illi quicquid dixerit. Propterea dico uobis, quæcunq; orantes petitis, credite, quod accipitis, & erunt uobis. Et cum steteritis orantes, remittite si quid habetis aduersus aliquẽ, ut & pater uester, qui in cœlis est, remittat uobis delicta uestra. Et ueniunt rursum Hierosolymam, & cum ambularet in templo, ueniunt ad illum principes sacerdotum & scribæ & seniores, & dicunt illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi dedit autoritatem istam, ut ista facias? Iesus autem respondens, dixit illis: Quæram à uobis & ipse quiddam, & respondete mihi, & dicam uobis qua autoritate hæc faciam. Baptismus Ioannis utrũ è cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. Et cogitabant apud se, dicentes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Cur igitur non credidistis illi? At si dixissent, ex hominibus, timebant populum. Omnes enim habebant Ioannẽ, quod uere propheta fuisset. Et respondentes, dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respondens dicit illis: Nec ego dicam uobis, qua autoritate hæc faciam.

Et cœpit illis per parabolas loqui. Vineam plantauit homo, & circunderat sepem, & foderat lacum, & ædificauerat turrim, & elocauerat eam agricolis, & peregre profectus est, & misit

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλ-
ξκθ μοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ
α ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέν-
ξλ τες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς
β αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ'

ad agricolas cum opportunũ esset seruũ, ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ. At illi arreptum illum ceciderũt, ac remiserunt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis comminuerunt caput, & remiserunt contumeliis affectum. Et rursum alium misit, & illum occiderunt: multosq; alios, hos quidem cedentes, illos uero occidentes. Itaque cum unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens: Reuerebuntur filium meum. Illi uero agricolæ dicebant inter sese: Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptum illum occiderũt, & eiecerunt è uinea. Quid igitur facturus est dominus uineæ? ueniet & perdet agricolas, & dabit uineam aliis. An ne hanc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli, à domino factum est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebant turbam. sciebant enim, quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam è pharisæis & Herodianis, ut eum captarẽt sermone. Illi uero cum uenissent, dicunt ei: Præceptor, scimus quòd uerax es, & non curas quenq;: non enim respicis personã hominũ, sed cum ueritate uiam dei doces, Licet censum Cæsari dare an non? demus an non demus? Ille uero sciens illorũ simulationẽ, dixit illis: Quid me tẽtatis? Afferte mihi denariũ, ut uideam. Illi uero attulerũt. Et dicit eis: Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerũt ei: Cæsaris. Et respõdẽs Iesus, dixit illis: Reddite quæ sunt cæsaris cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt

de

ἐπ' αὐτοῦ. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς λη̄
αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. Διδάσκα
λε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος
ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖ-
κα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ
σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Επτὰ ἀδελφοὶ ἦ-
σαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ
ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύ-
τερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐ-
δὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύ-
τος. καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀ-
φῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθα-
νε καὶ ἡ γυνή. Εν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅτ' ἂν ἀνα
στῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑ-
πτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλα-
νᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν
δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀ-
ναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκον-
ται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βά-
του ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς
ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ, οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς
ρλᾱ οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * καὶ προσελθὼν εἷς λθ̄
ς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούν-
των, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπη
ρώτησεν αὐτόν. ποίᾳ ἔστιν πρώτη πάντων
ἐντολή; ὁ δὲ Ιησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώ
τη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύ-
ριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπή
σεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης καὶ καρδίας
σου, καὶ ἐξ ὅλης καὶ ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
καὶ διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης καὶ ἰσχύος σου.
αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕ
τη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
ρλβ̄ * καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς. καλῶς δι-
ι δάσκαλε

de eo. Et ueniunt Sadducæi ad illum, qui dicunt, non esse resurrectionē: interrogauerunt q̃ eum, dicentes: Præceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos non relinquat, ut accipiat frater eius uxorē illius, & suscitet semē fratri suo. Septē fratres fuerunt, ac primus accepit uxorem, isq̃ moriens nō reliquit semen. & secundus accepit illam, ac mortuus est: & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter. & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semen. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur, cum resurrexerint, cui⁹ illorū erit uxor? Nam septē habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, dixit eis: An nō propterea erratis, quod nesciatis scripturas, neq̃ uirtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neq̃ cōtrahunt matrimonium, neq̃ nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cæterū de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo locutus sit illi deus, dicens: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuentium. Vos igitur multū erratis. Et cum accessisset quidam è scribis, & audisset eos simul disputantes, uideretq̃ quod bene respōdisset eis, interrogauit illum: Quod est primū omnium præceptorū? Iesus autē respondit illi: Primū omniū præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus unus est. Et diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primū præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximum tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bñ præ-

δάσκαλε ἐν ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ιησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι Δαβίδ; αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχόμενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ καθίσας ὁ Ιησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία μᾱ χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαὶ

ceptor cũ ueritate dixisti, quod unus sit deus, & nõ sit alius præter illum. quodq; diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis uiribus, ac diligere proximũ ut seipsum, plus sit quam uniuersa holocautomata & uictimæ. At Iesus cum uideret, quod cordate respondisset, dixit illi: Haud longe abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filium Dauid? nam ipse Dauid dixit afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi. Donec posuero inimicos tuos, scabellum pedum tuorũ. Ipse ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius est? Et pleraq; turba audiebat illum libenter. Et dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant infulati obambulare, & amant salutationes in foris, primasq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et cum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrãs. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis: Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quam omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substantiam suam.

Et cum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones

XIII

δομαὶ

δομαί. καὶ ὁ ιησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. * καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ιησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς, παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. * ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, * ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,

καὶ ὁ

nes. Et Iesus respõdens, ait illi: Vides has magnas substructiones? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruat. Et cũ sederet in monte oliuarũ è regione templi, interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas. Dic nobis quãdo hæc erunt? & quod signum est, quando hæc omnia sint consumanda? At Iesus respondens illis, cœpit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicẽtes: ego sum Christus, multosq; decipient. Cum autem audieritis bella & rumores bellorũ, ne turbemini. oportet eñ fieri: at nondum finis. Insurget eñ gens aduersus gentẽ, & regnũ aduersus regnũ: Et erunt terræmotus in singulis locis, & erunt fames ac turbatiões. Initia dolorũ hæc. Sed cauete uos uobis. Tradent eñ uos in cõcilia & in synagogas. cædemini, & sub præsidibus ac regibus ducemini propter me in testimoniũ illis. Et apud oñes gẽtes oportet priꝰ prædicari euangelium. Cũ autẽ duxerint uos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neque meditemini, sed quicquid datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Non eñ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est autẽ frater fratrẽ in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parẽtes, ac morte afficient eos. Et eritis odio habiti ab omnibus ꝓpter nomen meum. Sed qui perseuerauerit usq; ad finem, hic saluus erit. Porrò cum uideritis abominationem desolationis, de qua dictum est à Daniele propheta, stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domum: nec ingrediatur, ut quicquaꝫ tollat è domo sua.

ιγ καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὢν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀ
πίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν
γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκεί
ιε ναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ
γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. * ἔσονται γὰρ
ιζ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοι-
αύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕ-
ως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ κύ-
ριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη
πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξε
κ λέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. * καὶ τότε ἐάν
τις ὑμῖν εἴπῃ· ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ,
κα μὴ πιστεύετε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι,
καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέ
ρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρη
κα ὑμῖν πάντα. * ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ
κβ ραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτι-
σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ-
τῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτο
ντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ μγ
κγ θήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
β ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολ
λῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ-
λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐ
τοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως
ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν
παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς ἁπα-
λὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε,
ὅτι ἐγγὺς θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν
ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι
ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάν
τα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον
κβ ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ δὲ
ε τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ
οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πα-
τήρ. * βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ
οἴδατε γὰρ, πότε ὁ καιρός ἐστιν. * ὡς ἄνθρωπος ἀ-
πόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δού
λοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium ſuum. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis nō fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit deus, uſq; ad hoc tempus, nec futura eſt. Et niſi dominus abbreuiaſſet dies, haud quaq; ſalua fuiſſet uniuerſa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum, ſi quis uobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & edent ſigna ac prodigia, ad decipiendum, ſi fieri poſſit, etiam electos. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus poſt afflictionē illam ſol obtenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum: & ſtellæ cœli decident, & uirtutes quæ in cœlis ſunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus, cum poteſtate multa & gloria. Et tunc mittet angelos ſuos, & aggregabit electos ſuos à quatuor uentis, à ſummo terræ uſq; ad ſummum cœli. À ficu uero diſcite ſimilitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, ſcitis, quod prope ſit æſtas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri, ſcitote, quod prope ſit in foribus. Amen dico uobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, ſed uerba mea non præteribunt. Cæterū de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidē qui in cœlo ſunt, nec ipſe filius, ſed ſolus pater. Cauete, uigilate, & orate, neſcitis enim quādo tēpus ſit. Sicut homo qui peregre agit relicta domo ſua, deditq; ſeruis ſuis ſubſtantiā ſuā, ac ſuū cuiq; opus,

&

+ exinanitionis fuit in forma
ri Phil. 2. Licet a. re vera
e diē secundū infirmitatem
ēri: & rationis humanæ
rtuerit, do semetipsum
probe: pro arbitrio
ē ip abeo facilē, ut quib
ra statim unione communi,
m maiestatem nūquā amiserit. Testantq; hoc miracula ipsius, et nō Ioā
tiones Eloquium illud D. Petri: κύριε, σὺ πάντα οἶδας, Ioh. 21.
a sunt, quibus DEI Filius dicitur nescire, qa nesciebat, ut alijs re,
vera, sed ut sibi cū Patre et S. S. scientiam sane reservaret,
e obstat in textu, Exclusiua, Solus Pater. Hæc n. non opponit Pa,
a cæteris Personis, intra Deitatis θεότητα manentibus; plane, ut con,
tra dicto, Matth. 11: Nemo novit Filiū, nisi Pater: neq; Patrem quisqm
t, nisi Filius: Per nisi S. S. οὐ ἐκφατικὴν ταυτότητα et κοινωνίαν non
ponitur, ut q oia sermonis, etiā Ioannis θεότητα Deus. 1 Cor. 2.

ρμε β τοῦ θηρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. * γρη
γορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκί
ας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνί
ας, ἢ πρωί, μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμεῖς
καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρη
ρμϛ γορεῖτε. * Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα με
α τὰ δύο ἡμέρας. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
ρμζ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατή
ς σαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ
ρμη ἑορτῇ, μή ποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. * καὶ
α ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμω
νος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν μδ
γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πι
στικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλά
βαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς,
καὶ λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύ
ρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι
ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι
τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτήν. τί αὐτῇ κόπους
παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ.
πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ
τῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποι
ῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕ
ρμθ τη ἐποίησε. * προέλαβε μυρίσαι μου τὸ
δ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
το εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕ
τη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
ρξ * καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν δώδε
β κα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παρα
δῶ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν,
καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῶ.
καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πά- με
σχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ
τοῦ. ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσομεν,
ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπά
γετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν
ἄνθρωπος

& ianitori mandauit ut uigilaret. Vigila/
te igitur, nescitis em̄, quādo dn̄s domus
uenturus sit, sero an medio noctis, an in
gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repen
te, offendat uos dormiētes. Cæterū quæ
dico uobis, omnibus dico, uigilate.

Erat autem pascha, & azymorū dies XIIII
futuri post biduum. Et quærebant sum-
mi sacerdotes & scribæ, quomodo eum
per dolum cōprehensum occiderent. Di-
cebant autē: Non in die festo, ne tumul-
tus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in
domo Simonis leprosi, accumbente eo
uenit mulier habens alabastrū unguen-
ti nardi pisticæ preciosæ, & comminuto
alabastro effudit illi in caput. Erant autē
quidam, qui indignarentur apud sese, ac
dicerent: Ad quid perditio hæc unguen-
ti? nam poterat hoc uendi pluris quàm
trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et
infremuerunt aduersus illam. At Iesus
dixit: sinite illam. cur illi molesti estis?
bonum opus operata est erga me. Sem/
per enim pauperes habetis uobiscum: &
quandocunq; uolueritis, potestis illis be
nefacere, me uero non semper habetis.
quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut un-
geret meum corpus ad sepulturā. Amen
dico uobis: Vbicunq; prædicatum fue-
rit euangelium hoc in totum mundum,
etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in me-
moriam istius. Et Iudas Iscariotes, unus
è duodecim, abijt ad summos sacerdo-
tes, ut traderet eum illis. Quo audito, illi
gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniā se
daturos. Et quærebat, quō opportune il/
lum traderet. Ac primo die azymorū, cū
pascha immolarēt, dicūt illi discipuli sui:
Vbi uis ut abeamus & parem⁹, ut edas
pascha. Et emittit duos è discipulis suis, &
dicit illis: Ite in ciuitatē, & occurret uobis
homo

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκο
λουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπα
τε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέ-
γει. ποῦ ἐστι ὁ κατάλυμα, ὅπου ὁ πάσχα με
τὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν
δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον,
ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὗρον
καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
ρξα δ *καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώ
δεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶ-
πεν ὁ Ιησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑ- μϛ
ρξβ α μῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. *οἱ δὲ
ἤρξαντο λυπεῖσθαι. καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς καθ'
ρξγ β εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; *ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδε-
κα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλί-
ον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέ
ρξδ ς γραπται περὶ αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται.
καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
ρξε α ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ιη-
σοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι
ρξϛ β ὁ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐ-
χαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ
πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά
μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
χυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ
μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως
τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν
ρξζ ς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. *καὶ ὑμνήσαντες
ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐ
ρξη δ τοῖς ὁ Ιησοῦς, *ὅτι πάντες σκανδαλισθήσε-
σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπται.
ρξθ ς *πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται
τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προά
ρο α ξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. *ὁ δὲ πέτρος ἔφη
αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσοντα, ἀλλ'
οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. ἀμὴν λέγω
σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς
ἀλέκτορα

homo hydriam aquæ baiulans, sequimi
ni illum: & quocunq; ingressus fuerit, di-
cite patrifamilias, magister dicit: Vbi est
diuersorium, ubi pascha cum discipulis
meis edam? Et ille uobis ostendet tridi-
nium magnum, stratum, paratum, illic
parate nobis. Et exierunt discipuli eius,
& uenerunt in ciuitatem, & repererunt
quemadmodum dixerat illis, paraue-
runtq; pascha. Et cum uespera iam esset,
uenit cum duodecim. Et cum accumbe-
rent ederentq;, dixit Iesus: Amen di-
co uobis: Vnus ex uobis proditurus est
me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse
mœsti, ac dicere illi singulatim: Num
ego? Et alius, num ego? Ille uero respon
dens, dixit illis: Vnus è duodecim qui in-
tingit mecum in catinum. Filius quidem
hominis uadit, sicut scriptum est de illo:
Sed uæ homini illi, per quem filius ho-
minis proditur. Bonum erat illi, si natus
non fuisset homo ille. Et edentibus illis,
sumpto Iesus pane, cum gratias egisset,
fregit & dedit illis, ac dixit: Sumite, come
dite, hoc est corpus meum. Et accepto po
culo, cum gratias egisset, dedit illis, & bi-
berunt ex eo omnes, & dixit illis: Hic est
sanguis meus noui testamenti, qui pro
multis effunditur. Amen dico uobis, post-
hac non bibam de fructu uitis, usque ad
diem illum, cum illud bibero nouum in
regno dei. Et cum hymnum dixissent,
exierunt in montem oliuarũ. Et dicit illis
Iesus: Omnes offendiculum patiemini
per me in nocte hac, quia scriptum est:
Percutiam pastorẽ, & dispergentur oues.
Sed posteaquam resurrexero præcedam
uos in Galilæam. Petrus autem dixit illi:
Etiã si omnes offendiculum passi fuerint,
at non ego. Et dicit illi Iesus: Amen dico
tibi, quod hodie in nocte hac, priusq; bis
gallus

ροα ἀλέκτορα φονῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * ὁ δὲ
ς ἐκ περισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον ἐάν με δέῃ συνα
ποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύ-
ροβ τως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. * καὶ ἔρχοντι εἰς χω
α ρίον οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανεί, * καὶ λέγει τοῖς
ρογ μαθηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν
ς προσεύξομαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ
τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξα
ροδ το ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * καὶ λέγει
δ αὐτοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανά
ροε του. μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. * καὶ προελ-
α θὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχε
το, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ
ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δύνα
τά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο.
ροϛ * ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. * καὶ ἔρ-
α χετι καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέ-
ροζ γει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας
β μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-
ροη χετε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ
Δ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * καὶ
ροθ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λό
ς γον εἰπών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πά
λιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐ
τῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδησαν τί αὐτῷ ἀ-
ποκριθῶσι. καὶ ἔρχετι τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐ-
ρπ τοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. * ἀ-
δ πέχει. ἦλθεν ἡ ὥρα. ἰδοὺ παραδίδοτι ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγεί
ρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.
ρπα * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνετι
α ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος
πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρ
χιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυ-
ρπβ τέρων. * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσ
β σημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐ-
τός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε
ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν
αὐτῷ, λέγει αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεί, καὶ κα
τεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐ-
τὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

εἷς δὲ

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehemētius dicebat: Immò si me oportuerit cōmori tibi, nō te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrū, & Iacobum, & Ioannem secum, cœpitq́ expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore afficitur anima mea usque ad mortem, manete hic & uigilate. Et progressus paululum prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat: Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc. Veruntamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq́ Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationē. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes, erant enim oculi eorum grauati: neq; sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq́ illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce tradit' filius hominis in manus peccatorū. Surgite eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquēte accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotib⁹ & scribis & seniorib⁹. Dederat autē is qui prodebat eum, cōmune signum illis, dicēs: Quēcūq; osculatus fuero, is est, cōprehendite illum, & abducite caute. Et cū uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq́ ei: Rabbi rabbi, ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus autē

ϛπγ α *εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ϛπδ α καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. καθημέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διϛπε δάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με: *ἀλλ' ϛ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. *καὶ εἷς τις νεανίσκος ϛπϛ ι ἠκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. *καὶ ἀπήγαγον τὸν ιη- ϛπζ σοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρχονται α αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. *Ⓒ ὁ πέτρος ἀπὸ ϛπη μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς δ τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμε- ϛπθ νος πρὸς τὸ φῶς. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ β συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ ιησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, Ⓒ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. *καί τινες ἀνα- ϛφ σάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγον- ε τες. ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσαι ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Ⓒ ἀναστὰς ὁ ἀρ- χιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησε τὸν ιησοῦν λέ γων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου κα ταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπε κρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπερώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐ- λογητοῦ; ὁ δὲ ιησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι. *καὶ ϛφα α ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ ϛφβ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ϛ διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. *τί ϛφγ ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς ϛ βλασφημίας

Vnus autē quispiā astantiū educto gladio percussit seruū summi sacerdotis, & amputauit eius auriculā. Et rñdens Iesus dixit illis: Tanq̄ ad latronē existis cum gladijs ac fustib⁹ ad cōprehēdendū me, q̄tidie eram apud uos in tēplo docens, & nō cōprehendistis me, sed ista fiunt ut impleant scripturæ. Et relicto illo oēs fugerunt. Et unusquispiā adolescētulus sequebat illū circūamictus sindone super nudū, & cōprehendunt illū adolescētuli. Ille uero relicta sindone nudus effugit ab illis. Et abduxerūt Iesum ad summū sacerdotē. Et cōueniūt cū illo oēs summi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Petrus eminus sequebat illū donec uenisset in atriū summi sacerdotis, & erat sedēs unà cū ministris, & calefiebat, ad lumē. Summi uero sacerdotes & totū cōciliū quærebant aduersus Iesum testimoniū, ut morti traderent eum, nec inueniebant. Nam multi falsum testimoniū dixerant aduersus illum, nec erant satis idonea testimonia. Et quidam assurgebant & falsum testimoniū ferebant aduersus illum, dicentes: Nos audiuim⁹ eum dicentē: Ego diruam tēplū hoc q̄d est manib⁹ factū, & tribus diebus aliud sine manibus factū extruā. Et ne sic quidē satis idonea erant testimonia illorū. Et surgēs summ⁹ sacerdos in mediū, interrogabat Iesum dicēs: Nō rñdes quicq̄? Quid isti aduersum te dicunt testimonia? At ille tacebat, neq̄ quicq̄ respōdebat. Rursum summus sacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Christus filius bñdicti? Iesus autē dixit: Ego sum, & uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis, & uenientē in nubibus cœli. Summus autem sacerdos dilaceratis uestib⁹ suis dixit: Quid præterea opus habemus testibus? Audistis blasphemiam.

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
ς ζ̄ α * καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδίσκων τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει. καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ; ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέγεις. * καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτόν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε. * καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, * δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. * καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. σὺ λέγεις. * καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλᾶτον. * κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὃν παρῃτοῦντο. * ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκασι. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι

blasphemiam. Quid uobis uidetur? Illi uero omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. Et cœperunt quidam conspuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cædere, & dicere illi: Diuina. Ac ministri alapas illi impingebãt. Et cũ esset Petrus in atrio inferius, uenit una ancillarum summi sacerdotis, cumq; uidisset Petrum calefacientem se, intuita illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fuisti? At ille negauit, dicẽs: Non noui, neq; scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibulum, & gallus cecinit. Et ancilla cum uidisset eum, rursum cœpit dicere his qui astabant, hic ex illis est. At ille rursum negabat, ac paulo post iterum, qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es, nam & Galilæus es, & loquela tua conuenit. At ille cœpit execrari ac deierare, non noui hominẽ istum de quo dicitis. Et iterum gallus cecinit. Recordatusq; est Petrus uerbi quod dixerat illi Iesus: Priusquam gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere. Et confestim diluculo concilio inito summi sacerdotes cum senioribus & scribis ac toto consessu uinctum Iesum abduxerunt, tradiderunтq; Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es ille rex Iudæorum? At ille respõdens, dixit illi: Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes de multis. Pilatus autem rursus interrogauit illum, dicens: Non respondes quicquam? ecce quam multa aduersus te testantur? Iesus autẽ deinde nihil respondit, adeo ut admiraretur Pilatus. Cæterum in festo dimittebat illis unum uinctum: quẽcunq; postulassent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditionis autoribus fuerat uinctus, qui per seditionem cædem patrauerant. Et cũ acclamasset turba, cœpit

XV

k flagitare,

αὐτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶ
τος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. θέλετε ἀπολύ
σω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐγίνω-
σκε γάρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐ
σδ τὸν οἱ ἀρχιερεῖς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸ
α ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύ-
σῃ αὐτοῖς. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πά-
σε λιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέ
α γετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔκρα
ξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλε-
γεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ
περισσοτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. * ὁ
σς δὲ πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκα-
α νὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν,
καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα
σζ σταυρωθῇ. * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐ-
δ τὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγ-
καλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν
αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο
ἀσπάζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰου-
σθ δαίων. * καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν
ε καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες
τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέ
παιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτῷ τὴν πορφύ
ραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια,
ση * καὶ ἐξάγουσιν αὐτόν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐ-
α τόν. καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα σίμω
να κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πα
τέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-
σι ρὸν αὐτοῦ. * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγο
α θᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου
σια τόπος. * καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρ-
λ νισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. * καὶ σταυ-
σιβ ρώσαντες αὐτόν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
α βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. * ἦν δὲ
σιγ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπι
ι γραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη. ὁ
σιδ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. * καὶ σὺν αὐτῷ σταυ-
α ροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ
σιε ἐυωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέ
α γουσα

EVANGELIVM

flagitare, ut faceret quemadmodum semper fecerat ipsis. Pilatus autem respondit eis, dicens: Vultis dimittam uobis regem illum Iudæorũ? Sciebat enim quod ꝓpter inuidiam tradidissent illum summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes concitauerunt turbam, ut potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus autem respondens rursum, ait illis: Quid igitur uultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerunt: Crucifige istum. Pilatus autem dicebat illis: Quid em̃ mali fecit? At illi uehementius clamauerũt: Crucifige eum. Pilatus uero uolens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellatũ, ut crucifigeretur. Milites autem abduxerũt eum intro in atrium, quod est prætoriũ, & conuocant totam cohortẽ, & induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam spinis coronam, & cœperũt salutare illum: Aue rex Iudæorũ. & uerberabant illi⁹ caput arundine, & inspuebant in illum, & positis genibus adorabant illum. Et cum illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerũt illum uestib⁹ proꝑijs, & educũt eum, ut crucifigerẽt eum. Et coëgerũt prætereuntẽ quendã Simonem Cyrenẽsem, qui ueniebat ex agro, patrẽ Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducunt eum in Golgotha locũ, qd̃ est, si interpreteris, caluariæ locus, & dederũt illi bibere myrrhatũ uinum, sed ille nõ sumpsit. Cũq; crucifixissent eum, partiti sunt uestimẽta eius, mittentes sortem super illa, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta, Rex Iudæorũ. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alterum à sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit:

σιζ̄ γουσα. ⊂ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * καὶ οἱ
ς πραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κι-
νοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες.
οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατά-
σιη̄ βα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
β ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
ματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν
οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα
σιθ̄ ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * καὶ οἱ συνεσταυρω-
β μένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. * γενομένης δὲ
σκ̄ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
β γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. * καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐν-
σκᾱ νάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ς ἐλωΐ. ἐλωΐ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι μεθερ-
μηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί
με ἐγκατέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων
σκβ̄ ἀκούσαντες, ἔλεγον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * δρα-
β μὼν δὲ εἷς, καὶ γεμήσας σπόγγον ὄξους περι-
θείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων.
σκγ̄ * ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας καθελεῖν
α αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην,
σκδ̄ ἐξέπνευσε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
β ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * ἰ-
σκε̄ δὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξεναντίας
β αὐτοῦ. ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶ-
πεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ.
σκϛ̄ * ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν
ς θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία μαγδαληνὴ, ⊂
μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μητὴρ,
καὶ σαλώμη, αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, ⊂
ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς ἱε-
σκζ̄ ροσόλυμα. * καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ μη̄
α ἦν παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰω-
σὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευ-
τὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
ὁ δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε-

cit: Et cũ iniquis deputat⁹ est, & qui præteribant, cõuiciabant̃ illi: mouẽtes capita sua, ac dicẽtes: Væ qui demoliris tẽplum, & in tribus dieb⁹ extruis. serua teipsum, & descẽde de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes inter sese cum scribis, dicebant: Alios seruauit, seipsum seruare nõ potest. Christus ille rex Israël descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus. Et qui crucifixi fuerant cũ illo, probra iaciebant in eum. Cũ uero facta esset hora sexta, tenebræ ortæ sunt super totã terrã, usq; ad horam nonã. Et hora nona clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi, eloi, lama sabachthani, qd̃ est, si quis interpretet̃, deus meus, deus meus, cur me deseruisti? & quidã astantiũ cum audissent, dicebant: Ecce Heliã uocat. Accurrit autẽ quidã, & impleta spongia aceto, impositaq; harundini, porrexit illi potũ, dicens: Sinite, uideam⁹ an uenturus sit Helias, ad deponendũ eum. Iesus autẽ emissa uoce magna, expirauit. Et uelum tẽpli scissum est in duas partes, à summo usq; ad imũ. Cum uidisset autẽ Centurio, qui astabat ex aduerso illi, qd̃ sic emisso clamore expirasset, dixit: Vere homo hic filius erat dei. Erant autẽ & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi parui, & Iose mater, & Salome, quæ etiã cũ esset in Galilæa, secutæ fuerãt illũ, & ministrauerant ei, aliæq; cõplures quæ simul ascẽderant cũ eo Hierosolyma. Et cum iam uenisset uespera, qm̃ erat parasceue, quæ præcedit sabbatũ, uenit Ioseph ortus ex ciuitate Arimathæa, honestus senator, qui & ipse erat expectans regnũ dei, & sumpta audacia, ingressus est ad Pilatum, & petijt ab eo corpus Iesu. Pilatus autem admiratus est, si iam mortuus esset,

ηωὴ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπη
ρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. ϛ γνοὺς
ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα
σκη τῷ ἰωσήφ. * ηωὴ ἀγοράσας σινδόνα ϛ κα/
α θελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. ηωὴ κατέθη
κεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομημένον
ἐκ πέτρας. ηωὴ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν
σκθ θύραν τοῦ μνημείου. * ἦ δὲ μαρία ἡ μαγδα/
ε λινὴ ηωὴ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθη.
σλ * καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μα/
ζ ρία ἡ μαγδαληνὴ ϛ μαρία ἰακώβου ηωὴ σα/
λώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀ/
σλᾱ λείψωσιν αὐτόν. * ηωὶ λίαν πρωῒ τῆ μιᾶς σαβ
α βάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαν
τος τοῦ ἡλίου, ηωὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς
ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ
μνημείου; ϛ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι
ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφό
δρα. ηωὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον
νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβε
βλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθη
σλβ σαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε,
β Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμέ
νον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἴδε ὁ τόπος ὅπου
ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ ηωὶ τῷ πέτρῳ, ὅτι προά/
γει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψε
σλγ σθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * ηωὶ ἐξελθοῦσαι τα
β χὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐτὰς
τρόμος ϛ ἔκστασις, ηωὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶ/
πον, ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωὶ πρώ
τῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μα
γδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.
ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐ
τοῦ γενομένοις πενθοῦσι ηωὶ κλαίουσι, κἀκεῖ
νοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ ηωὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐ
σλδ τῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ
αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ
μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀ/
πελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς. οὐ/
σλε δὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * ὕστερον ἀνακει/
μένοις

& accersito ad se centurione, interrogauit illum, an iam dudum mortuus fuisset. Et re cognita ex centurione, donauit corpus ipsi Ioseph. Et is mercatus sindonem, depositū eum inuoluit sindoni, depositóq; in monumento, quod erat excisum è petra. Et aduoluit lapidem ad ostium monumenti. At Maria Magdalene & Maria Iose spectabant ubi poneretur.

Et cum præteriisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut uenirēt & ungerēt eum. Et summo diluculo diei primi sabbatorum ueniunt ad monumentum, exorto sole, dicebantq; inter sese: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et cum respexissent, uident lapidem esse reuolutum. nam erat magnus ualde. Et ingressæ in monumentū, uiderunt adolescentē sedentē à dextris, amictum stola candida, & expauerunt. At ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus. surrexit nō est hic. ecce locus, ubi posuerant illum. Sed abite, dicite discipulis eius & Petro, quod ille præcedit uos in Galilæam, illic eum uidebitis, sicut dixit uobis. Et abeuntes cito fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor, & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant. timebant enim. Cum surrexisset autem Iesus mane primo die sabbati, apparuit primū Mariæ magdalenæ, de qua eiecerat septē dæmonia. Illa profecta, renunciauit ijs, qui cum illo fuerant lugentibus ac flentibus. Et illi cum audissent, quod uiueret, ac uisus esset ab illa, non crediderunt. Post hæc autē duobus ex ipsis ambulantibus, apparuit in alia forma, euntibus rus. Et illi abierūt, ac renunciarūt reliquis. nec his illi crediderūt. Postea discū-

bentibus

μνίοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει. ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

bentibus illis undecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem suam, & cordis duriciem: quod ijs qui se uidissent resurrexisse, non credidissent. Et dicebat eis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatꝰ fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia eijcient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent. Et si quid letale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Itaq; dominus quidem postquam locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicauerunt ubiq;, domino cooperante, & sermonem confirmante per signa subsequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΕΛΟΣ.

EVANGELII SECVNDVM MARCVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντϊοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνϊκοῦ οὐκ ἄπειρος, σπουδαστὴς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ καὶ ἀλλοδαπῆς ἀκόλουθος, συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀπεστείλαμεν φησὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολασσεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς τιμόθεον, Λουκᾶς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τεῦχος ἐξαίρετον, ἐπιγράφην πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τουτέστιν, ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνιαυτοῦ. ἀφ' ὧν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τὴν βίβλον συντετάχθαι. Ἡ γὰρ περίοδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτισθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται. οὐ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο ἠγνοηκέναι. Ἀλλὰ καὶ τερτυλλϊανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, σπουδαστὴν παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, ὅια παρ' αὐτοῦ συνταγείσης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆσθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. Ὁσάκις δὲ παῦλος ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δῆλον ὡς περὶ τοῦ τεύχους τοῦ κατὰ Λουκᾶν σημαίνει. καὶ Λουκᾶν οὐ μόνον πρὸς τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, ὅια μετὰ τοῦ κυρίου τηνϊκαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος περιφανῶς λέγει. Καθὼς πρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. Ἠνέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσταντινουπόλει, εἰς ἣν πόλιν τῷ εἰκοστῷ κωνσταντίνου ἐνιαυτῷ, τὸ τούτου σῶμα μετὰ τῶν λειψανῶν ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντϊοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολύς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήσατο, τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπιφοιτήσας, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥστε φασὶ τινὲς, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων. καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀνασταντι τῷ χριστῷ συναντῆσαι μετὰ κλεόπᾳ. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πιστεύσαντος, γενέσθαι συνέκδημον αὐτοῦ. φημὶ δὲ τοῦ παύλου, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ δὲ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο. ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεοφιλὴς, καὶ κράτος κατὰ παθῶν ἀναδεξάμενος, θεόφιλος ἐστὶ κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιος τῷ ὄντι ἐστὶν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

ΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

ΕΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δέ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω

VONIAM cõplures aggressi sunt cõtexere narrationẽ earũ, q̃ inter nos certissimæ fidei sunt, rerũ, sicuti tradiderunt nobis ij̃ qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabãt: uisum est & mihi, ut, cunctis ab initio exacta diligẽtia peruestigatis, deinceps tibi scriberẽ optime Theophile, q̃ agnoscas eorũ de quib⁹ edoctus fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autẽ iusti ambo corã deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificationibus dñi irreprehensibiles. nec erat illis proles, eo q̃d esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iam essent ætatis. Factum est autẽ, cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine uicis suæ coram deo, secundum cõsuetudinem functionis sacerdotalis, sors illi obuenit: ut odores incenderet, ingressus in templum domini, & omnis multitudo populi precabatur

ἔξω τῆ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐ-
τῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυ-
σιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· καὶ ἐταράχθη Ζα
χαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐ-
τόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· μὴ
φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου,
καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ
καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰωάννην, καὶ ἔσται χα
ρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῆ
γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώ
πιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ· καὶ
πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας
μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ
ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ
αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι
καὶ δυνάμει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέ
ρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαί
ων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμέ-
νον. καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· κα
τὶ γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,
καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐ
τῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ· ἐγώ
εἰμι γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ
ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, εὐαγγελίσα-
σθαί σοι ταῦτα· καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ
δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένη-
ται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου,
οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν ζαχαρίαν, καὶ
ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ.
ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ
ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ.
καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κω
φός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς
λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν
ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυ
τὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι
πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐ-
πεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώ-
ποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη
ὁ ἄγγελος

foris tẽpore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dñi, ſtans à dextris altaris, in quo thymiamata ſolent adoleri. Et Zacharias turbatus eſt eo uiſo, ac timor irruit ſuper eum. Ait autẽ ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Vxorq; tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis nomẽ eius Ioannẽ, & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi ſuper eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & uinum ſiceramq; non bibet. Et ſpiritu ſancto replebitur iam inde ab utero matris ſuæ, multosq; filiorũ Iſraël conuertet ad dominũ deum ipſorũ. Et ipſe præcedet ante illum cum ſpiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrũ in filios, & inobediẽtes ad prudentiam iuſtorum, ut paret dño plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento iſtuc cognoſcam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea prouectæ ætatis eſt. Ac reſpõdens angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſtiti in conſpectu dei, miſſuſq; ſum ut loq̃r ad te, & hæc tibi lætа nunciem. Et ecce futurũ eſt, ut ſis tacitus, nec fari poſſis ad eum uſq; diẽ quo hæc fiant, eo quod nõ credidiſti uerbis meis, quæ implebunt in tempore ſuo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur qđ moraret in templo. Egreſſus autẽ non poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod uiſionẽ uidiſſet in templo. Et ipſe innuebat illis, permanſitq; mutus. Et accidit, ut impleti ſunt dies officij eius, abijt in domum ſuam. Poſt hos autem dies concepit Elizabet uxor eius, & occultabat ſe mẽſibus quinq;, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus me reſpexit, ut auferret probrũ meũ inter homines. In menſe autem ſexto miſſus eſt

angelus

ὁ ἄγγελος γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρὲθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ μαριὰμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπεν δὲ μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, καὶ αὐτὴ συνείληφεν υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ μαριάμ. ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν ἐλισάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν

ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsatã uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit: Aue gratiosa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uero cum uidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud deum. Ecce cõcipies in utero, & paries filium, ac uocabis nomen eius Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dñs deus sedem Dauid patris ipsius, regnabitq; super domum Iacob in æternũ, & regni eius nõ erit finis. Dixit autẽ Maria ad angelum: Quomõ erit istud, quandoquidẽ uirum nõ cognosco? Et respõdens angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & qd̃ nascet̃ sanctum, uocabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. & hic mẽsis est sextus illi, quæ dicebat̃ sterilis, quia nõ erit impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autẽ Maria: Ecce ancilla dñi, fiat mihi secũdũ uerbũ tuum. ac discessit ab illa angelus. Exurgẽs autẽ Maria in diebus his, abijt in montana cum festinatione in ciuitatẽ Iuda, & intrauit in domũ Zachariæ, ac salutauit Elizabet. & factum est, ut audiuit salutationẽ Mariæ Elizabet, salijt infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabet, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit

præ

ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε μαριάμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν. οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων. Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες

præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniam perficientur eæ quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominũ. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo, Quia respexit ad humilitatẽ ancillæ suæ. ecce eñ ex hoc beatam me dicẽt oñes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomẽ eius: Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipsum. Præstitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes de sedibus, & euexit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israël puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut locutus est ad patres nostros, ipsi Abraham & semini eius in æuum. Mansit autem Maria cum illa circiter mensibus tribus, & reuersa est in domũ suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierũt uicini & cognati eius, qđ magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabant' ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circũcidendum puerũ, & uocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respõdens mater eius dixit: Nequaquam, sed uocabit' Ioannes. Et dixerunt ad illam: Nemo est in cognatione tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant autem patri eius, quid uellet uocari eum. Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt uniuersi. Apertũ est autẽ os eius ilico, & lingua eius, & loquebat' laudans deum. Et peruasit timor p oñes uicinos eorũ, & per omnẽ montanam regionẽ Iudææ diuulgabant' oñia uerba hæc, & posuerunt omnes qui audierant, in corde suo, dicentes:

λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων. Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ἠύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲθ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι

dicẽtes: Quis nam puer hic erit? Et manꝰ dñi erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus eſt ſpiritu ſancto, ꝓphetauitq́, dicens: Laudandus dñs deus Iſraël, quia uiſitauit & fecit redemptionem populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui. Sicut locutꝰ eſt per os ſanctorũ qui à ſæculo fuerũt prophetarum ſuorũ, Fore ut ſeruaremur ab inimicis noſtris, & de manu omniũ qui oderunt nos: Vt uteretꝛ miſericordia erga patres noſtros, ac memor eſſet teſtamenti ſui ſancti. præſtaretq́ Iuſiurandũ qd iurauit ad Abrahã patrẽ noſtrũ, ac daret nobis: Vt ſine timore, de manu inimicorũ noſtrorũ liberati, ſeruiremꝰ ipſi: Cũ ſanctitate & iuſtitia corã ipſo, cunctis diebꝰ uitæ noſtræ. Et tu puer, ꝓpheta altiſſimi uocaberis, præibis em̃ ante faciẽ dñi, ad parandũ uias eius: Ad dandam ſciẽtiam ſalutis populo ipſius, per remiſſionẽ peccatorũ eius: Per uiſcera miſericordiæ dei noſtri, quibꝰ uiſitauit nos oriens ex alto: Vt illuceſceret his qui in tenebris & umbra mortis ſedebant, ad dirigendos pedes noſtros in uiam pacis. Puer autẽ creſcebat & corroborabatur ſpiritu, & erat in deſertis, donec ueniret dies, quo oſtendendus erat apud Iſraëlitas.

Factum eſt autem in diebus illis: Exiit decretũ à cæſare Auguſto, ut cenſeretur totus orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt præſide Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterentur in ſuã quiſq; ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam: in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethlem, eo quod eſſet de domo & familia Dauid, ut profiteretꝛ cum Maria deſponſa ſibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem cum eſſent ibi, completi ſunt

α

II

β

dies

αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐ-
γ τὸν, * καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διό
ι τι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύμα-
τι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ β
ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς
τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυ-
ρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φό-
βον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ
φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,
ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χρι-
στὸς κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑ-
μῖν τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργα-
νωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης
ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς
οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων.
δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν-
θρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον
ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ
ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους.
Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ
ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρι-
σεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον
τήν τε μαρίαμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος
κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώ-
ρισαν περὶ τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐ-
τοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ
ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαρίαμ
πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμ-
βάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρε-
ψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες
τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλή-
σθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παι-
δίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ
κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆ-
ναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθη-
σαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν
νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum pri
mogenitum, ac fasciis eum inuoluit, recli
nauitq; eum in præsepi, quod non esset
eis locus in diuersorio. Et pastores erant
in regione eadem uigilantes, & excuban
tes excubias nocte super gregem suum.
Et ecce angelus domini astitit illis, & cla-
ritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt
timore magno. Et dixit illis angelus: Ne
timeatis. Ecce enim annuncio uobis gau
dium magnum, quod futurum est toti
populo, quia natus est uobis hodie ser-
uator, qui est Christus dominus, in ciui-
tate Dauid. Et hoc uobis signum: Inue-
nietis infantem fasciis inuolutum, posi-
tum in præsepi. Et subito facta est cum
angelo multitudo militiæ cœlestis, lau-
dantium deum & dicentium: Gloria in
altissimis deo, ac in terra pax, hominib⁹
bona uoluntas. Et factum est, ut discesse
runt ab eis angeli in cœlum, & homines
pastores loquebant inter sese: Transea-
mus iam Bethleem usque, & uideam⁹
hoc quod accidit, quod dominus ape-
ruit nobis. Et uenerunt festinantes, & in-
uenerunt Mariam & Ioseph, & infantē
positum in præsepi. Cum uidissent autē,
diuulgauerunt de uerbo, quod dictum
erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui
audierunt mirati sunt, de his quæ dicta
erant à pastoribus ad ipsos. Porrò Ma-
ria conseruabat omnia uerba hæc, con-
ferens in corde suo. Et reuersi sunt pasto
res, glorificantes ac laudantes deum su-
per omībus, quæ audierant & uiderant,
ita ut dictum fuerat ipsis. Et postq; con-
sumati sunt dies octo ut circumcideretur
puer, uocatū est nomen eius Iesus, quod
uocatum erat ab angelo priusquam in
utero cōciperetur. Et posteaq; completi
fuissent dies purgationis eorū secundum

legem

νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσό-
λυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγρα-
πται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον
μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ
δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου,
ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. καὶ γ
ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα σι-
μεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐ-
λαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰσ-
ραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν
αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ
ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν
κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν.
καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον
ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον
τοῦ νόμου, περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ
εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεόν,
καὶ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέ-
σποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ
ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμα-
σας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς
εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου
ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶπε
πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν
τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.
καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομ-
φαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆ- δ
τις θυγάτηρ φανουήλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη
προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη
μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ
αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσε
σι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ αὕτη
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσ-
δεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς
ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέ-
στρεψαν

legem Mosi, adduxerũt eum Hierosoly
mam, ut sisterẽt eum dño, sicut scriptum
est in lege dñi: Omne masculinũ adape-
riens uuluam, sanctum dño uocabit. &
ut darẽt hostiam secundũ quod dictum
est in lege dñi, par turturũ aut duos pul-
los columbarũ. Et ecce homo erat Hiero-
solymis, cui nomẽ Simeon. & homo iste
iustus ac pius, expectans consolationem
Israël, & spiritus sanctus erat super eum.
Et responsum acceperat à spiritu sancto,
non uisurũ se mortem, nisi prius uideret
Christũ dñi. Et uenit per spiritũ in tẽplũ.
Et cum inducerẽt puerũ Iesum parentes,
ut facerẽt secundũ cõsuetudinẽ legis, pro
eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas
& laudauit deũ, ac dixit: Nunc dimittis
seruũ tuũ dñe secundũ uerbũ tuũ in pa-
ce: quia uiderũt oculi mei salutare tuum,
qd̃ parasti ante faciẽ omniũ populorũ,
lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriã
plebis tuæ Israël. Et erat pater & mater
eius mirantes super his, quæ dicebant̃ de
illo: Et benedixit illis Simeon. & dixit ad
Mariã matrẽ eius: Ecce positus est hic in
ruinam, & in resurrectionẽ multorum in
Israël, & in signũ cui cõtradicit̃. Quin &
tuam ipsius animã penetrabit gladius,
ut retegantur ex multis cordibus cogita-
tiones. Et erat Anna pphetissa filia Pha
nuel de tribu Aser. Hæc processerat in
multam ætatẽ, & uixerat cum uiro annis
septẽ à uirginitate sua. Et hæc uidua an-
norum fermè octogintaquatuor, quæ
nõ discedebat de templo, ieiuniis ac de-
precationibus seruiens nocte ac die. Et
hæc, eadem hora superueniens, uicissim
confitebatur domino, & loquebatur de
illo omnibus qui expectabant redem-
ptionem Hierosolymis. Et ut perfece-
runt omnia secũdum legem domini, re-

στρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν
ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἤυξανε καὶ ἐκραταιοῦ
το πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χά
ρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γο-
νεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ
τοῦ πάσχα· καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα,
ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔ-
θος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέ
ρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ιη
σοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω-
σαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν
τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ
ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν
τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέ-
στρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν
ἐν τῷ ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν δι-
δασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπε-
δ ρωτῶντα αὐτούς. * ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ
ϛ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀ-
ποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξε-
ε πλάγησαν. * καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ αὐτοῦ εἶ
ι πε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰ-
δοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦ-
μέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅ, τι ἐζη-
τεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ κατρός
μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ
ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ'
αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑπο
τασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μητὴρ αὐτοῦ Διε-
τήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρ-
δίᾳ αὐτῆς. καὶ Ιησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλι-
κίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
ϛ * Εν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμο-
γ νίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος πον
τίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦν-
τος τῆς γαλιλαίας ἡρώδου, φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας
καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβι-
ληνοῦς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων ἄννα καὶ
καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν
τοῦ

uersi sunt in Galilæam in ciuitatē suam Nazareth. Puer autē succrescebat corroborabaturq; spiritu, & implebat sapientia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parētes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum cōsuetudinē diei festi, consummatisq; diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & nō cognouerūt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et cum non inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eum. Et accidit post triduum, inuenerūt illum in templo sedentem in medio doctorū, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius. & uiso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est qd' quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et illi nō intellexerunt sermonē quem locutus est ipsis. Et descēdit cū eis, uenitq; Nazareth, eratq; subditus illis. Mater autem eius cōseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiētia & ætate, & gratia apud deum atq; homines.

Anno autem decimoquinto imperij III
Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est uerbum domini super Ioannem

Zachariæ

ζ̄ α τοῦ ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. *Ἐ ἦλθεν εἰς πᾶ ε̄
σαν τὴν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βά
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς
γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ προ
φήτου, λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐ-
ρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ
πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς
ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐ
θείαν, ἐ ἁι τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ
η̄ ε ὄψεται πᾶσα σάρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. *ἔ-
λεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βα-
πτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού-
σης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυ-
τοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἁβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἁβραάμ. ἤδη δὲ
καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖ
ται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν
καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλε-
θ̄ ι ται. *καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέ- ς̄
γοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ
λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μετα-
δότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώμα-
τα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι
βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. δι-
δάσκαλε, τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον
ὑμῖν πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρα
τευόμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσο-
μεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διά-
σείσητε, μὴ δὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖ-
σθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ
τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν
ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήπο
τε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης,
ῑ ἅπασι λέγων. *ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
α ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ
εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδη-
μάτων

Zachariæ filium in deserto. Et uenit in omnē regionē finitimam Iordani, prædicans baptismū pœnitētiæ in remissionē peccatorū, sicut scriptum est in libro sermonum Hesaiæ prophetæ, dicētis: Vox damantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebit', & omnis mons & collis humiliabitur. Et fient quæ obliqua sunt, directa, & asperæ uertentur in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarent' ab ipso. Progenies uiperarū, quis submonstrauit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere intra uosipsos, patrē habem⁹ Abraham. Dico enim uobis, potens est deus de lapidib⁹ istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicē arborū posita est. Omnis ergo arbor, non faciens fructum bonū, exciditur, & in ignem conijcit'. Et interrogabant eum turbæ, dicētes: Quid ergo faciem⁹? Respōdens autē dicit illis: Qui habet duas tunicas, impertiat non habēti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autē & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quam quod constitutum est uobis, exigatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutiatis, ne quem calumniemini, & contenti estote stipendijs uestris. Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, num ipse esset ille Christus? Respondit Ioannes, dicens uniuersis: Ego quidē aqua baptizo uos: sed ueniet fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamen

μάτων αὐτοῦ, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ
ιᾱ ματι ἁγίῳ καὶ πυρί, * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ
ς αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ,
καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ
τοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέ
στῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν,
ιβ εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. * ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τε
δ τραρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρω
διάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ Ἡρῴ
δης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ
κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * ἐ
ιγ γένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν
α λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευ
χομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ κα
τα βῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴ
δει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐκ
οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου
ιδ ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν
γ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν,
ὢν ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλεὶ, τοῦ Ματθὰτ,
τοῦ Λευὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ
Ἰωσὴφ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς,
τοῦ Ναοὺμ, τοῦ Ἐσλὶ, τοῦ
Ναγγὲ, τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματα-
θίου, τοῦ Σεμεΐ, τοῦ Ἰωσὴχ, τοῦ
Ἰούδα, τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥη-
σία, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλα-
θιὴλ, τοῦ Νηρὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ
Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλ-
μαδὰμ, τοῦ Ἤρ, τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ
Ἐλιέσερ, τοῦ Ἰωρὴμ, τοῦ Ματ-
θὰ, τοῦ Λευὶ, τοῦ Συμεὼν,
τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ
Ἰωνὰμ, τοῦ Ἐλιακὴμ, τοῦ Με-
λεᾶ, τοῦ Μεννὰμ, τοῦ Μαθα-
θὰμ, τοῦ Ναθὰμ, τοῦ Δαβὶδ,
τοῦ Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ
Βοὸς, τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασ-
σὼν, τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρνὶ,
τοῦ Ἐσρὼμ, τοῦ Φαρὲς, τοῦ

torum, ipſe uos baptizabit ſpiritu ſancto & igni, cuius uentilabrum in manu ipſius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui, deq; omnibus malis, quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in carcerem. Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, ut & Ieſu baptizato & orante apertum ſit cœlum, ac deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba in ipſum, & uox de cœlo facta eſt, quæ diceret: Tu es filius ille meus dilectus, in te cõplacitũ eſt mihi. Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe fermè annorum triginta, ut putabat filius Ioſeph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioſeph, q fuit Matatthiæ, q fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Heſli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Matathiæ, qui fuit Semẽi, qui fuit Ioſech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Helmadam, q fuit Her, qui fuit Ieſo, qui fuit Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Matha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit Ionam, q fuit Heliachim, qui fuit Melea, qui fuit Menam, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Ieſſæ, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſrom, qui fuit Phares, qui

ἰούδα, τοῦ ἰακώβ, τοῦ ἰσα-
ὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρρᾶ,
τοῦ ναχὼρ, τοῦ σαρούχ, τοῦ
ῥαγαῦ, τοῦ φάλεκ, τοῦ
ἔβὲρ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊ-
νὰμ, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ σὴμ,
τοῦ νῶε, τοῦ λάμεχ, τοῦ
μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ, τοῦ
ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊ-
νᾶμ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ σὴθ, τοῦ
ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

ιε * Ιησοῦς ὴ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρε-
β ψεν ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι
εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζό-
ιϛ μενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου,* καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν
ε ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν
αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβο-
λος. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γέ-
νηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη ιησοῦς πρὸς αὐτὸν λέ-
γων. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσε-
ται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ.
καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος
ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλεί-
ας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν
αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν
ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐ-
μοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐ-
τήν, σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου,
ἔσται σου πᾶσα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ
ιησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται
γὰρ. προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ
μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἱερου-
σαλήμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱε-
ροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεα-
υτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγε-
λοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σου, τοῦ διαφυλάξαί σε,
καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς
πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτῷ ὁ ιησοῦς, ὅτι εἰρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύ-
ριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πει-
ρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι
καιροῦ

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isa-
ac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ,
qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui
fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit
Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem,
qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit
Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit
Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam qui fuit dei.

Iesus autem plenus spiritu sancto, re- IIII.
gressus est à iordane, & actus est per spi
ritum in desertum, ac diebus quadragin-
ta tentabatur à diabolo. nihilq; come-
dit in diebus illis, & consumatis illis, de-
inde esurijt. Dixit autem illi diabolus: Si
filius es dei, dic lapidi huic ut panis fiat.
Et respondit ad illum Iesus dicens: Scri-
ptum est: Non pane solo uiuet homo,
sed omni uerbo dei. Et subduxit illum
diabolus in montem excelsum, & osten
dit illi omnia regna orbis terræ in pun-
cto temporis, & ait illi diabolus: Tibi
dabo potestatem hãc uniuersam & glo-
riam illorum, quia mihi tradita sunt, &
cuicunq; uolo, do illam. tu ergo si ado-
raueris prouolutus coram me, erunt tua
omnia. Et respondẽs Iesus dixit illi: Abi
post me satana. Scriptum est enim. Ado
rabis dominũ deum tuum, & illum solũ
coles. Et duxit illum Hierosolymam, sta-
tuitq; eũ super pinnam templi, & dixit il
li: Si filius dei es, mitte teipsũ hinc deor-
sum. Scriptũ est enim, quod angelis suis
mandabit de te, ut seruent te, & in mani-
bus tollent te, ne offendas ad lapidem
pedem tuum. Et respondens Iesus ait il-
li: Dictum est, Non tentabis dominum
deum tuum. Et consumata omni ten-
tatione diabolus recessit ab illo usq; ad

ιζ καιροῦ.* Ὁ ὑπέστρεψεν ὁ Ιησοῦς ἐν τῇ δυνά
α μει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη
ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ· καὶ
αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ-
ιη τῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.* Ὁ ἦλθεν εἰς
ι τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλ-
θε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαβ-
βάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀνα-
γνῶναι. Ὁ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου τοῦ
προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν
τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα κυρίου ἐπ'
ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτω
χοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμ
μένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις
ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι
τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν
κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. Καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς,
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
ιθ τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.* καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
α αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς
χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν
κ ὁ υἱὸς ἰωσήφ;* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πάν
ι τως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην.
ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, ὅσα ἠκούσα-
μεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον
κα καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.* εἶπε δέ, ἀμὴν
α λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν
κβ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.* ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω
ι ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
ἡλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς
ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λι-
μὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς
οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἡλίας, εἰ μὴ εἰς σά
ρεφθα τῆς σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ
πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισσαίου τοῦ προφή
του ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρί
σθη, εἰ μὴ νεεμὰν ὁ σύρος. Καὶ ἐπλήσθησαν
πάντες

tempus. Et reuersus est Iesus uirtute spiritus in Galilæam, & fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus. Et uenit Nazareth ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit ut legeret. Et traditus est illi liber Hesaiæ prophetæ. & ut explicuit librum, inuenit locum, ubi scriptum erat. Spiritus domini super me, propterea quod unxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, & cæcis uisum, ut emittam confractos per remissionem, ut prædicem annum domini acceptum. Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur super gratia sermonum, qui procedebant ex ore ipsius, dicebãtq; Nõne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Medice, cura te ipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis: Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in ueritate dico uobis, multæ uiduæ erant in diebus Heliæ in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem uiduã. Et multi leprosi erãt in Israël sub Helisæo propheta, & nemo eorũ mundat⁹ est nisi Naaman Syr⁹. Et repleti sũt omnes

πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. * Κατῆλθεν εἰς καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. * καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων, φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. Ⓒ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. * ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος. ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. Δύοντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. * γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, Ⓒ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ὅτι καὶ

omnes in ſynagoga ira, hæc audientes. Et inſurrexerunt, eiecerúntque illum è ciuitate, & duxerũt illum uſq; ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorũ erat ædificata, ut præcipitarent eũ. Ipſe autem trãſiens per medium illorũ ibat. Et deſcèndit Capernaum ciuitatem Galileæ, ibiq; docebat illos ſabbatis. Et ſtupebant ſuper doctrina eius, quia cũ poteſtate cõiunctus erat ſermo ipſius. Et in ſynagoga erat homo, habens ſpiritum dæmonis immundi, & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiſcũ eſt Ieſu Nazarene? Veniſti ad perdendum nos? Scio te qui ſis, ſanctus ille dei. Et increpauit illum Ieſus, dicens: Obmutеſce, & exi ab eo. Et cum proieciſſet illum dæmonium in mediũ, exijt ab illo, nihilq; illi nocuit. Et factus eſt pauor ſuper omnes, & colloquebantur inter ſeſe, dicẽtes: Quis ſermo hic eſt? quia cum autoritate ac poteſtate imperat immũdis ſpiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq; finitimæ regionis. Cum ſurrexiſſet autem Ieſus de ſynagoga, introiuit in domũ Simonis. ſocrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerũt illum pro ea. Et aſtans ſupra illam, increpauit febrẽ. & febris dimiſit illam, ſtatimq; ſurgens, miniſtrabat illis. Cũ aũt ſol occideret, oẽs qui habebãt infirmos morbis uarijs, ducebãt illos ad eum, at ille ſingulis manꝰ imponẽs, ſanabat eos. Exibãt autem & dæmonia à multis, damãtia ac dicentia: Tu es Chriſtus filius dei. Et increpans, nõ ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipm eſſe Chriſtũ. Facto aũt die egreſſus ibat in deſertũ locũ, & turbæ quærebant eũ, & uenerũt uſq; ad ipm, & detinebãt illũ ne diſcederet ab eis. Quibus ille aitt

καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με
δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέ
σταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
κδ τῆς γαλιλαίας. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον
ι ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γενησα-
ρέθ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λί-
μνην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέ
πλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοί
ων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς
γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδί
λ δασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. * ὡς δὲ ἐπαύ ια
σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα· ἐπανά-
γαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
ὑμῶν εἰς ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶ-
πεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιά
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
χαλάσω τὸν δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέ
κλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερήγνυτο
δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν, καὶ κατένευσαν τοῖς μετό
χοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλ
λαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα
λα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. * Ἰδὼν δὲ σί-
ι μων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ Ιησου,
λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός
εἰμι κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάν
τας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων,
ἣν συνέλαβον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ
λβ σίμωνι. * καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ Ιη-
β σοῦς· μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ
ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐ
λγ τῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ ιβ
β τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας,
καὶ ἰδὼν τὸν Ιησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσω-
πον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων· κύριε, ἐὰν θέ-
λῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών· θέλω,
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν
ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ,
μηδενὶ

Et alijs ciuitatibus oportet me euange-
lizare regnũ dei, nam in hoc missus sum.
Et prædicabat in synagogis Galilææ.
Factum est autem cum turba im- V
mineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipse
stabat iuxta stagnum Genezareth. &
uidit duas naues stantes ad stagnum,
piscatores autem descenderant ex illis,
& abluebant retia. Ingressus autem in
unam nauim, quæ erat Simonis, roga-
uit eum, ut à terra abduceret pusillum.
& sedens docebat de naui turbas. Vt
cessauit autem loqui, dixit ad Simonẽ:
Duc in altum, & laxate retia uestra in
capturam. Et respondens Simon, dixit
illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes nihil cœpimus. tamen tuo iussu
laxabo rete. Et cum hoc fecissent, con-
cluserunt piscium multitudinem copio-
sam. Rumpebatur autem rete eorum.
Et annuerunt socijs, qui erant in altera
naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos.
& uenerunt, atque impleuerunt ambas
naues, ita ut mergerentur. Quod cum
uideret Simon Petrus, accidit ad genua
Iesu, dicens: Discede à me domine, quia
homo peccator sum. Stupor enim circun
dederat eum, & omnes qui cum illo fue-
rant, super captu piscium, quẽ ceperant,
similiter autem Iacobum & Ioannem fi-
lios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et
ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post
hac homines capies. Et subductis in ter-
ram nauibus, relictis om̃ibus, secuti sunt
eum. Et accidit cum esset in quadam ciui
tate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidis
set Iesum, prostratus in faciem, rogauit
eum, dicẽs: Domine, si uis potes me mun
dare. Et protẽsa manu tetigit eum, dicẽs:
Volo, mundus esto. Et confestim le-
pra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi,
ne cuiq;

μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
σου, καθὼς προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον
λθ αὐτοῖς.* διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐ-
α τοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν.
λε *αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ
β προσευχόμενος.* καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμε-
λς ρῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι
β φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐλη-
λυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰου-
δαίας καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν
λζ εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς.* καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
α ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυμένος, ιγ
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον
αὐτοῦ, καὶ μὴ εὑρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν
αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,
διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινι-
δίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν
τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, ἀφέωνταί
σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. τίς
ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνοὺς
δὲ ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκρι-
θεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰ-
πεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν,
ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσί-
αν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
IV ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω,
ἔγειραι. καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς
τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον
αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔ-
λαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ
ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν
λη παράδοξα σήμερον.* καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλ ιδ
β θε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι λευεὶν,
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα,

ἀναστὰς

ne cuiquam diceret, ſed uade inquit oſten
de teipſum ſacerdoti, & offer pro emun-
datione tui, quæ præcepit Moſes in teſti
monium illis. Peruagabatur autem ma-
gis rumor de illo, & conueniebant turbæ
multæ ut audirent & ſanarentur ab infir
mitatibus ſuis. Ipſe autem agebat in ſe-
ceſſu in deſertis & orabat. Et factum eſt
quodam die, & ipſe docebat, erantq; ιδ
phariſæi ſedentes ac legis doctores, qui
uenerant ex omni caſtello Galilææ & Iu
dææ & Hieruſalem, & uirtus dñi aderat
ad ſanandum eos. Et ecce uiri portantes
in lecto hominẽ, qui erat paralyticus, & ιγ
quærebant eum inferre, & ponere ante il
lum. Et non inuenientes qua parte illum
inferrent præ turba, aſcenderũt ſupra te-
ctum, ac per tegulas demiſerũt eum cum
lectulo in medium ante Ieſum. Quorũ
fidẽ ut uidit, dixit illi: Homo, remittãtur
tibi peccata tua. Et cœperũt cogitare ſcri-
bæ & phariſæi, dicentes: Quis eſt is qui
loquitur blaſphemias? Quis poteſt re-
mittere peccata, niſi ſolus deus? Vt co-
gnouit autem Ieſus cogitationes eorum,
reſpondens, dixit ad illos: Quid cogita-
tis in cordib⁹ ueſtris? Vtrum eſt facilius
dicere, remittant tibi peccata, an dicere,
ſurge & ambula? Vt autem ſciatis quod
filius hominis habet poteſtatem in ter-
ra remittendi peccata, ait paralytico: Ti-
bi dico, ſurge, tolle lectulum tuum, & ua
de in domum tuam. Isq; confeſtim ſur-
gens coram illis, tollebat in quo iacuerat,
abiitque in domum ſuam, glorificans
deum. Et ſtupor corripuit omnes, & glo-
rificabant deum. & repleti ſunt timore,
dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et
poſt hæc exiit, ac uidit publicanum, no-
mine Leui, ſedentem ad telonium, & ait
illi: Sequere me. Atq; is relictis omnibus,

ſurgens,

λϑ β ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐποίησε δο
χὴν μεγάλην λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ
τοῦ. καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἄλλων,
οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγό
γγυζον οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες. διὰ τί μετὰ
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;
μ β * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς, εἶπε πρὸς αὐ
τούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέ
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι
αν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μα
θηταὶ ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποι
οῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ
σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ
τούς. μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύ
ειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ
ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκεί
ναις ταῖς ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν
πρὸς αὐτούς. ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου
καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ
μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ
συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐ
δεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς,
εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ
αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον,
καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον, λέγει γάρ, ὁ
παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

μα β * Ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διὰ
πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώ
χοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶ
πον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ
πεν ὁ ιησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε
δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐ
τοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε,
καὶ

surgens, secutus est eum. Et fecit ei conui
uium magnũ Leui in domo sua, & erat
turba multa publicanorum, & aliorum,
qui cum illis accumbebant. Et murmura
bant scribæ, & pharisæi, aduersus disci-
pulos eius, dicentes: Quare cum publi-
canis & peccatoribus editis & bibitis? Et
respondens Iesus, dixit ad illos: Non
egent qui sani sunt medico, sed qui male
habent. Non ueni uocare iustos, sed pec
catores ad pœnitentiam. At illi dixerunt
ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiu-
nant frequẽter, & obsecrationes faciunt,
similiter & pharisæorum, tui uero edunt
& bibunt? Quibus ipse ait: Num pote-
stis facere, ut filij thalami, dum cum illis
est sponsus, ieiunent? Venient autem
dies, & cum ablatus fuerit ab illis spon-
sus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dice-
bat autem & similitudinem ad illos: Ne-
mo immissuram noui uestimenti immit
tit in uestimentum uetus, alioquin, &
nouum rumpit, & ueteri non conuenit
immissura ex nouo. Et nemo mittit ui-
num nouum in utres ueteres, alioqui
rumpet uinum nouum utres, & ipsum
effundet, & utres peribunt. Sed uinum
mustum in utres nouos mittendum est,
& utraq; conseruantur. Et nemo qui bi-
berit uetus, statim uult nouum: dicit enim,
uetus melius est. Accidit autem, ut VI
in sabbato secundoprimo transiret per
sata, ac uellebant discipuli eius spicas, ede
bantq;, confricantes manibus. Quidam
autem pharisæorum dicebant illis: Quid
facitis, quod non licet facere in sabbatis?
Et respondens Iesus ad eos dixit: Ne
hoc quidem legistis, quod fecit Dauid,
cum esuriisset ipse, & qui cum illo erant,
quomodo intrauit in domum dei, &
panes propositionis sumpsit, editque,

ac

καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. * Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ ιε
αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἄν ποιήσειαν τῷ ἰησοῦ. * Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. * καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, φίλιππον καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰάκωβον τὸν τοῦ ἁλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. * καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας. * καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς

ac dedit etiam his qui secum erant, quos nō licet edere, nisi tantū sacerdotibus? Et dicebat illis, dñs est filius hominis etiam sabbati. Factum est autē & in alio sabbato, ut intraret in synagogam ac doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obseruabāt autē eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sanatur⁹ esset, ut inuenirent unde accusarent eum. Ipse uero sciebat cogitationes eorū, & ait homini qui habebat manū aridam: Surge, & sta in medio. et surgens stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos, utrū licet sabbatis, benefacere an malefacere, animam seruare an perdere? Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, quid nam facerēt Iesu. Factum est autem in illis diebus, exīt in montē ad orandū, eratq; pernoctans in deprecatione dei. Et cū dies factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit, Simonē, quē & nominauit Petrū, & Andream fratrē eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum. Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi filium & Simonē qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor. Et descendens cum illis stetit in loco campestri turbaq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui uenerant ut audirent eum, & sanarent' à morbis suis, & qui uexabant' à spiritibus immundis, & sanabant'. Et omnis turba quærebat eū tangere, quia uirtus ab illo exibat, & sanabat omēs. Et ipse attollens

τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἔλεγε.* Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.* μακάριοι οἱ μ ιζ
πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.* μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.* μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν.* οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμ μ ι
πεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
* οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν μα ι
τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. * Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε μβ
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.* τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ μγ
ἀπὸ τοῦ αἴροντα τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει.* καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν

oculos ſuos in diſcipulos, dicebat: Beati pauperes, quia ueſtrum eſt regnum dei. Beati qui eſuritis nunc, quia ſaturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, & ſeparauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen ueſtrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces ueſtra multa eſt in cœlis. Secũdum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis conſolationem ueſtram. Væ uobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum laudauerint uos oms homines. Secundum hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis: Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calumniantibus uos. Percutienti te in maxillam, præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua ſunt, ne repoſcas. & prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis eſt gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et ſi benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quæ uobis eſt gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis uos recepturos, quæ gratia eſt uobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin immò diligite inimicos ueſtros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces

ueſtra

ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πο-
νηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ
μ5 ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. * μὴ κρίνετε,
β καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. Ἀπολύετε, καὶ ἀπολυ-
θήσεσθε. Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέ-
τρον καλὸν πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον,
καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλ-
πον ὑμῶν. ὯΙ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖ
μ7 τε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. * Ἔλεγε δὲ παρα-
ε βολὴν αὐτοῖς. Μήτι δύναται τυφλὸς τυ-
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
μ8 πεσοῦνται. * Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
γ δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς
μθ ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. * Τί δὲ βλέ-
ε πεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ,
οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀ-
δελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρ-
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπο-
κριτά· ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
ξ σου. * Οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρ-
ε πὸν σαπρόν. οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρόν, ποιοῦν
καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ξα ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. * οὐ γὰρ ἐξ ἀκαν-
ε θῶν συλλέγουσι σῦκα. οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶ-
ξβ σι σταφυλήν. * Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
ε ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
ἀγαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πο-
νηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ
ξγ δίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. * Τί δέ με καλεῖ-
γ τε κύριε, κύριε καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. * Πᾶς ὁ ἐρ
ξδ χόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λό
ε γων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι
ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδο-
μοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε
θεμέ

uestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam, & concussam atq; exundantem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippe mensura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus supra magistrum suum: perfectus autem omnis erit, sicut magister ipsius. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine eijciam festucam quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita, eijce primum trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, ut eijcias festucam, quæ est in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neq; arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquæq; enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo uindemiant uuam. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitur os eius. Quid autem uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Quisquis uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis, cui similis sit. Similis est homini, ædificanti domum: qui fodit in altum, & posuit

m funda

θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν, πλημμύ-
ρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ ποτα-
μὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦ-
σαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέ-
τραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοι-
ός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ
τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρρηξεν ὁ
ποταμός, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο
τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ξε * Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐ-
γ τοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Κα-
περναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κα ιη
κῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔν-
τιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε
πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρω-
τῶν αὐτόν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦ-
λον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰη
σοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέ-
γοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο· ἀ-
γαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγω
γὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐ-
πορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μα-
κρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε
πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων
αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γάρ εἰμι ἱκα-
νὸς, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐ
δὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ
λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ
ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμε-
νος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέ-
γω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλ
λῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου,
ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦ-
τα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στρα-
φεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε·
λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν
ξς εὗρον. * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς
ε τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαί-
ξζ νοντα. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς
ζ πόλιν, καλουμένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος
πολύς,

fundamentum ſuper petram. Inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat ſuper petram. Qui autem audiuit & nō fecit, ſimilis eſt homini, qui ædificauit domum ſuam ſuper terrā, abſq; fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Cum autem conſumaſſet omnia VII
uerba ſua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens, agebat animam, qui illi erat charus: Cum audiſſet autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & ſeruaret ſeruum ſuum. At illi cum ueniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſtudioſe, dicentes: Dignus eſt, ut hoc illi præſtes. diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abeſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres. Quapropter nec meipſum ſum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, ſed dic uerbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & ſeruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Ieſus, miratus eſt eum, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ dixit: Dico uobis, ne in Iſraël quidem tantam fidem inueni. Et reuerſi, qui miſſi fuerant, in domum, inuenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. Et factum eſt deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo diſcipuli eius multi, turbáque copioſa.

πολύς, ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνακὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σοροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.* καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ περίχώρῳ.* καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον. Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων. Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου. Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον

ξκ
ξθ

copiosa. Cum aũt appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat filius unicus matri suæ. & hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cũ uidisset dominus, misericordia motus super eã, dixit illi: Noli flere. Et accessit, tetigitq; loculũ. Porrò qui portabãt substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit aũt omnes timor, & glorificabãt deũ, dicentes. Propheta magn⁹ surrexit inter nos, & deus uisitauit plebem suã. Et exĳt hic rumor in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimã regionem. Et nunciauerunt Ioanni discipuli ipsius de his omnibus. Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, misitque ad Iesum, dicẽs: Tu es qui uẽturus es, an aliũ expectamus? Cum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Ioannes baptista misit nos ad te, dicẽs: Tu es ille qui uenturus erat, an alium expectamus? In eadem autẽ hora multos curauit à morbis ac plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes renũciate Ioanni, quæ uidistis & audistis, quod cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperibus annunciatur euangelium, & beatus est quicunq; non fuerit offensus per me. Et cum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas. Quid existis in desertum ut uideretis? arundinem uento agitari? Sed quid existis uisuri? hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, & in delitijs agunt, in aulis Regum sunt. Sed quid existis ad uidendum? prophetam? Vtiq; dico uobis, & plus-

κα̅. περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.

ο̅ τερον προφήτου. * οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγρα-
β πται. Ιδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν
οα̅ σου ἔμπροσθέν σου. * Λέγω δὲ ὑμῖν. Μείζων
ε ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. Ο δὲ μικρότερος ἐν τῇ
οβ̅ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. * Καὶ πᾶς
ι ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου.
Οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ
θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες
ογ̅ ὑπ' αὐτοῦ. Εἶπε δὲ ὁ κύριος. * Τίνι οὖν ὁ-
ε μοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης,
καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις
τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦ-
σιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν. ἠυλήσαμεν ὑ-
μῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑ-
μῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ελήλυθε γὰρ ἰω-
άννης ὁ βαπτιστὴς, μή τε ἄρτον ἐσθίων, μή τε
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. Ε-
λήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγετε, Ιδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπό-
της, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάν-
οδ̅ των. * Ἠρώτα δὲ τίς αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα
α φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ κα̅
πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα, ὅτι
ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομί-
σασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πό-
δας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν
τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει
τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. Ιδὼν
δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν
ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
νωσκεν ἂν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅ-
πτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. Καὶ ἀπο-
κριθεὶς ὁ Ιησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σίμων,
ἔχω σοι τί εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰ-
πέ. Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινὶ, ὁ
εἷς

quàm prophetam. Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior inter natos mulierũ propheta Ioanne baptista nemo est. Attamẽ q minor est in regno dei, maior est illo. Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem & legisperiti consilium dei spreuerunt aduersus semetipsos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus. Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sũt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus. Cantauimus uobis tibijs, & nõ saltastis, Cecinim⁹ uobis lugubria, & non plorastis. Venit em̃ Ioannes baptista neq; edens panẽ, neq; bibens uinum, & dicitis: Dæmoniũ habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorum ac peccatorum. Et iustificata est sapientia à filijs suis omnibus. Rogabat autem illum quidam è pharisæis, ut caperet cibum cum ipso. Et ingressus domum pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stãsq; ad pedes eius à tergo flẽs, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Vidẽs autem pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, dicẽs: Hic si esset ꝓpheta, sciret utiq;, quæ & qualis est mulier, quæ tãgit ipsum, quia peccatrix est. Et respondẽs Iesus dixit ad illũ: Simõ, habeo quiddã qd' tibi dicã. At ille ait: magister dic. Duo debitores erãt cuidã creditori, unus de

ἕις ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας, οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

unus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta. Cum autem illi non essent soluendo, condonauit utrisq; horum igitur, dic uter eum plus diliget? Respondens Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hãc mulierem? Intraui in domum tuã, aquã pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculum mihi nõ dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittantur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittant tibi peccata. Et cœperũt qui simul accumbebant dicere intra se. Quis est hic, qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. uade cum pace.

* καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκες τινὲς αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. * Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτόν, εἶπε διὰ παραβολῆς. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ

VIII. Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per singulas ciuitates & castella, prædicans & annũcians regnum dei, & duodecim cũ illo. simulq; mulieres aliquæ, quæ erãt sanatæ à spiritibus malis, & infirmitatibus: Maria quæ uocat' Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabãt eis de facultatib9 suis. Cum autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinẽ: Exĩt qui sementẽ faciebat ad seminandũ semẽ suũ. Et inter seminãdũ, aliud cecidit circa uiã, & cõculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit sup petrã, &

φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμ
φυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν,
καὶ φυὲν, ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλα-
σίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν, ἀκουέτω. Επηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παρα-
βολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶ-
οζ ναι τὰ μυστήρια τοῦ βασιλείας τοῦ θεοῦ, * τοῖς
ι δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖσ, ἵνα βλέποντες
μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνϊῶσιν.
οη * ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ
β λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν,
οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ
αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ καρδίας αὐτῶν, ἵνα
μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ πέ-
τρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέ-
χονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχου-
σιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν και-
ρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀ-
κάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ
ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ
βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ
τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί
εἰσιν, οἵ τινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ
ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρ
οθ ποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύ-
β χνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκά
τω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπι-
τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ
φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γε-
π νήσεται. * οὐ δὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθή-
β σεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε
πα οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσε-
ε ται αὐτῷ. καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ
πβ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * παρεγένοντο
β δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ
τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλλη αὐτῷ λεγόντων.
Η μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν
ἔξω

enatum aruit, quia non habebat humo
rem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul
enatæ ſpinæ ſuffocauerũt illud. Et aliud
cecidit in terram bonam, & enatum fecit
fructum centuplum. Hæc dicens clama-
bat: Qui habet aures ad audiendum au
diat. Interrogabant autem eum diſcipu-
li eius, dicentes: quæ eſſet iſta parabola.
At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe my
ſteria regni dei, cæteris aũt per parabo-
las, ut uidentes non uideant, & audien-
tes non intelligant. Eſt autem hæc para-
bola. Semen eſt ſermo dei. Qui autem
iuxta uiam, hi ſunt qui audiunt, deinde
uenit diabolus, & tollit ſermonẽ de cor-
de eorum, ne credentes ſeruentur. Nam
qui ſuper petram, ij ſunt qui cum audie-
rint, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem.
& hi radices non habent, qui ad tempus
credunt, & in tempore tentationis rece-
dunt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi
ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus
& diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes
ſuffocantur, nec referũt fructum. Quod
autem in bonam terram, hi ſunt qui in
corde honeſto ac bono audiẽtes ſermo-
nem retinent, & fructum afferũt per pa-
tientiam. Nemo uero cum lucernam ac-
cenderit, operit eam uaſe, aut ſubter le-
ctum ponit, ſed ſuper candelabrum po-
nit, ut intrantes uideant lumen. Non eſt
enim occultum, quod non manifeſtum
ſit futurum, nec abſconditum, quod nõ
ſit cognoſcendum, & in propatulũ uen-
turum. uidete ergo quomodo audiatis.
Quiſquis em̃ habet, dabitur illi, & qui-
cunq; nõ habet, etiã quod putat ſe habe
re, auferetur ab illo. Venerunt autem ad
illum mater & fratres eius, & non pote-
rant adire eũ præ turba, & nunciatũ eſt
illi dictũq;: Mater tua & fratres tui ſtant
foris,

ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πε πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου
οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες
καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ
τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον,
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης,
καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνω
σε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λί-
μνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον.
προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες.
Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερ-
θεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι
τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο
γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑ-
μῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες,
πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑ-
πακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν
χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπε-
ρα τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ τῷ αὐτῷ ἐ-
πὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆ
πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκα-
νῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο. καὶ ἐν
οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.
Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀνακράξας προσέ-
πεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐ-
μοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ ὑψίστου; δέο-
μαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγελε
γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν
ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις
συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσε-
σι, καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤ-
ῥήσσων τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαί-
μονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐ-
τὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοί ἐστιν ὄνομα; ὁ δὲ
εἶπε, λεγεών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν
εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μὴ
ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομέ-
νων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα
ἐπιτρέψῃ

foris, uolentes te uidere. Qui respondẽs, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Factum est autem quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Trajciamus in ulteriorem ripam stagni. ac soluerunt. Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in stagnũ, & complebantur ac periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicẽtes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tẽpestatẽ aquæ, & cessauerũt, factaq; est tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fides uestra? Timẽtes autem mirati sunt, inter se dicẽtes: Quis putas hic est? Quia uentis quoq; & aquæ imperat, & obediunt ei? Et nauigauerunt ad regionẽ Gadarenorum, quæ est cõtra Galilæam. Et cum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & uestimento non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is ut uidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & compedibus custodiebatur, & ruptis uinculis agebatur à dæmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis, ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorũ pascentium in monte, & rogabant eum, ut

ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεφεν. ἐδέετο γὰρ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διήγου ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν, καὶ γυνὴ κε οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος

permitteret ipsis in illos ingredi. Et permisit illis: Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui pascebãt, fugerunt, rumorẽq; nũciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exierũt aũt ut uiderent quod factum erat, & uenerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant uestitum, ac sana mente, ad pedes Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem illis etiam qui uiderant quomodo sanus factus esset is, qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse autem conscensa naui reuersus est. Rogauerat enim illum uir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset, sed ablegauit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quæcũq; tibi fecerit deus. Et abiit per totam ciuitatem, prædicans quæcunq; sibi fecisset Iesus. Factum est autem cum rediret Iesus, excepit illum turba. nam omnes expectabant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat. accidítq; ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum suam, quoniam unica filia erat ei ferè annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coarctabant eum. Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem substantiam, nec ab ullo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius, & confestim sistebatur fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus. Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus,

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπισάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. Ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνή, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. Θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα, ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε. μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

ωε β *Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα, κζ ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πζ *μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε, *καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς

& qui cum illo erãt: Præceptor, turbæ te constringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui uirtutem à me exisse. Videns autem mulier, quod nõ latuisset, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quã causam tetigisset eũ indicauit ei coram toto populo, & quem admodum confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis synagogæ, dicẽs ei: Mortua est filia tua, noli uexare magistrum. Iesus autem audito hoc uerbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantũ, & salua erit. Et cum uenisset in domum, non permisit intrare secum quenq̃, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant aũt omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Nõ est mortua puella, sed dormit. Et deridebãt eum, sciẽtes, quod mortua esset. Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius clamauit, dicens: Puella surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibũ. Et stupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerẽt quod factũ erat.

IX Conuocatis autem Iesus duodecim, dedit illis potestatem & autoritatẽ super omnia dæmonia, & ut morbos sanarent. Et misit illos ut prædicarent regnum dei, & sanarẽt infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq̃ uirgam, neq̃ peram, neq̃ panem, neq̃ pecuniam, neq̃ binas tunicas habeatis. Et in quãcunq̃ domũ intraueritis illic manete, atq̃ illinc exeatis. Et quicunq̃ non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerẽ è pedibus uestris excutite

in testi-

πθ εἰς μαρτύριον ἐπ᾽αὐτούς. * ἐξερχόμενοι δὲ
κ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι
ς καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. * ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης
ϛ ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ᾽αὐτοῦ πάντα, καὶ διη-
πόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάν-
νης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπό τινων δέ, ὅτι
Ἠλίας ἐφάνη, ἄλλων δέ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη; καὶ εἶπεν Ἡρῴδης. Ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ
ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
κα * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
κβ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐ-
γ τοὺς, ὑπεχώρησε κατ᾽ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
μον πόλεως, καλουμένης Βηθσαϊδά. οἱ δὲ
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δε-
ξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆ βασι-
λείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θερα-
κγ πείας, ἰᾶτο. * ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ-
α σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπό-
λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι
καὶ εὑρωσιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. δότε αὐ-
τοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον. οὐκ εἰσὶν ἡ-
μῖν πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες.
εἰμή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς κη
πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτου. κατακλίνατε αὐτοὺς
κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕ-
τως, καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ
τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς,
καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
κδ αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. * καὶ
α ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ,
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέγ-
γουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
εἶπον

in testimonium aduersus illos. Egressi autem circũibant per castella, euangelizantes & curantes ubiq;. Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quod diceretur à quibusdam, quod Ioãnes surrexisset à mortuis: à quibusdam uero, quod Helias apparuisset, ab alijs autem, quod propheta quispiam ex antiquis surrexisset. Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui: quis est autem iste, de quo ego talia audio? & quærebat uidere eum. Et reuersi apostoli narrauerunt illi quæcunq; fecerant. Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertũ ciuitatis, quæ uocatur Bethsaida. Quod cum cognouissent turbæ, secutæ sũt illũ. & excepit eos, & loquebat illis de regno dei, & eos qui curatione indigebant, sanabat. Dies aũt cœperat declinare, & accedentes duodecim, dixerunt illi. Dimitte turbas, ut euntes in castella uillasq; uicinas, diuertant & inueniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis quod edant. At illi dixerunt: Non sunt nobis pluscp; quinq; panes, & duo pisces, nisi nos eamus, & emamus in omnem hunc populũ escas. Erant autem ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere in singulo discubitu quinquagenos, atq; ita fecerũt, & fecerũt oẽs discũbere. Acceptis aũt quinq; panibus & duobus piscibus, sublatis in cœlũ oculis benedixit illis, & fregit distribuitq; discipulis, ut ponerẽt turbæ. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sublatũ est quod superfuit illis, fragmẽtorũ cophini duodecim. Et factũ est cũ solus esset orãs, erãt cũ illo & discipuli, interrogauitcp; illos, dicẽs: quẽme dicũt esse turbæ? At illi rñderũt & dixerunt

εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος, εἶπε, τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπών, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * Ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς; * ὃς γὰρ ἐπαισχυνθήσεται καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. * λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἠλίας. οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. * ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς

& dixerunt, Ioannem baptiſtam, alij autem Heliam, alij uero, quod unus propheta de antiquis ſurrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus, dixit: Chriſtum dei. At ille comminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: quia oportet filium hominis multa pati & reprobari à ſenioribus & principibus ſacerdotum & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipm, & tollat crucem ſuam cottidie, & ſequatur me. Qui enim uoluerit animā ſuam ſaluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animā ſuam propter me, is ſaluam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur uniuerſum mundum, ſe autē ipſum perdat, aut iacturā ſuiipſius faciat? Nam qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum uenerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorum. Dico autem uobis uere, ſunt quidam hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec uideant regnum dei. Factum eſt autem poſt hæc uerba ferè diebus octo, & aſſumpſit Petrum & Ioannem & Iacobum, & aſcendit in montem ut oraret. Et facta eſt dum oraret, ſpecies uultus eius, & ueſtitus eius albus & refulgens. Et ecce duo uiri loquebant cum illo, qui erant Moſes & Helias, qui uiſi in maieſtate, dicebant exceſſum eius, quem completurus erat Hieroſolymis. Petrus uero, & qui cum illo erant, grauati erant ſomno. Experrecti autem uiderunt maieſtatem eius, & duos uiros qui ſtabant cum illo. Et factum, eſt cum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe, & faciamus

tria

σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἡλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν ἑωράκασιν.

ζθ β * Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε λᾱ
σε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν
αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. * ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου. * εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν λβ
αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο

tria tabernacula, unum tibi, & unum Moſi, & unum Heliæ, neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes & obumbrauit eos, timuerunt autem intrantibus illis in nubem. Et uox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſolus, & ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his, quæ uiderant. Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice ad filium meum, quia unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito damat, & diſcerpit eum cum ſpuma, & uix diſcedit ab eo dilanians eum, & rogaui diſcipulos tuos ut eĳcerent illum, & non potuerunt. Reſpondens autem Ieſus, dixit: O natio infidelis & peruerſa, uſquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Cum adhuc autem accederet, lanianit illū dæmonium & diſſipauit. Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum & ſanauit puerum, & reddidit illum patri ſuo. Stupebant autem omnes ſuper magnificentia dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite uos in auribus ueſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis, futurum eſt ut tradatur in manus hominū. At illi ignorabant uerbum iſtud, & erat abſconditum ab illis, ut non intelligerent illud. Et timebant eum interrogare de hoc uerbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior eſſet. At Ieſus uidens cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit illum iuxta ſe, & ait illis: Quicūq; receperit

τοῦτο puerum

τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. μὴ κωλύετε, ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὡς ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. * ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίστρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου, εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίστρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον

puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicũq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter oẽs uos, hic erit magnus. Respondens autẽ Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus quẽ/dam sub nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suã obfirmauerat, ut iret Hierosolymã, & misit nuncios ante cõspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorũ, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis Hierosolymam. Cum uidissent autẽ discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, uis dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos, quemadmodũ & Helias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdẽdum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunq; ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis nõ habet, ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primũ abire, & sepelire patrem meum. Dixit autem ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annuncia regnũ dei. Et ait alius: Sequar te domine, sed permitte mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota:

n aratro

ἐπ᾽ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * μετὰ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος ⁊ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν, καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. * ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν, μὴ δὲ ὑποδήματα. καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * εἰς ἣν δ᾽ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ, ⁊ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ᾽αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ δὲ μήγε, ἐφ᾽ὑμᾶς ἀνακάμψει. * ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ᾽αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι, * μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. ⁊ εἰς ἣν δ᾽ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, ⁊ λέγετε αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ᾽ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * εἰς ἣν δ᾽ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε. ⁊ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ᾽ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόησαν. πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. ⁊ σὺ καπερναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. * ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. ⁊ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. * ὑπέστρεψαν δὲ οἱ

ἑβδομήκοντα

aratro, respexerit à tergo aptus est regno dei.

Post hæc autem designauit dominus & alios septuaginta, misitq; illos binos ante faciẽ suam in omnẽ ciuitatẽ & locũ quo erat ipse uẽturus. Dicebat ergo illis: Messis quidem multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis, ut extrudat operarios in messem suã. Itẽ, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculũ, neq; perã, neq; calciamenta, & neminẽ per uiam salutaueritis. In quancũq; domũ intraueritis, primum dicite, pax huic domui, & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra, sin minus, ad uos reuertetur, in eadem aũt domo manete, edentes & bibentes quæ dant ab illis. Dignus eñ est operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quãcũq; ciuitatem intraueritis & susceperint uos, edite quæ apponuntur uobis, & sanate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in uos regnũ dei. In quancunq; autem ciuitatem intraueritis, & nõ susceperint uos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos, tamen hoc scitote, quod appropinquauit in uos regnum dei. Dico uobis, quod Sodomis in die illo remissius erit quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sũt in uobis, olim in cilicio & cinere sedẽtes, pœnituissent, uerũtñ Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, cũq; uobis. Et tu Capernaũ, q̃ usq; ad cœlũ elata es, usq; ad infernũ deprimeris. Qui uos audit, me audit, & q uos spernit, me spernit, q aũt me spernit, spernit eũ q misit me. Reuersi sũt aũt

septuaginta

ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε,
καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν
σατανὰν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόν-
τα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πα-
τεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ
πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑ-
μᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαί-
ρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται.
χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν
ριη̄ ε τοῖς οὐρανοῖς. * Εν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσα-
το τῷ πνεύματι ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομο-
λογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ
συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ
ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπρο-
ριθ̄ γ σθέν σου, * πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πα-
πρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ υἱός,
εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱός,
ρκ̄ ε καὶ ᾧ ἐὰν βούλητι ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * Καὶ στρα-
φεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίαν εἶπε. μα-
κάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς
βλέπετε. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται
καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπε-
τε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ
ρκᾱ β ἤκουσαν. * Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκ- λε̄
πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, τί
ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶ-
πε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται;
πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀ-
γαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδί-
ας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰ-
σχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλη-
σίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρθῶς ἀπε-
ρκβ̄ ι κρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. * ὁ δὲ θέλων δικαι-
οῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ιησοῦν. καὶ τίς ἐστί μου
πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ιησοῦς, εἶπεν. ἄν-
θρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱε- λϛ̄
ριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐξέδυσαν
αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες
ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς
τις

septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomen tuũ. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentẽ. Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod spiritus uobis subijciunt, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sũt in cœlis. In eadem hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Cõfiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. etiam pater, quoniam sic cõplacitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit, quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et conuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi, qui uidẽt quæ uos uidetis. Dico em̃ uobis, quod multi ꝓphetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & nõ uiderunt: & audire, quæ auditis, & nõ audierũt. Et ecce quidã legisperit⁹ surrexit, tentãs illũ, & dicens: Magister, quid faciendo uitam æternã possidebo? At ille dixit ad eũ: In lege quid scriptũ est? quõ legis? Ille rñdẽs dixit: Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mẽte tua, & proximũ tuũ sicut teipsum. Dixitq́ illi: Recte rñdisti. hoc fac & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus ꝓximus? Respondens autem Iesus, dixit: Homo quidã descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiã despoliauerunt eum uestibus, ac uulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ιησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά, γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ιησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπισᾶσα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ιησοῦς. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. * καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ

quidam descenderet eadem uia, uisoq; illo prætertit. Similiter & leuita, cum iret iuxta locũ, cum accessisset ac uidisset eũ, prætertit. Samaritanus autẽ quidã iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinũ, & imponens illum in suum iumentũ, duxit in diuersorium, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curã illi⁹ habe, & quodcunq; præterea insumpseris, ego, cũ rediero, reddam tibi. Quis ergo horũ triũ uidet tibi proxim⁹ fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiam in illũ. Ait igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, ut ipse intraret in quoddam oppidulũ. Ac mulier quædã Martha nomine, excepit illum in domũ suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministerium, quæ assistens ait: Domine, nõ est tibi curæ, quod soror mea reliquit me ut sola ministrẽ? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, solicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unum est necessariũ. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

ρκγ ε

Et factum est cum oraret quodam in loco, ut cessauit: dixit quidam ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos, Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuũ, fiat uoluntas tua quemadmodũ in cœlo sic etiam in terra, panẽ nostrũ cotidianũ da nobis hodie, & remitte

XI

λκ

καὶ

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ
αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν, καὶ
μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦ
σαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * καὶ ἔλεγε πρὸς αὐ
τούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται
πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ. φίλε,
χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου
παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ πα
ραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς
εἴπῃ· μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κε-
κλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν
κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι.
λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ
τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐ
τοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. κἀγὼ
ὑμῖν λέγω. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζη
τεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑ-
ρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ
ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ
λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ
ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰ-
τήσει ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ
οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγα
θὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πό-
σῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦ
μα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. * καὶ ἦν ἐκ-
βάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγέ-
νετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν
ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. * τινὲς δὲ
ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * ἕτεροι
δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν
ἐξ οὐρανοῦ. * αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ δια
νοήματα, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία
ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ
οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατα-
νᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσε-
ται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν βε-
ελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ
ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμό-
νια,

& remitte nobis peccata noſtra, ſiquidē
& nos remittimus omni debenti nobis,
& ne nos inducas in tentationē, ſed libera
nos a malo. Et ait ad illos: Quis ueſtrū ha-
bebit amicū, & ibit ad illū media nocte,
& dicet illi: Amice da mihi mutuo tres
panes, quoniā amicus meus uenit de uia
ad me, & nō habeo quod apponā illi. &
ille intus reſpōdens dicat: Noli mihi mo
leſtus eſſe, iam oſtiū clauſum eſt, & pue-
ri mei mecū ſunt in cubili, nō poſſum ſur
gere & dare tibi. Dico uobis, etiā ſi non
daturus ſit illi ſurgēs, eo qđ amicus eius
ſit, ꝓpter improbitatē tamē eius ſurget,
ac dabit illi quotquot habet opꝰ. Et ego
dico uobis: Petite: & dabitur uobis: quæ
rite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uo
bis. Omnis em̄ qui petit, accipit: & qui
quærit, inuenit: & pulſanti aperiet. Quis
autē ex uobis pater, à quo ſi filius petie-
rit panē, nū lapidē dabit illi? Aut ſi piſcē,
nū pro piſce ſerpentē dabit illi? Aut ſi pe
tierit ouum, num porriget illi ſcorpi-
um? Si ergo uos cū ſitis mali, noſtis bo-
na dona dare filiꝭs ueſtris, quanto ma-
gis pater ueſter cœleſtis dabit ſpiritum
ſanctum poſcentibus ſe. Et erat eiꝯciens
dæmonium, & illud erat mutum, cumq;
eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus.
& ammiratæ ſunt turbæ. Quidā autē ex
eis dixerūt: per Beelzebul principē dæ-
moniorū eiꝯcit dæmonia. Et aliꝯ tētātes,
ſignum de cœlo quærebant ab eo. Ipſe
autem cum ſciret cogitationes eorum,
dixit eis: Omne regnum aduerſus ſeip-
ſum diuiſum deſolatur, & domus ſuper
domum cadit. Quod ſi ſatanas quoque
aduerſus ſeipſum diuiſus eſt, quomo-
do ſtabit regnum eius? quia dicitis, per
Beelzebul eiꝯcere me dæmonia. Quod
ſi ego Beelzebul præſidio eiꝯcio dæmo-

νία, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ρλε * ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. ρλα * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. ρλβ * τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. ρλγ * οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν

nia, filiꝝ uestri cuius præsidio eiiciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si digito dei eiicio dæmonia, profecto peruenit ad uos regnum dei. Cum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecũ, dispergit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam atq; ornatam, tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmo, beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum. Turbis autem condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc, mala est. Signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris nationis huius, & condẽnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiam Solomonis, et ecce plusquàm Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabũt illam, quia ad pœnitẽtiam adducti sunt prædicatione Ionæ. & ecce plusquàm Iona hoc in loco. Nemo lucernam accendit, & in abscõdito ponit, neq; subter

τὸν

modiũ,

τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς λυχνίας, ἵνα οἱ
γλα ε εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. * ὁ λύ
χνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν
οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον
τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ πονηρὸς
ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. σκόπει
οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστίν. εἰ
οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον
τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον,
ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.
γλε * Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖ- μβ
ε ος τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμα
σεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρί-
στου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. Νῦν ὑ-
μεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου,
καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν
ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας, ἄφρο-
νες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσω-
θεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεη-
μοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐ-
γλβ στιν. * ἀλλοὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι
ε ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγα-
νον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ταῦ-
τα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * οὐαὶ
γλζ β ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν
πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
γλη τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑ-
ε μῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ
ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδα
γλθ σιν. * Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει
ε αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡ-
μᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νο-
μικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύ μγ
γλμ λων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. * οὐαὶ
ε ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφη
τῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς,
ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν

modium, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumẽ uideãt. Lucerna corporis est oculus. Cum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoq; corpus tuũ lucidum erit. Quod si malus fuerit, etiã corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquã partẽ tenebrosam, sic erit lucidum totũ, ut cum lucerna fulgore illuminat te. Et cum loqueretur, rogauit illum quidam pharisæus, ut prãderet apud se. Iesus autem ingressus accubuit. Pharisæus aũt cum uidisset admiratus est, quod nõ prius lauisset ante prandium. Et ait dominus ad illũ. Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catiniq; mundatis, & quod intus est uestri, plenũ est rapina & malicia, stulti, nonne qui fecit quod foris est, etiã id quod intus est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia mũda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentã & rutã & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Imò hæc oportuit facere, & illa nõ omittere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes super nesciunt. Respondẽs autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos afficis contumelia. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ, quia oneratis homines onerib⁹, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito uestro non attingitis sarcinas. Væ uobis, quia ædificatis monumẽta ꝓphetarũ, patres aũt uestri occiderũt illos, profecto testamini, quod comprobatis facta

τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.
ρμᾱ ε * διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἅβελ ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς
ρμβ ε γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. * λέγοντος δὲ αὐτοῦ τα
ρμγ ῦ τα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέ
ρμδ γειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον, * προ
β σέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων μΔ
ρμε ε ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. * οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τοῦς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβηθῆτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβηθῆτε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο. καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε, λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν, ὁμολογήσῃ ἐν

patrum uestrorum, quoniam illi quidē eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiētia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequent, ut requiratur sanguis omnium prophetarum, qui effunditur à cōstitutione mūdi, à natione ista, à sanguine Abel usq; ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem sciētiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, uetuistis. Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & pharisæi grauiter insistere, & captiose interrogare eū de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid uenari ex ore eius, quo accusarēt eū.

Cum autem conuenissēt innumera turbæ multitudo adeo ut se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos, primum, cauete uobis ipsis à fermēto pharisæorum quod est hypocrisis. Nihil enim opertum est, quod non reuelabitur: neq; absconditum, quod non scietur. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine audientur, & quod in aurem locuti estis in cōclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autē uobis amicis meis. Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Ostendam autem uobis quē timeatis. Timete eum, qui postq; occiderit, habet potestatē conijciendi in gehēnā. certe dico uobis, hunc timete. Nōne quinq; passerculi ueneūt minutis assib⁹ duobus, & unus ex illis nō est in obliuione corā deo. Quin & capilli capitis uestri oēs numerati sunt. nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis. Dico aūt uobis, omnis quicūq; cōfessus fuerit

me

ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
ρμε β ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐν-
ρμζ β ώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ. τῷ δὲ
εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ
ρμη β ἀφεθήσεται. * ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξου-
σίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογηθῆ-
σεσθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά-
ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν. * εἶπε
ρμθ δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ με-
τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν
κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς
με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς. εἶ-
πε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀ-
πὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν
τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐ
τοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων.
Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώ- μς
ρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποι
ήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρ-
πούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ μου
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω.
καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ
τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ
ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολ-
λά, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε
δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν
ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοί-
μασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυ-
τῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. * Διὰ τοῦτο ὑ-
μῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
ρμε τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύ-
σησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς,
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσα
τε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερί
ζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ ἀποθή-
κη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς

me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illũ coram angelis dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Et quisquis loquit' dictũ in filiũ hominis, remittetur illi, ei uero qui in spiritum sanctum cõui cium dixerit, non remittetur. Cum autẽ adduxerint uos ad synagogas, & ad magistrat⁹ ac potestates, nolite soliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. spiritus em̃ sanctus docebit uos in eadem hora, quid oporteat uos dicere. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super uos? Dixitq; ad illos, uidete & cauete ab auaritia, quia non in abundantia cuiusq; uita eius est ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quod non habeam quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciã: Destruam horrea mea, & maiora extruã, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, gaude. Dixit autem illi deus: Stulte hac nocte animam tuam repetunt abs te. Quæ uero parasti, cui cedẽt? Sic qui recondit sibi, nec est erga deum diues. Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico uobis: Nolite soliciti esse animæ uestræ, quid edatis, neq; corpori quid induamini. Anima plus est quàm esca, & corpus plus q̃ indumentum. Consyderate coruos, quia non seminant, neq; metunt, quibus non est penuariũ, neq; horreum, & deus pascit illos. Quãto magis

uos præ-

ὑμεῖς δ' ἰαφέρετε πῶ πετεινῶμ; τίς δὲ ἐξ ὑμῶμ μεριμνῶμ δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαμ αὐτοῦ πῆχυ ἕνα; εἰ οὖμ οὐδὲ ἐλάχιστομ δύνασθε, τί περὶ πῶ λοιπῶμ μεριμνᾶτε; καταμοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖμ. οὐδὲ σολομῶμ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλλετο ὡς ἓν τούτωμ. εἰ δὲ τὸμ χόρτομ τὸμ σήμερομ ὄντα, καὶ αὔριομ εἰς κλίβανομ βαλλόμενομ ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλομ ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. οἶδεμ δὲ ὁ πατὴρ ὑμῶμ ὅτι χρῄζετε τούτωμ. πλὴμ ζητεῖτε τὴμ βασιλείαμ τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖμ. * μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸμ ποίμνιομ, ὅτι εὐδόκησεμ ὁ πατὴρ ὑμῶμ δοῦναι ὑμῖμ τὴμ βασιλείαμ. * πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶμ, καὶ δότε ἐλεημοσύμην. * ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸμ ἀνέκλειπτομ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιμ ὁ θησαυρὸς ὑμῶμ, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶμ ἔσται. * ἔστωσαμ ὑμῶμ αἱ ὀσφύες περιεζωσμέμαι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀμθρώποις προσδεχομένοις τὸμ κύριομ ἑαυτῶμ, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶ γάμωμ, ἵμα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀμοίξωσιμ αὐτῷ. * μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖμοι, οὓς ἐλθὼμ ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦμτας. ἀμὴμ λέγω ὑμῖμ, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀμακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼμ διακομήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰμ ἔλθῃ ἐμ τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐμ τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιμ οἱ δοῦλοι ἐκεῖμοι. * τοῦτο δὲ γιμώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεμ ἂμ, καὶ οὐκ ἂμ ἀφῆκε διορυχῆμαι τὸμ οἶκομ αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖμ γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀμθρώπου ἔρχεται. * Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος

uos præstatis uolucribus? Quis autem uestrum solicitudine sua potest adiícere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo ne id quidē quod minimū est potestis, quid de cæteris soliciti estis? Consyderate lilia quomodo crescunt, non laborāt, neq; nent. dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebat sicut unum ex istis. Si autē gramē quod hodie est in agro, & cras in clibanū mititur, deus sic uestit, quāto magis uos uestiet ô parū fidentes? Et uos nolite quærere quid esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in sublime tolli. hæc enim omnia gentes mundi quærūt. pater aūt uester scit quod istis indigeatis. Quin potius quærite regnū dei, & hæc omnia adiícietur uobis. Nōli timere pusille grex, quia complacitū est patri uestro dare uobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynā. Parate uobis sacculos q non ueterascunt, thesaurū non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neq; tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus uester est, ibi & cor uestrū erit. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ accēsæ, & uos similes hominibus, expectātibus dominum suū quādo reuertat' à nuptiis: ut cū uenerit ac pulsauerit, cōfestim aperiāt ei. Beati serui illi, quos cū uenerit domin⁹, inuenerit uigilātes: amē dico uobis, qd' præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, atq; ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quod si sciisset paterfamilias qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utiq;, nec passus fuisset perfodi domum suam. Et uos igitur estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus: Dor

προς

πρθ. κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπε δὲ ὁ κύριος. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσῃ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος ἐρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. * ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως, καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν

trus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autē dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super famulitiū suum, ut det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus, inuenerit ita facientem, uere dico uobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meus reditum, cœperitq; pcutere seruos & ancillas, & edere bibereq; & inebriari, ueniet dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partemq; eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & nō se præparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicūq; multum datum est, multū quæretur ab eo, & cui cōmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignem ueni missurus in terram, & quid uolo, si iam accēsus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem uenerim missurus in terrā? Non dico uobis, immò separationem. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, mater aduersus filiā, & filia aduersus matrē, socrus aduersus nurū suā, & nurus aduersus socrū suā. Dicebat aūt & ad turbas. Cū uideritis nubē orientē ab occasu, statim dicitis, hymber uenit, & ita fit, & cū austrū flantē, dicitis, qd' æstus erit, & fit. Hypocritæ, faciē cœli & terræ nostis pbare, hoc aūt tps q fit ut nō pbetis? cur aūt & ex uobisipīs non iudicatis

ϛξβ ε οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; *ὡς γαὴ ὑπάγεις με-
τὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ᾽ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ,
δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ᾽αὐτου, μήπο
τε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὴ ὁ κριτὴς
σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὴ ὁ πράκτωρ σε
βάλῃ εἰς φυλακὴν. λέγω σοι οὐ μὴ ἐξέλθῃς, ἐ-
κεῖθεν, ἕως ἂν καὴ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

ϛξγ ι *παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ
ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων,
ὧν τὸ αἷμα πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσι-
ῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς. δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι
ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους
ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ λέ
γω ὑμῖν, ἀλλ᾽ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες
ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὴ
ὀκτὼ, ἐφ᾽οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλω
ὰμ, καὴ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε, ὅτι οὗ-
τοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώ-
πους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχὶ
λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες
ϛξδ ὁμοίως ἀπολεῖσθε. *ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν
παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι
αὐτου πεφυτευμένην, καὴ ἦλθε καρπὸν ζη
τῶν ἐν αὐτῇ, καὴ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν
ἀμπελουργόν. ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζη-
τῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὴ οὐχ εὑ-
ρίσκω, ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὴ τὴν γῆν
καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύ-
ριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου
σκάψω περὶ αὐτὴν, καὴ βάλω κοπρίαν. κἂν
μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλ-
λον ἐκκόψεις αὐτήν. ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ
τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὴ ἰδοὺ,
γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα μη
καὴ ὀκτὼ, καὴ ἦν συγκύπτουσα καὴ μὴ δυα-
μένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐ-
τὴν ὁ ιησοῦς προσεφώνησε καὴ εἶπεν αὐτῇ.
γύναι ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆ ἀσθενείας σου. καὴ
ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὴ παραχρῆμα
ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ

non iudicatis quod iustum est? Cũ eñ uadis cum aduersario tuo ad magistratum in uia, da operam ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicẽ, & iudex tradat te exactori, & exactor conijcíat te in carcerẽ. Dico tibi, nõ exibis inde, donec ultimũ etiã minutũ reddas.

Aderant aũt quidã eodẽ in tempore xiii
nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorũ. Et respõdens Iesus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cũctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sũt? Non dico uobis, immò nisi resipueritis oñes similiter peribitis. Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis, quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, immò nisi resipueritis oẽs similiter peribitis. Dicebat & hanc similitudinẽ: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio. succide illã, ad quid uel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, Sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & misero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in una synagogarum sabbatis. Et ecce, mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decẽ & octo, eratq; contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Respondens autem

δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ ιησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. * ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; * καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ. * ἔλεγε δέ. τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὐξήσε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς ἱερουσαλήμ. * εἶπε δέ τις αὐτῷ. κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πολλοί λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε ἀβραὰμ

aũt princeps ſynagogæ, indignãs quod ſabbato ſanaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari. in his ergo uenite, ut ſanemini, & non in die ſabbati. Reſpondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, unuſquiſque ueſtrum ſabbato nonne ſoluit bouem ſuum aut aſinum à præſepi, & ducit aquatum? Hanc autem filiam Abrahæ, quàm alligauit ſatanas ecce decem & octo annis, non oportuit ſolui à uinculo iſto die ſabbati? Et cum hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat ſuper uniuerſis quæ glorioſe fiebant ab eo. Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum dei, & cui ſimile faciam illud? Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & euaſit in arborem magnam, & uolucres cœli nidulabantur in ramis eius. Et iterum dixit: Cui ſimile faciam regnum dei? Simile eſt fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentat totum. Et ibat per ciuitates & caſtella docens: & iter faciẽs Hieroſolymã. Ait aũt illi quidã: Domine, an pauci ſunt qui ſalutẽ conſequuntur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per angu ſtam portã, quia multi, dico uobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autem ſurrexerit paterfamilias & clauſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine, domine, aperi nobis: Et reſpondens dicet uobis: Neſcio uos unde ſitis. Tunc incipietis dicere: Edimus coram te & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet: dico uobis: neſcio uos unde ſitis. Diſcedite à me oẽs, qui patratis iniquitatẽ. Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum uideritis

o Abraham

ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς
προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατο
λῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνα
ρογ̅ κλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ
β ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ
σὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. Εν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες
αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεύθεν, ὅτι ἡ-
ρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. μα̅
πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰ-
δοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ
σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦ-
μαι, πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ
τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται,
ροε̅ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * ἱε-
ε ρουσαλὴμ ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ
μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
συνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν
ἑαυτοῦ νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠ-
θελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν
ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδη-
τε ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρ
χόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.
ροϛ̅ * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν
ι τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββά-
τῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρού-
μενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρω μβ̅
πικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰη
σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους,
λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύ-
ειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος ἰά
ροζ̅ σατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. * καὶ ἀποκριθεὶς
ε πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς
φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυ
ροη̅ σαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. * ἔ-
ι λεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν
ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγον
το, λέγων πρὸς αὐτούς, ὅταν κληθῇς ὑπό
τινος

Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbēt in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eodem die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die cōsummor. Veruntamē oportet me hodie & cras & proximo die ambulare, quia fieri non potest, ut propheta pereat alibi quàm hierosolymis. Hierusalem Hierusalem, quæ occidit prophetas, & lapidat eos qui mittuntur ad se: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me, donec uenerit tempus cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et accidit ut introierit in domum XIIII
cuiusdam principis phariseorum sabbato ad capiendum cibum, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos, dicens: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondēs ad illos, dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non cōtinuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam intendens, quomodo primos accubitus eligerēt, dicēs ad illos: Cū inuitatus fueris ab aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὸν πρω μγ
τοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σοῦ ᾖ κεκλη
μένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέ
σας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ
μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.
ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς
τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη
κώς σε, ἐρεῖ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον,
τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων συνανακει
μένων σοι, *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπει
νωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.
*ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅταν
ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους
σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγ
γενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήπο
τε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί
σοι ἀνταπόδομα, ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,
κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς.
καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀντα
ποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι
ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις
τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ. μα
κάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τ
θεοῦ. *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπός τις ἐ
ποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς.
καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεί μδ
πνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε, ὅτι
ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς
πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν
αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην
ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με
παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βο
ῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκι
μάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημέ
νον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα,
καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ πα
ραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυ
ρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπό
της, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς
καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε
ὧδε

aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cum uocatus fueris, uade accumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. tunc erit tibi gloria coram simul discumbẽtibus: quia omnis qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Dicebat autem & ei, qui se inuitauerat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cognatos tuos, neque uicinos diuites, ne quando & ipsi te uicissim inuitent, ac rependatur tibi beneficium. Imò cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris: quia non possunt rependere tibi. rependetur enim tibi in resurrectione iustorum. Hæc cum audisset quidam de simul accumbentibus, dixit illi: Beatus qui comedit panem in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & uocauit multos, misitque seruum suum horа cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse mihi est exire, & uidere illam. rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo ad probandum illa. rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, claudosque & cæcos introduc

ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.* συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μὴ ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἰσχυσεν ἐκτελέσαι; ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.* οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.* καλὸν οὖν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.* ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.* εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων. τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν

huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & cõuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad me, nec odit patrem suum, ac matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores: præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad perficiendum, ne postq̃ posuerit fundamentũ, nec potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei, dicẽtes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit cõsummare? Aut quis rex proficiscens ut committat prælium aduersus alterum regem, nonne sedens prius cogitat, an possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit cõtra se? alioquin adhuc illo longe agente, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis, qui nõ renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal, si uero sal infatuatum fuerit, per quod cõdietur? Neq; in terram, neq; in sterquilinium utile est: Foras proiiciunt illud. Qui habet aures ad audiendum audiat.

Accedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ
αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ
ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως
εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγ-
καλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων
αὐτοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβα-
τόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕ-
τως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ-
τωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα
δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετάνοι-
ας. * ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ιδ
ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύ-
χνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμε-
λῶς, ἕως οὗ εὕρῃ, καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται
τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συγ-
χάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀ- ιθ
πώλεσα. * οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ- κ
τωλῷ μετανοοῦντι. * εἶπε δέ. Ἄνθρωπός τις
εἶχε δύο υἱούς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ
πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς κα
οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὐ
πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώ-
τερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ
ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώ-
τως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγέ-
νετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην,
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς
ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκεί-
νης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμί-
σαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς
ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πα
τρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ
ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με
ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε
πρὸς

uobis est homo qui habet centũ oues,
& si perdiderit unam ex illis, nõne relin-
quit nonagintanouẽ in deserto, & uadit
ad illam quæ perierat, donec inueniat
eam? Et cum inuenerit eam, imponit in
humeros suos gaudẽs, ueniensq; domũ
conuocat amicos & uicinos, dicens illis:
Gaudete mecũ, quia inueni ouem meã
quæ perierat. Dico uobis: quod ita gau-
dium erit in cœlo super uno peccatore re
sipiscẽte, magis q; super nonagintanouẽ
iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut
quæ mulier habẽs drachmas decẽ, si per-
diderit drachmã unam, nõ accẽdit lucer-
nam, & uerrit domũ, quæritq; diligẽter,
donec inueniat? Et cum inuenerit, con-
uocat amicas ac uicinas, dicens: Gaudete
mecũ, quia inueni drachmã, quã perdide
ram. Ita dico uobis, gaudiũ erit corã an-
gelis dei super uno peccatore resipiscẽte.
Ait autẽ: Homo quidam habuit duos fi
lios, & dixit adolescẽtior illorũ patri: Pa-
ter, da mihi portionẽ substantiæ quæ ad
me redit. Et diuisit illis substantiam. Ac
post dies non multos, cũ omnia cõtraxis-
set adolescẽtior filiꝰ, peregre ꝓfectus est
in regionẽ longinquam, & ibi dissipauit
substantiã suam uiuendo luxuriose. Et
postq; omnia cõsumpsisset, facta est fa-
mes ualida in regione illa. Et ipse cœpit
egere. & abiit, & adhæsit uni ciuiũ regio-
nis illius. atq; is misit illũ in uillam suã ut
pasceret porcos. Et cupiebat implere uen
trẽ suũ de siliquis, quibꝰ porci uescebanꝰ,
neq; quisq; illi dabat. In se autẽ reuersus
dixit: Qꝫ multi mercenarij patris mei
abundant panibꝰ, ego uero fame pereo.
Surgam & ibo ad patrẽ meũ, & dicã ei:
Pater, peccaui in cœlũ & corã te, iam non
sum dignꝰ uocari filius tuus, fac me sicut
unũ de mercenarijs tuis. Et surgẽs uenit

πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ. ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέ ποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέ ποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

ad patrem ſuum. Cum autem adhuc longe abeſſet, uidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & coram te, neq; poſthac ſum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam primã, & induite illum: & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes. Et adducite uitulum illum ſaginatũ, atq; mactate, ſumptiſq; epulis lætemur. quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius ſenior in agro. & cum ueniret, & appropinquaſſet domui, audiuit concentum & choros, & uocauit unum de ſeruis ſuis, & interrogauit quid eſſent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illũ ſaginatũ, qđ incolumem illum receperit. Indignatus eſt autem, nec uolebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille reſpõdens, dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi, nec unquam præceptũ tuum tranſgreſſus ſum, nec unquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis lætarer: ſed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidiſti illi uitulum illũ ſaginatũ. At ille dixit ei: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, ac reuixit: & perierat & inuentus eſt.

XVI

ελεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄν μ̄ θρωπ̄ τίς ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ

Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat diſpenſatorẽ, & hic delatus eſt apud illũ, ut qui diſſiparet bona ipſius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ diſpẽſatiõis tuæ. Nõ em̃ poteris

δωνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ, σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα. καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὃ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται, εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ

poteris posthac dispẽsare. Ait aũt dispẽsator intra se: Quid faciã, quia dñs meus aufert à me dispẽsationẽ? Fodere nõ ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciã, ut cum amotus fuero à dispẽsatione, recipiant me in domos suas. Cõuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantũ debes dño meo? At ille dixit: Centũ batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantũ debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionẽ tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominꝰ dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Quia filiꝫ huiꝰ sæculi prudentiores sunt filiꝫs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniusto, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est. & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles nõ fuistis, quod uerum est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est, quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire. aut enim hunc odio habebit, & alterum illum diliget, aut huic adhærebit, & alterum illum contemnet. Nõ potestis deo seruire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebãt illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uosipsos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominandũ est coram deo. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annunciatur, & quiuis in illud uim facit. Facilius est autẽ cœlum & terram præterire,

ϛιϛ̄ ἑν νόμῳ μίαν κεραίαν πεσεῖν.* πᾶς ὁ ἀπο
6 λύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν,
μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμμένην ἀπὸ ἀν
ϛιϛ̄ δρὸς γαμῶν, μοιχεύει.* Ἄνθρωπος δέ τις ἦ
ι′ πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν
καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμ
πρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκω
μένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ
πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ
λειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν
τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ.
Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη,
καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ
τοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραὰμ
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβρα
ὰμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα
βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος,
καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶ
μαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ ἀβραάμ.
τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά
σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ
κακά. νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶ
σαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ
ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέ
λοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ
δύωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπε
ρῶσιν. εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου.
ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύ
ρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν
τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ ἀβρα
ὰμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας,
ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν. οὐχὶ
πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν
πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. εἶπε
δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούου
σιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσον
ται.

Εἶπε

quam legis unum apicem cadere. Quis-
quis dimittit uxorem suam, & alteram
ducit, adulterium committit: & qui di-
missam à uiro ducit, adulterium com-
mittit. Homo quidam erat diues, qui
induebatur purpura & byssо, & epu-
labatur quotidie splendide. Erat autem
quidam mendicus nomine Lazarus,
qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus,
cupiens saturari de micis quæ cade-
bant de mensa diuitis. Sed & canes ue-
niebant, ac lingebant hulcera eius. Ac-
cidit autem ut moreretur mendicus, &
deportaretur ab angelis in sinum Abra-
hæ. Mortuus est autem & diues, ac se-
pultus est. Atq; in Tartaro sublatis ocu-
lis suis, cum esset in tormentis, uidet
Abraham eminus, & Lazarum in sinu
eius, & ipse clamans dixit: Pater Abra-
ham, miserere mei, & mitte Lazarum,
ut intinguat extremũ digiti sui in aquã,
ac refrigeret linguam meam, quia cru-
cior in flamma hac. Dixit autem Abra-
ham: Fili, recordare, quod receperis bo-
na tua in uita tua, & Lazarus similiter
mala. Nunc autem hic solatio fruitur,
tu uero cruciaris. Et super hæc omnia inter
nos & uos hiatus ingens firmatus
est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos,
non possint, neque inde huc transcen-
dere. Ait autem: Rogo ergo te pater, ut
mittas eum in domum patris mei. Ha-
beo enim quinq; fratres, ut testetur illis,
ne & ipsi ueniant in hunc locum crucia-
tus. Ait illi Abraham: Habent Mosen
ac prophetas, audiant illos. At ille dixit:
Non pater Abraham, sed si quis ex
mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait au-
tem illi: Si Mosen & prophetas non au-
diunt, neque si quis ex mortuis resurrexe
rit, credent.

Ait

*Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. *προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σέ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.* καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ κύριος, εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς ἰερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου σαμαρείας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐ- ξ
τῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες. ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ιησοῦς, εἶπεν. οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; οὐχὶ

Ait autẽ ad discípulos: Fieri nó potest, quin ueniant offendicula. Væ tamen illi per quẽ ueniunt. Expedit illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius q̃ ut offendiculo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis: Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnituerit, remitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die cõuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: remittes illi. Et dixerũt apostoli dño: Adauge nobis fidem. Dixit autẽ dñs: Si haberetis fidem sicut habet granum sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & transplantare in mare, & obedisset uobis. Quis autem uestrum, habens seruum arantẽ aut pascentẽ: qui regresso ab agro dicat, statim transi & accumbe: Ac non potius dicit illi: para qd̃ cœnem, & præcinge te, ac ministra mihi donec edero & bibero, & post hæc edito & bibito tu? Num gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto. Sic & uos, cum feceritis oñia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui iutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Et factum est dum iret Hierosolymã, & ipse transibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cum ingrederet quendam uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi. Qui steterunt procul, intentaq̃ uoce, dixerunt: Iesu præceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter eundum mundati sint. Vnus autem ex illis ut uidit, quod mũdatus esset, regressus est, cũ uoce magna glorificans deum, & procidit in faciẽ ad pedes eius, gratias agens ei: Et hic erat Samaritanus. Respondens autẽ Iesus, dixit: Nõne decem mundati sunt? Nouem autem illi ubi?

Non

οὐχὶ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, * ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε, * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. * πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ἧ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας, κατὰ ταῦτα ἔσται, ἧ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.

Non sunt reperti qui redierint, ut darent gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à phari-
σβ ε sæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad di-
σγ ι scipulos: Venient dies, quando desyderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque se-
σδ β σε ε ctemini. Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est fulget, ita erit filius hominis in die suo. Sed primus oportet illum multa pati, & reprobari à natio-
σϛ β ne hac. Et sicut accidit in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis. Ede-
σζ ε bant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noë in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes. Consimili-
ση ι ter etiam sicut accidit in diebus Lot. Edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant: Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit: Secun-
σθ β dum hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollendum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores estote uxoris Lot. Quicunque quæsierit ani-
σι ι σια γ σιβ ε mam suam seruare, perdet illam: Et quicunque perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur & alter relinquetur. Duæ erunt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur.

Et

σιγ ε σιδ ι

*καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. *Ελεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. κριτής τις ἦν ξα ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα. ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. *προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλε-

σιε ε σις β

Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis: Vbicunq; fuerit corpus, illuc cõgregabunt & aquilæ.

Dicebat autem & parabolam ad illos, huc spectantẽ, quod oporteret semper orare, nec defatigari, dicẽs: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, nec hominẽ reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & ueniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. post hæc autem dixit intra se: Quanq̃ deum non timeo, nec hominẽ reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniẽs sugillet me. Ait aũt dominꝰ: Audite quid iudex iniquus dicat: Deus aũt nõ faciet uindictã electorũ suorũ, damãtium ad se die ac nocte, etiã cum patiens fuerit super illis? Dico uobis, quod faciet uindictã illorũ cito. Verũtamẽ filius hominis cũ uenerit, an repturus est fidẽ in terra? Dixit aũt & ad quosdã, qui in se cõfidebant, quod essent iusti, & aspernabant cæteros, parabolã istã: Duo hoies ascendebant in templũ, ut præcarentur, unus pharisæus, & alter publicanꝰ. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quod nõ sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus. ieiuno bis in sabbato. decimas do omniũ quæ possideo. Et publicanus procul stãs, nec oculos uolebat ad cœlũ attollere, sed percutiebat pectus suũ, dicẽs: Deus ppitius esto mihi peccatori. Dico uobis: descẽdit hic iustificatus in domũ suã magis q̃ ille: quia oĩs qui se extollit, humiliabit: & qui se humiliat, extolletur. Afferebant aũt ad eũ & infantes, ut eos tangeret. Quod cũ uiderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus aũt

cum

ξγ. περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν κύριον.

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ
παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε
αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
σιζ θεοῦ. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται
β τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰ-
σιη σέλθῃ εἰς αὐτήν. * Ὃ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων ξγ
β αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιή-
σας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐ-
τῷ ὁ Ιησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς
ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας,
μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις,
μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου
καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάν-
σιθ τα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ἀκούσας
β δὲ ταῦτα ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἕν σοι λεί-
πει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διά-
δος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρα-
σκ νῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. * ὁ δὲ ἀκούσας
β ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο, ἦν γὰρ πλού-
σιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ιησοῦς περί-
λυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δισκόλως οἱ
τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσοντες εἰς τὴν βα-
σιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμη-
λον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ
πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελ-
θεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύνα-
ται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ
ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπε δὲ
ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ
σκα ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀ-
β μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν
οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς. ἢ γυναῖκα, ἢ
τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ
ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τού-
τῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώ-
σκβ νιον. * παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς
β αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ
τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ
τῶν προφητῶν, τῷ ὑῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδο-
θήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσε-
ται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται,
καὶ

cum illos ad se uocasset dixit, Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos. talium est enim regnum dei. Amen dico uobis: quicunq; non acceperit regnũ dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendũ mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Non cõmittes adulterium, non occides, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum & matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unum tibi deest. Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperib⁹, & habebis thesaurũ in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnũ dei. Et dixerunt qui audierãt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines: possibilia sunt apud deum. Ait autem Petrus: Ecce nos reliquimus omnia ac secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parẽtes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnum dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in sæculo uẽturo uitam æternam. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymã, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradet̃ em̃ gentibus, & illudet̃, & cõtumelijs afficiet̃, & cõspuet̃,

&

καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱερειχώ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. Ἰησοῦ υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με. στὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

* καὶ εἰσελθὼν διῆρχετο τὴν Ἰερειχώ. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομοραίαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι δι' ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴτινος τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ

& postq̃ flagellauerint, occident eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horũ intellexerunt. Et erat uerbum istud absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autẽ cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidã sedebat iuxta uiam, mẽdicans. & cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc esset. Dixerunt autẽ ei, quod Iesus nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant increpabant eũ ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat, fili Dauid, miserere mei. Stans autẽ Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiam. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum. Fides tua te saluũ reddidit. Et cõfestim uisum recepit, ac sequebat illum, glorificãs deũ. Et omis plebs ut uidit, dedit laudẽ deo.

Et ingressus perambulabat Hiericho. XIX
Et ecce uir nomine Zacchæus, atque is princeps erat publicanorũ, & idem erat diues. & quærebat uidere Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrẽs ascendit in arborem caprificum, ut uideret eum, nam illac erat transiturus. Et cum uenisset ad locũ, suspiciens Iesus, uidit illum, dixitq̃ ad eum: Zacchæe, festinans descende, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Cumq̃ uiderent omnes, murmurabant dicẽtes, quod ingressus esset, apud hominem peccatorẽ diuersaturus. Stans autem Zacchæus, dixit ad dñm: Ecce dimidiũ bonorũ meorũ, domine, do pauperibus: & si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. Ait Iesus ad eũ: Hodie salus domui huic cõtigit, eo qd' & ipsa

σκδ ε σκε ι

αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. * ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.

σκε β σκζ ε

εἶπεν οὖν. * ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, ἡ μνά σου προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνά σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ μνά σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρός εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ, ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ἤδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε

σλ β σλα ε

ipsa filia sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere & seruare quod perierat. Hæc illis audientibus, adiiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Hierosolymã, quodq; existimarẽt fore, ut cõfestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam clarus profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac reuerteret. Vocatis autẽ decem seruis suis, dedit eis decem minas, & ait ad illos: Negociemini donec ueniam. Ciues autẽ eius oderant eum, miserũtq; legationẽ post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret accepto regno, iussitq; uocari illos seruos ad se, quibus dederat pecuniã, ut sciret, quantũ quisq; negociatus esset. Venit autẽ primus, dicẽs: Domine, mina tua decẽ minas acquisiuit. Et ait illi: Euge bone serue, quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatẽ super decem ciuitates. Et alter uenit, dicens: Domine, mina tua confecit quinq; minas, & huic ait: Et tu præfectus esto quinq; ciuitatib9. Et alius uenit, dicẽs: Domine, ecce mina tua, quã habui repositam in sudario, timui enim te, quod homo austerus sis, tollis quod nõ posuisti, & metis quod nõ seminasti. Dicit ei: De ore tuo te iudicabo serue male. Sciebas, quod ego homo austerus sim, tollens quod nõ posui, & metens quod nõ seminaui: Et quare nõ dedisti pecuniã meam ad mensam, & ego ueniens, cum usuris utiq; exegissem illam? & astantibus dixit: Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decẽ minas. Dico enim uobis, quod omni habenti dabitur, ab eo autẽ qui nõ habet, etiã quod habet, auferetur. Quin inimicos meos illos, qui nolue runt me regnare sup se, adducite huc, & interficite

σλβ β κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. * καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην. ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε, οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐπιῤῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια, ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. * καί τινες τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται. * καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σύ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι

ξκ

σλγ β

σλδ α

σλε ε

σλς ,

interficite ante me. Et his dictis, ibat pergens ascendere Hierosolymam. Et factum est cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem, qui uocatur oliuarum, misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum, quod è regione est. In quod introëuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, in quo nemo unquam hominum sedit: Soluite illum & adducite. Et si quis uos interrogauerit, quare soluitis, sic dicetis ei: Quia dominus eo opus habet. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quare soluitis pullum? At illi dixerunt: Quia dominus eo habet opus. Et duxerunt illum ad Iesum. Et iniectis uestimentis suis super pullum, imposuerunt Iesum. Eunte autem illo, substernebant uestimenta sua in uia. Et cum appropinquaret iam ad descensum montis oliuarum, cœperunt omnis multitudo discipulorum gaudentes laudare deum uoce magna super omnibus, quas uiderant, uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in altissimis. Et quidam pharisæorum è turba dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uobis, quod si hi tacuerint, mox lapides clamabunt. Et ut appropinquauit, uidens ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si cognouisses & tu, & quidem in isto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, cu-
rares. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & cingent te, & coangustabunt te undiq; , & solo æquabunt te, & filios tuos qui in

σλζ σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσίν σοι λίθον ἐπὶ
β λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπι-
σλη σκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρ-
α ξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ τ\
ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ
οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ
σλθ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν
α διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν
ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ
εὕρισκον, τὸ, τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς, γὰρ ἅπας
ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

σμ * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδ-
β άσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ξδ
γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον
πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ, τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν
ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ, εἶπε πρὸς αὐ
τούς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἰ-
πατέ μοι. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν,
ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς
ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρα-
νοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν
δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς κατα
λιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένος γάρ ἐστιν ἰωάν-
νην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰ-
δέναι πόθεν. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ
ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
σμα ποιῶ. * ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν
β παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωπός τις ἐφύτευ-
σεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ- ο̄
γοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν
καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦ-
λον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος
δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν,
ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο ἕτερον πέμ
ψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραν-
τες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν.
καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι. οἱ δὲ καὶ
τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ
ὁ κύριος

te ſunt. Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoueris tempus uiſitationis tuæ. Et ingreſſus in templum, cœpit eiícere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum eſt, domus mea domus precationis eſt: uos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & ſcribæ quærebant illum perdere, & primores plebis. nec inueniebant, quid facerent. totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum. Et factum eſt in uno die- xx
rum illorũ, docente illo populum in tem
plo, & euangelizante, cõuenerunt princi- ξδ
pes ſacerdotũ, & ſcribæ cum ſenioribus, & aiunt illi, dicẽtes: Dic nobis, qua autoritate iſta facis? Aut, quis eſt qui dedit tibi iſtam autoritatẽ? Reſpondens autem Ieſus, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddam, & reſpõdete mihi: Baptiſmus Ioannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra ſe dicẽtes: Si dixerimus è cœlo, dicet: Quare ergo non credidiſtis illi? Sin dixerimus ex hominibꝰ, plebs uniuerſa lapidabit nos. Perſuaſum enim habet Ioannẽ prophetam eſſe. Et reſponderũt ſe neſcire unde eſſet. Et Ieſus ait illis: Neq; ego dico uobis, qua autoritate hæc faciam. Cœpit autẽ dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidã plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipſe peregre egit multo tẽpore. Cumq; eſſet opportunũ, miſit ad colonos ſeruũ, ut de fructu uineæ darent ipſi. Qui cæſum emiſerũt eum inanem. Et rurſus, adhuc alterum ſeruum miſit. Illi uero hunc quoq; cæſum, & contumelijs affectum, emiſerunt inanem. Rurſus miſit & tertiũ. At illi hunc quoq; uulneribus inflictis, eiecerũt. Dixit autẽ

dñs

ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν, ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
σμβ α *καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γάρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε.*
σμγ β καὶ παρατηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.
οβ προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meũ dilectum. Forsitan cum hunc uiderint reuerebunt. Quẽ cum uidissent coloni, cogitauerũt intra se, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et eiectũ illum extra uineam, occiderũt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam alijs. Quod cum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, is factus est caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quẽ autem ceciderit, cõminuet illum. Et quærebant principes sacerdotũ & scribæ inijcere in illum manus eadẽ hora, & timuerũt populum. Cognouerũt emm, quod in ipsos dixisset similitudinẽ hanc. Et obseruantes emiserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperẽt eum ex sermone, traderẽtq; illum principatui & potestati præsidis. Et interrogauerũt eum, dicẽtes: Magister, scimus qđ recte dicis ac doces, nec respicis personam, sed uiam dei cum ueritate doces: Licet nobis tributũ dare cæsari, an non? Intellecta autem illorum uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: Cuius habet imaginẽ & inscriptionẽ? Respondentes dixerũt: cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et non potuerunt uerbum eius reprehendere corã populo, & mirati super responso eius, tacuerunt. Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicẽtes: Magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater mortuus fuerit, habens uxorẽ, isq; sine liberis mortuus fuerit, ut

ο γ. περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους. ο δ. περὶ τῶν τὰ δύο λεπτά.

λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξανα
στήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελ
φοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέ
θανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖ
κα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος
ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ
κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάν
των ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή, ἐν τῇ οὖν ἀναστά
σει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ιησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ
ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶ
νος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νε
κρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται,
οὔτε δὲ ἀποθανεῖν ἔτι δύναντι. ἰσάγγελοι γάρ
εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως
υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείροντι οἱ νεκροὶ, καὶ μωσῆς
ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν
θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ καὶ τὸν θε
ὸν ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζών
των, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες
δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκα
σμδ λε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπε
β ρωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς,
σμε πῶς λέγουσι, τὸν χιστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι, ο γ
β καὶ αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν.
εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δε
ξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο
πόδιον τῶν ποδῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον
σμϛ αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; * ἀκούον
β τος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θε
λόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθε
δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισί
σμζ ας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκί
η ας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρᾷ προσεύ
χοντι, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.
Αναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶ ο δ
ρα αὐτῶν εἰς τὸν γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶ
δε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν
ἐκεῖ

accipiat frater eius uxorẽ, & suscitet semẽ fratri suo. Septẽ ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam, & ipse mortuus est sine liberis. Et tertius accepit illam, similiter & cæteri septẽ, nec reliquerunt liberos, & mortui sunt. Nouissime omniũ mortua est & mulier: In resurrectione ergo cui⁹ eorũ erit uxor? Siquidẽ septẽ habuerũt eam uxorẽ. Et respõdẽs ait illis Iesus: Filij hui⁹ sæculi ducũt uxores & nuptũ dant, illi uero qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque ducunt uxores, neq; nuptum dant, neq; em̃ ultra mori possunt. Aequales enim angelis sunt, & filij sunt dei, cũ sint filij resurrectionis. Qd' uero resurgant mortui, & Moses ostendit iuxta rubum, cũ dicit dñm deũ Abraham & deum Isaac & deum Iacob. Deus autẽ nõ est mortuorũ, sed uiuorũ, omnes em̃ illi uiuunt. Respõdentes autẽ quidã scribarum, dixerunt: Magister, bene dixisti: Et amplius nõ audebant eum quicq̃ interrogare. Dixit autem ad illos: Quomõ dicunt, Christum filiũ esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellũ pedum tuorũ? Dauid ergo dñm illum uocat, & quomõ filius eius est? Audiẽte uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis qui uolunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs. Qui deuorant domos uiduarũ, simulantes longã orationẽ: Hi accipient damnationẽ maiorẽ. Respi- 1. XXI
ciens autẽ uidit eos q mittebant munera sua in gazophylaciũ diuites. Vidit autẽ 2.
& quandã uiduã pauperculam mittentẽ illuc

ἐκεῖ δύο λεπτά. ⲥ̅ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβα
λεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐ
τοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ
ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν
σμη ἔβαλε. * καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ,
β ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμητο,
εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι
ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὃς
σμθ οὐ καταλυθήσεται. * Επηρώτησαν δὲ αὐτὸν,
β λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα
ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλει ταῦτα
γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆ
τε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνό-
ματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ
καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐ
τῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκατα
στασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέ-
σθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τό
τε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ οε
ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισ-
μοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ
λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα, ἀπ'
σν ουρανοῦ μεγάλα ἔσται. * Πρὸ δὲ τούτων πάν
α των ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν,
καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς ⲥ̅
φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγε-
μόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσε-
σμα ται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. * Θέσθε οὖν εἰς
β τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολο
γηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ
σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐ δὲ ἀν
τιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδο
θήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν ⲥ̅
συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ
ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόλλυται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτή-
σμβ σασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * Οταν δὲ ἴδητε κυκλου
ι μένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱερουσαλὴμ, τό
τε γνῶτε. ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.

illuc æra minuta duo. Et dixit: Vere dico 3.
uobis, quod uidua hæc pauper plusq̃
omnes misit. Nam om̃es hi ex eo quod 4.
ipsis exuberat, miserunt in munera dei:
hæc autẽ ex penuria sua uniuersam sub-
stantiã quã habebat, misit. Et quibusdã 5
dicẽtibus de tẽplo, qd' pulchris lapidib⁹
ac donis ornatũ esset, dixit: Ex his quæ 6.
uidetis, uenient dies in quibus non relin
quetur lapis super lapidẽ qui nõ diruat'.
Interrogauerũt autẽ illum, dicẽtes: Præ- 7.
ceptor, qñ hæc erunt, & qd' signũ qñ ista
futura sint? At ille dixit: Videte ne sedu- 8
camini. Multi enim uenient sub nomine
meo, dicẽtes, se esse Christum, & tempus
instat. ne igitur sequamini illos. Cæterũ 9.
cum audieritis bella & seditiones, nolite
terreri. oportet em̃ prius hæc fieri, sed nõ
statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget 10.
gens contra gentẽ, & regnũ aduersus re-
gnum, & terræmotus magni erunt in sin 11.
gulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terricu
lamẽtaq̃, & signa de cœlo magna erunt.
Sed ante hæc omnia inijcient uobis ma- 12.
nus suas, & persequent', tradẽtes in conci
liabula & carceres, trahentes ad reges ac
præsides propter nomẽ meum. Contin- 13.
get autẽ uobis in testimonium. Habete 14.
igitur fixum in cordibus uestris, non esse
præmeditandã defensionẽ, nam ipse da- 15.
bo uobis os & sapientiã, cui nõ poterunt
cõtradicere, neq; resistere omnes qui ad-
uersabunt' uobis. Trademini autẽ etiã à 16.
parẽtibus & fratribus & cognatis & ami
cis, & morte afficient quosdam ex uobis.
Et eritis inuisi omnibus propter nomen 17.
meum. Et pilus de capite uestro non pe- 18.
rit. Per patientiam uestrã possidete ani- 19.
mas uestras. Cum autẽ uideritis circun- 20.
dari ab exercitibus Hierosolymam, tunc
scitote, quod immineat desolatio eius.

τότε

σμγ β * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ. * καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. * καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αὐφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ

EVANGELIVM

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terrã, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium. Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per desperationem, resonante mari & fluctu, extabescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorũ quæ superuenient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mouebuntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate & gloria magna. His autẽ fieri incipientibus, suspicite & attollite capita uestra, qm̃ appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores, cũ protrudunt iam gemmas, cernẽtes ex uobisipsis scitis, qd̃ iam instet æstas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote quod instet regnũ dei. Amẽ dico uobis, non præteribit ætas hæc, anteqũ omnia facta fuerint. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea nõ transibunt. Cauete autem uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, subitusque uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ. Vigilate itaque omni tempore, deprecantes, ut liceat uobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Docebat autem interdiu in templo, noctu uero exiens diuersabatur in monte

εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτ.* ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, λε οε καλουμένη πάχα.* καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.* εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς εἰς ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα,* καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατηγοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάχα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰπών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ.* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν.* λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.* καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarũ. Et omnis populus diluculo uentitabat ad eum, ut in templo audiret eum. Instabat autẽ XXII. dies festus azymorũ, qui dicit̃ pascha. Et quærebãt principes sacerdotũ & scribæ, quomodo Iesum interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomẽ erat Iscariotes, qui erat è numero duodecim, abiit̃que & locutus est cum principibus sacerdotum ac magistratibus, quẽadmodũ illum traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecuniam illi se daturos. Et ille spopondit, quærebatq; opportunitatẽ, ut traderet illum illis sine turba. Venit autẽ dies azymorum, in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Ioannẽ, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut edamus. At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in ciuitatẽ occurret homo quidã, uas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamilias ædium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis cœnaculum magnum stratum, ibi parate. Euntes autem inuenerũt sicut dixerat illis, & parauerũt pascha. Et cũ iam esset tempestiuũ, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo. Et ait illis: Desyderio desyderaui hoc pascha comedere uobiscum anteqũ patiar. Dico enim uobis, posthac nõ edam ultra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quod non bibam de fructu uitis, donec regnum dei ueniat. Et accepto pane, cum gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, hoc facite

σξβ ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. * ὡσαύτως
β καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. τοῦ
το τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί
σξγ μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. * πλὴν ἰδοὺ
β ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τρα
πέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται
κατὰ τὸ ὡρισμένον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐ-
σξθ κείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. * καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο
α συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς, τὸ, τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐ-
σο τῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. * ἐγένετο δὲ καὶ
ϛ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶ
ναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζον-
τες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω
ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακο-
σοα νῶν. * τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ
ι ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰ
μι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει-
ρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν
σοβ τῇ βασιλείᾳ μου, * καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνων
ε κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. * εἶ
σογ πεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς οη
ι ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί
σοδ στις σου. * καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς
ἀδελφούς σου. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, με-
σοε τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά
α νατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, λέγω σοι πέτρε,
οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς
σος ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. * καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
ι ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πή
ρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;
οἱ δὲ εἶπον, οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Αλ
λὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοί-
ως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ μά
τιον αὐτου, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. * λέγω
σοζ γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,
κ δεῖ

facite in mei recordationem. Similiter & poculum postquam cœnauit, dicēs: Hoc poculum, nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro uobis effundit. Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum est in mensa. Et filius quidem hominis secundum quod definitum est, uadit. ueruntamē uæ homini illi per quem proditur. Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quis nam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & cōtentio inter eos, quis eorū uideretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici uocantur. Vos autē non sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nam uter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego in medio uestrū sum ut qui ministrat: Vos autem estis qui permansistis mecū in tentationibus meis. Et ego dispono uobis, sicut dispositit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mēsam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Ait autē dñs: Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticū. sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. & tu aliqñ cōuersus confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Dñe, tecū paratus sum & in carcerē, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, nō canet hodie gallus, priusquam ter abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando misi uos sine sacculo & pera & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerūt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, q habet sacculū tollat, similiter & peram. & qui nō habet, uendat tunicā suā, & emat gladiū. Dico em̄ uobis: qm̄ adhuc hoc qd' scriptū est,

oportet

δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ ἀνόμων
σοη ἐλογίσθη. Ⲥ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει.* οἱ
ι δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ο δὲ
σοθ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι.* καὶ ἐξελθὼν ἐ-
α πορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
ῶν. Ηκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί.
σπ * γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς,
β προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.
σπα * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου
α βολήν. καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, λέ-
σπβ γων.* πάτερ, εἰ βούλει, παρενεγκεῖν τὸ ποτήρι-
α ον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλ-
σπγ λὰ τὸ σὸν γινέσθω.* ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος
ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. Ⲥ γενόμενος ἐν
ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. Εγένετο δὲ ὁ
ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαί-
σπδ νοντες ἐπὶ τὴν γῆν.* Ⲥ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευ-
β χῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν
αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς, τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε,
σπε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.* ἔτι δὲ αὐτοῦ
α λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, Ⲥ ὁ λεγόμενος ἰού-
δας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγ-
σπϛ γισε τοῦ Ιησοῦ φιλῆσαι αὐτόν.* ο δὲ Ιησοῦς
β εἶπε αὐτῷ, ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
σπζ θρώπου παραδίδως;* ιδόντες δὲ οἱ περὶ αὐ-
α τὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πα-
τάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάταξεν εἷς τίς
ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖ-
λεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ιη-
σπη σοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου.* καὶ ἁψάμενος
ι τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν.* εἶπε δὲ ὁ Ιη-
σπθ σοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν,
α ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυ-
τέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μα-
χαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου
μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς
χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα, καὶ
σϛ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.* Συλλαβόντες δὲ αὐ-
α τὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶ-
σϛα κον τοῦ ἀρχιερέως.* ο δὲ πέτρος ἠκολούθη
α μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē oliuarū. secuti sunt autē illum & discipuli. Et cum peruenisset ad locū, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisq; genibus orabat, dicens: Pater, si uis, transfer poculum hoc à me. Veruntamē non mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autē illi angelus de cœlo confortans eum. Et correptus labore, prolixius orabat. Et erat sudor ei⁹ sicut guttæ sanguinis decurrētes in terrā. Et cum surrexisset à deprecatiōe, uenissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba, & qui uocabat' Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurū erat, dixerunt ei: Domine, percutiem⁹ ne gladio? Et percussit unus ex illis seruum principis sacerdotū, & amputauit auriculam eius dextrā. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et cū tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronē existis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra, & potestas tenebrarū. Cōprehēsum aūt eum duxerūt, & induxerūt in domū principis sacerdotū. Petr⁹ uero sequebat' eminus.

ἀγωνίζομαι ἐν pugnando periculū subeo.
θρόμβους ἐν pars concreti sanguinis.

μακρόθεμ. ἁψάντωμ δὲ πῦρ ϕῶ μέσῳ ϕὴ αὐ-
λῆς, καὶ συγκαθισάντωμ αὐτῶμ, ἐκάθητο ὁ
πέτρος ϕὼ μέσῳ αὐτῶμ. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸμ παι
δίσκη τὶς καθήμενομ πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτε-
νίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺμ αὐτῷ ἦμ.
ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτόμ, λέγωμ, γύναι, οὐκ οἶ-
δα αὐτόμ. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼμ
αὐτόμ, ἔφη. Σὺ ἐξ αὐτῶμ εἶ. ὁ δὲ πέτρος
εἶπεμ, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ
ὥρας μιᾶς ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγωμ,
ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦμ, καὶ γὰρ
γαλιλαῖός ἐστιμ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρω-
πε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα ἔτι λα-
λοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεμ ἀλέκτωρ. καὶ στρα
φεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ. * Καὶ ὑπε
μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶ-
πεμ αὐτῷ, ὅτι πρὶμ ἀλέκτορα ϕωνῆσαι, ἀ-
παρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼμ ἔξω ὁ πέτρος,
ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέ-
χοντες τὸμ ἸΗΣΟΜ, ἐνέπαιζομ αὐτῷ, δέροντες.
Καὶ περικαλύψαντες αὐτόμ, ἐτυπτομ αὐτοῦ τὸ
πρόσωπομ, καὶ ἐπηρώτωμ αὐτόμ, λέγοντες.
προφήτευσομ, τίς ἐστιμ ὁ παίσας σε; Καὶ ἕτε-
ρα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγομ εἰς αὐ-
τόν. * καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσ-
βυτέριομ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς,
καὶ ἀνήγαγομ αὐτὸμ εἰς τὸ συνέδριομ αὐτῶμ,
λέγοντες. Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός; εἰπὲ ἡμῖμ. * εἶ-
πε δὲ αὐτοῖς, ἐὰμ ὑμῖμ εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε.
ἐὰμ δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ
μοι ἢ ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦμ ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶμ τῆς δυνά-
μεως τοῦ θεοῦ. * εἶπομ δὲ πάντες, σὺ οὖμ εἶ
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέ-
γετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπομ. * τί ἔτι χρεί
αμ ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσα-
μεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

* καὶ ἀναστὰμ ἅπαμ τὸ πλῆθος αὐτῶμ, ἤ-
γαγεμ αὐτὸμ ἐπὶ τὸμ πιλᾶτομ. * ἤρξαντο δὲ
κατηγορεῖμ αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτομ εὕρομεν
διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι
φόρους

eminus. Cum autem accẽdissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum uidisset ancilla quædam sedentẽ ad lumẽ, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cũ illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, nõ noui illum. Et post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus uerbi dñi, quomõ dixerat ipsi: priusq; gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes. & cũ circumtexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicẽtes: Vaticinare: Quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum. Et ut factus est dies, cõuenerunt seniores plebis & principes sacerdotũ & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Num tu es ille Christus? dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, non credetis. qd si etiam interrogauero, nõ respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tẽpore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desyderamus testimoniũ? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc deprehendim⁹ euertentẽ gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, dicentẽ

XXI

τβ̄ α φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βα-
σιλέα εἶναι. * Ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐ-
τὸν, λέγων. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων;
τγ̄ θ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη. Σὺ λέγεις. * ὁ δὲ
πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς
ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώ-
τδ̄ ι πῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀ-
νασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰου-
δαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως
ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπη-
ρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός ἐστι. ὡς
ἐπιγνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀ-
νέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐ-
τὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ιησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν
γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀ-
κούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖ-
ον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ
αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπε-
τε̄ β κρίνατο αὐτῷ. * εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες
τϛ̄ ι αὐτοῦ. * Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν οθ̄
τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, πε-
ριβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμ-
ψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι
ὅ, τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ με-
τ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες
τζ̄ θ πρὸς ἑαυτούς. * Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμε-
νος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ
τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. Προσηνέγκατέ-
μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα
τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνα-
κρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴ-
τη̄ ι τιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * Ἀλλ' οὐδὲ ἡρώ-
δης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ
οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ.
τθ̄ β * παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκην δὲ
εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέ-
τῑ α κραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον,
ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν βαραββάν. ὅς τις ἦν διὰ
στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον
βεβλημένος

dicentē se Christum regem esse. Pilatus autē interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorū? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autē Pilatus ad principes sacerdotū & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum, docēs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hūc locū. Pilatus autē audita mētione Galilææ, iterrogauit, num homo, Galilæus esset. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionē pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tēpus. Herodes aūt uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebat enim multo iam tēpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signū aliquod uisurū ab eo fieri. Interrogabat autē eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autē principes sacerdotū & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autē illum Herodes cum exercitibus suis, cumq; illusisset indutum ueste splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simultas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotū, & magistratib⁹, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego corā uobis interrogans, nullū crimen inuenio in homine isto ex his de quib⁹ accusatis eum: sed ne Herodes quidem, nam remisi uos ad illū, & ecce nihil dignū morte actum est ei. Emēdatū ergo illū dimittam. Necesse autē habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autē simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban: qui erat propter seditionē quandā factam in ciuitate & homicidiū

τια βεβλημένος εἰς φυλακήν. * πάλιν οὖν ὁ πι-
α λᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τ̄ ιν̄
σ̄ν̄. οἱ δὲ ἐφώνουν, λέγοντες. Σταύρωσον,
τιβ σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ-
δ τούς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον
ον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐ
τιγ τὸν ἀπολύσω. * οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγά
α λαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατί-
τιδ σχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τ̄ ἀρχιερέων. * ὁ
α δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν.
Ἀπέλυσε δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλη
μένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ ιν̄
τιε σ̄ν̄ παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. * καὶ ὡς
α ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τι
νος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν
τις αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τ̄ ιν̄ σ̄ν̄. * ἠκο
ι λούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τ̄ λαοῦ, καὶ γυ-
ναικῶν, αἱ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. π
Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ιν̄ς, εἶπε. Θυ-
γατέρες ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν
ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι
ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, μακάριαι
αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μα-
στοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς
ὄρεσι, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, κα-
λύψατε ἡμᾶς, ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα
τις ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; * ἤγοντο δὲ
καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆ
ναι. * καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τ̄ καλού
μενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν, * καὶ τοὺς
κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστε-
ρῶν. * ὁ δὲ ιν̄ς ἔλεγε. πάτερ, ἄφες αὐτοῖς,
οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * Διαμεριζόμενοι δὲ
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει
ὁ λαὸς θεωρῶν. * ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρ-
τκβ χοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε,
ε σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τ̄ θεοῦ
τκγ ἐκλεκτός. * ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶ
β ται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐ
τῷ, καὶ λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου
τκδ δαίων, σῶσον σεαυτόν. * ἦν δὲ ἐπιγραφὴ
α γεγραμ-

cõiectus in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus lo-
cutus est ad eos, uolens dimittere Iesum.
At illi clamabãt, dicẽtes: Crucifige, crucifi
ge eũ. Ille autẽ tertio dixit ad illos: Quid
eñ mali fecit hic? Nullum crimẽ capitale
comperio in eo. castigatũ ergo dimittam
illũ. At illi instabant uocib9 magnis, po-
stulantes ut crucifigeret, & inualescebant
uoces eorũ, ac summorũ sacerdotũ. Et Pi
latus adiudicauit ut fieret qd illi postula
bant. Dimisit autẽ illis eũ, qui ꝓpter se-
ditionẽ & homicidiũ cõiectus fuerat in
carcerẽ, quẽ poposcerant, Iesum uero tra
didit arbitrio eorũ. Et cũ abducerent eũ,
apprehẽderũt Simonẽ quendã Cyrenẽ
sem uenientẽ è rure, & imposuerũt illi cru
cem ut portaret post Iesum. Sequebatur
autẽ illũ multa turba populi ac mulierũ,
quæ plangebant & lamẽtabant eũ. Con
uersus autẽ ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hie
rusalẽ, nolite flere sup me, sed sup uobis-
ipsis flete, & super filiꝭ uestris. Q̃ ecce
ueniẽt dies in quib9 dicẽt: Beatæ steriles,
& uẽtres qui nõ genuerũt, & ubera quæ
nõ lactauerũt. Tunc incipiẽt dicere mon
tibus: Cadite sup nos: & collib9, operite
nos. Quia si in humido ligno hæc faciũt,
in arido quid fiet? Ducebant autẽ & alij
duo facinorosi cũ eo ut interficerent. Et
postq̃ uenerũt in locũ, qui uocat Calua
ria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos,
unũ à dextris, alterũ à sinistris. Iesus autẽ
dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt eñ
quid faciãt. Diuidentes uero uestim ẽta
eius, miserũt sortẽ. Et stabat populus spe
ctans, & deridebant eum principes cum
eis, dicẽtes: Alios seruauit, seruet seipsum,
si hic est ille Christus, ille dei electus. Illu
debãt aũt ei & milites accedẽtes, & acetũ
offerẽtes ei, dicẽtesq̃: Si tu es ille rex Iu-
dæorũ, saluũ te fac. Erat aũt & inscriptio
scripta

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.* εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.* ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,* καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.* καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.* ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.* καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφον. εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.* καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ,* καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ. οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος.* καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευή, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ.* ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ

scripta sup eum literis Græcis,& Latinis, & Hebraicis:Hic est rex Iudæorũ. Vnus autẽ de his qui pẽdebant facinorosorũ, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus,serua teipsum & nos.Respondens autẽ alter, increpabat eum,dicens: Ne times quidẽ tu deum, quod in eadẽ damnatione es?Et nos quidẽ iuste,nam digna factis recipim9,hic uero nihil mali gessit.Et dicebat ad Iesum:Dñe,memento mei,cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus:Amen dico tibi,hodie mecum eris in paradiso. Erat autẽ ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt super totam terram usq; ad horam nonam.Et obscuratus est sol, & uelum templi scissum est medium. Et cum clamasset uoce magna Iesus,ait:Pater,in manus tuas cõmendabo spiritũ meũ.Et hæc cum dixisset,expirauit.Cum uidisset autem Centurio,qd' accidit,glorificauit deum,dicẽs: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorũ qui simul accesserãt ad spectaculũ istud, & uiderant quæ contingebant,percutientes pectora sua,reuertebantur. Stabant autẽ omnes noti eius procul,& mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc uidentes.Et ecce uir nomine Ioseph, decurio,qui erat uir bon9 ac iustus,hic nõ consenserat consilio ac facto eorũ,oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnũ dei:Hic accessit ad Pilatũ & postulauit corp9 Iesu,& depositũ inuoluit sindoni,& posuit illud in monumẽto qd' erat in lapide excisum,in quo nondũ quisq; positus fuerat.Et dies erat parasceue,& sabbatum illucescebat. Subsecutæ aũt mulieres q̃ cũ eo uenerãt de Galilæa,uiderũt monumentũ,& quẽ admodũ positũ erat corp9 ei9. Reuersæ uero,parauerũt aromata & unguẽta, ac

σάββατον ἡσύχασαν κ̄ϛ τὴν ἐντολήν.

τλε̄ α * τῇ δὲ μιᾷ τ̄ σαββάτων ὄρθρου βαθέος, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τ̄ μνημείου, καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τ̄ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * ἐκφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινούσων τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέγων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τ̄ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἐμνήσθησαν τ̄ ῥημάτων αὐτ̄. * καὶ τλη̄ β ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν πάντα ταῦτα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. * ἦν δὲ ἡ μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ τλθ ι ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. * καὶ τμ̄ κ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐ ϖγ̄ τῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα ἐμμαούς, καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τ̄ συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. σὺ μόνος παροικεῖς ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ εἶπεν

sabbato quidem quieuerunt secundum præceptum. Vno autem sabbatorũ profundo crepusculo, uenerũt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & nonnullæ cum illis. Repererunt autẽ lapidem reuolutũ à monumẽto, & ingressæ nõ inuenerunt corpus dñi Iesu. Et factũ est dum mẽte cõsternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestib⁹ fulgurãtibus. Cũ expauissent autẽ, & declinarẽt uultũ in terrã, dixerũt ad illas: Quid quæritis, uiuentẽ cũ mortuis? Nõ est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, cũ adhuc in Galilæa esset, dicẽs, qd̃ oportuerit filiũ hominis tradi in man⁹ hominũ peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumento nunciauerũt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus. Erat autẽ Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cũ eis erant, quæ dicebant ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; crediderũt illis. Petrus autẽ surgẽs cucurrit ad monumentũ, & ꝓspiciẽs uidit linteamina sola posita, & abiit, apud semetipsum mirans qd̃ acciderat. Et ecce duo ex illis ibant eodẽ die in castellum, quod aberat spatio stadiorũ sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi cõfabulabantur inter se de his omnib⁹ quæ acciderant. Et factũ est dum cõfabularent̃, ac disputarent, & ipse Iesus appropinquans ibat unà cũ illis. Cæterũ oculi illorũ tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones qs confertis inter uos ambulantes, & estis tristes? Ac respõdẽs unus, cui nomẽ Cleopas, dixit ei: Tu sol⁹ peregrin⁹ es Hierosolymis, neq; cognouisti quæ facta sunt illic his dieb⁹?

Quibus

εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ
Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης,
δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ
παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ
ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θα
νάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζο-
μεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσρα
ήλ. Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύ-
την ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο
το. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστη-
σαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖ-
ον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγου
σαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέ
γουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν
ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς
καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ
αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς
τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλη
σαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χρι
στὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξά
μενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφη
τῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γρα
φαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώ
μην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορ
ρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέ-
γοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν
ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖ-
ναι σὺν αὐτοῖς. ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆ-
ναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγη
σε καὶ κλάσας, ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ δι-
ηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐ
τόν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ
εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν
καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ
ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ
ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερου
σαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα,
καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύρι
ος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο
τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλά
τμᾶ σει τοῦ ἄρτου.* ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων,
3 αὐτὸς

Quib⁹ ille dixit: Quæ? Et dixerũt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & sermone corã deo & toto populo: & quõ eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in condemnationem mortis, & crucifixerũt eum. Nos autẽ sperabamus, eum esse illũ qui redẽpturus esset Israël. Atqui super hæc omnia terti⁹ dies est hodie, qd' hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerũt ad monumentũ, & nõ inuento corpore ei⁹, uenerũt, dicẽtes, se etiã uisionẽ angelorũ uidisse, q̃ dicerẽt eũ uiuere. Et abierũt quidã eorũ q̃ erãt nobiscũ ad monumẽtũ, & ita repererũt, sicut mulieres dixerãt, ip̃m ꝟo nõ uiderũt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendũ in om̃ib⁹, quæ locuti sunt ꝓphetæ: Nonne hæc oportuit pati Christũ, & intrare in gloriã suã? Et exorsus à Mose & om̃ibus ꝓphetis, interpretabat' illis in om̃ib⁹ scripturis quæ de ipso erãt. Et appropinquauerũt castello q̃ ibant, & ipse præseferebat se longius ire. Et coẽgerunt illũ, dicẽtes: Mane nobiscũ, qm̃ uergit ad uesperã, & inclinatus est dies. Et intrauit ut maneret cũ illis. Et factũ est dũ accumberet cũ eis, accepit panẽ & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorũ, & agnouerunt eũ, & ipse euanuit à cõspectu eorũ. Et dixerũt inter se: Nõne cor nostrũ ardebat in nobis, dum loqueret' nobis in uia, & aperiret nobis scripturas? Et surgẽtes eadẽ hora regressi sunt Hierosolymã, & inuenerũt cõgregatos undecim, & eos qui cũ illis erãt, dicentes: Surrexit dn̄s uere, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in uia, & quomọ̃ fuisset agnitus sibi ex fractione panis. Dum autẽ hæc loquuntur,

αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει
αὐτοῖς. Εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφο-
βοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ
εἶπεν αὐτοῖς. Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί
διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας
μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ
ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, κα
θὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν,
ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.
τμβ δ * ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ
θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρώσι
μον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος
ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ
τμγ ι λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. * εἶπε δὲ αὐ
τοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς
ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα
τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως, καὶ προ
φήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν
αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ
εἶπεν αὐτοῖς. ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως
ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νε-
κρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ
ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρ
τιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερου
σαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰ-
δοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πα
τρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πό
λει ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν
ἐξ ὕψους. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βη-
θανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλό
γησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν
αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο
εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐ
τὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς
μεγάλης, καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ,
αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

stetit Iesus ipse in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expauefacti uero & conterriti, existimabant se spiritū uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascēdunt in cordibus uestris? Videte manꝰ meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Cōtrectate me & uidete, quia spiritus carnē & ossa nō habet, sicut me uidetis habere. Et cū hæc dixisset, ostendit eis manus ac pedes. Adhuc autē illis nō credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid eduliī? At illi obtulerunt ei partē piscis assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conspectu illorū comedit. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba, quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum: quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosi, & prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent scripturas, & dixit eis: Sic scriptū est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari sub nomine eius pœnitentiam ac remissionem peccatorū in omnes gentes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autem estis testes horū. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autē sedete in ciuitate Hierusalem, quoadusq; induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras usq; in Bethaniam, & sublatis in altum manibus suis, benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebat' in cœlū. Et ipsi adorato eo, regressi sunt Hierosolymā cum gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicētes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM
LVCAM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Ιωάννης ὃν Ιησοῦς πάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς Ζεβεδαίου, ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ὑπὸ Ἡρώδου μετὰ δὲ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ τῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τηνικαῦτα τοῦ τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν Χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγεννῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θείαν γένησιν αὐτοῦ εἰπεῖν. Καὶ ἄλλην δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρουσιν· ἀναγνοὺς δὲ Ματθαίου, Μάρκου, καὶ Λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστορίων. καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐνιαυτοῦ μόνον, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν Ἰωάννου τὴν ἱστορίαν συντάξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐνιαυτὸν οὗ τὰ πεπραγμένα παρὰ τῶν τριῶν ἐξετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν Ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐξέθετο. καθὰ σαφηνισθῆναι δυνήσεται τοῖς ἐπιμελῶς τοῖς τέταρσιν εὐαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν Διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι Ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εἴργει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπιστολὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπαρχῆς, ἥ τις παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. Αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχή ἐστι πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, Ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγοντι. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα Ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, περὶ οὗ ἡνίκα κατὰ τάξιν εἰς παπίαν τὸν τούτου ἀκροατῶν ἔλθωμεν ἐξηγησόμεθα. Τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον περιορισθεὶς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν. Ἰουστῖνος μάρτυς καὶ ἡρηναῖος, σφαγέντος δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ἐπὶ περτίνακος εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς τῆς ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ὠκοδόμηκεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἑξηκοσῷ ὀγδόῳ ἐνιαυτῷ, μετὰ δὲ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως ἠξιώθη καὶ κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πιστεύομεν, ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κειμένης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ περὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀδελφὸν χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὗτος γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ἦν, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην τῷ πατρὶ μεταχειριζόμενος. οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν καὶ ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶ σαυτῷ εὐτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ' ἁλιευτικῆς τέχνης. Βηθσαϊδὰ γὰρ τοῦτον ἐξήνεγκεν. Ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων περίβλεπτον, ἴδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὥστε ἃ μηδεὶς τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων περὶ τὸ σωματικὸν τοῦ χριστοῦ. μηδὲν δὲ περὶ καὶ πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως τρανότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων. Δέος ἦν μήποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πα-

τρὸς γεννηθῆναι. ὃ πάντως ἔπαθε, καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης
περὶ τοῦ ἄνω γεννήσεως δϊαλαμβάνει. καί τοι οὐ δὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλεί
ψας, φησὶ γάρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγρά
ψαι περὶ ἄνω γεννήσεως, δια ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῆς τῶν δογμα-
τιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν Ιησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελι-
στῶν ἀνεγνοὺς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τοῦ περὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ἐπικρίναι δὲ, ὡς ὑ-
γιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μεύτοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι.
ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι δϊέγνω καὶ προσθεῖναι δϊὰ τῆς οἰκίου
εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἐξόριστος δϊατελῶν μετὰ τρϊακονταδύο ἔ-
τη τοῦ τοῦ χριστοῦ ἀναλείψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης τοῦ κυρίῳ, ὡς ἁπλοῦς
τε καὶ πρᾳότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἠγοῦν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ
τὴν θεολογίαν ἐπιστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας, μακάρϊοι γάρ φη-
σιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ
πῶς, ἄκουε ἰωσὴφ ὁ τοῦ πανέγνου θεοτόκου μνηστήρ. ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσ
σαρας ἄῤῥενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τοῦ σα-
λώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύρϊος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυ-
ρίου ὁ ἰωσὴφ. τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζεται. ὥστε
καὶ ὁ ταύτης υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψϊὸς τοῦ κυρίου. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ τε μητρὸς αὐ
τοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρη-
νική, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐτοῦ. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους,
καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μητὴρ γίνεται τοῦ θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ ταύτην ἐν ἡμῖν.
τὴν γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυ
τὴν, οὐκ εἰκὸς τοῦ θείας ἀξϊωθῆναι τοῦ θείας χάριτος. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καί τι θαυμασϊότερον
συμβὰν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται
ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τὴν βροντήν. υἱὸς γὰρ βροντὴς δϊὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου με-
γαλοφωνίαν, καὶ τὴν θεοτόκον. ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μητήρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τοῦ ἐξη
γήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τοῦ τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

Ευαγ-

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

ΕΝ ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ⲥ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, ⲥ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.* ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.* ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ⲥ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.* εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, ⲥ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.* καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας

α γ ⲥ γ γ γ ⲁ ι ε γ

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

IN principio erat sermo, & sermo erat apud deum, & deꝰ erat ille sermo. Hic erat in principio apud deũ. Omnia per ipsum facta sunt: & sine eo factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nõ apprehenderunt. Erat homo missus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandum, ut testaret̃ de luce, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnẽ hominem uenientẽ in mundũ. In mũdo erat, & mundus ꝑ ipsum factus est, & mũdus eũ nõ cognouit. In sua uenit, & sui eum nõ receperũt. Quotq̃t autẽ receperũt eũ, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his q̃ credidissent in nomẽ ipsiꝰ: Qui nõ ex sanguinibꝰ, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolũtate uiri, sed ex deo nati sũt. Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis, & cõspeximꝰ gloriã eius, gloriã uelut unigeniti à patre, plenus gratia & ueritate.

ε α ἀληθείας. * Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ
κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι
ζ πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐ-
ι τοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ
χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ
χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ιησοῦ χριστοῦ ἐγένετο.
η * Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μονογενὴς
γ υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος
θ ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ ἰω
ι άννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύ
μων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐ-
τόν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή
σατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, τί οὖν; ἠλίας
εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ;
καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ,
ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς;
ι τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. * ἐγὼ φωνὴ βο-
α ῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυ-
ια ρίου, καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. * καὶ
ι οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, καὶ
ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτί
ζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε προ
ιβ φήτης; * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων.
α ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστη-
κεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,
οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν
ιγ ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. * ταῦτα ἐν βη-
ι θαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου
ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει
ὁ ἰωάννης τὸν ιησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐ-
τόν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴ-
ιδ ρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. * οὗτός
α ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον. ὀπίσω μου ἔρχεται
ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανε
ρωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ
ιε ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης,
α λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
ὡσεὶ

ueritate. Ioannes testatur de ipso, & da-
mat, dicens: Hic erat de quo dicebam,
qui cum me sequeretur, antecessit me,
quia prior me erat. Et de plenitudine
eius nos omnes accepimus, & gratiam
pro gratia, quia lex per Mosen data
est, gratia & ueritas per Iesum Chri-
stum exorta est. Deum nemo uidit un-
quam: Vnigenitus filius, qui est in sinu
patris, ipse enarrauit. Et hoc est testi-
monium Ioannis, quando miserant Iu-
dæi ab Hierosolymis sacerdotes & le-
uitas, ut interrogarent eum: Tu quis
es? Et confessus est, & non negauit. Et
confessus est, inquiens, non sum ego Chri
stus. Et interrogauerunt eum: Quid er-
go? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es
tu propheta ille? Et respondit: Non.
Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum
demus his qui miserunt nos? Quid di-
cis de teipso? Ait: Ego uox damantis in
deserto, dirigite uiam domini, sicut dixit
Esaias propheta. Et qui missi fuerant,
erant ex pharisæis. Et interrogauerunt
eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas,
si tu non es Christus, neq; Helias, neq;
propheta? Respõdit eis Ioannes, dicens:
Ego baptizo aqua, sed medius uestrum
stat quem uos nescitis. Ipse est qui cum
me sequeretur, antecessit me, cuius ego nó
sum dignus ut soluam corrigiam calcia-
mẽti. Hæc in Bethabara facta sunt trans
Iordanem, ubi Ioannes baptizabat. Po-
stero die uidet Ioannes Iesum uenientẽ
ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit
peccatũ mundi. Hic est de quo dicebam:
Post me uenit uir, qui me antecessit, quia
prior me erat, & ego nesciebam eum. sed
ut manifestus fiat Israëli, propterea ueni
ego aqua baptizans. Et testatus est Io-
annes, dicens: Vidi spiritũ descendentẽ
specie

ὥστε ἰδεῖν πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. *τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. *εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν μεσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. *τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέθ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναήλ, ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναήλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς

specie columbæ de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego nō nouerā eum, ſed qui miſit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris ſpiritū deſcendentē ac manentē ſuper eum, hic eſt qui baptizat ſpiritu ſancto. Et ego uidi & teſtatus ſum, hunc eſſe filium dei. Poſtero die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo, & intuitus Ieſum ambulantē, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierūt eum duo diſcipuli loquentē, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & conſpicatus eos ſequētes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, ſi interpreteris, magiſter, ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uideruntq; ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo: Hora autem erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt, ſi interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus eum Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod ſonat, ſi interpreteris, lapis. Poſtero die uoluit Ieſus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanaël, & dicit ei: De quo ſcripſit Moſes in lege & prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph Nazarenum. Et dixit ei Nathanaël: À Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Ieſus Nathanaël uenientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce uere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Dicit ei Nathanaël: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus,

ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρό του σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαββεί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω φὴ συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ā * καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾷ φὴ γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοί γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ, οἱ δὲ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾷ φὴ γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. * καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς

Iesus,& dixit ei:Priusq; te Philippus uocaret cum esses sub ficu,uidebam te. Respondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israël. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidebam te sub ficu, credis: maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis: posthac uidebitis cœlum apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis.

Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana 11
Galilææ,& erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defeciſſet uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunq; dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit ei Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architridino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit

Iesus

κα α ὁ ιησοῦς.* καὶ ἐυρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦν-
τας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ
τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας
φραγγέλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβα-
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βό- β
ας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ
τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι-
στερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦ
θεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός
κβ μου, οἶκον ἐμπορίου.* ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ ζῆ-
κγ λος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με.* ἀπεκρί-
θησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί
σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;
κδ * ἀπεκρίθη ὁ ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. λύσα
τε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγε
ρῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκον-
τα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος,
καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖ
νος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐ-
τοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε, καὶ ἐπί-
στευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ιη
σοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχᾳ
ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
αὐτὸς δὲ ὁ ιησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς,
διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ
χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώ
που. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικό- γ
δημος ὄνομα, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος
ἦλθε πρὸς τὸν ιησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ.
ῥαββεί, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα
δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς
μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς
δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;
μὴ

IESVS Hierosolymam, & reperit in templo eos qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes. Et cum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulariorum effudit æs, mensasq; subuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero sunt discipuli eius, quòd scriptũ est: Zelus domus tuæ exedit me. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signũ ostendis nobis, quòd ista facias? Respondit Iesus, & dixit eis: Destruite templum hoc, & in tribus diebus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis extructum est templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset è mortuis, recordati sunt discipuli eius quòd hoc dixisset, & crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixerat Iesus. Cum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomen eius, uidentes signa eius quæ ædebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, nec opus haberet, ut quisq; testaretur de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine.

Erat autem homo ex pharisæis, III
Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quod à deo ueneris magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei: Amen amẽ dico tibi: nisi quis natus fuerit è supernis, non potest uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci cum sit senex?

μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι. καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ΙΗΣΟΥΣ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω τὰ ἐπουράνια, πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν

Num potest in uentrem matris suæ iterum introire, ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi: nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris, quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respõdit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israël is, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi: quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternã. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomẽ unigeniti filij dei. Hæc est autẽ cõdemnatio, quod lux uenit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras q̃ lucem. Erant em̃ eorũ mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguant opera ipsius. Qui autẽ operat ueritatẽ,

tric non sunt Contradictoria sed saltim Subordinata. DEUS n. inuitos eos iuxta uoluntatem Antecedentem, dilectione generali: et impios eosdem prosequitur iuxta uoluntatem Consequentem cum impenitentes iustus iudex, ac uindex esse debet, Luc. 14, 24.

τὴν

πλὴν ἀληθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτου τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτου εἰς τὴν ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. * ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν ἐγγὺς του σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης. * Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου μετὰ ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῳ· ῥαββεί, ὃς ἦν μετά σου πέραν του ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. * αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. * ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος του νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτου, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν του νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λαβὼν αὐτου τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα του θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. * ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτου. * ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ του θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ πλείονας μαθητὰς ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ ἰωάννης, καίτοιγε ΙΗΣΟΥΣ αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτου,

ueritatem, uenit ad lucem: ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per deum ſint facta. Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabat' cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autẽ & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cũ Iudæis de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerũt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanẽ, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Reſpondit Ioannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cœlo. Ipſi uos teſtes eſtis, quod dixerim: non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet ꝓpter uocem ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt. illum oportet creſcere, me uero minui. Qui è ſupernis uenit, ſupra omnes eſt. Qui è terra ꝓfectus eſt, terren⁹ eſt, & è terra loquit'. Qui è cœlo uenit, ſupra omnes eſt: & qd' uidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius teſtimonium, is obſignauit, quod deus uerax ſit. Nam is quẽ miſit deus, uerba dei loquitur: Non enim huic ad menſuram dat deus ſpiritũ. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non uidebit uitam, ſed ira dei manet ſuper eum. ☥

Vt ergo cognouit dominus, audiſſe phariſæos, qd' Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret, cꝫ Ioannes: quancꝫ Ieſus ipſe nõ baptizaret, ſed diſcipuli ei⁹:

λβ̄ ζ λγ̄ ι

*Αφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. *Εδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρίας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρίας, λεγομένην συχὰρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ ὑῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχετε γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρίας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθησαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι, λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρεῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρὲ μοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρεῖταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ ὁ φρέαρ ἐστὶ βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις ὁ ὕδωρ τὸ ζῶν; μή συ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ ὑοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δὲ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσετε ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μὴ δὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε,

reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem: Hora erat fermè sexta: Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatē, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Dñe, neq; quo haurias, habes: & puteus profundus est, unde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū. Quisquis autē biberit ex aqua quā ego dabo ei, non sitierit in æternū: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternā. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquā ut non sitiam, neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit ei Iesus: Vade, uoca uirum tuum, & ueni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, nō habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quē habes, nō est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo qd' ꝓpheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerūt, & uos dicitis:

γετε, ὅτι ὧν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις. Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεί, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων

citis: quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neq; in monte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorẽt ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quod Messias uenturus est, qui dicitur Christus. cum ergo uenerit ille, nobis nunciabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit: quid quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominẽ, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comede. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebãt ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut faciam quod uult is qui misit me, & perficiam opus eius. Nonne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam æternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, q̃d alius est qui seminat, & alius est qui

θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ
ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ
ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ
δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυ
ναικὸς, μαυτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα
ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμα
ρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ
ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους
ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναι
κὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πι
στεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν,
ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χρι
λδ̄ στός. * Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖ-
ζ θεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν. * Αὐτὸς γὰρ
λε̄ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰ-
α δίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. * ὅτε οὖν ἦλθεν
λϛ̄ εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλι
ι λαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱερο
σολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς
τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν
κανᾷ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ
λζ̄ οἶνον. * Καὶ ἦν τὶς βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ϛ̄
γ ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι Ἰησοῦς
ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν,
ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα
καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἤμελ-
λε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς
αὐτόν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ
μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλι-
κὸς. Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παι
δίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πορεύου, ὁ υἱός
σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λό-
γῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤ-
δη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ
ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγον-
τες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐ-
τῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶ-
πον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν
αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐ-
κείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ
υἱός

metit. Ego misi uos ad metendum, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorũ propter sermonẽ mulieris, testificantis, quod dixisset sibi omnia, quæcunq; fecisset. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum ut apud se maneret. & mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderũt propter sermonẽ ipsius. & mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus. ipsi enim audiuimus, & scimus, quod hic est uere seruator mundi Christus. Post duos autẽ dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipse enim Iesus testatus est, qd' propheta in sua patria honorem nõ haberet. Cum ergo uenisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia uidissent, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. & ipsi enim uenerant ad diem festum. Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic cum audisset, quod Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, ac sanaret ipsius filium: Siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusq; moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni quẽ dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autẽ eo descendente, serui occurrerũt ei, & nunciauerunt, dicẽtes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus est ergo horã ab eis, in qua meli⁹ habuisset. Et dixerunt ei: heri hora septima reliquit eũ febris. Cognouit ergo pater, qd' illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus, filius

υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίσευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία
αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐ/
λη ποίησεν ὁ Ιησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς
α τὴν γαλιλαίαν. * Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ζ
ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ιησοῦς εἰς ἱεροσόλυ-
μα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προ-
βατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊ-
στὶ βηθσεδά, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις
κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων,
τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν
τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἄγγελος γὰρ κυ/
ρίου κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ/
ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ, ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ
τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ
δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄν/
θρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα ⟨ὀκτὼ ἔτη ἔχων
ἐν τῇ ἀσθενίᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ιησοῦς κατα-
κείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον
ἔχει, λέγει αὐτῷ. Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Απε
κρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ
ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με
εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ,
ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ
Ιησοῦς. ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ
περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγίνετο ὑγιὴς ὁ ἄν/
θρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ
περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ/
μέρᾳ. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευ-
μένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν
λθ κράββατον, * Απεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με
ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν
σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, τίς
ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράβ
βατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ
ἤδει τίς ἐστιν, ὁ γὰρ Ιησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου
ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐ-
τὸν ὁ Ιησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε
ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ
χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος,
καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰουδαίοις. ὅτι Ιησοῦς
ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο
ἐδίωκον

filius tuus uiuit. & credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterū secūdū signū ædidit Iesus cū ueniſſet à Iudæa in Galilæam.

Post hæc erat dies festus Iudæorū, & V
ascendit Iesus Hierosolymam. Est autē Hierosolymis ad probaticā piscina, quæ nominatur Hebraice bethseda, quinq; porticus habēs, in his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorū, expectantiū aquæ motū. Angelus enim descendebat certo tēpore in piscinam, & turbabat aquā. Itaq; qui primus descendisset post turbationem aquæ, sanus fiebat, à quocunq; detinebatur morbo. Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc cum uidisset Iesus decumbentem, & cognouisset, quod iam multū temporis morbo teneret, dicit ei: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine, hominē nō habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Sed interim dum ego uenio, iam alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatū tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatum suū, & ambulabat. Erat autē sabbatū in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei, qui sanatus fuerat: Sabbatū est, nō licet tibi tollere grabatū. Respondit eis: Qui me sanū fecit, is mihi dixit: tolle grabatū tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatū tuū, & ambula? Is aūt qui sanꝰ fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus eñ subduxit se qđ turba esset eo in loco. Postea reperit eū Iesus in tēplo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, ne posthac pecces, ne quid deteriꝰ tibi cōtingat. Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis, qđ Iesus esset à q̄ sanatꝰ fuisset. Ac ꝓpterea

ἐδίωκον τὸν ΙΗΣΟΥΝ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. * ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. ὅτι

persequebantur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, quod ista feciſſet in ſabbato. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus ad hoc uſq; temporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluiſſet ſabbatum, ſed & patrem ſuum dixiſſet deum, æqualem ſe faciens deo. Reſpondit itaq; Ieſus, & dixit eis: Amen amen dico uobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quid uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit: & maiora his demonſtrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic & filius quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorẽt filium, ſicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui miſit illum. Amen amen dico uobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam, & in cõdemnationem non ueniet, ſed tranſiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quod ueniet hora, & nunc eſt, quando mortui audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere uitam in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei iudicandi quoq;, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc, quia ueniet hora, in qua omnes qui in monumẽtis ſunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in reſurrectionẽ uitæ: qui uero mala egerunt, in reſurrectionẽ cõdemnationis. Non poſſum ego ex meipſo facere quicq;. Sicut audio, iudico, & iudiciũ meũ iuſtum eſt,

ὅτι

quia

μβ α μγ ι

* οτι ου ζητω το θελημα το εμον, αλλα το θελημα του πεμψαντος με πατρος. * Εαν εγω μαρτυρω περι εμαυτου, η μαρτυρια μου ουκ εστιν αληθης. Αλλος εστιν ο μαρτυρων περι εμου, και οιδα οτι αληθης εστιν η μαρτυρια, ην μαρτυρει περι εμου. υμεις απεσταλκατε προς ιωαννην, και μεμαρτυρηκε τη αληθεια. Εγω δε ου παρα ανθρωπου την μαρτυριαν λαμβανω, αλλα ταυτα λεγω, ινα υμεις σωθητε. εκεινος ην ο λυχνος ο καιομενος και φαινων, υμεις δε ηθελησατε αγαλλιαθηναι προς ωραν εν τω φωτι αυτου. Εγω δε εχω την μαρτυριαν μειζω του ιωαννου. * τα γαρ εργα α εδωκε μοι ο πατηρ, ινα τελειωσω αυτα, αυτα τα εργα α εγω ποιω, μαρτυρει περι εμου, οτι ο πατηρ με απεσταλκε. και ο πεμψας με πατηρ, αυτος μεμαρτυρηκε περι εμου, ουτε φωνην αυτου ακηκοατε πωποτε, ουτε ειδος αυτου εωρακατε, * και τον λογον αυτου ουκ εχετε μενοντα εν υμιν, οτι ον απεστειλεν εκεινος, τουτω υμεις ου πιστευετε. Ερευνατε τας γραφας, οτι υμεις δοκειτε εν αυταις ζωην αιωνιον εχειν, και εκειναι εισιν αι μαρτυρουσαι περι εμου, και ου θελετε ελθειν προς με, ινα ζωην εχητε. δοξαν παρα ανθρωπων ου λαμβανω. αλλ εγνωκα υμας, οτι την αγαπην του θεου ουκ εχετε εν εαυτοις. εγω εληλυθα εν τω ονοματι του πατρος μου, και ου λαμβανετε με. εαν αλλος ελθη εν τω ονοματι τω ιδιω, εκεινον λημψεσθε. πως δυνασθε υμεις πιστευσαι; δοξαν παρα αλληλων λαμβανοντες, και την δοξαν την παρα του μονου θεου ου ζητειτε; μη δοκειτε, οτι εγω κατηγορησω υμων προς τον πατερα, εστιν ο κατηγορων υμων μωσης, εις ον υμεις ηλπικατε. ει γαρ επιστευετε μωσει, επιστευετε αν εμοι, περι γαρ εμου εκεινος εγραψεν. ει δε τοις εκεινου γραμμασιν ου πιστευετε, πως τοις εμοις ρημασι πιστευσετε; * Μετα ταυτα απηλθεν ο ιησους περαν

quia non quæro uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me, patris. Si ego teſtimoniũ perhiberem de meipſo, teſtimonium meum non eſſet uerum. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio uerum eſſe teſtimoniũ, quod teſtatur de me. Vos miſiſtis ad Ioannẽ, & is teſtimonium reddidit ueritati. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio, ſed hæc dico, ut uos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos autem uoluiſtis ad tempꝰ exultare in luce eius. At ego teſtimonium habeo maius teſtimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam ea, ipſa inquam opera quæ ego facio, teſtantur de me, quod pater miſerit me. Et qui miſit me pater, ipſe teſtatus eſt de me. Neqꝫ uocem eius unquam audiſtis, neqꝫ ſpeciem eius uidiſtis. & ſermonem eius non habetis, in uobis manentẽ: quia quem miſit ille, huic uos nõ creditis. Scrutamini ſcripturas, quia uos uidemini uobis in ipſis uitam æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtantur de me, nec uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Gloriam ab hominibus non accipio, ſed cognoui uos, quod dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine ſuo, illum recipietis. Quomodo uos poteſtis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo deo proficiſcitur, non quæritis? Nolite putare, quod ego accuſaturus ſim uos apud patrem. Eſt qui accuſat uos Moſes, in quo uos ſperatis. Si enim credidiſſetis Moſi, credidiſſetis utiqꝫ mihi, de me enim ille ſcripſit. Si autem illius ſcriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis?

μδ α

Poſt hæc abiit Ieſus trans VI

mare

τ θαλάσσης τ γαλιλαίας τ τιβεριάδος, κ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐώρων αὐτ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τ ἀσθενούντων. * Ανῆλθε δ εἰς τὸ ὄρος ὁ ιησοῦς, κ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τ μαθητῶν αὐτ. * Ην δ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τ ἰουδαίων. * Επάρας οὖν ὁ ιησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς, κ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχετ πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ἤδει τι ἔμελλε ποιεῖν. Απεκρίθη αὐτῷ φίλιππος. Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ ἓις ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτου, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, κ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ ιησοῦς. ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους κ ἀναπεσεῖν. Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ιησοῦς, κ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτου. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν κ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. * οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ιησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ιησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, κ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, * Ανεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο καὶ ἐβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, κ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τ θαλάσσης εἰς καπερναούμ, κ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, κ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ιησοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διήγει-

mare Galilææ quod eſt Tiberiadis, & ſequebat eum turba multa, quia uidebant eius ſigna, quæ faciebat ſup his qui infirmabant. Subijt autē in montē Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Inſtabat autē paſcha dies feſtus Iudæorū. Cum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & uidiſſet, quod multa turba ueniret ad ſe, dicit ad Philippū: Vnde ememꝰ panes, ut edant iſti? Hoc autē dicebat tentans eum, ipſe eīm ſciebat quid eſſet facturus. Reſpōdit ei Philippus: Ducentorū denariorū panes nō ſufficiūt eis, ut unuſquiſq; puſillū quippiā accipiat. Dicit ei unus ex diſcipulis ipſius, Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer unus hic qui habet quinq; panes ordeaceos & duos piſces. ſed hæc qd ſunt inter tam multos? Dixit autē Ieſus: Facite ut homines diſcumbant. Erat aūt gramē multū in eo loco. Diſcubuerūt ergo uiri numero fermè quinquies mille. Accepit autē panes Ieſus, cumq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli uero diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus q̄ntū uolebat. Vt autē impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperfuerūt fragmēta ne qd pereat. Collegerunt ergo, & impleuerūt duodecim cophinos fragmētorū ex quinq; panibꝰ ordeaceis, quæ ſuperfuerāt his q comederant. Illi ergo homines cum uidiſſent qd Ieſus fecerat ſignū, dicebant: Hic eſt uere ꝓpheta ille qui uēturus eſt in mundū. Ieſus ergo cum cognouiſſet qd uenturi eſſent, ac rapturi ipſum ut facerent ipſum regē, ſeceſſit iterū in montē ipſe ſolus. At ubi iam ueſpera eſſet, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare. & conſcenſa naui, uenerunt traiecto mari ad oppidum Capernaum. Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos Ieſus. Mare autem uento magno flante intumeſcebat.

διήγειρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ιησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

μβ α * τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ιησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ιησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναούμ, ζητοῦντες τὸν ιησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ιησοῦς καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ιησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. * εἶπον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; * οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ

intumescebat. Cum remigassent ergo fermè stadia uigintiquinq; aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit, quod nauicula alia nõ esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & qđ nõ introisset cũ discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: Aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, posteaquam gratias egisset dominus: Cum ergo uidisset turba, quod Iesus nõ esset ibi neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas & uenerunt Capernaum, quærentes Iesum, & cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc uenisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis. hunc enim pater consignauit deus. Dixerũt ergo ad eum: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respõdit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nõ Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panem de cœlo uerum. Panis enim dei

est

ὅτι ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν δι-
δοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν. κύ-
με ριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. * Εἶ-
α πεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ,
καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώπο-
τε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ
μς οὐ πιστεύετε. * Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ,
ι πρός ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ
μζ μὴ ἐκβάλω ἔξω, * ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ
α οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλ-
λὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ
ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
μη * Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,
ι ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐ-
τὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν
μθ ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἐγόγγυζον οὖν οἱ
α Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλε-
γον. οὐχ οὗτός ἐστιν Ιησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡ-
μεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
ξ βέβηκα. * Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
ι τοῖς. Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύ-
ναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμ-
ψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐ-
τὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἐστι γεγραμμένον ἐν
τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδα-
κτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πα-
ξα τρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. * οὐχ ὅτι τὸν
γ πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ.
ξβ οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. * Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
ι γω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνι-
ξγ ον. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. * οἱ πατέ-
α ρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
ξδ ἀπέθανον, οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρα-
ι νοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ
ξε μὴ ἀποθάνῃ. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ
α τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου

τοῦ

est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, quod etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me, nō eiicio foras. Quia descendi de cœlo: ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo, qđ dixisset, ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, de cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis, & erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit â patre & didicit, uenit ad me, non quod patrem uiderit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternam. Ego sum panis ille uitæ. Patres uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc

pane,

τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.* ξ ε Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.* ξ ζ Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις.* ξ η ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;* ξ θ ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;* ο τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.* ο α τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσίν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν.* ο β ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν,* ο γ καὶ ἔλεγε. Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν.

Απεκρίθη

pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabant ergo Iudæi inter ſe, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem dare ad edendum? Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico uobis, niſi ederitis carnem filij hominis, & bibe ritis eius ſanguinem, non habetis uitam in uobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro enim mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Qui edit meã carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet & ego in illo. Sicut miſit me uiuẽs pater, ita & ego uiuo propter patrem: & qui ederit me, & ipſe uiuet propter me. Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit: non ſicut comederunt patres ueſtri manna, & mortui ſunt: Qui ederit hunc panem, uiuet in æternum. Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum. Multi ergo his auditis ex diſcipulis eius dixerunt: Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quod murmurarent de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis: Hoc uos offendit? Quid igitur ſi uideritis filium hominis aſcendentem eò ubi erat prius? Spiritus eſt qui uiuificat, caro nõ prodeſt quicq̃. Verba quæ ego loquor uobis, ſpiritus & uita ſunt. Sed ſunt quidam ex uobis qui nõ credunt. Nouerat enim ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis proditurus eſſet ipſum. Et dicebat: Propterea dixi uobis, quod nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo tempore multi diſcipulorum eius deſciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Num & uos uultis abire?

Reſpondit

οδ ' *Απεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς
τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου
ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκα
μεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
οε ' τος. * Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑ-
μᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν
εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμω
νος ἰσκαριώτου, οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν
παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα. καὶ με
ριεπάτει ὁ ιησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλι-
λαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπα-
τεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖ-
ναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνο
πηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν
ἰουδαίαν, ἵνα, καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσω-
σι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ ἐν κρυ-
πτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶ-
ναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον
εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. ὁ καιρὸς
ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
ρος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ
κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ
μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονη
ρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,
ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,
ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦ-
τα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ.
ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐ-
τὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς
ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν
τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ
γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄ-
χλοις, οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλ-
λοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.
οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ
τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς με-
σούσης, ἀνέβη ὁ ιησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδα-
σκε, καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς
οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; ἀπε-
κρίθη

EVANGELIVM

Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius dei uiui.
Respondit eis Iesus: Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Dicebat autem de Iuda Simonis Iscariota. Hic enim erat proditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

Versabat Iesus post hæc in Galilæa, VII
non enim uolebat in Iudæa uersari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autē in propinquo dies festus Iudæorū scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres ei⁹: Transi hinc, & uade in Iudæam, ut & discipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipse palam esse. Si hæc facis, declara teipsum mundo. Nam ne fratres quidē eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Temp⁹ meū nōdū adest, tēpus autē uestrū semp est paratū. Non potest mūdus odisse uos, me autē odit: quia ego testimoniū fero de illo, qđ opera eius mala sint. Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego nōdum ascendo ad festum hoc, quia meum tempus nondum impletū est. Hæc autē cum dixisset illis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderūt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam em̄ dicebant, bonus est: alij autē dicebant, nō, sed seducit turbam. Nemo tamē palam loquebat de illo ꝓpter metū Iudæorū. Cum autē iam dimidiū festi peractum esset, ascendit Iesus in templum ac docebat. Et mirabant Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cū nō didicerit? Re-

spon-dit

κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν. Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. * ἔκραξεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. * ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ * πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μὴ πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα. * καὶ ἀπέστειλαν οἱ φα

spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis uoluerit uoluntati eius obtemperare, cognoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autē quærit gloriā eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniustitia in illo non est. Nonne Moses dedit uobis legem, & tamen nemo ex uobis factis præstat legē? Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes, Quis te quærit interficere? Respondit Iesus, & dixit eis: Vnū opus feci, & omnes miramini. Propterea Moses dedit uobis circumcisionem: nō quia ex Mose sit, sed ex patribus. Et tamē in sabbato circumciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut nō soluatur lex Mosi, mihi indignamini, quod totum hominē sanum fecerim in sabbato? Nolite iudicare secundū aspectum, sed iusto iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitanis: Nonne hic est quē quærunt interficere? Atqui ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Num uere cognouerūt principes, hunc esse uere Christum? Sed hunc nouimus unde sit, Christus autē cum uenerit, nemo scit unde sit. Clamabat ergo Iesus in templo docens, ac dicēs: Et me nostis, & unde sim nostis, & à meipso non ueni, sed est uerax qui misit me, quē uos nō nouistis. Ego uero noui eū, quia ab ipo sum, & ille me misit. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo misit in illum manus, quia nondū uenerat hora eius. De turba autē multi crediderūt in eum, ac dicebant: Christus cum uenerit, num signa plura ædet ijs quæ hic ædidit? Audierūt pharisæi turbam murmurantē de illo hæc, & miserūt

οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα
πϊ πιάσωσιν αὐτόν. * Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς·
ι ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω
πα πρὸς τὸν πέμψαντά με. * ζητήσετέ με καὶ
ι οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγω, ὑμεῖς οὐ δύ
νασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυ-
τούς· ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς
οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν
τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδά-
σκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν
εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅ-
που εἰμὶ ἐγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Ἐν
δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱ-
στήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις δι
ψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων
εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ
τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελ
λον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔ-
πω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐ-
πω ἐδοξάσθη, * πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου
βκ ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν
ς ἀληθῶς προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐ-
γ στιν ὁ χριστός. * ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ
ς τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γρα
φὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ, καὶ
ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ, ὁ
δ χριστὸς ἔρχεται; * σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ
ἐγένετο δι' αὐτόν, * τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐ-
ε τῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐ-
π' αὐτὸν τὰς χεῖρας. * ἦλθον οἱ ὑπηρέται
ς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶ-
πον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐ-
τόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε
οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄν-
θρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρι-
σαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ
τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ
τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ
γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι.
λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυ-
κτὸς

pharisæi ac principes sacerdotum minis-
stros ut apprehenderẽt eum. Dixit ergo
eis Iesus: Adhuc pusillum temporis uo-
biscũ sum, & abeo ad eum qui me misit.
Quæretis me, nec inuenietis: & ubi ego
sum, eò uos non potestis uenire. Dixe-
runt ergo Iudæi inter sese: Quò hic itu-
rus est, quia nõ inueniemus eum? Num
in dispersionẽ gentium iturus est, & do-
cturus gentes? Quis est hic sermo quem
dixit, quæretis me, & non inuenietis: &
ubi ego sum, eò uos nõ potestis uenire?
In nouissimo autem die magno festi sta-
bat Iesus & clamabat, dicens: Si quis si-
tit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in
me sicut dicit scriptura, Flumina de uen-
tre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autem
dixit de spiritu, quem accepturi erant cre
dentes in ipsum. Nondum enim erat spi
ritus sanctus, quia Iesus nondum erat
glorificatus. Multi ergo de turba cum au
dissent hunc sermonem, dicebant: Hic
est uere propheta. Alij dicebant: Hic est
Christus. Quidam autẽ dicebant: Num
à Galilæa ueniet Christus? Nonne scri-
ptura dicit, quod ex semine Dauid, & de
Bethleem castello, ubi erat Dauid, ue-
niet Christus? Dissensio itaque orta est
in turba propter eum. Quidam autem
ex ipsis uolebant apprehendere eum,
sed nemo coniecit in eum manus. Ve-
nerunt ergo ministri ad pontifices &
pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare
non adduxistis illum? Responderunt
ministri: Nunquam sic locutus est ho-
mo, sicut hic homo. Responderunt ergo
eis pharisæi: Num & uos seducti estis?
Nunquis ex principib⁹ credidit in eum,
aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nõ
nouit legẽ, execrabiles sunt. Dicit Nico-
demus ad eos, is qui uenerat ad eum noc-

te,

κτὸς πρὸς ἀυτὸμ, εἷς ὢμ ἐξ ἀυτῶμ. μὴ ὁ νόμος ἡμῶμ κρίνει τὸμ ἄνθρωπον, ἐὰμ μὴ ἀκούσῃ παρ' ἀυτοῦ πρότερομ, καὶ γνῶ τί ποιεῖ; Απεκρίθησαμ, καὶ εἶπομ ἀυτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; Ερεύνησομ καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸμ οἶκομ ἀυτοῦ.

Ιησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶμ. ὄρθρου δὲ πάλιμ παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόμ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς ἀυτόμ, καὶ καθίσας ἐδίδασκεμ ἀυτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς ἀυτὸμ γυναῖκα ἐμ μοιχείᾳ κατα λαφθεῖσαμ, καὶ στήσαντες ἀυτὴμ ἐμ μέσῳ, λέγουσιμ ἀυτῷ. Διδάσκαλε, ἅυτη ἡ γυνὴ κατελήφθη ἐπ' ἀυτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐμ δὲ τῷ νόμῳ μωσῆς ἡμῖμ ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖμ τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγομ πειράζοντες ἀυτὸμ, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖμ ἀυτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγραφεμ εἰς τὴμ γῆμ. ὡς δὲ ἐπέμεμομ ἐρωτῶντες ἀυτὸμ, καὶ ἀνακύψας, εἶπε πρὸς ἀυτούς. ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶμ πρῶτος τὴμ λίθομ ἐπ' ἀυτῷ βαλέτω. καὶ πάλιμ κατακύψας ἔγραφεμ εἰς τὴμ γῆμ. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξήρχοντο εἷς καθεὶς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρωμ, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐμ μέσῳ ἑστῶσα. Ανακύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴμ τῆς γυναικὸς, εἶπεμ ἀυτῇ. ἡ γυνή, ποῦ εἰσὶμ ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεμ; ἡ δὲ εἶπεμ. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιμ οὖμ ὁ ἰησοῦς ἀυτοῖς ἐλάλησε, λέγωμ. Εγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὁ ἀκολουθῶμ ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐμ τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπομ οὖμ ἀυτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτῆ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιμ ἀληθής. Απεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεμ ἀυτοῖς. κἂμ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιμ ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεμ ἦλθομ, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε

cte, qui unus erat de numero eorũ: Num lex noſtra iudicat hominẽ, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderũt, & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare & uide, qđ à Galilæa propheta nõ ſurrexerit. Et profectus eſt unuſquiſq; in domũ ſuam.

VIII

Ieſus autẽ perrexit in montẽ oliuarũ, & diluculo iterũ uenit in templum, cunctuſq; populus uenit ad eum, & ſedens docebat eos. Adducunt autem ad eum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & cũ ſtatuiſſent eã in medio, dicunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio. In lege autem Moſes præcepit nobis ut huiuſmodi lapidarent. Tu ergo quid dicis? Hoc autẽ dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum. Ieſus autẽ inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Cum ergo perſeuerarent interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui ueſtrũ immunis eſt à peccato, primus in illam lapidẽ iaciat. Et iterũ ſe inclinans ſcribebat in terra. Audientes autẽ hæc ſingulatim alius poſt aliũ exibant, initio facto à ſenioribus, & relictus eſt ſolus Ieſus, ac mulier in medio ſtans. Cũ autẽ erexiſſet ſe Ieſus, & neminẽ uideret præter mulierẽ, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te cõdẽnauit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autẽ Ieſus: Nec ego te cõdẽno. Vade, & poſthac ne peccaueris. Iterũ ergo Ieſus locutꝰ eſt eis, dicẽs: Ego ſum lux mũdi. Qui ſequitur me, nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ uitæ. Dixerũt ergo ei phariſæi: Tu de teipſo teſtaris, teſtimonium tuũ non eſt uerũ. Reſpõdit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeam de meipſo, uerũ eſt teſtimoniũ meum, quia ſcio unde ueni, & quò uado. uos autem

οἶδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.
ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω
οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ
ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐ-
γὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νό
μῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀν/
θρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι
ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ πε-
ρὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν
αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; * Ἀπεκρίθη Ιη-
σοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου.
εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν.
* ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ιησοῦς ἐν τῷ
γαζοφυλακείῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ
οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ
ὥρα αὐτου. * Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς.
ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρ
τίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω,
ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδ
αῖοι, μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅπου
ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐ-
στέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τού-
του. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι
ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑ-
μῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑ-
μῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρί
νειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν. κἀγὼ
ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κό-
σμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔ-
λεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, ὅταν ὑψώ-
σητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι
ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ
καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λα-
λῶ. καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀ-
φῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ
αὐτῷ, ποιῶ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ
Ιησοῦς

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenq; : porrò & si iudicem ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater. Quin & in lege uestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium fero de me ipso, & testimonium fert de me qui misit me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neq; me nostis, neq; patrē meum. Si me nouissetis, & patrē meum nouissetis. Hæc uerba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum uenerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quæretis me, & in peccato uestro moriemini. quò ego uado, uos non potestis uenire. Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum, quia dicit: quò ego uado, uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quod moriemini in peccatis uestris. *Si* enim nō credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis uestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis qđ & loquor uobis. Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudicē, sed qui me misit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mūdo. Non cognouerūt, qđ de patre eis locutus esset. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis qđ ego sim, & à meipso faciam nihil: sed ita ut docuit me pater, hæc loquar. Et qui me misit, mecū est. Nō reliquit me solū pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquēte multi crediderunt in eū. Dicebat ergo

Iesus

Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς

οὐ

Iesus ad eos qui crediderant ipsi Iudæos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberos reddet uos. Respondérunt ei: Semen Abrahæ sumus, neque cuiq; seruiuimus unquam. quomodo tu dicis, liberi reddemini? Respondit eis Iesus: Amen amen dico uobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo uos filius liberos reddiderit, uere liberi estis. Scio qd semen Abrahæ sitis. Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos quod uidistis apud patrem uestrum, facitis. Respondérunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui à deo. hoc Abraham nō fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaq; ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi & ueni. Neq; enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desyderijs patris uestri uultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, atq; eius rei pater. Ego autem quia ueritatē dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos

οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo nō estis. Responderūt ergo Iudæi, & dixerūt ei: Nōne bene dicimus nos, qđ Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia affecistis me. Ego autem non quæro gloriā meam: est qui quærat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē nō uidebit in æternum. Dixerūt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmoniū habeas. Abrahā mortuus est & pphetæ, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, nō gustabit mortē in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quē uos dicitis deum uestrū esse, & tamē nō cognouistis eum, ego autē noui eum. Et si dixero, qđ nō nouerim eum, ero similis uestri mēdax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atq; gauisus est. Dixerūt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, anteq; Abraham esset ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerent in eū. Iesus autē abscondit se, & exiuit è templo. IX Et præteriēs Iesus uidit hominē cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eius, ut cæcus nasceret? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est.

ἐσίμ. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πτωχὸς ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ

est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ, quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, hic est: alij rursus, similis est ei. Ille dicebat, ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait, nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ædere? Et dissensio erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset & uisum recepisset, donec uocauerunt parentes eius qui uisum receperat. & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius uester, quē uos dicitis cæcum natum esse? Quomodo ergo nunc uidet? Respōderūt eis parētes ei⁹, &

καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡ-
μῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, πῶς δὲ νῦν
βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ὑμεῖς οὐκ οἴδαμεν, αὐτὸς ἡλικί-
αν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὑτοῦ λα-
λήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦν-
το τοὺς ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθεντο οἱ ἰουδαῖοι,
ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυ-
νάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ
εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐ-
φώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς
ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ
θεῷ, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος
ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶ-
πεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι
τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πά-
λιν, τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς
ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν
ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀ-
κούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ
γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον,
σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως
ἐσμὲν μαθηταὶ, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μωσῇ
ἐλάλησεν ὁ θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πό-
θεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑ-
μεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου
τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτω-
λῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσε-
βὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις
ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν
οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐ-
δέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρ-
τίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡ-
μᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ ἰη-
σοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐ-
τὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς
ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐ-
τῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν
μετά

& dixerũt: Scimus quod hic est filius no-
ster, & quod cæcus natus est, quomodo
autẽ nunc uideat, nescimus: aut quis eius
aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse æta-
tem habet, ipsum interrogate, ipse de se
loquetur. Hæc dixerunt parẽtes eius, qd̃
timerent Iudæos. Iam enim conspiraue-
rant Iudæi: ut si quis eum confiteret̃ esse
Christum, è synagoga eijceretur. Pro-
pterea parentes eius dixerunt, ætatẽ ha-
bet, ipsum interrogate. Vocauerũt ergo
rursum hominem, qui fuerat cæcus, &
dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos sci-
mus, quod hic homo peccator est. Re-
spondit ergo ille, & dixit: An peccator sit
nescio, unũ scio, quod cæcus cum essem,
nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum:
Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi
oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam,
nec audistis: Cur iterum uultis audire?
Num & uos uultis discipuli eius fieri?
Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu
discipulus illius esto, nos autem Mosi di-
scipuli sumus. Nos scimus, quod Mosi
locutus est deus, hunc autem nescimus
unde sit. Respondit ille homo, & dixit
eis: In hoc enim mirabile quiddam est,
quod uos nesciatis unde sit, & tamẽ ape-
ruit meos oculos. Scimus autẽ, quod pec-
catores deus nõ audit, sed si quis dei cul-
tor est, & uoluntati ipsius obtemperat,
hunc audit: À sæculo non est auditũ, qd̃
quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset
hic à deo, nõ potuisset facere quicq̃. Re-
spõderũt & dixerũt ei: In peccatis natus
es totus, & tu doces nos? Et eiecerũt eum
foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eum
foras, cumq̃ inuenisset eum, dixit ei: Tu
credis in filiũ dei? Respondit ille & dixit:
Quis est domine, ut credam in eum? Et
dixit ei Iesus: Et uidisti eũ, & qui loquit̃
tecum

μετά σϑ, ἐκεῖνός ἐϛιν. ὁ δὲ ἔφη, πιϛεύω κύ-
ριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ ιη-
σοῦς. Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον
ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ
βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ
τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ
εἶπον αὐτῷ. Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; Εἶ-
πεν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴ-
χετε ἁμαρτίαν. Νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπο-
μεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύ-
ρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀνα
βαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐϛὶν καὶ
λῃϛής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποι-
μήν ἐϛι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοί
γει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ
τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει
αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμ
προσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ
ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλο-
τρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται
ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν
φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς
ὁ ιησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐ-
λάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ιη-
σοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι
ἡ θύρα τῶν προβάτων, πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ
ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκου-
σαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι'
ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσε-
ται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης
οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπο-
λέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισ-
σὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ
ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ
τῶν προβάτων, ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποι
μήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ
τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβα
τα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ
σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει,
ὅτι μισθωτός ἐϛιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν
προβάτων

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domi-
ne. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In
iudicium ego in hunc mundum ueni: ut
qui non uident, uideant: & qui uident,
cæci fiant. Et audierunt quidam ex pha-
risæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerũt
ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis
Iesus: Si cæci essetis, non haberetis pec-
catum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcir-
co peccatum uestrum manet.

Amen amen dico uobis: qui non x
intrat per ostium in stabulum ouium,
sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.
Qui autem intrat per ostium, pastor est
ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uo-
cem eius audiunt. Et proprias oues uo-
cat nominatim, & educit eas. Et cum pro
prias oues emiserit, ante eas uadit, &
oues illum sequuntur, quia nouerunt uo
cem eius. Alienum autem non sequent̃,
sed effugient ab eo, quia non nouerunt
uocem alienorũ. Hoc prouerbium dixit
eis Iesus, illi autẽ non cognouerunt, quæ
essent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis
iterum Iesus: Amen amen dico uobis,
ego sum ostium ouium. Omnes quot-
quot ante me uenerunt, fures sunt & la-
trones, sed non audierunt eos oues. Ego
sum ostium, per me si quis introierit,
seruabitur, & ingredietur, & egredietur,
& pascua inueniet. Fur non uenit, nisi
ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni
ut uitam habeant, & abundantius ha-
beant. Ego sum pastor ille bonus. Bo-
nus pastor animam suam dat pro oui-
bus. Mercenarius autem, & qui non
est pastor, cuius non sunt oues pro-
priæ, uidet lupum uenientem, ac deserit
oues, fugitq;, & lupus rapit ac dispер-
git oues. Mercenarius autem fugit, quia
mercenarius est, & oues non sunt illi

curæ

προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ
γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαί ὑπὸ τῶν
ἐμῶν. * καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ
γινώσκω τὸν πατέρα, * καὶ τὴν ψυχήν μου
τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. * καὶ ἄλλα πρό
βατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης.
κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου
ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποι
μήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ
τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐ
τήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ
τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖ
ναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν
αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
πατρός μου. Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν
τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλε
γον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Δαιμόνιον ἔχει, καὶ
μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον. ταῦ
τα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ
δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀ
νοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύ
μοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰη
σοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος.
Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον
αὐτῷ. ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ
σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρί
θη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύε
τε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλ
λ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προ
βάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρό
βατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γι
νώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζω
ὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλων
ται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ
ἐκ τῆς χειρός μου. Ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ
μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύνα
ται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου.
Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάσασαν οὖν
πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν
αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ
ἔργα

curæ. Ego sum pastor ille bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrẽ, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. Illas quoque oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile, unus pastor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo rursus sumendi eam. hoc mandatum accepi à patre meo. Dissensio igitur iterum facta est inter Iudæos, propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmoniũ habet, & insanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non sunt dæmonium habentis. Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire? Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat. & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Circumderunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousq; animam nostram suspendis? Si tu es Christus, dic nobis ingenue. Respondit eis Iesus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium reddunt de me. Sed uos nó creditis, quia nõ estis ex ouibus meis, quẽadmodũ dicebam uobis: Oues meæ uocẽ meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequunt̃ me, & ego uitã æternã do eis, nec peribunt in æternum, neq; rapiet eas q̃sqũ de manu mea. Pater me⁹ qui dedit mihi, maior om̃ib⁹ est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus. Sustulerunt ergo rursum lapides Iudæi, ut lapidarẽt eum. Respondit eis Iesus: Multa bona opera

ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργων λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. *ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ, *καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ιησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ιησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν

opera ostendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Responderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonũ opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam: & quia tu homo cum sis, facis teipsum deum. Respõdit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege uestra, ego dixi, dñi estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & nõ potest solui scriptura de eo, quem pater sanctificauit & misit in mundum, Vos dicitis me blasphemare, quia dixerim, filius dei sum? Si nõ facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & si mihi nõ credatis, operibꝰ credite, ut cognoscatis & credatis, quod pater in me est, & ego in eo. Quærebant iterũ eum apprehendere, & exiuit de manu eorũ, & abiit iterum trans Iordanem in eum locum, ubi fuerat Ioannes baptizans primum, mansitq; illic. Et multi uenerũt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidẽ signũ ædidit nullum. Omnia autẽ quæcũq; dixit Ioannes de hoc, uera erant, & crediderũt multi illic in eum.

Aegrotabat autẽ quidam nomine Lazarus Bethanien sis à castello Mariæ & Marthæ huius sororis. Maria autẽ erat ea quæ unxit dñm unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miserũt ergo sorores eiꝰ ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Iesus, dixit: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autẽ Iesus Martham & sororẽ eius & Lazarũ. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidẽ tẽporis mansit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde post hoc dicit discipulis: Eamus in Iudæam iterũ. Dicunt ei discipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, &

XI

Bethania, domus laudis et tristitiæ, misera humanæ sortem ob gloriosæ argüit, Syr. 9

Subject Ratio:

Lazarus, & amicus, Christi, non debet morbis affligi? Rh. Progressiones de rebus peralib. ff. hypothetice, quod bab. bu. Progressiõs à fine bi Lazari, ff. gloria Dei.

t iterũ

πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Απεκρίθη ὁ Ιησοῦς· οὐχὶ
δώδεκα εἰσὶν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περι-
πατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς
τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περιπα
τῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ
ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο
λέγει αὐτοῖς. Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοί-
μηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐ-
τόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. κύριε, εἰ
κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ιησοῦς
περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι
περὶ κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς παῤῥησίᾳ. Λάζαρος
ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύ-
σητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς
αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυ-
μος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς
ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ελθὼν οὖν ὁ
Ιησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχον-
τα ἐν τῷ μνημείῳ. Ην δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν
Ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκα
πέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύ
θεισαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν,
ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελ-
φοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ
Ιησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Μαρία δὲ
ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. Εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα
πρὸς τὸν Ιησοῦν. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός
μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι
ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέ-
γει αὐτῇ ὁ Ιησοῦς. ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.
Λέγει αὐτῷ Μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν
τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐ-
τῇ ὁ Ιησοῦς. Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.
ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ
πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθά-
νῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐ-
τῷ. Ναὶ κύριε. Ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ
Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχό-
μενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώ-
νησε Μαρίαμ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰ-
ποῦσα

iterum uadis illuc? Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi uidet. Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dor mit, sed uado ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione somni diceret. Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit quod Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quod quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quod resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiã domine. Ego credo, qđ tu sis Christus ille filius dei, qui in mundum uenturus erat. Et cũ hæc dixisset, abijt & uocauit Mariam sororẽ suam clanculum dicens:

πᾶσα

πουσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε.
ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχε-
ται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς
εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι τόπῳ, ὅπου
ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι
οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυ-
θούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν μαρίαμ, ὅτι
ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν
αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον,
ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου
ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ
πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς
ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς
οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συ-
νελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβρι-
μήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν,
καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν
αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰη-
σοῦς. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει
αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἠδύνα
το οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυ
φλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ,
ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ
λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ ἰησοῦς.
ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ
τεθνηκότος μάρθα. κύριε, ἤδη ὄζει, τε-
ταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.
οὐκ εἶπον σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δό
ξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τε-
θνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ
σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάν
τοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν
περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ
με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ με-
γάλῃ ἐκραύγασε. λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ
ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας
καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σου
δαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ
οὖν

cens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non dum autem uenerat Iesus in castellum, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabantur eam: cum uidissent Mariam, quod cito surrexisset & exisset, secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumẽtum, ut ploret ibi. Maria ergo cum uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam plorantem, & Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomõ amabat eum. Quidam autẽ ex ipsis dixerũt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine, iam olet, quatriduanus est emũ. Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quod si credideris, uisura esses gloriã dei? Sustulerunt ergo lapidẽ à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autẽ attollens sursum oculos, dixit: Pater, gratias ago tibi, qm̃ audisti me. Ego autẽ sciebã, qd̃ semper me audis, sed ꝓpter turbam quæ circũstat dixi, ut credant, qd̃ tu me miseris. Atq; hæc cum dixisset, uoce magna clamauit: Lazare, ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habẽs reuinctos fascijs sepulchralib⁹, & facies illi⁹ sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi

οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μα-
ρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ιησοῦς,
ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀ-
πῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον
αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ Ιησοῦς. συνήγαγον οὖν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ
ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕ-
τως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ
ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ
αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ
ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐ-
δέν, οὐ δὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν,
ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,
καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ
ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν
τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελ-
λεν ὁ Ιησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους,
καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ
τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συ-
ϛε δ ναγάγῃ εἰς ἕν. * Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας
συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐ-
τόν. Ιησοῦς οὖν οὐκ ἔτι παῤῥησίᾳ περιεπά-
τει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν
εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραΐμ
λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ
ϛϛ α τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα
τῶν ἰουδαίων, * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱε-
ϛζ ι ροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα
ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν Ιησοῦν,
καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστη-
κότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν
ἑορτήν; ἐδεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ
ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Ο οὖν Ιησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα
ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τε-
ϛη α θνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. * Ἐποίησαν
οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει.
Ο δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.

Η οὖν

ergo ex Iudæis qui uenerãt ad Mariam, & uiderant quæ fecisset Iesus, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipsis abierunt ad pharisæos, & dixerunt eis, quæ fecisset Iesus. Congregauerunt ergo pontifices & pharisæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa ædit? Si permiserimus eum sic, omnes credent in eum. Venientque Rhomani, & tollent tum locum nostrũ, tum gentem. Vnus autem ex ipsis Caiaphas nomine, cum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec perpenditis, quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac nõ tota gens pereat. Hoc autẽ à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, uaticinatus est, quod Iesus moriturus esset pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios dei qui erant dispersi, congregaret in unum. Ab illo ergo die consultabant inuicẽ, ut interficerent eum. Iesus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephraim, & ibi uersabatur cum discipulis suis. Instabat autem pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam è regione ante pascha, ut purificarent se. Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur inter se in templo stantes. Quid uidetur uobis, quod non uenerit ad diem festum? Dederant autem pontifices & pharisæi præceptum: ut si quis cognouisset ubi esset indicaret, ut comprehenderent eum. Iesus ergo ante sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi XII
Lazarus fuerat mortuus, quẽ suscitauit à mortuis. Fecerunt autẽ ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus uero unꝰ erat de numero discumbentium cum eo.

Maria

Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου ιβ
πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ
Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς
πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθη- ιγ
τῶν αὐτοῦ, Ἰούδας σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλ
λων αὐτὸν παραδιδόναι· Διὰ τί τοῦτο τὸ μύ
ρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ
ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ
τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης
ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ
λόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς. Ἄφες
αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου
τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε
τε. * Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ζθ'
ὅτι ἐκεῖ ἐστί. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μό
νον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγει
ρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ι
ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολ
λοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπί
στευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. * Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πο ζα'
λὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι
ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον
τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑ-
πάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. Ὡσαννά, Εὐλο
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. * Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνά ιδ
ριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστὶ γεγραμ
μένον. Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών, ἰδοὺ ὁ βα
σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον
ὄνου. * Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ ιε
αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς,
τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γε-
γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ε-
μαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε
τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ
ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπῆ
ντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ
τὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρι-
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ
ὠφελεῖτε

Maria ergo accepit libram unguẽti nardi pistícæ preciosæ, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis, domus autẽ impleta est ex odore unguenti. Dicit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Simonis Iscariotes, qui erat eũ prodituru: Quare hoc unguentũ nõ uenijt trecentis denarijs & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ essent, sed quia fur erat, ac marsupium habebat, eaq; quæ mittebantur, portabat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes enim semper habetis uobiscũ, me uero non semper habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quod illic esset. & uenerunt nõ propter Iesum tantum, sed ut Lazarum quoq; uiderent, quem suscitauerat à mortuis. Consultabant autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum. Postero die turba multa quæ uenerat ad diem festum, cum audissent qđ ueniret Iesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarũ, & processerũt obuiam ei, & clamabant: Hos anna, benedictus qui uenit in nomine domini rex Israël. Nactus autẽ Iesus asellam sedit super eam, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus uenit sedens super pullum asinæ. Hæc autẽ non cognouerunt discipuli eius primũ, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, quod hæc essent scripta de eo, & qđ hæc fecissent ei. Testabat igitur turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum uocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis: Propterea & obuiã uenit ei turba, qđ audierant eum ædidisse hoc signum. Pharisæi ergo dixerũt inter se: Videtis quod nihil

ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀνα- ιε
βαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορ-
τῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ
βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐ-
τὸν, λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰ-
δεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀν
δρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος
λέγουσι τῷ ἰησοῦ. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρί- ϛγ
νατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δο ϛδ
ξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. * ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν
εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν ϛε
δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. * ὁ φιλῶν γ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μι-
σῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ,
εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. * ἐὰν ἐ- ϛϛ
μοὶ διακονῇ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται.
καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ
πατήρ. * νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ ϛζ
τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύ- δ
της. * ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ϛη
ταύτην. πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν
οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πά-
λιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού-
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε-
γον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω-
νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ
κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τού-
του ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ
τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦ-
το δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελ-
λεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος.
ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χρι-
στὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις,
δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν
οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν
ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
σκοτία

proficitis? Ecce mundus post eum abijt. Erant autem quidam Græci ex his qui ascenderant, ut adorarent in festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, uolumus Iesum uidere. Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rursum & Philippus dicunt Iesu. Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora ut glorificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti deiectum in terrā mortuū fuerit, ipsum solum manet. Si uero mortuum fuerit, multū fructum affert. Qui amat animā suam, perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternā custodiet eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, cohonestabit eum pater. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, seruato me ex hora hac. Sed propterea ueni in horam hanc. Pater, illustra nomē tuum. Venit ergo uox de cœlo, dicens: Et illustraui, & rursus illustrabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus est. Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc uox uenit, sed ꝓpter uos. Nunc iudiciū est mundi huius. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, oīes traham ad meipsum. Hoc autē dicebat, significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quod Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis Iesus: Adhuc ad breue tempus lumē uobiscū est. Ambulate donec lucem habetis, ne uos

tenebræ

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. ☩ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα γένησθε φωτὸς υἱοί. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ☩ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; * Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας, πεπώρωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, ☩ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. * ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. * ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. ☩ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, ☩ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Cum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum: ut sermo Hesaiæ ꝓphetæ impleret quē dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Hesaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertant & sanem eos. Hæc dixit Hesaias, quando uidit gloriam eius, & locutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos non confitebantur, ne è synagoga eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominū magis quam gloriam dei. Iesus autem damauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non crediderit, ego nō iudico eum. Non enim ueni ut iudicem mundum, sed ut seruem mundum. Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex meipso non sum locutus. sed qui misit me pater, ipse mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quod mandatū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

XIII Ante festum autē paschæ sciens Iesus, quod uenisset hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos qui erant in mūdo, usq; ad finem dilexit

ριγ αὐτός. * Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διάβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῶ, * εἰδὼς ὁ ΙΗΣΟΥΣ, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη ΙΗΣΟΥΣ καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ πέτρος. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ΙΗΣΟΥΣ. ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ ΙΗΣΟΥΣ. ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀναπεσών, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετέ τί πεποίηκα ὑμῖν; * ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. * Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. * οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω

eos. Et cœna facta, cum diabolus iam im misisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ, ut proderet eum, sciens Iesus qđ omnia dedisset sibi pater in manus, & qđ à deo exisset, & ad deum iret, surgit à cœna, & ponit uestimenta: & cum accepisset linteum, præcinxit se. Deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonẽ Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Respõdit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nunc, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habes partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non opus habet nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Et uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim, quis nam esset qui proderet se, propterea dixit: nó estis mundi omnes. Postquam ergo lauisset pedes eorum, receptisq; uestibus suis accubuisset, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me magistrum ac dominum, & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes uestros dominus & magister, uos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes. Exemplum enim præbui uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Amen amen dico uobis, nó est seruus maior domino suo, neque legatus maior est eo qui legauit ipsum. Si hæc nouistis, beati estis si feceritis ea. Non de omnibus uobis loquor, ego scio quos elegerim. Sed ut adimpleatur scriptura: Qui edit mecum panem, sustulit aduersum me calcaneum suum. Nunc

dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, * ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀποροῦμενοι περὶ τίνος λέγει. * Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ. Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. * καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀγόρασον, ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος. Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

ὅπου

dico uobis priusq; fiat: ut cū factum fuerit, credatis, qđ ego sim. Amen amē dico uobis, qui recipit quēcunq; miſero, me recipit. Qui autē me recipit, recipit eum qui me miſit. Cū hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & teſtatus eſt, dixitq; : Amen amen dico uobis, qđ unus ex uobis proditurus eſt me. Aſpiciebāt ergo ſe inuicē diſcipuli, hæſitantes de quo diceret. Erat autē unus ex diſcipulis Ieſu recumbēs in ſinu ipſius, nimirū is quē diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut ſciſcitaretur, quis eſſet de quo loqueret. Itaq; cum recubuiſſet ille ſuper pectus Ieſu, dicit ei: Domine, quis eſt? Reſpōdet Ieſus: Ille eſt, cui ego intinctum panē porrexero. Et cum intinxiſſet panē, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt offulam ingreſſus eſt in eum ſatanas. Dicit igitur ei Ieſus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo intelligebat diſcumbētiū ad quid dixiſſet ei. Quidam em̄ putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtū, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepiſſet ille offulam, exiuit continuo. Erat autē nox. Cum ergo exiſſet, dixit Ieſus: Nunc glorificatus eſt filiꝰ hominis, & deus glorificatꝰ eſt per eum. Si deus glorificatus eſt per eum, & deus glorificabit eum per ſe, & continuo glorificabit eum. Filioli, adhuc pauliſper uobiſcum ſum. Quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos non poteſtis uenire: ita & uobis dico nunc. Præceptū nouum do uobis, ut diligatis inuicem, ſicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicē. In hoc cognoſcent omnes, quod diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem habueritis inter uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò uadis? Reſpōdit ei Ieſus:

Quò

οπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. ρκε α * Λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

ρκζ ι * καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ θωμᾶς. κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ φίλιππος. κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμὶ, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. εἰ δὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. ρκη δ * καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν

Quò ego uado, non potes me nunc sequi, sequêris autem postea. Dicit ei Petrus: Domine, quare nó possum te sequi nunc? Animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantet gallus, donec ter me negaueris.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor uestrum. Creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem uobis, uado paraturus uobis locum. Et si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad meipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis: Et quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò uadis. Et quomodo possumus uiam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum uia, & ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis. Et nunc cognoscitis eum, & uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre sim, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in patre sim, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet, quia ego ad patrem uado. Et quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium.

XIIII

Si

Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μείνῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. * ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. * λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ, * καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. * ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν

Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quod ego sim in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis apud uos manens. Paracletus autem ille qui est spiritus sanctus, quem spiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neque formidet. Audistis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq; qđ dixerim, uado ad patrē, quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis

ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πι-
στεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν.
ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ
ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσ-
μος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς
ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρε-
σθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πα-
τήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐ-
μοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ
καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα
καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν
λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί,
κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται
καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ
ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ
μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλή-
ματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗ-
τος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ
οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν, ἐάν μή τις μείνῃ
ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξη-
ράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλ-
λουσι, καὶ καίεται. * Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, ρλγ̄
καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέ- δ
λητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * Ἐν τού- ρλδ̄
τῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολ- ι
λὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. κα-
θὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα
ὑμᾶς. Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς
ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ
μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου
τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦ-
τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑ-
μῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη
ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ρλε̄
καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. * Μείζονα ταύτης ἀ- δ
γάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ρλϛ̄
θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. * Ὑμεῖς φίλοι μού ι
ἐστέ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.
οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ
οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα
φίλους

uobis priusq; fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscum. Venit em̄ princeps mūdi huius, & in me nō habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quod diligo patrem, & sicut mandatū dedit mihi pater, sic facio. Surgite eamus hinc.

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnē palmitē in me nō ferentē fructum tollit, & omnē qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorem afferat. Iam uos mundi estis propter sermonē, quē locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructū multū: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō manserit, eiectus est foras sicut palmes & exaruit: & colligunt eos, & in ignem cōiiciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis maneat, & gaudium uestrū impleat. Hoc est præceptū meū, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, ut quis animā suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcunq; ego præcipio uobis. Nō posthac uos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autē dixi amicos,

φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ιζ ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.

* ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦτα δὲ

amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos: & constitui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat, ut quicquid petieritis patrem sub nomine meo, det uobis. Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mũdus uos odit, scitis quod me prius ꝯ uos odio habuerit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum est, diligeret. Quia uero de mundo non estis, sed ego selegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis mei, quẽ ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt, & uestrũ seruabunt. Sed hæc omnia faciẽt uobis ꝓpter nomẽ meum, quia nõ nouerunt eum qui misit me. Si non uenissem & locutus fuissem eis, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ nõ habẽt qd' prætexãt peccato suo. Qui me odit, is & patrẽ meum odit. Si opera nõ fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ & uiderũt & oderũt, nõ solũ me, uerũetiã patrẽ meũ. Sed hoc accidit ut compleat' sermo, qui in lege eorũ scriptus est: Odio habuerunt me gratis. Cum autẽ uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, spiritus ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et uos testes estis, quia ab initio mecum estis.

Hæc locutus sum uobis, ut ne quid offendamini. Alienos à synagogis facient uos. Sed ueniet tẽpus, ut quisquis interficiat uos, uideat' cultum præstare deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerũt patrem neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit tẽpus illud, reminiscamini eorũ, qd' ego dixerim uobis. Hæc

XVI

u autẽ

δὲ ὑμῖν ἀξ ἀρχῆς ὁυκ ἔιπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμλω. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις. ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. Περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με. Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι. * διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν

autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram. Nunc autē uado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me quò uadam. Sed quia hæc locutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si eñ nō abiero, consolator ille non ueniet ad uos. Sin autē abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit ille, arguet mundū de peccato, & de iusticia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iusticia uero, quia ad patrē uado, & posthac nō uidetis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Ad hæc, multa habeo quæ uobis dicam, sed nō potestis portare nunc. Cū autē uenerit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnē ueritatē. Non eñ loquet' à semetipso, sed quæcūq; audierit, loquet', & quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Omnia quæcūq; habet pater, mea sunt. Propterea dixi, qđ de meo accipiet & annūciabit uobis. Pusillum, & non uidetis me, & iterū pusillū, & uidebitis me, quia uado ad patrē. Dixerūt ergo quidā ex discipulis eius inter se: Quid est hoc, qđ dicit nobis, pusillū & nō uidetis me, & rursus pusillū & uidebitis me, & quia uado ad patrē? Dicebāt ergo: Quid est hoc, qđ dicit, pusillū? Nescimus qd loquat'. Cognouit autē Iesus, qđ uellent se interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, qđ dixi, pusillū & nō uidetis me, & iterū pusillum & uidebitis me. Amen amē dico uobis, plorabitis & lamētabimini uos, mundus cōtra gaudebit. Vos autem mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia

ἦλθεν

uenit

ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ, ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ ἔδω-

κας

uenit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis. sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amē dico uobis, quæcunq; petieritis patrē sub nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petistis quicquam sub nomine meo. Petite, & accipietis: ut gaudium uestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar uobis, sed palam de patre meo annunciabo uobis, In illo die sub nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogaturus sim patrem pro uobis, Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis. & credidistis, quod à deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te interroget, Per hoc credimus, quod à deo existi. Respondit eis Iesus: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, meq; solum relinquatis. & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum.

XVII Hæc locutus est Iesus, & sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot de-

καις ἀυτῷ, δώσῃ ἀυτοῖς ζωὴν αἰώνιον, ἄυτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ιησοῦν χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σού εἰσιν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

disti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum, deum uerum, & quē misisti, Iesum Christum. Ego te glorificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipsum gloria, quā habui, priusquam hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæcūq; dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperūt, & cognouerūt uere, quod à te exiui: & crediderūt, quod tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non p mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos. Cum essem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit nisi filius ille perditus, ut scriptura compleretur. Nunc autē ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos è mūdo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego nō sum de mūdo. Sanctifica eos per ueritatē tuā. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mūdū, & p eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueritatem.

θείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

ρμδ α

Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τοῦ κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

ρμε ι

Ἤδει δὲ καὶ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

ρμς α

Ὁ οὖν ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.

ρμζ ι

ρμη α

ρμθ ι

Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν

tatem. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ijs, qui crediturí sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus qđ tu me miseris, & ego gloriã quã dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint cõsummatí in unum, & ut cognoscat mundus, quod tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubí sum ego, & illi sint mecũ: ut uideant gloriã meam, quã dedisti mihi, quia dilexisti me ante cõditũ mundũ. Pater iuste, & mũdus te non cognouit: ego autẽ te cognouí, & hi cognouerũt, qđ tu me miseris. Et notum feci eis nomẽ tuũ, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Hæc cũ dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentẽ cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & à pontificibus ac pharisæis ministros, uenit illuc cum laternis ac facibus & armis. Iesus itaque sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quem quæritis? Respõderunt ei: Iesum Nazarenũ. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terrã. Iterum ergo interrogauit eos: Quẽ quæritis? Illi autẽ dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi uobis, qđ ego sim: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Vt compleretur sermo quem dixerat: Ex ijs quos dedisti mihi, non perdidi

XVIII

ρξ̄ α ἀυτῶν ὀυδένα. * Σίμων οὖν πέτρος ἔχων
μάχαιραν, ἥλκυσεν ἀυτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τῆς
ἀρχϊερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν ἀυτοῦ τὸ ὠτί-
ον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος.
ρξ̄α α * Εἶπεν οὖν ὁ Ιησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μά-
χαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέ-
ρξ̄β α δωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω ἀυτό; * Η οὖν
σπείρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν
ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ιησοῦν, καὶ ἔδησαν
ρξ̄γ ι ἀυτὸν, * καὶ ἀπήγαγον ἀυτὸν πρὸς ἄνναν πρῶ-
τον. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχϊε-
ρεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμ-
βουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄν-
ρξ̄δ δ θρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. * Ηκολού-
θει δὲ τῷ Ιησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ἄλλος
ρξ̄ε ι μαθητής. * Ο δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνω-
στὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ιησοῦ εἰς
ρξ̄ς α τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχϊερέως. * ὁ δὲ πέτρος ἐστή-
κει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. * Εξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς
ρξ̄ζ ι ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ εἶπε τῇ
ρξ̄η α θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. * Λέγει
οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;
ρξ̄θ ι Λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. * Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦ-
λοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες,
ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ην δὲ μετ' αὐ-
τῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ο οὖν
ἀρχϊερεὺς ἠρώτησε τὸν Ιησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
ρο̄ α ἀυτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς ἀυτοῦ. * Απεκρίθη
ἀυτῷ ὁ Ιησοῦς. Εγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ
κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγω-
γῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συ-
ρο̄α ι νέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. * Τί
με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας
τί ἐλάλησα ἀυτοῖς, ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον
ρο̄β α ἐγώ. * Ταῦτα δὲ ἀυτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπη-
ρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ιησοῦ,
ρο̄γ ι εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχϊερεῖ; * Απε-
κρίθη ἀυτῷ ὁ Ιησοῦς. Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρ-
τύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέ-
ρο̄δ α ρεις; * Απέστειλεν ἀυτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον
πρὸς

quenq̃. Simon ergo Petrus cũ haberet gladiũ, eduxit eum, & percussit põtificis seruũ, & abscidit auriculam eius dextrã. Erat autem nomẽ seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladiũ tuum in uaginã. An nõ bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorũ cõprehenderũt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt eum ad Annam primũ, Erat enim socer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiaphas is qui cõsilium dederat Iudæis, qd' expediret unum hominẽ mori pro populo. Sequebat' autẽ Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autẽ stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierũt quid locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum

ad

πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. * Ην δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. * Ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, * καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλὰ φάγωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; * Ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. Μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. * εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεύς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. * Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. τί ἔστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς

ad Caiapham pontificẽ. Stabat autẽ Simon Petrus & calefaciebat se. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cui⁹ abscciderat Petrus auriculam: Nõne ego te uidi in horto cum illo? Iterũ ergo negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætoriũ, ne cõtaminarent, sed ut ederẽt pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationẽ affertis aduersus hominẽ hunc? Respondẽrunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaq; tibi tradidissem⁹ eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secundum legem uestrã iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: À temetipso tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid feci sti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sim ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt

πρὸς τοὺς ἰουδαίους, * καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ
οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. * ἐστι δὲ
συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ
πάσχα, βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βα-
σιλέα τῶν ἰουδαίων; * ἐκραύγασαν οὖν πά-
λιν πάντες, λέγοντες, μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν βα
ραββᾶν. ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. * τότε οὖν
ἔλαβεν ὁ πιλᾶτος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκαν
θῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον
πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, καὶ ἔλεγον. χαῖ-
ρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. καὶ ἐδίδουν αὐ
τῷ ῥαπίσματα. * ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ
πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν
αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν
αἰτίαν εὑρίσκω. * ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἔξω,
φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸν πορφυ-
ροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἴδου ὁ ἄνθρω-
πος. * ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν, λέγοντες. σταύρω
σον, σταύρωσον. * λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος.
λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. * ἐγὼ
γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. * ἀπεκρί-
θησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νόμον ἔχο-
μεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο
θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
* ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λό
γον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ.
πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ
ἔδωκεν αὐτῷ. * λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πι-
λᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω ἀπολῦσαί σε; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐκ
εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ
ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ πα-
ραδιδούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ
τούτου ἐζήτει ὁ πιλᾶτος ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ
δὲ ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες. ἐὰν τοῦτον ἀπ
λύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα
αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλᾶτος
ἀκούσας

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inue-
nio in eo cauſam. Eſt autem conſuetudo
uobis, ut unum dimittam uobis in pa-
ſcha. Vultis ne ergo dimittam uobis il-
lum regem Iudæorum? Clamauerunt
rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed
Barabbam. Erat autem Barabbas latro.
Tunc ergo appre- XIX
hendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et
milites plectentes coronam de ſpinis im
poſuerunt capiti eius, & ueſte purpurea
circundederunt eum, ac dicebant: Aue
rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exi-
uit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce
adduco uobis eum foras, ut cognoſcatis,
quod nullam in eo cauſam inuenio. Exi-
uit ergo Ieſus foras, geſtans ſpineam co-
ronam, & purpureum pallium. & dicit
eis: Ecce homo. Cum ergo uidiſſent eum
pontifices & miniſtri damabant, dicen-
tes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum uos, & crucifigite. ego enim
non inuenio in eo cauſam. Reſponde-
runt ei Iudæi: Nos legem habemus, &
ſecundum legem noſtram debet mori:
quia filium dei ſe fecit. Cum ergo audiſ-
ſet Pilatus hunc ſermonē, magis timuit.
Et ingreſſus eſt prætorium iterum, & di-
cit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem
reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pi-
latus: Mihi nō loqueris? neſcis quod po
teſtatem habeam crucifigendi te, & po-
teſtatem habeam abſoluēdi te? Reſpon
dit Ieſus: Non haberes poteſtatē aduer-
ſum me ullam, niſi tibi datum eſſet è ſu-
pernis. Propterea qui me tradidit tibi,
maius peccatum habet. Et ex eo quære-
bat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem
clamabāt dicētes: Si hunc abſolueris, nō
es amicus Cæſaris. Quiſquis ſe regem
facit, contradicit Cæſari. Pilatus autem
cum audiſſet

ἀκόσας τοτομ τὸμ λόγομ, ἤγαγεμ ἔξω τὸμ ιησοῦμ, καὶ ἐκάθισεμ ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπομ, λεγόμενομ λιθόστρωτομ, ἑβραϊσὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦμ δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.* οἱ δὲ ἐκραύγασαμ. ἆρομ, ἆρομ, σαύρωσομ αὐτόμ.* λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τὸμ βασιλέα ὑμῶμ σαυρώσω; ἀπεκρίθησαμ οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεμ βασιλέα, εἰμὴ καίσαρα.* τότε οὖμ παρέδωκεμ αὐτὸμ αὐτοῖς, ἵμα σαυρωθῇ.* παρέλαβομ δὲ τὸμ ιησοῦμ, καὶ ἀπήγαγομ, καὶ βασάζωμ τὸμ σταυρὸμ αὐτοῦ, ἐξῆλθεμ εἰς τὸμ λεγόμενομ κρανίου τόπομ. ὃς λέγεται ἑβραϊσὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸμ ἐσταύρωσαμ,* καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἔνθεμ καὶ ἔνθεμ, μέσομ δὲ τὸμ ιησοῦμ.* ἔγραψε δὲ καὶ τίτλομ ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεμ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦμ δὲ γεγραμμένομ. ιησοῦς ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίωμ.* τοῦτομ οὖμ τὸμ τίτλομ πολλοὶ ἀνέγνωσαμ τῶν ἰουδαίωμ, ὅτι ἐγγὺς ἦμ τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ιησοῦς. ἦμ γεγραμμένομ ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλεγομ οὖμ τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίωμ. μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίωμ, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖμος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίωμ. ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα.* οἱ οὖμ στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαμ τὸμ ιησοῦμ, ἔλαβομ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαμ τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸμ χιτῶνα. ἦμ δὲ ὁ χιτὼμ ἄραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεμ ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπομ οὖμ πρὸς ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτόμ, ἀλλὰ λάχωμεμ περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸμ ἱματισμόμ μου ἔβαλομ κλῆρομ. οἱ μὲν οὖμ στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαμ.* εἰστήκεισαμ δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ιησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. ιησοῦς οὖμ ἰδὼμ τὴμ μητέρα καὶ τὸμ μαθητὴμ παρεστῶτα

cum audiſſet hunc ſermonē, produxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraice autē Gabbatha. Erat autē paraſceue paſchæ, hora fermè ſexta, & dicit Iudæis: Ecce rex ueſter. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem ueſtrum crucifigam? Reſponderūt pontifices: Non habemus regem, niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt autem Ieſum, & abduxerunt, atq; is baiulans crucem ſuam, exiuit in eum (qui dicitur Caluaria) locum, Hebraice autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autē Ieſum. Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum Hebraice, & Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli ſcribere, rex Iudæorum, ſed quod ille dixerit, rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo cum crucifixiſſent Ieſum, acceperūt ueſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, à ſummo contexta per totum. Dixerunt ergo inter ſe: Ne ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt ueſtimenta mea ſibi, & in ueſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerūt. Stabant autē iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria uxor Cleopæ, & Maria Magdalene. Cum uidiſſet ergo Ieſus matrem ac diſcipulum aſtantem

πρεσῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. * μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ ΙΗΣΟΥΣ, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει. Διψῶ. σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ, περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. * ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ΙΗΣΟΥΣ, εἶπε. τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. * οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν ΙΗΣΟΥΝ ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλᾶτον ὁ ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ ΙΗΣΟΥ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ΙΗΣΟΥ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. * ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν ΙΗΣΟΥΝ νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. * ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ΙΗΣΟΥ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν

aſtantem, quẽ diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua. Poſtea ſciens Ieſus, quod omnia iam conſummata eſſent, ut conſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat poſitum aceto plenum. Illi uero impleuerunt ſpongiam aceto & hyſopo, & impoſitam admouerunt ori eius. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt. & inclinato capite tradidit ſpiritum. Iudæi ergo, quoniam paraſceue erat, ut non remanerent in cruce corpora ſabbato (erat enim magnus dies ille ſabbati) rogauerunt Pilatum, ut frangerent eorum crura, ac tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cum ueniſſent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. ſed unus militum lancea latus eius fodit, & cõtinuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui uidit, teſtimonium perhibuit: & uerum eſt teſtimoniũ eius. Et ille ſcit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta ſunt enim hæc, ut ſcriptura impleretur: Os nõ comminuetis ex eo. Et rurſus alia ſcriptura dicit: Videbunt in quem pupugerunt. Poſt hæc autẽ rogauit Pilatum Ioſeph Arimathienſis: qui erat diſcipulus Ieſu, ſed occultus propter metum Iudæorum: ut tolleret corpus Ieſu, idq; permiſit Pilatus. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Ieſum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës ad libras fermè centum. Acceperũt ergo corpus Ieſu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum,

ᾧ ὧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. * τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς· ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. * Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·

Μαρία

in quo nondum quisq; positus erat. Ibi ergo propter parasceuen Iudæorũ, quod in propinquo esset monumentũ, posuerunt Iesum. Primo uero die sabbatorum Maria Magdalene uenit mane, cũ adhuc tenebræ essent, ad monumẽtum, uidetq; lapidem sublatũ à monumẽto. Currit ergo, & uenit ad Simonẽ Petrũ, & ad alterũ illum discipulũ, quẽ amabat Iesus, & dicit illis: Sustulerũt dñm è monumẽto, & nescimus ubi posuerint eum. Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & uenerũt ad monumentũ. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumentũ. Et cum se inclinasset, uidit posita linteamina, nõ tñ introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumẽtũ. Et uidet linteamina posita, & sudariũ qd fuerat super caput eius nõ cum linteaminib⁹ positũ, sed separatim inuolutũ in unũ locũ. Tũc ergo introiuit & ille ali⁹ discipulus, q uenerat prior ad monumentũ, uiditq; & credidit. Nondũ em̃ nouerãt scripturã, qd oportuisset eũ à mortuis resurgere. Abierunt ergo rursus discipuli ad semetipsos. Maria autẽ stabat ad monumentũ foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se in monumentum, & uidet duos angelos amictos albis, sedentes unum ad caput, & alterũ ad pedes illic, ubi posuerãt corp⁹ Iesu. Dicũt ei illi: Mulier quid plorasˀ Dicit eis: Sustulerũt dñm meũ, nec scio ubi posuerũt eũ. Hæc cũ dixisset, conuersa est retrorsum, & uidet Iesum stantem, nec sciebat qd Iesus esset. Dicit ei Iesus: Mulier qd plorasˀ Quẽ q̃risˀ Illa existimans qd hortulan⁹ esset, dicit ei: Dñe si tu asportasti eũ, dicito mihi ubi posueris eũ, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus:

Maria.

μαρία, στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνί, ὁ λέγεται διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ιησοῦς. μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνή, ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. * οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ιησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς. Εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. * ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταί, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς πάλιν. Εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. * ἀντινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς, ἄντινων κρατῆτε, κεκράτηνται. * θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ ιησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. * καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτῶν, ἔρχεται ὁ ιησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν. Εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. * ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ὅτι ἑώρακάς με θωμᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ ιησοῦς ἐνώπιον

σιγ δ

σιδ

σιε ϛ σις

σιζ δ

σιη

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicit magister. Dicit ei Iesus: Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrē meum. Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrē uestrum, & deum meum & deum uestrum. Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quod uidisset dominum, & ea dixisset sibi. Cum ergo uespera esset die illo qui erat unus sabbatorū, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, uenit Iesus, stetitq; in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterū: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc cū dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite spiritum sanctum. Quorūcunq; remiseritis peccata, remittunt eis: q̄rūcunq; retinueritis, retenta sunt. Thomas autē unus ex duodecim, qui dicitur didymus, nō erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerūt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manib⁹ eius uestigium clauorum, & mittam digitum meum in uestigium clauorū, & mittam manum meam in latus eius, nō credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dixit ei: Domin⁹ meus & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nō uiderūt & crediderunt. Multa quidē & alia signa fecit Iesus in conspectu

ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμ-
μένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγρα-
πται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ιησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
σιθ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * Μετὰ ταῦτα ἐφανέρω-
θ σεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ιησοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς
τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ σί-
μων πέτρος καὶ θωμᾶς, ὁ λεγόμενος δίδυμος,
καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ
ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.
Λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν.
λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σύν σοι.
ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ
ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας
δὲ ἤδη γινομένης, ἔστη ὁ Ιησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν,
οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ιησοῦς ἐστι.
Λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. παιδία, μή τι προσφά-
γιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς. βάλλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ
δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐ-
τὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
σκ * λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ιη-
ι σοῦς, τῷ πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν πέ-
τρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην
διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνὸς, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς
τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοια-
ρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ'
ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυ-
σκα ον τῶν ἰχθύων. * Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν
θ βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον
ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς.
ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν.
σκβ * Ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυ-
θ ον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκα-
τὸν πεντηκοντατριῶν. καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ
σκγ ἰσχίσθη τὸ δίκτυον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, δεῦ-
θ τε ἀριστήσατε. * Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν
σκδ ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶς; εἰδότες, ὅτι ὁ κύ-
ι ριός ἐστιν, * Ἔρχεται οὖν ὁ Ιησοῦς καὶ λαμβάνει
σκε τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον
θ ὁμοίως. * Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ιησοῦς
σκϛ τοῖς
ι

in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quod Iesus est Christus filius dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius. Postea ma- XXI
nifestauit se iterum Iesus ad mare Tiberiadis. Manifestauit autē sic. Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur didymus: & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, alijq; ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & ascenderunt in nauim statim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autem iam facto stetit Iesus in littore, non tamen cognouerunt discipuli, qd' Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri, num quid opsonij habetis? Respōderūt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextrā nauigij partem rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille, quē diligebat Iesus, Petro: Dn̄s est. Simon ergo Petrus cum audisset, quod dn̄s esset, tunica succinxit se (erat em̄ nudus) & misit se in mare. Alij autē discipuli nauigiolo uenerunt: nō em̄ longe aberant à terra, sed circiter cubitis ducētis, trahentes rete piscium. Vt ergo descēderunt in terrā uiderūt prunas positas, & piscē superpositū, & panē. Dicit eis Iesus: Afferte de piscib⁹ quos prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenū magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et cum tot essent, nō est scissum rete. Dicit eis Iesus: Venite prandete. Et nemo discipulorū audebat interrogare eū, dicēs: tu quis es? cū scirent, qd' dn̄s esset. Venit itaq; Iesus, & accipit panē, & dat eis, & piscē similiter. Hac iam tertia uice manifestat⁹ est Iesus

τοῖς μαθηταῖς αὐτ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ιησοῦς. Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ. ναί κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. * βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. * σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναί κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. * ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * σίμων ἰωαννᾶ, φιλεῖς με; ελυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. * βόσκε τὰ πρόβατά μου. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸ θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ ιησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτου καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς; τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ιησοῦ. κύριε, οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ιησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτου. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ ιησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

discipulis suis cũ resurrexisset à mortuis. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterũ: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixisset sibi tertio, amas me, dixitq; ei: Domine, tu omnia nosti, tu scis qđ amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cũ autẽ senueris, extendes manꝰ tuas, & alius te cinget, & ducet quò nõ uis. Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset deum. Et cũ hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conuersus Petrus, uidet illum discipulũ, quẽ diligebat Iesus, sequentẽ: qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: dñe, quis est ille qui tradit? hunc ergo cum uidisset Petrus, dicit Iesu: Dñe, hic autẽ quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim manere donec ueniã, quid ad te? tu me sequere. Exijt ergo sermo iste inter fratres, qđ discipulus ille nõ moreret. Et nõ dixerat ei Iesus, nõ moritur: sed si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus, qđ uerũ est testimoniũ eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipse, opinor, mũdus caperet eos qui scriberentur libros.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELII SECVNDVM IOANNEM, FINIS.

Ἀποδημία

ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἀπὸ δαμασκοῦ ἤρξατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, κἀκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἰλῆμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν, κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρνάβα εἰς τὴν ἀποστολὴν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. Εἶτα εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τῆς λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀπτάλειαν, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τῆς συρίας. εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πρϊτομήν. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα δϊῆλθε τὴν συρίαν καὶ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τὸν τιμόθεον πρϊέτεμεν, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χῶραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους καὶ μακεδονίας. εἶτα δϊελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχειαν καὶ πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χῶραν καὶ φρυγίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα δϊελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν δϊελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν δεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα τὸν εὔτυχον ἤγειρε πεσόντα. εἶτα εἰς τὴν ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν ἐφέσῳ ὡμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ. κἀκεῖθεν πρὸ πέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ἐπὶ ῥώμην. οὕτως ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύραν καὶ λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθὼν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἔχιδνα καθήψατο καὶ χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας. εἶτα εἰς ῥήγιον καὶ καλαβρίας, . εἶτα εἰς ποτϊόλους. κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβερνάς. Καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διδάξας χρόνον ἱκανὸν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πρικαλλέσιν οἴκοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου καθείρξαντες, ἐπέτειον αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρίζουσι τῇ πρὸ τρϊῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἕκτῳ τῶν ὅλων μηνὶ τοῦτο μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλὰς δὲ καὶ πρὸ τούτου ἤδη πραινέσεις ὑπέρ τε βίου καὶ ἀρετῆς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ πρὶ τῶν πρακτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. Ετι δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις δϊέγραψε πολιτείαν. Αναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημειώσασθαι τοῦ κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων εὐσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ποιούμενος. Ενθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ ταύτην ἀναπτύξας, εὑρίσκω δὲ πάθος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τιβερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τὴν τριήμερον δὲ εὐθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν αὐτοφερώνυμον στέφανον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα στάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν. καὶ τὸν στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε, καὶ τὸν παῦλον συνευδοκοῦντα πάνυ τοῦ φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων πρᾶστας, ἐπιστολὰς ἐκομίζετο πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους κατὰ τῶν μαθητῶν. κατὰ μέσην δὲ τὴν ὁδὸν ἡ κλῆσις αὐτῷ γεγένηται πρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ προσαναλωθῆναι δὲ ἔτος ἐκεῖνο. Επιλαβομένου δῆτα τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος, κατάρξασθαι τὸν παῦλον τοῦ κηρύγματος φησὶ ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν μέχρις τρισκαιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς ἰουδαίας φήλικος.

ἐφ᾽ οὗ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὸν ἀπόστολον εἰς τὴν καισάρειαν δεσμωτήριον καθεῖρξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθ᾽ ὃν δ᾽ ἀναδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, εὐθὺς ἀνακρίνειν ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν κατατιθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἐπιβουλῆς, τὸν καίσαρα ἐπικαλεσάμενος, ἕως ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. μὴ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. σωσθῆναι δὲ αὐτὸν μὴ ἀρίσταρχος, ὁν καὶ εἰκότως σωναιχμάλωτόν σου τῶν ἐπιστολῶν ἀποκαλεῖ. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφὴν παραδούς. κἀκεῖσε οὖν ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ὁ παῦλος δίαιταν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἴσορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ᾽ ἐκεῖνον καιρὸν τὸ βιβλίον συγγραφόμενος. καὶ τὰ καθεξῆς ἤκουσα τότε γινώσκων, οὐδὲ δ μαρτύριον αὐτῷ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες δ᾽ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. ευσέβιος δὲ τὰς μετὰ τέτταρα χρόνους ἀκριβῶς διεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦτο καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶ τὸν παῦλον ἄνετον διαφυγεῖν, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ἐπισημηνάμενος. τότε δὴ οὖν ἐπὶ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον. ἔνθεν ἐπὶ τὸν τοῦ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει σείλαδε ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ εὐαγγελίσασθαι ἐφ᾽ ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ ὀκταουίαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετήν, καὶ ἄλλους μυρίους δὴ χρόνῳ προσήκοντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπῆρθη σφαγάς. μεταστελάμενος γὰρ τὸν παῦλον ἔνδις, δὴ βήματι παρεστᾶ. σωνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λουκᾶς αὐτῷ. ἔνθα δὴ σωέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἀφ᾽ οὗ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτη $\overline{\text{Δ}}$, καὶ τὰ γαΐου δὲ ὡσαύτως ἔτη $\overline{\text{Δ}}$. ἔνθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω τῶν $\overline{\text{Δ}}$. ὃν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει ἐφ᾽ ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων, τάδε ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι᾽ ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τοῦτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἐν ᾗ μὴ πελεῖσθαι δεῖ κατ᾽ αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πεπλήρωκα. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. μὴ ὅτι λουκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ᾽ ὀλίγα τῆς ἐπιστολῆς, ἀσπάσεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. ἔστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παύλου, ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἕν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διέτελεσεν ἐπὶ δὴ καισάρειαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ὧν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἐπὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παύλῳ ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ πανέμου μηνός, ἥ τις λέγοιτ᾽ ἂν πρὸ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ᾽ ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ᾽ αὐτὸν μαρτυρίῳ, ἐξηκοστῷ καὶ ἐννάτῳ ἔτει τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ πρόσοδος.

πράξεις

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ-ΣΤΟΛΩΝ.

ACTA APOSTO-LORVM.

ΤΟΝ μὲν πρῶ-τον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάν-των ὦ θεό-φιλε, ὧν ἤρ-ξατο ὁ ΙΗ-ΣΟΥΣ ποιεῖν τε καὶ διδά-σκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ

V periore quidem uolumine dixi mus Theophile, de omnibus quæ cœpit Ie sus tũ facere, tũ docere, ad eũ uſq; diẽ, quo poſtq; impartit⁹ in hoc ipſum ſpm̃ ſanctũ, mãdata dediſſet apoſtolis, quos delegerat, ſurſum aſſumptus eſt, quibus etiã ſeipſum exhibuerat uiuẽtẽ, poſteaq; ſupplicio fuiſſet affectus, idq; cõplurib⁹ argumẽtis, dũ p dies q̃draginta cõſpicit' ab illis, ac loquit' eis de regno dei, & congregãs illos in idẽ loci, p̃cepit eis ne diſcederent Hieroſolymis, ſed ut expectarẽt ꝓmiſſum patris, de quo (inquit) audiſtis ex me: qm̃ Ioannes baptizauit quidem aqua, uos autẽ baptizabimini ſpiritu ſancto poſt dies hoſce nõ multos. Illi igitur ubi cõueniſſent, percõtabant' illũ, dicẽtes: Dñe, num in tẽpore hoc reſtituis regnũ Iſraẽli? Dixit autẽ ad illos: Nõ eſt ueſtrũ noſſe tẽpora & articulos tẽporũ, q̃s pater in ſua ipſi⁹ cõſtituit poteſtate: ſed accipietis uirtutẽ, poſteaq; ſpũs ſanctus aduenerit ſup uos, & eritis mihi teſtes, non ſolũ Hieroſolymis, uerũetiã in uniuerſa

Ἰουδαίας, καὶ Σαμαρείας, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἱ καὶ εἶπον. ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τοῦτέστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ

Iudæa, Samariaq́; deniq; usq; ad extrema terræ. Atq; hæc locutus, uidentibus ijsdem, in altum sublatus est: & nubes subduxit illum ab oculis eorum. Cumq; essent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce uiri duo astiterunt illis amicti uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet quem ad modum uidistis eum euntem in cœlum. Tunc reuersi sunt Hierosolymam à monte, qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati. Et cum introissent, ascenderunt in cœnaculum ubi manebant & Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi filius: Hi omnes perseuerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumq; fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio discipulorũ, dixit (erat quoq; turba nominum simul ferè centum uiginti) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs, qui comprehenderunt Iesum: quia cooptatus erat in numerum nostrum, & sortitus erat partem ministerij huius. Et is quidem parauit agrum ex mercede iniquitatis, suspensusq; crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit omnibus habitantibus Hierosolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Acheldama, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum: Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum

eius

αὐτῶ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν συνελθόν-
των ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ
εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ κύριος
Ιησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος
Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ'
ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέ-
σθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο,
Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπε-
κλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξά-
μενοι, εἶπον· Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάν-
των, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο,
ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύ-
της καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευ-
θῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν
κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Μα-
θίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδε-
κα ἀποστόλων.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν
τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμα-
δὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βι-
αίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ
ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμε-
ριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ
τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅ-
παντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξατο λα-
λεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐ-
δίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν
Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες
εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐ-
ρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλ-
θε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς
ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν.
ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες
πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν
οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀ-
κούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν
ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖ-
ται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν,
Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον
καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν,
Αἴγυπτον

eius accipiat alter. Oportet igitur ut ex his
uiris, qui nobiscũ uersati sunt toto tẽpo-
re, quo dñs Iesus perpetuam uitæ cõsue-
tudinem egit nobiscum, exorsus à bapti-
smo Ioannis ad eum usq; diem, quo re-
ceptus est à nobis: unus quispiam con-
stituatur, qui sit unà nobiscum testis re-
surrectionis eius. Et statuerunt duos, Io-
seph qui uocatur Barsabas, qui cogno-
minatus est Iustus, & Mathiam. Et fa-
cta precatione, dixerũt: Tu domine, qui
corda nosti omniũ, ostende utrum elege
ris ex his duobus, ut accipiat sortem mi-
nisterij huius & apostolatus, unde præ-
uaricatus excidit Iudas, ut abiret in locũ
suum. Et dederunt sortes eorũ, & cecidit
sors super Mathiam, & cooptatus est in
numerum undecim apostolorum.

Et cum compleretur dies penteco- 11
stes, erant omnes unanimiter in eodem
loco. Et factus est repente de cœlo so-
nitus, tanquam impetu uenientis fla-
tus uehementis, & repleuit totam do-
mum, ubi erant sedentes. Et uisæ sunt
illis dissectæ linguæ uelut igneæ, seditq;
super singulos eorum, ac repleti sunt
omnes spiritu sancto, cœperuntq; loqui
aliis linguis, prout spiritus dabat eloqui
illis. Erant autem Hierosolymis habitan
tes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione
eorũ, quæ sub cœlo est. Is rumor cum in-
crebruisset, cõuenit multitudo & cõfusa
est, quod audiret unusquisq; lingua sua
illos loquentes. Stupebant autẽ omnes,
ac mirabantur, dicẽtes inter sese: Nonne
ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi
sunt? Et quomodo nos audimus eos sua
quisq; lingua in qua nati sumus? Parthi
& Medi & Elamitæ, & habitatores Me-
sopotamiæ, Iudææq;, & Cappadociæ,
Ponti, & Asiæ, Phrygiæ, & Pamphyliæ,

ἄιγυπτον, & τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες & ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες, & διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον. ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, & ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καίτοι ἐπὶ τοὺς δούλους μου, & ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, & προφητεύσουσι, & δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, & ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, & ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. & ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι & τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani, Iudæíq; & Proselyti, Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica dei. Stupebant autē omnes, ac mirabant, inter se dicētes: Quid nam uult hoc esse? Alij autem irridentes, dicebant: Musto expleti sunt isti. Stans autē Petrus cum undecim, extulit uocē suam, ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis notū sit, & auribus percipite uerba mea. Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Ioel: Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, effundam de spiritu meo super omnē carnem. Et prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. iuuenes uestri uisiones uidebunt, & seniores uestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt. & dabo prodigia in cœlo superne, & signa in terra inferne, sanguinem & ignem & uaporem fumi. Sol cōuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies ille domini magnus atq; illustris. Et futurum est: ut omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, seruetur. Viri Israēlitæ, audite uerba hæc: Iesum Nazarenum, uirum exhibitum à deo erga uos uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fecit per illum deus in medio uestri, sicut & ipsi scitis, hunc definito consilio & præscientia dei traditū, cum accepissetis per manus iniquorum, crucifixum interemistis, quem deus suscitauit solutis doloribus mortis, quatinus impossibile erat teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de eo: Prouidebam dominum coram me

παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. Ανδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστὸν, προεῖδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ασφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. Ακούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. Τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς. Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος

semper: quoniam à dextris est mihi, ne cómouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam nó derelinques animam meam in inferno, nec sines ut sanctus tuus uideat corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, quandoquidem licet libere dicere apud uos de patriarcha Dauid, quod & defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quod iureiurando iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quantũ ad carnem, Christus exoriretur, ac sederet super sedem eius, præscius locutus est de resurrectione Christi, quod non derelicta sit in inferno anima eius, neq; caro eius uiderit corruptionem. Hunc Iesum suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus, & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc qd' nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. Certo sciat ergo tota domus Israël, quod dominũ & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His autem auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus ait ad illos: Resipiscite, & baptizetur unusquisque uestrum sub nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque aduocauerit dominus

Petrũ non aũsũ esse dicere Carnẽ Dauid ibi esse, sed sepulturã. Resurrexit n. et David una cũ multis Sanctis, qui tũc resurrexisset.

κύριος

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ δὲ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε. βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἔγειρε καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἁλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος

dominus deus noster. Aliísque uerbis plurimis testificatus est & exhortatus est eos, dicens: Seruemini à generatione ista praua. Qui ergo libenter acceperunt sermonem eius, baptizati sunt: & accesserunt in die illo animæ circiter ter mille. Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus est autem omni animæ timor, multaq; prodigia & signa per apostolos ædebantur. Omnes autem qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia cōmunia. Possessionesq; & substantias uēdebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurantes unanimiter in tēplo, & frangentes per singulas domos panē, inuicē sumebant cibū, cū exultatione & simplicitate cordis laudantes deum, & habentes gratiam apud omnē plebem. Dominus autē addebat qui salui fierent quotidie, congregationi.

Simul autē Petrus & Ioannes ascēdebant in tēplū, ad horā precationis nonā. Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabat', quem ponebant quotidie ad portā tēpli, quæ dicit' speciosa' ut peteret eleemosynā ab introeūtib⁹ in tēplum. Is cū uidisset Petrū ac Ioannē ingressuros in tēplū, rogabat ut eleemosynam acciperet. Defixis aūt in eum oculis Petrus cū Ioāne, dixit: Aspice in nos. At ille intēdebat in eos, sperās se aliquid accepturū ab eis. Petrus autē dixit: Argentū & aurum nō est mihi, qd' autē habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Et apprehēsa manu eius dextra, erexit eum. Protin⁹ autem consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliens stetit & ambulabat, intrauitq; cū illis in tēplum inambulans & saliens

III

ἁλλόμενον καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. καὶ εἶδεν
αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦν-
τα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος
ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ
ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμ
βους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐ
τῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλὸν τὸν
πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς
πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολο-
μῶνος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνα-
το πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, τί θαυ-
μάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰ-
δίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περι-
πατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ
ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε
τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκα-
τε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πι-
λάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς
δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ἠτή
σασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ
ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν,
καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον
ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐ-
τῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάν
των ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατὰ
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος
πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν
χριστόν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν
καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν
τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀνα
ψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπο
στείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν ἰησοῦν χρι
στόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρό-
νων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων ἀπ' αἰῶνος προ
φητῶν ἀπ' αἰῶνος. μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς
τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀ-
ναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
ὑμῶν

saliens ac laudans deum. Et uidit eum to
tus populus ambulantem ac laudantem
deum. Agnouerunt́q; illum, quod ipſe
eſſet is qui ad eleemoſynam ſederat ad
ſpecioſam portam tẽpli. Et impleti ſunt
ſtupore & ecſtaſi, ſuper eo quod contige
rat illi. Cum teneret autem qui ſanatus
fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cu-
currit totus populus ad eos in porticu
quæ appellat Solomonis, ſtupefactus.
Quo uiſo Petrus reſpõdit ad populum:
Viri Iſraëlitæ, quid miramini ſuper hoc,
aut nos quid intuemini, quaſi noſtra uir-
tute aut pietate effecerimus ut hic ambu
laret? Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob,
deus patrum noſtrorum glorificauit fi-
lium ſuum Ieſum, quem uos tradidiſtis
ac negaſtis in conſpectu Pilati, cum ille
iudicaſſet eſſe abſoluẽdum. Vos autem
ſanctum & iuſtum negaſtis, & poſtula-
ſtis, ut uirũ homicidam donaret uobis:
autorem uero uitæ interfeciſtis, quem de
us ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes
ſumus: & per fiduciã nominis eius hunc
quẽ uidetis ac noſtis, cõſolidauit nomen
ipſius, & fides quæ per eum eſt, dedit ei
integritatem iſtam in cõſpectu omnium
ueſtrũ. Et nunc fratres ſcio, qd̃ per igno-
rantiam feciſtis, ſicut & principes ueſtri.
Deus autẽ quæ prænunciauerat per os
omniũ ꝓphetarũ ſuorũ, Chriſtum paſ-
ſurum, impleuit ſic. Pœniteat uos igit̃ &
cõuertimini ut deleant̃ peccata ueſtra, ut
cum uenerint tempora refrigerij à cõſpe-
ctu dñi, & miſerit eum qui ante prædica-
tus eſt uobis Ieſum Chriſtum, quẽ opor
tet quidẽ cœlũ accipere uſq; in tẽpora re-
ſtitutionis oim, quæ locut⁹ eſt deus ꝑ os
oim ſancto⁊ ſuorũ à ſæculo ꝓphetarũ.
Moſes qdẽ ad patres dixit: Prophetã ſu
ſcitabit uobis dñs deus ueſter de fratrib⁹
ueſtris.

ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυ
χὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου,
ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες
δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ σαμουὴλ, καὶ τῶν καθε-
ξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς
ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν,
καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς
πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς ἀβραάμ. καὶ
ἐν τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶ-
σαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς
ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ἀπέσταλεν
αὐτὸν ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν
ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέ
στησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱε
ροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ
τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγ-
γέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νε-
κρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ
ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσ-
πέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λό
γον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν
ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ
τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς
ἰερουσαλήμ, καὶ ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ καϊά
φαν, καὶ ἰωάννην, καὶ ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι
ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐ
τοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυ-
νάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο
ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος
ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ
καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον
ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθε
νοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶ
σιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραήλ, ὅτι ἐν
τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν
ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιὴς.
οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν
τῶν

uestris, mei similem, Audietis eum iuxta omnia quæcũq; locutus fuerit uobis. Futurum est autẽ, ut omnis anima quæ nõ audierit pphetã illum, exterminet̃ è populo. Quin & omẽs pphetæ à Samuele, ac deinceps quotq̃t locuti sunt & annunciauerũt dies istos. Vos estis filij prophetarum ac testaměti, qd̃ testatus est deus erga patres nostros, dicẽs ad Abraham: Et in sẽmine tuo bñdictionẽ cõsequent̃ omẽs familiæ terræ. Vobis primũ deus, cũ suscitasset filium suũ Iesum, misit eum benedicentẽ uobis, ita ut unusquisq; uestrum cõuerteret se ab iniquitatib⁹ suis.

Loquẽtib⁹ autẽ illis ad populũ, superuenerunt illis sacerdotes, ac magistratus tẽpli, & Sadducæi molestе ferẽtes, qd̃ docerẽt populũ, & annũciarẽt sub nomine Iesu resurrectionẽ ex mortuis, & iniecerunt eis manus, posuerũtq; eos in custodiam in posterũ diẽ. Nã erat iam uespera. Multi uero eorũ q̃ audierãt sermonẽ, crediderũt: & factus est numerus uirorũ circiter quinq; milia. Factum est autẽ postero die ut congregarent̃ principes eorum, & seniores, & scribæ Hierosolymis, & Annas princeps sacerdotum, & Caiaphas, & Ioannes, & Alexãder, & quotq̃t erant de genere pontificio. Et cũ statuissent eos in medio interrogabant: Qua uirtute, aut quo nomine feciſtis hoc uos? Tunc Petrus replet⁹ spũ sancto, dixit ad eos: Principes populi & seniores Israël, si nos hodie examinamur, de eo qd̃ bñfecerimus homini infirmo, qua ratione iste saluus factus sit: notum sit omnibus uobis, & toti plebi Israël, quod per nomen Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quem deus suscitauit à mortuis, per hunc iste astat coram uobis sanus. Hic est lapis ille, qui reiectus est à uobis

IIII

ædificantib⁹,

ἡμῶν οἰκοδομούντων, ὃς γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτούς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσεν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες, πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεόν, καὶ εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεός, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς

ædificantibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquam salus. Nec em̃ aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes autem Petri in dicẽdo libertatem ac Ioannis, compertoq̃, quod homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos, qd̃ cum Iesu fuissent, hominẽ autem uidentes stantẽ cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterãt contradicere. iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Nam cõspicuum signum æditum esse per eos, omnibus habitantib⁹ Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac loquant̃ sub nomine hoc ulli hominũ. Et accersitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neq̃ docerẽt in nomine Iesu. At Petrus & Ioannes respõdentes, dixerunt ad eos: An iustum sit in conspectu dei, uos potius audire q̃ deum, iudicate. Non em̃ possumus quæ uidimus & audiuimus, nõ loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos: nihil inuenientes, qua ratione punirẽt eos ꝓpter populum, quia omnes glorificabant deum super eo qd̃ acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo æditũ fuerat signũ istud sanationis. Dimissi autẽ uenerunt ad suos, & annunciauerunt, quæcunq̃ sibi principes sacerdotũ & seniores dixerant. Qui cũ audissent, unanimiter attollebant uocem ad deum, dixerũtq̃: Domine, tu es deus, qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui per os Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges

φλ γᾶς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ
αὐτὸ κ̄τ̄λ τοῦ κυρίου, καὶ κ̄τ̄λ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον
παῖδά σου ιησοῦν, ὃν ἔχρισας, ἡρώδης τε φ
ποντιος πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς ἰσ
ραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, φ ἡ βουλή σου
προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε
ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις
σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον
σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν
καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνό
ματος τοῦ ἁγίου παιδός σου ιησοῦ. καὶ δεη
θέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύ
ματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευ
σάντων ἦν ἡ καρδία φ ἡ ψυχὴ μία. φ οὐδὲ
εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον
εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ με
γάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀ
πόστολοι φ ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ιησοῦ, χά
ρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ
γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ
κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πω
λοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομέ
νων, φ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστό
λων. διεδίδοτο δ' ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν
εἶχεν. ἰωσῆς δ' ὁ ἐπικληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ
τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν υἱὸς παρακλήσεως, λευί
της, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀ
γροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πα
ρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις
ἀνανίας ὀνόματι σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα, φ ἐνοσφίσατο ἀπὸ φ
τιμῆς, συνειδυίας φ φ γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ
ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀπο
στόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ πέτρος. Ανανία, διὰ
τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου,
ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφί
σασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μέ
νον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ
ὑπῆρχε

terræ, & principes cõuenerũt in unũ ad
uersus dñm, & aduersus Christum eius.
Conuenerũt eñ uere aduersus sanctum
filiũ tuum Iesum, quẽ unxeras, Herodes
simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus &
populis Israël, ad faciendũ quæcũq; ma
nus tua, & cõsiliũ tuum prius decreuerat
ut fierẽt. Et nunc dñe aspice in minas eo
rum: & da seruis tuis, ut cũ omni fiduciæ
loquant' sermonẽ tuũ, manũ tuam por
rigẽdo in hoc, ut sanatio & signa & pro
digia ædant' p nomẽ sancti filij tui Iesu.
Et cũ orassent illi, motus est locus in quo
erant cõgregati, & repleti sunt omnes spi
ritu sancto, & loquebant' sermonẽ dei cũ
fiducia. Multitudinis autẽ credentiũ erat
cor unum & anima una, nec quisq; eorũ
quæ possidebat, aliquid suũ esse dicebat,
sed erant illis omnia cõmunia. Et uirtute
magna reddebant apostoli testimoniũ
resurrectionis dñi Iesu, & gratia magna
erat super oñes illos. Neq; enim quisq;
egens erat inter illos. Quotq̃t eñ possef
sores agrorũ aut ædium erant, uendẽtes
afferebant precia eorũ quæ uendita fue
rant, & ponebant ad pedes apostolorũ.
Distribuebat' autẽ singulis prout cuiq;
opus erat. Ioses uero qui cognominatus
est Barnabas ab apostolis, qd' est, filius
cõsolationis, Leuites, Cyprius genere, cũ
haberet agrum, uendidit eum: & attulit
precium & posuit ad pedes apostolorũ.

Vir autẽ quidã nomine Ananias cum V
Sapphira uxore sua uendiderat possef
sionẽ, & sepposuerat de precio, cõscia etiã
uxore sua, & allatam partẽ aliquã ad pe
des apostolorũ posuit. Dixit autem Pe
trus: Anania, cur impleuit satanas cor
tuũ, ut mentireris spiritui sancto, & frau
dares de precio agri? Nonne prorsus
tibi manebat, & uenundatus in tua erat
potestate?

ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέσταλαν αὐτόν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναί, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθοντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥς τε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περὶξ πόλεων εἰς ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥτις οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. Ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών

potestate? Quare posuisti in corde tuo rem istam? Non es mentitus hominib⁹, sed deo. Audiens autē Ananias hæc uerba, collapsus expirauit. Et ortus est timor magnus super omnes qui audierūt hæc. Surgentes autē iuuenes amouerūt eum, elatumq; sepelierunt. Intercessit autem fermè horarum trium interuallum, uxor quoq; ipsius, nesciens qd' factum fuerat, introiuit. Respondit autē ei Petrus: Dic mihi, num tanti agrum uendidistis? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autē ait ad eam: Cur conspiraſtis inter uos ut tentaretis spiritū dñi? Ecce pedes eorū, qui sepelierūt uirum tuū, ad ostium adsunt, & efferent te. Confestim autē cōcidit ad pedes eius, & expirauit. Ingressi autē iuuenes, repererunt illam mortuam, & extulerunt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et ortus est timor magn⁹ super uniuersam cōgregationē, & super omnes qui audiebant hæc. Per manus autem apostolorū ædebant' signa ac prodigia multa in populo. Et erant unanimiter omnes in porticu Solomonis. Cæterorū autem nemo audebat se cōiungere illis, sed magnificabat eos populus. Magis autē accrescebat credentium dño multitudo uirorū simul ac mulierum, ita ut in plateas exportarēt infirmos, & ponerēt in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri uel umbra obumbraret aliquē illorū. Cōueniebat autē & multitudo uicinarū ciuitatū Hierosolymam, afferens ægros ac uexatos à spiritibus immūdis, qui sanabant' omēs. Exurgens autem princeps sacerdotū & omēs qui cū illo erant, quæ est factio Sadducæorū, repleti sunt æmulatione, & iniecerunt man⁹ in apostolos, & posuerūt eos in custodia publica. Sed angelus domini per noctē aperuit ianuas carceris, eductisq;

γώμ τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σταθέν-
τες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ
ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. Ακούσαντες δὲ εἰσ-
ῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδί-
δασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον
καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραὴλ,
καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆ-
ναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμε-
νοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀνα-
στρέψαντες ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ
μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω
ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω
οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λό-
γους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς
τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ
αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενό-
μενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ
ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν
τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν.
τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέ-
ταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφο-
βοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν.
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνε-
δρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς,
λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν
ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ;
καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς
διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν
ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Α-
ποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶ-
πον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀν-
θρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγει-
ρεν ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμά-
σαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν
καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν
ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγι-
ον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐ-
τῷ.

ctisq; illis, dixit: Ite, & ſtantes loquamini in templo populo omnia uerba uitæ huius. Illi uero cum hæc audiſſent, intrauerunt diluculo in tẽplum, ac docebant. Adueniens autem princeps ſacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & uniuerſum ſeniorum ordinem filiorũ Iſraël, miſerũtq; ad carcerem qui adducerẽt eos. Cum autẽ ueniſſent miniſtri, nec reperiſſent illos in carcere, reuerſi nunciauerunt, dicentes: Carcerẽ quidem inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes foris ſtantes ante ianuas. Cum aperuiſſemus autem, neminem intus reperimus. Vt autem audierunt hos ſermones & ſacerdos & magiſtratus templi principesq; ſacerdotum, ambigebant de illis, quid nam hoc futurũ eſſet. Adueniens autem quidam nunciauit eis. Ecce uiri quos poſueratis in carcere, ſunt in templo ſtantes, ac docentes populum. Tunc abijt magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine ui. Timebant enim populum, ne lapidarentur. Et cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotũ, dicens: Nonne etiã atq; etiã præcepimus uobis, ne doceretis ſub nomine iſto? Et ecce repleſtis Hieroſolymam doctrina ueſtra, & uultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpõdens autẽ Petrus & apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis, quam hominibus. Deus patrum noſtrorũ ſuſcitauit Ieſum, quem uos interemiſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc principem & ſeruatorẽ deus exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraëli, remiſſionemq; peccatorum. ac nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus: Inſuper autem & ſpiritus ſanctus, quem dedit deus obediẽtibus ipſi.

Hæc

τῶ. οἱ δὲ ἀκούσαντες δ῾ιεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι ποιῆσαι τοὺς ἀποστόλους. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστῆτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ιησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι, πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ᾽ οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι ιησοῦν τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους

Hæc autem cum audiſſent, diſſecabantur: & conſultabant ut interficerent illos. Surgens autem quidam in concilio phariſæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populum, iuſſit ut pauliſper ſecederent foras apoſtoli. Dixitq; ad illos: Viri Iſraëlitæ, attendite uobis ſuper hominibꝰ iſtis, quid acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit Theudas, dicẽs ſe eſſe aliquẽ, cui adhæſit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt: & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebꝰ ꝓfeſſionis, & auertit populũ multum poſt ſe. & ipſe perijt, & omẽs quotq̃t paruerant ei, diſperſi ſunt. Et nunc dico uobis, abſtinete ab hominibus iſtis, & ſinite illos. Quoniam ſi eſt ex hominibꝰ cõſilium aut opus hoc, diſſoluet̃. Sin ex deo eſt, nõ poteſtis diſſoluere, ne quãdo & deo repugnare reperiamini. In huius autem ſententiam pedibus itum eſt à cæteris: & cum aduocaſſent apoſtolos, cæſis præceperunt, ne loquerentur ſub nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quod digni habiti eſſent, ut pro nomine eius contumelia afficerentur. Et quotidie in tẽplo & in ſingulis domibus nõ ceſſabant docere & annunciare Ieſum Chriſtum. In diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum, ortum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano uiduæ ipſorum. Cæterum duodecim illi, cum iuſſiſſent adeſſe multitudinem diſcipulorũ, dixerunt: Nõ eſt placitũ, ut nos derelicto ſermone dei, miniſtremꝰ menſis. Circumſpicite ergo fratres, uiros ex uobis ſpectatæ pro

VI

μλύους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου, καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ πρόχορον, καὶ νικάνορα, καὶ τίμωνα, καὶ παρμενᾶν, καὶ νικόλαον προσήλυτον ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης λιβερτίνων, καὶ κυρηναίων, καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κιλικίας, καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τῷ στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν μωϋσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβραὰμ,

bitatis ſeptem, plenos ſpiritu ſancto & ſapientia, quibus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & adminiſtrando ſermoni incumbemus. Et placuit hic ſermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide ac ſpiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonē, & Parmenam, & Nicolaum proſelytum Antiochenum. Hos ſtatuerunt in conſpectu apoſtolorum: & cum oraſſent impoſuerunt eis manus. Et ſermo dei creſcebat, ac multiplicabatur numerus diſcipulorum Hieroſolymis ualde. multaq; turba ſacerdotum obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus gratia ac fortitudine ædebat prodigia & ſigna magna in populo. Exorti ſunt autem quidam è ſynagoga, quæ appellatur Libertinorū, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & Cilicum, & Aſianorū, diſputantes cum Stephano, nec poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui qui loquebatur. Tunc ſubornarunt uiros, qui dicerent: Audiuimus eum dicentem uerba contumelioſa in Moſen ac deum. Commouerunt q; plebem & ſeniores & ſcribas, atq; inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium, ſtatuerunt q; falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui uerba contumelioſa aduerſus locum ſanctum hunc & legē. Audiuimus em̄ eum dicentem: Ieſus Nazarenus iſte demolietur locum hunc, & mutabit inſtituta, quæ tradidit nobis Moſes. Et intuentes eum omnes qui ſedebant in concilio, uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli. Dixit autem princeps VII
ſacerdotum: Num hæc ita ſe habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deꝰ gloriæ apparuit patri noſtro Abra-

hæ cum

ὰμ, ὄντι ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτω ἐγέννησε τὸν ἰσαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἴγυπτον. καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χανααν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ,

hæ, cum esset in Mesopotamia, priusq; moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrā quācunq; mōstrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorū, & habitauit in Charran. Et inde postq; mortuus est pater eius, transtulit illum in terram hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatē in ea, ne uestigiū quidem pedis. & repromisit illi eā se daturū possidendam, & semini eius post ipsum, cum nō haberet filium. Locutus est autē deus sic, qd futurū esset semē eius inquilinum in terra aliena, quodq; seruituti illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringētis. Et gentem, cuicunq; seruierint, iudicabo ego, dixit de⁹. Et post hæc exibunt & seruient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamentū circūcisionis, atq; hic genuit Isaac, & circūcidit eum in die octauo, & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uendiderūt in Aegyptū. Et erat deus cū eo, & eripuit eum ex omnib⁹ afflictionib⁹ eius, & dedit ei gratiā & sapiētiam corā Pharaone rege Aegyptiorū. Et cōstituit eum præfectum super Aegyptū, & sup totā domū suam. Venit autem fames in uniuersam terrā Aegypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres nostri. Cū audisset autē Iacob esse frumēta in Aegypto, misit patres nostros primū: & cum iterū misisset eos, agnitus est Ioseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso autem nuncio Ioseph accersiuit Iacob patrem suum, omnēq; cognationē suam in animabus septuagintaquinq;. Et descēdit Iacob in Aegyptum, defunctusq; est ipse & patres nostri. Et translati sunt in Sychem,

ηϙὴ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο
Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμ-
μὸρ τοῦ συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος
τῆς ἐπαγγελείας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Ἀ-
βραὰμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς ηϙὴ ἐπληθύνθη ἐν
αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος,
ὃς οὐκ ἤδει τὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισά-
μενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πα-
τέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐ-
τῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐ-
γεννήθη μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ,
ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐ-
τὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ. ηϙὴ ἀνεθρέψατο αὐ-
τὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. ηϙὴ ἐπαιδεύθη μωϋσῆς
πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν
ἔργοις ηϙὴ ἐν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐ-
τῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ
τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀ-
δελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ. ηϙὴ ἰ-
δών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, ηϙὴ ἐ-
ποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πα-
τάξας τὸν αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς
αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν, οἱ δὲ οὐ
συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐ-
τοῖς μαχομένοις, ηϙὴ συνήλασεν αὐτοὺς
εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑ-
μεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν
τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών. τίς σε
κατέστησεν ἄρχοντα ηϙὴ δικαστὴν ἐφ ὑμᾶς;
μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες
χθὲς τὸν αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ μωσῆς ἐν τῷ
λόγῳ τούτῳ, ϗ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ μα
διάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. ηϙὴ πληρωθέν-
των ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρή
μῳ τοῦ ὄρους σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυ
ρὸς βάτου. ὁ δὲ μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅρα
μα. προσερχομένου δὲ αὐτῷ κατανοῆσαι, ἐγέ
νετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς
τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραὰμ, ηϙὴ ὁ θεὸς
ἰσαὰκ

& positi sunt in sepulchro, qd̄ emit Abra
ham precio argenti à filijs Emor filij Sy-
chem. Cum autē appropinquaret tēpus
p̄missionis, de qua iurauerat deus Abra
hæ, creuit populus & multiplicatus est in
Aegypto, donec exortus est alius rex,
qui non nouerat Ioseph. Hic circumue-
niens genus nostrum, afflixit patres no-
stros, ut exponerēt infantes suos, ne fœ-
tus essent uitales. Eodē tēpore natus est
Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est
tribus mensibus in domo patris. Exposi
tum autē illum sustulit filia Pharaonis,
& nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus
est Moses omni sapiētia Aegyptiorū, &
erat potens in factis & in dictis. Vt uero
expletum est ei quadraginta annorum
tempus, subijt in cor eius, ut inuiseret fra-
tres suos filios Israël. Et cū uidisset quen-
dam iniuria affici, defendit eum, & ultus
est uicem eius qui affligebatur, percusso
Aegyptio. Existimabat autem intellige-
re fratres suos, quod deus per manum
ipsius daret salutem illis. At illi non in-
tellexerunt. Et sequenti die uisus est illis
litigantibus, & redegit eos in cōcordiam,
dicens: Viri, fratres estis, cur uos inui-
cem leditis? Cæterum is qui iniuriam fa-
ciebat p̄ximo, repulit eum, dicēs: Quis
te constituit principem ac iudicem super
nos? Nunquid interficere me tu uis, quē-
admodum interfecisti heri Aegyptium?
Fugit autē Moses ad dictum hoc, & fa-
ctus est aduena in terra Madian, ubi ge
nerauit filios duos. Et expletis annis qua
draginta, apparuit illi in deserto montis
Sina angelus dñi in flammeo incendio
rubi. Moses autē ut cōspexit, admiratus
est uisum. Porrò cū accederet ut attende
ret, facta est ad eum uox dñi: Ego sum
deus patrū tuorū, deus Abraham, deus
Isaac,

Ἰσαὰκ, ⁋ ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος μωϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον; τοῦτον τὸν μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δίκαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ⁋ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο ⁋ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἱ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν

Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autē Moses, non audebat attendere. Dixit autē illi dominus: Solue calciamentū pedum tuorum. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi inquam, afflictionem populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Mosen quē negauerunt, dicentes, quis te constituit principem & iudicem? hunc inquā deus principem & redemptorem misérat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses qui dixit filijs Israël: Prophetam suscitabit uobis deus uester è fratribus uestris, similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit sermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicētes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et uitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur super operibus manuum suarum. Conuertit se autem deus, & tradidit eos, ut colerent militiam cœli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num uictimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israël? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei uestri Rempham, figuras quas fecistis ad adorandum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Tabernaculum testimonij fuit patribus

πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διέτα
ξατο, ὁ λαλῶν τῷ μωσῆ ποιῆσαι αὐτὸν κα/
τὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ἣν καὶ εἰσήγαγον
διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ
ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔξωσεν ὁ θε/
ὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως
τῶν ἡμερῶν δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ
ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον.
ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα/
τοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός
μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει
κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκλη
ροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ
τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς.
τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες
ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαν
τας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς
προδόται καὶ φονεῖς γεγόνατε, οἵτινες ἐλά
βετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ
οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρί/
οντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον
τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ
πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν
οὐρανόν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα
ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ
τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαν
τες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν,
καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβα/
λόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ
μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πό
δας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθο/
βόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέ
γοντα. κύριε ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.
θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ.
κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν ταύ/
την. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

Σαῦλος

patribus noſtris in deſerto, ſicut ordina/
uerat illis, loquens ad Moſen ut faceret
illud ſecundū formā, quā uiderat. Quod
& induxerūt, qui ſucceſſerunt, patres no
ſtri cum Ieſu in poſſeſſionē gentiū, quas
expulit deus à facie patrū noſtrorū uſq;
ad dies Dauid, qui inuenit gratiā coram
deo, & petijt ut inueniret tabernaculum
deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi
domū. Sed nō is eſt excelſiſſimus, qui in
manufactis templis habitet, ſicut pphe/
ta dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autē
ſcabellum pedum meorū. Quam domū
ædificabitis mihi dicit dñs, aut quis lo/
cus requietionis meæ eſt? Nōne manus
mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & in/
circumciſi corde & auribus, uos ſemper
ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ue/
ſtri, ita & uos. Quē prophetarū nō ſunt
perſecuti patres ueſtri? Et occiderūt eos,
qui prænunciabant de aduentu iuſti,
cuius uos nunc proditores & occiſores
fuiſtis: qui accepiſtis legem per diſpoſi/
tiones angelorum, nec ſeruaſtis. Audien
tes autem hæc diſſecabant cordib⁹ ſuis,
& ſtridebant dentibus ſuis in eum. Cum
autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, inten/
tis in cœlum oculis, uidit gloriam dei, &
Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce
uideo cœlos apertos, & filium hominis
ſtantem à dextris dei. Exclamantes autē
uoce magna, cōtinuerūt aures ſuas, & im
petum fecerūt unanimiter in eum. Et eie
ctum eum è ciuitate lapidabant, ac teſtes
depoſuerunt ueſtimenta ad pedes ado/
leſcentis, qui uocabat Saulus. Et lapida/
bant Stephanum inuocantē, ac dicentē:
Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritū meum. Po/
ſitis autem genibus, damauit uoce ma/
gna: Domine, ne ſtatuas illis peccatum
hoc. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit.

Saulus

Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει
αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διω- VIII
γμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱερο
σολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς
χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν
τῶν ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφα-
νον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπε-
τὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαί-
νετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπο-
ρευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖ-
κας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διὰ
πάντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν
λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πό-
λιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν
Χριστόν. προσεῖχον τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγο-
μένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν
τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰση-
μεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων
πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ
φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμέ-
νοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγέ-
νετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἀ-
νὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων, προϋπῆρχεν ἐν
τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος
τῆς Σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν
μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως με-
γάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ
θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ
τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι
αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ,
εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας
τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ΙΗΣΟΥ Χρι-
στοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ
δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς
ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. θεωρῶν τε
δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. Ἀ-
κούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι,
ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰω-
άννην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο
περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.
οὔπω

Saulus autem consenserat in necem VIII
eius. Facta est autē in illo die persecutio
magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hie
rosolymis, & omnes dispersi sunt per re-
giones Iudææ & Samariæ præter apo-
stolos. Curauerunt autem unà Stepha-
num uiri religiosi, feceruntq; planctum
magnum super eum. Saulus uero deua-
stabat ecclesiam, per singulas domos in-
trans, trahensq; uiros ac mulieres trade-
bat in custodiam. Illi igitē dispersi pera-
grabant, annunciantes sermonem dei.
Philippus autem peruenit in ciuitatem
Samariæ, ac prædicabat illis Christum.
Intendebant autē turbæ his, quæ à Phi-
lippo, dicebantur, unanimiter audientes,
& uidentes signa quæ ædebat. Spiritus
enim immundi, è multis qui ab illis tene-
bantur: exibant, damantes uoce magna.
Multi autem paralytici & claudi sanati
sunt. Et factum est gaudium magnum
in illa ciuitate. Vir autē quidam nomine
Simon, qui ante in ea ciuitate artē exer-
cuerat magicam, ac gentem dementa-
uerat Samariæ, dicens se esse quempiam
magnum, cui auscultabant illi à minimo
usq; ad maximū, dicentes: Hic est uirtus
dei, quæ uocatur magna. Auscultabant
autē ei, propterea quod multo tempore
magicis artibus dementasset eos. Cum
uero credidissent Philippo, euāgelizanti
de regno dei, deq; nomine Iesu Christi,
baptizabant̄ uiri simul ac mulieres. Tūc
Simon & ipse credidit, & cum baptiza-
tus esset adhærebat Philippo. Videnśq;
signa & uirtutes fieri stupēs ammiraba-
tur. Cum autem audissent apostoli qui
erant Hierosolymis, q̄d recepisset Sama
ria uerbum dei, miserunt ad eos Petrum
ac Ioannē. Qui cū descēdissent, orauerūt
pro ipsis: ut acciperēt spiritum sanctum.
Nondum

ὄυπω γαρ ἦν ἐπ' ουδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα του κυ ιησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτους, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. Θεασάμενος δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεφαν εἰς ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέγων. Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γάζαν. αὕτη ἔστιν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτου, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτου ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐάν μή τις ὁδηγήσῃ με

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantũ erant sub nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebantque spiritum sanctum. Cum uidisset autem Simon, quod per impositionẽ manuũ apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecuniis parari. Nõ est tibi pars neque sors in ratione hac. cor enim tuum non est rectum coram deo. Resipisce igitur ab ista malicia tua, & roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & locuti sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus ad uiam quæ descendit ab urbe Hierosolymorum Gazam. hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce uir Aethiops, eunuchus, præfectus Candaces reginæ Aethiopũ, quẽ præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Esaiam prophetã. Dixit autẽ spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrẽs autẽ Philippus, audiuit eum legentẽ Esaiam pphetã, & dixit: Intelligisne quæ legis? At ille ait: Nam qui possim, nisi aliquis dux uiæ mihi

ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀνα
βάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς
γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβα
τον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντί
ον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ
ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ
ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς
διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ
αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίπ
πῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφή
της λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τι
νός; Ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ,
καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης,
εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύον
το κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φη
σὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βα
πτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις
ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ
εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν
Χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κα
τέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιπ
πος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν.
ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυ
ρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐ
τὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν
ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς
Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς
πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισά
ρειαν. ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπει
λῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου,
προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ
ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγω
γὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄν
δρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ
εἰς Ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγέ
νετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης
περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν, λέγουσαν
αὐτῷ, σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δὲ.
τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι Ἰη
σοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα
λακτίζειν

mihi fuerit? Rogauitq; Philippum, ut
aſcenderet, ſederetq; ſecum. Argumentū
autem ſcripturæ quam legebat, erat hoc:
Tanq; ouis ad occiſionem ductus eſt, &
ſicut agnus coram tondente ſe mutus, ſic
nō aperuit os ſuum. In humilitate ipſius
iudicium eius ſublatū eſt. Generationē
autē eius quis enarrabit? Quoniam tol
litur de terra uita eius. Reſpondens autē
eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de
quo propheta dicit hoc, de ſe, an de alio
quopiam? Aperiens autē Philippus os
ſuum, & incipiens à ſcriptura iſta, prædi
cauit illi Ieſum. Et dum irent per uiam,
uenerūt ad quandam aquā. Et ait eunu
chus: Ecce aqua. quid uetat quo minus
baptizer? Dixit autē Philippus: Si credis
ex toto corde, licet. Et reſpōdens ait: Cre
do filiū dei eſſe Ieſum Chriſtū: Et iuſſit
ſiſti currū. Ac deſcēderūt ambo in aquā
Philippus ſimul & eunuchus, & baptiza
uit eum. Cum autē aſcēdiſſent ex aqua,
ſpiritus dñi rapuit Philippū, nec amplius
uidit eum eunuchus. Ibat em̄ per uiam
ſuā gaudens. Philippus autē repertus eſt
Azoti, & pertranſiens euāgelizabat ciui
tatibus cunctis, donec ueniret Cæſaream.

Saulus autem adhuc ſpirans minas IX
ac cædem aduerſus diſcipulos dñi, acceſ
ſit ad principem ſacerdotum, & petijt ab
eo epiſtolas, quas perferret Damaſcū ad
ſynagogas: ut ſi quos inueniſſet eius uiæ
ſeu uiros ſeu mulieres, uinctos duceret
Hieroſolymā. Et cum iter faceret, cōtigit
ut appropinquaret Damaſco. Et ſubito
circumfulgurauit eum lux de cœlo, colla
pſusq; in terram, audiuit uocem, dicentē
ſibi: Saul Saul, quid me perſequeris? Di
xit autem: Quis es domine? Dominus
autē dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſe
queris. Durum eſt tibi contra ſtimulos

λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀνάστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ ἱστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθείαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς

calcitrare. Is tremēs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui erant ei comites itineris, ſtabant attoniti, audientes quidem uocem, neminem tamen uidentes. Surrexit autem Saulus è terra, apertisq; oculis, neminē uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerūt Damaſcum. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit neq; bibit. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, Et dixit ad illum per uiſum dominꝰ: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge, & uade in uicum qui uocatur rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiam nomine introëuntem, & imponentē ſibi manum, ut uiſum reciperet. Reſpondit autē Ananias: Dñe, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ. Et hoc loco habet poteſtatem à principibꝰ ſacerdotū, uinciendi oīes qui inuocant nomē tuū. Dixit aūt ad eum dñs: Vade, qm̄ organū electum eſt mihi iſte, ut portet nomē meum corā gentibꝰ & regibus ac filiis Iſrael. Ego em̄ oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Säul frater, dominus miſit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias & implearis ſpiritu ſancto. Et cōfeſtim deciderūt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & uiſum recepit. & ſurgens baptizatus eſt. Cumq; cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cū diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot. Et continuo in Synagogis

γωγαῖς

γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος ἐν ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς. καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀπόστολους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερουσαλὴμ, παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰναίαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβ-

βάτῳ

gogis prædicabat Christũ, quod is esset filius dei. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic est qui expugnabat Hierosolymis eos, qui inuocabant nomen istud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quod is esset Christus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter se Iudæi consilium, ut illum occiderent. Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum. Asseruabantq; portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum demiserunt, summittentes in sporta. Cum autẽ Saulus uenisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis. & omnes timebant eum, non credentes, quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum, duxit ad apostolos, ac narrauit illis, quomodo in uia uidisset dominum, & quod locutus esset ei, & quomodo in Damasco fortiter egisset in nomine Iesu. Et erat cum illis uersans Hierosolymis, fiducialiter agens in nomine domini Iesu. Loquebatur & disputabat aduersus Græcos. illi uero quærebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidẽ per totã Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabant̃ uersantes in timore dñi, & cõsolatione sancti spiritus multiplicabant̃. Factũ est aũt, ut Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiã ad sanctos, qui habitabãt Lyddæ. Reperit autẽ ibi hominẽ quẽdã nomine Aenæã, annis iam octo decumbentem in grab-

 bato,

βάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἔπεν
αὐτῷ ὁ πέτρος. ἀινεία, ἰᾶταί σε ὁ ιησοῦς
χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ
εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ
κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν ἀσάρωνα,
οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐν ἰόπ-
πῃ δέ τις μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἣ
διερμηνευομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν
πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν
ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
ναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λού-
σαντες δὲ αὐτήν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγ-
γὺς δὲ οὔσης λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ
ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἔστιν ἐν αὐτῇ, ἀ-
πέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ
ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέ
τρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμε-
νον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστη-
σαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐ-
πιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐ-
ποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ
ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προ
σηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε.
ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς
αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς
δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ
τοὺς ἁγίους & τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν
ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς ἰόπ
πης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐ-
γένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν ἰόπ
πῃ παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ.

Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι
κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς
καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβού-
μενος & τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐ-
τοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ
λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός.
εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐννά-
την τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόν-
τα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. κορνή-
λιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος & γε-
νόμενος

bato, qui erat paralyticus. Et ait illi Pe-
trus: Aenæa, sanet te domin⁹ Iesus Chri
stus. Surge, & sterne tibiipsi. Et cōtinuo
surrexit. Et uiderunt eum omnes qui ha-
bitabant Lyddæ & Assarone, qui con-
uersi sunt ad dominū. Ioppæ autem fuit
quædā discipula nomine Tabitha, quæ
interpretata dicit' Dorcas. Hæc erat ple-
na operibus bonis & eleemosynis quas
præstabat. Factum est autem in diebus
illis, ut infirmata moreretur. Quam cum
lauissent, posuerunt in cœnaculo. Cum
autē uicina esset Lydda Ioppæ, ac disci-
puli audissent, quod Petrus esset in ea,
miserunt ad eum, rogantes, ne graua-
retur uenire usque ad se. Exurgens au-
tem Petrus, uenit cum illis. Et cum ad-
uenisset, duxerunt illum in cœnaculum.
& circumsteterunt illum omnes uiduæ
flentes, & ostendentes tunicas uestesq;,
quas faciebat cum esset cum ipsis Dor-
cas. Eiectis autē omnibus foras, Petrus
positis genibus orauit. & conuersus ad
corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa ape-
ruit oculos suos, uisóque Petro, resedit.
Data autē illi manu, erexit eam. & cū uo
casset sanctos ac uiduas, exhibuit eam
uiuam. Id autē innotuit per totam Iop-
pen, & crediderunt multi in dominum.
Factum est autem, ut dies multos ma-
neret Ioppæ apud Simonem quendam
coriarium.

Vir autem quidam erat Cæsareæ, x
nomine Cornelius, centurio ex cohorte
quæ dicitur Italica', religiosus ac timens
deum cum tota domo sua, præstans elee
mosynas multas plebi, deprecansque
deum semper. Is uidit per uisum mani-
feste fermè hora diei nona angelum dei
introëuntem ad se, dicentemq; sibi: Cor-
neli. At ille intuens eum, ac timore cor-

νόμενος reptus,

νόμου, εἶπε. τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ διηγησάμενος ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος

reptus, dixit: Quid est domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonẽ quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et cum discessisset angelus qui loquebat illi, uocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus cum narrasset omnia, misit illos Ioppen. Postridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, ut oraret, circa horã sextam. Et cum esuriret, uoluit gustare cibum. Parantibus autem illis, irruit super eum mentis excessus. Et uidet cœlum apertum, ac descẽdens ad se uas quoddã uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatũ, summitti è cœlo in terrã, in quo erant omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia, & uolatilia cœli. Et facta est uox ad eum: Surge Petre, macta & uescere. Ait autẽ Petrus: Nequaq; domine, quia nunq; edi quicquam commune & immundum. Et uox rursus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum est tertio. Et rursum receptum est uas in cœlum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quænam esset uisio quam uidisset, ecce uiri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, astiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium. Petro uero cogitante de uisione, dixit spiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaq; & descende, & uade cum eis, nihil hæsitans,

μενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτόν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν παρεγένεσθε; οἱ δὲ εἶπον. Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, καὶ μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ Πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν Καισάρειαν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρε, λέγων. Ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σὺ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον

tans, propterea quod ego misi illos. Descendens autē Petrus ad uiros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerūt: Cornelius centurio, uir iustus ac timens deum, & testimonium habēs ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domū suam, & audiret uerba abs te. Introuocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequenti uero die Petrus pfectus est cū illis, & quidā ex fratribus ab Ioppensib⁹ comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessarijs amicis. Vt autē factum est ut introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui cōuenerant, dixitq; ad illos: Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi ostendit deus, ne quem cōmunē aut immundum dicerē hominē, quapropter & incunctāter ueni accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam accersistis me? Et Cornelius ait: Die abhinc q̄rto usq; ad hanc horā sedebā ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit añ me in ueste splendida, & ait: Cornelí, exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem qui cognominat' Petrus, hic diuersat' in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; uenerit loquetur tibi. Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui adueneris. Nunc ergo omnes nos, teste deo,

πϊομ τσι θεῦ πάρεσμεν, ἀκῦσαι πάντα τὰ προστεταγμλώα σοι ὑπὸ τσι θεῦ. Ανοίξας δὲ πέτρος τὸ σόμα, ἶπεμ. ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔσι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβύμλυος αὐτὸμ καὶ ἐργαζόμλυος δικαιοσώλη, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸμ λόγομ ὃμ ἀπέσειλε τοῖς ὑοῖς ἰσραήλ, εὐαγγελιζόμλυος εἰρλώλη διὰ ιησοῦ χρισοῦ, οὗτός ἐστι πάντωμ κύριος, ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμλυομ ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμλυομ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεμ ἰωάννης, ιησοῦμ τὸμ ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεμ αὐτὸμ ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεμ εὐεργετῶμ καὶ ἰώμλυος πάντας τοὺς καταδυναστευομλύους ὑπὸ τσι διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦμ μετ' αὐτσι. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντωμ ὧμ ἐποίησεμ ἔμ τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίωμ καὶ ἐν ἱερουσαλήμ, ὃμ ἀνεῖλομ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτομ ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεμ αὐτὸμ ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημλύοις ὑπὸ τσι θεοῦ ἡμῖμ, οἵτινες συνεφάγομλυ καὶ συνεπίομλυ αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸμ ἐκ νεκρῶμ. καὶ παρήγγειλεμ ἡμῖμ κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιμ ὁ ὡρισμλύος ὑπὸ τσι θεοῦ κριτὴς ζώντωμ καὶ νεκρῶμ. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιμ, ἄφεσιμ ἁμαρτιῶμ λαβεῖμ διὰ τσι ὀνόματος αὐτσι πάντα τὸμ πιστεύοντα εἰς αὐτόμ. ἔτι λαλοῦντος τσι πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸμ λόγομ. καὶ ἐξέστησαμ οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, ὅσοι συμῆλθομ τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τσι ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουομ γὰρ αὐτῶμ λαλούντωμ γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντωμ τὸμ θεόμ. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μή τι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναταί τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ ἔλαβομ καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo. Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud deum, sed in quauis gente, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Sermonem quem misit deus filijs Israël, annuncians pacem per Iesum Christum (hic est omnium dñs) Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primũ orto à Galilæa, post baptisma qd' prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenũ unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omẽs oppressos à diabolo, quoniã deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniũ quæ fecit & in regione Iudæorũ & Hierosolymis, quẽ occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret nõ toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo nimirũ nobis, qui comedimus & bibim⁹ unà cum illo, posteaq̃ resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille qui cõstitutus erat à deo iudex uiuorũ ac mortuorũ. Huic omẽs ꝓphetæ testimoniũ ferunt, qd' remissionẽ peccatorũ accepturus sit per nomẽ eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonẽ. Et obstupuerũt hi qui ex circũcisorũ genere credebant, quotq̃t uenerant cũ Petro, qd' & in gẽtes donũ spũs sancti effusum esset. Audiebant eñ illos loquentes linguis ac magnificantes deũ. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest, q̃minus aqua baptizenť, hi qui spm̃ sanctum acceperũt sicut & nos? Et iussit eos

βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

Ἠκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σύ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην

baptizari in nomine domini. Tunc rogauerũt eum, ut remaneret aliquot dies.

Audierunt autẽ apostoli & fratres qui XI
erant in Iudæa, qd' & gentes recepissent sermonẽ dei. Cumq; ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione, dicẽtes: Ad uiros præputiũ habẽtes introisti, & edisti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio repetẽs, exposuit illis ordine, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uisionem, descendere uas quoddam ceu linteum magnũ, quatuor initijs emissum è cœlo, & uenit usque ad me. In quod cum intẽdissem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & bestias & reptilia, & uolatilia cœli. Audiui autẽ & uocem, dicentẽ mihi: Surge Petre, macta & uescere. Dicebam autẽ: Neq; quaq; dñe, quia nihil commune aut immundũ unq; introiuit in os meum. Respondit autem mihi uox rursum è cœlo: quæ deus mũdauit, tu ne cõmunia dixeris. Idq; accidit tertio, & rursum omnia subducta sunt in cœlum. Et ecce extẽplo tres uiri presto aderant in ædib⁹ in quib⁹ eram, è Cæsarea missi ad me. Dixerat autem mihi spiritus, ut congrederer cũ illis, nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt & sex fratres hi. Et ingressi sum⁹ in domũ uiri. isq; retulit nobis, ut uidisset angelũ domi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi: Emitte uiros Ioppen, & accerse Simonẽ, cognomento Petrum, qui tibi ea dicturus est, per quæ seruetis & tu & uniuersa domus tua. Cũ autẽ exorsus essem sermonẽ, illapsus est spũs sanctus in illos, quẽadmodũ & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat autẽ in mentẽ qd' dixerat dñs. Ioãnes qdẽ baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini spũ sctõ. Proinde si

par

ἴσιν δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χρισόν. ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ. ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀναζητῆσαι σαῦλον. καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπ' ἰεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμαινε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmodum & nobis, cum credidissemus in dominum Iesum Christum: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autem auditis obticuerunt, & glorificauerunt deum, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiam cõcessit ad uitam. Et illi quidem qui dispersi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt usq; ad Phœnicen & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes sermonẽ illum, nisi solis Iudæis. Erant autẽ quidam ex eis uiri Cyprij & Cyrenenses, qui cum introissent Antiochiam, loquebant' ad Græcos, prædicantes dominũ Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multusq; numerus credentiũ conuersus est ad dñm. Peruenit autẽ rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, sup his, & miserũt Barnabam ut iret ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & uidisset gratiam dei, gauisus est, & hortabat' omẽs, ut ꝓposito cordis perseuerarẽt adhærere dño. Nam erat uir bonus, ac plenus spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba domino. Profectus est autẽ Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quẽ cũ inuenisset, perduxit Antiochiam. Accidit autẽ ut annũ totum cõsuetudinẽ agerẽt cũ ea cõgregatione, docerẽtq; turbam multam, & discipulos cognominarent primũ Antiochiæ Christianos. In his autem diebus superuenerũt ab urbe Hierosolymorũ ꝓphetæ Antiochiam, surgensq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famem magnam futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli autẽ ꝓut cuiq; suppetebat, ꝓposuerũt in subsidiũ mittere habitantibus in Iudæa fratrib⁹, quod & fecerunt, mittentes ad seniores

per

διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἤμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ· περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου. ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προσῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρῴδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθε ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος

per manum Barnabæ ac Sauli.

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cōprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorū. Quē cum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militū asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus cathenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerē. Et ecce angelus domini astitit, & lumē refulsit in habitaculo. percussóq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt cathenæ de manib9 eius. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelū, sed putabat se uisum uidere. Cum autē præterissent primam ac secundam custodiam, uenerūt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum, & cōtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dñs angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. req; perpensa uenit ad domū Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erāt multi cōgregati & orantes. Cū pulsasset aūt Petrus ostiū uestibuli,

πυλῶνος, προσκλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ δὲ χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διῆγησατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ. ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρῴδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρῴδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

Ἦσαν δέ τινες κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ,τε βαρνάβας καὶ σίμων καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρῴδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ

uestibuli, processit puella ut subausculta-
ret, nomine Rhode. Et ut agnouit uocē
Petri, præ gaudio non aperuit uestibu-
lum, sed introcurrēs renunciauit stare Pe
trum ante uestibulum. At illi dixerūt ad
eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se
habere. At illi dicebāt: Angelus eius est.
Petrus autē perseuerabat pulsans. Cum
autē aperuissent, uiderunt eum, & obstu
puerunt. Cum innuisset autem eis mota
manu ut tacerent, narrauit illis, quō dns
eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem:
Nunciate Iacobo & fratrib⁹ hæc. Et egres
sus abijt in aliū locū. Porrò ubi diluxit,
erat turbatio nō parua inter milites, quid
nam accidisset Petro. Herodes autē cum
requisisset eum, nec inuenisset, examina-
tis custodib⁹, iussit eos duci, descēdensq; 12
à Iudæa Cæsaream, ibi commoratus est.
Erat autem Herodes infensus Tyrijs &
Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad
eum, & persuaso Blasto qui præerat cu-
biculo regis, petebant pacē, eo qd alere-
tur regio ipsorum annona regia. Statuto
autem die Herodes uestitus ueste regia,
sedit pro tribunali, & concionabatur ad
eos. Populus autē acclamabat: uox dei,
& nō hominis. Confestim autē percussit
eum angelus domini, eo quod nō dedis-
set gloriā deo, & erosus à uermibus, ex-
pirauit. Porrò sermo domini crescebat ac
multiplicabatur. Barnabas autē & Pau-
lus reuersi sunt Hierosolymam, expleto
ministerio, assumpto & Ioanne, cui co-
gnomen erat Marcus. 13
Erant autem
quidam in ecclesia, quæ erat Antiochiæ,
pphetæ ac doctores, Barnabasq; & Si-
mon qui uocabat Niger, & Lucius Cy-
renensis, & Manahen qui erat Herodis
tetrarchæ à puero familiaris, & Saulus.
Cum autem illi sacrificarent domino,
ieiunarētq;

καὶ

καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δή μοι τὸν βαρνάβαν, καὶ τὸν σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν σελεύκειαν, κἀκεῖθεν δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν σαλαμῖνι, κατήγγελον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι πάφου, εὗρον τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα βαρϊησοῦν, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. σαῦλος δὲ ὁ καὶ παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας ὑὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπί σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς πέργην τῆς παμφυλίας. ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ τῆς πέργης παρεγένοντο εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως

ieiunarentq́ꝫ, dixit ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accerſiui eos. Cumq́ꝫ ieiunaſſent & oraſſent, impoſuiſſentq́ꝫ eis manus, dimiſerunt. Et ipſi quidem emiſſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum eſſent Salamine, annunciauerunt ſermonem dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem miniſtrum. Et peragrata inſula uſque ad Paphum, inuenerunt quendam magum pſeudoprophetam Iudæum, cui nomen erat Barieſu, qui erat cum proconſule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Paulo, deſiderabat audire ſermonem dei. Reſiſtebat autem illis Elymas magus, ſic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconſulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus ſpiritu ſancto, intẽtis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uerſutia fili diaboli, inimice omnis iuſticiæ, non deſinis inuertere uias domini rectas. Et nunc ecce manus domini ſuper te, & eris cæcus non uidens ſolem uſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui ſe manu ducerent. Tunc proconſul cum uidiſſet quod acciderat, credidit, ammirans ſuper doctrina domini. Cum autem à Papho ſoluiſſent ij, qui cum Paulo erant, uenerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem digreſſus ab eis, reuerſus eſt Hieroſolymam. Cæterum ipſi peragratis regionibus, à Perga uenerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorũ, ſederũt. Poſt lectionem autem legis ac prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in uobis ſermo exhortationis

παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. Αναστὰς δὲ παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν. καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ χαναὰν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν σαοὺλ υἱὸν κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς βενϊαμὴν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον δαβὶδ τὸν τοῦ ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ ἰσραὴλ σωτῆρα ιησοῦν, προκυρήξαντος ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας τῷ ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ᾐτήσαντο πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβάσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς ἱερουσαλήμ.

οἵ τινές

exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis deum, audite. Deus populi huius delegit patres nostros, & populum in altum extulit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, & circiter quadraginta annorũ tẽpus mores eorum sustinuit in deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. Et post hæc annis circiter quadringẽtis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerũt regem, deditq; illis deus Saul filium Cis, uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è semine deus ita, ut promiserat, adduxit Israëli seruatorem Iesum, cũ ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismũ pœnitentiæ Israëli. Cum autẽ implesset Ioannes cursum, dixit: Quẽ me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me, cuius nõ sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter uos timent deũ, uobis sermo salutis hui⁹ missus est. Qui em̃ habitabant Hierosolymis, & principes eorũ cũ ignorarent illum, & uoces ꝓphetarũ quæ per om̃e sabbatũ legunt, cõdẽnato eo impleuerunt, nullaq; causa mortis inuenta petierũt à Pilato ut interficeret illũ. Cumq; cõsummassent om̃ia q̃ de eo scripta erãt, depositũ de ligno posuerũt in monumẽto. Deus autẽ suscitauit eum à mortuis, qui uisus est ꝑ dies multos his, qui simul ascẽderãt cũ eo à Galilæa Hierosolymã.

A qui sunt

ὅι τινές εἰσι μάρτυρες αὐτω πρὸς τὸμ λαὸμ, καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαμ γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶμ ἡμῖμ, ἀναστήσας ιησοῦμ, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερομ γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστησεμ αὐτὸμ ἐκ νεκρῶμ, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειμ εἰς διαφθοράμ, οὕτως εἰρηκεμ. ὅτι δώσω ὑμῖμ τὰ ὅσια δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸμ ὅσιόμ σου ἰδεῖμ διαφθοράμ. δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράμ. ὃμ δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεμ, οὐκ εἶδε διαφθοράμ. γνωστὸμ οὖμ ἔστω ὑμῖμ ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖμ ἄφεσις ἁμαρτιῶμ καταγγέλλεται καὶ ἀπὸ πάντωμ, ὧμ οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύωμ δικαιοῦται. βλέπετε οὖμ μὴ ἐπέλθῃ ἐφ ὑμᾶς, τὸ εἰρημένομ ἐν τοῖς προφήταις. ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργομ ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶμ, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάμ τις ἐκδιηγῆται ὑμῖμ. ἐξιόντωμ δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶμ ἰουδαίωμ, παρεκάλουμ τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατομ λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαμ πολλοὶ τῶμ ἰουδαίωμ καὶ τῶμ σεβομένωμ προσηλύτωμ τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ. οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθομ αὐτοὺς ἐπιμένειμ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸμ πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸμ λόγομ τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαμ ζήλου καὶ ἀντέλεγομ, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπομ. ὑμῖμ ἦμ ἀναγκαῖομ πρῶτομ λαληθῆναι τὸμ λόγομ τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ ἀπωθεῖσθε

qui sunt testes eius apud plebem. Et nos uobis annunciamus, quod eam repromissionem, quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filijs illorum nimirum nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & alias dicit: Non permittes ut sanctus tuus uideat corruptionē. Nam Dauid quidem cum suæ ætati inseruisset, cōsilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, uiditq; corruptionē. At is quem deus suscitauit, non uidit corruptionem. Notum igitur sit uobis uiri fratres, qd̄ per hunc uobis remissio peccatorum annunciatur & ab omnibus, à quibus non potuistis per legē Mosi iustificari: per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis, qd̄ dictum est in prophetis: Videte contemptores, & ammiramini, & euanescite: quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressis autem è cœtu Iudæis, rogabant gentes, ut sequenti sabbato loquerentur sibi uerba. Soluto autem cœtu, secuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabam, qui alloquentes suadebant eis ut perseuerarent in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo & contradicebant, his quæ à Paulo dicebantur contradicentes & conuiciantes. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui sermonem dei, sed quoniam repellitis

ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρνάβαν. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

ΕΓΕΝΕΤΟ δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον. κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗτος ἤκουσε τοῦ παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πό-

λας

repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce conuertimur ad gentes. sic enim nobis præcepit dñs: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremum terræ. Audientes autem gentes, gauisæ sunt, & glorificabant sermonem domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad uitam æternã. Diuulgabat' autem sermo domini per uniuersam regionem. Iudæi uero extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis. & excitauerũt persecutionẽ in Paulum ac Barnabam, & eiecerũt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorũ in eos, uenerũt Iconiũ. Porrò discipuli replebant' gaudio & spiritu sancto.

Factum est autem Iconij ut simul introirent synagogam Iudæorũ, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erant Iudæi, concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fierent per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudæis, quidam uero ab apostolis. Cum autem factus esset impetus gentium pariter ac Iudæorum unà cum principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarent eos, re intellecta, cõfugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimã undiq; regionẽ, & ibi prædicabant Euangeliũ. Et quidã uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ & uidens, qd' fidẽ haberet fore ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pe-

XIIII

δίας σου ὀρθός. καὶ ἅλλετο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ
ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆραν
τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ
θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς
ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία,
τὸν δὲ παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγού-
μενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς, τοῦ ὄν-
τος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμ
ματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς
ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπό-
στολοι βαρνάβας καὶ παῦλος, διαῤῥήξαντες
τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον,
κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα
ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν
ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τού-
των τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν
τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐ
τοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε
πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐ-
τῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆ-
κεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς δι-
δοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν
τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν.
καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς
ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ἐπῆλθον δὲ ἀπ' ἀν-
τιοχείας καὶ ἰκονίου ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες
τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν παῦλον,
ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τε-
θνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν,
ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύ
ριον ἐξῆλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δέρβην. εὐ-
αγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ
μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν
λύστραν καὶ ἰκόνιον καὶ ἀντιόχειαν, ἐπιστη-
ρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακα
λοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολ
λῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι
λείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρε
σβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι
μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ
εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exiliit, ambulabatq; Turbæ uero cum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonice, dicentes: Dii in specie hominũ descenderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero, Mercurium, quod is esset dux uerbi. Sacerdos autem Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad uestibula afferens, cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli, Barnabas & Paulus conscissis uestibus suis, insilierunt in turbam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista facitis? Nos quoque iisdem quibus uos, obnoxii malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis cõuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uiis suis. Quanq; nõ expertẽ testimonii seipsum esse sinebat, dum beneficia cõferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tẽpora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, uix compescuerũt turbas ne sibi immolarẽt. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, persuasisq; turbis, ac lapidato Paulo, extraxerũt eum è ciuitate, existimantes illum mortuũ esse. Circundantibus autẽ eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatẽ. Ac postero die pfectus est cũ Barnaba Derben. Cũq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam, denuo cõfirmantes animas discipulorũ, exhortantesq; ut perseuerarent in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum dei. Et cũ suffragijs creassent illis p singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, commendauerunt eos dño

in quem

εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν
πισιδίαν, ἦλθον εἰς παμφυλίαν. καὶ λα/
λήσαντες ἐν πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν
εἰς ἀτάλειαν. κακεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς ἀν
τιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάρι/
τι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παρα
γενόμενοι δὲ καὶ συναγόντες τὴν ἐκκλησίαν,
ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν.
καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτρι
βον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθη/
ταῖς. καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆ
ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν
μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει μωσέως, οὐ δύνα/
σθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζη
τήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρ
νάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξεν ἀναβαίνειν παῦ/
λον καὶ βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐ
τῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους
εἰς ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆ ἐκκλη/
σίας, διήρχοντο τὴν φοινίκην καὶ σαμάρει/
αν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν.
καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελ
φοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπε/
δέχθησαν ὑπὸ τῆ ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀπο/
στόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε
ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν
δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆ αἱρέσεως τῶν φαρισαίων
τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέ/
μνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον
μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ
πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολ
λῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος
εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπί
στασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν
ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ
ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι.
καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς,
δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ
ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ
αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐ/
τῶν.

in quẽ crediderant. Peragrataq́ Pisidia uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti essent sermonem Pergæ, descẽderunt in urbem Attaliam, & inde soluerunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod compleuerunt. Cum autẽ uenissent & congregassent ecclesiam, retulerunt quæcunq; fecisset deus secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei. Commorati sunt autẽ illic multum temporis cum discipulis. Et quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres, nisi circumcidamini secundum morem Mosi, non potestis esse salui. Cum orta ergo seditio & disceptatio esset non exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionẽ gentium, & adferebant gaudium magnum omnib⁹ fratribus. Cum autem uenissent Hierosolymam, susceptisunt ab ecclesia & ab apostolis ac presbyteris, annũciauerũtq; quæcunq; deus fecisset cum ipsis. Surrexerunt autem quidam de factione Pharisæorum, qui crediderant, dicẽtes: quod oporteret circumcidere eos ac præcipere, ut seruarẽt legem Mosi. Conueneruntq; apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de hoc negocio. Cum autẽ magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis diebus deus inter nos elegit, ut per os meum audirẽt gentes uerbum euangelij crederẽtq;. Et qui nouit corda deus, testimoniũ præbuit illis, dans illis spiritũ sanctum sicut & nobis, nihilq; discreuit inter nos & illos, cũ fide purificauerit corda illorum.

XV

τῶμ. Νῦῦ οὖῦ τί πειράζετε τὸμ θεὸμ, ἐπιθεῖναι
ζυγὸμ ἐπὶ τὸμ τράχηλομ τῶῦ μαθητῶμ, ὃμ
οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶμ, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν
βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς τοῦ κυρίου ἰη
σοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆῦαι καθ' ὃμ τρό-
πομ κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶμ τὸ πλῆθος, καὶ
ἤκουομ Βαρνάβα καὶ παύλου, ἐξηγουμένωμ
ὅσα ἐποίησεμ ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐῦ τοῖς
ἔθνεσι δι' αὐτῶμ. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς,
ἀπεκρίθη ἰάκωβος, λέγωμ. ἄνδρες ἀδελφοί,
ἀκούσατέ μου. συμεὼμ ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶ
τομ ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖμ ἐξ ἐθνῶμ λα-
ὸμ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτου, καὶ τούτῳ συμφω
νοῦσιμ οἱ λόγοι τῶῦ προφητῶμ, καθὼς γέγρα
πται. Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομή-
σω τὴῦ σκηνὴῦ δαβὶδ, τὴῦ πεπτωκυῖαμ, καὶ
τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
ἀνορθώσω αὐτὴῦ, ὅπως ἂμ ἐκζητήσωσιμ οἱ κα
τάλοιποι τ῀ ἀνθρώπωμ τ῀ κύριομ, καὶ πάντα τὰ
ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐ-
τούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶμ ταῦτα πάντα.
γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔρ-
γα αὐτου. Διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖμ τοῖς
ἀπὸ τῶῦ ἐθνῶμ ἐπιστρέφουσιμ ἐπὶ τ῀ θεὸμ, ἀλλὰ
ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τ῀ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τ῀ ἀλισγη-
μάτωμ τῶῦ εἰδώλωμ, καὶ τ῀ πορνείας, καὶ τοῦ
πνικτοῦ, καὶ τ῀ αἵματος. Μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶμ
ἀρχαίωμ κατὰ πόλιμ τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸμ
ἔχει ἐῦ ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶμ σάββα-
τομ ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀπο
στόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺῦ ὅλῃ τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶμ πέμ
ψαι εἰς ἀντιόχειαμ σὺῦ παύλῳ καὶ βαρνά-
βᾳ. ἰούδαμ τὸμ ἐπικαλούμενομ βαρσαβᾶμ,
καὶ σίλαμ, ἄνδρας ἡγουμένους ἐῦ τοῖς ἀδελ
φοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶμ τάδε. οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελ-
φοὶ, τοῖς κατὰ τὴῦ ἀντιόχειαμ καὶ συρίαμ καὶ
κιλικίαμ ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶμ, χαίρειμ.
ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶμ ἐξελ-
θόντες, ἐτάραξαμ ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευά-

ζοντες

lorū. Nunc ergo quid tentatis deum, ut imponat iugum ſuper ceruices diſcipulorum, qđ neq; patres noſtri neq; nos portare potuimus? Sed per gratiā dñi Ieſu Chriſti credim⁹, nos ſaluos futuros, quēadmodum & illi. Tacuit autē tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulū narrantes, quæ deus ædidiſſet ſigna & prodigia inter gētes per ipſos. Et poſtq; cōticuiſſent, reſpōdit Iacobus, dicēs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quēadmodum primū deus uiſitauerit, ut ſumeret ex gentibus populum in nomine ſuo, & huic cōſonant uerba prophetarū, ſicut ſcriptū eſt: Poſt hæc reuertar, ac rurſus ædificabo tabernaculum Dauid, qđ collapſum eſt, & diruta eius inſtaurabo: & erigam illud, ut requirant qui reliqui ſunt homines, dñm, & omnes gentes ſuper quos inuocatū eſt nomen meū: dicit dñs, qui facit hæc omnia. Nota à ſæculo ſunt deo omnia hæc opera ſua. Propter qđ ego cenſeo, nō obturbandū eſſe illis, qui ex gētibus cōuertunt ad deū, ſed ſcribendum ad eos, ut abſtineāt ſe ab inquinamētis ſimulacrorum, & ſcortatione, & ſuffocato, & ſanguine. Moſes em̄ ab ætatibus antiquis in ſingulis ciuitatibus habet, qui ipſum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbatū legitur. Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus cum tota eccleſia, ut delectos ex ſeſe uiros mitterent Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomento Barſaban & Silam, uiros primarios inter fratres, miſſis per manus eorum literis in hanc ſentētiam: Apoſtoli & preſbyteri & fratres, his qui ſunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui ſunt ex gentibus, ſalutem. Quoniā audiuim⁹, qđ quidam è nobis egreſſi, turbauerunt uos uerbis, labefactantes

ζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες πρὶ τέμνε
σθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλά
μεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν,
ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς,
σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ τῷ παύ
λῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς
αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ιησοῦ Χριστοῦ. Απεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν
καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλ
λοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύ
ματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι
ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων,
ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, τῷ
πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες
ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπο
λυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συνα
γαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπι
στολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ πα
ρακλήσει, ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προ
φῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκά
λεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποι
ήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης
ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.
Εδοξε δὲ τῷ σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος
δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ,
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ
ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. με
τὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς
βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμε
θα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πό
λιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ
κυρίου, πῶς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβουλεύ
σατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην, τὸν καλού
μενον μάρκον. Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάν
τα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελ
θόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπραλαβεῖν
τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀπο
χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε βαρ
νάβαν παραλαβόντα τὸν μάρκον ἐκπλεῦ
σαι εἰς κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμε
νος σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ
θεοῦ

ctantes animas uestras, iubentes uos cir-
cumcidi & seruare legem, quib⁹ nõ man-
daueram⁹. Visum est nobis unanimiter
congregatis, delectos uiros mittere ad
uos, cũ dilectis nostris Barnaba & Pau-
lo, hominibus qui exposuerunt animas
suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi.
Misimus ergo Iudam & Silam, qui &
ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum
est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid
amplius imponeremus uobis oneris, q̃
hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab
his quæ sunt immolata simulacris, & san
guine, & suffocato, & scortatione. À qui-
bus si cõseruaueritis uosipsos, benefacie-
tis. Valete. Illi ergo dimissi uenerũt An-
tiochiam, & congregata multitudine red
diderunt epistolam. Quã cum legissent,
gauisi sunt super consolatione. Iudas au
tem & Silas cum essent & ipsi prophetæ,
sermone copioso adhortati sunt fratres,
cõfirmaueruntq́. Commorati autẽ illic
aliquantum temporis, dimissi sunt cum
pace à fratribus ad apostolos. Visum est
autem Silæ manere ibidem, Paulus uero
& Barnabas demorabantur Antiochiæ,
docẽtes, & annunciantes cum alijs etiam
cõplurib⁹ sermonẽ dñi. Post aliquot aũt
dies dixit ad Barnabam Paulus. Reuer-
si iam uisitem⁹ fratres nostros per om̃es
ciuitates, in quib⁹ annũciauimus sermo-
nem dñi, quomõ se habeant. Barnabas
autẽ consulebat ut assumerẽt & Ioannẽ,
cognomento Marcum. Paulus autẽ no-
lebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pam
phylia, nec isset cum eis in opus, adiun-
geretur. Tam acris autem fuit inter eos
disceptatio, ut alter ab altero seiungere-
tur, & Barnabas quidẽ assumpto Mar-
co nauigaret in Cyprum. Paulus uero al
lecto Sila profectus est, traditus gratiæ

θεὸν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. διῆρχετο δὲ τὴν συρίαν
καὶ κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν,
καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τι-
μόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πι-
στῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑ-
πὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦ-
τον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν,
καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰου-
δαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ἤ-
δεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι
ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πό-
λεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγμα-
τα, τὰ κεκριμμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ
τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν
οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπε-
ρίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόν-
τες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώ
ραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κα-
τὰ μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ βιθυνίαν πο
ρεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.
παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς
τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη
τῷ παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, πα
ρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακε
δονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν,
εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδο
νίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς
ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες
οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς
σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν,
κἀκεῖθεν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη
τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολώ-
νια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβον-
τες ἡμέρας τινάς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά-
των ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ πο-
ταμόν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ
καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθού-
σαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία
πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη
τὸν

ACTA

dei à fratribus. Perambulabat autẽ Syriam ac Ciliciam confirmans ecclesias.

Peruenit autem Derben & Lystram, XVI
& ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdam Iudææ fidelis, cæterũ patre Græco. Huic testimonium bonum reddebant qui Lystris erant & Iconij fratres. Hunc uoluit Paulus secum proficisci, & assumptum circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Græcus. Cum autem pertransirent ciuitates, tradebant eis seruanda decreta, quæ erant ordinata ab apostolis & presbyteris, qui erant Hierosolymis. Itaque ecclesiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Cum peragrassent autẽ Phrygiam & Galaticam regionem, uetitiq; essent à spiritu sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos spiritus. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderũt Troadem. & uisio per noctem paulo uisa est. Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Vt autem uisum uidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quod uocasset nos dñs ad euangelizandum eis. Cum soluissemus igitur à Troade, recto cursu uenimus Samothracen, & postero die Neapolim, & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autẽ in eadẽ urbe dieb9 aliq̃t cõmorantes, & die sabbatorũ egressi sumus è ciuitate iuxta flumẽ, ubi solebat esse precatio, & sedentes loquebamur mulierib9 q̃ cõuenerãt. Et quædã mulier noie Lydia, purpurarũ uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens

deum

τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη, αὕτη κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ

deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Cum autē baptizata esset & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domū meam & manete. & adegit nos. Accidit autem euntibus nobis ad precationem, ut puella quædam habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat dicēs: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autē faciebat multos dies. Sed ægre ferens Paulus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem domini eius, quod abisset spes questus sui, apprehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant instituta, quæ non licet nobis suscipere, neque seruare, cum simus Rhomani. Et concurrit turba aduersus eos. ac magistratus scissis uestibus suis, iusserunt eos uirgis cædi. Cumq; multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerem, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorē carcerem, & pedes eorū strinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamēta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omniū uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris,

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ Θεῷ. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπέσταλκαν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν Λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibiipsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatóque lumine, irrupit. ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes familiares illius, continuo. Cumque perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, qd' cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, conieicerunt in carcerem, & nunc occulte nos eiiciunt? Non certe, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerunt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntque, audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederent è ciuitate. Egressi autē è carcere, introierunt ad Lydiam. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

XVII Cum autem iter feciſſent per Amphipolim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata

σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βέρροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως

sabbata tria differebat eis è scripturis, ad-
aperiens & allegans, qd' Christum opor
tuisset pati & resurgere à mortuis, & qd'
hic esset Christus Iesus, quē ego (inquit)
annuncio uobis. Et quidam ex eis credi-
derunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, &
religiosorum Græcorum multitudo ma
gna, mulieresque primariæ non paucæ.
Zelo autem commoti Iudæi increduli,
& assumptis quibusdam circumforaneis
uiris malis, ac turba coacta, concitaue-
runt ciuitatem, & urgentes domum Ia-
sonis, quærebant eos producere ad po-
pulum. Et cum non inuenissent eos, tra-
hebant Iasonem & quosdam fratres ad
principes ciuitatis, clamantes: Hi qui ter-
rarum orbem cōturbarūt, huc quoq; ue-
nerunt, quos clanculum excepit Iason. &
hi omnes cōtra decreta Cæsaris faciunt,
regē alium dicētes esse, Iesum. Cōcitaue-
runt autem turbam, & magistratus ciui-
tatis audientes hæc. Et accepta satisfa-
ctione ab Iasone & à cæteris, dimiserunt
eos. Fratres uero confestim per noctem
emiserunt Paulumque & Silam in Ber-
rhœam. Qui cum aduenissent, abierunt
in synagogam Iudæorum. Hi autem
erant summo genere nati inter eos qui
erant Thessalonicæ, qui receperant ser-
monem cum omni animi promptitudi-
ne, quotidie scrutantes scripturas, an hæc
ita se haberent. Et multi quidem credide
runt ex eis, & Græcæ mulieres honestæ,
& uiri non pauci. Cum autem cognouis-
sent Thessalonicenses Iudæi, quod &
Berrhœæ annunciatus esset à Paulo ser-
mo dei, uenerunt, & illic cōmouentes tur-
bas. Statimq; tunc Paulum emiserunt
fratres, ut iret uelut ad mare. Silas autē
& Timotheus remanserūt ibi. Porrò qui
prosequebant Paulum, deduxerūt eum

Athenas

ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ὑποτιμόθεον πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξήεσαν. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες. δυνάμεθα γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τί ἢ ἀκούειν καινότερον. στὰς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη. ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειεν αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ

Athenas uſque. & accepto mandato ad Silam ac Timotheum, ut q̃ celerrime uenirent ad ſe, profecti ſunt. Paulus autē cum Athenis eos expectaret, incandeſcebat ſpiritus eius in ipſo, cū uideret ſimulacrorū cultui deditam ciuitatē. Diſputabat igitur in ſynagoga cū Iudæis & religioſis, & in foro quotidie cū ijs qui ſe forte adiſſent. Quidā autē Epicurei & Stoici philoſophi cōflictabant cū eo, & quidam dicebant: Quid uult ſpermologus hic dicere? Alij uero, nouorū, inquiebant, dæmoniorū uidet annunciator eſſe, qd Ieſum & reſurrectionē annunciaret eis. Et apprehenſum eum ad Martiū uicum duxerūt, dicētes: Poſſumus ne ſcire, quæ ſit iſta noua quæ à te refertur, doctrina? Noua em̄ quædā ingeris auribꝰ noſtris. Volumꝰ ergo ſcire, quid nam uelint hæc eſſe. Athenienſes autē omnes, & qui illic uerſabant hoſpites, ad nihil aliud uacabant, niſi ad dicendum aut audiendū aliquid noui. Stans autē Paulus in medio Martij uici, ait: Viri Athenienſes, per omnia ferè ſuperſtitioſiores uos uideo. Præteriens em̄ & cōtemplans culturas ueſtras, inueni & aram in qua inſcriptū erat: Ignoto deo. Quē ergo ignorantes colitis, hunc ego annuncio uobis. Deus qui fecit mundū & oīa quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ cum ſit dñs, nō in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipſe det omnibus uitam & halitū per omnia, fecitq; ex uno ſanguine omne genus hominum, ut inhabitaret ſuper uniuerſam faciē terræ, præfinijtq; præſtituta tēpora, præfixitq; terminos habitationis eorū, ut quærerent deum, ſi forte palpent eum & inueniant, quamuis nō longe abſit ab uno quoq; noſtrū. Per ipſum em̄ uiuim9

καὶ

καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν Δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν πρᾶσχον πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον, καὶ εὑρών τινα ἰουδαῖον, ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδονίας ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ιησοῦν. Αντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. ὁ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι· καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς, ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρῖσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε

τῷ

& mouemur & ſumus, ſicut & quidam ueſtratiũ poëtarũ dixerunt: Nam huius progenies etiã ſumus. Genus ergo cum ſimus dei, nõ debemus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi arte ſculpto, & inuento hominis, numẽ eſſe ſimile. Et tempora quidẽ hui⁹ ignorantiæ cũ hacten⁹ diſſimularit deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes ubiq; reſipiſcant, eo qđ ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbẽ terrarũ cũ iuſticia, per eum uirũ per quẽ decreuerat, fide præſtita om̃ib⁹, cũ excitarit illũ ex mortuis. Cũ audiſſent autẽ reſurrectionẽ mortuorũ, alij quidẽ irridebant, alij uero dixerunt: Audiemus te de hoc iterũ. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei crediderunt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, alijq; cum eis. Poſt hæc Paulus digreſſus XVIII
Athenis, uenit Corinthũ, & nactus quẽdam Iudæum, nomine Aquilã, Ponticũ genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priſcillam uxorẽ eius, eo qđ præcepiſſet Claudius, omnes Iudæos Rhoma decedere, acceſſit ad eos: & quia eiuſdem erat artificij, manebat apud eos & operabat̃. Erat autẽ ars illorũ texere aulæa. Diſputabat autẽ in ſynagoga per omne ſabbatum, ſuadebatq; Iudæis pariter & Græcis. Cum ueniſſent autem è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur ſpiritu Paulus, teſtificans Iudæis Chriſtum eſſe Ieſum. Contradicentibus autẽ eis & conuiciantibus, excuſſis ueſtimentis, dixit ad eos: Sanguis ueſter ſuper caput ueſtrum. Mundus ego poſthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdã, nomine Iuſti, colẽtis deũ, cuius domus erat contigua ſynagogæ. Criſpus autem archiſynagogus credidit

B domino

τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος τῷ παύλῳ. μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ ἰουδαῖοι κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατῆντησε δὲ εἰς ἔφεσον, καὶ ἐκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών. δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας

domino cũ tota domo ſua, multiq; Corinthiorum audientes credebant ac baptizabantur. Dixit autẽ dominus nocte per uiſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere & ne taceas, propterea quod ego ſim tecum. & nemo adorietur te ut affligat te, quoniã populus eſt mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & ſex menſes, docens eos ſermonẽ dei. Cæterũ cum Gallio ageret procõſulem Achaiæ, inſurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: contra legem hic ſuadet hominibus colere deum. Cum autẽ Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: ſi qua iniuria eſſet aut facinus malum, ò Iudæi merito uos ſuſtinerem. ſi uero quæſtio eſt de ſermone ac nominibus & lege ueſtrate, uoſipſi uideritis. Iudex enim ego horũ nolo eſſe. Et abegit eos à tribunali. Apprehẽſum autẽ omẽs Græci Soſthenem principem ſynagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicq; eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde commoratus dies multos, uale dicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priſcilla & Aquila, poſteaq; raſerat caput in Cenchreis. habebat em̃ uotũ. Deuenitq; Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe uero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cũ Iudæis. Rogantibus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret apud ſe, non annuit, ſed ualedixit illis, dicens: Oportet omino me feſtum qd' inſtat, agere Hieroſolymis. ſed iterũ reuertar ad uos, deo uolente. Et ſoluit Epheſo, cũq; peruenisſet Cæſareã, aſcẽdiſſetq; & ſalutaſſet eccleſiam, deſcẽdit Antiochiã. Et cõmoratus illic aliquantũ tẽporis, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionẽ ac Phrygiam, confirmans

omnes

πάντας τὺς μαθητάς. Ἰουδαῖός δέ τις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ· καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος

omnes discipulos. Iudæus autẽ quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquẽs, deuenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Cum autem uellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum uenisset, contulit multum his qui crediderũt per gratiam. Vehemẽter enim Iudæos reuincebat, publice, ostendẽs per scripturas, qd Iesus esset Christus. Factum est autẽ cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superiorib⁹ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, posteaq; credidistis? At illi dixerunt ad eum: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Ioannis baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui uenturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt sub nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Erant autem omnes uiri ferè duodecim. Introgressus autẽ synagogam, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadens de regno dei. Cum autẽ quidam indurarentur nec crederent, male loquentes de uia dñi corã multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie dispu-

XIX

μένους ἐν τῇ χολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας. δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπε. τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον, αὐτὸς

tans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirent sermonem domini, Iudæi simul & Græci. Virtutesque non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam super infirmos deferrentur à corpore eius sudaria & semicincta: & recederent ab eis morbi, & spiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorcistis inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen domini Iesu, dicentes: Adiuramꝰ uos per Iesum, quē Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus malus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis qui habitabant Ephesi, & incidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen domini Iesu. Multiq; credentium ueniebant confitentes & annunciantes facta sua. Multi autem ex eis, qui curiosas artes exercuerant, comportatos libros exusserunt coram omnibus, & supputatis precijs illorum, reperierunt pecuniæ quinquies decem milia. Ita fortiter crescebat sermo dei & confirmabatur. His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: postquam fuero ibi, oportet me & Rhomam uidere. Missis autē in Macedoniam duobus ex ijs, qui ministrabant sibi, uidelicet Timotheo & Erasto, ipse

Filij Sceuæ

ἀυτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. Εγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροὺς ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην, οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες. μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες γάϊον καὶ ἀρίσταρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ παύλου. τοῦ δὲ παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλό τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεσαν. Εκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν ἰουδαίων. ὁ δὲ ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ, ἐπιγνόντων δὲ ὅτι ἰουδαῖος ἐστὶ, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. Κατασείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν

ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est autem illo tempore tumultus nõ exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum quæstum: quibus conuocatis & ijs qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex hoc opificio quæstus nobis est. & uidetis & auditis, quod non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ Paulus hic persuasit, & auertit multam turbam, dicens: quod nõ sint dij, qui manibus fiunt. Non solum autẽ hæc pars nobis in periculum uenit, ne reprobetur, uerumetiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur, futurumque sit ut etiam destruatur maiestas eius, quam tota Asia & orbis colit. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt, dicẽtes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerũt uno animo in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem uolente intrare ad populum, non permiserũt discipuli. Quidam autẽ & ex Asiæ primorib⁹, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio cõfusa, & pleriq; nesciebant qua ex causa cõuenissent. De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis, Alexander autem manu silentio postulato, uolebat rationẽ reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum esse, uox orta est una omniũ, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Cum autẽ sedasset scriba turbam, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominũ, qui nesciat Ephesiorũ ciuitatẽ cultricem esse

φῆ μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἡ τὸ διοπετὲς,
ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ὑμᾶς
κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν
προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε δὲ τοὺς ἄνδρας
τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦν-
τας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχου-
σιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν,
ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων
ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυ-
θήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στά-
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρ-
χοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς
συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέ-
λυσε τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι
τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος
τοὺς μαθητὰς, καὶ παρακαλέσας, ἐξῆλθε πο-
ρευθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ
πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆ-
νας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν
Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρί-
αν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μα-
κεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας
Σώπατρος Βερροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀ-
ρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος Δερ-
βαῖος & Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ
Τρόφιμος, οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς
ἐν Τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς
ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, & ἤλ-
θομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις ἡ-
μερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων
τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διε-
λέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον,
παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου, ἦσαν
δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν
συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνό-
ματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμε-
νος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ Παύλου,
ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπε-
σεν

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi si-
mulacri. Cũ igitur his nemo cõtradicat,
oportet uos sedatos esse, & nihil præcipi
tanter agere. Adduxistis eñ hoies istos,
neq; sacrilegos, neq; contumelioſos in
deam uestrã. Quod si Demetrius & qui
cum eo sunt artifices habẽt aduersus ali-
quẽ causam, conuentus forenses agunt, &
proconsules sunt, accusent inuicẽ. Siquid
autẽ de rebus alijs quæritis, in legitima
cõcione dirimet. Nam periculum est, ne
seditionis hodiernæ, rei fiamus, cũ nulla
subsit causa, unde poterimus reddere ra-
tionem cõcursus istius. Et cũ hæc dixisset,
dimisit concionẽ. Postq; autẽ cessauit
tumultus, uocatis ad se Paulus discipu- xx
lis, cõplexusq; illos profectus est, ut iret
in Macedoniam. Cum autẽ perambulas-
set partes illas, & exhortatus eos fuisset
multo sermone, uenit in Græciam, & ibi
peractis mensibus tribus, cum essent illi
structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Sy-
riam, habebat in animo, ut reuerterent
per Macedoniam. Comitatus est autem
eum usq; ad Asiam Sopater Berrhœen
sis, Thessalonicensium uero Aristarchus
& Secũdus & Gaius Derbæus ac Timo
theus, Asiani uero Tychicus & Trophi-
mus. Hi cum præcessissent, expectarunt
nos Troade, nos uero abnauigauimus
post dies azymorũ à Philippis, & ueni-
mus ad eos Troadem intra dies quinq;,
ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septẽ. Vno aũt
die sabbatorũ, cum cõueniissent discipuli
ad frangẽdũ panẽ, Paulus disserebat eis,
ꝓfecturus postridie, ꝓtraxitq; sermonẽ
usq; in mediã noctẽ. Erant autẽ lucernæ
multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cõgregati.
Sedẽs aũt qdã adolescẽs noie Eutych⁹ in
fenestra, cũ degrauaret somno ꝓfundo,
disserẽte diu Paulo magis deꝓssus sõno,

σεν decidit

σεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβών, εἶπε. Μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ Χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, ἔφη πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγου

decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autē Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima eīus in ipso est. Cum ascendisset autē, fregisset́q; panē ac degustasset, diu colloquutus usq; ad diluculū, ita demū profectus est. Adduxerūt autē puerum uiuentē, & refocillati sunt nō mediocriter. Nos autē conscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terram iter facturus. Cum autē conueniissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequēti die uenimus contra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & commorati Trogyllij, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten ageret Hierosolymis. À Mileto autem missis Ephesum nunciis, accersiuit presbyteros ecclesiæ, qui cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiam, quomō uobiscū per omne tēpus fuerim, seruiēs dño cū omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderūt ex insidijs Iudæorū, ut nihil suffugerim eorum quæ essent in rem uestram, quin annunciarem uobis & docerem uos publice & domestice, testificans Iudæis simul & Græcis, eam quæ erga deum est pœnitētiam, ac fidem quæ est erga dñm nostrū Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymam, quæ in ea obuentura sint mihi ignorans, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγῳ ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τίμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν

me mouet, neq; uita mea chara eſt mihi ipſi, ut conſummem curſum meum cum gaudio,& miniſterium quod accepi à domino Ieſu,ad teſtificandum euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego ſcio, quod poſthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos tranſiui, prædicans regnum dei. Quapropter conteſtor uos hodierno die, quod mundus ego ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi,quo minus annunciarim omne conſilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos ad regendum eccleſiam dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.Ego enim noui hoc,quod ingreſſuri ſint poſt diſceſſum meum lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobiſipſis exorientur uiri, loquentes peruerſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod uigilate memores, quod per triennium nocte & die non ceſſauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & ſermoni gratiæ ipſius,qui potens eſt ſuperſtruere & dare uobis hæreditatem inter ſanctificatos omnes.Argentum & aurum, aut ueſtem nullius concupiui, imò ipſi ſcitis, quod neceſſitatibus meis & his qui mecum ſunt,ſuppeditauerunt manus hæ.Omnia oſtendi uobis,quod ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe uerborū domini Ieſu,quod ipſe dixit:Beatum eſt dare potius quam accipere. Et cum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis,orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus eſt omnium, & ruentes in collum Pauli, oſculabantur eum dolentes, maxime ob ſermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non eſſent

uiſuri.

θεωρεῖμ. προέπεμπομ δ' αὐτὸμ εἰς τὸ πλοῖομ.

Ως δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶμ, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴμ Κῶμ, τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὴν Ῥόδομ, κἀκεῖθεμ εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖομ διαπερῶμ εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴμ Κύπρομ, καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμομ, ἐπλέομεν εἰς Συρίαμ, καὶ κατήχθημεν εἰς Τύρομ. ἐκεῖσε γὰρ ἦμ τὸ πλοῖομ ἀποφορτιζόμενομ τὸμ γόμομ. καὶ ἀνευρόντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγομ διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειμ εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντωμ ἡμᾶς πάντωμ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸμ αἰγιαλὸμ προσηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖομ. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαμ εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸμ πλοῦμ διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφούς, ἐμείναμεν ἡμέραμ μίαμ παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριομ ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸμ Παῦλομ, ἤλθομεν εἰς Καισάρειαμ. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸμ οἶκομ Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαμ θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντωμ δὲ ἡμῶμ ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼμ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ, Τὸμ ἄνδρα οὗ ἐστὶμ ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιμ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιμ εἰς χεῖρας ἐθνῶμ. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειμ αὐτὸμ εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαμ; Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνομ δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖμ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Cum autem factum esset ut soluissemus auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ trajiceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cum autẽ cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierũt ad sua. Nos uero nauigatione explicita, à Tyro descendimus Ptolemãidam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septẽ, mansimus apud eum. Huic autẽ erant quatuor filiæ uirgines, ꝓphetantes. Et cum permanerem⁹ dies cõplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans illius pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentium. Cum autẽ audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascẽderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis

XXI

pro

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες· Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον. πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἥγεῖτο καθ' ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον, εἶπόν τε αὐτῷ. θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν, τούτους παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθείς, εἰσήει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ

pro nomine domini Iesu. Cum uero illi non persuaderet, acquieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat. Post dies autem istos sublatis sarcinis, cōscendebam⁹ Hierosolymam. Conuenerunt autē quidam ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonē quendam Cyprium, antiquū discipulum. Et cum uenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Postero autem die, introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnesq; cōuenerunt presbyteri. Quos cū salutasset, narrabat per singula, quæ deus fecisset inter gentes per ministeriū ipsius. At illi cum audissent, glorificabant dñm, dixeruntq; ei: Vides frater quot milia sunt Iudæorū qui crediderūt, & oīes studiosi sectatores sunt legis. Audierūt autē de te, quod defectionē doceas à Mose, oīes qui inter gentes sunt Iudæos, dicēs, nō debere eos circumcidere filios, neque secundum instituta uiuere. Quid est ergo? omnino oportet cōuenire multitudinē. Audient eī te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis. & impende super illis, ut radant capita: & scient omnes quod quæ de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus, decernētes, ne quid huiusmodi obseruēt, nisi ut caueant & ab his quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & suffocato, & stupro. Tunc Paulus assumptis uiris postero die purificatus cū illis intrauit in tēplum, annuncians expletionē dierū purificationis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autem septem dies iam penè essent expleti, hi qui

ab

ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες, ἄνδρες ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῆ διδάσκων, ἔτι τε καὶ ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ παύλου, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται ἰερουσαλήμ. ὃς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ὄστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἀναβαθμοῖς, συνέβη βασάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου, ἠκολούθει γὰρ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uidissent eum in templo, conturbarunt totũ populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israëlitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legẽ & locũ hunc omnes ubique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerũt, quod in templum introduxisset Paulus. Commotaq; est ciuitas tota, & factus est concursus populi. Et apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærentibus autẽ illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi cum uidissent tribunum ac milites, cessauerũt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid feciſſet. Alij autẽ aliud damabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cũ ueniſſet ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamans, tolle eum. Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno. Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nonne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradib⁹,

κατέσεισε annuit

κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς
γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ,
λέγων. Ανδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες,
ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογί-
ας. ἀκούσαντες δὲ, ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ
προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχί-
αν. καὶ φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ ἰουδαῖος,
γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς κιλικίας, ἀνα-
τεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς
πόδας γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρί-
βειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων
τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον,
ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου,
δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄν-
δρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μοι
τυγχάνει μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ᾽ ὧν
καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελ-
φοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ
τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ,
ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομέ-
νῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημ-
βρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι
φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμὲ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδα-
φος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ
σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς
εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ
ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄν-
τες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγέ-
νοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦν-
τός μοι. εἶπον δὲ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύ-
ριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκόν,
κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τε-
τακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ
τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγού-
μενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς δα-
μασκόν. Ανανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ
τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν
κατοικούντων ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ
ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλε-
ψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν.
ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προε-
χειρίσατό

annuit manu ad plebem. & magno silen
tio facto, allocutus est lingua Hebræa, di
cens. Viri fratres & patres, audite XXII
meam, quã nunc apud uos utor, excusa-
tionem. Cum audissent autẽ, quod He-
bræa lingua loqueret̃ sibi, magis præsti-
terunt silentium. Et dicit: Ego quidẽ sum
uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæte-
rum educatus in hac ciuitate ad pedes
Gamalielis, institutus accurate in patria
lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis
hodie, qui hanc uiam p̃secutus sum usq;
ad mortem, alligans ac tradens in carce-
res uiros pariter ac mulieres. sicut & prin
ceps sacerdotum mihi testis est, & totus
presbyterorũ ordo, à quib⁹ etiã epistolis
ad fratres acceptis, Damascũ pergebam,
adducẽdus & illos qui illic essent uinctos
Hierosolymã, ut punirent̃. Accidit autẽ
mihi iter faciẽti & appropinquanti Da-
masco circiter meridiẽ, ut subito de cœlo
circumfulguraret me lux multa, cecidiq;
in solum, & audiui uocem, dicentẽ mihi:
Säul Säul, quid me persequeris? Ego ue
ro respõdi: Quis es dñe? Dixitq; ad me:
Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu
persequeris. Et qui mecum erant, lumen
quidẽ uiderũt, & exterriti sunt: uocẽ autẽ
nõ audierũt eius qui loquebat̃ mecũ. Di
cebam autẽ: Quid faciã dñe? Dñs autẽ
dixit mihi: Surge, ac uade Damascũ, &
ibi tibi dicet̃ de oĩb⁹, q̃ ordinata sunt
tibi ut facias. Et cũ non uiderẽ præ gloria
luminis illius, ad manum deductus à co-
mitibus qui erant mecũ, ueni Damascũ.
Ananias autẽ quidã, uir pius, secundum
legẽ, testimonio p̃batus omniũ illic habi
tantiũ Iudæorũ, ueniẽs ad me & astans,
dixit mihi: Säul frater, recipe uisum. Et
ego eadem hora recepto uisu, uidi illum.
At ille dixit: Deus patrũ nostrorũ præ-

parauit

χαρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἰερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀνοιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπών, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. Ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι, εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν

parauit te, ut cognoſceres uoluntatem ſuam, & uideres id quod iuſtum eſt, & audires uocem ex ore eius: quia eris teſtis illi apud omnes homines, eorũ quæ uidiſti & audiſti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua, inuocato nomine domini. Factum eſt autẽ cum eſſem reuerſus Hieroſolymam & orarem in templo, ut raperer extra me, & uiderem eum dicentẽ mihi: Feſtina & exi uelociter Hieroſolymis, quoniam nõ recipient teſtimoniũ tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipſi ſciunt, quod ego pertrahebam in carcerẽ, & cædebam in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et cũm funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſſiſtebam & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebam ueſtimẽta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniã ego ad gentes procul mittam te. Audiebant autẽ eum uſq; ad hoc uerbum, atq; ſublatis uocibus, dicebant: Tolle de terra hominem iſtiuſmodi. nõ eñ phas eſt eum uiuere. Vociferantibus autem eis, & proiiciẽtibus ueſtimenta, & puluerem iactantibus in aërem, iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cum aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti ſibi centurioni Paulus: Num hominẽ Rhomanum & indemnatũ licet uobis flagellare? Quo audito, centurio acceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Rhomanus eſt. Accedens autẽ tribunus, dixit illi: Dic mihi, num tu Rhomanꝰ es? At ille dixit: Etiam. Et reſpõdit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum

ἀνετάζειν. ἡ ὁ χιλίαρχος ἦ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς, ὅτι ῾Ρωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ατενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ Παῦλος. οὐκ ἤδειν ἀδελφοὶ, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων, καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γάρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. Θάρσει Παῦλε,

fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq; resciuit, quod Rhomanus esset, & quia uinxisset eum. Postero autē die uolens scire certum, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum à uinculis, & iussit principes sacerdotum conuenire tumq; concilium, ac deductum Paulum sistebat corā illis. Intentis autē oculis XXII in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum coram deo usq; in hodiernū diem. Princeps autem sacerdotū Ananias præcepit astantib⁹ sibi, ut percuterēt os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicās me secundū legem, & cōtra legem iubes me percuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit autē Paulus: Nesciebam fratres, qd' pontifex esset. Scriptū est enim: Principi populi tui non maledices. Sciens autē Paulus, qd' una pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorū, exclamauit in cōcilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filiꝰ pharisæi. de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cū hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos, & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidē dicunt, non esse resurrectionē, neq; angelū, neq; spiritū: pharisæi autē utraq; cōfitentur. Factus est autē damor magnus, & cum surrexissent scribæ de factione pharisæorū, depugnabāt, dicētes: Nihil mali inuenimꝰ in hoie isto. Qd' si spiritus locutꝰ est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et cū magna seditio coorta esset, ueritus tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere & rapere eum de medio eorū, ac deducere eum in castra. Sequēti autē nocte assistens ei dominus, ait: Bono animo esto

Paule,

παῦλε, ὡς γὰρ δϊεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερουσαλὴμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες, μή τε φαγεῖν, μή τε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες, οἵ τινες προσελθόντες τοῖς ἀρχϊερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀναθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον. Νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλϊάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως ἄυρϊον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ἡμᾶς, ὡς μέλλοντας δϊαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφῆς παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμϊος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τοῦ χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως ἄυρϊον εἰς τὸ συνέδρϊον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς, ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα. οἵ τινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μή τε φαγεῖν μή τε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι,

Paule. Vt enim testificatus es de me Hierosolymis, sic te oportet & Rhomæ testificari. Facto autem die, collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes: neque esuros se, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant. Qui accesserunt ad principes sacerdotum ac seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nosipsos, nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos significate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquam aliquid certius cognituros de eo. Nos uero priusquam appropinquet, parati sumus interficere illum. Cum autem audisset filius sororis Pauli insidias, uenit & intrauit in castra, nunciauitque Paulo. Accersito autem Paulus ad se uno ex centurionibus ait: Adolescentē hunc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accersitum me rogauit, ut hunc adolescentē perducerem ad te, habentē aliquid quod loquatur tibi. Apprehensa autem tribunus manu illius, secessit cum eo seorsum, & percontatus est illum: Quid est quod habes significandum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conspirarunt ut rogarent te, uti crastino die educeres Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. tu uero ne morem gesseris illis. Insidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui seipsos deuouerunt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati sunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimisit adolescentē, præcepitq; ei, ne cui effutias,

ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενός δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον διασώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπί σου. ἔρρωσο. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τῷ ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησάν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἡρώδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ

inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, cum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Rhomanus esset, uolensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et cum indicatum esset mihi de insidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus: ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te: Vale. Milites uero iuxta quod sibi iniunctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui cum uenissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Cum legisset autem præses, & interrogasset ex qua prouincia esset, & cognouisset quod ex Cilicia, audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

XXIIII

Post quinq; autē dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodam oratore, qui significauerant præsidi de Paulo. Et citato

Paulo,

ἄυτω, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διά σου, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ ἄνδρα τοῦτον λοιμόν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σε, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπισταμένου, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν, οὔτε παραστῆσαί με δύανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους

Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa recte gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam, & semper & ubiq; cõprobamus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione. Sed ne diutius te detineam, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus uirum hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in uniuersо orbe, & autorem factionis Nazarenorum, qui etiam templum prophanare conatus est, quem & apprehensum uoluimus secundum legem nostram iudicare. Sed superueniẽs tribunus Lysias, cum magna ui eripuit eum è manib⁹ nostris, iubens accusatores eius ad te uenire, ex quo poteris ipse inquisitione facta de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Respõdit aũt Paulus, cũ annuisset ipse præses, ut diceret. Aequiore animo pro me ipso causam dico, cum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic, qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies q̃ duodecim, ex quo ascendi, adoraturus, Hierosolymam. & neque in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientẽ turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate. neque probare possunt ea de quibus me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta uiam, quam uocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnib⁹ quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habens in deũ, fore, quã & hi ipsi expectant, resurrectionẽ mortuorũ iustorũ simul & iniustorũ. Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere erga deum, & erga homi-

πους δ'ἱαπάντος. δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς. ἐν αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτούς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διατάξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μεταπέμψομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων, ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετάπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον. Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ οἵ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν

nes semper. Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gentē meam, & oblationes, in quibus comperérunt me purificatum in templo, haud cum turba, neq; cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te presto esse & accusare, si quid haberent aduersum me. aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, cum stem in cōcilio, aut de una hac uoce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam uiam attinebant, dicēs: Cum tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam uestram. Iussitq; centurioni, ut custodiret Paulū, sineretq; eum relaxari, & ne quē ex illius familiarib⁹ uetaret subministrare ei, aut adire eum. Post aliquot autem dies cum aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christum. Disputante autem illo de iusticia & temperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: In præsentia abi, cæterū opportunitatē nactus accersam te. simul & illud sperans fore, ut pecuniæ sibi daret' à Paulo ut solueret ipsum, propter qđ & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorē Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum.

Festus ergo susceptа prouincia, post triduum ascēdit Hierosolymam ab urbe Cæsarea. Significaruntq; illi princeps sacerdotum ac primores Iudæorū de Paulo, & rogabant eum postulantes fauorē aduersus eum, ut reiiceret eum Hierosolymam, insidias tendentes ut interficerēt eum

XXV

αὐτὸν

ἀυτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπε-
κρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυ-
τὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν
δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἰ τί
ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐ-
τοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους
ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύρι-
ον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν
παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ,
περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβη-
κότες ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάμα-
τα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀ-
ποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε
εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱε-
ρὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆ-
στος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν κατα-
θέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε. θέ-
λεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων
κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ
τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ
κρίνεσθαι. ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ
κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, ὃ
ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦ-
μαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι
κατηγοροῦσι μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς
χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε
ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου,
ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καί-
σαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δὲ διαγενομένων
τινῶν, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη
κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι
τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτρι-
βεν ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ
κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι
καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος,
περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα,
ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐ-
τοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρω-
πον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος

κατὰ

eum in uia. Festus autem respondit, ut seruaretur quidem Paulus Cæsareæ: se uero breui aliò profecturum. Qui ergo inter uos (inquit) potentes sunt unà nobiscum descẽdant, & si qd' est in hoc uiro crimen, accusent eum. Demoratus autẽ inter eos diebus amplius quam decem, descendit Cæsaream: & postero die sedit pro tribunali, iussitq; Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumstete-runt eum qui ab Hierosolyma descende rant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduersus Paulum, quæ nõ poterant probare, Paulo pro se respondente, quod neq; in legem Iudæorum, neq; in templum, neq; in Cæsarem quicquam peccasset. Festus autem uolens gratificari Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorum, de quibus hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarẽ appello. Tunc Festus cum consilio collocutus respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et cum dies complures ibi commorarentur, Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice uinctus, de quo cum uenissem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotũ & seniores Iudæoꝝ, postulantes aduersus illum cognitionẽ. Quibus respondi: Non est Rhomanis consuetudo donare aliquem hominem ut pereat, priusquam is qui accusatur,

κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὸν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη, Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δέ Ἄυριον φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατεξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καὶ φησὶν ὁ Φῆστος. Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, ἔχω τί γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος

præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Cum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequẽti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimen intẽdebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam, num uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem cum appellasset ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Postero autem die cum uenisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscũ uiri, uidetis hunc hominẽ, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hierosolymis & hic, acclamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Cæterum cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eum ad uos, & maxime ad te rex Agrippa, ut examinatione facta, habeam quod scribam. Iniquum enim mihi uidetur mittere uinctum, & causas eius non significare.

Agrippa uero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus XXVI

ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡγοῦμαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἰερουσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν

Paulus extenta manu pro se dicebat: Super omnibus de quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, existimo me beatũ, qui causam dicturus sim apud te hodie, cum tu maxime sis gnarus earum, quæ apud Iudæos sunt, & cõsuetudinum & quæstionum. Quapropter obsecro te, ut patiẽter me audias. Itaq; uitam quidem meam, quam egi ab adolescentia, quæ ab initio fuit in gente mea Hierosolymis, nouerũt omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab initio, si uelint testimoniũ ferre, quod secundum exquisitissimam sectam nostræ religiõis, uixerim pharisæus. Et nunc fretus spe repromissionis, quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiectus, ad quã duodecim tribus nostræ instanter nocte & die colẽtes deũ, sperant se peruenturas. De qua spe accusor rex Agrippa à Iudæis. Cur incredibile iudicatur apud uos, si deus mortuos suscitat? Et ego quidẽ existimabam me aduersus nomen Iesu Nazareni multa repugnando facturũ, quod & feci Hierosolymis. Et multos sanctorũ ego carceribꝰ inclusi, à principibus sacerdotũ potestate acepta: & cũ occiderent, detuli sentẽtiam. Et per omẽs synagogas frequẽter puniens eos, compellebam blasphemare, & amplius insaniẽs in eos, persequebar etiam in exteras usq; ciuitates. Quarum rerum studio cum irem Damascũ cum autoritate & permissu principũ sacerdotũ; die medio, rex, in uia uidi è cœlo supra splendorẽ solis circũfulsisse me lumẽ, & eos q̃ mecũ faciebãt iter. Cũ aũt omẽs nos decidissemus in terrã, audiui uocẽ loquentẽ ad me, ac dicentẽ hebraica lingua: Säul Säul, quid me persequeris? Durũ est tibi contra stimulos calcitrare. Ego autẽ dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego sum Iesus

quem

ὃμ σὺ δ῾ϊῶκας. ἀλλὰ ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς
ποδάς σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προ-
χειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧμ τε
εἶδες, ὧμ τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός
σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶμ, εἰς οὓς νῦν σε
ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶμ, τοῦ
ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς
ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸμ θεόμ, τοῦ λα-
βεῖμ αὐτοὺς ἄφεσιμ ἁμαρτιῶμ, καὶ κλῆρομ
ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεμ
βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς
τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ
πρῶτομ, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάμ τε τὴν
χώραμ τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιμ ἀπαγ-
γέλλωμ μετανοεῖμ, καὶ ἐπιστρέφειμ ἐπὶ τὸμ
θεόμ, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας.
ἕνεκα τούτωμ με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι
ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπι-
κουρίας οὖμ τυχὼμ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι
τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος
μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲμ ἐκτὸς λέγωμ,
ὧμ τε οἱ προφῆται ἐλάλησαμ μελλόντωμ γί-
νεσθαι, καὶ μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός,
εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶμ φῶς μέλ-
λει καταγγέλλειμ τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι.
ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος
μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε, τὰ πολ
λά σε γράμματα, εἰς μανίαμ περιτρέπει. ὁ
δὲ, οὐ μαίνομαί φησι κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀλ-
ηθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγ-
γομαι, ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτωμ ὁ βα-
σιλεύς, πρὸς ὃμ καὶ παῤῥησιαζόμενος λα-
λῶ, λανθάνειμ γὰρ αὐτὸμ τί τούτωμ, οὐ πεί-
θομαι οὐδέμ, οὐ γάρ ἔστιμ ἐν γωνίᾳ πεπραγ-
μένομ τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα,
τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀ-
γρίππας πρὸς τὸμ παῦλομ ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με
πείθεις χριστιανὸμ γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεμ.
εὐξαίμην ἂμ τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολ
λῷ, οὐ μόνομ σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀ-
κούοντάς μου σήμερομ, γενέσθαι τοιούτους,
ὁποῖ-

quem tu perſequeris. Sed exurge & ſta ſuper pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cõſtituam te miniſtrum ac teſtem & eorum quæ uidiſti: & eorũ in quibus apparebo tibi, eripiens te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto, ut aperias oculos eorum, ut conuertantur à tenebris ad lucem, & à poteſtate ſatanæ ad deum, ut accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem inter eos qui ſanctificati ſunt per fidem quæ eſt in me. Vnde rex Agrippa, non fui inobediens cœleſti uiſioni, ſed his qui ſunt Damaſci primũ & Hieroſolymis, & per omnẽ regionem Iudææ, deinde & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, opera facientes dignæ ijs qui reſipuiſſent. Hac ex cauſa Iudæi me in templo comprehenſum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, uſq; in hodiernũ diem ſto, teſtificãs tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, q̃ ea quæ prophetæ prædixerant futura eſſe, & Moſes, an paſſurus fuerit Chriſtus, an primus ex reſurrectione mortuorũ lumen annunciaturus ſit populo & gentibus. Hæc autem cum pro ſe diceret, Feſtus magna uoce ait: Inſanis Paule. Multæ te literæ ad inſaniam conuertunt. Et Paulus, non inſanio, inquit, optime Feſte, ſed ueritatis & ſobrietatis uerba eloquor. Scit em̃ de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horũ arbitror. Neq; em̃ hoc in angulo geſtũ eſt. Credis rex Agrippa prophetis? Scio qd̃ credis. Agrippa autẽ ad Paulum ait: Modica ex parte perſuades mihi ut fiam Chriſtian⁹. Et Paul⁹ ait: optarim à deo, ut nõ ſolũ modica ex parte, uerũetiã magna: nõ te modo, ſed omnes etiam, qui me audiunt hodie, eſſe tales, qualis

ὁ ποῖ☉ κἀγώ ἐιμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντ☉ αὐτου, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥτε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτ☉. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπ☉ οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. ὡς δὲ ἐκρίθη τ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τ ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀρισάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος τὸ κατ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντ☉ ἡμᾶς τῷ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατ σαλμώνην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἴς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντ☉ ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοός, διὰ τ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.

ἀνθυθέτου

qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, & Bernice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur inter se dicentes: nihil morte aut uinculis dignum facit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Postq̃ aũt decretum est, ut nos nauigaremus in Italiam, tradiderunt & Paulũ & quosdã alios uinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Conscẽsa autem naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequẽti autem die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaret. Et inde cum soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quod essent uenti contrarij. Et pelagus q̃d est contra Ciliciam & Pamphyliam, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, uixq̃ deuenissemus contra Gnidum, prohibẽte nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonen. Et uix præterlegentes illam, peruenimus in locum quendam, qui uocat̃ Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo autem tẽpore peracto, & cũ esset iam periculosa nauigatio, ob id quoq̃ quod iam ultra tempus sustinuissent inediam, admonebat eos Paulus, dicẽs eis: Viri, uideo q̃d cum iniuria multoq̃ damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum futura sit nauigatio. Centurio autem gubernatori & Naudero magis credebat, q̃ his quæ à Paulo dicebant̃. Et cum

XXVII

Ανθυθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς
παραχειμασίαν, οἱ πλείους ἔθεντο βουλὴν ἀνα
χθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντή
σαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα Κρή
της, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.
ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προ
θέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρε
λέγοντο τὴν Κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε
κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος
Εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου,
καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέ
μῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑπο
δραμόντες, καλούμενον Κλαύδην, μόλις
ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης,
ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες
τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν
ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως
ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν,
τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐ
τόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν.
μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων
ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλί
γου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα
ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτί
ας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν
μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. Ἔδει μὲν, ὦ ἄνδρες, πει
θαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς
Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ
τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυ
μεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ
ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ
νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμὶ, ᾧ
καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ Παῦλε, καίσα
ρί σε δεῖ παρασταθῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ
θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ
εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι
οὕτως ἔσται, κατὰ τὸν τρόπον λελάληταί μοι.
εἰς νῆσόν δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ
τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομέ
νων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυ
κτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ
αὐτοῖς

ACTA

Et cum aptus portus nō eſſet ad hyber-
nandū, cōplures ceperūt cōſiliū ſoluendi
illinc, ſi quo modo poſſent puecti Phœ
nicem illic hybernare. Is eſt portus Cretæ
ſpectans ad Africum & ad Chorū. Aſpi
rante aūt Auſtro, rati ſe ꝓpoſiti cōpotes,
cū ſoluiſſent Aſſon, præterlegebant Cre
tam. Verū haud multo poſt coortus eſt
cōtra ipſam uentus Typhonicus, qui uo
catur Euroaquilo. Cumq; correpta eſſet
nauis, nec poſſet obniti uento, data naue
flatibus, ferebamur. In inſululam autem
quandā deuecti, quæ uocatur Clauda,
uix potuimus obtinere ſcapham. Qua
ſublata adiutoriis utebantur, ſubcingen-
tes nauem, timentes ne in Syrtim incide
rent, demiſſo uaſe, ſic ferebant. Cum au-
tem uehementi tempeſtate iactaremur,
ſequēti die iactum fecerunt, ac tertio die
noſtris manib⁹ armamēta nauis proieci
mus. Porrò neq; ſole neq; ſyderibus ap-
parentibus ad cōplures dies, & tēpeſtate
non exigua imminente, iam ablata erat
ſpes omnis ſalutis noſtræ. Cū autē multa
iam eſſet inedia, tunc ſtans Paulus in me
dio eorū, dixit: Oportebat quidē ô uiri
audito me nō ſoluere à Creta, nec acceſ-
ſere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc
hortor, ut bono animo ſitis. Iactura em̄
animæ nulla erit ex uobis, ſed tantū na-
uis. Aſtitit em̄ mihi hac nocte angelus
dei cuius ſum ego, quē & colo, dicēs: Ne
timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et
ecce donauit tibi deus omnes qui naui-
gant tecum. Propter quod bono animo
eſtote uiri. Credo em̄ deo, qd ſic erit, quē
admodū dictū eſt mihi. In inſulam autē
quandā oportet nos eiici. Sed poſteaq;
quartadecima nox ſuperuenit, nauigan-
tibus nobis in Adria circa medium no-
ctis, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi
aliquam

αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες, εὗρον ὀργυὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ἤυχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προβάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν. εἶπεν ὁ παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῳ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς τὲ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς, ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δυνατὸν, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον, καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν, καὶ ἡ μὲν πρώρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας

aliquam regionem. Qui & demissa bolide, repererunt passus uiginti, ac pusillum inde digressi, rursumq́ demissa bolide repererunt passus quindecim. Timentesq́, ne in aspera loca inciderẽt, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui, cum submisissent scapham in mare, sub prætextu uelut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, uos salui fieri nõ potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et cum dies inciperet apparere, hortabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. propter quod hortor uos, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem uestram pertinet, quia nullius uestrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixisset, sumpto pane gratias egit deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniũ, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus uero uniuersæ animæ in naui ducentæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleuabant nauem, eijcientes triticum in mare. Cum autem dies esset, terram non agnoscebant: sinum uero quendam animaduerterunt, habentem littus in quod cogitabant, si possent, impingere nauem. Et cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxatis iuncturis gubernaculorum, & sublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad littus. Et cum incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero soluebatur à ui undarum. Militum autem consilium erat, ut

D uinctos

δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας δ ̈ιαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος δ ̈ιασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρῶτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξ ̈έναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας δ ̈ιασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ δ ̈ιασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, δ ̈ιὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ δ ̈ιὰ τὸ ψῦχος. συσῤῥέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτου. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτου, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν δ ̈ιασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν

uinctos occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret. At centurio uolens seruare Paulum, compescuit eos à consilio. iussitque, ut qui possent natare, abijcerent se primos, & in terram euaderent, cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factum est, ut omnes incolumes euaderent in terram. Et cum euasissent, tunc cognouerunt, quod Melite insula uocaretur, Barbari uero præstabant non uulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter hymbrem qui imminebat, & propter frigus. Cum congregasset autē Paulus sarmentorum multitudinem, & imposuisset in ignem, uipera è calore prorepens, inuasit manum eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum è mari ultio non sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabant futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu autem illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente dicebant eum esse deum. In locis autem illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Contigit autem patrem Publij febribus ac dysenteria uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & cum orasset, imposuissetque ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoque qui habebant infirmitates in insula, accedebant & sanabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerunt, quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus

XXVII

in

ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ δϊοσκούροις. καὶ καταχθέντες εἰς συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περϊελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγϊον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτϊόλους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τρϊῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ᾽ ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατϊώτῃ. Εγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. Ανδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρώοις, δέσμϊος ἐξ ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων, οἵ τινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, δϊὰ τὸ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. δϊὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι, ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περί σου ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περί σου πονηρόν. ἀξϊοῦμεν δὲ παρά σου ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἧκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο δϊαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν

in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et cum uenissemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circumlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem afflante austro, postridie uenimus Puteolos, ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Rhomam. Et inde cum audissent fratres de nobis prodierunt in occursum nobis usq; ad Appij forum ac tres tabernas. Quos cum uidisset Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autē uenissemus Rhomam, centurio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est autem Paulo, ut maneret solus cum custodiente se milite. Post tertium autem diem cōuocauit Paulus Iudæorum primores. Cumq; uenissent, dicebat eis: Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Rhomanorum. qui cum examinassent, uoluerūt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeam de quo gentem meam accusem. Propter hanc igitur causam aduocaui uos, ut uiderem & alloquerer, propter spem enim Israëlis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est aliquid de te mali. Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod ubique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum

βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ιησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε. καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκόσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ σωῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ιησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

dei, ſuadenſque eis de Ieſu ex lege Moſi & prophetis, à mane uſque ad ueſperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam uero non credebant. Cumque inter ſe non eſſent concordes, diſcedebant, ubi dixiſſet Paulus unum uerbum: Bene ſpiritus ſanctus locutus eſt per Eſaiam prophetam ad patres noſtros, dicens: Vade ad populum iſtum, & dic: Auribus audietis & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non perſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos compreſſerunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. Notum ergo ſit uobis, quod gentibus miſſum eſt hoc ſalutare dei, & ipſi audient. Et cum hæc dixiſſet, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter ſe diſceptationem. Manſit autem Paulus biennio toto in ſuo conducto. & ſuſcipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipſum, prædicans regnum dei, ac docens quæ ſunt de domino Ieſu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΑΙ.

ACTA APOSTOLORVM FELICITER ABSOLVTA.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκούων δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπιποθῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ λέλυται τὸ παράπτωμα τοῦ ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτῳ τε τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως δύνασθαι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς ἀϊδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. Αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας. καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπίσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τοῦ λυτρουμένου δέονται. τῆς δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπίσης τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν, τῆς δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομὴ, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἁβραὰμ φησὶν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς περιτομῆς δικαιωθεὶς, μετωνομάσθη μὲν ἁβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἤμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκί, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ. παύσασθαί ποτε τὴν περιτομὴν, ὅταν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ ἁβραάμ, ἀρξάμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἁβραάμ. ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χάριν καὶ μετωνομάσθη ἁβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαίνον. Εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, παυέτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἁβραὰμ, καὶ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἁβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐδὲ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλεῖται. καὶ γὰρ οὐ χρείαν ἔχει τίς λοιπὸν περιτέμνεσθαι. ἀρκούμενος τῇ πίστει τοῦ ἁβραάμ, οὐδὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἁβραάμ. Ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χάρις τῷ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διαλυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη, δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησὶν, ἢ διὰ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ παράπτωμα, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. Εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γένηται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὲν ἰουδαίους παραμυθεῖται. ὅτι οὐ παραβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς Χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾶ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐπὶ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD RHOMANOS ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRiuſq̄ argumentū huius aggrediar epiſtolæ, fortaſſis haud fuerit alie num, de noie Pauli paucis attingere. Nō me fugit Hieronymū in com mētarijs, q̄s ſcripſit in epiſtolam ad Philemonē, in hac eſſe ſentētia, ut exiſtimet apoſtolū prius uocatū Saulū, Pauli uero cognomē ceu tro phæum uſurpaſſe à Sergio Paulo procōſule, quē Chriſto lucrifecit: quemadmodū legim⁹ in Actis apoſtolorū. ca. xiij. Rurſus alios eſſe, quib⁹ placeat in Iudaiſmo dictum Saulū, mutata religione ſimul & nomen mutaſſe. ſed alterā opinionē minus probabilē facit, q̄d' Lucas hoc ipſo, q̄d' modo citauim⁹, capite ſcribit: Saulus qui & Paulus, replet⁹ ſpū ſcto, haud obſcure declarās eū binominē fuiſſe, pri⁹ q̄ Sergius Paulus eſſet conuerſus. alterā plane refellit, q̄ cū alijs aliq̄t locis, tum in eodē capite Saulus dicit' iā Chriſti prædicans euāgeliū: Dixit illis ſpūs ſanctus: ſegregate mihi Saulū & Barnabā. Proinde mihi uero ꝓpior uidet' Origenis opinio, quēadmodū in ueteris inſtrumēti libris aliq̄t cōperim⁹ diuerſis nominibus notatos, uelut Idida dictū, qui aliâs uocat⁹ eſt Salomō: & Oziam alicubi dictū, qui alibi ſit Azarias. Itē in euāgelicis literis, Lucæ dictū Leui, qui ſe in ſuo euāgelio Matthæū nominat: ita Paulo geminū fuiſſe uocabulū, quanq̄ ipſe in ſuis epiſtolis ſe nunq̄ Saulū appellat, ſed ubiq̄ Paulū: fortaſſis ob id, q̄ Pauli uocabulū Græcorū ac Rhomanorū, ad q̄s ſcribebat, aurib⁹ eſſet familiarius. Saulus em̄ ſic à Säul Hebræa uoce deflexū apparet, ut Græci à Ioſeph Ioſephū deflexerūt. Paulus aūt Hebræis ſonat mirabilem, ſi tñ ferēdū putam⁹ Rhomanæ ſeu Græcanicæ uocis etymologiā è peregrina lingua peti. Q̄d' tñ Hieronym⁹ cū alicubi in alijs reprehēdat, hic ſibi permittit, opinor, ut in re nō admodū ſeria. Certe Græcis ſonat quietū, Latinis puſillū. Säul Hebræis ſonat poſtulatū: & ſi Ambroſio credim⁹, inquietudinē ſiue tentationē. Atq̄ hæc quidē de rōne nois, ut in argumēto penè plus ſatis. Cæterū dictauit hanc epiſtolam, excipiēte Tertio, q̄d' is quoq̄ in calce epiſtolæ teſtat', adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolā, in dño. Miſſam apparet è Corintho, per Phœben fœminā Cenchreenſem. Eſt aūt Cenchreæ port⁹ Corinthiorū, haud procul ab urbe diſſitus. Q̄ ſi tēpus quoq̄ requirat', ſcriptā apparet poſt utrāq̄ ad Corinthios epiſtolā (unde putant in hac abſolutæ iā & cōfirmatæ pietatis argumēta potiſſimū elucere) id tēporis, cū peragrata iā Achaia, in q̄ Corinth⁹ eſt, & huic finitima Macedonia uſq̄ ad Illiricū, ac nō ſolū p̄dicato ubiq̄ Chriſti euangelio, in his dūtaxat locis, in quib⁹ aliorū ap'lorū nemo p̄dicauerat, uerūetiā iuxta Petri monita, collecta à ſuis aliquāta pecunia, in ſubſidiū pauperū, adornaret iter Hieroſolymā, ut exhibito q̄d' acceperat, illinc ꝓficiſceret' in Hiſpaniā, Rhoma iter facturus, atq̄ illic obiter ſalutaturus Chriſtianos: de q̄rū fide ac religione audierat, cū ipſos nondū uidiſſet. Acciderat em̄ illis diuerſum quiddā atq̄ Galatis. Siquidē hi primū recte à Paulo inſtituti, poſtea fraude pſeudapoſtolorū circūuenti ſunt, & retracti in Iudaiſmū. Cōtra Rhomani, primū male inſtituti à pſeudapoſtolis, ſimul atq̄ ꝓ ſua prudētia ſenſerāt fraudē, reſipuerūt, & in eo q̄d' rectū eſſe cognouerūt, perſeuerabant. Nam

in eccleſiæ

in ecclesiæ nascentis primordijs erant, qui existimarẽt, euãgelij gratiã, qm̃ Abrahæ posteris, & Iudaicæ gẽti peculiariter promissa uidebat, nõ esse ꝓpagandã in ꝓphanas gẽtes, & simulacrorũ ac dæmonũ cultui deditas. In qua sentẽtia & Petrũ apparet fuisse, qui uiso monẽdus erat, ut Corneliũ cẽturionẽ admitteret, q̃ noie mox illi exhibitũ est negotiũ Hierosolymis, expostulantib⁹ ijs, q ex Iudaismo cõuersi fuerant ad Christũ, quod cũ incircũcisis habuisset cõmerciũ, atq; in his ꝓbabile est & apostolos aliq̃t fuisse. Sic em̃ legim⁹ in Actis. ca. xj. Audierũt autẽ apostoli & fratres qui erant in Iudæa: qm̃ & gẽtes receperũt uerbũ dei. Cũ autẽ ascẽdisset Petrus Hierosolymã, disceptabãt aduersus illũ qui erãt ex circũcisione, dicẽtes: q̃re introisti ad uiros præpuciũ habẽtes, & manducasti cũ illis? Erant rursus, q licet nõ existimarent gẽtes prorsus arcẽdas ab euãgelij cõsortio, nõ admittẽdas tm̃ ducebant, nisi circũciderent ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo legis Mosaicæ, simul ut euãgelij gloriã in suã gentẽ trãsferrẽt. Et in Actis apostolo x. ca. xj. proditũ est, eos qui ob persecutionẽ, quæ accidit à morte Stephani, ꝓfugerãt in Phœnicen in Cyprũ & in Antiochiã, nemini ꝑdicasse Christũ, nisi solis Iudæis. Rursus ca. xv. Quidã Iudæi ueniũt Antiochiã, palam̃ aduersus Paulũ & Barnabam ꝑdicãtes, nõ esse spem salutis, nisi iuxta Moysi ꝑscriptũ circũciderent. tantusq; tumult⁹ per hos cõcitat⁹ est, ut coacto cõcilio decretũ sit, uti Paulus & Barnabas unà cũ aduersarijs Hierosolymam irent, & lis apostolorũ ac seniorũ arbitrio cõponeret: Atq; illic rursum acriter obnitẽtibus nõnullis, præsertim factionis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorũ & seniorũ, ac Petri Iacobiq; auctoritate decretũ est, ne gẽtes onerarent lege Mosaica, tantũ tẽperarẽt, ab esu suffocati animantis, à sanguine, à carnib⁹ simulacro immolatis, & à stupris: quod tamẽ pro ratione tẽporũ, inuincibili Iudæorũ superstitioni datũ esse, uel illud argumẽto est, quod tria illa iam olim uidem⁹ esse sublata, ac prorsus abolita. Ex eodẽ fonte nata est illa Pauli cũ Petro cõcertatio Antiochiæ, cum gentiũ apostolus cernẽs suos ob Petri simulationẽ periditari, palam̃ illũ redarguit, quẽadmodũ refert ipse in epistola ad Galatas ca. ij. Rursum Hierosolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorẽ, quod retrahere uideret à lege Mosaica, cum cæteris caluitium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus, munus obtulit in templo, sicuti refert Lucas Actorũ capite uigesimoprimo. Quo quidẽ ex loco uidetur Iacobus, tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propemodum liberasset, esse tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendam esse legis obseruationem. Sic enim loquitur Iacobus: Et scient omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt: sed ambulas & ipse custodiens legem. Nec alia de causa, opinor, totondit caput ex uoto Cenchreis, capite decimooctauo. Consimili necessitate circumcidit Timotheum, capite decimosexto, cum esset matre quidẽ Iudæa natus, sed patre Ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Christianũ. Est em̃ ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unq̃ suæ religionis tenacior, ut eleganter docet Iosephus in apologia Iudaicarũ antiquitatũ. Ad hæc ut Iudæorũ natio tũ om̃ib⁹ orbis nationib⁹ erat peculiariter inuisa, ita uicissim oẽs execrabant illi, ceu ꝑpuros, ꝓphanos & impios, adeo ut

nec congressu dignarent, & tẽplũ suũ pollui crederẽt, si qs forte incircũcisus esset ingressus. Tantũ erat p̃cisæ pelliculæ supercíliũ. Cum igit spes nõ esset fore, ut Græci Rhomanicq; legẽ inuisam reciperẽt, & incredibili pertinacia reclamarẽt Iudæi, Paulus intelligẽs periculũ esse, ne tã exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelij fructꝰ, & Christi gloria Mosaici nois obscurarẽt admixtu, hoc in primis agit ubicq;, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, oẽmcq; salutis adipiscẽdæ fiduciã, in unũ Christũ trãsferat. Sicut aũt Galatas acriter, sed tñ amãter obiurgat, q; essent in Iudaismũ adducti: ita Rhomanos p̃munit & instruit, ne ab pseudapostolis, qs sciebat nuscq; cessare, illaqueent incauti, sed in recta doctrina quã amplecti cœpissent, persisterẽt. Erat em̃ Rhomæ ingẽs Iudæorũ numerꝰ, siue illuc à Pompeio trãslatꝰ, siue q; iã Rhomanorũ esset ꝓuincia Iudæa, qrũ supstitio crebro & apud Iuuenalẽ atq; Horatiũ & apud Senecã notat. Cũ quibus & Paulo multũ negotij fuisse, posteacq; Rhomã peruenisset, testat extremũ caput actorũ apostolicorũ. Ac miro cõsilio singularis artifex in hac epistola sermonẽ tẽperat, inter Iudæos & gẽtes, dũ studet omneis om̃ibꝰ modis ad Christũ pellicere, neq; uult, si fieri possit, quẽcq; om̃ino mortaliũ perire suo duci cui militabat: itaq; nũc hos obiurgat, nũc illos: nũc rursus erigit, ac subleuat. Gẽtiũ superciliũ deprimit, ostẽdẽs nihil illis ꝓfuisse neq; naturæ legẽ, neq; philosophiã, cuiꝰ ꝓfessione tumebãt, q; minꝰ in om̃e scelerũ dedecus proaberent. Rursum Iudæorũ arrogantiã cohercet, q legis fiducia perdidissent, id qd erat totiꝰ legis caput, fidẽ in Christũ Iesum, docẽs legis ceremonias antiquatas esse iã coruscãte Christi euãgelio, quẽ legis umbræ deliniarãt, abrogata iã ocia sabbatorum, circũcisionis iniuriã, Calendarũ recursus, ter qtannis redeuntes ferias, delectũ ciborũ, in singulos dies iterũ sordidanda lauacra, pecudũ innoxiarũ lanienã, tẽpli religionẽ assiduis inquinati cædibꝰ, Has rerũ umbras emicãte luce ueritatis euanescere, Veros esse filios Abrahæ, q fidẽ Abrahæ referrẽt, uere Iudæos esse, q Christũ ꝓfiterent, uere circũcisos, qui mentẽ haberẽt à fœdis cupiditatibꝰ repurgatã, Verã iusticiã ac ꝓfectã salutẽ citra legis auxilia, ꝑ euãgeliũ ac solã fidẽ in Christũ cõferri ex æquo oibꝰ, licet ea salus peculiariter olim esset ꝓmissa Iudæis: sed ita his ꝓmissa, ut ꝓphetæ nõ tacuerint, fore ut illis reijciẽtibꝰ ad gẽtes p̃dicatio Christi ꝓpagaret, Per legẽ Mosaicã uerã iusticiã nulli cõtingere, sed per fidem: idcq; docet tũ exẽplo Abrahæ, tũ uarijs ipsiꝰ legis testimonijs. Et ad eũ modũ detracto utriscq; supcilio, adempta utriscq; fiducia sui, omneis æquat in negocio fidei euãgelicæ, ita gratulans saluti gẽtiũ, ut suæ gẽtis cæcitatẽ paterno deploret affectu, licet illã ubicq; pertinacissime infensam experiret, atq; id ꝑ se durũ, ita mitigat, ut dicat nec om̃eis excæcatos & fore ut aliqñ resipiscat Iudæorũ populus, fide gẽtiũ ꝓuocatꝰ. Atq; hic obiter uaria multiplexcq; doctrina de p̃finitis, siue p̃destinatis, de p̃scitis, de uocatis, de gr̃a & merito, de libero arbitrio, de diuino cõsilio nobis inscrutabili, de lege naturæ, de lege Moysi, de lege peccati. Varij itẽ allegoriarũ fontes, dũ duos facit Adã, alterũ, q̃ nascimur iuxta carnẽ mortales: alterũ, q̃ renascimur immortales futuri. Duos homines, internũ & externũ: internũ spiritui & rõni parentẽ, externũ cupiditatibus & affectibꝰ obnoxiũ, quorũ priorẽ aliqñ spm̃ appellat, posteriorẽ interim corpꝰ siue

membra,

mẽbra,interim carnẽ,aliq̃ties legẽ peccati uocat. Duplicẽ mortẽ, corporis & animi: & tertiã qua morimur peccato & peccandi affectib9. Triplicẽ itẽ uitam,qua uiuim9 corpe,qua animo,& qua uiuim9 iusticiæ & peccato. Duplicẽ seruitutẽ aut libertatẽ, qua uicissim uel innocẽtiæ seruim9,emancipati à peccatis,uel peccatis seruim9,liberi à iusticia. Duplicẽ Iudaismũ,duplicẽ circũcisionẽ,geminos posteros Abrahæ,duas parteis legis Mosaicæ: carnalẽ, ueluti corpus: spiritualẽ,uelut animã legis. Duplicẽ baptismũ,q̃ primũ abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro,& q̃ Christo cõmorimur, abdicatis mũdi affectib9. Duplicẽ sepulturã,corpalẽ,qua triduo sepult9 est Christus:& spiritualẽ,qua nos semoti à mũdi uitijs,requiescim9 in illo. Duplicẽ resurrectionẽ,alterã quæ p̃cessit in Christo,in nobis secutura:alterã qua nos à peccatis pristinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutẽ,hac parte q̃ad licet futurã immortalitatẽ meditantes. Duplicẽ iusticiã,dei & hoim. Duplex iudiciũ,dei & hoim. Duplicẽ gloriã siue laudẽ,apud deũ,& apud hoies. His dissertis,transit ad locũ moralem:in primis adhortãs ad mutuã cõcordiã,exẽplo mẽbrorꝝ corporis. Et qm̃ pax cõstare nõ põt,ubi fastus est aut liuor,obsecrat,ut obsequijs mutuis,mutuũ amorẽ alant foueantq̃: Rhomanos,ut Iudæorũ infirmitatẽ ex diutina legis assuetudine relictã ferant: Cõtra, Iudæos,ne gẽtib9 in euãgelij cõsortiũ ascitis inuideãt,sed illoꝝ fidẽ ac libertatẽ poti9 æmulent̃:& cũ idẽ sit oim deus,idẽ Christus,eadẽ gratia, idẽ præmiũ,oẽs in unũ corp9 coalescãt,neq̃ quisq̃ sibi arroget quicq̃: sed si qua dote præcellat aliquis,eã ad fratris opẽ accõmodet. Atq̃ hunc locũ uarie tractat, docẽs, quales se præstare debeãt erga Iudæos incredulos,quales erga Christianos superstitiosiores,siue,ut ipse uocat,infirmos:quales erga superiores,quales erga inferiores,quales erga pares,quales erga principes ac magistrat9 Ethnicos,sed suo utcũq̃ fungẽtes officio,quales in ꝑsperis,quales in aduersis. Deinde rursum laude Rhomanorũ,mitigat admonitionis acerbitatẽ. & suam apud illos autoritatẽ cõmẽdat, cõmemorans quãto plus cæteris ꝑmouerit in euangelio Christi. declarat quãta teneatur illos uidendi cupiditate:& spem facit sui aduentus, cur eum differre cogat̃, aperit,laudans spõtaneam Macedonũ & Corinthiorũ in pauperes sanctos liberalitatem,tacite ac uerecunde Rhomanos ad æmulandũ prouocans. Caput extremũ penè totum occupat salutationib9,nõ frigide cõgestis multorũ nominib9,sed mire suo cuiq̃ addito elogio. Postremo qm̃ penit9 nouerat & pseudapostolorũ improbam uersutiam,& Rhomanorũ simplicitatẽ,ac facilitatẽ, admonet etiã atq̃ etiã caueant,ne illorũ blandiloquẽtia fallant̃. Quanq̃ autẽ horũ pleraq̃ peculiarius ad eam pertinẽt ætatem,in qua rudis adhuc paulatim suppullubat ecclesia, Iudæis & gentibus admixta,ac principib9 Ethnicis obnoxia,tamẽ nihil est, unde nõ ad hæc quoq̃ tẽpora salutaris aliquid doctrinæ possit accõmodari,ueluti de fugienda superstitione,quæ dissidiorũ est seminarium: & sic habet speciem pietatis,ut nihil sit ueræ pietati aduersius,de stulta fiducia philosophiæ mũdanæ, de fiducia nostrorũ operũ,de negligendis his, quæ ad ceremonias pertinẽt,quo magis ad ea quæ ueræ sunt pietatis proficiam9,de merito fidei,de uitando fastu,de tolerãda alicubi min9 eruditorũ aut superstitiosiorũ imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda cõcordia,

de ferendis

de ferẽdis aliquouſq; malis principib9 & impijs epiſcopis,ne turbet' ordo ſtat9 publici,de malefactis beneficẽtia ſuperãdis,de nõ iudicãdo qđ' ad te nõ pertineat, de cõmode interp̃tando qcqd recto aio fieri põt,de cauẽda inſidioſa blandiloquẽtia, alijſq; id gen9 reb9,in quib9 hodieq; cõis hoim uita uerſat'.Sed utilitatẽ hui9 epiſtolæ æquat ac penè ſuperat difficultas,idq; mihi trib9 potiſſimũ de cauſis accidere uidet',ſiue q9 nõ alibi ſermonis ordo cõfuſior, nuſq; oro hyperbatis magis hiulca, nuſq; anantapodotis crebri9 inabſoluta, qđ' ſubinde querit' interps Origenes,in hmõi difficultatib9 paſſim luctans ac laborãs. Qđ' utrũ interpti aut ſcribæ Tertio ſit tribuẽdũ,an ipſi Paulo,aliorũ eſto iudiciũ.Ipſe ſanè agnoſcit ſermonis impitiã, licet rerũ inſcitiã dep̃cet'. Rurſus adeo nõ affectauit orõnẽ arte humana cõpoſitã, ut eã ſibi fugiẽdã etiã duxerit,ne qd hinc decederet gloriæ crucis,atq; ob id Origenes exiſtimat ſuperuacaneũ eſſe,ſermonis cõpoſitionẽ in eo requirere.Hieronym9 aliâs illi uindicat oratiõis artificiũ,aliâs adimit,ingenue cõfitẽs è corrupto Cilicũ ſermone nõnihil traxiſſe.Auguſtin9 etiã rhetorũ ornamẽta floſculoſq; ex huius depromit epiſtolis.Quin & in actis dux uerbi ẽ,& in epiſtola ad Corinthios priore, ſupra cæteros oẽs linguis loquit'.Quis em̃,ut teſtat' Hieronym9,id tpis tot9oriẽs græce loq̃ret':tñ ut cõſentaneũ eſt,apud Celtas nõ eãdẽ fuiſſe Rhomani ſermonis caſtimoniã,q̃ fuit Rhomæ:ita ueriſimile ẽ,nõ parũ interfuiſſe inter Cilicẽ græce loquentẽ,& Atticũ.Ad hæc orõnis incõmoda acceſſit hebraiſm9,cui9 idiomata paſſim refert ita græce loquẽs,ut nihilo ſeci9 interim Hebræũ agnoſcas.Alterã difficultatis cãm arbitror,q9 ob rerũ inexplicabiliũ obſcuritatẽ, nõ alia ſit crebriorib9 impedita ſalebris,aut altiorib9interrupta uoraginib9,adeo ut ipſe relicto qđ' inſtituerat exclamare cogat':O altitudo.Quid q9 quædã myſteria prudẽs ſic attingit, ut ceu p̃ trãſennã dũtaxat oſtẽdat,p̃ tẽporũ illorũ rõne,proq; captu eorũ qb9ſcribit,orõnẽ attẽperãs.Nouerat & uiderat ille q̃dã,q̃ nephas eſſet hoi loqui,& nouit q̃ten9eſſet op9 lacte,q̃ten9 cibo ſolido.Sciebat ætatũ in Chriſto grad9,& qd cui foret adhibẽdum.Hoc cõſilio Petrus ap̃lus apud rudẽ cõcionẽ uerba facturus de Chriſto,uirũ eũ noiat,deũ tacet.Tertiã,opinor,crebrã ac ſubitã p̃ſonarũ mutationẽ,dũ nũc Iudæos,nũc gẽtes,nũc utrinq;, mõ credẽtes,mõ incredulos reſpicit,aliâs infirmi,aliâs firmi,interim pñ,interim impñ,p̃ſonã ſuſtinet.Quib9 rebus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris q̃buſdã inextricabilib9 oberrãs,nec unde ſit ingreſſus ſatis uideat,nec q̃ ſit exit9.Vt mihi nõ min9uere q; eleganter Origenes Paulũ adſimilẽ faciat ei,q hoſpitẽ in opulẽtiſſimi cuiuſpiã principis palatiũ inducat, diuerſis uiarũ ambagib9 & cõclauiũ ſeceſſib9 perplexũ.Quædã autẽ procul oſtẽdat,ex ditiſſimo opũ theſauro,q̃dã p̃pius admoueat,q̃dã uideri nolit.Sæpe interim p̃ aliud ingreſſus hoſtiũ aliunde exeat,ut hoſpes ipſe miret' unde uenerit,ubi ſit,aut q̃ ſit exeundum.Agnouit hoc & Petrus ap̃lus in epiſtola ſecunda, teſtans eſſe in Paulinis epiſtolis,q̃dã intellectu difficilia,q̃ parũ eruditi, parũq; firmi deprauarẽt ad ſuã perniciem. Deniq; obſeruanda ſunt uerba quædã Paulinæ linguæ adeo peculiaria,ut aliq̃ties mutari nõ queant,uelut hæc,fides,gr̃a,corp9,caro,mẽbra,ſpũs,mẽs,ſenſus, ædificare,aliaq; huius generis. Argumenti finis.

EPISTOLAE PAVLI APO

STOLI, AD GRAECAM VERITATEM ET VETE-
RVM LATINORVM CODICVM FIDEM RECO
GNITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM
SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ιῡ χῡ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ, ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, ιησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολήν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστὲ καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ιησοῦ χριστοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ιησοῦ χριστοῦ.

πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ ιησοῦ

B

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD RHOMANOS.

PAVLVS seruus Iesu Christi, uocatus ad munus apostolicum, segregatus in euangelium dei, quod ante promiserat per pphetas suos, in scriptu ris sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid, secũdum carnẽ, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo qđ resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quẽ accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatnr fidei inter omnes gẽtes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro, & dño Iesu Christo.

Primũ quidẽ grãs ago deo meo per Iesum

ιησοῦ χρισοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πί-
στις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.
μάρτυς γάρ μου ὅστιν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν
τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦ-
μαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεό-
μενος, εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν
τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.
ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνά τι μεταδῶ
χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηρι-
χθῆναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ὅστι, συμπαρακλη-
θῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστε-
ως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

r οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ,
ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς
ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα
καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς
καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησίτε καὶ
βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀ-
φειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυ-
μον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσα-
σθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλι-
ον τοῦ χρισοῦ. δύναμις γὰρ θεοῦ ὅστιν εἰς
σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε
πρῶτον καὶ ἕλληνι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ
ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πί
στιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πί
στεως ζήσεται.

Δ ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρα-
νοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀν-
θρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατε-
χόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν
ὅστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσεν,
τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου,
τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐ-
διος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι
αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν
θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν,
ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς
αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρ
δία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν,
καὶ

Iesum Christum, super omnibus uobis,
qđ fides uestra annunciat in toto mun-
do. Testis em̃ mihi est deus, quẽ colo spi
ritu meo, in euãgelio filij ipsius, qđ inde-
sinenter mentionẽ uestri faciam, semper
in precibus meis orans, si quo modo tan
dem aliquando prosperũ iter contingat,
uolente deo, ut ueniam ad uos. Desyde-
ro em̃ uidere uos, ut aliqđ impertiar uo-
bis donum spirituale, quo cõfirmemini,
hoc est, ut cõmunẽ capiam consolationẽ
in uobis, per mutuã fidem, uestrã simul
& meã. Nolo autẽ uos ignorare fra-
tres, qđ sæpe ꝓposueram uenire ad uos,
licet præpeditus fuerim ad hunc usque
diem, quo fructum aliquẽ haberem in-
ter uos quoq, quemadmodum & inter
reliquas gẽtes. Græcis simul & barbaris
eruditis pariter ac rudibus, debitor sum:
ita quantũ in me est, paratus sum uobis
quoq qui Rhomæ estis, euangelizare.
Non enim me pudet euangelij Christi,
Potentia siquidẽ est dei, ad salutẽ omni
credenti, Iudæo primũ simul & Græco.
Iusticia enim dei per illud patefit ex fide
in fidem. Sicuti scriptum est: Iustus autẽ
ex fide uicturus est. Palam̃ fit em̃ ira
dei de cœlo, aduersus omnẽ impietatẽ, &
iniusticiam hominum, qui ueritatem in
iniusticia detinẽt: propterea qđ id quod
de deo cognosci potest, manifestũ est in
illis. Deus em̃ illis patefecit. Siquidẽ quæ
sunt inuisibilia illius, ex creatione mũdi,
dum per opera intelligunt, peruident,
ipsaq; æterna eius potentia ac diuinitas,
in hoc, ut sint inexcusabiles, ꝓpterea qđ
cum deum cognouerint, nõ ut deum glo
rificauerunt, neq; grati fuerunt, sed fru-
strati sunt per cogitationes suas, & obte-
nebratum est insciens cor eorum. Cum
se crederẽt esse sapientes, stulti facti sunt,

mutauerũtq;

καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

E Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

S Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ

τῆς

mutauerũtq; gloriã immortalis dei, per imaginẽ, nõ solum ad mortalis hominis similitudinẽ effictam, uerũetiã uolatiliũ & quadrupedũ & reptiliũ. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiũ suorũ, in immunditiã, ut ignominia afficiant corpora sua, inter se mutuo. qui cõmutarũt ueritatẽ eius mẽdacio, & uenerati sunt coluerũtq; ea quæ condita sunt, supra eũ qui condidit, qui est laudandus in sæcula amen. Quãobrẽ tradidit eos deus in cupiditates ignominiosas. Nam & fœminæ illorũ mutauerũt naturalem usum, in eum qui est præter naturã. Similiterq; & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserũt per appetẽtiã sui, ali⁹ in aliũ, masculi in masculos fœditatẽ perpetrantes, & præmiũ, qd' oportuit, erroris sui in sese recipiẽtes. Et quẽadmodũ non ꝓbauerũt, ut deũ agnoscerẽt: ita tradidit eos de⁹ in reprobã mentẽ, ut facerẽt quæ nõ cõueniebat, repleti om̃i iniusticia, scortatione, uersutia, auaricia, malicia, pleni inuidia, cæde, cõtẽtione, dolo, malis præditi moribus, susurrones, obtrectatores, dei osores, cõtumeliosi, elati, gloriosi, excogitatores malorũ, parẽtib⁹ imorigeri, expertes intelligẽtiæ, pactorũ haud q̃q̃ tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij fœderis, imisericordes. Qui cũ dei iusticiam nouerint, nẽpe, ꝙ ij q talia faciũt, digni sint morte: nõ solũ ea faciũt, uerũetiã assentiũt' ijs, q faciũt. Quapropter inexcusabilis es ô hõ, quisqs es q iudicas. Nã hoc ip̃o ꝙ iudicas alterũ, teip̃m cõdẽnas. Eadẽ em̃ facis tu, q iudicas. Scim⁹ aũt, ꝙ iudiciũ dei est secũdũ ueritatẽ, aduersus eos q talia agunt. Cogitas aũt hoc ô homo, qui iudicas eos qui talia faciunt, & facis eadem, qd' tu suffugies iudicium dei? Aut diuitias bonitatis illi⁹, ac tolerantiæ, II

E lenitatisq;

φῆ μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον· τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργή, θλῖψις, καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπάυῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος τὰ

lenitatis cõtemnis, ignorãs, q bonitas dei ad pœnitẽtiam te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã, & cor pœnitere nescium, colligis tibiipsi irã in die iræ, q patefiet iustũ iudicium dei, qui redditurus est unicuiq iuxta facta sua: his quidẽ qui perseuerantes in bñfaciẽdo, gloriã & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: iis uero qui sunt cõtẽtiosi, & qui ueritati quidẽ nõ obtẽperãt, sed obtẽperant iniusticiæ, uentura est indignatio, & ira, afflictio, & anxietas, aduersus omnẽ animã hois perpetrantis malũ, Iudæi primũ simul & Græci. Gloria uero & honor & pax oĩ operanti bonũ, Iudæo primũ simul & Græco. Nõ eĩ est personarũ respectus apud deum. Quicũq eĩ sine lege peccauerũt, sine lege & peribũt: & quicũq in lege peccauerũt, per legẽ iudicabunt. Nõ eĩ qui audiũt legẽ, iusti sunt apud deũ: sed qui legem factis exprimũt, iusti habebunt. Nam cum gentes quæ legẽ non habent, natura quæ legis sunt, fecerint, eæ legem nõ habentes, sibiipsis sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptũ in cordibus suis, simul attestante illorũ cõscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiã excusantibus, in eo die, cum iudicabit dominus occulta hominum, iuxta euangelium meum per Iesum Christum. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uoluntatem, ac probas eximia, instítutus ex lege, confidisque teipsum ducem esse cæcorum, lumen in tenebris uersantium, eruditorem insipientiũ, doctorẽ imperitorum, habentẽ formã cognitionis ac ueritatis per legem. Qui igitur doces alium, teipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris. qui dicis non adulterandum, adulterium cõmittis. qui execraris simulacra.

τὰ

τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ἦς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σέ, τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν. ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστι.

Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται.

ὅτι

simulacra, sacrilegiū admittis: qui de lege gloriaris, p legis trāsgressionē deū dehonestas. Nā nomē dei ꝓpter uos male audit inter gentes: quēadmodū scriptū est. Nā circūcisio quidē prodest, si legē seruaris. Q; si transgressor legis fueris, circūcisio tua in præputiū uersa est. Ergo si præputium iustificationes legis seruauerit, nōne præputiū illius pro circūcisione imputabit? & iudicabit quod est ex naturæ præputiū, si legē seruauerit, te qui p literā & circūcisionē trāsgressor es legis? Nō is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec ea quæ in manifesto sit carnis circumcisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis circūcisio est, quæ spiritu constat, nō litera: cuius laus nō ex hominib⁹ est, sed ex deo. Quid igit̄ habet in q̄ præcellat Iudæus? aut quæ utilitas circūcisionis? Multū ꝓ omnē modū. Nam primū quidē illud, q̄d illis cōmissa sunt oracula dei. Quid em̄, si quidā fuerunt increduli? Num incredulitas illorū, fidē dei faciet irritam? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aūt homo mēdax. Quēadmodū scriptū est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cū iudicaris. Q̄d si iniustitia nostra, dei iustitiā cōmendat, quid dicem⁹? Num iniustus deus, qui inducat irā? Humano more loquor. Absit. Nā quō iudicabit deus mundū? Etem̄ si ueritas dei, per meum mendaciū excelluit, in gloriā ipsius, quid posthac & ego ueluti pc̄tōr iudicor? Ac nō poti⁹ (quēadmodū de nobis male loquunt̄, & sicut q̄dā aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniant bona. Quoꝝ dānatio iusta ē. Quid igit̄? p̄celli mus eos? Nullo mō. Nā ante causis redditis ostendimus & Iudæos & Græcos oēs pc̄tō esse obnoxios, sicut scriptū est:

ὅτι οὐκ ἔσι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔσιν ὁ συ/
νιῶν, οὐκ ἔσιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες
ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν, οὐκ ἔσι ποι/
ῶν χρηστότητα, οὐκ ἔσιν ἕως ἑνός. τάφος
ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσ/
σαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ
χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας
γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα.
σύντριμμα, καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς
αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ
ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
αὐτῶν. οἴδαμεν δέ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέ/
γει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα
φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κό/
σμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δι/
καιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτου. Διὰ
γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Νυνὶ δὲ χω
ρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρ
τυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν.
δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ
εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύον/
τας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρ
τον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δι/
καιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτου χάριτι, διὰ τῆς
ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὃν προέ/
θετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ
αὐτου αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐ
του, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων
ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς
ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτου, ἐν τῷ νῦν
καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαι/
οῦντα τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ.

Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποί
ου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πί
στεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄν/
θρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ θεὸς
μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπεί/
περ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πί
στεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. Νόμον
οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο.
ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. τί οὖν ἐροῦμεν ἀβραὰμ
τὸν

Nó est iustus, ne unꝰ qdē, nó est q intelli
gat, nó est q exqrat deū, oēs deflexerūt:
simul inutiles facti sunt, nó est q exerceat
bonitatē, nó est usqꝫ ad unū. Sepulchrū
apertū guttur eorū, linguis suis ad dolū
usi sunt, uenenū aspidū sub labijs eorū.
Quorū os execratione & amarulētia ple
nū est, ueloces pedes illoꝝ ad effundēdū
sanguinē. Cōtritio & calamitas in uijs eo
rum, & uiā pacis nó cognouerūt. Nó est
timor dei corā oculis eorū. Scimꝰ autē, qꝫ
q̄cūqꝫ lex dicit, his qui in lege sunt, dicat:
ut oīe os obturet, & obnoxiꝰ fiat totus
mūdus deo, ꝓpterea qꝫ ex operibus legis
nó iustificabit oīis caro in cōspectu eiꝰ.
Per legē eī agnitio peccati. Nunc uero
absqꝫ lege iusticia dei manifestata est, dū
cōprobat testimonio legis ac ꝓphetarū.
Iusticia uero dei per fidē Iesu Christi in
oīes, & supꝫ oīes eos qui credunt. Non
eī est distinctio. Oīes eī peccauerūt,
ac destituunt gloria dei. Iustificant autē
gratis per illius gratiā, per redemptionē
quæ est in Christo Iesu, quem ꝓposuit
deus recōciliatorē, per fidē interueniente
ipsius sanguine, ad ostensionem iusticiæ
suæ, propter remissionē prætēritorū pec
catorū, quæ deus tolerauit, ad ostenden
dam iusticiam suam, in præsenti tēpore:
in hoc, ut ipse sit iustus: & iustificans eum
qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio?
Exclusa est. Per quam legem? Operum?
Non, imò per legem fidei. Arbitramur
igitur fide iustificari hominē absqꝫ ope
ribus legis. An Iudæorū deus tantum?
An non & gentium? Certe & gentium.
Quandoquidem unus deus, qui iustifi
cabit circumcisionē ex fide, & præpuciū
per fidem. Legem igitur irritam facimus
per fidem? Absit. Imò legem stabilimꝰ.
Quid igitur dicemꝰ inuenisse Abrahā IIII
patrem

τὸμ πατέρα ἡμῶμ εὑρηκέναι κτ̄ σάρκα; εἰ γὰρ ἀβραὰμ ἐξ ἔργωμ ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸμ θεόμ. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίσευσε δὲ ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κτ̄ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸμ δικαιοῦντα τὸμ ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ δαβὶδ λέγει τὸμ μακαρισμὸμ τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργωμ. μακάριοι, ὧμ ἀφέθησαμ αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧμ ἐπεκαλύφθησαμ αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαμ. ὁ μακαρισμὸς οὖμ οὗτος, ἐπὶ τὴμ περιτομὴμ, ἢ καὶ ἐπὶ τὴμ ἀκροβυστίαμ; λέγομεμ γὰρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖμ ἐλογίσθη; ἐμ περιτομῇ ὄμτι, ἢ ἐμ ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐμ περιτομῇ, ἀλλ' ἐμ ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖομ ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐμ τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸμ πατέρα πάντωμ τῶμ πιστευόντωμ δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴμ δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνομ, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶμ ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμομ αὐτὸμ εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴμ κατεργάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κτ̄ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαμ τὴμ ἐπαγγελίαμ παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνομ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντωμ ἡμῶμ. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶμ ἐθνῶμ τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε

patrẽ noſtrũ ſcd'm carnẽ? Nã ſi Abrahã ex operib⁹ iuſtificatus fuit, habet qd' glorietur, at nõ apud deũ. Quid em̃ ſcriptura dicit? Credidit autẽ Abraham deo, & imputatũ eſt ei ad iuſticiam. Ei uero qui operat', merces nõ imputat' ſcd'm gratiã, ſed ſcd'm debitũ. Porrò ei qui nõ operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impiũ, imputat' fides ſua ad iuſticiã. Quẽadmodum & Dauid explicat beatificationem hominis, cui deus imputat iuſticiã abſq; operibus. Beati, quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ obtecta ſunt peccata. Beatus uir, cui nõ imputabit dñs peccatum. Beatificatio igitur hæc, in præpuciũ tantũ, an & in circũciſionẽ deuenit? Dicimus em̃, quod imputata fuerit Abrahæ fides ad iuſticiã. Quomõ ergo imputata eſt? cum eſſet in circũciſione, an cum eſſet in præpucio? Non in circũciſione, ſed in præpucio. Et ſignũ accepit circũciſionis, ſignaculum iuſticiæ fidei, quæ fuerat in præpucio, ut eſſet pater omnium credentium per præpuciũ, ut imputaret' & illis iuſticia, pater inquã circũciſionis, ñs qui nõ ſolum genus ducerẽt à circũciſis, uerũ etiã ingrederent' ueſtigñs fidei, quæ fuit in præpucio patris noſtri Abrahæ. Non em̃ per legẽ promiſſio contigit Abrahæ, aut ſemini eius, illum hæredẽ fore mundi, ſed per iuſticiam fidei. Etenim ſi ñ qui ad legẽ pertinent, hæredes ſunt: inanis facta eſt fides, & irrita facta eſt promiſſio. Nam lex iram operatur. Siquidẽ ubi nõ eſt lex, ibi nec tranſgreſſio eſt. Idcirco ex fide datur hæreditas, ut ſecundũ gratiã, ut firma ſit ꝓmiſſio uniuerſo ſemini, nõ ei, qd' eſt ex lege tantũ, uerumetiã ei, qd' eſt ex fide Abrahæ, qui eſt pater omniũ noſtrum. Sicut ſcriptum eſt: Patrẽ multarum gentium cõſtitui te, nimirum ad

ἐπίσθυσε θεοῦ, τῶ ζωοποιοῦντ☉ τοὺς νε-
κροὺς, καὶ καλοῦντ☉ τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄν-
τα, ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίσθυσεν,
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐ-
θνῶν, κ☉τὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσαι τὸ σπέρ
μα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίσει, οὐ κα-
τενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον,
ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέ-
κρωσιν ☉ μήτρας Σάῤῥας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγ
γελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλ-
λ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίσει, δοὺς δόξαν ☉
θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελ-
ται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλο
γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ
δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ
καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς
πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ιησοῦν τὸν
κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ
τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ
τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν.

1 A Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔ-
χομεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιη-
σοῦ χρισοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐ-
σχήκαμεν τῇ πίσει εἰς τὴν χάριν ταύτην,
ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τ
δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυ-
χώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ
θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπο-
μονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ
ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ
ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύ
ματ☉ ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

1 B Ετι γὰρ χρισὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν
κ☉ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις
γὰρ ὑπὲρ δικαίου τὶς ἀποθανεῖται. ὑπὲρ
γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τὶς καὶ τολμᾷ ἀ-
ποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην
εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄν-
των ἡμῶν, χρισὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολ
λῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἱ-
ματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆ
ὀργῆς

EPISTOLA

exemplum dei cui crediderat, qui uitæ re
stituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt,
tanq̄ sint: qui præter spem sub spe credi-
dit, se fore patrē multarū gentium, iuxta
id quod dictum est: Sic erit semē tuū. Ac
non infirmatus fide, haud consyderauit
suum ipsius corpus iam emortuum, cum
centū ferè natus esset annos, nec emor-
tuam uuluam Saræ: uerū ad ꝓmissionē
dei nō hæsitabat ob incredulitatem, sed
robustus factus est fide, tribuens gloriā
deo: certa persuasione cōcepta, qd̄ is qui
promiserat, idem potens esset & præsta-
re. Quapropter etiā imputatū est illi ad
iusticiā. Non scriptū est autē ꝓpter illū
tantū, imputatū fuisse illi, sed etiā ꝓpter
nos, quib⁹ imputabit̄, credētib⁹ in eum,
qui excitauit Iesum dn̄m nostrū à mor-
tuis, qui traditus fuit propter peccata no
stra, & excitatus est ꝓpter iustificationē
nostri. Iustificati igitur ex fide, pacem V
habemus erga deum, per dn̄m nostrum
Iesum Christū: per quē & cōtigit nobis,
ut fide perduceremur in gratiā hanc, in
qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ
dei. Nec id solum, uerumetiā gloriamur
super afflictionibus: scientes, q̄ afflictio
patientiā pariat, patiētia uero probatio-
nem, probatio autē spem. Porrò spes nō
pudefacit, q̄ dilectio dei effusa sit in cor-
dibus nostris, per spiritū sanctū qui da-
tus est nobis. Christus em̄, cū adhuc esse
mus infirmi iuxta temporis rationē, pro
impijs mortuus est. Nam uix pro iusto
quisq̄ morietur. Siquidē pro bono for-
sitan aliquis etiam mori sustinet. Com-
mendat autem suam charitatem erga
nos deus, quod cum adhuc essemus pec-
catores, Christus pro nobis mortuus fu-
it. Multo igitur magis iustificati nunc
sanguine eius, seruabimur per eum ab
ira.

ὀργῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

14 Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

15 Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς ἰησοῦ χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία

ira. Nam si cum inimici essem⁹, recõciliati fuimus deo per mortẽ filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solum autẽ hoc, uerũetiã gloriantes in deo per dñm nostrum Iesum Christum, per quem nunc recõciliationẽ assecuti sumus. Propterea, quẽadmodũ ꝓpter unum hominẽ peccatũ in mundũ introijt, ac propter peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Vsq; ad legẽ enim peccatũ erat in mundo, porrò peccatum non imputatur, cum non est lex. Imò regnauit mors ab Adam usque ad Mosen, in eos quoq; qui nõ peccauerant ad similitudinẽ transgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At non ut peccatũ, ita & donũ. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donũ per gratiã, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nõ sicut per unum qui peccauerat, uenerat mors, ita donum. Nam condemnatio quidẽ ex uno delicto ad condemnationẽ, donum autẽ ex multis delictis ad iustificationẽ. Etenim si per unius delictum mors regnauit per unũ, multo magis ij, qui exuberantiã gratiæ & doni iusticiæ accipiunt, per uitam regnabunt autore uno Iesu Christo. Itaq; sicut per unius delictũ ꝓpagatũ est malũ in oẽs homines ad cõdẽnationẽ, ita & per uni⁹ iustificationẽ ꝓpagat bonũ in oẽs homines ad iustificationẽ uitæ. Quẽadmodum emẽ per inobedientiam unius hominis, peccatores cõstituti fuimus multi, ita per obedientiam unius, iusti constituentur multi. Cæterũ lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatũ, ibi magis exuberauit gratia: ut quẽadmodũ regnauerat peccatũ

ϕν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ ιησοῦ χριστοῦ.

Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

1 E Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ιησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. εἰδότες, ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ιησοῦ τῷ κυρίῳ ὑμῶν.

1 5 Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. Τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας

in morte, sic & gratia regnaret per iusticiam ad uitam æternam, per Iesum Christum. Quid igitur dicemus? Manebi VI
mus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuem⁹ in eodē? An ignoratis, quod quicunq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortē eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus unà cum illo per baptismū in mortem, ut quemadmodū excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insititij facti sumus illi per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac nō seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Q; si mortui sumus cum Christo, credimus, qd' & uiuemus cum illo. Scientes, qd' Christus excitatus à mortuis, non amplius moritᵉ: mors illi nō amplius dominatᵉ. Nam q; mortu⁹ fuit, peccato mortuus fuit semel: qd' autē uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uosipsos, mortuos quidē esse pctō, uiuētes aūt deo per Christū Iesum dn̄m nostrū. Ne regnet igitᵉ peccatū in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates ei⁹. Neq; accōmodetis membra uestra, arma iniusticiæ peccato, sed accōmodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes, & membra uestra arma iusticiæ deo. Peccatū enim uobis nō dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accōmodatis uosipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue peccati

ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος

peccati ad mortem, siue obediẽtiæ ad iustitiam? Gratia autem deo, quod fuistis quidẽ serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quã traducti estis formã doctrinæ. Cæterũ liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanũ quiddam dico, ꝓpter infirmitatẽ carnis uestræ. Quẽadmodũ eñ præbuistis membra uestra serua immundiciæ & iniquitati, ad aliam atq; aliã iniqtatẽ, sic & nũc præbete membra uestra serua iustitiæ, ad sctificationẽ. Cum eñ serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quẽ igitur fructum habebatis tunc in his, dè quibus nunc erubescitis? Nam finis illorũ mors. Nunc uero manumissi à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum uestrũ in sanctificationem, finem autẽ uitam æternã. Etenim autoramenta peccati, mors: donum autẽ dei, uita æterna, per Christum Iesum dominum nostrũ. An ignoratis fratres (scientibꝰ enim legem loquor) quod lex tantisper dominetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem, quod si mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera iudicabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin autem mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri, nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legẽ, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc autem liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus per nouitatem spiritus, & non per uetustatem literæ. Quid ergo dicemus? Lex

IZ VII

ο νόμ@ ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμ@ ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. Χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. Ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. Ὥστε ὁ μὲν νόμ@ ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

14 Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμ@ πνευματικός ἐστιν. Ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. Τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί

EPISTOLA

Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nō cōcupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnē cōcupiscentiā. Siquidē absq; lege, peccatū erat mortuū. Ego autē uiuebam sine lege quondam. Porrò ueniēte mandato, peccatū reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertū est, mandatū qd' institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatū occasione accepta per præceptū, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidē sancta, & præceptū sanctum ac iustum & bonū. Ergo quod bonū erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatū. Vt appareret peccatū, per id quod erat bonū mihi gignere mortē, ut fieret maiorē in modum peccans peccatū per præceptū. Scimus em̄, qd' lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatū. Quod enim ago, non probo. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nō uolo, hoc facio, cōsentio legi, quod bona sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatū. Noui enim, quod nō habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porrò si quod non uolo ego, hoc facio: nō iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat em̄ me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris

μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.

Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐ δὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστι αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ.

οὐ γὰρ

mẽbris meis. Miſer ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Ieſum Chriſtum dñm noſtrũ. Itaq; idem ego mẽte quidẽ ſeruio legi dei, carne uero legi peccati.

Nulla igitur nunc eſt cõdemnatio, his qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui nõ iuxta carnẽ uerſant, ſed iuxta ſpiritũ. Nam lex ſpiritus uitæ per Chriſtum Ieſum, liberũ me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim qd lex præſtare nõ poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio filio, miſſo ſub ſpecie carnis peccato obnoxiæ, præſtitit, ac de peccato cõdemnauit peccatũ per carnẽ, ut iuſtificatio legis impleret in nobis: qui nõ ſcd'm carnẽ uerſamur, ſed ſcd'm ſpiritũ. Nam qui carnales ſunt, quæ carnis ſunt curant. at qui ſpirituales, quæ ſpũs ſunt. Nam affectus carnis, mors eſt. Affectus uero ſpiritꝰ, uita & pax. Propterea q affectus carnis, inimicitia eſt aduerſus deũ: nam legi dei nõ ſubdit, ſiquidẽ ne poteſt quidem. Qui uero in carne ſunt, deo placere nõ poſſunt. Vos autẽ non eſtis in carne, ſed in ſpiritu: ſiquidem ſpiritus dei habitat in uobis. Quod ſi quis ſpiritũ Chriſti nõ habet, hic nõ eſt eius. Porrò ſi Chriſtus in uobis eſt, corpus quidẽ mortuũ eſt propter peccatum, ſpiritus autẽ uita eſt propter iuſtificationẽ. Quod ſi ſpiritus eius qui excitauit Ieſum à mortuis, habitat in uobis, is qui excitauit Chriſtum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora ueſtra, propter ipſius ſpiritũ inhabitantẽ in uobis. Proinde fratres, debitores ſumus, nõ carni, ut ſecundum carnem uiuamus. Nam ſi ſecundum carnẽ uixeritis, moriemini. Q d' ſi ſpiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etẽ quicunq; ſpiritu dei ducunt, hi ſunt filij dei.

Non enim

οὐ γαρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς
φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ
κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. Αυτὸ τὸ πνεῦμα
συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν
τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κλη
ρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ,
εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα & συνδοξασθῶμεν.
λογίζομαι γαρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήμα-
τα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δό
ξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γαρ ἀπο-
καραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυ-
ψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ
γαρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ
ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλ-
πίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσε-
ται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν
ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ.
οἴδαμεν γαρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενά-
ζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύμα-
τος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς
στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν
ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ
γαρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπο-
μένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὁ γαρ βλέπει τις, τί
καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζο-
μεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύ-
τως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται
ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. τὸ γαρ τί προσεύξό-
μεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ
πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στενα-
γμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρ-
δίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος,
ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδα-
μεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα
συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν
κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προ-
ώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐ-
τοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολ
λοῖς ἀδελφοῖς.

κβ οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ
οὓς

Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterũ ad timorem, sed accepistis spiritum
adoptionis: per quẽ clamamus, abba pa
ter. Idẽ spiritus testatur unà cũ spiritu no
stro, qd' simus filij dei. Q2 si filij, igitur &
hæredes. Hæredes quidẽ dei, cohæredes
autẽ Christi. Siquidẽ simul cum eo pati-
mur, ut & unà cũ illo glorificemur. Nam
reputo, nõ esse pares afflictiones præsen
tis tẽporis ad gloriã, quæ reuelabit' erga
nos. Etenim solicita creaturæ expectatio
expectat ut palam fiant filij dei. Quippe
uanitati creatura subiacet: nõ uolens, sed
propter eum, qui subiecit illam sub spe.
Quoniã & ipsa creatura liberabitur à ser
uitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ fi-
liorum dei. Scimus enim, qd' omnis crea-
tura congemiscit, simulq; nobiscũ partu-
rit usq; ad hoc tempus. Non solum autẽ
illa, sed & ipsi, qui primitias spiritus ha-
bemus, & nos ipsi in nobisipsis gemim9,
adoptionẽ expectantes, redemptionem
corporis nostri. Siquidem spe seruati su-
mus, porrò spes si uideatur, non est spes.
Quod enim quis cernit, cur idem speret? Si
uero qd' nõ uidemus, speram9, id per pa
tientiam expectam9. Cõsimiliter autẽ &
spiritus auxiliatur infirmitatib9 nostris.
Siquidẽ hoc ipsum, quid oraturi simus,
ut oportet, nõ nouim9: uerũ ipse spiritus
intercedit p nobis, gemitib9 inenarrabi-
libus. At ille qui scrutat' corda, nouit quis
sit sensus spiritus: quoniã secundũ deum
intercedit pro sanctis. Scimus autẽ, qd'
his qui diligunt deum, omnia simul adiu-
mento sunt in bonum, nimirum his qui
iuxta propositũ uocati sunt. Quoniam
quos præsciuerat, eosdem & præfiniuit,
cõformes imaginis filij sui, ut ipse sit pri-
mogenitus inter multos fratres. Porrò
quos prædefinierat, eosdẽ & uocauit. Et

quos

ους ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅσγε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ιγ
ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρίνων; χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ιδ Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

κ Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραήλ, οὗτοι ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα

quos uocauit, eos & iuſtificauit. Quos autẽ iuſtificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus ꝓ nobis, quis cõtra nos? Qui proprio filio nõ pepercit, ſed ꝓ nobis oĩb⁹ tradidit illum, qui fieri poteſt, ut nõ & cũ eodẽ oĩa nobis donet? Quis intentabit crimina aduerſus electos dei? Deus eſt qui iuſtificat. Quis ille, qui cõdẽnet? Chriſtus eſt, qui mortuus eſt, imò qui & ſuſcitat⁹ eſt, qui etiã eſt ad dexterã dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos ſeparabit à dilectione dei? num afflictio? num anguſtia? num perſecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? Quẽadmodũ ſcriptũ eſt: Propter te morti tradimur tota die, habiti ſumus uelut oues deſtinatæ mactationi. Verũ in his oĩb⁹ ſuperam⁹, per eũ qui dilexit nos. Nam mihi perſuaſum habeo, qd neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; ptãtes, neq; inſtantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝓfunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos ſeparare à dilectione dei, q̃ eſt in Chriſto Ieſu dño noſtro. Veritatẽ dico in Chriſto, non IX
mentior, atteſtante mihi ſimul cõſcientia mea, ꝓ ſpm̃ ſanctũ, q̃ dolor mihi ſit magnus, & aſſiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim em̃ ego ipſe, anathema eſſe à Chriſto ꝓ fratrib⁹ meis, cognatis meis ſcd'm carnẽ, qui ſunt Iſraëlitæ, q̃rũ eſt adoptio, & gloria, & teſtamẽta, & legis cõſtitutio, & cult⁹, & ꝓmiſſiones, q̃rũ ſunt pr̃es, & ĩ ex q̃b⁹ eſt Chriſt⁹, cr̃tũ attinet ad carnẽ, qui eſt in oĩb⁹ de⁹ laudandus in ſæcula. amẽ. Nõ autẽ hæc loq̃r q d' exciderit ſermo dei. Non enim oĩes qui ſunt ex Iſraël, ſunt Iſraël, neq; quia ſunt ſemen Abrahæ, ſtatim oẽs filĩ, ſed ꝑ Iſaac noĩabitur tibi ſemẽ, hoc ẽ, nõ q̃ filĩ carnis, hĩ

τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ. ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. καθὼς γέγραπται, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.

κ 5 Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ Μωσῇ λέγει. ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

κ 3 Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι. τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν. ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐῤῥέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

Ησαΐας

filij dei: sed qui sunt filij promissionis, recensentur in semen. Promissionis em̃ sermo hic est. In tẽpore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non solum autẽ hoc, sed & Rebecca ex uno conceperat Isaac patre nostro: nõdum em̃ natis pueris, cũ neq; boni quippiam fecissent neq; mali, ut secundum electionẽ propositũ dei maneret: non ex operibus, sed ex uocante, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptũ est: Iacob dilexi, Esau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniusticia est apud deum? Absit. Nam Mosi dicit: Miserebor, cuiuscunq; misereor: & commiserabor, quemcunq; commiseror. Itaq; non uolentis est, neq; currentis, sed miserẽtis dei. Dicit em̃ scriptura Pharaoni: In hoc ipsum te excitaui, ut ostendam in te potentiã meam, & ut annunciet nomẽ meũ in tota terra. Itaq; cui uult: miseret: quẽ autẽ uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam uoluntati illius quis restitit? Atqui ò homo, tu quis es, qui ex aduerso respõdes deo? Num dicet figmentũ, ei qui finxit: cur me finxisti ad hunc modum? An nõ habet ptãtem figulus luti, ut ex eadẽ massa, fingat aliud quidẽ uas in honorẽ, aliud uero in ignominiã? Q̃ si deus uolens ostẽdere irã, & notã facere potẽtiã suam, tulit multa animi lenitate uasa iræ, apparata in interitũ, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga uasa misericordiæ, quæ præparauerat in gloriã, Quos & uocauit nimirũ nos, nõ solũ ex Iudæis, uerũetiã ex gentib9. Quẽadmodum & Osee dicit: Vocabo populũ qui meus nõ erat, populũ meũ: & eam quæ dilecta nõ erat, dilectam. Et erit in loco, ubi dictũ fuerat eis: Non populus meus uos, ibi uocabuntur filij dei uiuentis.

Esaias

κθ Ησαΐας ὴ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ. Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ καθὼς προείρηκεν Ησαΐας. Εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ισραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. Καθὼς γέγραπται, Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου. Καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν εἰς σωτηρίαν. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

λβ Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν. Ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ

Esaias autē clamat super Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël, ut arena maris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonē enim perficiēs & abbreuians cum iustitia, quoniam sermonē abbreuiatū faciet dominus in terra. Et quēadmodū prius dixit Esaias: Nisi dñs Sabaoth reliquisset nobis semē, ut Sodoma facti fuissemus, & Gomorræ assimilati fuissem⁹. Quid igit̄ dicem⁹? Quod gētes quæ nō sectabant̄ iustitiā, apprehenderunt iustitiā, iustitiā aūt eam quæ est ex fide. Cōtra, Israël, qui sectabat̄ legē iustitiæ, ad legē iustitiæ nō peruenit. Propter qd? Quia non ex fide, sed tanq̄ ex opib⁹ legis. Impegerūt em̄ in lapidē offendiculi. Quēadmodū scriptum est: Ecce pono in Sion lapidē offendiculi, & petram offensionis: & om̄is qui credit in eo, nō pudefiet. Fratres, propensa quidē uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israël est ad salutē. Testimoniū em̄ illis perhibeo, quod studiū dei habent, sed nō secundū scientiam. Nam ignorantes dei iustitiā, & propriam iustitiam quærentes constituere, iustitiæ dei non fuerunt subditi. Nam perfectio legis Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iustitia quæ est ex lege, quod qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterum quæ ex fide est iustitia, ea sic loquit̄: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei. quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, salu⁹ eris.

καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

λ γ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ησαΐας γάρ λέγει. Κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος Μωσῆς λέγει. Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ησαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει. Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

λ δ Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, λέγων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν καὶ

EPISTOLA

Corde em̃ credit̃ ad iustitiã, ore aũt confessio fit ad salutẽ. Dicit enim scriptura: Om̃is qui fidit illi, nõ pudefiet. Non em̃ est distinctio uel Iudæi, uel Græci. Nam idẽ dñs omniũ, diues in om̃es inuocãtes se. Quisquis em̃ inuocauerit nomẽ dñi, saluus erit. Quõ igit̃ inuocabunt eum, in quẽ nõ crediderũt? Quõ autẽ credent ei de quo nõ audierũt? Quõ autẽ audiẽt absq; prædicãte? Quõ autẽ prædicabũt, nisi missi fuerint? Sicut scriptum est: Q̃z speciosi pedes annunciantiũ pacem, annunciantiũ bona. At nõ omnes obedierunt euãgelio. Esaias em̃ dicit: Dñe, quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides ex auditu est: audit9 autẽ per uerbũ dei. Sed dico, an nõ audierũt? Atqui in oẽm terrã exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terrarũ uerba illorũ. Sed dico: Nunquid nõ cognouit Israël? Primus Moses dicit: Ego ad æmulationẽ prouocabo uos per gentẽ quæ non est gens, per gentẽ stultã ad iram cõmouebo uos. Esaias aũt post hunc audet, ac dicit: Inuentus fui his, qui me nõ quærebant: cõspicuus factus sum his, qui de me nõ interrogabant. Aduersus Israël autem dicit: Toto die expandi manus meas ad populũ nõ credentẽ, & cõtradicentẽ. Dico igitur: Num repulit deus populũ suũ? Absit. Nam & ego Israëlita sum, ex semine Abrahæ, tribus Beniamin. Nõ repulit deus populũ suũ, quẽ ante agnouerat. An nescitis, de Elia quid dicat scriptura? Quomõ interpellat apud deum aduersus Israël, dicens: Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subruerunt: & ego relictus fui solus, & insidiantur uitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum responsum? Reliqui mihi ipsi septem milia uirorum, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur

3 Reg. 19:10

XI

καὶ

καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκέτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶν χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.

λε Τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καθὼς γέγραπται· Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ Δαβὶδ λέγει· Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

λς Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ· εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν

& in hoc tẽpore, reliquiæ ſecundm electionẽ gratiæ fuerũt. Q; ſi per gratiam, nõ iam ex operib9. Quãdoquidẽ gratia, iam nõ eſt gratia. Sin ex operib9, nõ iam eſt gratia. Quãdoquidẽ opus, iam nõ eſt opus.

Quid igit? Q̃d quærit Iſraël, hoc nõ aſſecutus eſt. ſed electio conſecuta eſt. reliqui uero excæcati ſunt. Quẽadmodũ ſcriptum eſt: Dedit eis deus ſpm̃ cõpunctionis: oculos, ut nõ uideant: & aures, ut nõ audiant, uſq; ad hodiernũ diẽ. Et Dauid dicit: Vertat̃ mẽſa illorũ in laqueũ, & in captionẽ, & in offendiculum, & in retalia tionem ipſis. Obtenebrent̃ oculi eorũ, ut nõ uideant, & tergũ illorũ ſemp incurua.

Dico igit̃: Num ideo impegerũt, ut cõciderẽt? Abſit. Sed per lapſum illorũ ſalus cõtigit gentib9, in hoc ut eos ad æmulandum prouocaret. Q; ſi lapſus illorũ, diuitiæ ſunt mundi: & diminutio illorũ, diuitiæ gentiũ, quanto magis plenitudo illorũ. Vobis em̃ dico gẽtibus: q̃ten9 ego quidẽ ſum apſtus gentiũ, miniſteriũ meũ illuſtro, ſi q̃ mõ ad æmulandũ prouocẽ, carnẽ meã, & ſaluos reddã nõnullos ex illis. Nam ſi reiectio illorũ, eſt recõciliatio mũdi: q̃ erit aſſumptio, niſi uita ex mortuis? Q; ſi primitiæ ſanctæ, ſancta eſt & maſſa. Et ſi radix ſancta, ſancti erunt & rami. Q; ſi nõnulli rami defracti ſunt, tu uero cũ eſſes oleaſter, inſitus fuiſti illis, & conſors radicis & pinguitudinis oleæ factus es, ne glorieris aduerſus ramos, q; ſi gloriaris, non tu radicẽ portas, ſed radix te. Dices igit̃, defracti ſunt rami, ut ego inſererer. Bñ dicis. p incredulitatẽ defracti ſunt, tu uero fide cõſtitiſti. Ne efferaris animo, ſed timeas. Nã ſi deus naturalibus ramis nõ pepercit, uide ne q̃ fiat, ut nec tibi parcat. Ecce igit̃ bonitatẽ ac ſæueritatẽ dei: in eos qdẽ qui ceciderũt, ſæue-

τομίαν. ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

λκ Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

λθ Ὦ βάθους πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

μ Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν

ritatē: in te uero bonitatē, si permanseris in bonitate. Qm̄ & tu excideris: & illi rursum, si nō permanserint in incredulitate, inserent̄. Potest em̄ deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturā insitus es in veram oleam: quāto magis hi, qui naturales sunt, inserent̄ ꝓpriæ oleæ? Non em̄ uolo uos ignorare fratres mysteriū hoc, ut ne sitis apud uosmetipos elati animo, qd̄ excæcatio ex parte Israëli accidit, donec plenitudo gentiū aduenerit, & sic totus Israël salu⁹ erit. Sicut scriptū est: Aduenier ex Sion ille qui liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentū, cū abstulero peccata ipsorū. Secundum euangeliū quidē, inimici ꝓpter uos, scd̄m electionē autē dilecti propter patres. Nam dona quidē & uocatio dei, eiusmodi sunt, ut eorū illū pœnitere non possit. Quēadmodū em̄ & uos quondā increduli fuistis deo: nunc autē misericordiam estis cōsecuti per illorū incredulitatem, sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo qd̄ uos misericordiam estis adepti, ut & ipsi misericordiam cōsequant̄. Conclusit enim deus oēs sub incredulitatē, ut omniū misereret̄. O profunditatē diuitiarum & sapientiæ & cognitionis dei, cū inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit mentem dñi? Aut quis illi fuit à cōsiliis? Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniā ex illo, & per illum, & in illum omnia. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Obsecro igit̄ uos fratres, per miserationes dei, ut præbeatis corpa uestra, hostiā uiuentē, sanctā, acceptā deo, rationalem cultū uestrū. Et ne accōmodetis uos ad figurā sæculi huius, sed transformemini per renouationē mentis uestræ, ut probetis XII

κιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μ α Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσησμοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μ β Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, Εχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Ευλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοῖς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται δὲ. ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀντα ποδώσω, λέγει κύριος. Εὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν.

τοῦτο

betis quæ sit uoluntas dei, qd' bonũ est, acceptũq; & perfectum. Dico em̃ per gratiã, quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne quis arroganter de se sentiat, supra q̃ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modestus sit & sobri⁹, ut cuiq; deus partitus est mẽsurã fidei. Quẽadmodũ em̃ in uno corpore mẽbra multa habem⁹: mẽbra uero om̃ia nõ eundẽ habent actũ, sic multi unũ corpus sumus in Christo: singulatim aũt, alij aliorũ membra: sed tñ habẽtes dona iuxta gratiã datam nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionẽ fidei, siue ministeriũ in administratione, siue qui docet in doctrina, siue q exhortat' in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit nõ simulata, sitis odio ꝓsequẽtes qd' malũ est, adhærẽtes ei, qd' bonũ est, per fraternã charitatẽ, ad mutuo uos diligẽdos propẽsi, honore alius aliũ præcedentes, studio nõ pigri, spũ feruẽtes, tempori seruiẽtes, spe gaudẽtes, in afflictione patiẽtes, precationi instantes, necessitatib⁹ sanctorũ cõmunicantes, hospitalitatẽ sectantes. Bñ loquamini de ijs, qui uos insectant': bene loquamini inquã, & ne male precemini. Gaudete cũ gaudentibus, & flete cũ flentib⁹: eodẽ aĩo alij in alios affecti, nõ arroganter de uobisipsis sentientes, sed humilib⁹ uos accõmodantes. Ne sitis arrogantes apud uosmetipsos, neq; cuiq̃ malũ ꝓ malo reddatis. Prouide parantes honesta in conspectu oĩm hoĩm: si fieri põt, q̃tũ in uobis est, cũ oĩb⁹ hoĩb⁹ in pace uiuẽtes, nõ uosmet ipsos ulciscẽtes dilecti, quin potius date locũ iræ. Scriptũ est em̃: Mihi ultio, ego repẽdam, dicit dñs. Si igitur esurit inimicus tuus, pasce illum: si sitit, da illi potum.

τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μ γ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναί εἰσιν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γάρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γάρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοί γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μ δ Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις

Hoc eñ si feceris, carbones ignis coacer-
uabis in caput illius. Ne uincaris à malo,
imò uince bono malum. Omnis ani- XIII
ma potestatib⁹ excellentibus subdita sit.
Nó eñ est potestas, nisi à deo: quæ uero
sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Ita-
que quisquis resistit potestati, dei ordina
tioni resistit. Qui aũt restiterint, sibĩpsis
iudiciũ accipiẽt. Nam principes nó terro
ri sunt bñ agẽtib⁹, sed male. Vis autẽ nó
timere potestatẽ? Qd̃ bonũ est, facito:
& feres laudem ab illa. Dei eñ minister
est tibi in bonũ. Qd̃ si feceris, id qd̃ ma-
lum est, time. Non eñ frustra gladium
gestat. Nam dei minister est, ultor ad
iram, ei qui, qd̃ malũ est, fecerit. Quapro
pter oportet esse subditos, nó solũ ꝓpter
iram, uerũetiã ꝓpter cõsciẽtiam. Propter
hoc eñ & uectigalia soluitis. Siquidẽ mi
nistri dei sunt, in hoc ipsum incumben-
tes. Reddite igit̃ oñib⁹, qd̃ debet̃: cui
tributũ, tributũ: cui uectigal, uectigal: cui
timorẽ, timorẽ: cui honorẽ, honorẽ. Ne-
mini quicq̃ debeatis, nisi hoc, ut inuicẽ
diligatis. Nam qui diligit alterũ, legẽ ex-
pleuit. Siquidẽ illa: Non adulteraberis,
nó occides, nó furaberis, nó falsum testi-
moniũ dices, nó cõcupisces: & si qd̃ aliud
præceptum, in hoc sermone summatim
cõprehendit̃: Nempe, diliges proximũ
tuum sicut teipsum. Dilectio proximo
malum nó operat̃. Consummatio itaq;
legis, est dilectio. Præsertim cum sciam⁹
tempus, quod tempestiuum sit, nos iam
à somno expergisci. Nunc enim propius
adest nobis salus, q̃ tum, cum credeba-
mus. Nox progressa est, dies autẽ appro
pinquat. Abĩjciamus igitur opera tene-
brarum, & induamur arma lucis: tanq̃
in die cõpositẽ ambulemus, nó comessa-
tionibus & ebrietatibus, nó cubilibus ac
lasciuĩs,

ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν.

μ 5 καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα. ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μ Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ. γέγραπται γάρ· ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί

laſciuijs, nō cōtentione & æmulatiōe, ſed induamini dn̄m Ieſum Chriſtum. Et carnis curā ne agatis ad cōcupiſcētias. Por rò eum qui infirmatur fide, aſſumite, nō ad dijudicationes diſceptationum. Alius quidē credit ueſcēdum eſſe quibuſlibet. Ali⁹ autē qui infirm⁹ eſt, holerib⁹ ueſcit᷑. Qui ueſcitur, nō ueſcentē ne deſpiciat. Et qui non ueſcit᷑, ueſcentē ne iudicet. Deus em̄ illū aſſumpſit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio dn̄o ſtat aut cadit, imò fulcie᷑ ut ſtet. Potens enim eſt deus efficere ut ſtet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferēs: ille autē idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; ſua mens ſatisfaciat. Qui curat diē, dn̄o curat. Et qui nō curat diem, dn̄o nō curat. Qui ueſcit᷑, dn̄o ueſcitur, gratias em̄ agit deo: & qui nō ueſcit᷑, dn̄o non ueſcit᷑, & gratias agit deo. Nullus em̄ noſtrum ſibijpſi uiuit, & nullus ſibijpſi moritur. Nam ſiue uiuimus, dn̄o uiuim⁹: ſiue morimur, dn̄o morimur. Siue igitur uiuamus, ſiue moriamur, dn̄i ſumus. In hoc em̄ Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentib⁹ dominet᷑. Tu uero cur iudicas fratrē tuū? Aut etiā tu, cur deſpicis fratrē tuum? Omn̄es em̄ ſtatuemur apud tribunal Chriſti. Scriptū eſt enim: Viuo ego dicit dn̄s: Mihi ſeſe flectet omne genu, & omnis lingua cōfitebitur deo. Igitur unuſquiſq; noſtrū de ſeipſo rationem reddet deo. Ne poſthac igitur alius alium iudicemus, uerum illud iudicate magis, ne offendiculū ponat᷑ fratri, aut lapſus occaſio. Noui ſiquidē, & perſuaſum habeo per dn̄m Ieſum, nihil eſſe commune per ſe, niſi ei qui exiſtimat aliquid eſſe cōmune, illi cōmune eſt. Verū ſi propter cibum frater tuus cōtriſtat᷑, nō iam ſecundum charitatem ambulas. Ne

cibo

βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χρι-
στὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ
ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶ
σις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη
καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τού-
τοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ,
καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ
τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδο-
μῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος
κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν κα-
θαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προ-
σκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν
κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός
σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ.
σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ
δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ,
κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ
ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθε
νήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ
ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ
πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰ-
κοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρε-
σεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ
τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν
διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπο-
μονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν
τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομο-
νῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐ-
τὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰη-
σοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δο-
ξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡ-
μῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλ-
λήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο
ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν
διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀλη-
θείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγ-
γελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέ-
ους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ
τοῦτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus
mortuus est. Ne uestrũ igitur bonũ, ho-
minum maledicẽtiæ sit obnoxium. Non
enim est regnũ dei cibus ac potus, sed iu
stitia & pax & gaudiũ, in spiritu sancto.
Etem̃ qui per hæc seruit Christo, accept⁹
est deo, & ꝓbatus hominib⁹. Itaq; quæ
pacis sunt, sectemur: & quæ ædificatio-
nis, alius erga alium. Ne cibi causa, de-
struas opus dei. Omnia quidẽ pura, sed
malum est homini, qui per offendiculũ
uescit. Bonũ est nõ edere carnes, neq; bi-
bere uinum, neq; quicq̃, per qd̃ frater
tuus impingit, aut offendit, aut infirma
tur. Tu fidẽ habes? Apud temetipsum
habe corã deo. Beatus qui nõ iudicat se-
ipsum, in eo quod probat. At qui dꝰjudi
cat, si ederit, cõdemnatus est: quoniã nõ
edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non
est, peccatũ est. Debemus autẽ nos qui
potẽtes sumus, infirmitates impotentiũ
portare, ac non placere nobisipsis. Nam
unusquisq; nostrum proximo placeat in
bonũ ad ædificationẽ. Etenim Christus
non placuit sibi ꝓpsi, sed quẽadmodũ scri-
ptum est: Opprobria opprobrantium ti
bi, inciderũt in me. Nam quæcunq; præ-
scripta sunt, in nostram doctrinã præscri
pta sunt: ut per patientiã & consolationẽ
scripturarũ spem habeamus. Deus autẽ
patientiæ & cõsolationis det uobis idem
mutuo inter uos sentire secundũ Iesum
Christum, ut unanimiter uno ore glori-
ficetis deũ, ac patrẽ dñi nostri Iesu Chri-
sti. Quapropter assumite uos inuicem,
quẽadmodũ & Christus assumpsit nos
in gloriã dei. Illud autẽ dico, Iesum Chri
stum ministrũ fuisse circũcisionis ꝓ ueri-
tate dei, ad cõfirmandas ꝓmissiones pa-
trum. Cæterũ, ut gẽtes pro misericordia
glorificent deũ. Sicut scriptũ est: Propter
hoc

τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν Ησαΐας λέγει, ἔσαι ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως. δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι, διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam. Et rursum dicit: Gaudete gentes cum populo eius. Et rursum: Laudate dominū omnes gentes, & collaudate eum omnes populi. Et rursum Esaias dicit: Erit radix Iessæ, & qui exurget ad imperandum gentibus, in eo gentes sperabunt. Deus autē spei, impleat uos omni gaudio & pace, in credendo in hoc, ut exuberetis in spe per potētiam spiritus sancti. Persuasum em̄ habeo fratres mei, & ipse ego de uobis, & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni sciētia, ualentes etiā inuicē alius alium admonere. Sed tamē audacius scripsi uobis fratres ex parte, ueluti cōmonefaciēs uos, propter gratiā, quæ data est mihi à deo, in hoc ut sim minister Christi in gentes, administrans euangeliū dei, ut fiat oblatio gentiū acceptabilis, sanctificata per spiritū sanctū. Habeo igitur qd̄ glorier per Christum Iesum, in his quæ ad deum pertinēt. Nō enim ausim loqui quicq̄ eorum, quæ nō effecit Christus per me, in obedientiam gentiū, uerbo & facto per potentiam signorū ac prodigiorū, per potētiā spiritꝰ dei, ut ab Hierusalē & in circumiacētibus regionibus, usq̄ ad Illyricū impleuerim euāgeliū Christi: ita porrò annitēs prædicare euangeliū, nō ubi nominatus erat Christus, ut ne sup alienū fundamentū ædificarem, sed quēadmodū scriptū est: Quibꝰ nō est annūciatū de eo, uidebūt: & qui nō audierant, intelligēt. Quapropter & præpeditus sum sæpe, q̄ minꝰ uenirem ad uos. Nunc uero cū nō amplius habeam locū in regionibꝰ his, desyderiū aūt habeā ueniēdi ad uos multis iam annis, q̄ncunq̄ iter instituero in Hispaniā, ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac iter faciens, uideā uos, & à uobis pducar

illuc,

ἐκεῖ, ἐὰμ ὑμῶμ πρῶτομ ἀπὸ μέρους ἐμπλη-
σθῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ δι-
κονῶμ τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαμ γὰρ μακε-
δονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαμ τινὰ ποιήσα-
σθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίωμ τῶν ἐν ἱε-
ρουσαλήμ. εὐδόκησαμ γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐ-
τῶμ εἰσίμ. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶμ
ἐκοινώνησαμ τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς
σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐ-
πιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸμ
καρπὸμ τοῦτομ, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶμ εἰς
τὴν σπανίαμ. οἶδα δέ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς
ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. παρακαλῶ δὲ
ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶμ ἰησοῦ
χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύμα-
τος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευ-
χαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸμ θεόμ, ἵνα ῥυσθῶ ἀ-
πὸ τῶν ἀπειθούντωμ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα
ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδε-
κτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλ-
θω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
συναναπαύσωμαι ὑμῖμ. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης,
μετὰ πάντωμ ὑμῶμ. ἀμήν.

Συνίστημι δὲ ὑμῖμ φοίβην, τὴν ἀδελφὴν
ἡμῶμ, οὖσαμ διάκονομ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν
κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυ-
ρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίωμ, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν
ᾧ ἂμ ὑμῶμ χρήζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη
προστάτις πολλῶμ ἐγενήθη, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ.
Ἀσπάσασθε πρίσκαμ καὶ ἀκύλαμ, τοὺς συ-
νεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς
ψυχῆς μου τὸμ ἑαυτῶμ τράχηλομ ὑπέθηκαμ.
οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶ-
σαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶμ, καὶ τὴμ κατ'
οἶκομ αὐτῶμ ἐκκλησίαμ. Ἀσπάσασθε ἐπαινε-
τὸμ τὸμ ἀγαπητόμ μου, ὅς ἐστιμ ἀπαρχὴ τῆς
ἀχαΐας εἰς χριστῷ. ἀσπάσασθε μαρίαμ, ἥτις
πολλὰ ἐκοπίασεμ εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀν-
δρόνικομ καὶ ἰουνίαμ, τοὺς συγγενεῖς μου,
καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιμ
ἐπίσημοι

illuc, si tamen uestra consuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc autē proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis. Visum est enim Macedoniæ & Achaiæ, communicationem aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt Hierosolymis. Nam ita uisum est ipsis, & debitores illorum sunt. Etenim si spiritualia sua communicauerunt gentibus, debent & hæ in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur ubi perfecero, & obsignauero illis fructum hunc, reuertar per uos in Hispaniam. Scio namq; quod ubi uenero ad uos, cum plenitudine benedictionis euangelij Christi uenturus sim. Obsecro autem uos fratres, per dominū nostrū Iesum Christum, & per dilectionem spiritus, ut me laborantē adiuuetis, precationib⁹ pro me ad deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa, utq; ministeriū hoc meum, quod exhibebo Hierosolymis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio ueniam ad uos, per uoluntatē dei, unaq; uobiscum refociller. Deus autem pacis, sit cum omnibus uobis. Amen. XVI Commendo autem uobis Phœben, sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis, ut illam suscipiatis in Christo, ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quocunq; uobis eguerit negocio. Nam hæc cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi. Salutate Priscam & Aquilam, adiutores meos in Christo Iesu, qui ꝓ anima mea suā ipsorū ceruicē suppossuerūt. Quibus nō ego solus gratias ago, sed & oēs ecclesiæ gētiū, item quæ in domo illorū est cōgregationē. Salutate Epænetū dilectū meū, q est primitiæ Achaiæ in Christo. Salutate Mariā, q̄ multū laborauit erga nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, cognatos meos, & cōcaptiuos meos, q sunt

insignes

ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ασπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ασπάσασθε Οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ασπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ, Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε Φιλόλογον, καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ασπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν. Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ασπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος, καὶ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. Ασπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης ἐκκλησίας.

Ασπάζεται

insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrũ in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut consyderetis eos, qui dissidia & offendicula contra doctrinam, quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo nõ seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam, & assentationem decipiunt corda simpliciũ. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapiẽtes quidem esse ad bonũ, synceros autẽ ad malum. Deus autem pacis cõteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius.

Ασπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κόαρτος ὁ ἀδελφός. Η χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ιησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Salutat uos Eraſtus, queſtor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, ſit cum omnibus uobis. Amen.

Ei autem qui potens eſt uos confirmare ſecundum euangelium meum, & præconium Ieſu Chriſti, iuxta reuelationem myſterij, temporibus æternis taciti, manifeſtati uero nunc, & per ſcripturas propheticas iuxta delegationē æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, ſoli ſapienti deo, per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſæcula. Amen.

Πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Ad Rhomanos.

Ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Miſſa fuit à Corintho per Phœben miniſtram Cenchreenſis eccleſiæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου καὶ ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ καὶ ἐπιστολῆς ταύτης. Η δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς αὕτη. Κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας συναγόμενοι, ἐσχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρυιάν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει καὶ ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξουθένουν, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἠπάτηντο καὶ εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως μυστήριον, λέγοντες, μὴ ἐγείρεσθαι τὴν σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τοῦ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει, καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας τοῦ τὴν μητρυιὰν λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄῤῥηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν εὐχήν, διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾷν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ πειθοῖ τοῦτο γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζονται οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μὴ δὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκὶ, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. τὴν δὲ ἀνάστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν Χριστὸν, συνίστησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας καὶ εἰς τοὺς ἁγίους πραγγέλλει, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

Corinthus, urbs in Isthmo, quo Peloponnesus reliquæ Græciæ continungitur, sita est, quæ ab oriente mari Aegæo, ab occasu Mari Ionio ferè alluitur, deleta à L. Mummio, ob violatos Rom. Legatos, instaurata ab Augusto Imp. In hac urbe Paulus Evangelium primum prædicavit, Act. 18.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Orinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum cõmoditatem (est enim Isthmos) emporium totius Asiæ tum celeberrimũ, tum opulentissimum. Ferè fit autem, ut eiusmodi ciuitatum mores multo sint corruptissimi, quod undiq; ex omni natione, non tam mores q̃ uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus sibi uindicet. Proinde Corinthij, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicam doctrinã accepissent, tamen adhuc ingenij uitæq; prioris uestigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctam fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismũ inuitantes, à Christi synceritate alienarent. Vsq; adeo ardua res est, ab ijs in quibus natus sis & quibus diu assueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione secundi libri cõmentariorũ, quos scripsit in epistolam ad Galatas, testatur, sua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitisse reliquias. Cum hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, non minoris esse uirtutis parta tueri, q̃ parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat (nam sesquiannum apud illos egerat) pari studio ad Christum reuocat, & in euangelica doctrina cõfirmat: nunc apostolica sæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans deniq; : nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & sapientum medicorũ exemplo, amarum absinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouẽs remedia.

Primum, opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerunq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & se quisq; potiorem ducit. Ad hæc opes comitatur luxus & gulæ studium, luxus libidinẽ comitem trahit. Porrò negociatorum peculiaris est auaritia. Neq; uero solum tumebant opibus, uerum etiam Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros ut Barbaros despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorum, à quo quisq; fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret, cum in donis spiritualibus sibi quisq; placeret, & dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere, tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu mulieres etiam loquerentur ac docerẽt. Porrò luxus simul & tumoris erat, quod quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam, diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent, & usq; ad temulentiam sese ingurgitarẽt, esurientibus cæteris. ut iam nõ solum dissidium illic esset & intemperantia, uerumetiam indecora quædam inæqualitas, quã dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiæ uitium erat, quod Paulum quidam illorũ, ut tenuem atq; humilem, deinde ineloquentem, & imperitum, fastidirent. Proprium uero Philosophiæ

fuit,

fuit,quod resurrectionē mortuorū,fidei nostræ basim,in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiscue uescerent᷑ ijs,quæ tum simulacris dæmonū immolabant᷑,nō uitato offendiculo infirmorū. Libidinis erat, quæ nusq; gentiū regnabat impunitius q; Corinthi,qd᷑ præter alia repertus sit inter eos,qui patris uxorē, hoc est,nouercam suam,stupro cōtaminarit:nec huius autorē flagitij è suo cōtubernio profligarint: q̄dq; cū alijs flagitiosis Christianis cōmerciū habuerint, uelut illorū uitijs fauentes. Huc pertinet,qd᷑ præter decorū & uiri essent comati,& mulieres nō uerērentur nudo capite cōspici in cœtu ecclesiastico , uelut ipso corporis habitu mores effœminatos,ac delitias præ se ferētes. Auaritiæ erat,q; nō de fama neq; de capite, sed de re pecuniaria inter sese lites agitarēt,eò glisccēte pecuniæ studio,ut Christiani rerum eiusmodi cōtemptum professi,apud ethnicos & impios iudices litigarēt magno dedecore Christiani nominis. Et adeo nō negligerēt potius pecuniolæ iacturam,ut ipsi ultro alios in huiusmodi negocijs circumuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant,iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis,in totū à cōiugio tēperandū,cum uiderēt apostolos ab uxorib9 suis abstinere. Morbos ostendens Corinthiorū,non omniū,sed quorundā:qui ne gregem uniuersum cōtagio inficerēt,Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præferēs fiduciam suam de futura illorum cōstantia in euangelio Christi,sæuerius obiurgat ac dotet,ne per cōtentionē humanā in hominib9 glorient᷑,sed per cōcordiam ex æquo glorient᷑ in Christo,cui uni accepto ferenda sunt omnia: obiter indicans fontē eiusmodi dissidiorum,animi tumorē. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatē reuocat,quæ licet ostentationē non habeat,uim tamē & energiam habeat. Indicat & autores huius mali pseudapostolos, qui post Pauli abitum sese ingerebant,declarans se rectum iecisse fundamentū,cauendū ne illi superstruerent, quod paulo post esset demoliendum,hoc est,ne quid discerēt Corinthij,quod mox esset dediscendū. Deinde ceu pater cum filijs expostulat, qd᷑ huc prouecti sint magnitudinis,ut iam autorē suū uelut humilem cōtemniant, nihil nō perpetientē euangelij gratia,cui ob id ipsum magis etiā fauere cōueniebat. Hortat᷑ autē filios,ne degenerent à patre,neu ultro se pædagogis in seruitutē dedant. Atq; hæc quidē potissimū agit capite primo, secundo, tertio , & quarto . Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit,& publico cōsilio decernit,uitandam hominis cōsuetudinē,partim quo pudore correctus resipiscat, partim ne huius contactu cæteri inficiant᷑. Admonet autē non hunc modo uitandum,uerūetiā omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari,uel quod nostra non referat,quales illi sint,uel quod passim essent flagitiosi,ut omnes uitandi fuerint ei , qui flagitiosos uellet effugere. Hoc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natū esset,quod ipsum tum inter Christianos fœdum uideret᷑,ob pecuniam,quæ nobis debeat esse uilissima,cōtendere.ne res eò procedat,ut ethnici iudices adeantur,sed ipsi per arbitros quoscunq; rem inter se transigant . Idq; agit capite sexto,cuius magna pars ad septimū pertinet mea quidem sententia:nimirū

ab eo loco,quo de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia ſcortationem, adulterium,& maſculam Venerem damnat, idq; proſequitur ſub initium proximi capitis : Neſcitis quod membra ueſtra templa ſunt Chriſti? Quarto loco præcipit de matrimonio,de uiduitate,de impari cõnubio,de diuortijs,de uirginitate: obiter admonens,ob ſuſceptum Chriſtianiſmum non eſſe mutandum uitæ ſtatum. Totoq; hoc ſermone ita hortatur ad cœlibatum , & continentiam , ut tamen coniugij remedium non adimat ijs,quibus opus eſt . Hoc agitur capite ſeptimo. Quinto docet,carnes immolatas ſimulacris re nihil differre à cæteris carnibus, & tamen ab his abſtinendum,ſi periculum ſit,ne quis ethnicus,aut Chriſtianus infirmior,ex eo quod ueſceris,exiſtimet te ſimulacrorũ aſſentiri culturæ.Ab his & huiuſmodi uitijs ueterum exemplo deterret.Idq; agit capite octauo,ac rurſus capite nono.Nam in medio expatiatur in cõmendationẽ ſui , tacite ſe præferens cæteris apoſtolis etiam ſummis,qui ſolus omnium Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam.

Sexto docet,quid oporteat obſeruari in conuentu publico Chriſtianorũ, ne uiri ſint comati,ne mulieres nudo capillitio . tum in dominico conuiuio ſeruetur communitas & æqualitas,neq; enim illic agi negocium uentris,quod domi rectius agatur,ſed myſticis epulis repræſentari cœnam dominicam. Præterea monet,ne quis ob dotem ſpiritualem ſibi placeat, ſed ſuam quiſque dotem in commune conferat commodum , exemplo membrorũ corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis quæ contigerunt,recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem,ſine qua reliqua adeo nihil cõducant,ut officiant etiam.Porrò cum charitati primas tribuerit,proximas tribuit prophetiæ , ſic enim uocat enarrationem arcanæ ſcripturæ . In hac admonet uitandum eſſe tumultum & confuſionem.Id fore,ſi uiciſſim & pauci dicant, mulieribus interim ſilere iuſſis , adeo ut nec diſcendi gratia rogare liceat in cœtu.Hæc agit capite undecimo,duodecimo,decimotertio,& decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis aſtruit reſurrectionem mortuorum ,declarans, qualis & quibus modis ſit ea futura.Atq; id quidẽ capite decimoquinto. Poſtremo capite familiaria quædam ſubijcit , de collatione pecuniæ in ſubſidia pauperũ, de ſuo ad Corinthios reditu.Poſtremo Timotheum & alios aliquot illis commendat. Diuus Ambroſius putat hanc non eſſe primam epiſtolam quã Paulus ſcripſerit Corinthijs,hanc opinor cõiecturã ſecutus,quod capite quinto:ſcripſi,inquit, uobis in epiſtola , quaſi prius alteris literis ſuper hac re ad illos ſcripſerit . Etiamſi Græci interpretes diſſentiunt.Hanc miſſam putant per Timotheum , cuius ſemel atq; iterum facit mentionem,ſimulq; per Stephanam,Fortunatum,& Achaicum, quos illis commendat.Rurſus alij putant ab Epheſo miſſam,quod in calce ſcribat: permanebo autem Epheſi uſq; ad Pentecoſten,Alij è Philippis , nam hanc inſcriptionem habent Græcorum codices.Nec mihi coniectare licet,quid ſecuti ſint, qui ita ſenſerunt,niſi colligunt ex itinere ſcriptam,ob ea quæ ſcribit Paulus:ueniam autem cum Macedoniam pertranſiero , nam Macedoniam pertranſibo . Ac mox: Nolo enim uos modo in tranſitu uidere.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι

PAulus uocatus apostolus Iesu Christi, per uoluntatē dei, & Sosthenes frater, ecclesiæ dei, quæ est Corinthi, sanctificatis per Christum Iesum, uocatis sanctis, unà cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, uel suo, uel nostro. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione (quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis) adeo, ut non destituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque ad finem, inculpatos, in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus eadem mente, & eadem sententia.

Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones sint inter uos.

εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει. Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον. Λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις Θεοῦ ἐστι.

γέγραπται γάρ, Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν.

Ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ.

ὅπως

Dico aũt illud, qđ unuſquiſq; ueſtrũ dicit: Ego quidẽ ſum Pauli, ego uero Apollo, ego ꝟo Cephæ, ego ꝟo Chriſti. Num diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus crucifixus ẽ ꝓ uobis? aut in noĩe Pauli baptizati fuiſtis? Gratias ago deo, ꝙ neminẽ ueſtrum baptizauerim, niſi Criſpum & Gaium, ne quis dicat, ꝙ ſub meo noĩe baptizauerim. Baptizaui aũt & Stephanæ familiam. Præterea haud ſcio, num quẽ alium baptizarim. Non enim miſit me Chriſtus ut baptizarẽ, ſed ut euãgelizarem, nõ erudito ſermone, ne inanis reddatur crux Chriſti. Nam ſermo crucis, ĩjs quidẽ qui pereunt, ſtulticia eſt, at nobis q ſalutẽ cõſequimur, potentia dei eſt. Scriptum eſt enĩ: Perdam ſapiẽtiã ſapientiũ, & intelligẽtiã intelligẽtium reĩciam. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſputator ſæculi huius? Nõne infatuauit deus ſapiẽtiam mũdi huiꝰ? Nam poſtq; in ſapiẽtia dei, nõ cognouit mũdus per ſapiẽtiã deũ, uiſum eſt deo, per ſtulticiã prædicationis ſaluos facere credẽtes. Q ñquidẽ & Iudæi ſignũ poſtulant, & Græci ſapientiã quærunt. Nos aũt prædicamꝰ Chriſtũ crucifixum, Iudæis quidẽ offendiculum, Græcis uero ſtulticiã. ſed ĩjſdem uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Chriſtum dei potentiã, ac dei ſapiẽtiã. Q m̃ ſtulticia dei ſapiẽtior eſt hoĩbus, & imbecillitas dei robuſtior eſt hoĩbꝰ. Videtis enĩ uocationẽ ueſtrã fratres, ꝙ nõ multi ſapiẽtes ſecundum carnẽ, nõ multi potentes, non multi claro genere nati. uerũ quæ ſtulta erant ſcd'm mundum, delegit deus, ut pudefaceret ſapientes. & quæ erant imbecillia in mundo, delegit deus, ut pudefaceret ea, quæ ſunt robuſta. & quæ ignobilia erant in mũdo cõtemptaq;, delegit deus: & ea quæ nõ erant, ut ea quæ ſunt obliteraret.

ut

ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον
αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ, ἐν χριστῷ ιη/
σοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δι-
καιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρω/
σις. ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος,
ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

ii Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον
οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγ/
γέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ
γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τί ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰη-
σοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ
ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρό/
μῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λό-
γος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πει/
θοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀ-
ποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ
πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ'
ἐν δυνάμει θεοῦ.

θ Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις,
σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν
ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταρ-
γουμένων. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ
ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώ/
ρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡ-
μῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν
τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ κα-
θὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ-
που οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγα
πῶσιν αὐτόν.

ι Ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύ-
ματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευ
νᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν
ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω
καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦ
μα τοῦ θεοῦ.

ια Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβο/
μεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ/
δῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν,
ἃ καὶ

ut ne gloriaretur ulla caro coram ipso:
Ex eodem autem uos estis, in Christo
Iesu, qui factus fuit nobis sapientia à 1
deo, iustitiáq; & sanctificatio, & redem-
ptio. Vt quemadmodum scriptum est:
Qui gloriatur, in domino glorietur.

Et ego cum uenirem ad uos fratres, II
non ueniebam cum eminentia sermo-
nis aut sapientiæ, annuncians uobis te-
stimonium dei. Non enim me iudicaui
quicq; scire inter uos, nisi Iesum Chri-
stum, & hunc crucifixum. Et ego per in-
firmitatem, & cum timore, ac in tremore
multo apud uos uersatus sum. & sermo
meus, & prædicatio mea, non erat in
persuasoriis humanæ sapientiæ uerbis,
sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut
fides uestra non sit in sapientia homi-
num, sed in potentia dei. Porrò sapien-
tiam loquimur inter perfectos: sapien-
tiam autem, non sæculi huius, neq; prin-
cipum sæculi huius, qui abolentur: sed lo
quimur sapientiam dei in mysterio, quæ
est recondita, quã præfinierat deus ante
sæcula, in gloriam nostram, quam nemo
principum sæculi huius cognouit. Nam
si cognouissent, haudquaquam dom-
num gloriæ crucifixissent. Sed quem-
admodum scriptum est: Quæ oculus
non uidit, & auris non audiuit, & in cor
hominis non ascenderunt, quæ præpa-
rauit deus diligentibus se. Nobis au-
tem deus reuelauit per spiritum suum.
Spiritus enim omnia scrutatur, etiam
profunditates dei. Quis enim hominum
nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiri-
tus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ
sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus dei.
Nos uero non spiritum mundi accepi-
mus, sed spiritum, qui est ex deo, ut scia-
mus, quæ à Christo donata sint nobis,

quæ &

ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρω-
πίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς
πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευ-
ματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρω-
πος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ
θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύνα-
ται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνε-
ται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάν-
τα, ἀντὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς
γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐ-
τόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

ι β καὶ ἐγὼ ἀδελφοὶ, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆ-
σαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρ-
κικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐ-
πότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε,
ἀλλ' οὔτε ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί
ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ
διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄν-
θρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐ-
γὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολ-
λῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστὶ παῦλος;
τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπι-
στεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν.
ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ
θεὸς ἤυξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε
ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων
δὲ, καὶ ὁ ποτίζων, ἕν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον
μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

ι γ θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώρ-
γιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χά-
ριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς
ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ
ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποι
κοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύνα-
ται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰη-
σοῦς χριστός. εἰδέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν
θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λί-
θους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην,
ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ
ἡμέρα δηλώσει, ὅ, τι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτε-
ται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ
δοκιμάσει

quæ & loquimur, non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet spũs sanctus, spũalibus spiritualia cõparantes. Animalis autẽ homo non accipit ea quæ sunt spiritus dei: stulticia siquidẽ illi sunt, nec potest cognoscere, qd' spiritualiter dijudicant'. At spiritualis dijudicat quidem om̃ia: ipse uero à nemine diiudicatur. Quis em̃ cognouit mentẽ dñi, qui cõsilium daturus sit illi? Nos autem mentẽ Christi tenem⁹. Et ego fratres, III
nõ potui loqui uobis, ut spiritualib⁹, sed loquẽdũ fuit ut carnalib⁹, ut infantib⁹ in Christo. Lactis potu uos alui, & nõ cibo. Nõdũ em̃ poteratis, imò ne nunc quidẽ adhuc potestis. nã adhuc carnales estis. Siquidẽ cũ in uobis sit æmulatio & contentio, & factiones, nõne carnales estis, & scd'm hominẽ ambulatis? Etem̃ cũ dicat aliquis: ego quidẽ sum Pauli, alter uero, ego Apollo, nonne carnales estis? Quis igit' est Paulus? quis autẽ Apollo? nisi ministri, per quos credidistis, & ut cuiq; dñs dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed deus dedit incremẽtũ. Itaq; neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui dat incrementũ deus. Cæterũ is qui plantat, & is q rigat, unũ sunt. Vnusquisq; tñ suam mercedẽ accipiet, iuxta suũ laborẽ. Etem̃ dei sumus cooperarij. dei agricolatio, dei ædificatio estis, iuxta gratiã dei, quæ data ẽ mihi. Vt sapiẽs architectus, fundamentũ posui, ali⁹ autẽ super illud ædificat. Porrò quisq; uideat quõ superstruat. Nã fundamentũ aliud nemo põt ponere, præter hoc qd' positũ est, qd' est Iesus Christ⁹. Q; si quis superstruit sup fundamentũ hoc, aurũ, argentũ, lapides p̃ciosos, ligna, fœnũ, stipulã, cuiusq; op⁹ manifestũ fiet. Dies em̃ declarabit, qd' in igne reuelat'. & cuiusq; opus q̃le sit, ignis probabit.

Loqtur hic Paulus non de Purgatorio, sed de dogmate, quod probatur duplici igne, putà scripturarũ ac tentationum.

δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

1 δ Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς.

1 ε Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴτις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

1 ς Ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

1 ζ Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

1 η Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manserit, quod superstruxit, mercedem accipiet: si cuius opus exustum fuerit, damnum patietur: ipse uero saluus fiet, sed sic tanquam per ignem. An nescitis, q templum dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei sanctum est, quod estis uos. Ne quis seipsum fallat. Si quis sibi uidetur sapiens esse inter uos, in sæculo hoc stultus fiat, ut reddat sapiens. Etenim sapientia mundi huius, stultitia est apud deum: Scriptū est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapiētium, q sint uanæ. Itaq; ne quis glorietur in hominibus. Omnia nanq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollos, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia inquā uestra sunt, uos autē Christi, Christus uero dei. Sic nos æstimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorū dei. Q d' superest autē, illud requirit in dispensatorib9, ut fidus aliquis reperiat. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio, imò nec meipsum dijudico. Nullius em rei mihi conscius sum, sed nō per hoc iustificatus sum. Cæterū qui me iudicat, dominus est. Proinde ne ante tempus quicq; iudicetis, donec uenerit dominus, qui & illustraturus est occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium, ac tunc laus erit unicuiq; à deo. Hæc autem fratres per figurā transtuli in meipsum, & in Apollo, propter uos, ut in nobis disceretis, ne quis supra id quod scriptum est, de se sentiat: ut ne, hic illius, ille huius nomine inflemini, alius aduersus alium. Quis em te dijudicat? Quid autē habes, quod nō

ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

1 9 Δοκῶ γάρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ. ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

κβ Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

In hoc Cap. excommunicat Paulus incestu.

quod non accepisti? Qd' si etiã accepisti, qd gloriaris, q̃si nõ acceperis? Iam saturati estis, iã ditati estis, absq; nobis regnũ adepti estis: atq; utinã adepti sitis, ut & nos simul uobiscũ regnemus. Arbitror eẽ quod deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanq̃ morti addictos. Qm̃ spectaculũ facti sumus mũdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, uos autẽ prudentes per Christũ. nos imbecilles: uos autẽ ualidi. uos clari, nos cõtempti. Ad hoc usq; tempus & esurim9, & sitim9, & nudi sum9, & colaphis cædimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes ꝓprijs manib9. male audiẽtes, benedicim9. persecutionẽ patiẽtes, sustinem9. cõuicijs affecti, obsecram9. ueluti excremẽta mũdi facti sum9, omniũ reiectamentũ ad hũc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiãsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nõ multos tñ habetis patres. Siquidẽ in Christo Iesu, per euãgeliũ ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheũ, qui est filius me9 dilectus, & fidelis in dño, qui uobis in memoriã reducet uias meas, quæ sunt in Christo, quemadmodũ ubiq; in om̃i ecclesia doceo. Perinde quasi nõ sim uenturus ad uos, inflati sunt quidã. Sed ueniã breui ad uos, si dñs uoluerit, & cognoscã nõ sermonẽ istorũ q inflati sunt, sed uirtutẽ. Nõ eẽ in sermone regnũ est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cũ uirga uenio ad uos, an cũ charitate, & spiritu lenitatis? Omnino auditur inter uos stuprũ, & huiusmodi stuprũ, qd' nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius

μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἆρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

κγ Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ.

κδ Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὲ ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κε Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κς Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐντροπὴν

potius luxistis, ut tolleret de medio uestrũ, qui facin⁹ hoc perpetrasset. Nã ego quidẽ, ut absens corpe, præsens autẽ ſpũ: iam decreui tanq̃ præsens, ut is q̃ sic hoc patrauit, in noie dñi nostri Iesu Christi, cõgregatis uobis & meo ſpũ, unà cũ potestate dñi nostri Iesu Christi, tradat̃ satanæ ad interitũ carnis, q̃ ſpũs saluus sit in die domini Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, q̃ paululũ fermenti totã cõſperſionẽ fermẽtat? Expurgate itaq̃ uetus fermentũ, ut ſitis noua cõſperſio, ſicut estis infermẽtati. Nam & pascha nostrũ p̃ nobis imolat⁹ est Christus. Itaq̃ festũ celebrem⁹, nõ in fermẽto ueteri, nec in fermẽto malitiæ & uersutiæ, ſed in panib⁹ fermẽto carẽtibus, hoc est, ſynceritate & ueritate. Scripſi uobis p̃ epiſtolã: Ne cõmiſceremini cũ ſcortatorib⁹, ac nõ oñino cũ ſcortatorib⁹ mũdi hui⁹, aut cũ auaris, aut cũ rapacib⁹, aut ſimulacrorũ cultoribus: Alioqui utinã uidelicet è mũdo exiſſetis. Nunc aũt ſcripſi uobis, ne cõmiſceamini. Si q̃s, cũ frater appelletur, fuerit ſcortator, aut auarus, aut ſimulacrorũ cultor, aut cõuiciator, aut ebrioſus, aut rapax, cũ eiuſmodi ne cibũ quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiã de his qui foris ſunt iudicare? Nõne de his q̃ intus ſunt, iudicatis? Eos uero q̃ foris ſunt, de⁹ iudicat. Etiã p̃ſligate iſtũ q̃ malus ẽ, ex uobiſipſis. Suſtinet aliq̃s ueſtrũ, negociũ habẽs cũ altero, iudicari ſub iniuſtis, & nõ magis ſub ſanctis? An neſcitis, q̃ ſancti mundũ iudicabũt? Et ſi per uos iudicat̃ mũdus, indigni eſtis minimis iudiciis? An neſcitis, q̃ angelos iudicabim⁹, nõ tantũ iſta q̃ ad uictũ pertinent? Proinde iudicia ſiquidẽ habueritis de iis, quæ ad uitæ uſum attinẽt, qui contempti ſunt in eccleſia, eos cõſtituite. Ad

VI Concionatq̃ de libtib⁹ et abusu libertatis Chriſtiane

ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφός; οὐδὲ εἷς; ὃς δυνήσεται διακρίναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κ ζ ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστίν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

κ η ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κ θ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

λ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἆρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμα ἐστί.

λ α φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν,

erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens? Ne unus quidem? qui possit dijudicare inter fratrem suum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis est, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quod iniusti regni dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis. Neque scortatores, neq; cultores simulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbunt masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hæc eratis quidam, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nō omnia conducunt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum suscitauit, & nos suscitabit per potentiam suam. An nescitis, quod corpora uestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Sed qui scortat, in ꝓpriū corpus peccat. An nescitis, ꝙ corpora uestra sint tēplum eius, qui est in uobis spūsan

cti,

τός ὄστιμ, ὃν ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶμ; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸμ θεὸμ ἐν τῷ σώματι ὑμῶμ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶμ, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

λ β Περὶ δὲ ὧμ ἐγράψατέ μοι, καλὸμ ἀνθρώπῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴμ ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸμ ἴδιομ ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴμ ὀφειλομένημ εὔνοιαμ ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂμ ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόμ, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιμ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴμ ἀκρασίαμ ὑμῶμ.

λ γ Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόμ. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιομ χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λ δ Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸμ αὐτοῖς ἐστιμ, ἐὰμ μείνωσιμ ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαμ. κρεῖσσομ γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λ ε Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰμ δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

λ ς Εἴτις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστομ, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖμ μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήμ. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστομ, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖμ μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω ἄνδρα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶμ ἀκάθαρτά ἐστι, νῦμ δὲ ἅγιά

ctí, quem habetis à deo, & non eſtis ipſi ueſtri iuris? Nam empti eſtis precio. Glorificate iam deum in corpore ueſtro, & in ſpiritu ueſtro, quæ ſunt dei.

Cæterum de quibus ſcripſiſtis mihi: VII Exponit etiam de Conciliorū Bonum eſt homini, uxorem non attingere. Attamen propter ſtupra uitanda, ſuam quiſq; uxorem habeat: & ſuum quæque uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiam reddat. ſimiliter autem & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, ſed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, ſed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, niſi ſi quid ex conſenſu, pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. & rurſum in unum conueniatis, ne tentet uos ſatanas propter intemperantiam ueſtram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines eſſe, ut & ipſe ſum. Sed unuſquiſq; proprium donum habet ex deo, alius quidem ſic, alius autem ſic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eis eſt, ſi manſerint, ut & ego. Quod ſi ſe non continent, contrahant matrimonium. Nam ſatius eſt matrimonium contrahere, q̃ uri. At coniugatis præcipio, nõ ego, imò dominus: Vxor à uiro ne ſeparetur. quod ſi ſeparata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur. & maritus uxorem ne dimittat. Reliquis autẽm ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc aſſentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eam: & mulier, quæ habet maritũ infidelem, & is aſſentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus eſt emm maritus incredulus per uxorẽ, & ſanctificata eſt uxor incredula per maritũ. Alioqui filij ueſtri imũdi eſſent, nũc aũt

ἁγίᾳ ὄζιμ. ἐι δὲ ὁ ἄπις☞ χωρίζεται, χωρι/
ζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελ/
φὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ ἐιρήνῃ κέκληκεμ
ἡμᾶς ὁ θεός. τί γαρ οἶδας γύναι, ἐι τὸμ ἄν
δρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, ἐι τὴν γυναῖ/
κα σώσεις; ἐι μή, ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεμ ὁ θεός,
ἕκασομ ὡς κέκληκεμ ὁ κύρι☞, οὕτως περι/
πατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πά
σαις διατάσομαι. περιτετμημένός☞ τις
ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυσίᾳ τις
ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐ/
δέμ ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυσία οὐδέμ ἐστιμ, ἀλλὰ
τήρησις ἐντολῶμ θεοῦ.

λ ζ ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ
μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω, ἀλ
λ' ἐι καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλομ
χῆσαι. ὁ γαρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλός☞, ἀ/
πελεύθερος☞ κυρίου ἐστίμ. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύ/
θερος☞ κληθεὶς, δοῦλός ἐστι χρισοῦ. τιμῆς
ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώ/
πωμ. ἕκαστος☞ ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τού
τῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

λ η περὶ δὲ τῶν παρθένωμ ἐπιταγὴν κυρίου
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημέ/
νος☞ ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν
τοῦτο καλὸμ ὑπάρχειμ διὰ τὴν ἐνεστῶσαμ
ἀνάγκην. ὅτι καλὸμ ἀνθρώπῳ, τὸ οὕ/
τως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύ/
σιμ. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυ/
ναῖκα. ἐὰμ δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες.
καὶ ἐὰμ γήμῃ ἡ παρθένος☞, οὐχ ἥμαρτε.
θλῖψιμ δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιμ οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ
δὲ ὑμῶμ φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελ/
φοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένός☞. τὸ λοιπόμ
ἐστιμ, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ
ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαί/
οντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ
οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ κα/
ταχρώμενοι. παράγει γαρ τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους
εἶναι

sancti sunt. Quod si incredulus discedit,
discedat. Non est seruituti subiectus fra/
ter aut soror in huiusmodi, sed in pace
uocauit nos deus. Qui nanq; scis mulier,
an maritū sis seruatura? Aut qui scis uir,
an uxorē sis seruaturus? Vtcunq; fuerit,
unusquisq; ut ipsi partit⁹ est deus, unus/
quisq; ut illū uocauit dñs, ita ambulet, &
sic in ecclesijs oīibus ordino. Circūcisus
aliquis uocat⁹ est? ne accersat præputiū.
In præputio aliquis uocatus est? ne circū
cidatur. Circūcisio nihil est, & præputiū
nihil est, sed obseruatio mandatorū dei.
Vnusquisq; in ea uocatione, in qua uoca
tus fuit, maneat. Seruus uocat⁹ es? ne sit
tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri,
potius utere. Etenim qui in dño uocatus
est seruus, libertus domini est. Similiter
& qui liber uocatus fuit, seruus est Chri/
sti. Pretio empti fuistis. nolite fieri serui
hominū. Vnusquisq; in eo, in quo uoca/
tus fuit, fratres, maneat apud deum. De
uirginibus autē præceptū dñi nō habeo:
consilium tamē do, tanq; misericordiam
cōsecutus à dño, in hoc ut sim fidelis. Ar/
bitror igitur hoc bonū esse propter præ/
sentem necessitatē. Nam bonū est homi
ni sic esse. Alligat⁹ es uxori? ne quære so/
lutionē. Solutus es ab uxore? ne quæras
uxorē. Q; si duxeris uxorē, nō peccasti.
Et si nupserit uirgo, nō peccauit. Attamē
afflictionē in carne habituri sunt huius/
modi. Ego uero uobis parco. Cæterum
illud dico fratres, tempus cōtractum est.
superest, ut qui habent uxores, sint tanq;
nō habeant: & qui plorant, tanq; nō plo
rent: & qui gaudent, tanq; nō gaudeant:
& qui emunt, tanq; nō possideant: & qui
utuntur mundo hoc, tanquam nō utan/
tur. Præterit enim habitus huius mun/
di. Velim autem uos absq; sollicitudine
esse.

εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ γυνὴ καὶ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἰ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος ἰησοῦς χριστὸς, δι' οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea q̃ sunt dñi, quó placiturus sit dño. At q duxit uxorẽ, sollicit⁹ est de his q̃ sunt mũdi, quó placiturus sit uxori. Diuisa sunt hæc duo, mulier & uirgo. Innupta curat ea, q̃ sunt dñi, ut sit sancta cũ corpore tũ spũ. Contra, q̃ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quó placitura sit uiro. Hoc autẽ ad id, qd̃ uobis cõducibile est, dico: non uti laqueum uobis iñiciam: sed ut qd̃ honestum ac decorũ est, sequamini, & adhæreatis domino, absq; ulla distractione. Q; si quis indecorũ uirgini suæ putat, si prætereat nubendi temp⁹, & sic oportet fieri: quod uult faciat, nõ peccat, iungant̃ matrimonio. Cæterũ qui stat firmus in corde, nõ habens necessitatẽ, sed potestatẽ habet ꝓpriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suam uirginẽ, bene facit. Itaq; qui elocat nuptum, bene facit: Attamen qui nõ elocat nuptum, melius facit. Vxor alligata est matrimonio, quàm diu uiuit maritus eius. Quod si dormierit maritus illius, libera est ad cui uelit nubendum, modo in dño. Attamẽ beatior est, si sic maneat, iuxta meã sentẽtiã. Opinor autẽ q; & ipse spiritũ dei habeam.

De uxore

VIII De Idolothytis.

Cæterũ de ijs quæ simulacris immolantur, scimus, q; omẽs sciẽtiam habem⁹. Sciẽtia inflat, charitas uero ædificat. Q; si quis sibi uidetur aliquid scire, nõdum quicq̃ nouit, quẽadmodũ oporteat scire. At si quis diligit deũ, hic cognitus est ab illo. De esu igit̃ eorũ quæ simulacris immolant̃, scimus, q; nullũ est simulacrũ in mundo: & q; nullus sit deus alius, nisi unus. Nam etiãsi sunt qui dicant̃ dij, siue in cœlo, siue in terra, quẽadmodum sunt dij multi, & dñi multi: nobis tñ unus est deus, qui est pater ille, ex quo omnia: & nos in illum, & unus dñs Iesus Christus,

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δέ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διὸ περὶ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

Differit de victu de, &c. ministris Eccliæ.

οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν

per quẽ omnia, & nos per illum. sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum cõscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanq; simulacris immolatũ edunt, & cõscientia illorũ infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos nõ commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis superest: neq; si nõ comedamus, quicq; nobis deest. Sed uidete, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit ijs, qui infirmi sunt. Etenim si quis cõspexerit te, qui habes scientiã, in epulo simulacrorũ accumbentẽ, nonne cõsciẽtia eius qui infirmus est, ædificabit' ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, qui infirmus est, in tua scientia, propter quẽ Christus fuit mortuus. Sic autẽ peccantes in fratres, & uulnerãtes illorũ conscientiam infirmam, in Christũ peccatis. Quapropter si esca offendit fratrẽ meũ, haudquaq; uescar carnib9 in æternũ, ne fratri meo sim offendiculo. An nõ sum apostolus? an nõ sum liber? an nõ Iesum Christum dñm nostrũ uidi? an nõ opus meũ uos estis in dño? Si cæteris nõ sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillũ apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An nõ habemus potestatẽ edendi ac bibendi? An nõ habemus potestatem, sororẽ mulierẽ circumducendi? quẽadmodũ & cæteri apostoli, & fratres dñi, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas nõ habemus potestatẽ hoc faciẽdi? Quis militat suis stipendijs unquám? quis plantat uineam, & de fructu ei9 nõ edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis nõ edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num

IX

boues

βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει, ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν. καὶ ὁ ἀλοῶν, ἐπ' ἐλπίδος τοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοι ἐστίν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μ β Ελεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος χριστοῦ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μ γ Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον

boues curæ ſunt deo? An hoc ꝓpter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc ſcriptum eſt: qđ ſub ſpe debeat is, qui arat, arare: & qui triturat ſub ſpe, ſpei ſuæ particeps eſſe debeat. Si nos uobis ſpiritualia ſeminauim⁹, magnũ eſt, ſi nos ueſtra carnalia meſſuerim⁹? Si cæteri poteſtatis erga uos participes ſunt, cur non potius nos? Atqui nõ uſi fuimus poteſtate iſta, ſed om̃ia ſufferim⁹, ne qđ offendiculum demus euãgelio Chriſti. An neſcitis, ꝙ ĩj qui in ſacris operant, ex ſacrificio uiuũt? Qui ſacrario aſſiſtunt, unà cum ſacrario partẽ accipiunt? Sic & dn̄s ordinauit: ut qui euangeliũ annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamẽ nullo horum uſus fui. Quanq̄ non ſcripſi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonũ eſt mihi mori potius, q̄ ut gloriationẽ meam aliquis inanẽ reddat. Etenim ſi euãgelizem, nõ eſt qđ glorier: Neceſſitas em̃ mihi incumbit. Væ autẽ mihi eſt, niſi euãgelizem. Nam ſi uolens hoc faciã, præmiũ habeo: ſin inuitus, diſpẽſatio cõmiſſa eſt mihi. Q đ igit̃ mihi eſt præmiũ? Vt cũ euãgelizem, gratuitũ efficiam euãgeliũ Chriſti, in hoc, ne abutar poteſtate mea in euangelio. Etem̃ cũ liber ſim ab omnibus, omnib⁹ meipſum ſeruũ feci, quo plureis lucrifaciam: & factus ſum Iudæis, quaſi Iudæus, ut Iudæos lucrifaciam: ĩjs qui ſub lege ſunt, quaſi ſim ſub lege, ut eos qui ſub lege ſunt, lucrifaciam: his qui ſine lege ſunt, tanq̄ ſim ſine lege: cũ nõ ſim ſine lege deo, ſed obnoxius legi Chriſti, ut lucrifaciã eos qui ſunt ſine lege. Factus ſum infirmis quaſi infirm⁹, ut infirmos lucrifaciã. O m̃ib⁹ factus ſum oĩa, ut om̃ino aliq̄s ſeruẽ. Hoc autẽ facio ꝓpter euangeliũ, ut particeps illi⁹ fiam. An neſcitis, ꝙ qui in ſtadio currunt, om̃es quidẽ currũt, ſed unus accipit

μ γ

βραβεῦσαι; οὕτως τρέχετε, ἵνα κατάλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μ δ Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Constituit adhortationem ad vitanda peccata, et exempla, et rursus de fugiendo idolothyta præcipit.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.

μ ε Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεὸς, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστὸν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

μ ζ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

μ η Πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου φεύγετε

præmium? Sic currite, ut cõprehendatis. Omnis autẽ qui certat, per omnia temperans est. illi quidẽ igitur, ut perituram coronam accipiant, nos autẽ ut æternã. Ego itaq; sic curro, ut nõ in incertũ: sic pugilẽ ago, nõ uelut aërem feriẽs. uerũ subiicio corpꝰ meũ, & in seruitutẽ redigo, ne quo modo fiat, ut cũ aliis prædicarim, ipse reprobus efficiar. Nolim autẽ uos ignorare fratres, qd patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per mare transierũt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari. & omnes eandẽ escam spiritualem comedebant: & omnes eundẽ potũ spirituale bibebant. Bibebant enim de spirituali, quæ illos comitabat, petra. petra autem fuit Christus. Sed plures illorũ non approbauit deus. prostrati sunt enim in deserto. Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ne nos simus cõcupiscẽtes rerũ malarum, quẽadmodum & illi cõcupierunt. Neq; simulacrorum sitis cultores, sicuti quidam illorũ, quẽadmodũ scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerũt ad ludendũ. Neq; stupris inquinemur, sicuti quidã illorũ stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti tria milia. Neq; tentemus Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis sicut & quidam illorũ murmurauerunt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autẽ omnia figuræ contigerunt illis. Scripta uero sunt propter admonitionẽ nostri, in quos termini ætatum inciderunt. Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus, qui non sinet uos tentari, supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei, fugite

φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

μθ Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

ν Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; Τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

να Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

νβ Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

νγ Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον

fugite ab ſimulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos q̃d̃ dico. Poculum benedictionis, cui benedicim⁹, nõne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nõne cõmunicatio corporis Chriſti eſt? Quoniã un⁹ panis, unũ corpus multi ſumus. Nam omẽs ex eodẽ pane participam⁹. Videte Iſraëlem iuxta carnẽ. Nonne qui edunt uictimas, participes altarĩ ſunt? Quid ergo dico, q̃ ſimulacrũ aliquid ſit? aut q̃ ſimulacris immolatũ aliquid ſit? Nõ, uerũ illud dico, q̃ quæ immolant gẽtes, dæmonĩs immolant, & nõ deo. Nolim autẽ uos cõſortes dæmoniorũ eſſe. Nõ poteſtis poculũ dñi bibere, & poculũ dæmoniorũ. Non poteſtis mẽſæ dñi participes eſſe, & menſæ dæmoniorũ. An puocam⁹ dñm? Nũ fortiores illo ſumus? Omĩa mihi licẽt, at nõ oia cõducũt. Omĩa mihi licẽt, ſed nõ omĩa ædificant. Nemo q̃d̃ ſuũ eſt, quærat, ſed quiſq; q̃d̃ alteri⁹ eſt. Omẽ q̃d̃ in macello uendit᷑, edite: nihil interrogãtes, ꝓpter cõſcientiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Q; ſi quis uocat uos infideliũ, & uultis ire, quicquid apponit᷑ uobis, edite: nihil interrogantes ꝓpter conſciẽtiam. Q; ſi quis uobis dixerit, hoc ſimulacris immolatũ eſt: ne edatis, ꝓpter illũ qui indicauit, & ꝓpter cõſciẽtiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Porrò cõſciẽtiam dico, nõ tuã, ſed illius alterius. Cur emĩ libertas mea iudicat᷑ ab alia conſcientia? Q; ſi ego cum gratia participo, cur ob id mihi male dicit᷑, ꝓ quo ego gratias ago? Siue igitur editis, ſiue bibitis, ſiue quid facitis, omĩa in gloriã dei facite. Tales eſtote, ut nullum præbeatis offendiculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; eccleſiæ dei: quẽadmodũ ego per omnia omĩbus placeo, nõ quærẽs meam ipſius utilitatem,

συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.
μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.
Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.
Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ χριστοῦ, ὁ θεός.
Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι,
ἵνα

ἐσπούδαζε σε velandi mysteriorum, quæ de Cœna Domini tradiderat.

EPISTOLA

utilitatem, sed multorum, ut salui fiant.
Imitatores mei estote, sicut & ego XI
Christi. Collaudo aũt uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quod omnis uiri caput, Christus est: caput aũt mulieris, uir: caput uero Christi, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicq; habens in capite, probro afficit caput suum. Omis uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehonestat caput suum: Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod si fœdum est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidẽ non debet uelare caput, cum is imago sit & gloria dei. At mulier gloria uiri est. Non eñ est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neq; enim conditus est uir propter mulierem, sed mulier ꝓpter uirum. Propter hoc debet mulier potestatatẽ habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir absq; muliere, neq; mulier absq; uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro est, ita & uir per mulierẽ, omnia ꝟo ex deo. Inter uosipsos iudicate, num decorũ est, mulierem nó uelatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quod uiro quidem si comatus fuerit, probro sit? Contra, mulieri si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Cæterum si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ dei. Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in ecclesia, audio, dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in uobis esse,

quo

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.
Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό,
οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος
γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ
φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ
πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ κατα-
φρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχον-
τας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν
τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον
ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι
ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδο-
το, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλα-
σε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι
τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ
τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦ-
το τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ
ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνη-
τε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθί-
ητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πί-
νητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε,
ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον
τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξί-
ως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος
τοῦ κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν,
καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ
ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων
ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ
διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν
ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοι-
μῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,
οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυ-
ρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν.

Ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φα- ξ
γεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ δέ τις πεινᾷ, ἐν
οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε.
τὰ δὲ λοιπά, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέ- ξ α
λω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς
τὰ

quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur cum cóuenitis in eundem locum, nó licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriā cœnam occupat in edendo. Et hic quidē esurit, ille uero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nó habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panē: & postq̄ gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cómemorationē. Ad eundē modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cómemorationē. Quotiescunq; eñ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annunciate, donec uenerit. Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autem homo seipsum, & sic de pane edat, & de poculo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciū sibiipsi edit & bibit, nō dijudicans corpus dñi. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nosipsos dijudicassem⁹, haudquaq̄ iudicati fuissemus. At cum iudicamur, à dño corripimur, ne cū mūdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cū conuenitis ad comedendū, alius aliū expectate. Q; si qs esurit, domi edat, ne ad cōdēnationē cōueniatis. Cætera ꝟo, cū uenero, disponā. Porrò de spūalib⁹ frēs, nolo uos ignorare. Scitis q̄ gētes fuistis, & ad

XII

simulacra

τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε ἰουδαῖοι, εἴτε ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω

simulacra muta, utcũq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ uobis facio, quod nullus per spiritũ dei loquens dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dñm Iesum, nisi per spiritũ sanctũ. Diuisiones autẽ donorũ sunt, sed idem spiritus. & diuisiones ministeriorum sunt, & idem dñs. & diuisiones operationũ sunt, sed idem est deus, efficiẽs oẽia in omnibus. Vnicuiq; uero datur manifestatio spiritus, ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritũ datur sermo sapientiæ. alĩ uero sermo scientiæ, scd'm eundẽ spiritum. alĩ uero fides per eundem spiritũ. alĩ uero dona sanationũ per eundẽ spiritum. alĩ uero efficaciæ potẽtiarũ, alĩ ꝓphetia, alĩ uero discretiones spirituũ, alĩ uero genera linguarũ, alĩ uero interpretatio linguarũ. sed omnia hæc efficit unus ille & idẽ spũs, diuidẽs peculiariter unicuiq; sicuti uult. Quẽadmodũ eñ corpus unũ est, & mẽbra habet multa, oẽia uero mẽbra corporis uni⁹, multa cũ sint, unũ sunt corp⁹, sic & Christus. Etẽ per unũ spiritũ nos oẽs in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi. & oẽs unũ spiritũ hausimus. Etẽ corpus non est unũ mẽbrũ, sed multa. Si dicat pes, nõ sum man⁹, nõ sum de corpore, num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, nõ sum oculus, non sum de corpore, num ideo nõ est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc autẽ deus posuit membra, unumquodq; singulatim in corpore, quemadmodũ uoluit. Q d' si essent oẽia unum mẽbrũ, ubi corp⁹? Nunc autẽ multa quidem mẽbra, unũ uero corpus. At nõ potest oculus dicere manui, nõ est mihi op⁹ te: aut rursum caput pedibus, nõ est mihi

opus

ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλὰ ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα

ἐλπίζει

opus uobis, imò multo potiꝰ, quæ uidentur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorē uberiorē apponimꝰ: & indecora nostri, copiosiorē decorē habent. Cæterū quæ decora sunt nostri, nō indigēt. sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorē addens honorē, ne sit dissidium in corpore, sed inuicē alia ꝓ aliꝰ eandē sollicitudinē gerant membra. Et siue patit unū membrū, cōpatiunt omnia membra. siue glorificat unū membrū, simul gaudēt omnia membra. Vos autē estis corpus Christi, & membra ex parte. Et alios quidē posuit deus in ecclesia, primū apostolos, deinde ꝓphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationū, subsidia, gubernationes, genera linguarū. Num omnes apostoli? num omnes ꝓphetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num omnes dona habent sanationū? num oēs linguis loquunt? num omnes interpretantur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc excellentē uiā uobis ostēdo. Si linguis hominū loquar & angelorū, charitatē autē nō habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalū tinniēs. Et si habeā ꝓphetiam, & nouerim mysteria omnia, omnēq; scientiā: & si habeam fidē, adeo ut mōtes loco dimoueam, charitatē autē nō habeam, nihil sum. Et si insumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpꝰ meū, ut cōburar: charitatē autē nō habeā, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est. charitas nō inuidet. charitas nō est procax, nō inflatur, nō est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, nō irritatur, nō cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia

XIII (De dilectione ꝙ proxīmi anteferenda ostēdit.

I sperat,

ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

de ordine docendi et ἐυταξία ecclesiastica congressionis. ξ γ

Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παράκλησιν, καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν

spērat, omnia ſuſtinet. Charitas nunq̄ excidit. ſiue prophetiæ abolebuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia abolebit. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Aſt ubi uenerit quod perfectum eſt: tunc quod ex parte eſt, abolebitur. Cum eſſem puer, ut puer loquebar, ut puer ſentiebam, ut puer cogitabam. At ubi factus ſum uir, aboleui puerilia. Cernimus em̄ nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē, nunc cognoſco ex parte, tunc uero cognoſcam quēadmodū & cognitus ſum. Nunc aūt manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, ſed maxima in his charitas. Sectemini charitatē, æmulemini ſpiritualia, magis tn̄ ut ꝓphetetis. Nam qui loquit̄ lingua, nō hominib⁹ loquit̄, ſed deo. nullus em̄ audit. ſpiritu uero loquit̄ myſteria. Cæterū qui ꝓphetat, hominib⁹ loquit̄ ædificationē, & exhortationē, & cōſolationē. Qui loquit̄ lingua, ſeipſum ædificat: at qui ꝓphetat, cōgregationē ædificat. Volo autē oēs uos loqui linguis, magis tn̄ ut ꝓphetetis. Maior em̄ qui ꝓphetat, q̄ qui loquitur linguis, niſi interpretetur, ut eccleſia ædificationē accipiat. Nunc autē fratres, ſi ueniam ad uos linguis loquēs, quid uobis prodero? niſi uobis loquar, aut per reuelationē, aut per ſciētiam, aut per ꝓphetiam, aut per doctrinā? Quin & inanima, uocem reddentia, ſiue tibia, ſiue cithara, niſi diſtinctionē ſonis dederint: quomodo cognoſcet̄, quod tibia canitur, aut cithara? Etenim ſi incertam uocem tuba dederit, quis apparabit̄ ad bellum? Sic & uos per linguam niſi ſignificantem ſermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocū ſunt in mundo, & nihil

XIIII

horum

ἀυτῶν ἄφωνον. Εὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. Εὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχετε, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. Τί οὖν ἐστι; Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. Ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. Επεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; Επειδὴ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. Αλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλῳ πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. Αδελφοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. Ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσῳ τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. Ωστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖον εἰσὶν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. Ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Εὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπιτοαυτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; Εὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. Τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν

horum mutum. Itaq; si nesciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaq; & uos, quandoquidem sectatores estis spirituum, ad ædificationem ecclesiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret, ut interpretet. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur est? Orabo spiritu, sed orabo & mente. Canam spiritu, sed canam & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarũ actionem? Quandoquidem, quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, uerum alius non ædificatur. Gratias ago deo meo, quod magis q̃ omnes uos, linguis loquor. Sed in ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, ut & alios instituam, potius q̃ decem milia uerborũ lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis: sensibus uero perfecti sitis. In lege scriptum est: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidem audient me, dicit dñs. Itaq; linguæ signi uice sunt, nõ ijs qui credunt, sed incredulis: contra ꝓphetia, nõ incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota in idem, & omnes linguis loquantur: ingrediantur autẽ indocti aut increduli, nõne dicent uos insanire? Quod si om̃es prophetetis, ingrediat autẽ incredulus aut indoctus, coarguit ab omnibus, dijudicatur ab om̃ib⁹: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt, atq; ita procidens in faciem, adorabit deum, renuncians, quod deus reuera in uobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, unusquisq; uestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationẽ habet,

ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ δὲ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

ξ δ Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. Ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. Δύνασθε δὲ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶντες. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσετε. Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

ξ ε Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. Οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. Αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. Ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; Ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. Ὥστε ἀδελφοὶ, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

ponit dram de resurrectione mortuorum.

ξ ς Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι. τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. Ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ

interpretationē habet: om̄ia ad ædificationē fiant. Siue lingua qs loquit', fiat ꝑ binos aut ad summū ternos, idq; uicissim, & un⁹ interpretet'. Q; si nō sit interpres, taceat in ecclesia, cæterum sibijpsi loquat' & deo. Prophetæ ꝟo duo aut tres loquant', & cæteri dijudicēt. Porrò si alij fuerit reuelatū assidēti, prior taceat. Potestis em̄ singulatim oēs ꝓphetare, ut oēs discant, & om̄es cōsolationē accipiant, & spūs ꝓphetarū ꝓphetis subijciunt'. Nō em̄ est confusionis autor deus, sed pacis, ut in om̄ib⁹ cōgregationib⁹ sctōrū. Mulieres uestræ in ecclesijs sileant. nec enim permissum ē illis ut loquant', sed ut subditæ sint. quēadmodū & lex dicit. Q; si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogēt. Nā turpe est mulierib⁹ in cœtū loqui. An à uobis sermo dei ꝓfect⁹ est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur ꝓpheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, ꝙ dn̄i sint præcepta. cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & scd'm ordinē fiant. Notū autē uobis XV facio fratres euangeliū, qd' euangelizaui uobis, qd' & accepistis, in quo & statis, per qd' & salutē cōsequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi em̄ uobis in primis, quod & acceperam: qd' Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundū scripturas: & ꝙ sepultus sit, & ꝙ resurrexerit tertio die, secundū scripturas, & qd' uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis, postea uisus est plusq; quingentis fratribus semel. Ex quibus plures manent ad hunc usq; diem. quidam autē & obdormierūt. Deinde uisus ē Iacobo, post apostolis omnibus. Postremo uero omniū, uelut

ὥσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. Ἐγὼ γάρ
εἰμὶ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι,
ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ
ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων
ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ,
ἡ σὺν ἐμοί. Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕ-
τως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.
Εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγή-
γερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀ-
νάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νε-
κρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ
χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυ-
γμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρι-
σκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ,
ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγει-
ρε τὸν χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νε-
κροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγεί
ρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χρι-
στὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν.
ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ
οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν
τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μό-
νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.
Νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρ
χὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ
δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου
ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ
πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χρι
στῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν
τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός, ἔπει-
τα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα
τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ
θεῷ καὶ πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν.
Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάν
τας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔ-
σχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ. ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται,
δῆλον ὅτι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego enim
sum minimus apostorũ: qui nõ sum idoneus,
ut dicar apostolus, propterea quod persecu-
tus sim ecclesiam dei. sed gratia dei sum,
id quod sum. Et gratia eius quæ profecta
est in me, nõ fuit inanis, sed copiosius cũ
illi omnes laboraui. non ego tñ, sed gratia
dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue
illi, sic prædicamus, & sic credidistis. Quod si
Christus p̃dicat' à mortuis resurrexisse,
quõ dicunt quidã inter uos, nõ esse resur
rectionẽ mortuorũ? Porrò si resurrectio
mortuorũ non est, ne Christus quidẽ re-
surrexit. Quod' si Christus non resurrexit,
inanis uidelicet est p̃dicatio nostra, ina-
nis autem est & fides uestra. Reperimur
autẽ & falsi testes dei, quõm testati sumus de
deo, quod' excitauerit Christũ, quẽ nõ exci
tauit, si uidelicet mortui non resurgunt:
Etenim si mortui nõ resurgũt, ne Christus
quidẽ resurrexit. Quod si Christus nõ resur
rexit, superuacanea est fides uestra. ad-
huc estis in peccatis uestris. Igit' & qui ob-
dormierũt in Christo, perierũt. Si in uita
hac spem in Christo tantũ fixã habemus,
maxime miserabiles omniũ hoim sumus.
Nunc autẽ Christus surrexit ex mortuis,
primitiæ eorũ qui dormierant, fuit. Postq̃
enim p hominẽ mors, etiã per hominẽ re-
surrectio mortuorũ. Quẽadmodũ enim p
Adam oẽs moriunt', ita & p Christũ oẽs
uiuificabunt'. unusquisq; autẽ in proprio
ordine: primitiæ Christus, deinde ij qui
sunt Christi in aduẽtu ipsius: mox finis,
cũ tradiderit regnũ deo & patri, cũ abo-
leuerit omnẽ principatũ, & omnẽ pote-
statẽ, ac uirtutẽ. Nã oportet eũ regnare,
donec posuerit omnes inimicos sub pedes
suos. Nouissimus hostis aboletur mors.
Nam omnia subiecit sub pedes illius. At-
qui cum dicat, quod omnia subiecta sint,

δηλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται, τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. Ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον. Σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων, ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται. Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον

palam est, excipiendum eum, qui subiecit illi omnia. Cum autē subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subijciet ei, qui illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Alioqui quid facient ij, qui baptizantur p mortuis? si omnino mortui nō resurgunt? Cur & baptizant p illis? Quid & nos periclitamur omni tēpore? Indies morior, per nostram gloriationē, quā habeo in Christo Iesu dño nostro. Si scd'm hominē, cū bestijs depugnaui Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non resurgūt? Edam⁹ & bibam⁹, cras eñ morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrumpunt mala. Expergiscimini iuste, & ne peccetis. Nam ignorationem dei nónulli habent. Ad pudorē uobis loquor. At dicet aliquis: Quō resurgent mortui? Quali aūt corpore ueniēt? Stulte. Tu qd' seminas, nō uiuificat, nisi mortuū fuerit. Et hoc qd' seminas, nō corpus, qd' nascet, seminas, sed nudū granū, exēpli causa, tritici, aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; seminū suū corpus. Nō oīs caro, eadē caro: sed alia quidē caro hoim, alia uero caro pecorū; alia ꝟo pisciū, alia ꝟo uolucriū. Et sunt corpora cœlestia, & sunt corpa terrestria. Vez alia quidē cœlestiū gloria, alia uero terrestriū, alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella siq dē à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorū. Seminat in corruptiōe, resurgit in incorruptibilitate. seminat in ignominia, resurgit in gloria: seminat in infirmitate, resurgit in potentia. Seminat corp⁹ aiale, resurgit corpus spūale. Est corp⁹ aiale, & est corp⁹ spūale. quēadmodū & scriptū est: Factus est primus homo Adā in animā uiuentē, extremus Adā in spm̄ uiuificantē. At nō primum,

τον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΟΥ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

ξ 3 Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάζητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω. Μακεδονίαν

mum, quod ſpirituale, ſed qđ animale, deinde qđ ſpirituale. Primus homo de terra terrenus. ſecundus homo, ipſe dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & ñj qui cœleſtes ſunt. Et quẽadmodũ geſtauim⁹ imaginẽ terreni, geſtabim⁹ & imaginẽ cœleſtis. Hoc autẽ dico fratres, qꝓ caro & ſanguis regni dei hæreditatem cõſequi non poſſunt. Neqꝫ corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce myſteriũ uobis dico: Non omnes quidẽ dormiẽmus, omnes tñ immutabimur, in puncto tẽporis, in momẽto oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui reſurgẽt incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet em̃ corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptibilitatẽ: & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tũc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriã. Vbi tuus mors aculeꝰ? ubi tua inferne uictoria? Aculeꝰ aũt mortis, peccatũ: potentia uero peccati, lex. ſed deo gratia, qui dedit nobis uictoriã, per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtum. Itaqꝫ fratres mei dilecti, ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere dñi ſemper, cũ ſciatis, qꝫ labor ueſter nõ eſt inanis in dño.

Illi, q ultimo die erunt ſuperſtites, ſicut quidam ἀναχωροῦντες morti ad perſolvendu peccati ſtipendium.

Cæterũ de collatione in ſanctos, quẽadmodũ ordinaui eccleſijs Galatiæ, ita & uos facite. In una ſabbatorum unuſquiſqꝫ ueſtrũ apud ſeſe ponat, recõdens quicqd cõmodũ fuerit: ne cũ uenero, tũc collatiões fiant. Vbi uenero autẽ, quoſcunqꝫ ꝓbaueritis per epiſtolas, hos mittam ut perferant munificẽtiã ueſtrã Hieroſolymã. Qꝫ ſi fuerit operæpretiũ, ut & ipſe proficiſcar, mecũ proficiſcent. Veniã autẽ ad uos, cum Macedoniã tranſiero.

XVI Scribit de Eleemoſynis, et privatis quibuſdam negotijs.

Macedoniã

μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. Επιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγὼ. μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ. πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δέ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ, καὶ φουρτουνάτου, καὶ ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. Επιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. Ασπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἀσίας. Ασπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ακύλας καὶ πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. Ασπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ ΙΗΣΟΥ. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους πρώτη.

Εγράφη ἀπὸ φιλίππων διὰ στεφανᾶ καὶ φουρτουνάτου, καὶ ἀχαϊκοῦ, καὶ τιμοθέου.

Ὑπόθεσις

Macedoniã em̃ pertrãsitur⁹ sum. Apud uos autẽ forte permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunq; ꝓficiscar. Nolo em̃ uos nunc in trãscursu uidere, sed spero tẽpus aliquantũ mansurum me apud uos, si domin⁹ permiserit. Cõmorabor autẽ Ephesi, usq; ad diem quinquagesimũ. Nã hostiũ mihi apertũ est magnũ, & efficax, & aduersarij multi. Q2 si uenerit Timothe⁹, uidete ut absq; metu sit apud uos. opus em̃ dñi operat, quẽadmodũ & ego. Ne quis igitur eum spernat, sed ꝓsequamini eum cũ pace, ut ueniat ad me. Expecto em̃ illũ cũ fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multũ hortatus sum illũ, ut iret ad uos cũ fratrib⁹, & omnino non erat uoluntas nunc eundi. Venturus est autẽ, cũ opportunitatẽ erit nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cum charitate fiant. Obsecro autẽ uos fratres: Nostis familiam Stephanæ, esse primitias Achaiæ, & qd' in ministeriũ sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laborãti. Gaudeo uero de aduẽtu Stephanæ & Fortunati & Achaici: qm̃ id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerũt. Refocillauerũt em̃ spiritũ meum ac uestrũ. Agnoscite itaq; huiusmodi. Salutant uos ecclesiæ Asiæ. Salutant uos in dño multum Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorũ ecclesia. Salutant uos fratres oms̃. Salutate inuicẽ osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si qs nõ diligit dñm Iesum Christũ, sit anathema maran atha. Gratia dñi Iesu Christi sit uobiscũ. Dilectio mea cũ oib⁹ uobis in Christo Iesu. Amẽ.

Ad Corinthios prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatũ, & Achaicũ, & Timotheũ.

Ὑπόθεσις

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. δεξάμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μητρυιάν, καὶ ἐλυπήθησαν δὲ, ὡς πρῖδόντες τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν σχισμάτων ποιούντων, ὥστε πρακαθέζεσθαι τῷ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν πρὰ τοῦ χριστοῦ χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ πρὶ τῆς λογίας, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους φροντίζοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα ἐξιώσασιν αὐτοῖς καθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει πρὶ τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τοῖς ῥητοῖς ἐστι καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν, ἀλλ' ὡς ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἀργὴν εἶναι λοιπὸν τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ πρὶ τῆς διακονίας, καὶ προτρέπετο αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. αἰτιώμενος δὲ τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντα, ἅπερ πέπονθε διὰ τὸν κύριον, καὶ τὰς ὀπτασίας δὲ διηγεῖται, ἅσπερ ἑώρακεν, εἴς τε τὸν πράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα πραγγείλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐν εὐχαριστίᾳ, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ἐστὶ δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρί τε ἑαυτοῦ, καὶ πρὶ κορινθίων, καὶ τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πρόεισιν εἴς τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ πρὶ ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ εὐσυνείδητον, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλοχρήματον, καὶ πρὶ τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ πρὶ τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Posteriorem Cap. ad Cor. ex Philippis turbe Macedo. misit per Titum, et Luca Evangelistam.

PRimum reddit causas Corinthijs, quare nõ reuiserit illos, quemadmodum pollicitus est epistola superiore: prius quædã præfatus de suis afflictionibus, quas ob euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem superiori epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperẽt castigatũ, quem peccantẽ reiecerant. Hæc fermè cap. primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusquam non pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem. subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitamque Christo dignam. testans interim qua synceritate prædicauerit euangelium Christi, quantumque malorum eius gratia perpessus sit spe præmij cœlestis.

Ad

Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimũ Christiana pietas. Hæc tractantur in calce cap. secundi,tertij,quarti, quinti,& principio sexti . Nam reliqua huius capitis parte,simulq; initio proximi hortatur illos , ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum,cum quibus nihil esset illis commune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam , quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici,per omnia paruissent.gratulaturq; , quod is mœror tẽporarius summum gaudium utriusq; pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quintò loco tum exemplo Macedonum,tum uarijs argumentis ac scripturarum testimonijs prouocat,ut pro sua quisq; facultate,proq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorũ,qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatum à Petro.ad hoc negocij misso Tito cum altero collega, ut plerique putant,Luca,quos commendat Corinthijs.Hæc agit capi.octauo & nono.

Sexto, quos ante taxauit oblique , palam insectatur pseudapostolos , qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatẽ apostolicam præ se ferebant,Paulum in contemptum uocantes uelut humilem:ut qui cerdonicam exercuerit,uelut imperitum, & infantem,ad hæc toties cæsum,ac uexatum iniurijs . Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios,testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam,sed qua nolit uti,grauandis alijs,quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorũ & Christi gloriam.Deinde præfatus ueniam stulticiæ, quod de se glorioſius quædam dicere cogeretur:primum æquat se summis apostolis:deinde præfert etiam,idq; multis nominibus,uel quod latius sparserit euangelij doctrinam,uel quod unus gratuito eam tradiderit , neq; per se neq; per suos grauans Achaicos,uel quod plura perpessus sit euangelij causa,q; illorum quisquam: ea sibi gloriæ uertens,ob quæ quibusdam uidebatur cõtemptior . Porrò sermonis imperitiam agnoscens modestiæ causa , rerum scientiam sibi uindicat , ne quid uel hic desyderent . Postremo , quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese uenditabant apud simplices , Paulus ueram & insignem adducit uisionem , se raptum in tertium usque cœlum,atque illic edoctum , quæ captum hominum excedant . Hæc ferè cap.decimo,undecimo , & duodecimo. Septimo , ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse , inuisere illos: cum autoritate interminans,ne tales eos offendat,ut sui dissimilis esse cogatur,aut ne,sicut epistola sæuire coactus est,ita præsens quoque sæuire cogatur , quod ante hac non fecerit , cum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi,& cap. decimitertij. Græcorum inscriptiones testantur,hanc epistolam missam à Philippis per Titum & Lucam.Cæterum argumenta , quæ commoda breuitate habentur in Latinis codicibus , testantur,per eosdem missam è Troade. Nam huius loci meminit capite secundo.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ Χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τὴ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὡσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

B οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ

τῷ

AD CORINTHIOS SECVNDA.

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatē dei, ac Timotheus frater, congregationi dei, quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus, qui sunt in tota Achaia. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarum, & deus omnis consolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc, ut possimus consolari eos qui sunt in quauis afflictione, per consolationem, qua nosipsos consolatur deus. Quoniam sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & consolatio nostra. Siue autem affligimur pro uestri consolatione ac salute, quæ operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, siue consolationem accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, cum sciamus, quod quemadmodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non em̄ uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra, quæ nobis accidit in Asia, quoniā supra modum grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiam de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sententiam mortis acceperam⁹, ne cōfideremus in nobisipsis, sed in deo

qui

Hæc pagina ex parte Apologi
in eū inuectiuā, quā respondet ob
ctionib. et calumnijs pseudoapos
lorū, q opprobrabant Paulo cruc
et persecutiones, clamabant nec
cem esse, quod non uenisset sicut
promiserat. Obijciebant ei affe
tam tyrannidem in Corinthios,
excommunicatu incestu, uociferā
tur ex impios esse carnojantes
eo depravantem uerbū Dei.
Huc occasione se suo mini
rio Cap. 3. 4. 5. defendat.

τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκροὺς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. Η γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

γ Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε. Καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ιησοῦ. Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. Τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; Η ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; Ινα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναί. καὶ τὸ οὔ, οὔ. Πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. Ο γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ιησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. Οσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμὴν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. Ο δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

δ Εγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν

qui ad uitã suscitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in q̃ spem fixam habemus, qd' & iam posthac erepturus sit, simul adiuuantibus & uobis, per deprecationẽ pro nobis, ut ex multis ꝑsonis, ꝓ dono in nos collato, ꝑ multos gratiæ agant' ꝓ nobis. Nã gloriatio nostra hæc est, testimoniũ cõsciẽtiæ nostræ, qd' cũ simplicitate & synceritate dei, non sapiẽtia carnali, sed per gratiã dei conuersati fuerim⁹ in mũdo, abundantius autẽ erga uos. Nõ em̃ alia scribim⁹ uobis, q̃ꝫ quæ legitis, aut etiam agnoscitis. Spero autẽ, qd' usq; ad finẽ quoq; agnoscetis, quẽadmodũ & agnouistis nos ex parte, qm̃ gloria uestra sumus, quẽadmodũ & uos nostra, in die dñi Iesu. Et hac fiducia uolebam ad uos uenire prius, ut geminã apud uos inirem gratiã, & per uos pertransire in Macedoniã, & rursum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæam. Hoc igitur cũ in animo uersarem, nuncubi leuitate sum usus? aut num quæ cogito, secundũ carnẽ cogito? Vt sit apud me, qd' est etiã, etiã: & quod est non, non. Imò fidelis deus, qd' sermo noster erga uos, nõ fuit etiã, & nõ. Nam dei fili⁹ Iesus Christus, qui inter uos per nos prædicatus est, per me & Syluanũ ac Timotheum, non fuit etiam & non, sed etiam per ipsum fuit. Quotquot em̃ sunt promissiones dei, per ipsum sunt etiam, & per ipsum amen, deo ad gloriam per nos. Porrò qui confirmat nos unà uobiscum in Christum: & qui unxit nos, deus est: qui etiam obsignauit nos, deditq; arram spiritus in cordibus nostris. Ego uero testem deum inuoco in animã meam, qd' parcens uobis, nondũ uenerim Corinthũ, nõ qd' dominemur uobis nomine fidei, sed adiutores sumus

gaudij

φῆ χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ε Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην ἔχω, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων· ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ὯΙ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

5 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν. Τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ

gaudij uestri. nã fide statis. Sed decreui 11
apud memetipm hoc, nõ iterũ cũ dolore ad uos uenire. Nã si ego mœrore uos afficiã, & qs est q exhilaret me, nisi is q mœrore afficitur ex me? Et scripsi uobis hoc ipm: ne si uenissem ad uos, doloré caperẽ ex his, ex qb⁹ oportebat me capere uoluptatẽ. fiduciã hanc habẽs erga uos oẽs, q meũ gaudiũ oim uestrũ sit. Nã ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi uobis, per multas lachrymas, nõ ut mœrore afficeremini, sed ut cognoscere tis charitatem, quã habeo abundanti⁹ erga uos. Q si quis dolore affecit, non me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauẽ omneis uos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à plurib⁹. adeo ut ediuerso magis cõdonare debeatis & cõsolari: ne q modo fiat, ut imodico dolore absorbeatur huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficite ut ualeat in illũ charitas. Nã & in hoc scripserã, ut cognoscerẽ pbationẽ uestri, an ad oia obediẽtes sitis. Cui uero cõdonatis aliqd, & ego condono. Nã & ego si qd cõdonaui, cui condonaui, ppter uos cõdonaui in cõspectu Christi, ne occuparemur à satana. Non em illi⁹ cogitatiões ignoram⁹. Cæterũ cũ uenissem Troadẽ in euãgeliũ Christi, & ostiũ mihi esset apertũ p dñm, nõ habui relaxationẽ spũ meo, eo q nõ inuenissẽ Titũ fratrẽ meũ, sed dimissis illis, abij in Macedoniã. Deo aũt gr̃a, q semp triumphat p nos in Christo, & odorẽ noticiæ suæ manifestat p nos in omni loco. Q m Christi bona fragrãtia sum⁹ deo, in his q salui fiunt, & in his qui pereũt, his quidẽ odor mortis ad mortem: illis uero odor uitæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus? Nõ em sum⁹ ut pleriq cauponantes uerbũ dei, sed uelut ex synceritate, sed uelut

id est per Accidens.
id est per se.

ἐκ θεοῦ, κατέναντι τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

3 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομέν ὥς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; Η ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστέ, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.

4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι ἐνατενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ'

ex deo in cõspectu dei, per Christum loquimur. Incipim⁹ rursus nosipsos commendare. Num egemus ut nõnulli, commendaticijs epistolis apud uos, aut à uobis commẽdaticijs? Epistola nostra uos estis, inscripta in cordib⁹ nostris: quæ intelligitur & legitur ab oñib⁹ hominib⁹, dum declaratis, q̃ estis epistola Christi, submin̄istrata, à nobis inscripta, nõ atramento, sed spiritu dei uiuẽtis, nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autẽ huiusmodi habemus per Christum erga deum, non q̃d idonei simus, ex nobisipsis cogitare quicq̃, tanq̃ ex nobisipsis: sed oñis idoneitas nostra ex deo est, qui & idoneos fecit nos minis- III
stros noui testamenti, non literæ, sed spiritus. Nam litera occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si administratio mortis in literis, deformata in saxis, fuit in gloria, adeo ut non possent oculos intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriã uultus eius, quæ aboletur. cur non potius administratio spiritus erit in gloria? Nam si administratio condemnationis gloria, multo magis excellit administratio iusticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatũ est in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim si quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, est in gloria. Itaque cum habeamus huiusmodi spem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyses ponebat uelamen in facie sua, ne intenderent filij Israël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati sunt sensus illorum. Nam usque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris testamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Christum aboletur. Sed

ad

ἀλλ᾽ ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ᾽ ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

ad hunc usq; diem, cum legitur Mosès, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu.

Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ᾽ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Propterea cũ ministerium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei.

Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ᾽ οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἀπολλύμενοι· πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

IIII

ad hunc usq; diem, cum legitur Mosès, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu. Propterea cũ ministerium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei. Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt, uelatum est: in quibus deus huius sæculi excæcauit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen euangelij, gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum dominum: nos autem seruos uestros propter Iesum. Quoniam deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere, qui luxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis gloriæ dei, in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur. laboramus, at non destituimur. persecutionem patimur, at non in ea deserimur. dejcimur, at non perimus. semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, ut & uita Iesu in corpore nostro manifestetur.

Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα

Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur

παραδιδόμεθα διὰ ιησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ιησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ιησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ιησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐνκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

5 Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, ἐπεὶ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

6 Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα,

propter Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in mortali carne nostra. Itaque mors quidem in nobis agit, uita uero in uobis. Cæterũ cum habeamus eundem spiritũ fidei, iuxta illud quod scriptum est: Credidi, & ideo locutus sum. & nos credim⁹, quapropter & loquimur, scientes, q̃d qui suscitauit dominũ Iesum, nos quoq; per Iesum suscitabit, & constituet uobiscum. Nam omnia propter uos, ut beneficium quod exundauit, pluribus gratias agentibus, exuberet in gloriam dei. Propterea non defatigamur, sed q̃uis externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouat' in dies singulos. Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ mire, supra modum æternũ pondus gloriæ parit nobis, dum non spectamus ea quæ uidentur, sed ea quæ nõ uidentur. Nam quæ uidentur, temporaria sunt: at quæ non uidentur, æterna. Scimus enim, q̃ si terrenũ nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex deo habemus, domiciliũ non manufactum, æternum in cœlis. Nam in hoc gemimus, domicilio nostro quod è cœlo est, superindui desyderantes. Si tamen induti, non nudi reperiemur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolimus exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à uita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum, deus est: qui idem dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque bono animo sumus semper, & scimus, quod cum domi sumus in corpore, peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus non per speciem. Confidimus autem & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter contendimus, siue

domi

εἴτε ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

15 ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινά· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς· ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

16 συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ

domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corã tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorẽ illum domini, suademus hominib9, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterũ nosipsos cõmendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sum9. Charitas enim Christi constringit nos, iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiamsi cognouimus Christum secundum carnẽ, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierũt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autẽ ex deo, qui recõcilia uit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriũ reconciliationis: quandoquidẽ deus erat in Christo, mundum recõcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonẽ recõciliationis. Itaq; noie Christi legatione fungimur: tanq; deo uos obsecrãte per nos, rogamus p Christo, reconciliemini deo: eum emꝫ qui non nouit peccatũ, p nobis peccatũ fecit, ut nos efficeremur iustitia dei p illũ. Quin & adiuuantes obsecramus, ne in uacuũ gratiam dei receperitis. Dicit emꝫ: In tpe accepto exaudiui te, &

VI

ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μὴ δὲ μίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

ι κ Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστὲ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

ι θ Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοὶ

in die ſalutis ſuccurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies ſalutis. Ne quam uſquam demus offenſionē, ne reprehendatur miniſterium, ſed in omnibus cōmendemus noſipſos ut dei miniſtri, in tolerantia multa, in afflictionib⁹, in neceſſitatibus, in anxietatibus, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in puritate, in ſcientia, in animi lenitate, in benignitate, in ſpiritu ſancto, in charitate nō ſimulata, in ſermone ueritatis, in potentia dei, per arma iuſticiæ dextra ac ſiniſtra, per gloriam & ignominiam, per conuicia & laudes, quaſi impoſtores, & tamen ueraces. quaſi ignoti, & tamē noti. quaſi morientes, & ecce uiuimus. quaſi correpti, & non occiſi. quaſi dolentes, ſemper tamen gaudentes. quaſi pauperes, multos tamē ditantes. ut nihil habētes, & tamē omnia poſſidentes. Os noſtrū apertū eſt ergauos Corinthij. Cor noſtrū dilatatū eſt. Non eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti eſtis in uiſceribus ueſtris. Eandē autē remunerationē, ut filijs polliceor. Dilatemini & uos, ne ducatis iugum cum incredulis. Quod em̄ cōſortium iuſticiæ cum iniuſticia? aut quæ cōmunio luci cum tenebris? aut quæ cōcordia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut quid conuenit tēplo dei cum ſimulacris? Nam uos templum eſtis dei uiuentis, quēadmodū dixit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus: & ipſi erunt mihi populus. Quapropter exite de medio illorum, & ſeparemini ab illis: dicit dn̄s. & immundū ne tetigeritis, & ego ſuſcipiam uos, & ero uobis loco patris, & uos eritis mihi uice filiorū ac filiarum: dicit dominus om̄ipotēs. Has igitur promiſſiones cum habeam⁹ chariſſimi, VII

γάπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

κ πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα

ἐπὶ

rissimi; mūdem⁹ nosipsos ab omī inquinamēto carnis ac spūs, perficiētes sanctimoniā cū timore dei. Capaces estote nostri. neminē læsimus, neminē corrupim⁹, neminē fraudauim⁹. Nō hoc ad cōdēnationē uestri dico. Siquidē iam ante dixi uobis, q̄ in cordib⁹ nostris estis ad commoriendū & cōuiuendū. Multa mihi fiducia erga uos, multa mihi gloriatio de uobis, impletus sum consolatione, uehemēter exundo gaudio in omī afflictiōe nostra. Etem cū uenissem⁹ in Macedoniam, nullā habuit relaxationē caro nostra, sed in omīb⁹ affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores. Verū qui cōsolat' humiles, cōsolat⁹ est nos deus per aduentū Titi. Nō solū aūt p aduētū illi⁹, uerūetiā per cōsolationē, quā ille accepit de uobis, cū annunciaret nobis uestrū desyderiū, uestrū fletum, uestrū p me studiū, adeo ut magis gauisus fuerim. Nā etiāsi cōtristaui uos p epl'am, nō me pœnitet, q̄uis pœnituisset. Video nāq; q̄ epistola illa, tametsi ad tēp⁹, cōtristauit uos. nunc gaudeo, nō q̄ cōtristati fueritis, sed q̄ contristati sitis ad pœnitētiā. Nā cōtristati estis scd'm deū, sic ut nulla in re detrimēto sitis affecti p nos. Nā q scd'm deū est dolor, is pœnitētiā ad salutē haud pœnitendam parit: cōtra mundi dolor mortē adfert. Ecce em̄ istuc ip̄m, q̄d' scd'm deū contristati fuistis, q̄ntā in uobis genuit sollicitudinē, imò satisfactionē, imò indignationem, imò timorē, imò desyderiū, imò uindictā. Siquidē ubiq; cōmēdastis uosipsos, q̄ puri sitis in eo negocio. Proinde tametsi scripsi uobis, nō id feci ei⁹ causa qui læserat, nec eius causa qui læsus fuerat, sed ob id, ut palam fieret studium uestrum pro nobis apud uos in conspectu dei. Idcirco consolationē accepimus

ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτου ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτου περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

Gnωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι

ex cõsolatione uestri: quin uberius insuper gauisi fuimus ob gaudium Titi, qđ refocillatus sit spiritus illius ab omnibus uobis: quod si quid apud illum de uobis gloriatus sum, non fuerim pudefactus, sed ut omnia cum ueritate locuti sumus uobis, ita & gloriatio nostra, qua usus eram apud Titum, ueritas facta est. Et uiscera illius maiorẽ in modum erga uos affecta sunt, dum recolit omniũ uestrũ obedientiam, quẽadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipsum. Gaudeo ꝙ in omnibus cõfidam uobis. Certiores VIII
autẽ uos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in ecclesijs Macedoniæ, quoniã per multam probationẽ afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias simplicitatis ipsorum. Nam pro uiribus (testor) etiam supra uires prompti fuerunt, multa cum obtestatione rogantes nos, ut beneficium & societatẽ ministerij susciperemus in sanctos. ac nõ quatenus sperabamus, quinetiam semetipsos dederunt primũ dño, deinde & nobis per uoluntatẽ dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quẽadmodum ante cœpisset, ita & cõsummaret hanc quoq; erga uos beneficẽtiam. Imò quẽadmodum ubiq; abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni diligentia, & in ea quæ ex uobis in nobis est charitate, facite ut in hac quoq; beneficentia abundetis. Nõ secũdm imperium loquor sed per sollicitudinem, erga alios etiã uestræ dilectionis syncerităẽ approbans. Nostis emi bñficẽtiã dñi nostri Iesu Christi, ꝙ ppter uos pauper factus sit, cũ esset diues, ut uos illi⁹ paupertate ditescaretis. Et cõsiliũ in hoc do, nam hoc uobis cõducit: qui quidem nõ solum facere, uerũetiã uelle iam cœpistis anno superiore.

πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπροσδέκτως, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται. ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασεν· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. Χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴ τε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ

superiore. Nunc autẽ & illud qd' facere cœpistis, perficite: ut quẽadmodũ uoluntas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo quod potestis. Etenim si prius adsit animi prõptitudo, ca iuxta quicquid illud est, qd' possidet aliquis, accepta est, nõ iuxta id qd' nõ possidet. Nõ enim, ut alijs relaxatio sit, uobis aũt angustia, sed ut ex æquabilitate in præsenti tempore uestra copia illorũ succurrat inopiæ: & illorum copia uestræ succurrat inopiæ: ut fiat æquabilitas, quẽadmodũ scriptũ est: Qui multũ habebat, huic nihil superfuit: & qui paulum habebat, is nihilo minꝰ habuit. Gratia aũt deo, qui dedit eandẽ sollicitudinẽ ꝓ uobis in corde Titi, qui exhortationẽ acceperit, quin potius cum esset diligentior, suapte sponte ad uos uenerit. Misimus autẽ unà cũ illo fratrẽ eum, cuiꝰ laus est in euãgelio ꝓ oẽs ecclesias: nec id solũ, uerũetiã delectus est ab ecclesijs, comes peregrinationis nostræ, cũ hac bñficẽtia quæ administratur à nobis ad eiusdẽ dñi gloriã, & animi uestri prõptitudinẽ. declinantes hoc, ne qs nos carpat in hac exuberantia, q̃ administratur à nobis, ꝓcurantes honesta, nõ tm̃ corã dño, sed etiã corã hoibꝰ. Misimꝰ autẽ unà cũ illis fratrẽ nostrũ, quẽ ꝓbaueramꝰ in multis sæpenumero diligentẽ, nũc aũt mlto diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, siue Titi noie, q socius meꝰ est, & erga uos adiutor, siue aliorũ, q frẽs nostri sunt, & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documẽtũ charitatis uestræ, & nostræ de uobis gloriatiõis, in eos demõstretis etiã in cõspectu ecclesiarũ. Nã de submini- IX
stratione qdẽ q̃ fiat in sctõs, superuacuũ est mihi scribere uobis. Noui enim prõptitudinẽ animi uestri, quã de uobis iacto apud Macedones. qm̃ Achaia parata est

ab

ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἄρ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρασκευασμένοι ἦτε. μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὥσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φεισομένως, φεισομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθυνῶαι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αὐτὸς

ab anno superiore, & uestrũ exemplum prouocauit complures. Misi tamen hos fratres, ne gloria nostra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte. ut quẽadmodũ dicebam, parati sitis: ne q̃ pacto fiat, ut si mecum uenerint Macedones & offenderint uos imparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicã uos, in hoc argumẽto gloriationis. Proinde necessariũ arbitratus sum, adhortari fratres, ut pri⁹ accederẽt ad uos, & præpararẽt iã añ promissam bonã collationẽ uestrã, ut ea sit in promptu, sic tanq̃ bona collatio, & nõ tanq̃ fraudatio. Illud autẽ dico: Qui seminat parciter, parciter & messurus est: & qui seminat in benignis collationibus, in benignis collationib⁹ & messurus est: unusquisq; scd'm ꝓpositũ cordis, nõ ex molestia aut ex necessitate. Nã hilarẽ datorẽ diligit deus. Potẽs est aũt de⁹ efficere, ut totũ bñficiũ in uos exuberet: ut in oñib⁹ oẽm sufficiẽtiã habẽtes, exuberetis in oñe opus bonũ, quẽadmodũ scriptum est: Dispersit, dedit pauperib⁹, iustitia ei⁹ manet in sæculũ. Porrò q̃ suppeditat semẽ seminanti, is & panẽ in cibum suppeditet, & multiplicet sementẽ uestrã, & augeat prouẽtus iustitiæ uestræ, ut in oñib⁹ locupletemini, in oẽm simplicitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agant deo. Nã functio hui⁹ ministerij nõ solũ supplet ea quæ desunt sanctis, uerũetiã exuberat in hoc, qd' per multos agantur gratiæ deo, qui per ꝓbationẽ ministerij huius, glorificant deũ sup obediẽtia consensus uestri in euãgelium Christi, & de simplicitate cõmunicationis in ipos, & in omneis, & in illorum oratione ꝓ uobis, qui desyderant uos propter eminentem gratiã dei in uobis. Gratia autẽ deo, sup inenarrabili suo munere.

Cæterum

ιγ Αυτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χρισοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χρισοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χρισοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χρισοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χρισοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιᾶσιν. ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χρισοῦ, οὐκ

Cæterũ ipſe ego Paulus obſecro uos per lenitatẽ & manſuetudinẽ Chriſti, qui iuxta faciem quidem humilis ſum inter uos, abſens tamen audax ſum erga uos. Rogo aũt uos, ne præſens audeam ea fiducia, qua exiſtimor audax fuiſſe in q̃ſdam, qui putant nos ueluti ſcd'm carnẽ ambulare: nam in carne ambulantes, nõ ſcd'm carnẽ militamus. Siquidem arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia deo, ad demolitionẽ munitionũ, quibus cõſilia demolimur, & omnẽ celſitudinem quæ extollit' aduerſus cognitionem dei, & captiuam ducimus omnẽ cogitationẽ ad obediendum Chriſto, & in promptu habem⁹ uindictam aduerſus omnẽ inobedientiã, cũ impleta fuerit ueſtra obediẽtia. Quæ in cõſpectu ſunt, uidetis? Si quis de ſeipſo cõfidit, qd' Chriſti ſit, illud rurſum perpẽdat ex ſeipſo: q̃ quẽadmodum ipſe Chriſti eſt, ita & nos Chriſti ſum⁹. Nam ſi & ampli⁹ quippiã glorier de poteſtate noſtra, quam dedit dñs nobis in ædificationẽ, & non in deſtructionẽ ueſtri, nõ pudefiam, ne uidear ceu perterrefacere uos p̃ epiſtolas. Nam epiſtolæ quidẽ, inquit, graues ſunt & robuſtæ, at præſentia corporis infirma, & ſermo contẽptus. Hoc reputet, qui iſtiuſmodi eſt, q̃ q̃les ſum⁹ ſermone, p̃ epiſtolas cũ abſum⁹, tales ſum⁹ & cũ adſum⁹, facto. Nõ em̃ ſuſtinem⁹ inſerere, aut conferre noſipſos cũ q̃buſdã, q̃ ſeipſos cõmẽdant. Sed iſti nõ intelligũt, qd' ipſi inter ſeſe ſeipſos metiunt', & cõparãt ſemet ſibi. At nos nõ in immẽſum gloriabimur, uex̃ iuxta mẽſurã regulæ, q̃ partit⁹ eſt nobis de⁹, mẽſura pertingẽdi etiã uſq̃ uos. Non em̃ q̃ſi nõ pertingam⁹ uſq̃ ad uos, extẽdim⁹ noſipſos ſupra modũ. Nã uſq̃ ad uos q̃q̃ p̃uenim⁹ in euãgelio Chriſti, non

x Redit ad Apologiam, et docet se nudeque de potestate abusum esse, docet, qd sit potestas Ecclesiastica, et amplitudo ministerij sui: dignitate, in studens sibi ipsis encomiũ. 1. à sedulitate & gratitudine Apostolica ad propagatõe Euangelij, & horrea de persecutionibus. 2. à miraculis reuelatis. 3. concludit potestatem sibi à Deo traditam, ad ædificationẽ Ecclesiæ, non ad destructionẽ, nec se gloriam posse ex ea nec debere, sed pro veritate. ſ.

οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης δὲ πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

11 ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ, ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.

12 Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε. Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. Η ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. Εστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ

nō in immēſum gloriantes ſuper alienis laboribꝰ, ſperātes futurū: ut ſuboleſcēte fide ueſtra in uobis, magnificemur iuxta regulam noſtrā in exuberantiam: ut ꝫs quoq; regionibus, quæ ultra uos ſunt, euangelizem, non per alienā regulam ut de his quæ parata ſunt, gloriemur: ſed qui gloriaꝫ, in dño gloriet. Non em̄ qui ſeipſum cōmendat, ille ꝓbatus eſt, ſed is quē dñs cōmendat. Vtinā toleraſſetis me paulīſper in inſipientia mea. imò & ſuffertis me. nā zelotypus ſum erga uos, dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut uirginē caſtam exhiberetis Chriſto: ſed metuo, ne qua fiat, ut quēadmodum ſerpens Euā decepit uerſutia ſua, ita corrūpantur ſenſus ueſtri à ſimplicitate, quæ erat erga Chriſtū. Nā ſi is, qui uenit, aliū Ieſum prædicat, quē nō p̄dicauimꝰ, aut ſi ſpm̄ aliū accipitis, quē non accepiſtis, aut euāgeliū aliud qd̄ nō accepiſtis, recte ſuſtinuiſſetis. Arbitror em̄ me nihilo inferiorē fuiſſe eximijs apoſtolis. Cæterū licet imperitus ſim ſermone, nō tn̄ ſciētia. Verū ubiq; manifeſti fuimꝰ in oibꝰ erga uos. Nū illud peccaui, ꝙ meipſum humiliarim, ut uos exaltaremini? qd̄ gratuito euāgeliū dei p̄dicauerim uobis? Cæteras eccleſias dep̄datꝰ ſum, accepto ab illis ſtipēdio, q̄ uobis inſeruirē. Et cū apud uos eſſem, & egerem, nō oneroſus fui cuiq;. Nā qd̄ mihi deerat, ſuppleuerūt fratres, q uenerant à Macedonia: & in om̄ibꝰ ſic me ſeruabā, ne cui eſſem oneroſus, atq; ita ſeruabo. Eſt ueritas Chriſti in me, ꝙ hæc gloriatio nō interrūpet cōtra me in regionibus Achaiæ. Quapropter? an ꝙ non diligam uos? Deus nouit. Verū qd̄ facio, idem & faciam, ut amputē occaſionem ijs, qui cupiunt occaſionem: ut in eo de quo gloriant, reperiant: quēadmodū

11 xi

12 xii

καὶ ἡμεῖς.

κ5 Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τις με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν, ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς

& nos. Siquidē iſtiuſmodi pſeudapoſtoli, operarij doloſi ſunt, ſumpta perſona apoſtolorū Chriſti: atque haud mirum, quandoquidē ipſe ſatanas tranſfiguratꝰ in angelū lucis. Nō magnū eſt igitꝰ, ſi & miniſtri illius, perſonā in ſe tranſferunt, quaſi ſint miniſtri iuſticiæ, quorum finis erit iuxta opera eorū. Iterū dico, ne quis me putet inſipiētem eſſe, alioquin & iam ut inſipientem accipite me, ut paululum quiddā & ego glorier. Qđ dico, nō dico ſcd'm dn̄m, ſed uelut per inſipientiam, in hoc argumēto gloriationis. Quādoquidem multi gloriantꝰ ſcd'm carnē, & ego gloriabor. Libenter em̄ ſuffertis inſipientes, cū ſitis ſapientes. Suffertis em̄, ſi quis uos in ſeruitutem adigit, ſi quis exedit, ſi quis accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis uos in faciē cædit, iuxta cōtumeliam loquor. Perinde quaſi nos infirmi fuerimus, imò in quocūq; audet aliquis (per inſipientiā loquor) audeo & ego. Hebræi ſunt, ſum & ego. Iſraëlitæ ſunt, ſum & ego. Semen Abrahæ ſunt, ſum & ego. Miniſtri Chriſti ſunt (delirans loquor) excellētius ſum ego, in laboribꝰ copioſius, in uerberibus ſupra modū, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis cæſus fui. ſemel fui lapidatus. ter naufragium feci. noctem ac diem in profundo egi, in itineribꝰ ſæpe, in periculis fluminū, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deſerto, periculis in mari, periculis inter falſos fratres, in labore & moleſtia, in uigiliꝭ ſæpe, in fame & ſiti, in ieiuniꝭ ſæpe, in frigore & nuditate, p̄ter ea q̄ extrinſecꝰ accidūt, incūbēs mihi q̄tidiana cura oīm eccleſiarum. Quis infirmat, & ego nō infirmor?

τίς σκανδαλίζεται, κἀγὼ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δέ, μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διώγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι· γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδέν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων, εἰ

Quis offendit, & ego nō uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus & pater dñi nostri Iesu Christi, qui est laudandus in sæcula, nouit, q̄ nō mētiar. In Damasci ciuitate gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorū urbe, cupiēs me cōprehēdere, ac per fenestram in sporta demissus fui per mœnia, effugiq̄ manꝰ eiꝰ. Gloriari sanè nō expedit mihi, ueniā em̄ ad uisiones & reuelationes dñi. Noui hominē in Christo añ annos quatuordecim: an in corpore, nescio, an extra corpꝰ, nescio, deus nouit: raptum huiusmodi in tertiū usque cœlū. & scio huiusmodi hominē: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptū fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas non sit homini loqui. Super huiusmodi homīe gloriabor, de meipso uero nō gloriabor, nisi sup infirmitatibꝰ meis. Nam si uoluero gloriari, nō ero insipiens, ueritatē em̄ dicā: sed parco uobis, ne quis de me cogitet, supra id qd̄ uidet esse me, aut qd̄ audit ex me. Et ne excellentia reuelationū supra modū efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnē, nuncius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modum efferrer. Super hoc ter dñm rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. nam uirtus mea per infirmitatē perficit. Libētissime igit gloriabor potius sup infirmitatibꝰ meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quā obrem placeo mihi in infirmitatibꝰ, in cō tumeliis, in necessitatibꝰ, in persecutionibus, in anxietatibꝰ p Christo. Cū em̄ infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiēs gloriādo. Vos me coēgistis, nā ego debuerā à uobis cōmēdari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis, tametsi

XII

εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀπο-
στόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπο-
μονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμε-
σι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς
ἐκκλησίας; εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐκ κατε-
νάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικί-
αν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν
πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ
γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφεί-
λει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ'
οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπα-
νήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυ-
χῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγα-
πῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δὲ, ἐγὼ οὐ κα-
τεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος,
δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα
πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
παρεκάλεσα τῖτον, καὶ συναπέστειλα τὸν
ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς τῖ-
τος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατή-
σαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖ-
τε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατ' ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ἀ-
γαπητοὶ ὑπὲρ τοῦ ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦ-
μαι γὰρ, μήπως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω
εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλε-
τε, μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, κα-
ταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκατα-
στασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόνταμε ταπεινώσῃ
ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς
τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάν-
των ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀ-
σελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

κζ τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ
στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθή-
σεται πᾶν ῥῆμα. προείρηκα καὶ προλέγω,
ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γρά-
φω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς
πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσο-
μαι. Επεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λα-
λοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ,
ἀλλὰ

tametsi nihil sum. Signa quidē apostoli peracta fuerūt inter uos cū om̄i patiētia, & signis & prodigijs, & potētibus factis. Nam qd est in q̊ fuistis inferiores cæteris ecclesijs? nisi ꝙ ipse ego nō fuerim uobis onerosus? Cōdonate mihi hanc iniuriā. Ecce tertio ꝓpensus animo sum, ut ueniā ad uos, nec ero uobis onerosus. Non em̄ quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non em̄ debēt filij parētib⁹ recōdere, sed filijs parentes. Ego uero libētissime impēdam, & expēdar ꝓ animab⁹ uestris: licet uberius uos diligēs, minus diligar. Sed esto, ipse nō grauaui uos: uerū cū essem astut⁹, dolo uos cepi. Num ꝑ quenq̄ eorū q̊s misi ad uos, expilaui uos? Rogaui Titum, & unà cū illo misi fratrē. Num qd à uobis extorsit Titus? An nō eodē spū ambulauimus? an nō ijsdem uestigijs? Rursum arbitramini, ꝙ nos uobis excusemus? In conspectu dei, in Christo loquimur, sed om̄ia charissimi pro uestri ædificatione. Nam metuo ne qua fiat, ut si uenero, nō quales uelim reperiā uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne q̊ modo sint contentiones, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectationes, susurri, tumores, seditiones. Ne iterū ubi uenero humiliet me deus me⁹ apud uos, & lugeā multos eoꝝ qui ante peccauerint, & nō pœnituerint super immundicia & libidine, & impudicicia quam patrarunt. Hic tertius erit aduentus meus ad uos: In ore duorum testium aut trium constituetur omne uerbum. Prædixi & prædico, ut præsens cum essem iterum, ita & absens nunc scribo ijs, qui ante peccauerunt, & reliquis omnib⁹: quod si uenero denuo, non parcam. Quandoquidem experimentum quæritis, in me loquentis Christi, qui erga uos non est infirmus, XIII

ἀλλὰ δωνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεόν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπὸν ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

sed potēs est in uobis. nā q̄uis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tñ ex uirtute dei. Siquidē & nos infirmi sumus in illo, sed uiuem⁹ cum illo ex uirtute dei erga uos. Vosipsos tentate, num sitis in fide. Vosipsos ꝓbate. An nō cognoscitis uosmetipsos, ꝙ Iesus Christus in uobis est? Nisi sicubi reprobi estis. At spero uos cognituros, ꝙ nos nō sim⁹ reprobi. Opto aūt apud deū, ne quid mali faciatis, nō quo nos ꝓbati appream⁹, sed ut uos, qđ̄ honestum est, faciatis: nos ꝟo ueluti reprobi simus. Nō em̄ possum⁹ quicq̄ aduersus ueritatē, sed pro ueritate. Gaudemus em̄, cū nos infirmi fuerim⁹: uos autē ualidi fueritis. Hoc autē insuper optamus, uestrā integritatē. Propterea hæc absens scribo, ne cum præsens fuero, rigidus sim iuxta potestatē, quam dedit mihi dominus in extructionē, & non in destructionem. Quod superest fratres, ualete, integri estote, consolationem habete, unanimes sitis, in pace agite, & deus charitatis ac pacis erit uobiscum. Salutate uos mutuo sancto osculo. Salutant uos sancti omnes. Gratia domini Iesu Christi, & charitas dei, & cōmunicatio spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Amen.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

Ad Corinthios secunda.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

Missa fuit à Philippis Macedoniæ per Titum & Lucam.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλάται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστόν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν παρά τινων, ὥστε περιτέμνεσθαι. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πράξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς, ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου, καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιτομήν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῆ τοῦ χριστοῦ παρουσία. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι ἡ ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν σάρκα περιτομήν· καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη προαγαγὼν καὶ διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GAlatæ Græci ſunt, ſed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta diuum Hieronymum, originis ingenium ingenij tarditate referebant. Quandoquidem & Hilarius Gallus ipſe in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium ſuum attemperans, acerbius illos caſtigat, q̄ ullos in cæteris epiſtolis: & reprehendit magis q̄ docet: ut quibus ratio ſuadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epiſtola, quod nuſquam non agit, ut à legis Moſaicæ ſeruitute inuitet ad euangelij gratiam. Quod idem agit in epiſtola ad Rhomanos, nam utriſq; idem error acciderat, ſed diuerſa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaiſmum inducti, poſtea reſipuerũt: Galatæ recte ab apoſtolo inſtituti, pſeudapoſtolorum opera in Iudaiſmum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam inſtituti ſunt, ſimplicitatis erat: quod mox admoniti reſipuerunt, prudentiæ. Contra, quod Galatæ Chriſtum amplexi ſunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaiſmũ relapſi, leuitatis atq; ſtulticiæ. Ad hos igitur ſubierant pſeudapoſtoli, uelut à Petro & Iacobo ſummatibus apoſtolis miſſi: & Pauli autoritatem calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendam, qui ſibi non conſtaret, nunc legis utens ceremonijs, ſuſceptis uotis, raſoq; capite, & circumciſo Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uerſati fuiſſent, quiq; dominum Ieſum uidiſſent: cum Paulus nec uidiſſet Chriſtum, & diſci-

pulorum duntaxat discipulus esset, non Christi. Proinde Paulus uehemẽti & acri oratione (neque enim est ulla epistola concitatior) salubriq; austeritate, & dementi sæuitia, simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatem, & pseudapostolorum fraudulentiam aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Christo deo iam immortali cœlitus accepisset: atq; hoc autore fretum, in Arabia & Damasci aliquandiu prædicasse Christum, priusquam cum quoquam apostolorum contulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neque quicquam tamẽ ab illis adiutum esse: sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconem egisse: donec admonitus diuinitus, Hierosolymam reuersus unà cum Barnaba ac Tito, cum primarijs apostolis contulit euangelium suum: nõ quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium, sed ut eorũ comprobatione, quorũ summa erat apud omnes autoritas, magis confirmarentur cæteri: sed ita contulisse cum Petro, ut ab illo nihil accesserit, quod ad euangelij rem attineret: & adeo nõ fuisse se compulsum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cõmunibus uescentem (ubi se metu superuenientium Iudæorum, è conuiuio subduceret) palam in os reprehenderit, docens, ex fide contingere salutem euangelicam, non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius prosequitur, uersus ad Galatas: demonstrans, legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam, & ad unum Christum illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in euangelio spiritum: in illa umbras, in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa seruitutem, in euangelio libertatem: Dementiæ uero esse, gustatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, secundo, tertio, quarto. Deinde grauiter interminatus eis, ne circumcisione recepta, turpiter se dedant in seruitutem legis: ostendit, Christianam libertatem non esse peccandi licentiam, sed ultroneam functionem officiorum pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente, præstantur. Postremo hortatur ad Christianam concordiam, ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad benemerendum de ijs, qui nos fidem edocuerunt: Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt, æterna deberi præmia. cum ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarentur, uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines sunt, qui hodie nouos cultus, & prodigiose insignes reperiunt, ut dicatur: hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam, ut appa ret, Paulus, quo singularem erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit, cum in alijs soleat duntaxat subscribere. Nostra argumenta scriptam testantur ab Epheso: Græcorum inscriptiones, è Rhoma.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙ/ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χρι/στοῦ, καὶ θεοῦ πα/τρὸς, τοῦ ἐγείραν/τος αὐτὸν ἐκ νε/κρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐ/μοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. θαυμάζω, ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες με/ταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγ/γελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴτις ὑμᾶς εὐαγγελί/ζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀν/θρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ

PAulus apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, ac deum patrẽ, qui suscitauit illum ex mortuis, quiq; mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos ex præsenti sæculo malo, iuxta uoluntatem dei & patris nostri, cui gloria in sæcula sæculorũ, Amẽ. Miror, q; à Christo, qui uocauit uos p gratiã, adeo cito transferamini in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi quod quidam sunt, qui turbant uos, & uolunt inuertere euangelium Christi. Verum etiamsi nos, aut angelus è cœlo prædicauerit uobis euangelium, præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit. Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: si quis uobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepistis, anathema sit. Nunc enim utrum homines suadeo, an deum? aut quæro hominibus placere? Nam si hactenus hominibus placuissem, Christi seruus haud quaquam essem. Notum autem uobis facio fratres, euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominem. Neque enim

ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτὲ ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰμὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, ταῖς ἐν χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ τίτον, ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν

ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationē Iesu Christi. Audistis enim meam cōuersationē quondam in Iudaismo, quod supra modum persequebar ecclesiam dei, ac depopulabar illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, cum uehementer essem studiosus à maioribus meis traditorum institutorum. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam in hoc, ut reuelaret filiū suū per me, uisum est, ut prædicarē ipsum inter gentes, continuo, nō contuli cum carne & sanguine, neq; rediī Hierosolymā, ad eos qui ante me fuerāt apostoli: sed abiī in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis rediī Hierosolymam, ut uiderem Petrū, & mansi apud illum dies quindecim. Alium autem ex apostolis nō uidi quenq;, nisi Iacobum fratrē domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo, nō mentior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ciliciæq;. Eram autē ignotus iuxta faciē, ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui persequebat nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat. & glorificabant in me deum. Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito. Ascendi autem iuxta reuelationem, & cōtuli cum illis euangelium, quod prædico inter gentes, sed priuatim cum iis qui erant in pretio, ne quo modo in uanum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Græcus, compulsus fuit circumcidi, propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroierant ad explorandū libertatem

τὴν

τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται, οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων. Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος

libertatē nostrā, quā habem⁹ in Christo Iesu, q̄ nos in seruitutē adigerēt. Quibus ne ad tēp⁹ quidē cessim⁹ p̄ subiectionē, ut ueritas euangeliī permaneret apud uos. Ab ijs autem, qui uidebant aliquid esse (quales aliqñ fuerint, nihil mea refert. Personā hois deus nō accipit) Nā mihi qui uidebant esse in pretio, nihil contulerunt. Imò cōtra, cū uidissent, mihi concreditū fuisse euāgeliū præputij, quēadmodum Petro circūcisionis (Nā qui efficax fuit in Petro ad apostolatū circūcisionis, efficax fuit & in me erga gētes) cumq̄ cognouissent gratiā mihi datam Iacob⁹ & Cephas & Ioānes, qui uidebant esse columnæ, dextras dederūt mihi ac Barnabæ societatis, ut nos in gētes, ipsi uero in circūcisionē apostolatu fungeremur, tantum ut pauperū memores essemus. in q̄ & diligēs fui, ut hoc ipsum facerē. Cū aūt uenisset Petrus Antiochiā, palam illi restiti, eo q̄ reprehēsus esset. Nā antēq̄ uenissent quidā à Iacobo, unà cū gētib⁹ sumebat cibū. cū autē uenissent, subduxit ac separauit se ab illis, metuēs eos q̄ erāt ex circūcisione, ac simulabant unà cū illo cæteri quoq̄ Iudæi, adeo ut Barnabas simul abduceret in illo⁹ simulationē. uerū ubi uidissē, q̄ nō recto pede incederēt ad ueritatē euāgeliī, dixi Petro corā omib⁹: Si tu, cū sis Iudæus, gentiliter uiuis, ac nō iudaice, cur gentes cogis iudaissare? Nos natura Iudæi, & nō ex gētib⁹ peccatores: q̄m scim⁹ nō iustificari hominē ex operibus legis, nisi per fidē Iesu Christi & nos in Christū Iesum credidim⁹, ut iustificaremur ex fide Christi, & nō ex operibus legis, ꝓpterea q̄ nō iustificabit ex operibus legis omis caro. q̄ si dum quærim⁹ iustificari per Christū, reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati

διάκονος minister

διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δέ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος; τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραάμ. ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον. ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ

ministèr est? Absit. Nam si quæ destruxi ea rursum ædifico, trāsgressorē meipsum constituo. Ego eīm per legē legi mortuus fui, ut Christo uiuerē, unà cū Christo crucifixus sum. Viuo tīn, nō iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitā autē, quā nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filīj dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum p me. Nō aspernor gratiā dei. Nam si per legē est iustitia, igit' Christus frustra mortuꝰ est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut nō crederetis ueritati? Quibꝰ præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus? Hoc solū cupio discere à uobis, utrū ex operibus legis spīm accepistis, an ex prædicatiōe fidei? Adeo stulti estis? cū spū cœperitis, nunc carne consummamini? Tam multa passi estis frustra, si tīn & frustra. Qui igit' subministrat uobis spīm, & operat' uirtutes in uobis, utrū ex operibꝰ legis, an ex prædicatione fidei id facit? Quēadmodū Abraham credidit deo, & imputatū est illi ad iustitiā. Scitis igitur, qꝺ qui ex fide sunt, hī sint filīj Abrahæ. Præuidens autē scriptura, qꝺ ex fide iustificet gentes deus, prius rem lætam nunciauit Abrahæ: Bñdicentur, inquiēs, in te oēs gentes. Itaqꝫ qui ex fide sunt, bñdicunt' cū fideli Abraham. Nam quotqꝫt ex operibꝰ legis sunt, execrationi sunt obnoxīj. Scriptū est enim: Execrabilis omnis, qui non manserit in oīibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Qꝫ autē in lege nullus iustificet' apud deum, palam est. Siquidem iustus ex fide uiuet, lex autē non est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro uobis factus est execratio. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui pendet in ligno, ut in gentes benedictio

Abrahæ

ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ διὰ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut pmissionē spiritus acciperemus per fidē. Fratres, scd'm hominē dico: Hominis licet testamentū, tñ si sit cōprobatū, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius. Non dicit, & seminib⁹, tanq̄ de multis, sed tanq̄ de uno, & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autē dico, testamentū ante cōprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringētos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget pmissionem. Nam si ex lege est hæreditas, nō iam est ex pmissione. Atqui Abrahæ p pmissionē donauit deus. Quid igit' lex? Propter transgressiones addita fuit, donec ueniret semē, cui pmissum fuerat, ordinata per angelos in manu intercessoris. Intercessor autē unius nō est, at deus unus est. Lex igit' num est aduersus promissiones dei? Absit. Etem̄ si data fuisset lex, quæ possit uiuificare, uere ex lege esset iusticia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterū anteq̄ uenisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda. Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christū, ut ex fide iustificaremur. At postq̄ uenit fides, nō amplius sub pædagogo sumus. Omnes em̄ filij dei estis, eo q̄d credidistis Christo Iesu. Nam quicunq; baptizati estis, Christū induistis. Non est Iudæus, neq; Græcus. Non est seruus neque liber. Non est masculus ac fœmina. Omnes enim uos unus estis in Christo Iesu. Q2 si uos estis Christi, igitur Abrahæ semē estis, & iuxta promissionem hæredes. Dico autē, q̄diu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus

IIII

οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα, ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς εἶχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ

actoribꝰ eſt uſq; ad tẽpus, qđ pater præſcripſerit. Sic & nos, cũ eſſemꝰ pueri, ſub elemẽtis mũdi eramus, in ſeruitutẽ adacti. At ubi uenit plenitudo tẽporis, emiſit deus filiũ ſuũ, factũ ex muliere, factũ legi obnoxium: ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorũ acciperemus. Qm̃ autem eſtis filij, emiſit deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem abba, pater. Itaque iam non es ſeruus, ſed filius. qđ ſi filius, & hæres dei per Chriſtũ. Sed tum quidẽ cũ ignorare tis deũ, ſeruiebatis ijs, qui natura nó ſunt dij: At nunc poſteaq; cognouiſtis deũ, quin potiꝰ cogniti eſtis à deo, quó cõuertimini denuo ad infirma & egena elemẽta, quibꝰ iterũ ab integro ſeruire uultis? Dies obſeruatis, & mẽſes, & tempora, & annos. Metuo de uobis, ne fruſtra laborauerim erga uos. Eſtote, ut ego ſum: qñquidẽ & ego ſum, ut uos: fratres, rogo uos. Nihil me læſiſtis. Noſtis, q̃ per infirmitatem carnis euangelizauerim uobis prius: & experimentũ mei, qđ erat in carne, nó eſtis aſpernati, neq; reſpuiſtis, ſed me uelut angelum dei ſuſcepiſtis, uelut Chriſtũ Ieſum. Quæ eſt igit beatitudo ueſtra? Teſtimoniũ em̃ reddo uobis, qđ ſi fieri potuiſſet, oculos ueſtros effoſſos dediſſetis mihi. Igit inimicus factꝰ ſum uobis, uera loquẽdo uobis? Ambiũt uos non bene, imò excludere uos uolunt, ut ipſos æmulemini. Bonũ aũt eſt æmulari in re bona ſemp̃, & nó ſolum cũ præſens ſum apud uos. Filioli mei, q̃s iterũ parturio, donec formet Chriſtꝰ in uobis. Vellem autẽ adeſſe apud uos nũc, & mutare uocẽ meã, qm̃ inopiam patior in uobis. Dicite mihi qui ſub lege uultis eſſe, legẽ ipſam nó auditis? Scriptũ ẽ em̃, q̃ Abraham duos filios habebat, unũ ex ancilla,

καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δι' ἀ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ, σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλήμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. ἰδὲ ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, οἵ τινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ ἀδελφοὶ, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον

τοῦ

& unũ ex libera. Verũ is q ex ancilla natus ẽ, scd'm carnẽ nat⁹ est: q ꝟo ex libera, ꝑ repromissionẽ, q̃ per allegoriã dicunt. Nã hæc sunt duo testamẽta, unũ quidẽ à mõte Sina, in seruitutẽ generãs, qui est Agar. nã Agar, Sina mõs est in Arabia, cõfinis est aũt ei, q̃ nũc uocat Hierusalẽ: seruit aũt cũ filijs suis. At q̃ sursum ẽ Hierusalẽ, libera est, q̃ est mater oĩm nostrũ. Scriptũ est em̃: Lætare sterilis, q̃ non paris, erumpe & clama q̃ non parturis: qm̃ multi liberi desertæ, magis q̃ꝫ ei⁹ q̃ habet uirũ. Nos autẽ fratres scd'm Isaac promissionis filij sum⁹: sed quẽadmodũ tũc is q scd'm carnẽ natus erat, persequebat eũ, qui natus erat scd'm spm̃, ita & nunc. At qd dicit scriptura? Eijce ancillã & filiũ illi⁹: nõ em̃ hæres erit fili⁹ ancillæ cũ filio liberæ. Itaq; fratres, nõ sum⁹ ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christus nos liberauit, state, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. Ecce ego Paulus dico uobis: ꝙ si circũcidamini, Christus nihil uobis proderit. Cõtestor autẽ oẽm hominẽ q circũcidit, ꝙ debitor est toti⁹ legis seruãdæ. Christus uobis factus est ociosus. quicũq; per legẽ iustificamini, à gratia excidistis. Nos em̃ spiritu ex fide, spem iusticiæ expectam⁹. nã in Christo Iesu, neq; circumcisio quicq̃ꝫ ualet, neq; præputium, sed fides per dilectionẽ operans. Currebatis bene, quis uos impediuit, ut non crederetis ueritati? Nempe persuasio non ex eo profecta, qui uocat uos. paulũ fermẽti totã massam fermentat. Ego cõfido de uobis in dño, ꝙ nihil aliud sensuri sitis. Cæterum qui cõturbat uos, portabit iudicium, quisquis fuerit. Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior? Abolitũ est igitur offendiculum

M crucis.

του σαυρου. ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνα
στατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γαρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλή
θητε ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς
ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου
λεύετε ἀλλήλοις. ὁ γαρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λό
γῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη
σίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε
καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων
ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖ
τε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. Η
γαρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ
δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντί
κειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα
ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ
νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός,
ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία,
ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔ
χθραι, ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχο
στασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶ
μοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν,
καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσ
σοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη,
χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγα
θωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ
τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ,
τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι,
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι,
πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενό
δοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλους
φθονοῦντες. Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ
ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ
πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν
πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν,
μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βα
στάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νό
μον τοῦ χριστοῦ. Εἰ γαρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μη
δὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυ
τοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν
μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτε
ρον. ἕκαστος γαρ τὸ ἴδιον φορτίον βασά

στ. κοινωνείτω

crucis. Vtinã & abſcindant᷑ qui uos labe-
factant. Vos em̃ in libertatẽ uocati fui-
ſtis fratres, tantũ ne libertatẽ in occaſionẽ
detis carni, ſed per charitatẽ ſeruite uobis
inuicẽ. Nam tota lex in uno ῥbo cõplet᷑,
nempe hoc: Diliges proximũ tuũ ut te-
ipſum. Q; ſi ali9 aliũ uiciſſim mordetis,
& deuoratis, uidete ne uiciſſim alius ab
alio cõſumamini. Dico autẽ, ſpũ ambu-
late, & cõcupiſcentiã carnis nõ perficietis.
Nam caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃, ſpũs
autẽ aduerſus carnem. Hæc autẽ inter ſe
mutuo aduerſant᷑, ut nõ quæcũq; uolue-
ritis, eadẽ faciatis. Q; ſi ſpũ dũcimini, nõ
eſtis ſub lege. Porrò manifeſta ſunt ope-
ra carnis, quæ ſunt hæc, adulteriũ, ſcorta-
tio, immundicia, laſciuia, ſimulacrorũ cul-
tus, ueneficiũ, inimicitiæ, lis, æmulatiões,
iræ, cõcertationes, ſeditiones, ſectæ, inui-
diæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, &
his ſimilia, de quib9 prædico uobis, quẽ-
admodũ & prædixi: qđ᷑ qui talia agunt,
regni dei hæredes nõ erunt. Contra, fru-
ctus ſpũs eſt, charitas, gaudiũ, pax, leni-
tas, benignitas, bonitas, fides, manſuetu-
do, tẽperantia. Aduerſus huiuſmodi nõ
eſt lex. Qui uero ſunt Chriſti, carnẽ cru-
cifixerũt cũ affectibus & cõcupiſcẽtijs. Si
uiuim9 ſpũ, ſpũ & incedam9. Ne efficia-
mur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ nos pro-
uocantes, inuicẽ inuidẽtes. Fratres, etiã VI
ſi occupatus fuerit homo in aliq̃ delicto,
uos qui ſpũales eſtis, inſtaurate huiuſ-
modi ſpũ manſuetudinis, cõſyderans te-
metipſum, ne & tu tenteris. Inuicem alij
aliorũ onera portate, & ſic cõplete legem
Chriſti. Nã ſi quis ſibi uidet᷑ aliquid eſſe,
cum nihil ſit, ſuũ ipſe fallit animũ. Opus
aũt ſuũ ꝓbet unuſquiſq;, & tũc in ſemet-
ipſo tm̃ gloriationẽ habebit, & non in
alio. unuſquiſq; em̃ ꝓpriã ſarcinã baiula-
bit. Cõmu

σα. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τῷ λόγῳ, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ιησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου Ιησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

bit. Communicet autē qui catechizat' ſer mone, ei q ſe catechizat in oīb⁹ bonis. Ne erretis, deus nō irrideť. Quicquid eī ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnē ſuā, de carne me tet corruptionē: ſed qui ſeminat per ſpiri tum, de ſpiritu metet uitā æternā. Bonū autē faciendo ne defatigemur. Tempore enim ſuo metemus non defatigati. Itaq; dum tempus habem⁹, operemur bonū, cum erga oīes, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicūq; uolunt iuxta faciem placere in carne, ij co gunt uos circumcidi, tantū ne ob crucem Chriſti perſecutionē patiant'. Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem legem ſeruant: ſed uolunt uos circumcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit, ut glorier, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mūdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circumciſio quicq; ualet, neq; præputium, ſed noua creatura. Et quicunq; iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraël dei. De cætero ne quis mihi labores exhibeat. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres. Amen.

πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Ad Galatas miſſa fuit è Rhoma.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, ὅτε μὲν αὐτοὺς ἑωρακὼς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. Εφέσιοι πιστεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστόν, γνησίαν ἔχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, καὶ ἠβούλοντο περὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν τοίνυν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὥσπερ κατηχητικήν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτην εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, ὥστε τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα περὶ κλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ διὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔστιν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πεπιστευκότες τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεσάλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. καὶ ὅλως πάντας παρασκευάζει κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους, ἡμῖν εἶναι τὸν πάλεμον. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείφας τοῖς λόγοις πάντας κατὰ τὴν διαβολικὴν ἐνέργειαν, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

EPhesus metropolis quondam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, nō illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμασον appellant, quā uolebant omniū animantiū esse nutricē, ut indicauit Hieronymꝰ. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis cōportatos, igni traditos fuisse, & supputato pretio, compertū fuisse quinquagies mille nummûm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim non faciens, quod ad illorū salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi, ubi & bestijs obiectus est, quēadmodū ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. Ac discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autē ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris, unde Paulus: ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat: de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorū ac malorū differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tam

abditos

abditos habeat ſenſus,ut ob hanc potiſſimũ Petrus ſcripſiſſe uideat̃:ſicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſcd'm datam ſibi ſapiẽtiã ſcripſit uobis, ſicut in oĩbus epiſtolis loquẽs in eis de his, in quib⁹ ſunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant,ſicut & cæteras ſcripturas,ad ſuã ipſorũ perditionẽ.Hos igitur,qm̃ in fide perſtiterãt, hortat̃ ut pergant,& ad perfectionẽ proficiant,cõmonefaciens cuiuſmodi fuerint,cũ uitijs addicti ſeruirẽt impijs ſpiritibus, & quales nunc facti ſint,inſiti Chriſto,docẽs interim euangelij̃ gratiam cõſilio diuino,licet Iudæis promiſſam:in gẽtes quoq; recte ꝓpagatã,& huius muneris ſe miniſtrũ à deo conſtitutũ.Qm̃ autẽ ſcripſit è carcere,hortat̃ ne deijciant̃ animo, ob ipſius afflictiões, uerũ eas potius ſibi gloriæ ducant.Hæc agit capite primo,& ſecundo.In cæteris tribus uitæ formã illis præſcribit,demõſtrans quid ſequendũ,quid fugiendũ,quæ officia maritorũ in uxores,uxorũ in maritos,quæ parentũ in liberos, liberorũ in parentes:quæ dn̄orũ in ſeruos,ſeruorũ in dominos.Scripta eſt epiſtola ab urbe Rhoma per Tychicũ diaconũ,cuius meminit in calce, fidelẽ miniſtrũ eum uocans.Ambroſius addit ſcriptã è carcere , cũ Hieroſolymis Rhomã deductus ſub fideiuſſore degeret extra caſtra in ſuo conducto. FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόσολος ΙΗ σ̃ Χρισ̃ δ'ϊὰ θελήματ⊖ θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιμ ⍵ν Ἐφέσῳ, καὶ πισοῖς ⍵ν Χρισῷ ΙΗσοῦ. χάρις ὑμῖμ καὶ ἐιρλώη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶμ, καὶ κυρίου ΙΗσοῦ Χρισ̃. Ευλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τ⊖ κυρίυ ἡμῶμ ΙΗσοῦ Χρισοῦ, ὁ ἐυλογήσας ἡμᾶς ⍵ν πάσῃ ἐυλογίᾳ πνθυματικῇ ⍵ν τοῖς ἐπθρανίοις Χρισῷ. καθὼς ⅁ξελέξατο ἡμᾶς ⍵ν ἀυτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, ἐιναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμυς κατ' ⍵ψπιομ ἀυτ⊖ ⍵ν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς ἐις ὑοθεσίαμ δ'ϊὰ ΙΗσοῦ Χρισοῦ ἐις ἀυτὸμ,

καὶ

AD EPHESIOS EPISTOLA:

PAulus apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatẽ dei, ſanctis qui agunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro,& domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto. Quemadmodum elegit nos in ipſo, antequam iacerentur fundamenta mundi,ut eſſemus ſancti, & irreprehenſibiles coram illo per charitatem, qui prædeſtinauit nos, ut adoptaret in filios per Ieſum Chriſtum in ſeſe, iuxta

κ] τὼ εὐδοκίαμ τ̃ θελήματ῀ αὐτ̃ εἰς ἔπαινομ δόξης φ̃ χάριτ῀ αὐτ̃, ᾧ ἡ ἐχαρίτωσεμ ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὼ ἀπολύτρωσιμ διὰ τ̃ αἵματ῀ αὐτ̃, τὼ ἄφεσιμ τ̃ῶ̃ παραπτωμάτωμ κ] τὸμ πλοῦτομ φ̃ χάριτ῀ αὐτ̃, ἧς ἐπερίσσευσεμ εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖμ τὸ μυστήριομ τ̃ θελήματ῀ αὐτ̃, κ] τὼ εὐδοκίαμ αὐτ̃, προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαμ τ̃ πληρώματ῀ τ̃ῶ̃ καιρῶμ, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ φ̃ γ̃ς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιμ, τ̃ τὰ πάντα ἐνεργοῦντ῀, κ] τὼ βουλὴ τ̃ θελήματ῀ αὐτ̃, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινομ φ̃ δόξης αὐτ̃, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸμ λόγομ φ̃ ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιομ φ̃ σωτηρίας ὑμῶμ, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι φ̃ ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιμ ἀρραβὼμ φ̃ κληρονομίας ἡμῶμ, εἰς ἀπολύτρωσιμ φ̃ περιποιήσεως, εἰς ἔπαινομ φ̃ δόξης αὐτ̃. διὰ τ̃το κἀγὼ ἀκούσας τὼ καθ' ὑμᾶς πίσιμ ἐν τῷ κυρίῳ ιησοῦ, καὶ τὼ ἀγάπω τὼ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ πάυομαι εὐχαριστῶμ ὑπὲρ ὑμῶμ, μνείαμ ὑμῶμ ποιούμενο῀ ἐπὶ τ̃ῶ̃ προσευχῶμ μου, ἵνα ὁ θεὸς τ̃ κυρίου ἡμῶμ ιησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ φ̃ δόξης δώῃ ὑμῖμ πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτ̃, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς φ̃ διανοίας ὑμῶμ, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιμ ἡ ἐλπὶς φ̃ κλήσεως αὐτ̃, καὶ τίς ὁ πλοῦτ῀ φ̃ δόξης φ̃ κληρονομίας αὐτ̃ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλομ μέγεθ῀ φ̃ δυνάμεως αὐτ̃ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὼ ἐνέργειαμ τ̃ κράτους φ̃ ἰσχύ῀ αὐτ̃, ἣμ ἐνήργησεμ ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸμ ἐκ νεκρῶμ, καὶ ἐκάθισεμ ἐν δεξιᾷ αὐτ̃ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis ſuæ, ut laudetur gloria gratiæ ſuæ, qua charos reddidit nos per dilectum. per quem habemus redemptionẽ per ſanguinem ipſius, remiſſionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ ſuæ, de qua ubertim nobis impartiuit, in omni ſapientia & prudentia, patefacto nobis arcano uoluntatis ſuæ, iuxta beneplacitum ſuum, quod propoſuerat in ſeipſo, uſq; ad diſpenſationem plenitudinis temporum, ut ſummatim inſtauraret oñia per Chriſtum, & quæ in cœlis ſunt & quæ in terra p̃ eundẽ, p̃ quẽ & in ſortem aſciti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ipſius, cuius ui fiunt uniuerſa, iuxta decretum uoluntatis ipſius, ut ſimus nos in laudem gloriæ illius, qui priores ſperauimus in Chriſto, in q̃ ſperamus & nos, audito uerbo ueritatis, euangelio ſalutis ueſtræ, in quo etiam poſteaquam credidiſtis, obſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſitæ poſſeſſionis, in laudem gloriæ ipſius. Quapropter & ego, cum audiſſem eam quæ in uobis eſt fidem in domino Ieſu, & charitatem in omnes ſanctos, non deſino gratias agere pro uobis, mentionem ueſtri faciens in precibus meis, ut deus domini noſtri Ieſu Chriſti, pater gloriæ det uobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis, per agnitionem ſui, illuminatos oculos mentis ueſtræ, ut ſciatis, quæ ſit ſpes ad quam ille uocauit, & quã opulenta gloria hæreditatis illius in ſanctis, & quæ ſit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus ſecundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Chriſto, cum ſuſcitaret eum ex mortuis, & ſedere fecit ad dextram ſuam in cœleſtibus,

ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ιησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

νυνὶ

stibus, supra omnem principatum ac potestatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in sæculo hoc, uerumetiam in futuro. & omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, complemẽtum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Et uos cum essetis mortui delictis ac 11
peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta sæculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aëris, qui est spiritus, nunc agens in filijs immorigeris, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cũ Christo (p gratiã estis seruati) simulq; cum eo resuscitauit, & simul cũ eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus eminentẽ opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. Gratia emẽ estis seruati per fidem, idq; non ex uobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur: nam ipsius sumus figmẽtum, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit deus, ut in eis ambularemus. Qua propter memẽtote, quod uos quondam gentes in carne, uocabamini præputium, ab ea quæ uocatur circumcisio in carne, quæ circumcisio manibus fit, quod inquam eratis in tẽpore illo, sine Christo, abalienati à republica Israëlis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, deóque carentes in mundo.

νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων

Nunc autem per Christum Iesum uos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinē Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisque unum, & interstitium maceriæ diruit, simultatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogans, ut duos conderet in semetipso in unum nouum hominem, faciens pacem: & ut recōciliaret ambos in uno corpore deo per crucē, perempta inimicitia per eam, & ueniens euangelizauit pacem uobis, qui procul aberatis, & ijs qui prope. Quoniam autem per illum habemus aditum utriq; in uno spiritu ad patrem, Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciues sanctorū ac domestici dei, superstructi super fundamentum apostolorum ac prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in quo quæcunque structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos coædificamini in habitaculum dei per spiritum. Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. siquidem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundū reuelationē notum mihi fecit mysterium, quemadmodum ante scripsi paucis, ex quib⁹ potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non innotuit filijs hominum, quemadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, cōsortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū, cuius factus sum minister secundum donum gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potētiæ illius. Mihi minimo omniū sanctorum

III

ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ. καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

ἓν

sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferam omnibus, quæ sit communio mysterij, quod erat absconditum à sæculis in deo, qui uniuersa condidit per Iesum Christum, ut notũ fiat nunc principatibus ac potestatib⁹ in cœlestibus per ecclesiam, uehementer uaria sapientia dei, secundũ præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter postulo, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro uobis tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis parentela in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritum suum, in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto, ut ualeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas, cognoscereq; præeminentem cognitioni dilectionẽ Christi, ut impleamini in omnem plenitudinẽ dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta uim agentẽ in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates sæculi sæculorum. Amen.

IIII Hortor itaque uos ego uinctus in domino, ut ambuletis: ita ut dignum est uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione, ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantes uos inuicem per charitatem, studentes seruare unitatem spiritus, per uinculum pacis.

Vnum

ἓμ σῶμα καὶ ἓμ πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἔστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. κὴ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας

EPISTOLA

Vnũ corp⁹ & unus ſpũs, quẽadmodũ & uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptiſma. un⁹ deus & pater omniũ, qui eſt ſuper oẽia & per oẽia, & in oẽibus uobis. Verum unicuiq; noſtrũ data eſt gratia iuxta modum doni Chriſti. Quapropter *dicit*: Cũ aſcẽdiſſet in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ, & dedit dona hominib⁹. Cæterũ illud aſcendit, quid eſt, niſi q̃ etiã deſcenderat prius in infimas partes terræ? Qui deſcẽdit, idẽ ille eſt, qui etiã aſcẽdit ſupra omnes cœlos, ut impleret oẽia. Et idem dedit, alios quidẽ apoſtolos, alios uero prophetas, alios autẽ euangeliſtas, alios autẽ paſtores ac doctores, ad inſtaurationem ſanctorũ in opus adminiſtrationis, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec perueniamus omnes in unitatẽ fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfectũ, in menſurã ætatis plene adultæ Chriſti, ut nõ amplius ſimus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis uento doctrinæ, per uerſutiã hominũ, per aſtutiã, qua nos adoriunt, ut imponant nobis. ſed ueritatẽ ſectantes in charitate, adoleſcamus in illum per oẽia, qui eſt caput, nempe Chriſtus: in quo totum corpus, ſi coagmentet, & cõpingat per omnẽ commiſſurã ſubminiſtrationis, iuxta actum in mẽſura uniuſcuiuſq; partis, incrementum corporis facit, in ædificationem ſui ipſius per charitatẽ. Hoc itaq; dico, & teſtor per dominũ, ne poſthac ambuletis, quẽadmodum & reliquæ gentes ambulant in uanitate mentis ſui, dum mentẽ habent obtenebratam, abalienati à uita dei, propter ignorantiam quæ eſt in illis, & excæcationẽ cordis eorũ, qui poſteaq; peruenerũt eò ut dolere deſierint, ſemetipſos dediderunt laſciuiæ, ad patrandum immũditiam

ἀκαθαρσίας πάσης ἢ πλεονεξία. ὑμᾶς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν, εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴτις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ

immũditiam omnẽ cum auiditate. Vos autẽ non ſic didiciſtis Chriſtum: ſiquidẽ illum audiſtis,& in eo docti fuiſtis,quẽadmodum eſt ueritas in Ieſu, deponere iuxta priorem conuerſationem ueterem hominẽ,qui corrumpit iuxta cõcupiſcentias erroris:renouari uero ſpiritu mentis ueſtræ,& induere nouum hominem,qui iuxta deum conditus eſt per iuſticiam,& ſanctitatẽ ueritatis. Quapropter depoſito mendacio, loquamini ueritatẽ quiſq; proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem membra. Iraſcimini,& nõ peccetis:ſol ne occidat ſuper iram ueſtram,neq; detis locum calumniatori. Qui furabat, nõ amplius furetur:magis autẽ laboret operando manibus quod bonũ eſt,ut poſſit impartiri ei qui opus habuerit. Omnis ſermo ſpurcus ex ore ueſtro ne ꝓcedat: ſed ſi quis eſt bonus ad ædificationẽ,quoties opus eſt,ut det gratiã audientibus. & ne cõtriſtetis ſpiritũ ſanctũ dei,per quẽ obſignati eſtis in diem redẽptionis. Omnis amarulentia,& tumor,& ira,& uociferatio, & maledicentia tollatur à uobis cum omni malicia. Sitis autẽ inuicem alius in alium comes,miſericordes,largientes uobis inuicẽ,quẽadmodũ & deus per Chriſtum largitus eſt uobis. Sitis igit imitatores dei,tanq; filij dilecti,& ambulẽtis in dilectiõe, quẽadmodũ & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum ꝓ nobis oblationẽ ac uictimam deo in odorẽ bonæ fragrantiæ. Cæterum ſcortatio, & omnis immũdicia,aut auaricia ne nominetur qdẽ inter uos, ſicut decet ſanctos: aut obſcœnitas,aut ſtultiloquiũ, aut urbanitas,quæ nõ cõueniũt, ſed magis gratiarũactio. Nã hoc ſcitis q̃ omnis ſcortator,aut immũdus, aut auarus,qui eſt ſimulacroꝝ cultor,nõ habet hæreditatẽ in

regno

βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθοσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες, τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦνται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειρα ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον

regno Christi & dei. Ne quisq̃ uos decipiat inanibus sermonibus. Propter hæc enim uenire solet ira dei in filios inobedientes. Ne sitis igitur cõsortes illorum. Eratis enim quondã tenebræ, nunc autẽ lux in dño. ut filij lucis ambulate (nam fructus spiritus situs est in omni bonitate & iusticia & ueritate) probantes, quid sit acceptũ dño: & ne cõmerciũ habueritis cum operibus infrugiferis tenebrarũ, quin ea potius etiam arguite. Nam quæ secreto fiunt ab istis, turpe est uel dicere. Sed omnia dum produnt̃ à luce manifesta fiunt. Nam quicquid manifestũ redditur, lumẽ est. Quapropter dicit: Expergiscere qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Videte igitur, quomodo circumspecte ambuletis: non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionẽ, q̃ dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit uoluntas domini. Et ne inebriemini uino, in quo luxus est, sed impleamini spiritu, loquẽtes uobismetipsis per psalmos, & hymnos, & cantiones spirituales, canẽtes ac psallentes in corde uestro domino, gratias agentes semper de omnibus, in nomine domini nostri Iesu Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius alij cũ timore dei. Vxores proprijs uiris subditæ sitis, ueluti dño: quoniã uir est caput uxoris, quẽadmodum & Christus est caput ecclesiæ: & idem est, qui salutem dat corpori. Itaq; quẽadmodum ecclesia subdita est Christo, sic & uxores suis uiris subditæ sint in om̃ibus. Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit ꝓ ea, ut illam sanctificaret, mundatã lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibijpsi gloriosam, ecclesiam, nõ habentẽ maculam,

ωῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν. ἡ δὲ γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις. εἰδότες, ὅτι ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι

maculam, aut rugam, aut quicq̃ eiusmodi, sed ut esset sancta, & irreprehensibilis. Sic debẽt uiri diligere suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorẽ, seipsum diligit. Nullus em̃ unq̃ suam ipsius carnẽ odio habuit, imò enutrit, ac fouet eam, sicut & dn̄s ecclesiam. Quoniã mẽbra sumus corporis eiusdẽ, ex carne eius, & ex ossib⁹ eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrẽ ac matrẽ, & adiungetur uxori suæ, atq; è duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnum est, uerum ego loquor de Christo, & de ecclesia. Quanq̃ & uos singulatim hoc præstate, ut suam quisq; uxorem diligat, tanquam̃ seipsum: uxor autem ut reuereatur uirum. Filij, obedite parentibus uestris in domino, nam id est iustum. Honora patrem tuum, & matrem, quod est præceptum primum in promissione, ut bene tibi sit, & sis longæuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram liberos uestros, sed educetis eos per eruditionẽ, & correptionem domini. Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnẽ, cum timore, ac tremore, cum simplicitate cordis uestri, tanquam̃ Christo, non ad oculum seruientes, uelut hominibus placere studentes, sed tanquam̃ serui Christi, facientes quæ uult deus, ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes, quod unusquisque quod fecerit boni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem facite erga illos, remittẽtes minas, scientes, quod & uester ipsorũ dominus est in cœlis, nec psonæ respectus est apud illũ. Quod superest fratres mei, sitis fortes per dominum, perq̃ potentiam roboris illius. Induite totam armaturam dei, ut possitis

VI

σῶαι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

stare aduersus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum sæculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; salutaris accipite, & gladiū spiritus, qui est uerbum dei, in omni deprecatione & obsecratione orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate, & deprecatione pro omnibus sanctis, & pro me, ut mihi detur sermo in apertione oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium euangelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis & uos quæ ad me pertinent, quid agam, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolaretur corda uestra. Pax fratribus & charitas cum fide, à deo patre, & domino Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominum nostrum Iesum Christum cum syncerita te. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης πρὸς Ἐφεσίους διὰ Τυχικοῦ.

Missa fuit è Rhoma ad Ephesios per Tychicum.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις ἡ τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμφάντων φιλιππησίων διακονίαν τῷ παύλῳ, καί τινων περὶεις λομένων, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν προφάσει τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὸν πόθον, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα δίηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, διεγηγερμένους τῷ τῆς σωτηρίας φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τῆς παλαιᾶς νόμου διαλαβὼν, ἀποδείκνυσι λοιπὸν ἀργὸν γεγενημένης τὴν περιτομήν, λαμβάνων ἑαυτὸν τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἤγημαι διὰ τὸν χριστόν ζημίαν. διὸ καὶ τοὺς μὲν διδάσκοντας ἐπὶ περιτομῇ, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμφόμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀποδέχεται φιλιππησίους διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτούς, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PHilippenſes in prima Macedoniæ parte ſunt, ut narrat in Actis, cap. decimoſexto, colonia oriunda ab urbe, Philippi dicta à Philippo conditore. Horũ metropolis eſt Theſſalonice. Qui qm̃ in fide ſemel acceptа perſtiterant, nõ admiſſis pſeudapoſtolis, quibus auſcultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apoſtolo collaudant. Ad hos Paulus admonitu ſpiritus pfectus, cõplures dies apud illos egit nõ ſine negocio. Nam hic flagris cæſus eſt Paulus, & cũ Sila cõiectus eſt in carcerẽ. Quo tẽpore carceris cuſtos cũ tota familia baptizatus eſt. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cõuerſa, Paulũ excepit hoſpitio. hic & milites, cognito q̃ Rhoman⁹ eſſet ciuis, ultro rogarũt, ut quò uellet, abiret. & Chriſti nomẽ ſatis felicibus auſpicijs inclaruit. Quinetiã cũ Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miſerũt illi quæ ad uitæ neceſſitatẽ pertinebãt, per Epaphroditũ, qd' & ante fecerãt, cũ ageret Theſſalonicæ, ſicut in hac ipẽ teſtat epiſtola. Collaudatos igit eos adhortat, ut perſeuerẽt ac ꝓficiant. oſtendẽs gloriandũ etiã in afflictionib⁹, quæ ad illuſtrandũ Chriſti euãgeliũ facerẽt: ſe uero uel mortẽ adeo nõ horrere, ut optet etiã, ſi Chriſto uolente cõtingat. Deinde cũ primis hortat ad mutuã cõcordiã, quæ inter elatos eſſe nõ põt, & q̃ æquiore ſint animo, pollicet, Timotheũ atq; etiã ipſum breui ad illos rediturũ: interim miſſo Epaphrodito, qui ex periculoſiſſima ægrotatione cõualuerat. Hæc agit duob⁹ primis cap. Nã in tertio confirmat animos illorũ aduerſus pſeudapoſtolos, ad Iudaiſmũ ubiq; ſollicitantes, q̃s canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Chriſti, & qui uentrẽ dei loco colerẽt, nuſq; aperti⁹ in eos ſtomachatus. Quartũ cõmẽdationib⁹ & ſalutationib⁹ occupat, niſi q̃ monita quædã obiter admiſcet, & Philippẽſibus ꝓ ſua in ſe munificentia gratias agit. Scripſit ex urbe Rhoma per Epaphroditũ, cũ iterũ eſſet in carcere. Nam poſt primã defenſionẽ, rurſus in carcerẽ ductus eſt, cui⁹ rei meminit ipſe in epiſtola ad Timotheum.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙ-ΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD PHILIPPENSES EPISTOLA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι ιησοῦ χρισοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χρισῷ ιησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ιησοῦ χρισοῦ. Ευχαρισῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγελίον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν. πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ιησοῦ χρισοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ιησοῦ χρισοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χρισοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ ιησοῦ χρισοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον

Paulus ac Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, unà cum epiſcopis ac diaconis: Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo in omni memoria ueſtri, ſemper in omni precatione mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationem faciens, quod ueneritis in communionem euangelij, à primo die uſque ad hoc tempus. perſuaſum habens hoc ipſum, quod is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet uſque ad diem Ieſu Chriſti: ſicut iuſtum eſt mihi, ut hoc ſentiam de omnibus uobis, propterea quod habeam uos in corde, & in uinculis meis, & in defenſione, & confirmatione euangelij, cum ſitis omnes mihi conſortes gratiæ. Teſtis enim mihi eſt deus, quam deſyderem uos omnes in uiſceribus Ieſu Chriſti. Et illud oro, ut charitas ueſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omniq; intelligentia, ut probetis quæ ſunt præſtantia, ut ſitis ſynceri, ac tales ut nemini ſitis offendiculo in diem Chriſti, impleti fructu iuſticiæ, qui contingit per Ieſum Chriſtum ad gloriam & laudem dei. Scire autem uos uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt,

magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανερούς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γάρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω, συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι. καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς, μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ

magis ad profectũ euãgelĩ euenerũt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto p̃torio ac cæteris oĩb9, utq; plures ex fratrib9 in dño, freti uincu lis meis, uberius auderent, impauide ser- monẽ loqui. Nonnulli quidẽ per inuidiã & cõtentionẽ, nõnulli uero & propter bo nam uoluntatẽ Christum prædicant, alĩ quidem ex cõtentione Christum annun ciant nõ pure, existimantes sese afflictio nem addere uinculis meis: alĩ rursus ex charitate, scientes quod in defensionem euangelĩ constitutus sim. Quid enim? Attamẽ quouis modo siue per occasio- nem, siue per ueritatem, Christus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiã gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi cedet in salutem, per uestram deprecatio nem, & submini strationem spiritus Iesu Christi, secundum expectationẽ & spem meam, q̃ nulla in re pudefiam, sed cum omni libertate, ut semper, ita nunc quoq; magnificabit̃ Christus in corpore meo, siue per uitam, siue per mortem. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrum. Quod si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro. Coartor enim ex his duob9, de- syderans dissolui. Et esse cum Christo, multo longeq; melius est. Cæterum ma- nere in carne, magis necessarium propter uos: & hoc cert9 scio, q̃ mansurus sim, & cum oĩbus uobis permansurus sim, in uestrũ profectum, & gaudiũ fidei, ut glo riatio uestra exuberet p̃ Christũ Iesum, in me, per meum ad uos reditũ, tm̃ ut di gnum est euãgelio Christi, cõuersemini, ut siue cũ uenero, & uidero uos, siue ab- sens sim, audiã de rebus uestris, q̃ stetis in uno spiritu, una anima, adiuuantes decertantem fidem euangelĩ, nec in ullo

μαδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Εἴτις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴτι παραμύθιον ἀγάπης, εἴτις κοινωνία πνεύματος, εἴτις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης

terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē est causa perditionis, uobis autē salutis: & hoc à deo, quia uobis donatū est pro Christo, non solum ut in eum credatis, uerumetiā ut ꝓ illo patiamini, idem certamen habentes, quale uidistis in me, & nunc auditis in me. Si qua igit' cōsolatio in Christo, si qd' solatiū dilectionis, si qua communio spiritus, si qua uiscera ac miserationes, cōplete meum gaudiū, ut similiter affecti sitis, eandē charitatē habentes, unanimes, idē sentientes, ne quid fiat per cōtentionē aut per inanē gloriā, sed per humilitatē animi, alium quisq; se præstantiorē existimet: ne sua quisq; spectetis, sed unusquisq; quæ sunt aliorū. *Is* enim affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui cum esset in forma dei, nō rapinā arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominū constitutus, & figura repertus ut homo, humiliauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortē, mortē autē crucis. Quapropter & deus illum in summā extulit sublimitatē, ac donauit illi nomē, qd' est supra omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu se flectat cœlestiū, ac terrestrium, & infernorū, oīsq; lingua confiteatur, q; domin⁹ sit Iesus Christus ad gloriam dei patris. Proinde dilecti mei, quemadmodum semper obedistis, non tanq; in præsentia mea solum, sed nunc multo magis in absentia mea, cū timore ac tremore uestrā ipsorū salutē operemini. Nam deus est is qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut efficiatis pro bono animi ꝓposito. Oia facite sine murmuratiōib⁹ ac disceptatiōib⁹, tales ut nemo de uobis quæri possit syncerioq;, filij dei irreprehēsibiles in medio nationis prauæ ac tor-

tuosæ.

στραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. Ελπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ιησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ Ιησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. Επειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλησίον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῷ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. Προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. Ημεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ

tuosæ, inter q̃s lucete tanq̃ luminaria in mũdo, sermonẽ uitæ sustinẽtes, ut gloriari possim in diem Christi, q̃ nõ in uanũ cucurrerim, nec in uanum laborauerim. Quinetiã si immolor sup̃ hostia, sacrificioq̃ fidei uestræ, gaudeo & congaudeo om̃ibus uobis. Ob id ipsum autẽ & uos gaudetis, & cõgaudetis mihi. Spero autẽ in dño Iesu, me Timotheũ breui missurum uobis, ut & ego læto sim animo, cognito statu uestro. Neminẽ enim habeo pari mecũ animo p̃ditũ, qui germane res uestras curaturus sit. Nam oẽs q̃ sua ipsorum sunt quærunt, nõ quæ Christi Iesu. Porrò probationẽ eius nostis, q̃ ut filius mecũ ueluti cũ patre seruierit in euangelium. Hunc igit' spero me missurũ, mox ubi uidero mea negotia. Confido aũt in dño, qd' & ipse breui uenturus sim. Sed op̃æpretiũ arbitrat⁹ sum, Epaphroditũ fratrẽ, & collegã, & cõmilitonẽ meũ, uestrũ autẽ apostolũ, quiq̃ mihi subministrat in necessitate mea, mittere ad uos. Qñquidẽ desyderabat om̃es uos anxius animi, ꝓpterea q̃ audissetis eũ infirmatum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicin⁹ morti, sed deus misert⁹ est illi⁹, at nõ illi⁹ tantũ, sed & mei, ne dolorẽ haberem sup̃ dolorẽ. Studiosius itaq̃ misi illũ, ut cũ uideritis illũ, denuo gaudeatis, & ego magis uacẽ dolore. Excipite igitur illũ in dño, cũ om̃i gaudio, & qui huiusmodi sunt, eos in pretio habete: qm̃ propter op⁹ Christi eò accessit, ut morti proximus fuerit, non habita ratione uitæ, ut suppleret id qd' in uestro erga me officio fuit diminutũ. Qd' superest fratres, gaudete in dño. eadẽ scribere uobis, me quidẽ haud piget, uobis autẽ tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionẽ. Nos enim sumus

111

περιτομή, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴτις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴτι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ

circũcisio,qui ſpũ deũ colimus,& gloriamur in Chriſto Ieſu, & nó cõfidimus in carne, quanq; ego cõfidam etiã in carne. Si quiſq; alius uidet fiduciam habere in carne,ego magis habeo,circũciſus octauo die, Iſraël ex genere,tribꝰ Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legẽ phariſæus,iuxta ſtudiũ pſequẽs eccleſiã, iuxta iuſticiã quæ eſt in lege,factus irreprehẽſibilis.Sed q̃ mihi erãt lucra, ea arbitratus ſum ꝓpter Chriſtũ dãnũ eſſe. Quinetiã arbitror oia dãnũ eſſe ꝓpter excellentiã cognitionis Chriſti Ieſu dñi mei, ꝓpter quẽ oia ꝓ dãnis duxi,habeoq; ꝓ ruderibus,ut Chriſtum lucrifaciã,utq; reperiar in illo,nó habẽs meã iuſticiã ex lege, ſed eã quæ ꝑ fidẽ eſt Chriſti, quæ eſt ex deo iuſticiã ſuꝑ fide,ut cognoſcã illum, & potentiã reſurrectionis illius,& cõmunionẽ afflictionũ illiꝰ, dum cõformis fio morti eius,ſi quo modo pertingam ad reſurrectionẽ mortuorũ, nó q; apprehẽderim, aut iam perfectus ſim, ſed ſector, ſi etiã apprehendam, quatenꝰ & apprehenſus ſum à Chriſto Ieſu.Fratres, ego meiꝑm nõdum arbitror aſſecutũ eſſe. Vnũ autẽ illud ago,ea quidẽ quæ à tergo ſunt obliuiſcens,ad ea uero quæ à fronte ſunt enitens, iuxta præfixum ſignũ inſequor ad palmã ſupernæ uocationis dei,per Chriſtum Ieſum. Quotq̃t ita q; ꝓfecti ſumꝰ, hoc ſentiamꝰ:& ſi quid aliter ſentitis,hoc quoq; uobis deus reuelabit. Attamẽ ad id qd aſſecuti ſumꝰ,eadẽ ꝓcedamꝰ regula,ut ſimꝰ cõcordes.Pariter eſtote imitatores mei fratres,& cõſyderate eos qui ſic ambulant,quẽadmodũ habetis nos pro exẽplari.Nã cõplures ambulant,de quibus ſæpe dixi uobis,nũc autẽ & flens dico,inimici crucis Chriſti,quorũ finis perditio eſt, quorũ deus uenter,& gloria in dedecore

αὐχώνι ἀυτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον ἰησοῦν χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι ἀυτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης ἀυτου, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι ἀυτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου ἀυταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ, καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε

dedecore ipſorum, qui terreſtria curant. Nam noſtra conuerſatio in cœlis eſt, ex q̃ & ſeruatorẽ expectamus, dñm Ieſum Chriſtum, qui tranſſigurabit corpus noſtrum humile, ut cõforme reddat corpori ſuo glorioſo, ſecundũ efficaciam, qua poteſt etiam ſubijcere ſibi omnia.

Proinde fratres mei dilecti ac deſyderati, gaudium & corona mea, ſic ſtate in dño dilecti. Euodiam obſecro, & Syntychen obſecro, ut ſint concordes in dño. Sanè rogo & te cõpar germana, adiua eas, quæ in euangelio decertarũt mecum unà cum Clemente quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorũ nomina ſunt in libro uitæ. Gaudete in dño ſemp, & iterũ dico gaudete. Modeſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus. Dominus prope eſt. De nulla re ſolliciti ſitis, ſed in omni, precatione & obſecratione cum gratiarũ actione petitiones ueſtræ innoteſcant apud deũ. Et pax dei quæ ſuperat omnẽ intellectũ, cuſtodiet corda ueſtra, & ſenſus ueſtros p Chriſtũ Ieſum. Quod reliquũ eſt fratres, quæcũq; ſunt uera, quæcunq; honeſta, quæcunq; iuſta, quæcũq; pura, quæcũq; accõmoda, quæcũq; boni nominis, ſi qua uirtus, ſi qua laus: hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiſcum. Gauiſus ſum autẽ in dño magnopere, qd' iam tandẽ reuiguit ueſtra pro me ſollicitudo in eo, in quo & ſolliciti eratis, uerum deerat opportunitas. Nõ q̃ iuxta penuriã loquar. Nam ego didici, in quibus ſum, his contentus eſſe. Noui & humiliari, noui & excellere (ubique & in omnibus inſtitutus ſum) & ſaturari, & eſurire, & abundare, & penuriã pati. Omnia poſſum per Chriſtum, qui me corroborat. Attamẽ recte feciſtis

1111

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν. ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

feciſtis, quod ſimul cõmunicaſtis meæ tribulationi. Noſtis autẽ & uos Philippenſes, qd' in principio euangelij, cum proficiſcerer à Macedonia, nulla mihi eccleſia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiendi, niſi uos ſoli. Nam & in Theſſalonica cum eſſem, ſemel & iterũ, qd' opus erat, mihi miſiſtis, nõ qꝛ requirã munus, ſed requiro fructum exuberantẽ in rationem ueſtrã. Recepi tamẽ omnia & abundo. expletus ſum, poſteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis miſſa fuerãt, odorẽ bonæ fragrãtiæ, hoſtiam acceptã gratãq; deo. Deus autẽ meus ſupplebit quicquid opus fuerit uobis, ſcd'm diuitias ſuas cum gloria, per Chriſtũ Ieſum. Deo autẽ & patri noſtro gloria in ſæcula ſæculorũ. Amen. Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutant uos qui mecũ ſunt fratres. Salutãt uos oñes ſancti, maxime uero qui ſunt ex Cæſaris familia. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis. Amen.

Scripta eſt è Rhoma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτοὺς, ἀκόσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τοὺς κολοσσαεῖς ἠβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ τὰ εἰς ἰησοῦν πίστεως, καὶ περὶ τῶν ἐν νόμῳ βρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν ὥσπερ κατηχητικὴν αὐτοῖς ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τοῦ σκότους αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστευσαν, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον τῆς κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σωάσῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. προτρέπει δὲ αὐτοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτοὺς παῦλος διάκονος ἐστι τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθησαν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνιαυτῶν διηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι ἠργηκέναι λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομήν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιζομένων, καὶ πλανᾶν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παραινέσας, καὶ ὥστε γονεῦσι καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, πλεῖστοι τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COlossenses in Asia minore sunt, finitimi Laodicensibus. Hos non uiderat apostolus. Nam Archippi, siue, quod addit Ambrosius, Epaphræ, quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuersi sunt ad Christum. His uehemẽter imminebant pseudapostoli, conantes in dogma multo peruersissimum inducere, docentes, non per filium dei, sed per angelos uiam patere ad patrem. neq; enim uenisse filium dei in hunc mundum, neq; uenturum, cum in ueteri testamento per angelos administrata sint omnia. Deinde Iudaismũ & philosophiæ superstitionẽ cum Christi doctrina miscebant, obseruantes quædam legis instituta, & superstitiose obseruantes solem, lunam, ac stellas, & elemẽta huius mundi, quib9 docebant nos esse obnoxios. Hos igitur suæ professionis commonefacit, ostendens illos quicquid hactenus assecuti sunt, nõ angelis debere, sed Christo angelorũ conditori. hunc unum esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoquam petendam salutem. Atq; interim autoritatem suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorum magniloquẽtia, confictisq; uisionibus angelorum sibi imponi paterentur, & uel in Iudaismum, uel in philosophicam superstitionẽ prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præscribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat esse maritus in uxorẽ, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, serui erga dominos, domini erga seruos. Extrema pars salutationibus occupat', nisi quod Archippum commonet officij sui. Scripsit autem è carcere ab Epheso per Tychicum, quod ipse palam testatur in hac epistola. Nostra argumẽta addunt Tychico collegam Onesimum, nec satis uideo quid secuta. Græcoꝝ inscriptiones ex urbe Rhoma missam, testant'. Hinc certe remisit Onesimũ, quẽ illic in uinculis genuerat Christo. FINIS.

Scripsit Epistam, quæ adhuc extat.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD COLOSSENSES EPI
STOLA PAVLI.

3 Cap. recitat Paulus descriptionem personæ & beneficiorum Christi, Filij Dei, & ita fidem addit commendationem suæ doctrinæ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρισοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χρισῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρισοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χρισῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἐστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χρισοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatē dei, & Timotheus frater, ijs qui sunt Colossis sanctis ac fidelibus fratribus in Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri domini nostri Iesu Christi, semper de uobis, cum oramus: quoniam audiuimus fidem uestram in Christo Iesu, & charitatem erga omnes sanctos, propter spem repositam uobis in cœlis, de qua prius audieratis per sermonem ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat, sicut & in uobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiam dei per ueritatem. Quemadmodum & didicistis ex Epaphra dilecto conseruo nostro, qui est fidus pro uobis minister Christi, qui & exposuit nobis uestram dilectionem in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non desiuimus pro uobis orare, & poscere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapientia & prudentia spirituali, ut ambuletis digne domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius,

ἑαυτῷ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν & μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα διʼ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, & αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, & τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, & διʼ αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ διʼ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, & ἀνεγκλήτους κατʼ ἐνώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσαν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, & ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν

lius, ad omnẽ tolerantiã ac patiẽtiam cũ gaudio, grãtias agẽtes patri, qui idoneos nos fecit ad participationẽ ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos à poteſtate tenebrarũ, ac tranſtulit in regnum filij ſibi dilecti, per quẽ habemus redẽptionẽ per ſanguinẽ ipſius, remiſſionẽ peccatorum, qui eſt imago dei inconſpicui, primogenitus uniuerſæ creaturæ, quod per illum creata ſint omnia, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. Omnia per illum, & in illum creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia, & omnia per illum cõſiſtunt, & ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primas tenens: qm̃ in illo cõplacitum eſt patri uniuerſam plenitudinem inhabitare, & per eum recõciliare cuncta erga ſe, pacificatis p ſanguinẽ crucis eius per eundem, ſiue quæ in terra ſunt, ſiue quæ in cœlis. Et uos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamẽ recõciliauit in corpore carnis ſuæ per mortem, ut exhiberet uos ſanctos, & irreprehẽſibiles, & inculpatos in conſpectu ſuo. Siquidẽ permanetis in fide fundati ac ſtabiles, nec dimoueamini à ſpe euangelij, qd̃ audiſtis, qd̃ prædicatum eſt apud uniuerſam creaturã, quæ ſub cœlo eſt, cuiꝰ factus ſum ego Paulus miniſter. Nunc gaudeo ſuper afflictionibus meis p uobis, & ſuppleo qd̃ deerat afflictionibꝰ Chriſti in carne mea p corpore ipſius, qd̃ eſt eccleſia, cuius eccleſiæ factus ſum ego miniſter iuxta diſpenſationem dei, quæ data eſt mihi in uos implẽdi ſermonẽ dei, myſteriũ qd̃ recõditũ fuit à ſeculis, & à generatiõibꝰ. nunc autẽ patefactum eſt ſanctis illius, quibus uo-

λησεμ ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει. Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μήτις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος

luit deus notum facere, quæ ſint diuitiæ gloriæ myſterij huius inter gẽtes, qui eſt Chriſtus in uobis, ſpes gloriæ, quem nos annunciamus, admonẽtes omnẽ hominem, & docentes omnẽ hominẽ in omni ſapientia, ut exhibeamus omnẽ hominẽ perfectũ in Chriſto Ieſu, ad quod etiam enitor, decertans ſcd'm efficaciam eius, agentẽ in me per uirtutẽ. Nam uolo uos ſcire, quantam ſollicitudinẽ habeam de uobis, & his qui ſunt Laodiciæ, & quotquot nõ uiderunt faciem meam in carne, ut cõſolationẽ accipiant corda illorum, cum fuerint cõpacti in charitate, & in omnẽ opulentiam certe perſuaſionis intelligẽtiæ, in agnitionẽ myſterij dei, & patris & Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ reconditi. Hoc autẽ dico, ne quis uobis imponat probabilitate ſermonis. Etẽm cũ quis carne ſim abſens, tamẽ ſpiritu uobiſcum ſum, gaudens ac uidens ueſtrũ ordinẽ, & ſolidita- II
tem ueſtræ in Chriſtum fidei. Quemadmodum igitur accepiſtis Chriſtũ Ieſum dñm: ita in eo ambulate, ſic ut radices habeatis in illo fixas, & in illo ſuperſtruamini cõfirmemini cũ per fidem, ſicut edocti eſtis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Videte, ne quis ſit, qui uos depredetur per philoſophiam & inanem deceptionẽ, iuxta cõſtitutionẽ hominũ, iuxta elementa mundi, & nõ iuxta Chriſtum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & eſtis in illo cõpleti, qui eſt caput omnis principatus ac poteſtatis, per quẽ & circũciſi eſtis circumciſione, quæ fit ſine manibus, dum exuiſtis corpus peccatorũ carnis per circumciſionẽ Chriſti, cõſepulti ſimul cum illo p baptiſmũ, in quo ſimul etiã cũ illo reſurrexiſtis per fidẽ operationis dei, qui

excitauit

ap. 2. monet de vitandis
rruptelis ſtræ à ſe traditæ,
addit ſtram de pœnitentia,
beneficijs Chri, de abroga-
tione Legis, et de libertate
Chriſta.

ἤγειραντ☉ αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενο☉ ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Μὴ οὖν τίς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενο☉ ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; Μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ & ταπεινοφροσύνῃ, & ἀφειδίᾳ σώματο☉, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ κα θήμενο☉. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθο☉, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς

excitauit illum ex mortuis. Et uos cum essetis mortui per delicta & per præputium carnis uestræ, simul cum illo uiuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto, quod aduersus nos erat, chirographo, quod erat cõtrarium nobis per decreta, & illud sustulit è medio, affixum cruci, expoliatosq; principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans illos per semetipsum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarũ, corpus autẽ Christi. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatẽ & superstitionem angelorum, in ijs quæ non uidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinens caput, ex quo totum corpus per cõmissuras & compagines subministratum, & compactum, augescit augmẽto dei. Itaq; si mortui estis cũ Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis teneminí? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; cõtrectaris, quæ omnia ipso pereũt abusu, iuxta præcepta, & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidẽ habent speciẽ sapientiæ per superstitionẽ, ac humilitatẽ animi, & læsionẽ corporis, nõ per honorẽ aliquẽ ad expletionẽ carnis. Itaq; si resurrexistis unà cũ Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram dei sedens. Superna curate, nõ terrestria. Siquidem emortui estis, & uita uestra abscõdita est cũ Christo in deo. Qñcunq; Christus manifestatus fuerit, uita nostra, tunc & uos cũ illo manifestabimini in gloria. Mortificate igit' mẽbra uestra terrestria, stuprũ, immũdiciã, mollicieẽ, cõcupiscẽtiã malam, & auaritiã, quæ est simulacrorũ cultus, ob quæ uenire solet ira dei in filios

III Cap. 3. et 4. ad sortiõem ad nouam obtiam, et tradit præcepta nis operibus.

† Hoc dictũ Calvinistæ ad se locali spatio volunt int cum in sursum, siue super se spatio alicuius cæli, sed nouitate & celestis bonor ferio sit accipiendũ.

φῆ ἀπειθείας, ἐν οἷς ποτὲ καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς, νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ

intractabiles, inter quos ambulabatis quondam, cū uiueretis in his. Nunc autē deponite & uos oīa, iram, indignationem, maliciā, maledicētiā, turpiloquētiā ab ore uestro. Ne mentiamini alius aduersus alium, posteaq; exuistis ueterem hominē cū factis suis, & induistis nouū, qui renouat' ad agnitionē & imaginem eius, qui cōdidit illū, ubi nō est Græcus & Iudæus, circūcisio & præputiū, barbarus, Scytha, seruus, liber, sed oīa in oībus Christus. Sitis igitur induti tanq; electi dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationū, comitatē, modestiā, mansuetudinē, lenitatem, sufferētes uos inuicē, & cōdonantes uobis mutuo, si quis aduersus aliquē habuerit querelam, quēadmodū & Christus condonauit uobis, ita & uos. Super omnia autē hæc, charitatē, quæ est uinculum perfectionis, & pax dei palmā ferat in cordibus uestris, in quā & uocati estis in uno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulente cū omni sapientia. Docetéq; & commonete uos inuicē, cantionib⁹ & laudib⁹ & cantilenis spiritualibus cū gratia canentes in corde uestro dño. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine dñi Iesu facite, gratias agentes deo & patri per illum. Vxores, subditæ estote, ppriis uiris, sicuti conuenit, in dño. Viri, diligite uxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas. Filij, obedite parētibus in omnibus. hoc enim bene placet dño. Patres, ne prouocetis liberos uestros, ne despōdeant animum. Serui, obedite per omnia ijs qui domini sunt secundum carnem, non obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis, timētes deum. & quicquid feceritis, ex animo facite, tanquam dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος Χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ Δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ

domino, & non hominibus, ſcientes, q̃ à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Chriſto ſeruitis. Cæterum qui peccarit, reportabit peccatũ ſuũ, & non eſt perſonarũ reſpectus. Vos IIII domini, æquitatẽ & æquabilitatẽ ſeruis exhibete, ſcientes, q̃ & uos habeatis dominum in cœlis. Obſecrationi inſtate, uigilantes in ea cũ gratiarũ actione, orantes ſimul & p̃ nobis, ut deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſteriũ Chriſti, p̃pter qd̃ & uinctus ſum, ut manifeſtem illud, ſicut oportet me loqui. Sapiẽter ambulate erga extraneos, opportunitatẽ redimẽtes. Sermo ueſter ſemper cum gratia, ſit ſale cõditus, ut ſciatis, quomodo oporteat uos unicuiq̃ reſpondere. De om̃ibus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater, & fidus miniſter, & cõſeruus in dño, quem miſi ad uos in hoc ipſum, ut cognoſcat quid agatis, & cõſolet̃ corda ueſtra, unà cum Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex uobis. de om̃ibus, uobis exponẽt, quæ hic agant̃. Salutat uos Ariſtarchus cõcaptiuus meus, & Marcus cõſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Ieſus qui uocatur Iuſtus, qui ſunt ex circũciſione. Hi ſoli cooperarij̃ ſunt ad regnum dei, qui fuere mihi ſolatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis eſt ſeruus Chriſti, ſemper enixe laborans p̃ uobis in precationibus, ut ſtetis perfecti & completi in omni uoluntate dei. Teſtimoniũ em̃ illi perhibeo, quod habeat multũ ſtudium p̃ uobis, & his qui ſunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus, & Demas. Salutate fratres, qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius eſt congregationem,

καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. Καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. & dicite Archippo: uide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρότερον αὐτοὺς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν βεροίᾳ, καὶ ἐν φιλίπποις ἡ μακεδονίας καὶ ἐν κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθεν καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγίνοντο, ἀπέστειλε τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ ἡ ἐπιστολὴν ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν ἐπισκίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. χρισιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀνασχέφασθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτοὺς, καὶ διδάσκων μὴ βαρέως φέρειν, οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔπειτα, καὶ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτῆ. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγὴν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτίους εἶναι τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.

In epistolam

ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

THeſſalonica Macedoniæ metropolis eſt, unde & regionis incolæ Theſſalonicenſes appellati. Hi in fide ſemel accepta, tanta cõſtantia perſtiterunt, ut & Pauli exẽplo, ciuiũ ſuorũ pſecutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pſeudapoſtolorũ ſuaſu quiuerint ab euãgelica inſtitutione deflecti. Q d'uerit⁹ Paulus, quẽ nõ latebat pſeudapoſtolorũ improbitas, cũ ipſi non liceret illos inuiſere, miſit Timotheũ, ex q̃ reuerſo cũ didiciſſet illorũ cõſtantiã, collaudat eos, gratias agẽs deo. Atq; id quidẽ agit cap. primo & ſecũdo. In cæteris duob⁹ inſtituit eos in uarijs pietatis officijs, ſubindicãs eſſe inter eos, qui nõdũ oñino puri eſſent ab oñi libidine, nec deeſſe, qui ocio dediti grauarẽt alios: itẽ qui inquieti ipſi, turbarẽt eccleſiæ tranquillitatẽ, q̃s corripi iubet: Præterea qui de reſurrectione nõdũ ſatis cõfirmata eſſent opinione (cũ defunctos ita lugerẽt, quaſi periſſent, ac nõ potius ad meliora demigraſſent) hos inſtituit atq; cõfirmat. rurſus alios diſputaſſe de die aduẽtus dñi, q̃ſi is p̃ſciri p̃dici q̃ poſſit, cũ incert⁹ ſit oñib⁹. Verũ eũ ait ſubitũ, & p̃ter oim expectationẽ adfuturũ, q̃ magis ſim⁹ ad oñe momentũ parati. Scripſit ab Athenis p̃ Tychicũ miniſtrũ, iuxta Græcorũ inſcriptionem: cui collegam addunt Oneſimũ noſtra argumẽta, quæ incerto autore legunt in uulgatis exemplaribus.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ☩ σιλβανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ιησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ιησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως ☩ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI PRIMA.

PAulus & Siluanus & Timothe⁹ eccl'iæ Theſſalonicenſium, in deo patre & domino Ieſu Chriſto. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus deo ſemper de omnibus uobis, mentionem ueſtri facientes in precibus noſtris indeſinenter recolentes ueſtri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permanſiſtis in ſpe domini noſtri Ieſu Chriſti, coram deo & patre noſtro, ſcientes fratres dilecti

ὑπὸ θεοῦ τῶν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιάσάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν

à deo, electionẽ uestrã: quoniã euãgeliũ nostrũ fuit erga uos, nó per sermonẽ solum, uerumetiã per uirtutẽ, & per spiritũ sanctũ, perq; certitudinẽ multã, quẽadmodũ nostis, quales fuerimus inter uos, uestra causa. Et uos imitatores nostri facti fuistis, & dñi, recipiẽtes sermonẽ cum afflictione multa, cũ gaudio spiritus sancti, adeo ut fueritis exẽplo omnibus credentib⁹ in Macedonia, & Achaia. A uobis enim pertonuit sermo domini: non solum in Macedonia & Achaia, uerumetiam in omni loco fides uestra quæ est in deum, dimanauit, ut non sit nobis necesse loqui quicq;. Siquidẽ ipsi de uobis annunciant, qualem ingressum habueri mus ad uos, & quomõ cõuersi fueritis ad deum à simulacris, ut seruiretis deo uiuenti & ueraci, & expectaretis filiũ eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis, Iesum, qui liberat nos ab ira uẽtura. Nam ipsi nostis fratres, introitũ nostrũ ad uos, q; nõ fuerit inanis, sed q; ante malis afflicti & contumeliis affecti, quẽadmodũ scitis Philippis, audacter egerimus in dño nostro ad loquẽdũ apud uos euãgeliũ dei, in multo certamine. Siquidẽ exhortatio nostra nõ fuit ex impostura, neq; ex immundicia, neq; cũ dolo, sed quẽadmodũ probati fueram⁹ à deo, ut nobis cõmitteretur euãgeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placẽtes, sed deo, qui probat corda nostra. Neq; eñ unq; per sermonẽ adulationis uersati sumus, quẽadmodũ nostis, nec q; occasionẽ auaritiæ, deus est testis, neq; quærẽtes ex hominibus gloriã, nec à uobis nec ab aliis, cũ possem⁹ in autoritate esse, tanq; apostoli Christi, sed fuim⁹ placidi in medio uestri, perinde ac si nutrix foueat suos filios, sic affectu propẽsi in uos, animo cupiebam⁹ impertire uobis,

ὑμῖμ, οὐ μόνομ τὸ εὐαγγέλιομ τοῦ θεοῦ, ἀλ/
λὰ καὶ τὰς ἑαυτῶμ ψυχάς, διότι ἀγαπη/
τοὶ ἡμῖμ γεγόνατε. μνημονεύετε γὰρ ἀ/
δελφοὶ τὸμ κόπομ ἡμῶμ, καὶ τὸμ μόχθομ.
νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς
τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶμ, ἐκηρύξαμεν
εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιομ τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρ/
τυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ
ἀμέμπτως ὑμῖμ τοῖς πιστεύσιμ ἐγενήθη/
μεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστομ ὑ/
μῶμ, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦ/
ντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρ/
τυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως
τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴμ ἑαυ/
τοῦ βασιλείαμ καὶ δόξαμ. διὰ τοῦτο καὶ ἡ/
μεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι
παραλαβόντες λόγομ ἀκοῆς παρ' ἡμῶμ τοῦ
θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγομ ἀμθρώπωμ, ἀλλὰ
καθώς ἐστιμ ἀληθῶς λόγομ θεοῦ, ὃς καὶ ἐνερ
γεῖται ἐμ ὑμῖμ τοῖς πιστεύσιμ. ὑμεῖς γὰρ
μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶμ ἐκκλησι/
ῶμ τοῦ θεοῦ, τῶμ οὐσῶμ ἐμ τῇ ἰουδαίᾳ, ἐμ χρι
στῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑ/
πὸ τῶμ ἰδίωμ συμφυλετῶμ, καθὼς καὶ αὐ/
τοὶ ὑπὸ τῶμ ἰουδαίωμ, τῶμ καὶ τὸμ κύριομ ἀ/
ποκτεινάντωμ ἰησοῦμ, καὶ τοὺς ἰδίους προφή/
τας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντωμ, καὶ θεῷ μὴ ἀ/
ρεσκόντωμ, καὶ πᾶσιμ ἀμθρώποις ἐναντίομ,
κωλυόντωμ ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα
σωθῶσιμ, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶμ τὰς ἁ/
μαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀρ/
γὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανι/
σθέντες ἀφ' ὑμῶμ πρὸς καιρὸμ ὥρας προσώ/
που, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν
τὸ πρόσωπομ ὑμῶμ ἰδεῖμ ἐν πολλῇ ἐπιθυ/
μίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖμ πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ
μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐνέκο/
ψεμ ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶμ ἐλπὶς,
ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ
ὑμεῖς, ἔμπροσθεμ τοῦ κυρίου ἡμῶμ ἰησοῦ
χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε
ἡ δόξα

uobis, nō ſolum euāgelium dei, uerūetiā noſtras ipſorū animas, propterea quod chari nobis facti eſtis. Meminiſtis enim fratres laboris noſtri, ac ſudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui ueſtrū eſſemus oneri, prædicauim⁹ apud uos euāgelium dei. Vos autē teſtes eſtis & deus, cū ſancte & iuſte & inculpate uobiſcum qui credebatis, uerſati fuerimus: quēadmodū noſtis, ut erga unumquēq; ueſtrū, tanq; pater erga filios ſuos, fuerimus affecti, obſecrantes uos & conſolantes & obteſtantes, ut ambularetis digne deo, qui uocaſſet uos in ſuum regnum ac gloriā. Quapropter & nos gratias agimus deo indeſinenter: quod cum accipe/retis ſermonē à nobis, quo deum diſcebatis, accepiſtis nō ſermonem hominū, ſed ſicut erat uere ſermonē dei, qui & agit in uobis credentibus. Vos enim imitatores facti eſtis fratres, eccleſiarū dei, quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quod eadem paſſi ſitis & uos à propriis contribulibus, quēadmodum & ipſi nos à Iudæis, qui ut & dominum occiderunt Ieſum, & proprios prophetas, ita & nos perſecuti ſunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur, qui obſiſtunt nobis, ne loquamur gētib⁹, quo ſalui fiant, ut expleant ſua peccata ſemper. peruenit autē in illos ira in finem. Cæterum nos fratres, orbati uobis ad ſpacium temporis aſpectu, non corde, uehementius ſtuduimus uidere faciem ueſtram, cum multo deſyderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum, & obſtitit nobis ſatanas. Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriationis, an non & uos, in conſpectu domini noſtri Ieſu Chriſti, in eius aduentu? Vos enim eſtis

gloria

ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν κατελειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. Διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν. καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

gloria noſtra & gaudiũ. Proinde cum non amplius ferremus, uiſum eſt nobis ut Athenis reſideremus ſoli, ac miſimus Timotheum fratrẽ noſtrũ, & miniſtrũ dei, & adiutorẽ operis noſtri in euãgelio Chriſti, ut confirmaret uos, & conſolaret uos de fide noſtra, ne quiſq; turbaret in afflictionib⁹ his. Nam ipſi noſtis, nos in hunc uſum poſitos eſſe. Etenim cũ apud uos eſſemus, prædicebam⁹ uobis fore, ut afflictionẽ pateremur, quẽadmodum & euenit, & noſtis. Quapropter & ego nõ amplius ferens, miſi ad hoc, ut cognoſcerem fidẽ ueſtrã, ne q̃ pacto tentaſſet uos ille qui tentat, & inanis factus eſſet labor noſter. Nuper autẽ cum ueniſſet Timotheus ad nos à uobis, & annunciaſſet nobis fidem ac dilectionẽ ueſtram, & quod habeatis memoriam noſtri bonam ſemper, deſyderantes nos uidere, quemadmodum nos quoq; uos. Idcirco conſolationem accepimus fratres per uos ſuper oñi afflictione & neceſſitate noſtra, per ueſtrã fidem. Quoniam nunc uiuimus, ſi uos ſtatis in dño. Quã enim gratiarũ actionẽ poſſumus deo rependere de uobis ſuper omni gaudio, quod gaudem⁹ ppter uos in conſpectu dei noſtri, nocte ac die ſupra modum orantes, ut uideamus ueſtram faciem, & ſuppleam⁹ quæ deſunt fidei ueſtræ. Ipſe uero deus & pater noſter & dñs noſter Ieſus Chriſtus dirigat uiam noſtrã ad uos: uos autẽ dominus abundantes & exuberãtes faciat mutua inter uos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in uos, ut confirmet ueſtra corda, irreprehenſibilia in ſanctimonia coram deo & patre noſtro, in aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti, cum omnibus ſanctis eius.

Q̃d ſupereſt igit̃ fratres, rogamus uos

ἡμῶν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς πα
ρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περι/
πατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλ
λον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώ
καμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τοῦτο γάρ
ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀ/
πέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι
ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν
ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμί/
ας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν
θεὸν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν
τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι
ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, κα
θὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυρά
μεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκα
θαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀ/
θετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν,
τὸν διδόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς
ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν
ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεο/
δίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ
γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελ/
φοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρα/
καλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλ
λον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πρά/
σσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερ
σὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα
περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ
μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀ/
γνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων,
ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ
μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι
ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ
θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει
σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν
λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλει/
πόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ
μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐ/
τὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρ/
χαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ κατα/
βήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ
ἀναστήσονται

& adhortamur per dñm Ieſum, quẽad/
modum accepiſtis à nobis, quomõ opor
teat uos uerſari, & placere deo, ut abun/
detis magis. Noſtis enim, quæ præcepta
dederim⁹ uobis per dñm noſtrũ Ieſum.
Hæc enim eſt uoluntas dei, ſanctificatio
ueſtra, ut abſtineatis à ſcortatiõe, & ſciat
unuſquiſq; ueſtrũ ſuum uas poſſidere,
cum ſanctificatione & honore, non cum
affectu cõcupiſcẽtiæ, quẽadmodũ & gen
tes, quæ nõ nouerunt deum, ne quis op/
primat ac fraudet in negocio fratrẽ ſuũ,
propterea quod ultor eſt dñs de omni/
bus his, quẽadmodum & ante diximus
uobis, ac teſtati ſumus. Non enim uo/
cauit nos deus immunditiæ cauſa, ſed ad
ſanctificationẽ. Proinde qui reĳcit, non
reĳcit hominẽ, ſed deum, qui dedit ſpiri/
tum ſuum ſanctum in uos. Cæterum de
fraterna charitate non neceſſe habetis, ut
ſcribam uobis. Ipſi namq; diuinitus do/
cti eſtis, ut diligatis uos inuicem. Nam &
facitis hoc erga cunctos fratres, qui ſunt
in tota Macedonia. Obſecramus autem
uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc
incumbatis, ut quieti ſitis, & agatis res
ꝓprias, & operemini propriĳs manibus
ueſtris, ſicuti uobis præcepim⁹, ut uos ge
ratis honeſte erga extrarios, & nulla re
uobis ſit opus. Cæterũ nolo uos ignora/
re fratres de ĳs qui obdormierũt, ne do/
leatis, quẽadmodũ & cæteri nõ habẽtes
ſpem. Nam ſi credim⁹, ꝙ Ieſus mortuus
eſt & reſurrexit, ſic & deus eos qui obdor
mierũt per Ieſum, adducet cum illo. Hoc
enim uobis dicimus in uerbo dñi, ꝙ nos
qui uiuemus & reliqui erimus in aduen/
tum domini, nequaq; præueniemus eos
qui dormiunt. Quoniam ipſe dñs cum
hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei
deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto
reſurgent

ἀνασήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus, simul cum illis rapiemur in nubib⁹ in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde cõsolemini uos mutuo sermonibus his. Porrò de temporibus, V
& articulis temporũ fratres, nõ est opus, ut uobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita ueniturus sit. Cum enim dixerint, pax & tuta omnia, tunc repẽtinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanq̃ fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei. non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracẽ fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non cõstituit nos deus, ut iram nobis cõcitemus, sed ut salutẽ consequamur per dñm nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cũ illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autẽ uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo pretio per charitatẽ propter opus illorũ. pacẽ habete cum illis. Obsecramus autẽ uos fratres, monete inordinatos, cõsolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum ꝓ malo cuipiam reddat, sed semper qd' bonũ est, sectemini, tum erga uos inuicẽ, tum erga omneis. Semper gaudete,

χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ ΙΗΣΟΥ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. Η χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Αμήν.

gaudete, indesinenter orate, in omnibus gratias agite. Hæc enim est uoluntas dei per Christū Iesum erga uos. Spiritū ne extinguatis: prophetias ne aspernemini. Omnia probate, quod bonū fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse aūt deus pacis sanctificet uos totos. & integer uester spiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduētu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum osculo sancto. Adiuro uos per dñm, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Amen.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

Ad Thessalonicenses prima Scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴ ἐπισέλλει ἀπὸ Ἀθηνῶν, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι περιερχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου ἐνεστῶσαν, ἢ πάντων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν. Ὅτι πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὸν χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μὴ ἢ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε ὡς αὐτοῦ γράψαντος, μηδ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτόν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὸν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὃν τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. ἔπειτα παραινέσας αὐτοῖς στήκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ περιέργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παραγγέλλει τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσωμάγωγον γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς ἐδήλωκεν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuiſendi Theſſalonicenſes, per epiſtolam cõfirmat illorũ animos, ut fortiter ferant illatas ob Chriſtũ afflictiones, nec ipſis defuturũ præmium, nec aduerſarijs uindictam. Rurſum de die aduentus domini, de quo nõnihil attigerat in epiſtola ſuperiori, monet, ne quid cõmouerent quorundam dictis, qui aſſeuerabant illum iam inſtare, tecte, ſicuti putant, ſignificans, prius abolendũ Rhomanũ imperiũ, ac deinde uenturũ Antichriſtũ. Attentius etiã inculcat, coërcendos eſſe, qui ocio & curioſitate ſua turbarẽt quietẽ & ordinẽ publicũ, & ad opus adigẽdos: cũ ipſe Paulus apud eos manib⁹ ſuis laborarit. Scripſit Athenis per eoſdem, ut noſtra docent argumenta.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD THESSALONICENSES EPISTOLA SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν & κυρίῳ ιησοῦ χρισῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ιησοῦ χρισοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν

PAulus & Siluanus ac Timotheus, eccleſiæ Theſſalonicenſium in deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratia ſit uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus deo ſemper de uobis fratres, ut par eſt, quod uehementer augeſcit fides ueſtra, & exuberat mutua ueſtra omnium charitas, cuiuſque in alterum, adeo ut noſipſi de uobis gloriemur in eccleſijs dei, de tolerantia ueſtra & fide, ſuper omnibus perſecutionibus ueſtris, & afflictionibus, quas ſuſtinetis, documentũ iuſti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iuſtum eſt apud deum, reddere ijs qui affligũt uos, afflictionẽ,

θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiscum, cum reuelabitur dominus Iesus de cœlo, cum angelis potentiæ suæ, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem ijs, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnam luent, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quod fides habita sit testimonio nostro erga uos in die illo, ad quod etiam oramus semper pro uobis, ut uos dignos habeat ista uocatione deus noster, & compleat omne bonum propositum bonitatis, & opus fidei cum potentia, ut illustretur nomen domini nostri Iesu Christi per uos, & uos per illum, iuxta gratiã dei nostri & domini Iesu Christi.

Rogamus autem uos fratres, per ad- 11
uentum domini nostri Iesu Christi, & nostri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanq; à nobis profectam, quasi instet dies Christi, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non aduenier dominus, nisi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille sceleros, filius perditus, qui est aduersarius, & effertur aduersus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei sedeat, ostentans seipsum esse deum. An non meministis: quod cum adhuc essem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat scitis, nempe, ut ille reueleꝰ in suo tempore. Nam mysterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefiet iniquus ille, quem dominus

ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ

conficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, cum omni potentia, & ſignis, ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniuſticiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt in hoc, ut ſalui fierēt. Et propterea mittet illis deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui nō crediderunt ueritati, ſed approbauerunt iniuſticiam. Nos autem debemus gratias agere deo ſemper de uobis fratres dilecti à domino, qđ elegerit uos deus ab initio in ſalutem, per ſanctificationē ſpiritus, ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaq; fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram: ipſe uero dominus noſter Ieſus Chriſtus, & deus ac pater noſter, qui dilexit nos, & dedit cōſolationē æternā, & ſpem bonam per gratiam, conſoletur ueſtra corda, & ſtabiliat uos in omni ſermone & opere bono.

II

Quod ſupereſt, orate fratres pro nobis, ut ſermo domini currat & glorificetur, ſicut & apud uos, & ut eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Non enim omnium eſt fides, ſed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet uos, & cuſtodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quod quæ præcipimus uobis, & faciatis, & facturi ſitis. Porrò dominus dirigat ueſtra corda in dilectionem dei, & in expectationem Chriſti. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre, qui inordinate ſe gerit, & non

III

iuxta

καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβεν παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴτις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

iuxta institutionẽ quam accepit à nobis. Nam ipsi scitis, quomó oporteat imitari nos: quoniã nó inordinate gessimus nos inter uos, neq; gratis panẽ accepimus à quoq;, sed cum labore & sudore nocte dieq; faciẽtes opus, ad hoc, ne cui uestrũ essemus oneri. Nó, q; id nobis nó liceat, sed ut nosmetipsos formã exhiberemus uobis ad imitandũ nos. Etẽ cũ essem⁹ apud uos, hoc præcipiebam⁹ uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus eẽ quosdã uersantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, sed curiose agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipim⁹ & obsecram⁹ per dñm nostrũ Iesum Christũ, ut cũ quiete operantes, suũ ipsorũ panẽ edant. Vos autẽ fratres, ne defatigemini in benefaciendo. Q; si quis nó obedit sermoni nostro, hunc per epistolam indicate: & ne cõmercium habeatis cum illo, ut pudore suffundatur: neq; uelut inimicũ habeatis, sed admonete ut fratrẽ. Ipse autem dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum omnibus uobis. Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo: Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis, Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. ὧν τῆς ἐφέσω τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἑτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τῷ ἐπιστολῇ, ὃ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, εἰδότα τῷ ὧν χρισῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς πρὸς τῷ ὀρθῷ διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν τε αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ πότε, καὶ περί τινων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ οἵους εἶναι δεῖ τοὺς καθισαμένους. περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χὴ ταύτας κατελέγεσθαι, καὶ οἵας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αὐχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ παραγγέλλειν τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τόπων διαταξάμενος προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα, ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως. διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐκ φιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' ἃς τινες καυχώμενοι περὶ ἔβησαν τῷ πίστιν, οὕτως τελεοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TImotheum matre Iudæa ſed Chriſtiana, patre Græco, Paulus in miniſterium adoptarat, probæ indolis iuuenẽ, & ſacris literis eruditũ, quẽ tamen ob Iudæos coactus eſt circũcidere. Quoniã autẽ huic eccleſiarũ curam delegarat, ſicut & Tito, quas ipſe nõ poterat adire, inſtituit eum in functione epiſcopali & in diſciplina eccleſiæ, nõ ſic admonens ut diſcipulũ, ſed ut filiũ, & collegam. Id quo cũ maiore faciat autoritate, ſubinde apoſtolicã autoritatẽ ſibi uindicat. Admonet autẽ, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherẽt, ea doceret, quæ eſſent fidei & charitatis: Deinde principũ licet ethnicorũ, autoritatẽ (quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ) adeo nõ ſpernẽdam Chriſtianis, ut p his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu eccleſiaſtico, quid mulieres, præſcribit. Epiſcopũ depingit cum ſua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborũ delectu, de uitando cõiugio. Mox docet, qualem ſe præſtare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & eccleſiæ ſtipe alendas, erga adoleſcentiores & ſuſpectæ etiamnũ ætatis. Ad hæc præſcribit, quid præcipere debeat dominis, quid ſeruis, quid diuitibus. admonẽs modis omnibus reijciendas contentioſas quæſtiones ſophiſtarum, inani doctrinæ ſpecie ſeſe uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρισοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ

AD TIMOTHEVM EPISTOLA PRIMA.

PAulus apostolus Iesu Christi iuxta delegationem dei seruatoris nostri, & domini Iesu Christi, qui est spes nostra, Timotheo germano filio in fide. Gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo domino nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Ephesi, cū proficiscerer in Macedoniam: ita facito, ut denuncies quibusdā, ne diuersam sequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogijs nunc̄ finiendis, quæ quæstiones præbent magis quam ædificationem dei, quæ est per fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide non simulata: à quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad uaniloquium, uolentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus asseuerant. Scimus autem, quod bona sit lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud, quod iusto lex non sit posita, sed iniustis & inobsequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ aduersetur secundum euangelium gloriæ beati dei, quod concreditum est

ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται ἰησοῦς χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν

mihi. Et gratiam habeo, qui me potentē reddidit Christo Iesu dño nostro, quia fidelem me iudicauit, ponēdo in ministerium, qui prius eram blasphem⁹, & persecutor, & uiolent⁹, sed & misericordiā adeptus sum, q̄ ignorās fecerim per incredulitatē. Exuberauit autē supra modū gratia dñi nostri cū fide & dilectiōe, quæ est per Christū Iesum. Certus sermo & dignus, quē modis oīb⁹ amplectamur, q̄ Christus Iesus uenit in mundū, ut peccatores saluos faceret, q̄rū prim⁹ sum ego. Verū ideo misericordiā sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnē clemētiā ad exprimēdum exēplar iīs, qui crediturī essent in ipso, in uitam æternā. Regi autē sæculorū immortali, inuisibili, soli sapienti deo honor, gloria, in sæcula sæculorū, amen. Hoc præceptū cōmēdo tibi fili Timothee, iuxta p̄phetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonā militiam, habēs fidem & bonā cōsciētiā, qua repulsa nōnulli circa fidem naufragiū fecerūt, quorū de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant nō maledicere. Adhortor igitur, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarū actiones p̄ oīb⁹ hominib⁹, p̄ regib⁹, & oīb⁹ in eminētia cōstitutis, ut placidā ac quietā uitam degamus cū omni pietate & honestate. Nam hoc bonum est & acceptū corā seruatore nostro deo, qui cunctos hoīes uult saluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vn⁹ em̄ deus, unus etiā cōciliator dei & hoīm, hō Christus Iesus, q̄ dedit semetipsum pretium redēptionis p̄ oīb⁹, ut esset testimoniū tēporib⁹ suis, in qd̄ positus sum ego præco & apostolus, ueritatē dico in Christo: non mentior, doctor gentium

11

cum

ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. Εἴτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰδέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς

cũ fide & ueritate. Volo igit᷑ orare uiros in omni loco, ſuſtollentes puras manus abſq; ira & diſceptatione: Cõſimiliter & mulieres in amictu modeſto, cũ uerecundia & caſtitate ornare ſemetipſas, nõ tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueſtitu ſumptuoſo, ſed qd᷑ decet mulieres, profitentes pietatẽ per opera bona. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Cæterũ mulieri docere nõ permitto, neq; autoritatẽ uſurpare in uiros, ſed eſſe in ſilentio. Adam em̃ prior formatꝰ eſt, deinde Eua: & Adam non fuit deceptus, ſed mulier ſeducta per præuaricationem fuit. ſalua tamen fiet per generationẽ liberorũ, ſi manſerint in fide ac dilectione & ſanctificatione cum caſtitate.

Indubitatus ſermo. Si quis epiſcopi munus appetit, honeſtum opus deſyderat. Oportet igitur epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris maritũ, uigilantem, ſobriũ, modeſtũ, hoſpitalẽ, aptũ ad docendum, nõ uinolentũ, nõ percuſſorẽ, nõ turpiter lucri cupidũ, ſed æquũ, alienũ à pugnis, alienũ ab auaricia, qui ſuæ domui bñ præſit, qui liberos habeat in ſubiectione cum omni reuerẽtia. Q᷒ ſi quis propriæ domui præeſſe nõ nouit, quõ eccleſiam dei curabit? Nõ nouiciũ, ne inflatus in cõdemnationẽ incidat calumniatoris. Oportet autẽ illũ & bonũ habere teſtimoniũ ab extraneis, ne in probrũ incidat, & laqueũ calumniatoris: Miniſtros itidem compoſitos, non bilingues, non multo uino deditos, nõ turpiter lucri auidos, tenentes myſteriũ fidei cũ pura conſciẽtia: atq; hi probent᷑ prius, deinde miniſtrẽt ſic, ut nemo poſſit illos criminari: Vxores ſimiliter modeſtas, nõ calumnioſas, ſobrias, fidas in omnibus. Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui liberis recte

111

λῶς

λῶς προϊσάμενοι, καὶ πολλὴν ἰδίαν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν

ἐν

ete præſint,& ꝓpriis familiis. Nã qui bene miniſtrauerint, gradum ſibi bonũ acquirunt: & multam libertatẽ in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcribo, ſperans fore, ut ueniam ad te cito. qd' ſi tardius uenero, ut noris quó oporteat in domo dei uerſari, quæ eſt eccleſia dei uiuentis, columna & baſis ueritatis. Et citra cõtrouerſiam magnũ eſt pietatis myſteriũ. Deus manifeſtat⁹ eſt in carne, iuſtificat⁹ eſt in ſpiritu, uiſus eſt angelis, prædicat⁹ eſt gentibus, fides illi habita eſt in mundo, receptus eſt in gloria.

Spiritus autẽ certo loquitur, quod in IIII
poſterioribus temporibus deſciſcẽt quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationẽ falſiloquorũ, cauterio notatam habentiũ cõſcientiã, prohibẽtiũ contrahere matrimoniũ, iubẽtiũ abſtinere à cibis, quos deus creauit ad ſumẽdum cũ gratiarũ actione fidelibus, & ijs qui cognouerũt ueritatẽ, qd' quicquid creauit deus, bonũ ſit: & nihil reiiciendũ, ſi cum gratiarũ actione ſumat'. Sanctificat' eñ per ſermonẽ dei, ac precationẽ. De his, ſi cõmonefeceris fratres, bon⁹ eris miniſter Ieſu Chriſti, enutrit⁹ in ſermonib⁹ fidei, bonæq; doctrinæ, quam uſq; ſecutus es. Cæterũ ꝓphanas & aniles fabulas reiice, quin potius exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, paululum habet utilitatis: at pietas ad oñia utilis eſt, ut quæ ꝓmiſſiones habeat uitæ præſentis ac futuræ. Indubitat⁹ ſermo dignuſq;, qui oñib⁹ modis approbet'. Nã in hoc & laboram⁹ & probris afficimur, q ſpem fixã habemus in deo uiuẽte, qui eſt ſeruator omniũ hoim, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Nemo tuã iuuentutẽ deſpiciat, ſed eſto forma fideliũ

in

ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἐκγόνους ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα, καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν.

ἤδη

in ſermone, in conuerſatione, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in puritate. Donec uenero attẽde lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris qđ in te eſt donũ, qđ datũ eſt tibi per ꝓphetiã cũ impoſitione manuũ, autoritate ſacerdotij. Hæc exerce, in his eſto, ut tuus ꝓfectus manifeſtus ſit in oĩb⁹. Attẽde tibiipſi & doctrinæ. perſiſte in his. Nam id ſi feceris, teipſum ſeruabis, & eos qui te audierint.

Seniorẽ ne ſæuius obiurges, ſed adhortare ut patrẽ, iuniores ut fratres, mulieres natu grandiores ut matres, iuniores ut ſorores cũ omni caſtitate. Viduas honora, quæ uere uiduæ ſunt. Qꝫ ſi qua uidua liberos aut nepotes habet, diſcant primũ ꝓpriam domũ pie tractare, & uicem rependere maiorib⁹. Hoc eñ eſt honeſtũ & acceptũ corã deo. Porrò quæ uere uidua eſt ac deſolata, ſperat in deo, & perſeuerat in obſecrationibus ac precationibus noctu dieꝯ. Porrò quæ in delitijs uerſat, ea uiuẽs mortua eſt. Et hæc præcipe, ut irreprehẽſibiles ſint. Qꝫ ſi qua ſuis & maxime familiarib⁹ nõ ꝓuidet, fidem abnegauit, & eſt infideli deterior. Vidua allegat non minor annis ſexaginta, quæ fuerit uni⁹ uiri uxor, in operib⁹ bonis hominũ teſtimonio cõprobata, ſi filios educauit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſctõrũ pedes lauit, ſi afflictis ſubminiſtrauit, ſi in oĩ opere bono fuit aſſidua. Porrò iuniores uiduas reijce. cũ eñ laſciuire cœperint aduerſus Chriſtũ, nubere uolũt, habẽtes cõdemnationẽ, ꝙ primã fidẽ reiecerint. ſimul aũt & ocioſæ diſcũt circũire domos. Imò nõ ſolũ ocioſæ, uerũetiã garrulæ & curioſæ, loquẽtes q̃ nõ oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullã occaſionẽ dare aduerſario, ut habeat maledicẽdi cauſã.

Iam

ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴτις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις, καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύανται.

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴτις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπισάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί. παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τὴν ἀληθείας

Iam eñ nõnullæ deflexerũt, ſecutæ ſatanam. Q2 ſi quis fidelis, aut ſi qua fidelis habet uiduas, ſuppeditet illis, & nõ oneretur eccleſia: ut ijs quæ uere uiduæ ſunt, ſuppetat. Qui bñ præſunt preſbyteri, duplici honore digni habeant, maxime ij, qui laborant in ſermone & doctrina. Dicit eñ ſcriptura: Boui trituranti non obligabis os. &, Dignꝰ eſt operariꝰ mercede ſua. Aduerſus preſbyterũ accuſationẽ ne admiſeris, niſi ſub duobꝰ aut tribꝰ teſtibus. Eos qui peccant, corã omnibꝰ argue: ut & cæteri timorẽ habeant. Obteſtor in cõſpectu dei & dñi Ieſu Chriſti & electorum angelorũ, ut hæc ſerues ſine præcipitatione iudicij, nihil faciẽs iuxta ꝓpenſionem animi. Manus cito ne cui imponas, neq; cõmunices peccatis alienis. Temetipſum purum ſerua. Ne poſthac bibas aquã, ſed uino paululo utere ꝓpter ſtomachũ tuũ, & crebras tuas infirmitates. Quorũdã hoim peccata ante manifeſta ſunt, præcedẽtia ad iudiciũ, q̃ſdã uero & ſubſequunt. Conſimiliter & bona opera prius manifeſta ſunt, & ea quæ ſecus habent, occultari nõ poſſunt. Quicũq; ſub VI iugo ſunt ſerui, ſuos dños omni honore dignos ducant, ne nomẽ dei & doctrina male audiat. Qui ꝙ fideles habẽt dños, ne cõtemnant, qđ fratres ſint, ſed magis inſeruiant, qđ fideles ſint ac dilecti, qui beneficẽtiæ participes ſunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuerſam ſequit doctrinã, & nõ accedit ſanis ſermonibꝰ dñi noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſcd'm pietatem eſt doctrinæ, is inflatꝰ eſt, nihil ſciẽs, ſed inſaniens circa quæſtiones ac diſputationũ pugnas, ex quibus naſcit inuidia, cõtentio, maledicẽtia, ſuſpiciones malæ, ſuperuacaneæ cõflictationes hominum mẽte corruptorũ, & quibꝰ adẽpta eſt ueritas,

θείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίσασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Εστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεύγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα, ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον

ritas, qui existimant quæstum esse pietatem. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cum animo sua sorte cõtento. Nihil eñ intulimus in mundum, uidelicet nec efferre quicq̃ possumus: sed habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationẽ, & laqueum, & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidem radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge. sectare autem iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. certa bonum certamen fidei. apprehende uitam æternã, ad quã & uocatus es, & professus es bonam professionẽ coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonã professionem, ut serues præceptum, immaculatus, irreprehensibilis, usq; ad apparitionem domini nostri Iesu Christi, quã temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnantiũ, & dñs dominantium, qui solus habet immortalitatẽ, lucem habitans inaccessam, quem uidit nemo hominum, neq; uidere potest, cui honor & imperium sempiternũ, amen. His qui diuites sunt in præsenti sæculo præcipe, ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuente: qui præbet nobis omnia affatim ad fruendum, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendũ, libenter cõmunicantes, recondentes sibijpsis fundamẽtum bonum in

τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωντι καὶ αἰωνίου ζωῆς. ὦ τιμόθεε τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις καὶ ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

posterum, ut apprehendant æternam uitam. O Timothee depositum serua, deuitans prophanas uocum inanitates, & oppositiones falso nominatæ scientiæ, quã nõnulli profitẽtes, circa fidem aberrauerunt. Gratia sit tecum, Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας καὶ πακατϊανῆς.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς αὕτη. τῶν σαυαποδημούντων τοῦ παύλῳ κατελειψάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τὸ καὶ εὐλαβείας, καὶ τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστὶ φρύγελος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδὴν, καὶ τοῦτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, παρέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καί τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν καὶ διδασκαλίας ἀκρίβειαν πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν καὶ ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτοῦ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρῄνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditꝰ fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Rhomæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne persecutionũ procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, seq; iam à plerisq; destitutum: iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Rhomã ueniat. Scripsit Rhomæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

FINIS.

ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM EPISTOLA SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολ ιησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου εὐνίκῃ. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὃ ἔστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργή-

PAulus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, secūdum promissionem uitæ, quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio. Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieq; , desyderans te uidere, memor tuarum lachrymarū, ut gaudio replear, ubi cōmonefactus fuero eius, quæ est in te non simulatæ fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. certum autē scio, qd' in te quoq;. Quam ob causam cōmonefacio te, ut su scites donū dei, qd' est in te per impositionē manuū mearū. Nō em̄ dedit nobis deus spiritū timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igit' te pudeat testimonij dñi nostri, neq; te pudeat mei, qui sum uinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potētiā dei, qui saluos fecit nos, & uocauit uocatiōe sancta, non scd'm opera nostra, sed scd'm suum propositū & gratiā, quæ data quidē est nobis per Christū Iesum ante tempora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionē saluatoris nostri Iesu Christi,

καταργήσαντ@ μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντ@ δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολ@, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματ@ ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελ@ καὶ Ἑρμογένης. δῴη ἔλε@ ὁ κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμεν@ ἐν Ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύρι@ εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμεν@ ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δῴη γάρ σοι ὁ κύρι@ σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματ@ Δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργ@. ἀλλ' ὁ λόγ@ τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγ@. εἰ γὰρ συναπεθάνομεν

qui mortẽ quidẽ aboleuit, uitam autẽ in lucẽ produxit, ac immortalitatẽ per euangelium, in qđ positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gentiũ, quã ob causam & hæc patior, attamẽ non erubesco. Noui enim certusq; sum, q; is cui credidi, potens sit depositũ meũ custodire in illũ diem. Formã habeto sanorũ sermonũ, qs à me audisti cũ fide & charitate, quæ est in Christo Iesu. Egregium depositũ seruato per spiritũ sanctũ, qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, qđ auersati fuerint me omnes, qui sunt in Asia, quorum est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiam dñs Onesiphori familiæ, qm̃ sæpe me refocillauit, & catenã meam nõ erubuit: sed cũ esset Rhomæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dñs, ut inueniat misericordiã apud dñm in die illo. Et in q; multis Ephesi ministrauerit, melius tu nosti. Tu igit fili mi, fortis esto in gratia, quæ est per Christũ Iesum, & in his, quæ audisti à me p multos testes. Hæc cõmenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionem, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicat uitæ negocijs, ut ei qui se in militiã delegit, placeat. Q; si certet etiam aliquis, nõ coronatur, nisi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primũ de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dñs in omnibus intellectum: Memento, Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum euangeliũ meum, in quo malis affligor, quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei nõ fuit uinctus. Propterea oia suffero propter electos, ut & ipsi salutem cõsequant, quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna. Certus sermo. Nam si cõmortui

σὺναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνόμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παρασῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον ἐν πραότητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ

cõmortui ſumus,& cõuiuemus.ſi ſufferimus,& conregnabimus. ſi negamus, & ille negabit nos.ſi increduli ſumus,ille fidelis manet,negare ſeipſum non poteſt. Hæc admone,conteſtans coram dño,ne uerborũ pugnas ſequant,ad nullam utilitatem, ad ſubuerſionẽ audiẽtiũ.Stude teipſum probatũ exhibere deo,operariũ nõ erubeſcẽdum, recte ſecantẽ ſermonẽ ueritatis. Cæterũ ꝓphanas uocũ inanitates prætermittito.ad maiorẽ emꝫ proficient impietatẽ:& ſermo illorũ, ut cancer morbus,paſtionẽ habebit.quorũ de numero eſt Hymenæus,& Philetus,q circa ueritatẽ aberrarũt, dicẽtes,reſurrectionẽ iam eſſe factam, & ſubuertũt quorundã fidem.Solidum tamen fundamentũ dei ſtat,habẽs ſignaculum hoc: Nouit dñs. qui ſint ſui,& diſcedat ab iniquitate omnis,qui nominat nomẽ Chriſti. Cæterũ in magna domo non tantum ſunt uaſa aurea & argẽtea,uerumetiã lignea, ac teſtacea,& alia quidẽ in honorẽ, alia uero in cõtumeliam.Si quis igitur expurgarit ſeipſum ab his, erit uas in honorẽ ſanctificatum,accõmodum uſibus domini, ad omne opus bonũ præparatũ. Iuueniles autem cõcupiſcentias fuge, ſectare uero iuſticiam,fidem,charitatẽ, pacem, cũ his qui inuocant dñm ex puro corde. Stultas autẽ & ineruditas quæſtiones reſpue, ſciens, eas parere pugnas.Porrò ſeruum domini non oportet pugnare,ſed placidum eſſe erga omnes,propẽſum ad docendum,tolerantẽ malos cum manſuetudine,erudientẽ eos qui obſiſtunt,ſi quando det illis deus pœnitentiã ad agnoſcendum ueritatẽ, & reſipiſcant è diaboli laqueo,capti ab eo ad ipſius uoluntatẽ.

Illud autẽ ſcito,quod in extremis die- III
bus inſtabunt tẽpora periculoſa. Erunt

γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννὴς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι καταφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. Ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα. καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος, καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν

em̃ homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, maledici, parẽtibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores præcipites, inflati, uoluptatũ amantes, potius q̃ amantes dei, habentes formam pietatis, ſed qui uim eius abnegarint. Et iſtos auerſare. ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiſcentijs uarijs, ſemper diſcentes, nec unq̃ ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quẽadmodũ autẽ Iannes & Iambres reſiſtebant Moyſi, ita & hi reſiſtunt ueritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, ſed nó proficient amplius. Siquidẽ amentia iſtorũ euidens erit omnibus, quẽadmodum & illorũ fuit. Tu ꝩo aſſectatus es doctrinã meam, inſtitutionẽ, ꝓpoſitũ, fidem, lenitatem, charitatẽ, patientiã, perſecutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris, quas perſecutiones ſuſtinuerim. Et ex omnibus eripuit me dñs, ſed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. Porrò mali homines, & impoſtores proficient in peius, dum & in errorẽ adducunt & errant ipſi. At tu perſiſtito in his quæ didiciſti, & quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris, & q̃ à puero ſacras literas noueris, quæ te poſſunt eruditum reddere ad ſalutẽ per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionẽ, ad correctionẽ, ad inſtitutionem, quæ eſt in iuſticia, ut integer ſit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Obteſtor igitur ego coram deo, & domino Ieſu Chriſto, qui iudica- 1115

turus

κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κ΄ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λόγον. ἐπίσχες εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κ΄ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν. Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην

turus est uiuos & mortuos in apparitione sua, & in regno suo. prædica sermonem, insta tempestiue, intempestiue. argue, increpa. exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed iuxta concupiscentias suas coaceruabunt sibi doctores, ij quibus pruriunt aures, & à ueritate quidem aures auertent, ad fabulas uero conuertentur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus, opus perage euangelistæ, ministerium tuum ad plenum probatum reddito. Nam ipse iam immolor, & tempus meæ resolutionis instat. Certamẽ bonum decertaui, cursum consumaui, fidem seruaui. Quod superest, reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex, non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum ipsius. Da operam, ut uenias ad me cito. Nam Demas me reliquit, amplexus præsens sæculum, & profectus est Thessalonicam, Crescẽs in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas mecum est solus. Marcum assumptum adducito unà tecum, est enim mihi perutilis ad ministerium. Porrò Tychicum misi Ephesum. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, cum uenies apporta, & libros, maxime autem membranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta sua, quem & tu caue. Vehementer enim restitit sermonibus nostris. In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt. Ne illis imputetur, sed dominus mihi adfuit, & confortauit me, ut per me præconium expleretur, & audirent omnes gentes, &

ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεται με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitque in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem reliqui in Mileto languentem. Da operam, ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteret Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ Νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ παρεχείμαζεν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. εἰς μὲν τὴν Κρήτην ἀπέλιπε τὸν Τίτον, ἵνα κατασήσῃ κατὰ πόλεις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ἐπιχειροώντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαούς, μεθ' ὃ μαθὼν ὁ Παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ διὰ τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλ' ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπηγγέλθαι παρὰ τοῦ θεοῦ ταύτην. ἔπειτα περὶ τῆς κατασάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ἐπιτιμᾶν δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ τοῖς ἀντιλέγουσι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλιστα δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε τοὺς κρήτας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρήζουσιν ἐπιτιμίας. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ὀφελούσας σωφρονίζειν τὰς νέας. παραινεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἐξ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀνεχωτόσας, δηλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν Ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ὡρετείλατό τε αὐτῷ ὥσε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτῷ καλῶν ἔργων προΐσασθαι. καὶ οὕτως τελεῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TItum discipulum suũ ac filij loco habitũ, ob eximias dotes insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat apostolus, & illinc abiens, archiepiscopum consecrarat. Huic scribit ex urbe Nicopoli, quæ est in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc tranquillioribus. siquidem afflictionum aut persecutionum nulla mentio. Monet autem, ut quod ipse apud Cretenses cœperat, consummet absoluatq;, & per singulas ciuitates, quas centum habuisse memoratur ea insula, episcopos instituat, quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formam præscribens. Et quoniã huc quoq; penetrarant pseudapostoli, qui Iudaismũ suum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia, quemadmodum Timotheo præscribit: illud addens, ne quisquam Christianæ religionis prætextu principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos, siquando forte, uolente deo, & illi resipiscant. Postremo iubet, Titum ad se uenire Nicopolim, sed non priusq; Paulus Artemam aut Tychicũ illuc misisset, ne Cretenses destituti uiderent episcopi solatio. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τὴν κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

PAulus seruus dei, apostolus autẽ Iesu Christi iuxta fidem electorum dei, & agnitionẽ ueritatis, quæ est secundum pietatem in spe uitæ æternæ, quam promisit is, qui mentiri nescit deus ante tempora æterna. Patefecit autem temporibus suis sermonem suum per prædicationem, quæ cõmissa est mihi scdm delegationẽ seruatoris nostri dei, Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem. Gratia, misericordia, pax

à deo

ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλισα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιαμμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας

ab deo patre, & dño Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ desunt, pergas corrigere, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinaram. Si quis est inculpatus unius uxoris uir, liberos habens fideles, non obnoxios crimini luxus, aut qui nó sint intractabiles. Oportet eñ episcopum inculpatũ esse, tanq; dei dispensatorem, nó præfractũ, nó iracundum, nõ uinosum, nó percussorẽ, nó turpiter lucro deditũ, sed hospitalem, bonarũ rerũ studiosum, sobriũ, iustum, pium, tẽperantẽ, tenacẽ eius qui scd'm doctrinã est, fidelis sermonis, ut potens sit etiã exhortari per doctrinã sanam, & cõtradicẽtes conuincere. Sunt eñ multi intractabiles, & uaniloqui, & mentiũ seductores: maxime ñ qui sunt ex circumcisione, quib9 oportet obturare os, qui totas domos subuertũt, docẽtes, quæ nó oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidã ex istis, proprius ipsorũ propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. testimonium hoc est uerum. Quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nó attẽdentes Iudaicis fabulis, & præceptis hominum, auersantium ueritatem. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum & mens & cõscientia. Deum profitentur se scire, cæterũ factis negant, cum sint abominabiles, & immorigeri, & ad omne opus bonum reprobi.

Tu uero loquere, quæ decent sanam doctrinam. Senes, ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidem, ut in habitu sint, qui religionem deceat, non calumniatrices, non uino multo seruientes, ut honesta doceant, quo possint modestas reddere adolescentulas,

νέας

νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουργούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις δεσπότας ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς

adoleſcentulas, ut maritos ſuos diligant, ut liberos ament, ut ſobriæ ſint, puræ, domus cuſtodes, bonæ, ſubditæ ſuis uiris, ne ſermo dei male audiat. Adoleſcentes cõſimiliter adhortare, ut ſobriȝ ſint, ſuper omnia temetipſum præbẽs formam bonorum operũ in doctrina, integritatem, grauitatẽ, ſermonẽ ſanum, irreprehenſibilem: ut is qui repugnat rubore ſuffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut ſuis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non reſponſatores, non ſuffurantes, ſed fidem omnẽ oſtendentes bonam, ut doctrinã ſeruatoris noſtri dei ornent in oĩbus. Apparuit eñ gratia dei, ſalutifera omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cõcupiſcentijs, ſobrie & iuſte & pie uiuam⁹ in præſenti ſæculo, expectantes beatã illam ſpem, & apparitionẽ gloriæ magni dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum ꝓ nobis, ut redimeret nos ab oĩ iniquitate, & purificaret ſibiȝpſi populũ peculiarem, ſectatorẽ bonorũ operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi ſtudio. Nemo te deſpiciat. Admoneto illos, ut principatibus ac poteſtatibus ſubditi ſint, ut magiſtratibus pareant, ut ad oĩe opus bonum ſint parati, ne de quoquaȧm maledicant, ne ſint pugnaces ſed humani, omnem exhibentes manſuetudinẽ erga omnes homines. Nam eramus quondã & nos ſtulti, inobedientes, errantes, ſeruientes deſyderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odioſi, inuicem odio proſequentes. At poſtquaȧm bonitas, & erga homines amor apparuit ſeruatoris noſtri dei, non ex operibus quæ ſunt in iuſticia, quæ faciebamus nos, 115

ἡμεῖς

ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενόμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς περιΐσασο. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, ac renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente, per Iesum Christum seruatorē nostrū, ut iustificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta spem uitæ æternæ. Indubitatus sermo. De his uolo ut confirmes, quo solliciti sint, ut bonis operibus præsint qui crediderunt deo. Hæc enim sunt honesta & utilia hominibus. Stultas autē quæstiones, & genealogias, & cōtentiones, ac pugnas legales omitte. sunt enim inutiles & superuacaneæ. Sectarū autorē hominem post unam & alteram admonitionem fuge, sciens, qđ euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus. Cum autem misero Arteman ad te, aut Tychicum, da operam, ut uenias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare. Zenam legisperitū & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit. Discant autē & nostri, bonis operibus præesse, ad necessarios usus, ut non sint infrugiferi. Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὕτη ἐπιστέλλει ἀπὸ δώμης, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου τοίνυν γράφει Φιλήμονι, παρατιθέμενος αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ παρ' αὐτῷ μείνῃ. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GRæci tradunt, hunc Philemonẽ genere Phrygem fuiſſe: quam nationem intractabilem ac ſeruilem eſſe, uel Græco prouerbio iactatũ eſt: Phryx plagis emendatur. Quem tamẽ Paulus ob pietatẽ & officia in ſanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius ſeruus Oneſim⁹ Rhomam profugerat nõ ſine furto, quod ferè ſerui ſolent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinã amplexus eſt, ac Paulo ſeruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob ſerui fugam animo cruciaret, remittit eum: ſed miro ſtudio miraq; ciuilitate ſeruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, ſe interim ſponſorem offerens, dependurus, ſi quid ille ſuppilaſſet in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Oneſimum, quem & filium uocat. FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD PHILEMONEM EPISTOLA PAVLI.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ιησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, & κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ιησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ιησοῦν. Χάριν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν

PAulus uinctus Chriſti Ieſu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ noſtro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni noſtro, & quæ domi tuæ eſt, congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo, ſemper mentionem tui faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatẽ ac fidem, quam habes erga dominum Ieſum, & erga omnes ſanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod eſt in uobis erga Chriſtum Ieſum. Gaudium enim habemus multum, & conſolationem in dilectione tua, quod uiſcera ſanctorum refocillata ſunt per te frater. Quapropter quamuis mul-

πολλὴν ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτέστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπέρ σου μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναί ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι. εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. Ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

tam in Christo fiduciam habeam iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamen propter charitatē potius rogo, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autē etiā uinctus Iesu Christi. Rogo autē p filio meo, quē genui in uinculis meis, Onesimo, quondā tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quē remisi. Tu autē eum, hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego cupiebam apud me retinere, ut p te ministraret mihi in uinculis euāgelij, sed absq; tua sentētia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonū tuum esset, sed spontaneum. Nam ꝓpterea forsitan secessit ad tempus, ut æternū eum reciperes, nō iam ut seruū, sed supra seruum, nempe fratrē dilectū, maxime mihi, quanto autē magis tibi, & in carne, & in dño? Si igit̄ me habes cōsortē, suscipe illū tanq; me. Q̄ si quid læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego depēdam. ut ne dicam, qd̄ etiā teipsum mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in domino. Confisus de obedientia tua scripsi tibi. sciens, qd̄ etiā ultra q̄ dico, facturus sis. Simul autē etiā præpara mihi hospitium. Spero em̄, qd̄ auxilio precum uestrarū donabor uobis. Salutaut te Epaphras cōcaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cū spiritu uestro. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου δούλου.

Missa fuit è Rhoma per Onesimum seruum.

Ὑπόθεσις

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ Ἰταλίας, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ζηλωταὶ ἦσαν τοῦ νόμου καὶ τῆς σκιᾶς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλείς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράφας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν Ἑβραίοις ἀποσταντικὴν ταύτην ἐπιστολήν, περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἔλθῃ, δοῦλος τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μείονας τῆς αὐτοῦ παρουσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονεν. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον, οὐ γὰρ δι' αἵματος μόχθου, ἢ πράγους, ἀλλὰ δι' αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαός, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ὑπολείπεται ἡ ἡμέρα τῆς κατάπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ Ααρὼν εἰς τὸν χριστόν, οὗ τύπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ. οὐκοῦν ἐκ τοῦ λαοῦ πίστει δεδικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προτρεψάμενος αὐτούς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ χριστὸν ὑπομονὴν, καὶ πείσας τιμᾶν τοὺς πρεσβυτέρους, πλεῖστοι τῶν ἐπιστολῶν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

NVlla gens obſtinatioribus animis repugnabat euangelio Chriſti q̄ Iudæorū, qui Paulo etiam peculiariter erant infenſi, quod ſe gentium apoſtolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodq̄ legem Moſaicam, quam illi ſacroſanctam habebant, & euangeliq̄ uice per uniuerſum orbem ſpargi cupiebant, antiquare uideret. Adeo ut eſſent inter hos quoq̄ qui Chriſti doctrinam receperant, qui putarent legis obſeruationē cum euangelio miſcendam. Hieroſolymis igitur qui crediderant, uariis calamitatibus afficiebantur ab iis, qui reſiſtebant euangelio (nam penes hos erat publica autoritas) coniiciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorū bona. Hos itaq̄ conſolatur Paulus partim exemplo ueterum ſanctorum, quorū pleriq̄ ſimilibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti ſunt, quo uirtus illorū eſſet exploratior expectatioq̄, ac præcipue exemplo Chriſti, partim ſpe præmiq̄ cœleſtis. Deinde declarat, coruſcante iam euangelio Chriſti, ceſſaſſe umbras legis Moſaicæ, multa repetens ex ueteri teſtamento, & ad Chriſtum accommodans. Docet non ex obſeruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, ſperandam eſſe ſalutē, ſed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ ſanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat ſacroſancta, deo potiſſimū placuiſſent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Chriſtianos facientia.

FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπεν ποτὲ τῶν ἀγγέλων. υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱὸν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS.

DEVS OLIM multiphariã, multisq́ modis locut⁹ patribus ꝑ prophetas, extremis dieb⁹ hisce locut⁹ est nobis per filium, quem cõstituit hæredem omnium, per quem etiam sæcula cõdidit. qui cum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, agatq́ omnia uerbo potentiæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextra maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autẽ: Thronus tuus deus in sæculum sæculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti,

&

λίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μή ποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ πού τις, λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν

& opera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut ueſtimentũ ueteraſcent, ac uelut amictum circumuolues eos, & mutabuntur. tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit unquám? Sede à dextris meis, donec poſuero inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in miniſteriũ emittuntur propter eos, qui hæredes erunt ſalutis? Propterea oportet nos uehementius attendere, ijs quæ dicta ſunt nobis, ne quando perfluamus. Etenim ſi is, qui per angelos dictus fuerat ſermo, fuit firmus, & omnis tranſgreſſio & inobedientia iuſtam præmij repenſationem accepit, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutẽ, quæ cum primum enarrari cœperit per ipſum dominum, ab ijs qui audierant, in nos confirmata fuit, atteſtante deo, & ſignis, & prodigijs ſimul, uarijſque uirtutibus, & ſpiritus ſancti diſtributionibus, iuxta ipſius uoluntatẽ. Non em̃ angelis ſubiecit orbem terræ futurum, de q̃ loquimur. Teſtatus eſt autẽ alicubi quidam, dicẽs: Quid eſt homo, qd̃ memor es eius, aut filius hominis, qd̃ inuiſis illum? Feciſti eum paululo inferiorẽ angelis, gloria & honore coronaſti eum, & cõſtituiſti eum ſuper opera manuũ tuarũ. O m̃ia ſubieciſti ſub pedibus eius. In hoc em̃, qd̃ ei ſubiecit omnia, nihil omiſit illi nõ ſubiectum. At nondum uidemus illi omnia eſſe ſubiecta. Eum uero qui puſillum quiddam diminutus fuerat infra angelos, cernimus Ieſum, propter cruciatum mortis, gloria & honore coronatum, ut per gratiam dei pro omni guſtaret mortem. Decebat enim eum,

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

propter quem ſunt omnia, & per quem ſunt omnia, ut multis filiis in gloriā adductis, principem ſalutis illorum per afflictiones perfectum redderet. quandoquidem & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quā ob cauſam non erubeſcit fratres illos uocare, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Et rurſum: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Poſteaq; igitur pueri cōmerciū habent cū carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortē aboleret eum qui mortis habebat imperiū, hoc eſt, diabolū, & liberos redderet eos, quicunq; metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Non em̄ uidelicet angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ aſſumit. Vnde debuit p omnia fratribus ſimilis reddi, ut miſericors eſſet & fidelis pōtifex, in his quæ apud deum forent agenda, ad expiandū peccata populi. Nam ex hoc qd' ipſi cōtigit tentatū eſſe, poteſt & ijs qui tentant' ſuccurrere.

Vnde fratres ſancti, uocationis cœleſtis participes, conſyderate apoſtolum & pontificē confeſſionis noſtræ Chriſtum Ieſum, qd' fidelis ſit ei qui ipſum conſtituit, quēadmodū & Moyſes in tota domo ipſius. Tanto namq; maiore gloria, q̄ Moſes, hic dignus eſt habitus, quāto maiorem habet honorē is qui cōſtruxit domū, q̄ ipſa domus. Omis em̄ domus conſtruit' ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus eſt. Et Moyſes quidē fidelis fuit in tota domo illius, ueluti miniſter, in teſtimonium eorum, quæ poſt dicenda erant. At Chriſtus tanq̄ filius adminiſtrauit domum ipſius, cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriationem ſpei, III

πίσ☉, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντ☉, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγ☉ ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύ-

spei, ad finem usq; firmam tenuerimus: Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione, in die tentationis in deserto, ubi tentauerunt me patres uestri, probauerunt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus eram generationi illi, & dicebam: Semper errant corde. ipsi uero non cognouerunt uias meas, sicut iuraui in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meam: Videte fratres, ne quando sit in ullo uestrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut desciscat à deo uiuēte, sed exhortemini uos inuicem quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex uobis induret' seductione peccati. Christi participes facti sumus, si sanè initiū substantiæ, usq; ad finem firmum tenuerimus: In hoc quod dicitur: hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione. Nam quidam cum audissent, exacerbauerunt: At non omnes qui profecti fuerant ex Aegypto per Mosen. Quibus autē infensus fuit quadraginta annis? Nonne ijs qui peccauerant? quorum membra cōciderūt in deserto? Quibus autem iurauit, nō ingressuros in requiem suam? nisi ijs, qui nō obedierant. Et uidemus, quod nō potuerint ingredi propter incredulitatem. Metuamus igitur, nequando derelicta promissione introeundi in requiem eius, uideatur aliquis ex uobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatum est, quemadmodum & illis. At non profuit illis audisse sermonē, quod is non esset cum fide coniunctus, ijs qui audierant. Introimus em in requiem, nos qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iuraui in ira mea, si ingressuri

IIII

εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ πού περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς

si ingressuri sint in requiem meam, licet operib⁹ à iactis fundamẽtis mundi perfectis. Dixit eñ quodam in loco de septimo die sic: Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in hoc rursum: Si introibunt in requiẽ meam. Posteaq; igitur illud reliquũ est, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, nõ introierunt propter incredulitatem, rursum quendam præfinit diem, hodie, in Dauid dicens, post tantũ temporis, quẽadmodũ dictum est: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra. Nam si eis Iesus requiẽ præstitisset, nequaq; de alio posthac die locutus fuisset. Itaq; relinquitur sabbatismus populo dei. Nam qui ingressus est in requiem illius, & ipse requieuit ab operib⁹ suis, quẽadmodũ à suis deus. Studeam⁹ igit᷑ ingredi in illam requiẽ, ne quis eodẽ concidat incredulitatis exẽplo. Viuus est eñ sermo dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens usq; ad diuisionẽ animæ simul ac spiritus, cõpagumq; & medullarũ, & discretor cogitationũ & intentionũ cordis, nec est ulla creatura, quæ nõ manifesta sit in cõspectu illius. Sed oñia nuda, & resupinata oculis eius, ad quem nobis est sermo. Habentes igitur pontificẽ magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filiũ dei, teneamus professionem. Non enim habemus pontificẽ, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum per omnia, iuxta similitudinem absq; peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad opportunum auxilium.

Nam omnis põtifex qui ex hominib⁹ assumit᷑, p hoibus constituit᷑, in his quæ V

apud

πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος

apud deum agunt, ut offerat donaria & uictimas pro peccatis, qui placabilis esse possit ignorantib⁹ & errantib⁹, qñquidē & ipse circūdatus est infirmitate. Et propter hanc debet, quēadmodū pro populo, ita & pro seipso immolare ꝓ peccatis. Nemo sibiꝑsi usurpat honorem, sed qui uocatur etiam à deo, quemadmodum & Aaron. Ita & Christus non semetipsum glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in æternū secundum ordinē Melchisedec. Qui in dieb⁹ carnis suæ, cū & precationes & supplicationes apud illū, qui poterat ipsum à morte seruare, cum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset ꝓ reuerētia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est, obedientiā, ac perfectus redditus, oīb⁹ qui sibi obedierūt, fuit causa salutis æternæ, cognominatus à deo pontifex scd'm ordinationē Melchisedec: de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quādoquidem segnes facti estis auribus. Etenim cum debeatis ꝓ temporis ratione doctores esse, rursum opus habetis, ut doceam⁹ uos quæ sint elementa initiꝝ eloquiorū dei: factiq; estis iꝝ, quibus lacte sit opus, & nō solido cibo. Nā quisquis lactis est particeps, is rudis est sermonis iusticiæ. infans em̄ est. Porrò ꝓfectorū est solidus cibus, nempe horū, qui ꝓpter assuetudinē, sensus habēt exercitatos ad discretionē boni pariter ac mali. Quapropter omisso, q in Christo rudes inchoat, sermone, ad ꝓfectionē feramur, nō rursum fundamentū iaciētes pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deū, baptismatū, doctrinæ, ac manuū impositionis, & resurrectionis mortuorū, & iudiciꝝ VI

κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάπερ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καλόν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ἐπ' αὐτὴν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοί, τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, εἰ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidē permiserit deus. Nam fieri nō potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbū, ac uirtutes futuri sæculi, si prolabant', denuo renouent' per pœnitentiam, ab integro crucifigētes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponētes. Siquidem terra, quæ hymbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accōmodam eis, opera quorū & colitur, recipit bñdictionē à deo. At quæ produxerit spinas & tribolos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, ut exuratur. Cæterū persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cū salute cōiuncta, tametsi sic loquamur. Non em̄ iniustus est deus, ut obliuiscat' operis uestri, & laboris ex charitate susceptī, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupim⁹ autem, ut unusquisq; uestrū idem præstet studiū ad plenā spei certitudinē, usq; ad pfectionē, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorū, qui per fidē ac patiētiam hæreditatē accipiūt promissionis. Deus em̄ pollicit⁹ Abrahæ, cū nō posset per quenq; maiorē iurare, iurauit per seipsum, dicens: nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te: atq; ita cum patienter expectasset, consecutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior, atq; ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus cū eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatē consilij sui, interposuit iusiurandum, uti per duas res immutabiles, in quibus fieri non posset, ut mentiretur deus, ualidam

cōsolationem

παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆτε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ὑμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ βασιλεὺς σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ, ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραὰμ καὶ Λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν

consolationē haberemus, qui huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ, tum tutam, tum firmam, & introëuntem usque ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est iuxta ordinē Melchisedec, pontifex factus in æternū.

Nam hic erat Melchisedec, rex Sa- VII
lem, pontifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ, reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decimas ex oīibus impertitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiam rex Salem, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Considerate uero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abraham patriarcha de spoliis? Atq; ĩj quidem, qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotĩj functionē sumunt, præceptum habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abrahā, & habēti promissiones bñdixit. Porrò nemo negat, quin id qd̄ minus est, ab eo qd̄ maius est, bñdictionem accipiat. Atq; hic quidem homines, qui moriunt̄, decimas accipiūt. Illic autē is de quo testatū est, q̄ uiuat, & ut ita loquar, in Abrahā decimatus est etiā ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nam is adhuc in lumbis patris erat, cū occurreret Abrahā Melchisedec. Proinde si cōsummatio p̄ Leuiticū sacerdotiū erat (siqdē per hoc populus legē acceperat) qd̄ præterea fuit opus, aliū exoriri sacerdotē, qui scd̄m ordinem Melchisedec, & nō scd̄m ordinem

πλὼ τάξιμ ἀαρὼμ λέγεσθαι; μετατιθεμλύης γαὶ φλ ἱερωσώνης, ἀξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃμ γαὶ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέχηκεμ, ἀφ' ἧς οὐδεὶς πρόσεσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλομ γαὶ, ὅτι ἀξ ἰούδα ἀνατέταλκεμ ὁ κύριος ἡμῶμ, εἰς ἣμ φυλὴμ οὐδὲμ περὶ ἱερωσώνης μοϋσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερομ ἔτι κατάδηλόμ ἐστιμ, εἰ κατὰ πλὼ ὁμοιότητα μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμομ ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεμ, ἀλλὰ κατὰ δύναμιμ ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γαὰ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸμ αἰῶνα κατὰ πλὼ τάξιμ μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲὶ γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτὴ ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲμ γαὰ ἐτελείωσεμ ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεμ τῷ θεῷ, καθ' ὅσομ οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲὶ γαὰ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶμ ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόμ. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸμ αἰῶνα κατὰ πλὼ τάξιμ μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτομ κρείττονος διαθήκης γέγονεμ ἔγγυος ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲὶ πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειμ. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειμ αὐτὸμ εἰς τὸμ αἰῶνα, ἀπαράβατομ ἔχει πλὼ ἱερωσώνη, ὅθεμ καὶ σώζειμ εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶμ εἰς τὸ ἐντυγχάνειμ ὑπὲρ αὐτῶμ. τοιοῦτος γαὰ ἡμῖμ ἔπρεπεμ ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶμ ἁμαρτωλῶμ, καὶ ὑψηλότερος τῶμ οὐρανῶμ γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραμ ἀνάγκη, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερομ ὑπὲρ τῶμ ἰδίωμ ἁμαρτιῶμ θυσίας ἀναφέρειμ, ἔπειτα τῶμ τοῦ λαοῦ. τοῦτο γαὰ ἐποίησεμ ἐφάπαξ, ἑαυτὸμ ἀνενέγκας. ὁ νόμος γαὰ ἀνθρώπους καθίστησιμ ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαμ

ordinē Aaron diceret? Qñquidē translato sacerdotio, necesse est, ut legis quoq; translatio fiat. Nam is de q̄ dicunt hæc, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus altari astitit. Palam est em̄, q̄ è tribu Iuda exortus sit dñs noster. At nihil locutus est de sacerdotio Moses, qđ ad hanc tribum pertineat. Idq; magis etiā liquet, si quidem ad similitudinē Melchisedec exorit̄ sacerdos alius, qui non iuxta legē mandati carnalis factus sit, sed iuxta potētiam uitæ indissolubilis. Testificat̄ em̄ ad hunc modū: Tu sacerdos in æternū scd'm ordinē Melchisedec. Abrogat̄ em̄ qđ' præcessit præceptū ꝓpter imbecillitatem, & inutilitatem. Nam nihil ad perfectionē adduxit lex. uerum erat introductio ad spem potiorē, per quā appropinquamus deo, atq; hoc potiorem, q̄ non absq; iureiurando res acta sit. Nam illi quidē citra iusiurandum sacerdotes facti sunt: hic uero cum iureiurando, per eum qui dixit ad illum: Iurauit dñs & nó pœnitebit eum, tu sacerdos in æternū scd'm ordinationē Melchisedec. Tanto potioris testamēti sponsor factus est Iesus, & illi quidē plures facti fuerunt sacerdotes, propterea, qđ' per mortem non sinerent̄ permanere. at hic quod idem maneat in æternū, perpetuum habet sacerdotium, unde & saluos facere ad plenum potest, qui per ipsum adeunt deū, semp uiuens, ad hoc ut interpellet ꝓ illis. Talis em̄ decebat ut esset nobis pōtifex pius, innocēs, impollut⁹, segregat⁹ à peccatorib⁹, & sublimior cœlis factus, cui nō sit q̄tidie necesse, quēadmodū illis pontificib⁹, prius pro propriis peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nam id fecit semel, cū semetipsum obtulit. Siquidem lex homines cōstituit pontifices, habētes

infirmitatem.

ἀδένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, τὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς

infirmitatẽ. Porrò ſermo iuriſiurãdi, qui ſupra legẽ fuit, filium cõſtituit in æternũ cõſummatũ. Cæterũ eorũ quæ dicim⁹ illud eſt caput, q̃ talem habem⁹ põtificẽ, qui conſedit ad dextrã throni maieſtatis in cœlis, ſanctorũ adminiſtrator, ac ueri tabernaculi, qd̃ fixit deus, & non homo. Omis em̃ põtifex ad offerẽdũ donaria & uictimas cõſtituit̃, unde neceſſe eſt, ut hic etiã habeat aliquid, qd̃ offerat. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidem eſſet, ubi ſunt ſacerdotes q̃ offerunt iuxta legẽ donaria (quæ quidẽ exẽplari & umbræ deſeruiũt cœleſtiũ: quẽadmodũ oraculo reſpõſum eſt Moſi, cũ eſſet abſoluturus tabernaculum, nam uide, inquit, ut facias om̃ia ſcd̃m exẽplar, qd̃ oſtẽſum eſt tibi in monte) nunc uero hoc excellẽtius ſortitus eſt ſacerdotiũ, q̃ præſtantioris eſt teſtamẽti interceſſor, qd̃ in præſtantioribꝰ p̃miſſis ſancitũ eſt. Etem̃ ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehẽdi, haudquaq̃ fuiſſet ſecũdo quæſitꝰ locus. Nam incuſans eos loquit̃ illis: Ecce dies uenient, dicit dn̄s, & conſummabo ſuper domũ Iſraël, & ſuper domũ Iuda, teſtamentũ nouum, nõ iuxta teſtamentũ qd̃ feci patribꝰ illorũ in die cũ apprehẽderẽ manũ illorꝝ, ut educerẽ eos ex Aegypto, q̃m ipſi nõ perſtiterũt in teſtamẽto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dn̄s. Nã hoc eſt teſtamentũ, qd̃ diſponã domui Iſraël poſt dies illos, dicit dn̄s, dans leges meas in mentem illorũ, & in corde illorũ inſcripſi illas, & ero illis deus, & ipſi erunt mihi populus. Et non docebunt quiſq; proximum ſuum, & unuſquiſq; fratrem ſuum, dicẽtes: Cognoſce dominum, qd̃ omnes cognituri ſint me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, uſq; ad eum qui magnus eſt inter illos, quoniã placatus ero

VIII

ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό,τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥτε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκός, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐ δὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος.

εἰ γὰρ

super iniusticijs illorũ, & peccatis eorũ, & iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Per hoc qd' dicit nouũ, antiquauit prius. Porrò quod antiquat' ac senescit, in propinquo est, ut euanescat. Igitur habebat quidẽ etiã prius illud, iustificationes, cultus, ac sanctimoniam mũdanam. Siquidẽ tabernaculum factum fuit primũ, in quo erant lucernæ, & mensa, & propositio panum, quam uocant, sancta. Post secundum autem uelum erat tabernaculum, quod uocatur sanctum sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam testamẽti, undiq; circumtectam auro, in qua urna aurea habens manna, & uirga Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ testamenti. Supra hanc autem cherubim gloriæ, obumbrantia propiciatorium. de quibus nõ est nunc dicendũ singulatim. His autẽ ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, qui sacrorũ ritus peragant: in secundum autẽ semel quotannis solus pontifex, nõ sine sanguine, quem offert ꝓ seipso, & pro populi ignorantijs: illud significante spiritu sancto, nondum manifestatam esse sanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo cõsistente, quæ erat similitudo ꝓ tẽpore tum præsente, in quo dona sacrificiaq; offerunt', quæ nõ possint iuxta cõscientiã perfectũ reddere cultorẽ, in cibis dũtaxat & potionibus, & diuersis ablutionib⁹ ac iustificationibus carnis, usq; ad tẽpus correctionis imposita. At Christus accedens pontifex futurorũ bonorũ, per maius & perfectius tabernaculum, nõ manu factum, hoc est, nõ huius structuræ, neq; per sanguinem hircorum ac uitulorum, sed per proprium sanguinẽ ingressus est semel in sancta, æterna redemptione reperta.

IX

Nam si

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας

Nam si sanguis taurorum & hircorũ, & cinis iuuencæ, aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo, purgabit conscientiam uestram à mortuariis operibus, ad seruiẽdum deo uiuenti? Et ob id noui testamẽti concilia tor est, ut morte intercedente, ad redemptionem earũ præuaricationũ, quæ fuerant sub priori testamento, ij qui uocati sunt, promissionẽ accipiant æternæ hæreditatis. Siquidẽ ubi testamentũ est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentũ in mortuis ratum est. qñquidem nõdũ ualet, cũ uiuit testator. Vnde ne prius quidẽ illud, absq; sanguine dedicatũ fuit. Cum eñ Moyses oñe præceptũ iuxta legẽ exposuisset oĩ populo, sumpto sanguine uitulorũ & hircorũ, cũ aqua & lana coccina & hysopo, simul & ipsum librũ & totũ populũ aspersit, dicens: Hic est sanguis testamẽti, q̃d mandauit uobis deus. Insuper autẽ & tabernaculũ, & omnia uasa ministerij, sanguine cõsimiliter aspergebat. Et omnia ferè secundum legem sanguine purificant, & absq; sanguinis effusione, non fit remissio. Itaq; necesse est, ut exẽplaria quidẽ eorũ q̃ sunt in cœlis, hisce reb⁹ purificentur. Cæterũ ipsa cœlestia potiorib⁹q; hæ sint, uictimis mundent. Nõ eñ in manu facta sancta ingressus est Christus, exẽplaria uerorũ, sed in ipsum cœlũ, ut appareat nunc in cõspectu dei ꝓ nobis, nõ ut sæpius offerat semetipsum, quẽadmodũ pontifex ingredit in sancta singulis annis per sanguinẽ alienũ. Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundo. Nunc autẽ semel, sub consummationẽ sæculorũ, ad profligationẽ

ἁμαρτίας, διὰ τῆ θυσίας ἑαυτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ιησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ

peccati, per immolationem ſuiipſius apparuit. Et quatenus illud manet omnes homines, ut ſemel moriantur, poſt hoc autem iudicium, ita & Chriſtus ſemel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rurſus abſq; peccato conſpicietur, iis qui illum expectant in ſalutem.

Nam lex umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, his hoſtiis quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes perfectos reddere. Alioqui nonne deſiiſſent offerri? propterea, quod nullam iam habuiſſent conſcientiam peccatorum, qui ſacrificaſſent, ac ſemel purgati eſſent. Atqui in iſtis commemoratio fit peccatorum quotannis: Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter cum ingreſſurus eſt mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluiſti. Corpus autem aptaſti mihi, holocautomata & pro peccato nō comprobaſti. Tunc dixi: Ecce adſum (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam deus uoluntatem tuam. Superius cum dicit, ſacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluiſti, neq; comprobaſti, quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adſum, ut faciam deus uoluntatē tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quā uoluntatem ſanctificati ſumus per oblationē corporis Ieſu Chriſti ſemel peractam. Et omnis quidem ſacerdos aſſiſtit quotidie, ſacra peragens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata. Hic uero, una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexteram dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellum pedum eius.

Vnica

ἄυτω. μιᾷ γαὶ προσφορᾷ τετελείωκεμ εἰς
τὸ διϊωικὲς τοὺς ἁγιαζομλύους. μαρτυρεῖ
δὲ ἡμῖμ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ. μετὰ γαὶ
τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣμ διαθή-
σομαι πρὸς ἀυτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεί
νας λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ
καρδίας ἀυτῶμ, καὶ ἐπὶ τῶν διαμοιῶμ ἀυ-
τῶμ ἐπιγράφω ἀυτοὺς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶμ,
καὶ τῶν ἀνομιῶμ ἀυτῶμ οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφο-
ρὰ περὶ ἁμαρτίας. ἐχοντες οὖν ἀδελφοὶ
παῤῥησίαμ εἰς τὴν εἴσοδομ τῶν ἁγίων ἐν
τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣμ ἐνεκαίνισεμ ἡμῖν ὁδὸμ
πρόσφατομ καὶ ζῶσαμ διὰ τοῦ καταπε-
τάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς ἀυτοῦ. καὶ
ἱερέα μέγαμ ἐπὶ τὸμ οἶκομ τοῦ θεοῦ· προ
σερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πλη
ροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμλύοι τὰς καρ-
δίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελου-
μένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχω-
μεν τὴν ὁμολογίαμ τῆς ἐλπίδος, ἀκλι-
νῆ. πιστὸς γαὶ ὁ ἐπαγγειλάμλυος, καὶ κα-
τανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸμ ἀγά-
πης, καὶ καλῶμ ἔργωμ, μὴ ἐγκαταλι-
πόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶμ, κα-
θὼς ἔθος τισίμ, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ
τοσούτῳ μᾶλλομ, ὅσω βλέπετε ἐγγίζου-
σαμ τὴν ἡμέραμ. ἑκουσίως γαὶ ἁμαρτα-
νόντωμ ἡμῶμ μετὰ τὸ λαβεῖμ τὴν ἐπίγνω-
σιμ τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶμ
ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδο-
χὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειμ μέλ-
λοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις
νόμομ μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶμ ἐπὶ δυ-
σὶμ ἢ τρισὶ μάρτυσιμ ἀποθνήσκει· πόσῳ δο
κεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ
τὸμ υἱὸμ τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
τῆς διαθήκης κοινὸμ ἡγησάμλυος, ἐν ᾧ ἡγιά
σθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρί-
σας. οἴδαμεν γαὶ τὸμ εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδί-
κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ
πάλιμ

ΑD HEBRAEOS. 485

Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum, eos qui sanctificant. Testificatur autē nobis & ipse spiritus sanctus, nimirū cum prædixerit, hoc est testamentū, quod condam erga illos, post dies illos, dicit dominꝰ, dans leges meas in corde illorū, & in mētibus illorū inscribam eas, & peccatorū atq; iniquitatum illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horum est remissio, non est amplius oblatio pro peccato. Cum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in sancta per sanguinē Iesu, ea uia quā dedicauit nobis recentē ac uiuentē, per uelamentū, hoc est, per carnem suam, cúmq; habeamus sacerdotē magnū præfectū domui dei, accedamus cum uero corde, in certitudine fidei, aspersi cordibus, ac depulsa conscientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confessionem spei, non uacillantem (fidelis enim qui promisit) & consyderemus nos inuicem, in hoc, ut prouocemus ad charitatē & bona opera, nō deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est nōnullis, sed adhortantes inuicē. idq; hoc magis, quod uidetis appropinquantē diem. Nam si uolentes peccauerimus post acceptā cognitionē ueritatis, non ultra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehementia, qui deuoraturus est aduersarios. Qui aspernatus fuerit Moysi legē, absq; misericordia, sub duobus aut tribus testibus moritur. Quanto putatis peioribus afficiet supplicijs, qui filium dei conculcarit, & sanguinem testamēti, ceu rem prophanā habuerit, per quē fuerat sanctificatus, & spiritum gratiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Meū est ulcisci. ego repēdā, dicit dñs. Et

πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονίσει. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ

rursum: Dñs iudicabit populū suū. Horrēdū est incidere in manꝰ dei uiuētis. Redeāt aūt uobis i memoriā supiores dies, in qbꝰ illuminati, ingēs certamē sustinuistis afflictionū, partim qdē, dū & ꝓbris & p̄ssuris affecti, spectaculo fuistis oibꝰ, partim dū cōsortes ita cōuersantiū facti estis. Siqdē & afflictionū, q̄ ex uinculis meis cōtigerūt ꝓticipes fuistis, & direptionē facultatū uestraꝝ cū gaudio accepistis, sciētes uos habere in uobis, potiorē substantiā in cœlis ac manētē. Ne abieceritis igit' fiduciā uestrā, q̄ magnā habet p̄mij retributionē. Nā patiētia uobis ē opꝰ, ut ubi uoluntatē dei peregeritis, reportetis ꝓmissionē. Adhuc em̄ perpusillū tpis, & q uētur⁹ ē ueniet, & nō tardabit. Iustꝰ aūt ex fide uicturꝰ est. & si se subduxerit, nō ꝓbabit' aio meo. At nos nō sumꝰ q subducamꝰ nos i perditionē, sed ad fidē pertinemꝰ in acq̄sitionē aiæ. Est aūt fides, earū rerū q̄ sperant', substātia, argumētū eorū, q̄ nō uident'. per hanc em̄ testimonium meruerūt seniores. Per fidē intelligimus ꝓfecta fuisse sæcula ꝟbo dei, ut ex his q̄ nō apparebant, ea q̄ uident', fierēt. Per fidē uberiorē hostiam Abel obtulit deo, cꝫ Cain. per quam testimoniū meruit, qꝺ esset iustus, testimoniū perhibēte de donarijs illiꝰ deo, & ꝑ hanc mortuus adhuc loquit'. Per fidē Enoch fuit translatus, ne uideret mortē, nec fuit inuētus, propterea quod transtulerat illum deus. priusꝫ enim transferret', testimonium meruerat, qꝺ placuisset deo. Atqui sine fide, fieri non potest, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deum, hunc credere oportet, esse deum, & esse remuneratorē quærētibus se. Per fidē admonitus oraculo Noë, ea quæ nōdum uidebant', ueritus, apparauit arcam ad salutē domus

XI

suæ,

ἑαυτῷ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπισάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν

ſuæ, per quam arcam cõdemnauit mundum, & eius quæ ſecundum fidem eſt, iuſticiæ factus eſt hæres. Per fidem, appellatus Abraham, obediit, ut exiret in locũ quem accepturus erat in hæreditatem, & exiuit, neſciẽs quò eſſet uenturus. Per fidem cõmigrauit in terram promiſſionis, ueluti peregrinã, cum in tabernaculis habitaſſet cum Iſaac & Iacob, cohæredibus eiuſdem promiſſionis. Expectauerat em̃ habentẽ fundamenta ciuitatẽ, cuius opifex & cõditor eſt deus. Per fidem & ipſa Sarra uim ad cõcipiendũ ac retinendum ſemẽ accepit, ac præter ætatis rationẽ peperit, q̃ fidelẽ iudicaret eum qui promiſerat. Quapropter & ex uno prognati ſunt poſteri, eoq̃ iam annis effœto, tanto numero, quãto ſunt ſtellæ cœli, & uelut arena, quæ eſt iuxta marginẽ maris innumerabilis. Iuxta fidẽ mortui ſunt hi omẽs, cum nõ accepiſſent promiſſiones, ſed procul eas uidiſſent, & credidiſſent, ſalutaſſentq̃, & cõfeſſi fuiſſent, ſe hoſpites atq̃ aduenas eſſe in terra. Nam hæc qui dicunt, declarant ſe patriam inquirere. Et ſi illius quidem memores fuiſſent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi. Nunc autem melioꝛem expetunt, hoc eſt, cœleſtem. Quapropter non erubeſcit ipſe deus uocari deus illorũ. parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in quo promiſſiones acceperat, ad quẽ dictum fuerat: In Iſaac uocabit tibi ſemen, cum illud ſecum perpendiſſet, deum uel à mortuis excitare poſſe ſemen, unde illum etiam reſurrectionis typo reduxit. Per fidem de futuris benedixit Iſaac filio Iacob, & Eſau. Per fidem, Iacob moriens, ſingulis filijs Ioſeph benedixit, &

προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, Ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, Μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ. Διότι εἶδον ἄστειον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, Μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη Ἰερειχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεών, Βαράκ τε, καὶ Σαμψών, καὶ Ἰεφθάε, Δαβίδ τε καὶ Σαμουήλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον

adorauit fastigiũ uirgæ illi⁹. Per fidẽ, Ioseph moriens, de egressione filiorũ Israël meminit, deq; ossib⁹ suis mandauit. Per fidem, cũ natus esset Moyses, occultatus est mẽses treis, à parẽtibus suis: ꝓpterea quod uiderent elegantem puellum, nec ueriti sunt edictum regis. Per fidem, Moses iam grandis, renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cum populo dei, q̃ tẽporarijs peccati commodis frui, maiores arbitratus diuitias, probrũ Christi, q̃ Aegyptiorũ thesauros. Respectum enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha, & effusionẽ sanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos. Per fidẽ trãsierũt rubrũ mare, ueluti per siccam terrã, qd' cũ tentassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho conciderunt, circũdata ad dies septẽ. Per fidem Raab meretrix nõ perijt unà cum ijs qui nõ obedierant, cũ excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus, cõmemorantẽ de Gedeone, de Barac, & Sampsone, & Hiephthaë, necnon Dauid & Samuele, ac prophetis, qui per fidem expugnauerũt regna, operati sunt iusticiam, assecuti sunt promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt uim ignis, effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperũt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distenti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirentur resurrectionem. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sunt, insuper

ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ πλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίσατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθικεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτῶν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerũt, oberrarũt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimoniũ promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur.

Proinde nos quoque, cum tanta xii
septi simus nube testium, deposito onere omni, & tenaciter inhærente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucem ignominia contempta, & ad dexteram throni dei consedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondum usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes. & obliti estis exhortationis, quæ uobis tanquàm filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Si castigationẽ sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, non filij. Itaque cum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multo magis subijciemur patri spirituum, & uiuemus? Atque illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem

ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν ἡμᾶς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσελήλυθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν

hic autẽ ad cómodũ noſtrũ in hoc ut im partiat nobis ſanctimoniã ſuam. Omnis aũt caſtigatio in præſens quidẽ, nõ uidetur eſſe gaudij, ſed moleſtiæ. At poſtea fructũ tranquillũ iuſticiæ reddit, ijs qui p illã fuerint exercitati. Quapropter manꝰ remiſſas, & genua ſoluta ſurrigite, & facite, ut recti ſint greſſus pedibus ueſtris, ne claudicatio aberret à uia, imò ſanet' potius. Pacẽ ſectemini cũ omnibꝰ, & ſanctimoniã, ſine qua nemo uidebit dñm, curã agentes, ne quis ſit q deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulentiæ, ſuppullulans obturbet, & p hanc inquinent' multi: ne quis ſcortator aut ꝓphanus, uelut Eſau, qui unico edulio permutauit ius primogeniti. Scitis em̃, qd' & poſtea, cum uellet hæreditario iure bñdictionẽ aſſequi, reprobatus ſit. Non em̃ reperit pœnitẽtiæ locũ, tametſi cum lachrymis quæſiuiſſet eã. Nõ em̃ acceſſiſtis ad cõtactũ montẽ, & incẽſum ignẽ ac turbinẽ, & caliginẽ, & procellã, tubæq; ſonitũ, & uocẽ uerborũ, quã qui audierant, deprecati ſunt, ne his adiungeret' oratio. Nõ em̃ ferebant, qd' edicebat': Si beſtia tetigerit mõtẽ, lapidabitur, aut iaculo cõfiget'. & adeo terribile erat uiſum qd' apparebat. Moſes dixit: Expauefactus ſum, ac tremebundus, ſed acceſſiſtis ad montẽ Sion, & ad ciuitatẽ dei uiuẽtis, Hieruſalẽ cœleſtẽ, & ad innumerabiliũ angelorũ cœtũ, & ad cõcionẽ primogenitorũ, qui cõſcripti ſunt in cœlis, & ad iudicẽ uniuerſorũ deũ, & ad ſpiritus iuſtorũ perfectorũ, & ad noui teſtamenti conciliatorẽ Ieſum, & ad ſanguinẽ aſperſionis, meliora loquentẽ, q̃ loquebatur ſanguis Abel. Videte ne aſpernemini eum qui loquit': nam ſi illi nõ effugerũt, qui auerſabant' eum qui loquebatur in terra, multo magis nos, ſi eum qui de cœlis

ἀπ' ὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. Ετι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆ φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ιησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Εχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ιησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν

de cœlis eſt, auerſemur: cuius uox tum cõcuſſit terrã, at nunc denunciauit, dicẽs: Adhuc ſemel ego cõcutio, nõ modo terram, uerũetiã cœlum. Porrò illud qd' dicit, adhuc ſemel, ſignificat eorũ quæ cõcutiuntur tranſlationem, utpote quæ facta ſint: ut maneant ea quæ nõ cõcutiuntur. Quapropter regnũ aſſumẽtes qd' cõcuti nõ poſſit, habeam⁹ gratiã, per quã ita colamus deũ, ut illi placeamus cũ reuerẽtia & religione. Etenim deus noſter ignis cõſumens eſt. Fraterna charitas maneat. Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Per hanc eñ quidã inſciẽtes exceperũt angelos hoſpitio. Memores eſtote uinctorũ, tanq̃ unà cum illis uincti, eorũ qui affliguntur, uelut ipſi quoq; uerſantes in corpore. Honorabile eſt inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, cõtenti ijs quæ adſunt. Siquidẽ ipſe dixit: Non te deſero, neq; derelinquo. ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores eſtote eorum qui præſunt uobis, qui locuti ſunt uobis ſermonem dei, quorũ imitemini fidem, cõſyderantes qui fuerit exitus cõuerſationis illorum. Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem eſt etiã in ſæcula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ eſt enim, gratia cõſtabiliri cor, nõ eſcis, quæ non profuerũt ijs qui uerſati ſunt in illis. Habemus altare, de quo nõ eſt fas edere, ijs qui tabernaculo deſeruiunt. Animalium enim quorũ ſanguis infertur p peccato, in ſancta per pontificẽ, horum corpora cremant extra caſtra. Quapropter & Ieſus, ut ſanctificaret per propriũ ſanguinẽ populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, opprobrium

XIII

τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

opprobriū eius portantes. Non enī habemus hic manentē ciuitatē, sed futuram inquirimus. Per ipsum igitur offerimus hostiam laudis semper deo, hoc est, fructum labiorū, cōfitentium nomini eius. Cæterū beneficentiæ, & cōmunicationis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Parete ijs qui præsunt uobis, & cōcedite, siquidem illi uigilant pro animabus uestris, tanq; rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & nō gementes. nam id est inutile uobis. Orate pro nobis, confidimus enim, quod bonam habemus cōscientiam inter omnes cupientes honeste conuersari. Magis autem obsecro uos, ut id faciatis, quo celerius restituar uobis. Deus autē pacis, qui reduxit à mortuis pastorē ouium illum magnū per sanguinē testamenti æterni, dominū nostrum Iesum, absolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendum uoluntatē ipsius, efficiens, ut quod agitis, acceptum sit in conspectu suo per Iesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen. Obsecro uos fratres, sufferte sermonē exhortationis. Etenim paucis scripsi uobis. Scitis fratrem nostrum Timotheum solutum esse. cum quo (si celerius uenerit) uisam uos. Salutate omnes qui præsunt uobis, & omnes sanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ τιμοθέου.

Missa ab Italia per Timotheum.

ὑπόθεσις

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπορᾷ, καὶ πίστευσασιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ιησοῦν χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικῶς τὴν ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποῖος μὲν ὄφελος ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τοῦ ἀνθρώπου ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῷ πτωχῷ οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑποφάνοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ ιακὼβ τὸ χρήσιμον τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σωφρίζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τοῦτον μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ οὕτως τέλειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

IAcobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans atque instituens.

ARGVMENTI FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

EPISTOLA BEATI IACOBI.

ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο

IACOBVS dei ac dñi Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, q̃ sunt in dispersione, salutem. Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis uarias, illud scientes, quod exploratio fidei uestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti, & integri, nullaq; in parte diminuti. Quod si cui uestrum deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam omnibus simpliciter, nec improperat, ac dabit ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui uentis agitur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicq; accepturum à domino. Vir animo duplici, incóstans est in omnibus uijs suis. Glorietur autem frater qui est humilis, in sublimitate sua. contra qui diues est, in humiliatione sui: quoniam ueluti flos herbæ præteribit. Exortus est enim sol cum æstu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspectus illius perijt.

ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πο-
ρείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς
ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμε-
νος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπη-
γγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μη-
δεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πει-
ράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν,
πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζε-
ται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος
καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλα-
βοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀπο-
τελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε
ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ,
καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καται-
βαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. παρ᾽ ᾧ
οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας,
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ
κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί,
ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι,
βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀρ-
γὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργά-
ζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ
περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν
ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς
ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ
μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυ-
τούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιη-
τής, οὗτος ἐοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρό-
σωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κα-
τενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως
ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς
νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παρα-
μείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μα-
κάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δο-
κεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγω-
γῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν
αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρη-
σκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ
πατρί, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς
καὶ

periit. Sic & diues in abundãtia sua mar-
cescet. Beatus uir qui suffert tentationẽ:
quoniã cum probatus erit, accipiet coro-
nam uitæ: quã promisit dñs ĩs, à quibus
fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, di-
cat se à deo tentari. Nam deus ut malis
tentari nõ potest, ita nec ipse quenq; ten
tat. Imò unusquisq; tentat, dum à pro-
pria cõcupiscentia abstrahitur & inesca-
tur. Deinde cõcupiscentia posteaq; con-
cepit, parit peccatum: peccatũ uero perfe-
ctum progignit mortem. Ne erretis fra-
tres mei dilecti. Omnis donatio bona,
& omne donũ perfectum, è supernis est
descẽdens à patre luminũ, apud quẽ non
est transmutatio aut cõuersionis obum-
bratio. Is destinata uoluntate progenuit
nos sermone ueritatis, ut essemus primi-
tiæ quædã suarũ creaturarũ. Itaq; fratres
mei dilecti, sit omnis homo uelox ad au
diendũ, tardus ad loquendũ, tardus ad
iram. Nam ira uiri iustitiã dei nõ efficit.
Quapropter deposita omni immũditia
& superfluitate maliciæ, cũ mansuetudi-
ne recipite insitum sermonẽ, qui potest
saluas reddere animas uestras. Sitis aũt
effectores sermonis, & nõ auditores tan
tum, fallẽtes uosmetipsos. Qm̃ si quis au
diat sermonẽ, nec eum factis exprimat,
hic similis est uiro cõsyderanti faciẽ nati-
uitatis suæ in speculo. Consyderauit em̃
seipsum, & abiit, & continuo oblitus est
qualis esset. At qui prospexerit in legem
perfectã, quæ est libertatis & permanse-
rit, hic cum sit nõ auditor obliuiosus, sed
effector operis, beatus facto suo erit. Si
quis uidetur religiosus esse inter uos, qui
non frenat linguam suam, sed aberrare
sinit cor suum, huius uana est religio.
Religio pura & immaculata apud deum
& patrem hæc est, inuisere orphanos &

καὶ

2. docet non esse in Deum conferendam culpã nostrorum lapsuum in tentationẽ.

3. Monet non satis esse audire verbum Dei, nisi fides & bona obedientia accedat.

καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Prohibet προσωπολιψίαν diuitum.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου. καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς. εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καί, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. καὶ κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε

damnat hypocrisin fidem e nomine sine fructu bona opa, q̄ tantū boiem vere iustu esse.

& uiduas in afflictione ſua, immaculatū ſeipſum ſeruare à mūdo. Fratres mei ne cū reſpectu perſonarū habeatis fidē domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione: Nā ſi ingrediatur in cœtū ueſtrū uir aureum geſtans anulū, ueſte indutus ſplendida, ingrediatur aūt & pauper in ſordida ueſte, & reſpexeritis ad illū qui ueſtē geſtat ſplendidam, & dixeritis illi, tu ſede hic bene, & pauperi dicatis, tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellū meū, & nō diiudicati eſtis in uobiſipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarū? Audite fratres mei dilecti, nōne deus elegit paupres mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ĩs, à quibus dilectus fuerit? Vos aūt cōtemptui habuiſtis pauperē. Nōne diuites tyrānidē exercent in uos, & ĩdem trahunt uos ad tribunalia? Et ĩdem male loquūt' de bono nomine quod inuocatū eſt ſuper uos? Si legē quidem regiā perficitis iuxta ſcriptura, diliges proximū tuū ſicut teipſum, bene facitis: ſin uero perſonā reſpicitis, peccatū cōmittitis, & redarguimini à lege ueluti trāſgreſſores. Quiſquis enim totam legem ſeruauerit, offenderit autē in uno, factus eſt omniū reus. Nā qui dixit, ne mœcheris, dixit etiā, ne occidas. Quod ſi nō fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis. Ita loquamini, & ita faciatis ueluti per legē libertatis iudicandi. Siquidē iudiciū abſq; miſericordia erit ei, qui nō præſtiterit miſercordiā. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudiciū. Quæ utilitas fratres mei, ſi fidē dicat aliquis habere ſe, facta uero nō habeat? Num poteſt fides ſaluū facere illū? Q; ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egentes quotidiano uictu, dicat aūtē aliquis ueſtrū illis, abite cū pace, caleſcite & ſaturamini

ζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τ σώ
ματ☉, τί τ ὄφελ☉ ; οὕτως καὶ ἡ πίστις,
ἐὰμ μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ ἑαυτήμ. ἀλλ
ἐρεῖ τίς, σὺ πίστιμ ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖ
ξόμ μοι τὴν πίστιμ σε ἐκ τῶν ἔργων σε, κἀ
γὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων με τὴν πίστιμ με.
σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς.
καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι.
θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιμ ; ἀβραὰμ ὁ πα
τὴρ ἡμῶμ οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
ἰσαὰκ τὸμ υἱὸμ αὐτο ἐπὶ τ θυσιαστήριομ ; βλέ
πεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτο,
καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη ; καὶ
ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα. ἐπίστευσε δὲ
ἀβραὰμ τ☉ θε☉, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δι
καιοσύνην. καὶ φίλ☉ θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε
τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπ☉
καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνομ ; ὁμοίως δὲ καὶ
ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑπο
δεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ
ἐκβαλοῦσα ; ὥσπερ γὰρ τ σῶμα χωρὶς πνεύ
ματ☉ νεκρόμ ἐστιμ, οὕτως καὶ ἡ πίστις χω
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
με, εἰδότες, ὅτι μεῖζομ κρῖμα λημψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λό
γῳ οὐ πταίει, οὗτ☉ τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλομ τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὅλομ τ σῶμα μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ
πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶμ
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλα
χίστου πηδαλίου, ὅπου ἂμ ἡ ὁρμὴ τ εὐθύ
νοντ☉ βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι
κρὸμ μέλ☉ ἐστι, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί
γομ πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ
σα τὸ πῦρ, ὁ κόσμ☉ τ ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιμ ἡμῶμ,
ἡ σπιλοῦσα ὅλομ τ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τ
τροχὸμ

mini: non tamen dederitis illis, quæ sunt necessaria corpori, quæ erit utilitas? Sic & fides si facta non habuerit, mortua est per se. Sed dicet aliquis, tu fidem habes, & ego facta habeo. Ostende mihi fidē tuam ex factis tuis, & ego ostendam tibi ex factis meis fidem meam. Tu credis ꝙ deus unus est? Recte facis. Et dæmonia credunt, ac cōtremiscunt. Vis uero scire ô homo inanis, ꝙ fides absq; factis mortua sit? Abraham pater noster nónne ex factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac filium suum super altare? Vides, quod fides adiumento fuerit factis illius, & ex factis fides perfecta fuerit? Et impleta est scriptura quæ dicit: Credidit Abraham deo, & imputatū est illi ad iusticiā, & amicus dei uocatus est. Videtis igitur ꝙ ex factis iustificetur homo, & non ex fide tantum? Similiter autem & Rhaab meretrix, án non ex factis iustificata est cum excepisset nuncios, & alia uia emisisset? Nam quemadmodū corpus absq; spiritu mortuum est, ita & fides absq; factis mortua est.

Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quod maius iudicium sumpturi simus. In multis em̄ labimur omnes. Si quis in sermone non labitur, hic perfectus est uir, qui possit freno moderari totum etiā corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus circumagimus. Ecce naues quoq; cum tantæ sint, & à uentis sæuis agant, circumagunt à minimo gubernaculo, quocūq; impetus dirigentis uoluerit. Ita & lingua pusillum membrum est, & magna iactat. Ecce exiguus ignis quantā materiam incēdit. Et lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totū corpus, & inflammat

III 1. Deterret à festinatione imperitos, & præmit de frenanda lingua.

προχὸμ φῆ γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ
τῆ γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ
πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμά-
ζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπί-
νῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώ-
πων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ
ἰοῦ θανατοφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν
θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα
τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γε-
γονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται
εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ ἀδελφοί μου
ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς
αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ
δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι;
ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλι-
κὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ
ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς
ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραΰτητι σο-
φίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐρίθει-
αν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε,
καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν
αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπί-
γειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ
ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ
πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία,
πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική,
ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρ-
πῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκρι-
τος, καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ
σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ
ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευο
μένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε,
καὶ οὐκ ἔχετε. φθονεῖτε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ
δύασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολε-
μεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑ-
μᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κα-
κῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δα
πανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ
οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ
θεοῦ ἐστίν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ
κόσμου

Monet sapientiam non Qu[illegible] sed sinceritate vitæ [illegible] studio pacis ostendendā eē.

Conatur de frenandis cupiditatibus ordin, voluptatū, et ira mis de amaritia compescenda.

rotam natiuitatis, & inflammatur à gehenna. Omnis enim natura & ferarum & uolucrū, serpentiūq;, & marinorū domatur, & domita est à natura humana. Linguā autē nullus hoim domare pōt, incoërcibile malū, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicim⁹ deū & patrē, & p ipsā maledicim⁹ hoibus, q ad similitudinē dei cōditi sunt. Ex eodē ore pcedit bñdictio & maledictio. Nō oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunqd fons ex eo dē foramine emanat dulcem & amarā aquā? Nūqd potest fratres mei, fic⁹ oleas gignere? aut uitis fic⁹? Sic nullus fons salsam ac dulcē pōt ædere aquā. Quis sapiens & sciētia prædītus inter uos? Ostendat ex bona cōuersatione opera sua cum mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionem in corde uestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem. Non est enim ista sapientia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi eñ æmulatio & cōtētio, ibi incōstātia & omne op⁹ prauū. Quæ aūt è supnis est sapiētia: primū quidē casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq; diiudicatiōe, sine simulatiōe. Fruct⁹ aūt iustitiæ in pace seminat', facientibus pacē.

Vnde bella & lites in uobis? Nonne hinc? nimirum ex uoluptatibus uestris, quæ militant in membris uestris? Concupiscitis & nō habetis. inuidetis & æmulamini, & non potestis adipisci. pugnatis & bellatis. nō habetis, ꝓpterea quod nō postulatis. Petitis & non accipitis, eo q̄d male petatis, ut in uoluptatibus uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis, quod amicitia mundi, inimicitia est cum deo? Quicūq; ergo uoluerit amicus esse

IIII

mundi

κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοὶ καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετασχαφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν· οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γὰρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν

mundi, inimicus dei cõstituit. An putatis quod inaniter scriptura dicat: ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitauit in nobis? Maiorem autẽ dat gratiã. Subditi ergo estote deo, resistite autẽ diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emundate manus ò peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. risus uester in luctum cõuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu domini, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quique iudicat fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem. Quod si iudicas legem, non es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator, qui potest seruare & perdere. Tu quis es, qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatẽ, & faciamus ibi annum unum, & mercemur, & lucrum faciamus: qui ignoratis, quid futurum sit postero die. Quæ est enim uita uestra? Vapor enim erit, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euanescit: pro eo quod dicere debueritis, si dominus uoluerit, & si uixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbijs uestris. Omnis exultatio talis mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nunc diuites, plorate, ululantes super miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimẽta uestra tineis obnoxia facta sunt. Aurum & argentum uestrum erugine uiciatum est, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & exedit carnes uestras sicut ignis. Thesaurum congessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum

V Iugulat scripturitorem, primas, lupus et tyrannidem vitam.

τῶν τ̃ ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπε
στερημένος ἀφ ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν
θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσε-
ληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τ γ̃ς, καὶ ἐσπα
ταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
ἐν ἡμέρᾳ σφαγ̃ς. κατεδικάσατε, ἐφονεύ-
σατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.
Μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τ̃ παρου-
σίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχε-
ται τὸν τίμιον καρπὸν τ γ̃ς, μακροθυ-
μῶν ἐπ̓ αὐτ̃, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον
καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς,
στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρου-
σία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ̓ ἀλ-
λήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ
κριτὴς πρὸ τ̃ θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα
λάβετε τ̃ κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ
τ̃ μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἱ ἐλά-
λησαν τ̃ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρί-
ζομεν τοὺς ὑπομένοντας. τὴν ὑπομονὴν
Ἰὼβ ἠκούσατε. καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδε-
τε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ
οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου,
μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν
γ̃ν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν
τὸ ναὶ, ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπό-
κρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τίς ἐν ὑμῖν;
προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τίς; ψαλλέτω. ἀ-
σθενεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς
πρεσβυτέρους τ̃ ἐκκλησίας, καὶ προσευξά-
σθωσαν ἐπ̓ αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ
ἐν τ̃ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τ̃ πί
στεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν
ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφε
θήσεται αὐτ̃. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ
παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλή-
λων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δι-
καίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν
ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσήυ-
ξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τ̃
γ̃ς, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
προσήυξατο

Consolatõem instituit, quâ eos hortatꝰ ad patientiam, ꝙ certam liberationẽ promittit, & in morbis corporũ & alijs omnibus.

riorum qui messuerũt regiones uestras, quæ fraude non reddita est à uobis, clamat: & clamores eorum qui messuerant, in aures domini sabaoth introierunt. In delitijs uixistis super terrã, & lasciuistis. enutrijstis corda uestra, ut in die occisionis. Cõdemnastis, & occidistis iustum, & non resistit uobis. Patientes igitur estote fratres usq; ad aduentum domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructũ terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempestiuam & serotinã. Patiẽtes igitur estote & uos, & cõfirmate corda uestra, quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiscere alius aduersus alium fratres, ut ne condemnemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patiẽtiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine dñi. Ecce beatos ducimus eos qui sustinẽt. Sufferẽtiam Iob audistis, & finẽ dñi nouistis, qd̃ ualde misericors sit dñs ac cõmiserans. Ante omnia autẽ fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neq; per terram, neq; aliud quodcunq; iusiurandũ. Sit autẽ uestrũ est, est: non, non, ut ne in simulationẽ incidatis. Affligitur autẽ aliquis inter uos? oret. Aequo animo est aliquis? psallat. Infirmatur quis inter uos? accersat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini. Et obsecratio fidei saluum reddet laborantẽ, & eriget eum dñs: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicem alius alĩ delicta, & orate pro uobis inuicem, ut salui sitis. Multũ enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos, & precatione precatus est ne plueret: & nõ pluit sup terrã annos tres & menses sex. Et rursum orauit,

προσκύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ αὐτόν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Τοῦ δ ἁγίου Ἰακώβου ἐπιστολῆς τέλος.

rauit,& cœlũ dedit pluuiã,& terra pdu xit fructũ ſuũ. Fratres,ſi quis inter uos er rauerit à ueritate, & conuerterit quis eũ, ſciat,qđ qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ ſuæ, ſaluã faciet animã à mor te,& operiet multitudinẽ peccatorũ.

Beati Iacobi epiſtolæ finis.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὖσιν, Ἰουδαίοις καὶ γενομένοις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν διδασκαλικὴν, ἐπισκήπτων αὐτοῖς. διότι μὲν ἀπὸ Ἰουδαίων ἐπίστευσαν, καὶ πρῶτον μὲν ἤλεγξε τοῦτο καὶ ἀπεδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ δι' αὐτῶν ἐμηνύθη, καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναιξί τε ὁμοῦ καὶ ἀνδράσιν ὁμοφροσύνην καταγγέλλει. καὶ εἰς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τὸν ἅδην γέγονε παρὰ τοῦ κυρίου τὸ κήρυγμα τοῦ σωτηρίου καὶ ἀναστάσεως· ἵνα καὶ οἱ προθανόντες ἀναστῶσι, καὶ κριθῶσι μὲν τῷ σώματι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως διαμείνωσι. καὶ ὅτι δὲ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῷ κριτῇ. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PEtrus,quẽadmodũ & Iacobus, Iudæis ſcribit,ſparſim incolentib⁹ gentium regiones, epiſtolam profecto dignã apoſtolorũ principe, plenã autoritatis ac maieſtatis apoſtolicæ, uerbis parcam, ſentẽtijs differtã. Hortat autẽ ad tolerantiã malorũ,quæ ob euangelĳ inuidiam perpetiebant,ſpe præmiorũ. Ad hæc admonet,iuxta pphetiarũ oracula ad tantã dignitatem uocati gratis,uitam præſtent ſua profeſſione dignam: Chriſtianiſmũ em nõ in titulo aut baptiſmo tantũ,ſed in morũ innocẽtia ſitum eſſe: alioqui qđ affligun tur malis,nõ ceſſurũ ad gloriam Chriſti,ſi ob malefacta pœnas dare uideant. Ad hæc admonet,ne freti Chriſtianiſmo,detractent parere magiſtratib⁹ licet ethnicis, ne prouocati nec cõuertant ad Chriſtũ,& acrius ſæuiant: itẽ ne ſerui negent officiũ ſuũ heris,licet ethnicis: Chriſtianæ bonitatis eſſe omia perpeti: itẽ ne mulieres Chriſtianæ uiros ſuos licet ethnicos cõtẽnant,ſed morib⁹ ſuis ad meliora ſtudeant prouocare. Maritos admonet,ut uxorib⁹ ſuis deferant,ut à coitu nõnunq; tẽperent, q magis uacet orare. Deinde exẽplo Chriſti puocat ad tolerantiã malorũ,ne conent iniuriã iniuria pẽſare, ſed mãſuetudine & bñfactis uincere ſtudeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitib⁹,& initio quarti. Poſt hæc hortat ad nouitatẽ uitæ,dehortans à uitijs gentiũ. Inuitat ad ſobrietatẽ,ad uigilantiam,ad preces aſſiduas,in primis ad mutuã charitatẽ,ad hoſpitalitatẽ,ad officia mutua,rurſus ad patientiã perſecutionũ ob Chriſti nomẽ illatarũ. Mox epiſcopos inſtituit,& his ſubditũ populũ. In calce teſtat ſeſe & alterã epiſtolã ad eoſdẽ ſcripſiſſe per Syluanũ,q̃ intercidit. Hãc ſcriptã apparet ex Babylone: nã hui⁹ eccleſiæ ẏbis iubet eos ſaluere.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται

παροικίδηρ significat incolam, qui aduena est, et peregrinum habet in alieno.

PETRVS apostolus Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per sanctificationem spiritus, in obedientiam, & aspersionē sanguinis Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui iuxta copiosam suam misericordiam regenuit nos in spem uiuam, per hoc quod resurrexit Iesus Christus ex mortuis, in hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atq; immarcessibilem, cōseruatam in cœlis erga uos, qui uirtute dei custodimini per fidem, ad salutem, quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo pretiosior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur: reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Iesus Christus: quem cum non uideatis, diligitis: in quem in præsentia, cum non uideritis, credentes tamen: exultatis gaudio ineffabili, & glorificato, reportantes finem fidei uestræ, salutē animarum, de qua salute exquisierunt, & scrutati sunt prophetæ,

προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτὸν πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα

ꝓphetæ, qui de uẽtura in uos gratia uaticinati ſunt, ſcrutãtes ad quẽ, aut cuiuſmodi tẽporis articulũ ſignificaret, qui in illis erat ſpũs Chriſti, qui priuſq̃ acciderent, teſtabat uẽturas in Chriſtũ afflictiones, & quæ eſſent cõſecuturæ glorias, quib9 & illud reuelatũ eſt, q̃d haud ſibĩ ipſis, imò nobis miniſtrarẽt, hæc quæ nunc annunciata ſunt uobis, ꝑ eos qui uobis prædicauerũt euãgeliũ, ꝑ ſpm̃ ſanctũ emiſſum è cœlo, in quæ deſyderant angeli proſpicere. Quapropter ſuccincti lumbis mẽtis ueſtræ, ſobrĩj, ꝑfecte ſperate in eam quæ ad uos defert gratiã, dum uobis patefit Ieſus Chriſtus, tãq̃ filĩj obediẽtes, ut nõ accõmodetis uos priſtinis cõcupiſcẽtijs, quibus dum adhuc ignoraretis Chriſtũ, agebamini, ſed quẽadmodũ is q uos uocauit, ſctũs eſt: ita ipſi q̃q̃ ſancti in omi cõuerſatione reddamini, ꝓpterea q̃d ſcriptũ eſt: Scti eſtote, nã ego ſctũs ſum. Et ſi patrẽ inuocatis citra ꝓſonarũ reſpectũ iudicantẽ iuxta cuiuſq̃ opus, uidete ut in timore cõuerſantes, incolat9 ueſtri tẽpus trãſigatis. Cũ ſciatis uos, nõ caducis reb9 uelut argẽto & auro fuiſſe redẽptos à uana ueſtra cõuerſatiõe, quã ex patrũ acceperatis traditione, ſed pretioſo ſanguine uelut agni immaculati, & incontaminati Chriſti, q præordinat9 q̃dẽ fuerat, anteq̃ cõditus eſſet mũdus, ſed manifeſtat9 fuit extremis tẽporib9 ꝓpter uos, q ꝑ illũ creditis in deũ, q illũ excitauit è mortuis, & gloriã ei dedit, ut uos fidẽ ac ſpẽ habere tis erga deũ, qui aias ueſtras purificaſtis obediẽdo ueritati, ꝑ ſpm̃ cũ charitate fraterna, ab omi ſimulatiõe aliena, ex puro corde uos inuicem diligite impẽſe, renati non ex ſemine mortali, ſed ex imortali ꝑ ſermonẽ uiuẽtis dei, & manẽtis i æternũ. Propterea q̃ omis caro gramẽ ſit, & omis gloria

δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξη-
ράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. τὸ δὲ
ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο
δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ
πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθό-
νους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέν
νητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπι
ποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἰ περ
ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν
προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώ-
πων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ
θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι
ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικός,
ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματι-
κὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ Ἰη-
σοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ.
ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον,
ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐ-
τῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ
τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπε-
δοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγε-
νήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ λίθος προ-
σκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ
προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ
καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν,
βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς
εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγ-
γείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος
εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λα-
ὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν
δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς
παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε
τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύ-
ονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν
ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα
ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,
ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξά-
σωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑπο-
τάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν
κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε
ἡγεμόσιν

gloria hois quasi flos graminis. Exaruit
gramẽ, & flos decidit. at uerbũ dñi ma-
net in æternũ. Hoc aũt est uerbũ, qd̃ per
euangeliũ delatũ est ad uos. Proinde 11
deposita oñi malicia, & oñi dolo, & si-
mulatiõib9, & inuidẽtijs, & oñib9 obtre
ctationib9, ut modo nati infantes, lac il-
lud nõ corpis sed animi, qd̃ dolũ nescit,
appetite, ut p illud subolescatis. Siquidẽ
gustastis, qꝑ benign9 sit dñs. ad quẽ acce-
dentes, q lapis est uiuus, ab hoib9 quidẽ
reprobat9, apud deũ ỹo electus ac pre-
tiosus: ipsi q̃q ueluti uiui lapides ædifice
mini, dom9 spũalis, sacerdotiũ sanctũ ad
offerẽdũ spirituales hostias, acceptabiles
deo p Iesum Christũ. quapropter & con
tinet scriptura: Ecce pono in Sion lapidẽ,
in summo ponendũ angulo, electũ, pre-
tiosum. Et qui crediderit in illo, nõ pude-
fiet. Vobis igit̃ pretiosus est, qui creditis.
Cæterũ ijs qui nõ credũt, lapis quẽ repro
bauerãt ædificantes, hic cœpit esse caput
anguli: & lapis in quẽ impingit̃, & petra
ad quẽ offendant, nẽpe ijs qui impingũt
in sermonẽ, neqꝫ credũt in id ad qd̃ & in-
stituti fuerãt. Vos aũt gen9 electũ, regale
sacerdotiũ, gens sancta, populus qui in
lucrũ accessit, ut uires prædicetis illi9, qui
è tenebris uos uocauit in admirabilẽ suã
lucẽ. Qui q̃ndã eratis nõ populus, nunc
populus dei, qui q̃ndã nõ cõsecuti miseri
cordiam, nunc estis misercordiã cõsecuti.
Dilecti, obsecro tanc̃q aduenas ac pere-
grinos, abstinete à carnalib9 cõcupiscen-
tijs, quæ militant aduersus animã, & con
uersationẽ uestrã habete honestã inter
gẽtes, ut in hoc qd̃ obtrectant uobis q̃si
maleficis, ex bonis operibus æstimantes
uos, glorificẽt deũ in die uisitatiõis. Pro-
inde subditi estote cuiuis hũanæ creatu-
ræ ꝓpter dñm, siue regi tãq̃ p̃cellẽti, siue
præsidibus,

ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν, ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πραέος

καὶ

præſidibus, ut qui per eum mittantur ad uindictam quidem nocentium, laudem uero recte agentium: quoniam ſic eſt uoluntas dei, ut benefaciendo obturetis os hominibus ignorãtibus, tanq; liberi, & nó ueluti prætextũ habẽtes maliciæ liberalẽ, ſed tanq; ſerui dei. Omnes honorate, fraternitatẽ diligite, deum timete, regẽ honorate. Famuli ſubditi ſint cum timore dominis, non ſolum bonis ac humanis, uerumetiã prauis. Nam hæc eſt gratia, ſi quis propter conſcientiam dei ſuffert moleſtias, præter meritũ affectus malis. Quæ enim eſt laus, ſi cum peccantes alapis cædimini ſuffereti? At ſi cum benefacitis, & tamẽ malis afficimini, ſuffertis. Hæc enim eſt gratia apud deum. Siquidem in hoc uocati eſtis, quoniã & Chriſtus afflictus eſt pro nobis, relinquens nobis exẽplum, ut inſequeremini ueſtigia ipſius, qui peccatum nó fecerat, nec inuentus eſt dolus in ore illius: qui cũ maledictis inceſſeret, nó remaledixit: cũ malis afficeret, nó minabat. Sed tradidit uindictã ei qui iudicat iuſte, qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, quo peccatis mortui iuſticiæ uiueremus. Cuius eiuſdem uibice ſanati fuiſtis. Nam eratis uelut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem, & curatorem animarũ ueſtrarũ.

Similiter uxores ſubditæ ſitis ueſtris uiris, ut etiam qui non obtemperant ſermoni, per uxorum conuerſationẽ abſq; ſermone lucrifiant: dum cõſyderant cum reuerentia coniunctam caſtam conuerſationem ueſtram, quarũ ornatus ſit, non externus: qui ſitus eſt in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu. uerum occultus, qui eſt in corde homo, ſi is careat oñi corruptela:

III

καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἁγίαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεὸν, ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι, μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμήν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα

ita ut spũs placidus sit ac quiet⁹, qui spũs in oculis dei magnifica ac sumptuosa res est. Nam ad eum modũ olim & sanctæ illæ mulieres sperantes in deo, comebant sese, & subditæ erant suis uiris, quẽadmodum Sarra obediuit Abrahæ, dñm illũ appellans. cui⁹ factæ estis filiæ, dũ benefacitis, & nõ terremini ullo pauore. Viri similiter cohabitẽt scd'm sciẽtiã, uelut infirmiori uasi muliebri impartiẽtes honorem, tanq̃ etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrũpant' preces uestræ. In summa, omnes sitis unanimes, similiter affecti, fraterna prædíti charitate, misericordes, affabiles, nõ retaliantes malũ malo, aut cõuicium cõuicio, sed cõtra, bñdicẽtes, sciẽtes uos in hoc uocatos esse, ut benedictionẽ hæreditate possideatis. Nã qui uult uitã diligere, & uidere dies bonos: coërceat linguam suã à malo, & labia sua ne loquantur dolũ. Declinet à malo, & faciat bonũ: quærat pacẽ, & persequat' eam: qm̃ oculi dñi super iustos, & aures eius ad deprecationẽ illorũ. Rursus aspectus dñi super eos qui faciunt mala. Et quis est, qui sit afflicturus uos, si bonitatis æmulatores fueritis? Imò si quid etiã acciderit incommodi ꝓpter iusticiã, beati tm̃ estis. Cæterum terrore illorũ ne terreamini, neq; turbemini: sed dñm deũ sanctificate in cordibus uestris. Sitis aũt parati semper ad respõdendũ cuilibet petẽti, ut loquamini de ea quæ in uobis est spe, cũ mansuetudine & reuerẽtia, cõsciẽtiã habẽtes bonã, ut in hoc qd' uobis detrahunt, tanq̃ sceleroſis, pudefiant hi qui incessunt uestrã bonã in Christo conuersationẽ. Præstat em̃, ut bene agentes, si ita uelit dei uoluntas, malis afficiamini, q̃ male facientes. Quandoquidem & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis,

ut

ἵνα ὑμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἀπεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος, ὃ ἀντίτυπον νῦν καὶ ὑμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρελήλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ. εἴτις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεὸς

ut nos adduceret deo, mortificatꝰ quidē carne, ſed uiuificatꝰ ſpū, in q̄ etiā abiit, & ſpiritibꝰ qui erāt in carcere prædicauit, q̄ inobediētes fuerāt q̄ndā. Cū ſemel expectabat dei lenitas in diebꝰ Noë, cū apparabatur arca, in qua paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ fuerūt p̄ aquā: cuiꝰ figuræ nunc reſpōdens baptiſmꝰ, nos quoq; ſaluos reddit, q̄ nō carnis ſordes abiiciūtur, ſed q̄ fit, ut bona cōſciētia bñ reſpondeat apud deum, per reſurrectionē Ieſu Chriſti, qui eſt ad dextrā dei, ꝓfectus in cœlū, ſubiectis ſibi angelis, & ptātibus, ac uirtutibꝰ. Cū igit̄ Chriſtus paſſus ſit p nobis carne, uos q̄q; iuxta eandē cogitationē armemini, qd̄ qui patiebat̄ in carne, deſtitit à pctō, in hoc, ut iam nō cōcupiſcētijs hoim, ſed uolūtati dei, qd̄ ſupereſt in carne tēpus uiuat. Sat em̄ eſt nobis qd̄ anteacto uitæ tēpore uolūtatē gētiū patrauerimus, cū uerſaremur in laſciuijs, cōcupiſcētijs, uinolentijs, comeſſatiōibꝰ, compotationibꝰ, & nefarijs ſimulacrorū cultibus. Atq; id abſurdū illis uidet̄, qd̄ nō accurratis unā cū ipſis in eandē luxus refuſionē, q̄ de uobis male loquūt̄. Qui reddituri ſunt rationē ei, qui paratus eſt ad iudicandū uiuos & mortuos. Nam in hoc mortuis q̄q; p̄dicatū eſt euāgeliū, ut iudicarent̄ quidē ſcd̄m homines carne: uiuant autē iuxta deum ſpū. Porrò rerū omniū finis imminet. Sitis igit̄ ſobrij, & uigilantes ad orandū. Ante oia ꝟo charitatē inter uos uehemētē habētes. Nam charitas operiet multitudinē pctōrū. Hoſpitales eſtote erga uos inuicē, ſine murmurationibꝰ: ut quiſq; accepit donū, ita alius in aliū illud miniſtrātes, ut boni diſpēſatores uariæ gratiæ dei. Si q̄s loquit̄, loquat̄ ut eloquia dei: ſi q̄s miniſtrat, miniſtret tanq̄ ex uirtute, quā ſuppeditat

1111

ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ
Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀγαπη-
τοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς
πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν
συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς
χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀ-
ποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώ-
μενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μα-
κάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦ-
μα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς
βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.
μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέ-
πτης, ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκο-
πος. εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω,
δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ.
ὅτι καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ
τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί
τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγ-
γελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ
ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε
καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ θέλημα τοῦ θεοῦ,
ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς
αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ,
ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χρι-
στοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀπο-
καλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ
ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ χριστοῦ, ἐπισκοποῦν-
τες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μηδὲ αἰ-
σχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κα-
τακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γι-
νόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος
τοῦ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράν-
τινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι
ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες ἀλλή-
λοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην
ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀν-
τιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. τα-
πεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ
θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν
μέριμναν

deus, ut in oñib⁹ glorificet de⁹ p Iesum
Christũ, cui est gloria & imperiũ in sæcu
la sæculorũ, Amẽ. Charissimi, ne miremi
ni, dum p ignẽ exploramini, q̃ res ad ex-
perimentũ uestri fit, perinde quasi nouũ
aliquid uobis obtingat, imò in hoc, qd̃
cõsortes estis afflictionũ Christi, gaude-
te, ut in reuelatiõe q̃q̃ gloriæ eiusdẽ gau
deatis exultantes. Si ꝓbris afficimini in
noie Christi, beati estis: qm̃ gloria & spi-
ritus dei sup uos requiescit. Iuxta ipsos
quidẽ maledictis afficit̃: iuxta uos autẽ
glorificat̃. Ne quis em̃ uestrũ affligat̃, ut
homicida, aut fur, aut facinorosus, aut cu
riosus alienarũ rerũ. Porrò si ut Christia
nus affligit̃ aliquis, ne pudefiat, imò glo
rificet deũ in parte hac. Qñquidẽ & tẽp⁹
est, ut incipiat iudiciũ à domo dei. qd̃ si
primũ incipit à nobis, quis erit finis eorũ
qui nõ credunt dei euãgelio? Et si iustus
uix saluus efficit̃, impius & peccator ubi
cõparebit? Proinde qui affligunt̃ iuxta
uolũtatẽ dei, tanq̃ apud fidelẽ cõditorẽ
deponant animas suas bene faciendo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro, V.
qui sum & ipse presbyter, ac testis affli-
ctionũ Christi, atq̃ idem cõsors gloriæ,
quæ reuelabit̃, pascite quãtũ in uobis est
gregẽ Christi, curã illi⁹ agẽtes nõ coacte,
sed uolẽtes: nõ turpiter affectãtes lucrũ,
sed propenso animo, neq̃ ceu dominiũ
exercentes aduersus cleros, sed sic ut sitis
exẽplaria gregis. Et cũ apparuerit ille pa-
storũ princeps, reportabitis immarcessi-
bilem gloriæ coronã. Similiter iuniores
subditi estote seniorib⁹, sic ut oẽs ali⁹ alij
uicissim subijciamini. Humilitatẽ animi
uobis infixam habete: ꝓpterea qd̃ deus
superbis resistit, humilib⁹ aũt dat gratiã.
Humiliemini igit̃ sub potẽti manu dei,
ut uos extollat cũ erit opportunũ, omni

cura

μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ, ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες, τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι, αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα. παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ιησοῦ. ἀμήν.

cura uestra cõiecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrij estote, uigilate, quoniã aduersarius uester diabolus tanquàm leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones fraternitati uestræ, quæ in mundo est consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternã suam gloriam per Christum Iesum, parumper afflictos, idem instauret uos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria, imperium in sæcula sæculorũ, Amen. Per Syluanũ uobis fidelem fratrẽ, ut arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse ueram gratiam dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ est in Babylone, uestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Ταύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῶν πρώτων. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν, καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν. καὶ ὅτι αἱ προφητίαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαῖκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις, πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοτοῦ καὶ πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc,ut apparet,ſcripſit admodum ſenex, & iam morti uicinus,quandoquidem de obitu ſuo meminit. Scribit autem promiſcue Chriſtianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehemẽter infectans eos, qui ſimplicium animos peruerſa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Chriſtum.

FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECVNDA.

ΣΥΜΕΩΝ ΠΕΤΡΟΣ δοῦλος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χρισ̃, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χρισ̃. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς, καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ

SYmeon Petrus, ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui æque pretioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſticiam dei noſtri, & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei, & Ieſu domini noſtri, ſic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita eſt, quæ ad uitam ac pietatem pertinent, per agnitionem eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutem, per quæ pretioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, ut per hæc efficeremini diuinæ conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcentiam, ſed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem, in uirtute uero ſcientiam, in ſcientia uero temperantiam, in temperantia uero patientiam, rurſus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna

θελφίᾳ, σπὼ ἀγάπῃ. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀπράκτους καθίστησιν εἰς σπὼ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. Διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν σπὼν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν σποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ σποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε, οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς σπὼ αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει. εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ σπὼ ἐμὴν ἔξοδον σπὼ τούτων μνήμην σποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν σπὼν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην σπὼν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς σποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται, οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου

terna uero charitate dilectionē. Hæc em̄ cum uobis adsint, & exuberēt haud ocios os, nec in irritū laborantes efficiunt, ad dñi nostri Iesu Christi cognitionē. Nam cui non adsunt hæc, is cæcus est, & manu uiam tentans, oblitus sese à ueterib⁹ peccatis suis fuisse purgatum. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationē & electionem uestram firmam efficiatis. Hæc enim si feceritis, nō labemini un̄q̄. Siquidē ad hunc modum, abunde subministrabitur uobis introitus in æternū regnum domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Quapropter haud negligam, uos semper commonere de his, tametsi sciatis, & cōfirmati sitis præsenti ueritate. Attamen iustum arbitror, q̄diu sum in hoc tabernaculo, excitare uos per cōmonitionem, cum sciam breui futurū, ut deponam hoc tabernaculum meū, quemadmodum & dñs noster Iesus Christus significauit mihi. Quin & dabo semper operā, ut uos post exitum meum, horū mentionē facere possitis. Non enim arte compositas fabulas secuti, notam uobis fecimus dñi nostri Iesu Christi uirtutē, & aduentū: sed qui oculis nostris aspeximus illius maiestatē. Acceperat enim à deo patre honorem, & gloriam, uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria: Hic est ille filiꝰ meus dilectus, in quo mihi complacitū est. Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatam, cum essemus unā cum illo in monte sancto. Et habemus firmiorem sermonē propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparēti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus uestris. Si illud prius noueritis, q̄d omnis prophetica scriptura non sit priuatæ interpretationis. Non enim uoluntate

ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις σοδόμων καὶ γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμηταί, αὐθάδες, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας

hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, locuti sunt sancti dei homines. Fuerunt autē & pseudo- 11
prophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt falsi doctores, qui clam inducent sectas pernicioſas, etiam dominum qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibiipsis celerem interitum, & plerique sequentur illorū exitia, per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auariciam factitijs sermonibus de uobis negociabuntur, quibus iudiciū iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant, non pepercit, sed catenis noctis in Tartarū præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium, & prisco mundo nō pepercit, sed octauum iustitiæ preconem Noë seruauit, diluuio in mundum impiorum inducto, & ciuitates Sodomorū ac Gomorræ in cinerem redactas, subuersione condemnauit, eosq; fecit exemplum ijs qui impie forent acturi: & iustum Lot, qui opprimebat' à nefarijs per libidinosam conuersationē, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, cum habitaret inter illos, cottidie animā iustam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dominus pios è tentatione eripere, iniustos autē in diem iudicij puniendos seruare, maxime uero illos, qui carnē sequētes in concupiscentia pollutionis ambulant, ac dominationē cōtemnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellētes nō uerent' cōuicijs incessere. Cum ipsi angeli, qui sunt robore ac uirtute maiores, nō ferunt aduersus sese apud dominū, maledicū iudiciū. At isti ueluti bruta animantia, natura genita in capturā & in perniciem, in his quæ non intelligunt maledicētes in perditione sua peribunt, reportantes mercedem

iniustitiæ

ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας. ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΟΥ. τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος

iniuſticiæ, pro uoluptate ducentes, ſi in diem delicijs fruantur, labes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus ſuis, inſultant uobis, oculos habentes plenos adulteræ, & qui à peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes exercitatum rapinis, execrabiles filij, qui relicta recta uia, aberrauerunt, ſecuti uiam Balaam filij Boſor, qui mercedem iniquitatis dilexit, ſed redargutus fuit de ſua iniquitate. Animal ſubiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Siquidem ubi uehementer faſtuoſa uanitatis uerba ſonuerint, ineſcant homines per concupiſcentias carnis uoluptatib⁹, eos qui uere aufugerant, eos qui in errore conuerſantur, dum illis libertatem pollicentur, cum ipſi ſerui ſint corruptionis. Siquidem à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſeruitutem eſt addictus. Nam ſi poſteaq̃ refugerunt ab inquinamẽtis mundi, per agnitionem domini, & ſeruatoris Ieſu Chriſti: tamen his rurſum inuoluti ſuperantur, facta ſunt illis poſtrema peiora primis. Satius enim fuiſſet illis, non cognouiſſe uiam iuſticiæ, q̃ ubi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, ſancto præcepto. Verum accidit illis id, qd̃ uero prouerbio dici ſolet: Canis reuerſus ad ſuum ipſius uomitũ: &, ſus lota, reuerſa ad uolutabrum cœni.

Haſce iam alteras uobis chariſſimi, 111
ſcribo literas, in quibus extimulo ueſtrã per cõmonitionem, ſynceram mentem, ut memores ſitis uerborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & mandati noſtri, qui ſumus apoſtoli domini & ſeruatoris,

σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται ἐν ἐμπαιγμονῇ κατὰ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά

seruatoris, illud primū scientes, uenturos in extremis dieb⁹ illusores, qui iuxta proprias cōcupiscentias ambulent, & dicant: Vbi est pollicitatio aduētus eius? Siquidem ex q̄ die patres dormierūt, sic oīa permanēt ab initio conditionis. Nam illud uolentes nesciunt, q̄d cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquā consistentes dei sermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus perijt. At qui nunc sunt cœli ac terra, eiusdē sermone repositi sunt, & seruant̄ igni, in diem iudicij & perditionis impiorū hominū. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quod unus dies apud dīnm perinde est, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dīns qui promisit, quemadmodum nónulli tarditatem existimant. Verum patiens est erga nos, dum non uult ullos perdere, sed omnes ad pœnitentiam recipere. Veniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem transibunt: elementa uero æstuantia soluentur, terraq̄ & quæ in ea sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia soluantur, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incensi soluentur, & elementa æstuantia liquescent. Sed cœlos nouos ac terram nouam iuxta promissum illius expectamus, in quibus iusticia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in pace: dominiq̄ nostri patientiam, salutem arbitremini: quemadmodum & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapientiam scripsit uobis, etiam in oīibus ferè epistolis loquens de his, inter quæ sunt

nónulla

συνόντά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.

nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perniciem. Vos igitur dilecti, posteaq; præmoniti estis, cauete, ne simul cum alijs nefariorũ errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia, & cognitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ἐπιστέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα δόξης αὐτοῦ εἶναι. Θεολογῶν δέ, δείκνυται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνει αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅστις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ τῆς τούτου οὐσίας, καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. Εἶτα λοιπὸν διὰ ὅλης τῆς ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε ἡμᾶς. διέξεισι οὖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ὄν, ποῖον δὲ τῆς πλάνης, καὶ ποτὲ μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, ποτὲ δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι οὐ μὴ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον, οὐκ ἔσμεν ἄξιοι τῆς κλήσεως, οὐ δὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ Χριστοῦ. καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι. καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐ δὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ διὰ ὅλης ἐπιστολῆς, μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIMAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc epistolam esse Ioannis apostoli qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit: multus est in mentione lucis ac tenebrarũ, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud (ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius) Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mundo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quantum hic est mundorum? Postremo, est in toto huius sermone quiddam, ut ita dicam, loquacius, quàm in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur. FINIS.

ΙΟΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΗΝ ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ καταγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ᾽ ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν

IOANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

Vod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est: & uidimus, etiam testamur: & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus, annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. Τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. Ἀδελφοί οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ

ut gaudium uestrum sit plenum. Et hæc est annunciatio, quã audiuimus ex ipso, & annunciamus uobis, quod deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus, quod societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus. Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus: peccatum nõ habemus, nosipsos fallimus, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus: non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Filioli mei, hæc scribo uobis, ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ, Iesum Christum iustum. Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus, quod cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit: noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas non est. Qui autem seruat sermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta est. Per hoc scimus, quod in ipso sumus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Charissimi, non præceptum nouum scribo uobis, sed præceptum uetus, quod habuistis ab initio. Præceptum uetus est sermo, quem audistis ab initio. Rursum præceptum nouum scribo uobis, quod uerum est in ipso, idem uerum est & in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrem

καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτου μισῶν, ἐν τῇ σκο-
τίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν
αὐτου, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν
αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐ-
του, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περι-
πατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγῃ, ὅτι ἡ σκο-
τία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτου. γρά-
φω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρ-
τίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτου. γράφω ὑμῖν πα-
τέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω
ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν.
γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πα
τέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκα-
τε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι,
ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος του θεου ἐν ὑ-
μῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ
ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κό-
σμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν
ἡ ἀγάπη του πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ
ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ
ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία
του βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ του πατρὸς, ἀλλ' ἐκ του
κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ
ἡ ἐπιθυμία αὐτου. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα του
θεου, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία ἐσχάτη
ὥρα ἐστὶ, καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντί-
χριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολ-
λοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχά-
τη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ
ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμε-
νήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶ-
σιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς
χρίσμα ἔχετε ἀπὸ του ἁγίου, καὶ οἴδατε
πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε
τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν. καὶ
ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι.
τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι ἰη
σοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντί-
χριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν
υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν
πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς,

ἐν

suum odit, in tenebris est usque adhuc.
Qui diligit fratrem suum, in lumine ma-
net, & offendiculum in eo non est. Qui
autem odit fratrẽ suum, in tenebris est,
& in tenebris ambulat: & nescit quò eat,
quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.
Scribo uobis filioli, qđ remittunt uobis
peccata ꝓpter nomen eius. Scribo uobis
patres, quoniã cognouistis eum qui ab
initio est. Scribo uobis adolescẽtes, quo-
niam uicistis illum malum. Scribo uobis
filioli, quoniam cognouistis patrem.
Scripsi uobis patres, quoniam cognoui-
stis eum, qui ab initio est. Scripsi uobis
adolescẽtes, quoniam fortes estis: & uer-
bum dei manet in uobis, & uicistis illum
malum. Ne diligatis mundum, neq; ea
quæ in mundo sunt. Si quis diligit mun-
dum, non est charitas patris in eo. Quo-
niam omne qđ est in mundo, ueluti con
cupiscentia carnis, & concupiscentia ocu-
lorum, fastus uitæ, nõ est ex patre, sed ex
mundo est. Et mundus transit & concu-
piscentia eius. Qui autẽ facit uoluntatẽ
dei, manet in æternũ. Filioli, nouissimũ
tempus est, & sicut audistis, qđ Antichri
stus uenturus sit, etiam nunc Antichristi
multi cœperũt esse. Vnde scimus nouissi
mum tempus esse. È nobis ꝓfecti sunt,
sed nõ erant ex nobis. Nam si fuissent ex
nobis, permãsissent utiq; nobiscũ. Sed ut
manifesti fierent, qđ nõ sint omẽs ex no
bis. Sed uos unctionẽ habetis à sancto,
& nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi
ignorantibus ueritatẽ, sed tanq; scienti-
bus eam. Et quoniã omne mendaciũ ex
ueritate non est. Quis est mendax, nisi is
qui negat Iesum esse Christum? Hic est
Antichristus, qui negat patrẽ & filium.
Quisquis negat filium, is ne patrẽ quidẽ
habet. Vos igiť quod audistis ab initio,

in uobis

ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὸν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δέ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν

in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. & unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquàm doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod omnis qui facit iusticiam, ex ipso natus est.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia 2. non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam 3. uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, si- 4. cut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem 5. committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est. 6. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. 7. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iusticiam, iustus est, 8. sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. 9. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod

non Creationis sed defectus

τάνεμ, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοί ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει

ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis uos inuicem. Non sicut Cain ex illo malo erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne miremini fratres mei, si odit uos mundus. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quod omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem. Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui uero habuerit substantiam mundi, & uiderit fratrem suum egentem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate. Per hoc cognoscimus, quod ex ueritate sumus, & in conspectu eius suadebimus cordibus nostris. Quoniam si condemnet nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est præceptum eius, ut credamus nomini filij eius Iesu Christi, & diligamus nos mutuo, sicut dedit præceptum. Et qui seruat præcepta eius, in illo manet, &

ipse

μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

ipse in eo. Et per hoc scimus, quod manet in nobis è spiritu, quem nobis dedit.

Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσὶ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε

1. Chariſſimi, ne cuiuis ſpiritui credatis, ſed probate ſpiritus an ex deo ſint, quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoſcite ſpiritum dei. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne uenisſe, ex deo eſt. Et omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne uenisſe, ex deo non eſt. Et hic eſt ille ſpiritus Antichriſti, de quo audiſtis, quod uenturus ſit, & nunc iam in mundo eſt. Vos ex deo eſtis filioli, & uiciſtis eos: quoniam maior eſt qui in uobis eſt, quàm qui in mundo. Ipſi è mundo ſunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex deo ſumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non eſt ex deo, non audit nos. Per hoc cognoſcimus ſpiritum ueritatis, & ſpiritum erroris. Chariſſimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex deo eſt. Et omnis qui diligit, ex deo natus eſt, & cognoſcit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas dei, quod filium ſuum unigenitum miſit deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc eſt charitas, non quod nos dilexerimus deum, ſed quod ipſe dilexerit nos: & miſit filium ſuum propiciationē pro peccatis noſtris. Chariſſimi, ſi ſic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere: Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicē, deus in nobis manet, & charitas eius eſt perfecta in nobis. Ex hoc cognoſcimus, quod in eo manemus, & ipſe in nobis: quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et nos uidimus, & teſtamur, quod pater

ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἐὰν ὁμολογήσῃ, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν. καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος ἰησοῦς χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα

misit filium seruatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eiicit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidit: deum quem nō uidit, quomodo potest diligere. Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

Omnis qui credit Iesum esse V
Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus, quod diligamus filios dei: cum deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria quæ uicit mundum, fides uestra. Quis est q uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? Hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quoniam spiritus est ueritas. Quoniam tres sunt qui testimoniū dant, spiritus, & aqua, & sanguis,

αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παῤ αὐτοῦ. Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ἀμήν.

sanguis, & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credidit in testimonium, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quod uitam æternam dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut sciatis quod uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud eum: quod si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. Et si scimus, quod audit nos, quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei uitam, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem. Scimus, quod omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum. Scimus quod ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆ. Ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους παρεισερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι πίστιν τοῦ παρεσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει τῇ ἐπιστολῇ. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆ τὰ τέκνα. εἶτα δι᾽ ἀσκῶν, μὴ νεώτερόν εἶναι τὸ καθ᾽ ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει ἀντίχριστον εἶναι, τὸν λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὥστε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μὴ δὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ioannes Presbyter (quis est) ora, ut ecclesiæ fratrem electum, quod vera sit, et secundum veritatem ambulans sit, et ut ab eis retineat, et falsis doctrinis sibi caveat, et ad bonum mutua colat.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ᾽ ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται μεθ᾽ ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία. οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν

BEATI IOANNIS PRESBYTERI EPISTOLA SECVNDA.

SENIOR electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quod inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptū accepimus à patre. Et nunc rogo te domina. non tanq̃ mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus

ἔιχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἔστιν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτου. αὕτη ἔστιν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι ἐισῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτου τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptū, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malis. Cum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturum ad uos, & præsentem præsentibus locuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΕΣτιν ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ἐπὶ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς, πάλιν τε αὐτὸν μὲν τῷ προσφορὰν ἀποδέχεται. αὐτιᾶται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μή τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ σωίσκοι μαρτυροῦν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

τοῦ ἁγίου

ratulatz Cato, quod vera ose
eo fram retineat, et sit benefici
ae fratres, perstrinxit Diotrephem
britosu et commendat Demetrium.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

BEATI IOANNIS THEOLOGI CATHOLICA EPISTOLA TERTIA.

Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς; καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητέ μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν

Enior Gaio dilecto, quẽ ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prosperè agant, & rectè ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde uenientibus fratribus, & testimonium addentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. Maius ijs non habeo gaudium, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hospites, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos, benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes nõ recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis maliciosis garriens in nos, & nec his contentus, non solum non recipit fratres, uerumetiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris qd' malum est, sed qd' bonũ est.

Qui bene-

ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

Qui benefacit, ex deo est: qui autē male facit, nō uidet deum. Demetrio testimonium redditᵉ ab omnibus, & ab ipsa ueritate, sed & nos testimoniū perhibemus, & nostis, qd̄ testimoniū nostrū uerum est. Multa habebam quæ scriberem, sed nolo per atramentū & calamū scribere tibi. Spero autē protinus me uisurū te, & præsentes corā loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Αὕτη ἐπιστολὴ γράφη τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀνάγκην ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μὴ δεῖν μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γοῦν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοφόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπόνξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Multis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, cum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coërcere, uel admonēdo seruare. Qd̄ si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

FINIS ARGVMENTI.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

BEATI IVDAE APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

ΙΟΥΔΑΣ Ιησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τετηρημένοις, κλητοῖς. Ελεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη. Αγαπητοὶ, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις

IVDAS Iesu Christi seruus, frater Iacobi, ijs qui in deo patre sanctificati sunt, quiq; Iesu Christo seruati sunt, uocatis. Miscd'ia uobis, & pax, & charitas multiplicet. Dilecti, tantũ mihi studium fuit scribendi ad uos, de communi salute, ut non potuerim non scribere uobis, obsecrans, ut uestris laboribus adiumento sitis fidei, quæ semel data est sanctis. Obiter enim subierunt quidam homines impij, qui prius descripti fuerant in hoc iudicium, qui dei nostri gratiam transferunt ad lasciuiam, ac deum, qui solus est herus, ac dominum nostrum Iesum Christum negant. Volo autem uos commonefacere, cum sciatis semel illud, quod dominus, posteaquàm populum ex Aegypto saluum eduxerat, rursus eos qui non credebant, perdidit: quodq; angelos qui nõ seruauerant suã originem, sed reliquerant suum domicilium, ad iudiciũ magni illius diei, uinculis æternis sub caligine seruarit. Sicut Sodoma & Gomorra, & his finitimæ ciuitates,

λεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμήσαί σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἐνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ

tates, quæ ad consimilem modum cum illis stupris inquinatæ fuerant, ac secutæ fuerant carnem alienam, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs, carnem quidē polluunt, dominos uero spernunt, in potestate prædictos maledicta congerunt. At Michaël archangelus, cum aduersus diabolum certans disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: Increpet te dominus. At isti quæ non nouerunt, ea maledictis insectantur, quæ uero natura ceu animantia rationis expertia sciunt, in his corrumpunt. Væ illis, quoniā uiam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierūt. Hi sunt inter charitates uestras, maculæ inter se conuiuantes, absq; ullius timore, suopte ductu arbitrioq; uiuentes, nubes aquā nō habētes, quæ à uentis circumagunt, arbores autumno marcescentes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradicatæ, undæ efferæ maris, despumantes sua ipsorū dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarū in æternū seruata est. Prius aūt his uaticinatus est septimus ab Adam Enoch, dicēs: Ecce uenit dñs in sanctis milibus suis, ut faciat iudiciū aduersus omneis, & redarguat omēs ex eis qui sunt impij, dē factis omnibus quæ impie patrarūt, deq; omnibus duris quæ locuti sunt aduersus eum, peccatores impij. Hi sunt murmuratores queruli, iuxta cōcupiscētias suas ambulantes, & os illorū loquitur tumida, admirantes personas, utilitatis gratia. Vos autem dilecti, memores estis uerborū, quæ antehac dicta fuerunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, quod dixerūt uobis in extremo

χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΙΟΥΔΑ ΤΕΛΟΣ.

tempore futuros illusores, qui iuxta suas impias cupiditates ambularent. Hi sunt qui segregant animales, spiritum nō habentes. Vos autem dilecti, sanctissimæ uestræ fidei superstruentes uosipsos, per spiritum sanctum orantes, uos inuicem in charitate dei seruate, expectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in uitam æternam. Et hos quidem commiseremini dum dijudicamini: illos autem per timorem saluos facite, ex incendio rapientes, odio prosequentes, & eam quæ ex carne est maculatam tunicam. Ei uero qui potest illos seruare à peccato immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ, incōtaminatos cum exultatione, soli sapienti deo seruatori nostro, gloria & magnificentia, & imperium, & potestas, nunc & in omnia sæcula. Amen.

EPISTOLAE IVDAE FINIS.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS THEOLOGI.

ΑΠΟΚΑΛΥ-
ψις ιησοῦ χρισ͂ου, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτου ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτου, τῷ δούλῳ αὐτου ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ιησοῦ χρισ͂τοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα, ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτου, καὶ ἀπὸ ιησοῦ χρισ͂τοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τῷ αἵματι αὐτου, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτου, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

APOCALYPSIS Ieſu Chriſti, quam dedit illi deus, ut palam̃ faceret ſeruis ſuis quæ oporteat fieri cito, & ſignificauit, cũ miſiſſet mandatũ ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtatus eſt ſermonem dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ & ſeruat ea, quæ in eo ſcripta ſunt. Tempus enim propè eſt. Ioannes ſeptem eccleſijs quæ ſunt in Aſia. Gratia uobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt, & à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt, & à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ. ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ipſius, & fecit nos reges & ſacerdotes deo & patri ſuo: ipſi gloria & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent ſe omnes tribus terræ,

Liber Apocalypſis è vaticinijs de Eccleſia Chriſtiana perſecutionibus & erumnis, quibus partim à Tyrannis, partim ab hæreticis inſtinctu Diaboli afflictis. Et paſſim, inſerta ſunt Conſolationes Eccleſiæ et priorum, quas DEO curæ ſint, et à DEO mirabiliter defendi, & tandem vitæ et gloriæ æternæ donari affirmat.

γῆς, ναὶ, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ. Α. καὶ τὸ. Ω. ἀρχὴ
καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ
ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ
καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ
θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν
σοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ κα-
λουμένῃ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐν
σοῦ χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυ
ριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν
μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. Ὃ βλέ-
πεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς οὔσαις ἐν ἀσίᾳ, εἰς
Ἔφεσον, καὶ εἰς Σμύρνην, καὶ εἰς Πέργαμον, καὶ εἰς Θυατείρας, καὶ εἰς Σάρδεις, καὶ
εἰς Φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδίκειαν. καὶ
ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλη-
σε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνί-
ας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον
υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ πε
ριεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυ-
σᾶν. Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευ-
καὶ, ὡσεὶ ἔριον λευκὸν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλ
μοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ
ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυ-
ρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδά-
των πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ
χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐ-
τοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη.
καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνά
μει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς
τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν
τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι.
Μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχα-
τος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ
ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ᾅδου, καὶ τοῦ θανά-
του. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶν, καὶ ἃ μέλ
λει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, τὸ μυστήριον τῶν
ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου,
καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ
ἀστέρες

etiam, Amen. Ego ſum alpha & Ω, principium & finis, dicit dominus, qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt omnipotens. Ego Ioannes frater ueſter & particeps in afflictione, & regno, & patientia in Chriſto Ieſu, fui in inſula, quæ appellatur Patmos, propter ſermonẽ dei & teſtimonium Ieſu Chriſti. Fui in ſpiritu in dominico die, & audiui poſt me uocem magnam tanquàm tubæ, dicentis: Ego ſum alpha & Ω, primus & nouiſſimus. Quod uides, ſcribe in libro: & mitte ſeptẽ eccleſijs, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et cõuerſus ſum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuerſus, uidi ſeptem candelabra aurea, & in medio candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, ueſtitum ueſte ad pedes uſque demiſſa, & præcinctum ad mammillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanquàm nix. Et oculi eius tanq; flamma ignis. & pedes eius ſimiles chalcolibano, uelut in camino ardentes. Et uox illius tanquàm uox aquarum multarum, & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius ſicut ſol lucet in uirtute ſua. Et cum uidiſſem eũ, cecidi ad pedes eius tanquàm mortuus. Et poſuit dexterã ſuam ſuper me, dicẽs mihi: Noli timere, ego ſum primus & nouiſſimus, & uiuus, & fui mortuus: & ecce ſum uiuens in ſæcula ſæculorum, & habeo claues inferorum & mortis. Scribe ergo quæ uidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc: Sacramentum ſeptem ſtellarum, quas uidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea. Septem

ſtellæ

ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσί· καὶ ἡ λυχνία ἃ εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασω τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσί. καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάπτισας. καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι τάχει, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, πλούσιος δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ

που

stellæ angeli sunt septẽ ecclesiarũ, & candelabra septẽ quæ uidisti, septẽ ecclesiæ sunt. Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: 11
Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces, & baptizasti. Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin minus, ueniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio opera tua & afflictionem & paupertatem, sed dines es: & blasphemiam eorum qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerem ut tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam utraque parte acutam. Scio opera tua, &

ϖοῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν ϖίσιν μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐμαῖς, Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ ϖιστὸς ὃς ἀπεκτάνθη ϖαρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ ϖορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σύ, κρατοῦντας τὴν διδαχήν τῶν νικολαϊτῶν, ὁ μισῶ. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ ϖολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ ϖνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα ϖυρός, καὶ οἱ ϖόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν ϖίσιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα ϖλείονα τῶν ϖρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν ϖροφῆτιν, διδάσκειν, καὶ ϖλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους ϖορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς ϖορνείας αὐτῆς. καὶ οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται ϖᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες

ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos, ubi satanas habitat. Sed habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinā Balaam, qui docebat in Balac mittere scandalum corā filiis Israël, edere ex iis quæ simulacris immolant & fornicari: ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitarū. qd odi. Resipisce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cū illis gladio oris mei. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesiis: Vincenti dabo edere ex manna abscondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum: quod nemo scit, nisi qui accipit. Et angelo Thyatirensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquàm flammam ignis, & pedes eius similes chalcolibano. Noui opera tua, & charitatem, & ministerium, & fidem, & patientiam tuam, & opera tua, & nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetam, docere, & seducere seruos meos, scortari & edere ex iis quæ simulacris immolantur. Et dedi illi tempus, ut resipisceret à scortatione sua, nec resipuit. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui adulterio miscentur cum ea, in afflictionem maximam, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, & filios eius interficiam morte, & scient omnes ecclesiæ, quod ego sim ille scrutans renes & corda, & dabo unicuique uestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ estis: quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt

τινες ὁυκ ἔγνωσαμ τὰ βάθη τ σατανᾶ, ὡς λέγουσιμ, ὁυ βαλῶ ἐφ ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις ὃυ ἂμ ἥξω. Ὁ νικῶμ Ὁ τηρῶμ ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαμ ἐπὶ τῶν ἐθνῶμ, Ὁ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸμ ἀστέρα τὸμ πρωϊνόμ. Ὁ ἔχωμ οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιμ ἐκκλησίας γράψομ. τάδε λέγει ὁ ἔχωμ τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, Ὁ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶμ, καὶ στήριξομ τὰ λοιπά, ἃ μέλλει ἀποθανεῖμ. οὐ γὰρ εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιομ τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, Ὁ τήρει, Ὁ μετανόησομ. ἐὰμ οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῶς ποίαμ ὥραμ ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν σάρδεσιμ, οἳ οὐκ ἐμόλυναμ τὰ ἱμάτια αὐτῶμ, καὶ περιπατήσουσιμ μετ ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιμ. ὁ νικῶμ, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιομ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιομ τῶν ἀγγέλωμ αὐτοῦ. ὁ ἔχωμ οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψομ. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχωμ τὴν κλεῖδα τοῦ δαβίδ, ὁ ἀνοίγωμ, καὶ οὐδεὶς κλείει, Ὁ κλείει, Ὁ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόμ σου, θύραμ ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰμ ἔχεις δύναμιμ, Ὁ ἐτήρησάς μου τὸμ λόγομ. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντωμ αὐτοὺς ἰουδαίους εἶναι

profunditates ſatanæ, quemadmodum dicunt: non mittam ſuper uos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete donec ueniam. Et qui uicerit & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquàm uaſa figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

Et angelo eccleſiæ, quæ eſt Sardis, 111
ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, & ſeptem ſtellas. Scio opera tua: quia nomen habes, quod uiuas & mortuus es. Eſto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & ſerua, & reſipiſce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquàm fur, & neſcies qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt ueſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui uicerit, ſic ueſtietur ueſtimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & uerax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, & nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et ſeruaſti ſermonem meum, & non negaſti nomen meum. Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos

εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει Ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός, ὄφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός, οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

ΜΕΤΑ

esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos, ut ueniant, & adorent ante pedes tuos: & sciant quod ego dilexi te, quoniam seruasti sermonem patientiæ meæ: & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, ut tentet habitantes in terra. Ecce uenio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnã in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit: Amen testis fidelis & uerus, principium creaturæ dei: Scio opera tua, quia neque frigidus es, neq; feruidus, utinam frigidus esses aut feruidus: itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, diues sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quod tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & uestimentis albis induaris, ut non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscũq; amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce. Ecce sto ad ostium & pulso. Si quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici, & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs.

Post

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι, καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι. κδ. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους. κδ. πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχοντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθε, καὶ ὄπισθεν, καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἑαυτὸ εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσιν τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ. κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βάλλουσιν τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum IIII
in cœlo: & uox prima quam audiui tanquàm tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circumitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uigintiquatuor, & super thronos uigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti stolis albis, & habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura, & tonitrua, & uoces & septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tanquàm mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circumitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartũ animal simile aquilæ uolanti. Et quatuor animalia singula eorũ habebant alas senas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super thronum, uiuenti in sæcula sæculorũ, procidunt uigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentẽ in sæcula sæculorũ, & abiiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutẽ: quia tu creasti omnia, & propter uoluntatẽ tuam sunt, & creata sunt.

Et

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου
ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσω-
θεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγί
σιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσ-
σοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἄξιος ἀνοίξαι
τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ;
καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ
τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βι-
βλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολ
λὰ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀνα
γνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ
εἷς τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ
ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥί-
ζα Δαβὶδ ἀνοίξαι τὸ βιβλίον· καὶ λύσαι τὰς
ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν
μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέ
σῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφα
γμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑ-
πτά, οἵ εἰσι τὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλ-
μένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ
βιβλίον ἐκ τῆς Δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρό-
νου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα,
καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρ-
νίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας
χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ
προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν,
λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοί-
ξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγό
ρασας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς
καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ, καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας
ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ
βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκου
σα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ
θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ
χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγά
λῃ, ἄξιόν ἐστιν τὸ ἐσφαγμένον λα-
βεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον καὶ σοφί-
αν καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐ-
λογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ
τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα,
ἤκουσα

Et uidi in dextera sedentis super thro v
num librũ scriptũ intus & in tergo, signa
tum sigillis septem. Et uidi angelum for-
tem, prædicantem uoce magna: Quis est
dignus aperire librum & soluere signa-
cula eius? Et nemo poterat neque in cœ-
lo, neque in terra, neque subter terram
aperire librum, neque aspicere illum. Et
ego flebam multũ, quod nemo dignus
inuentus esset aperire & legere librũ, nec
uidere eum. Et unus de senioribus dicit
mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu
Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, &
soluat septem signacula eius. Et uidi, &
ecce in medio throni & quatuor anima-
lium, & in medio seniorum agnus stans
tanquàm occisus, habens cornua septem
& oculos septẽ, qui sunt septem spiritus
dei, missi in omnem terram. Et uenit, &
accepit de dextera sedentis in throno li-
brum. Et cum accepisset librũ, quatuor
animalia, & uigintiquatuor seniores ce-
ciderunt coram agno, habentes singuli
citharas & phialas aureas plenas odora-
mentorum, quæ sunt precationes sancto
rum, & canunt canticum nouum, dicen-
tes: Dignus es accipere librum & aperire
signacula eius, quoniam occisus es, & re-
demisti nos per sanguinẽ tuum, ex omni
tribu & lingua & populo, & natione, &
fecisti nos deo nostro reges & sacerdo-
tes, & regnabimus super terrã. Et uidi &
audiui uocem angelorũ multorũ in cir-
cumitu throni & animaliũ & seniorũ, &
milia miliũ, dicẽtia uoce magna: Dignus
est agnus qui occisus est, accipere uirtu-
tem, & diuitias, & sapientiam, & forti-
tudinem, & honorem, & gloriam, & be-
nedictionẽ. Et omnẽ creaturam quæ in
cœlo est, & quæ super terram, & sub ter-
ra & in mari, & quæ in eis sunt omnia,
audiui

ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος. ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινὸς οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων

audiui dicẽtes: ſedenti in throno & agno benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorũ. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et uigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt uiuentẽ in ſæcula ſæculorũ.

Et uidi, cum aperuiſſet agnus unum de ſigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquàm uocem tonitrui: Veni & uide. & uidi. Et ecce equus albus: & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundũ animal, dicens: Veni & uide. Et exiuit alius equus rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, ut tolleret pacem de terra, & ut inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus. Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtatherã in manu ſua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Bilibris tritici denario uno, & tres bilibres hordei denario uno, & uinum & oleum ne læſeris. Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audiui uocem quarti animalis, dicentem: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus uiridis: & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors, & infernus ſequitur eum. Et data eſt illis poteſtas interficiendi ſuper quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, à beſtijs terræ. Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, uidi ſubter altare animas interfectorum propter uerbum dei, & propter teſtimoniũ quod habebant. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vſquequo domine, qui es ſanctus, & uerax, non iudicas ac uindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant

VI

κατοικόντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν
ἑκάστοις στολαὶ λευκαί, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα
ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πλη
ρῶσονται καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀ/
δελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι
ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφρα
γῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας
ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκ
κος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷ/
μα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν
γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ
μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπε
χωρίσθη ὡς βιβλίον εἰλισσόμενον. καὶ πᾶν
ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθη
σαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστάνες,
καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυ
νατοί, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυ
ψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέ
τρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς
πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς
ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου,
καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡ/
μέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύ/
ναται σταθῆναι;

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους
ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς,
κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς,
ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς
θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον
ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου,
ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φω
νῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη
αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν,
λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θά
λασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν
τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐ/
τῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμέ/
νων. ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πά
σης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα. ι β.
χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ῥουβήμ.
ι β. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γάδ.
ι β. χιλιά/

habitant in terra? Et datæ sunt illis sin
gulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut re
quiescerent adhuc tempus modicum,
donec complerentur conserui eorum, &
fratres eorum, qui interficiendi essent si
cut & illi. Et uidi, cum aperuisset sigillum
sextum, & ecce terræ motus magnus fa
ctus est. Et sol factus est niger tanquàm
saccus cilicinus, & luna tota facta est si
cut sanguis, & stellæ de cœlo ceciderunt
super terram, sicut ficus abiicit grossos
suos, cum à uento magno mouetur. Et
cœlum recessit sicut liber, qui circumuol
uitur, & omnis mons & insulæ de locis
suis motæ sunt, & reges terræ & prin
cipes, & diuites, & tribuni, & fortes, &
omnis seruus & liber absconderunt se in
speluncis, & in petris montium. Et di
cunt montibus & petris: Cadite super
nos, & abscondite nos à facie sedentis su
per thronum, & ab ira agni: quoniam
uenit dies magnus iræ illius. Et quis po
terit stare?

Post hæc uidi quatuor angelos stan VII
tes super quatuor angulos terræ, te
nentes quatuor uentos terræ, ne flaret
uentus super terram, neque super ma
re, neque in ullam arborem. Et uidi al
terum angelum ascendentem ab ortu
solis, habentem sigillum dei uiui, & cla
mauit uoce magna quatuor angelis,
quibus datum est nocere terræ & ma
ri, dicens: Nolite nocere terræ, neque
mari, neque arboribus, quoadusque
signemus seruos dei nostri in fronti
bus suis. Et audiui numerum signato
rum, centum quadragintaquatuor mi
lia signati ex omni tribu filiorum Israel.
Ex tribu Iuda, duodecim milia signati.
Ex tribu Ruben, duodecim milia signa
ti. Ex tribu Gad, duodecim milia signa
ti. Ex

ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἀσήρ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθαλίμ δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς συμεών. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς λευΐ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσαχάρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ζαβουλών, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰωσήφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς βενϊαμίν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους & λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζοντες φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, & τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, & τῶν πρεσβυτέρων, & τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, & προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία & ἡ δόξα & ἡ σοφία, & ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. & ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες; & πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ. κύριέ σου οἶδας. & εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, & ἔπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στόλας αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. & ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, & ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν

ti. Ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati. Ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati. Ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circumitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarumactio, honor & uirtus, & fortitudo deo noſtro in ſæcula ſæculorum. Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & unde uenerunt? Et dixi illi: Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uiuos fontes aquarum, & abſterſurus eſt deus omnem lachry-

πᾶμ δάκρυομ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον, καὶ εἶδον ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ σεισμός, καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι. καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων, τὰ ἔχοντα ψυχὰς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετωμένου ἐν μεσουρανήματι

mam ab oculis eorum.

Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo media fermè hora. Et uidi angelos stantes in conspectu dei, & datæ sunt illis septem tubæ. Et alius angelus uenit & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret deprecationibus sanctorum omniũ super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorum de precibus sanctorũ è manu angeli corã deo. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram: & facta sunt tonitrua & uoces & fulgura, & terræmotus & septem angeli qui habebant septẽ tubas, præparauerunt se, ut tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta sanguine, & missa sunt in terrã. & tertia pars arborũ concremata est, & omne fœnũ uiride cõbustum est. Et secundus angelus tuba cecinit, & tanquã mons magnus igne ardens proiectus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturarũ quæ habebant animas, & tertia pars nauiũ interijt. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo stella magna ardens tanquàm facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, & nomẽ stellæ dicitur absinthium. Et uersa est tertia pars in absinthium, & multi homines mortui sunt ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei nõ luceret pars tertia, & noctis similiter. Et uidi, & audiui unum angelum uolantẽ per medium

VIII

cœli,

νίσματι, λέοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσι ἀποθανεῖν, καὶ φεύγει ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς. καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, Ἀπολλύων. ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν

coeli, dicentem uoce magna: Væ, uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant tuba canturi. Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi stellam de cœlo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër à fumo putei. Et de fumo exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne lædérent fœnum terræ, neque omne uiride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque. Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij, cum percusserit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desyderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquàm coronæ, similes auro, & facies earum tanquàm facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum quasi leonum erant. Et habebant loricas sicut loricas ferreas, & uox alarum earum sicut uox curruum equis multis currẽtibus ad bellum. Et habent caudas similes scorpionum & aculei erant in caudis earũ, & potestas earũ nocere hominibus mensibus quinque. Et habent super se regem angelum abyssi. cui nomẽ Hebraice abaddon, Græce autem ἀπολλύων, id est, perdens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui uocẽ unam ex

IX

τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα· λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ εὐφράτῃ, καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρινοὺς καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησε τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὔτε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ, καὶ τὰ ξυλινὰ, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην· καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός. καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν ἑπτὰ

quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos dei, dicentem ſexto angelo, qui habebat tubam: Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt quatuor angeli qui parati erant in horam & diem, & menſem & annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitus, uicies millies decem milia. Et audiui numerum eorum. Et ita uidi equos in uiſione: & qui ſedebant ſuper eos, habebant thoraces igneas & hyacinthinas & ſulphureas. Et capita equorum erant tanquam capita leonũ, & de ore ipſorũ procedebat ignis & fumus & ſulphur. Ab his tribus (plagis) occiſa eſt tertia pars hominum, de igne & de fumo & ſulphure, quæ procedebant ex ore ipſorum. Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, (& in caudis eorum.) Nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & per hæc nocent. Et cæteri homines qui non ſunt occiſi his plagis, neque reſipuerunt ab operibus manuum ſuarum, ut non adorarent dæmonia & ſimulacra aurea & argentea, & ærea & lapidea & lignea, quæ neque uidere poſſunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à ueneficijs ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.

Et uidi alium angelum fortem deſcendentem de cœlo, amictum nube & iris in capite eius. Et facies eius erat ut ſol, & pedes eius tanq̃ columnæ ignis. Et habebat in manu ſua libellum apertum, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram, & damauit uoce magna, quẽadmodum cum leo rugit. Et cum damaſſet, locuta ſunt

ſeptem

ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐ-
λάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν,
ἔμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ ου-
ρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν
αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. Καὶ
ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσ-
σης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν
οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν
καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ
ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέ-
λου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυ-
στήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ
δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκου-
σα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ,
καὶ λέγουσα, Ὕπαγε, λάβε τὸ βιβλαρίδιον
τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶ-
τος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐ-
τῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι,
λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου
τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν στόματί σου ἔσται γλυ-
κὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ
τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐ-
τό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ.
καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία
μου. Καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦ-
σαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσσαις καὶ βα-
σιλεῦσι πολλοῖς.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβ-
δῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν
τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προ-
σκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν
ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ μὴ αὐ-
τὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ
τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας
τεσσαράκοντα δύο, κἀγὼ δώσω τοῖς δυσὶ μάρ-
τυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χι-
λίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι
σάκκους, οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ δύο
λυχνίαι

septem tonitrua uoces suas. Et cum locuta fuissent septē tonitrua uoces suas, ego scripturus eram. Et audiui uocem de cœlo dicentem mihi: Obsigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quem uidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per uiuentē in sæcula sæculorū: qui creauit cœlum, & ea quæ in illo sunt (& terrā, & ea quæ in ea sunt) & mare, & ea quæ in eo sunt: quia tempus nō erit amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, cōsummabitur mysteriū dei, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. Et audiui uocem de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade & accipe libellum apertū in manu angeli, stantis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dicens ei, ut daret mihi libellū. Et dixit mihi: Accipe (libellum) & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquàm mel. Et accepi libellum de manu angeli & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulcis. Et cum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus, & linguis & (populis) & regibus multis.

Et datus est mihi calamus similis uirgæ, & dictum est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templum est, eijce foras: & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, & ciuitatē sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo

XI

λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴτις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴτις θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν τὴν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαρήσονται ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι, ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν

candelabra in conſpectu dei terræ ſtantia. Et ſi quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & deuorat inimicos eorum. Et ſi quis uoluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotieſcunq; uoluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ uocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noſter crucifixus eſt. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram, gaudebunt ſuper illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo propheræ cruciauerunt eos qui habitant ſuper terram. Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo, dicentē ipſis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube, & uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem milia, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ ſecundum abiit, & ecce uæ tertium ueniet cito. Et ſeptimꝰ angelus tuba cecinit, & factæ ſunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Facta ſunt regna huius mundi domini noſtri

ἡμῶν ☩ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ☩ οἱ κδ΄ πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ☩ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. ☩ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, ☩ ἦλθεν ἡ ὀργή σου ☩ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς ☩ τοῖς μεγάλοις, ☩ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς, ☩ χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα ☩ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα ὃς μέλλει ποιμένειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἰσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ,

καὶ

nostri & Christi eius, & regnabit in sæcula sæculorum (Amen) Et uigintiquatuor seniores qui in conspectu dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui uenturus es, quia accepisti uirtutē tuam magnam, & regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua & tempus mortuorū ut iudicentur: & reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & perdas eos qui perdunt terram. Et apertum est templum dei in cœlo, & uisa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus, & grando magna. Et signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Et in utero habens, clamat parturiens, & cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita septem & cornua decem, & in capitibus suis diademata, & cauda eius trahit tertiam partem stellarum (cœli) & misit eas in terrā: & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura: ut cum peperisset filium eius, deuoraret. Et peperit filium masculum, qui rectus erat omnes gentes in uirga ferrea, & raptus est filius eius ad deum & ad thronum eius: & mulier fugit in solitudinem ubi habebat locum paratum à deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. Et factum est prælium magnum in cœlo. Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli ei⁹, & nō ualuerūt, neq; locus inuentus est eorū amplius in cœlo.

XII

καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν, Ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμόν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ Δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius (cum illo) proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentem: In cœlo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator (fratrum nostrorum) qui accusabat illos ante conspectum dei (nostri) die ac nocte, & ipsi uicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonem testimonij sui, & non dilexerunt animam suam usque ad mortem. Propterea lætamini cœli & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris: quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Et postquàm uidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in desertum in locum suum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquàm flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierem, & abijt ut faceret prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et stetit super arenam maris.

καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ ποδες

Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentẽ capita septẽ & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomen blasphemiæ. Et bestia quam uidi, similis erat pardo, & pedes XIII

πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ
ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δρά
κων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐ-
τοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν
τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θά
νατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθε-
ραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὀπίσω ὅλη τῆ γῆ ὁπί
σω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δρά
κοντα ὅς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ
προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοι-
ος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ'
αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λάλουν μεγάλα
καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆ
σαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στό
μα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλα
σφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτ,
καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας, καὶ ἐδόθη
αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ
νικῆσαι αὐτούς, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ
πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προ-
σκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες
ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν
τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγισμένου ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου. εἴτις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω.
εἴτις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλω
σίαν ὑπάγει. εἴτις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ,
δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκταιθῆναι, ὧδε ἐστὶν
ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶ-
δον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς καὶ
εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει
ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θη-
ρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ποιεῖ τὴν
γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προ-
σκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη
ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα με
γάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρα
νοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλα
νᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰση-
μεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου,
λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰ-
κόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας,
καὶ

pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut
os leonis. Et dedit illi draco uirtutē suam
& sedem suam & potestatem magnam.
Et uidi unum de capitibus eius quasi oc-
cisum in mortem, & plaga mortis eius
curata est. Et admiratio fuit in uniuersa
terra post bestiam. Et adorauerunt dra-
conem, qui dedit potestatem bestiæ, &
adorauerunt bestiam, dicentes: Quis si-
milis bestiæ, & quis poterit pugnare cum
ea? Et datum est ei os loquens magna
& blasphemias, & data est ei potestas
faciendi menses quadraginta duos. Et
aperuit os suum in conuicia ad deum, ut
conuiciis afficeret nomen eius & taber-
naculum eius, & eos qui in cœlo habi-
tant. Et est datum illi bellum facere cum
sanctis, & uincere eos. Et data est illi po-
testas in omnem tribum, (& populum) &
linguam, gentem, & adorabunt eam
omnes qui inhabitant terram: quorum
non sunt scripta nomina in libro uitæ
agni, qui occisus est ab origine mundi.
Si quis habet aurem, audiat. Qui in ca-
ptiuitatem ducit, in captiuitatem uadit:
qui gladio occiderit, oportet eum gladio
occidi. Hic est patientia & fides sancto-
rum. Et uidi aliam bestiam ascenden-
tem de terra, & habebat cornua duo
similia agni, & loquebatur sicut draco.
Et potestatem prioris bestiæ omnem fa-
cit in conspectu eius, & facit terram, &
inhabitantes in ea, adorare bestiam pri-
mam, cuius curata est plaga mortis. Et
facit signa magna, ut etiam ignem fa-
ceret de cœlo descēdere in terram in con-
spectu hominum. Et seducit habitan-
tes in terra propter signa quæ data sunt
illi ut faceret in conspectu bestiæ, dicens
habitantibus in terra, ut faciant imagi-
nem bestiæ, quæ habet plagam gladij,

&

ⓒ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰ-
κόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου,
καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰ-
κόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ
πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ
τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, ⓒ τοὺς ἐλευ-
θέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσι αὐτοῖς χάρα
γμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώ
πων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγορᾶσαι ἢ
πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνο-
μα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω
τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου
ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. χξς.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος
σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες
χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
καὶ μενον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκου
σα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων
πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης.
καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων
ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ᾄδουσιν ὡς
ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπι-
ον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ
αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες,
οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς, οὗτοί εἰσιν οἱ
μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθέ
νοι γάρ εἰσιν, οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρ
νίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ, οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ
τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρ
νίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δό
λος, ἄμωμοι γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ
θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσου
ρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγ
γελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοικοῦν-
τας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν,
καὶ γλῶσσαν, ⓒ λαόν, λέγοντα ἐν φωνῇ με
γάλῃ. φοβήθητε τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ
δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ
προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν
καὶ

& uixit. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquat imago bestiæ, & faciet ut quicunq; non adorauerint imaginem bestiæ, occidant. Et facit omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis possit emere aut uendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est, & numerus eius sexcenti sexagintasex.

Et uidi, & ecce agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquàm uocem aquarum multarum, & tanquàm uocem tonitrui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunq; ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore eorum non est inuentus dolos. Sine macula enim sunt ante thronum dei. Et uidi alterum angelum uolantem per medium cœli, habentem euangelium æternum, ut euangelizaret habitantibus super terram, & omni genti & tribui, & linguæ & populo, dicentem magna uoce: Timete deum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum

XIIII

καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴτις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνα αἰώνων, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι· γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης· πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον

& terram, mare & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos, dicens uoce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de uino iræ dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in sæcula sæculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata & fidem Iesu. Et audiui uocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo, etiam dicit spiritus: ut requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos. Et uidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, damans uoce magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam & mete: quia uenit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & damauit uoce magna ad eum qui habebat falcem

δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην, καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ: & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρὸν, καὶ περιζωσμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι πλησθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

Et uidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis consummata est ira dei. Et uidi tanquàm mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens, iustæ, & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum. Quis non timebit domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sunt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unũ ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ dei uiuentis in sæcula sæculorũ. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

καὶ

Et

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τ̃ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τ̃ θυμοῦ εἰς τ̃ γῆν. καὶ ἀπῆλθεν πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τ̃ φιάλην αὐτ̃ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τ̃ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τ̃ ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τ̃ ἀγγέλου λέγοντος, δίκαιος κύριε εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοι γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τ̃ θυσιαστηρίου λέγοντος. Ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τ̃ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τ̃ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τ̃ πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τ̃ ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τ̃ ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτ̃ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν εὐφράτην. καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τ̃ βασιλέων τ̃ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τ̃ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τ̃ θηρίου, καὶ ἐκ τ̃ στόματος τοῦ

Et audiui uocem magnam de templo, dicentem ſeptem angelis: Ite, effundite (ſeptem) phialas iræ (dei) in terrã. Et abiit primus (angelus) & effudit phialam ſuam in terrã, & factum eſt uulnus malum ac noxium in homines, qui habebant characterem beſtiæ, & in eos qui adorabant imaginem eius. Et ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuens, mortua eſt in mari. Et tertius angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum, & factæ ſunt ſanguis. Et audiui angelum dicentem: Iuſtus es domine, qui es, & qui eras, & ſanctus, quia hæc iudicaſti, quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere: Digni enim ſunt. Et audiui alterum dicentem: Etiam domine deus omnipotens, uera & iuſta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines per ignem. Et æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt linguas ſuas præ dolore, & conuiciis affecerunt deum cœli præ doloribus ſuis & ulceribus ſuis, nec reſipuerunt ab operibus ſuis. Et ſextus angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphraten, & ſiccata eſt aqua ut præpararetur uia regum ab ortu ſolis. Et uidi ex ore draconis, & ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudopro-

XVI

& phetæ

τὸ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἔξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐκ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ

phetæ (exire) ſpiritus trés immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio ſicut fur. Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & uideant turpitudinem eius. Et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraice Armageddon. Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aërem, & exiuit uox (magna) de cœlo à throno, dicens: Factum eſt. Et facta ſunt fulgura & uoces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus adeo magnus. Et facta eſt ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna uenit in memoriam ante deum, ut daret illi calicem uini indignationis iræ ſuæ. Omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti. Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemauerunt deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt plaga eius uehementer.

Et uenit unus de ſeptem angelis, XVII
qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens mihi: Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de uino proſtitutionis eius. Et abſtulit me ſpiritu in deſertum. Et uidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccinam plenam nominibus maledicentiæ, habentem (capita ſeptem, &) cornua decem. Et mulier erat circundata purpuræ

καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένῃ χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα ποτήριον χρυσοῦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ιησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, καὶ τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι (καίπερ ἔστιν) ὧδε ὁ νοῦς, ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη ἑπτά εἰσιν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἐστι, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν. οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διδιδώσουσιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται

& coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immundicia libidinis suæ. Et in fronte eius nomen scriptum, mysterium Babylon magna mater scortationum, & abominationum terræ. Et uidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum, cum uiderem illam, admiratione magna. Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem. Bestia quam uidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram: quorum nomina scripta non sunt in libro uitæ, à condito mundo, uidentes bestiam, quæ erat & non est. Et hic est mens, quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum uenit. Et cum uenerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat, & non est, & ipse octauus est, & de septem est, & in interitum uadit. Et decem cornua quæ uidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquàm reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, & uirtutem & potestatem suam bestiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet illos: quoniam dominus dominorum est, & rex regum: & qui cum illo sunt uocati, & electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi

κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι, καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί, ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθήσονται τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἠκολούθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ

sunt & turbæ, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ uidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi, ut unam faciant uoluntatem, ut dent regnum suum bestiæ, donec consummentur uerba dei. Et mulier quam uidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

Et post hæc uidi alium angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinem uoce magna, dicens: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis uolucris immundæ, & inuisæ: quia de uino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa scortati sunt, & mercatores terræ de uirtute delitiarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam uocem de cœlo dicentem: Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius usque ad cœlum, & recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit (uobis) miscete illi duplum. Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantũ miscete illi tormentũ & luctum, quia in corde suo dicit: Sedeo regina & uidua non sum, & luctum non uidebo. Ideo in una die uenient plagæ eius, mors

XVIII

καὶ πένθος καὶ λιμὸς, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρινῶν αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ σφιωϊάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου, καὶ πορφύρου, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ κινάμωμον, καὶ θυμίαμα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ἐδωμ, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα σου τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ, καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τόπον πλοίων ὁ ὄμιλος καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ κράζοντες ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες

& luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis est dñs deus qui iudicabit illam. Et flebunt illam & plangẽt se super illa reges terræ, qui cum illa scortati sunt, & in delicijs uixerunt, cum uiderint fumum incendij eius, longe stantes propter timorem tormenti eius, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in una hora uenit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent super illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis pretiosi, neque margaritæ, & byssi, & purpuræ, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne uas eburneum, & omne uas de ligno pretiosissimo & ære, & ferro (& marmore) & cinamomum, & odoramentum, & unguentum, & thus, & uinum, & oleum, & similam, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominum. Et poma desyderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & prædara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mercatores horum qui diuites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byssо, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro & lapide pretioso & margaritis: quoniam una hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis in nauibus uersantium turba & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt: & clamauerunt, uidentes fumum incẽdij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lu-

ἀδόντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ με-
γάλη ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες
πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος
αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐ-
π' αὐτῇ οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ
οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα
ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυ-
ρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς
τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι
βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις,
καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν
καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπι-
στῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τε-
χνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ
ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐμὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι.
καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκου-
σθῇ ἐν σοὶ ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ με-
γιστάνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου
ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ
αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάν-
των τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολ
λοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λεόντος τὸ ἀλληλούϊα, ἡ σω
τηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύνα-
μις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ
δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτου, ὅτι ἔκρινεν τὴν
πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν
ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα
τῶν δούλων αὐτου, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς. καὶ
δεύτερον εἰρήκαμ, ἀλληλούϊα. καὶ ὁ κα-
πνὸς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ. κδ. καὶ τὰ τέσ-
σαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ κα
θημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου λέγοντες ἀμὴν ἀλλη-
λούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν, αἰνεῖ-
τε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτου, καὶ
οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ
μεγάλοι. καὶ ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολ-
λοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς
φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγοντας ἀλλη-
λούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὁ παντοκρά-
τωρ.

gentes, dicētes: Væ uæ ciuitas illa magna in qua diuites facti sunt oīnes qui habe/bant naues in mari de preciīs eius, quo-niam una hora desolata est. Exulta su-per eam cœlum & sancti apostoli & pro/phetæ, quoniam iudicauit deus iudiciū uestrum de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnū & misit in mare, dicēs: Hoc impetu mittet Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam nō inueniet. Et uox citharœdorū & mu/sicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex, cuiuscunq; artis non inuenietur in te am plius. Et uox molæ nō audietur in te am plius. (& lux lucernæ nō lucebit in te am-plius) & uox sponsi & sponsæ nō audiet posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ: quia in ueneficiis tuis er-rauerunt omnes gentes, & in ea sanguis prophetarū & sanctorū inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

Post hæc audiui (quasi) uocē magnā turbæ multæ in cœlo dicētis: Alleluia. Sa-lus & honor, & gloria, & uirtus domino deo nostro est: quia uera & iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorū suorū de eius manu. Et iterum dixerunt, alleluia. Et fumus ascendit in sæcula sæculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedentē super thronum, dicentes: Amen alleluia. Et uox de throno exiuit (dicens) Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & ma-gni. Et audiui uocem turbæ multæ, & si-cut uocem aquarū multarū, & sicut uocē tonitruorū magnorū, dicentiū, alleluia: qm̄ regnauit (dn̄s) deus (noster) oīnipo-tens.

XIX

τως. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιῶμεθα, καὶ δῶμεν τιμὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστιν τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, καὶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ΙΗΣΟΥ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία ΙΗΣΟΥ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθουν αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν ἡλίῳ. καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανίσματι, δεῦτε καὶ συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῷ, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων

tens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: (Scribe) Beati qui ad cœnam (nuptiarum) agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, (uocabatur) fidelis & uerax, & per iustitiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus eratueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, sermo dei. & exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea, & ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantē in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli. Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum,

λων, & μικρῶν καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, & τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. & ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, & πάντα ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

& puſillorum ac magnorum. Et uidi beſtiam & reges terræ, & exercitus eorum cógregatos ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum illa pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, in quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui coniecti ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardens ſulphure: & cæteri occiſi ſunt gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit ex ore ipſius, & omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τοῦ ἀβύσσου, & ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν, & ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. & εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, & ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, & ἔζησαν, & ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. ἄχρι αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος & ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ, ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, & τοῦ χριστοῦ, & βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται

Et uidi angelum deſcendentem de cœlo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligauit eum per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit eum, & ſignauit ſuper illum, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni. Et poſt hoc oportet illum ſolui modico tempore. Et uidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis: & animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu, & propter ſermonem dei, & qui non adorauerunt beſtiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis: & uixerunt, & regnauerunt cum Chriſto mille annis. Cæteri uero mortuorum non reuixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. In his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt ſacerdotes dei & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis. Et cum conſummati fuerint mille anni, ſoluetur

XX

λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τοῖς τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς τὸν Γὼγ καὶ Μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ ἀπὸ τοῦ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐκ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνοίχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος. καί τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog & Magog, ut congreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris: & ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à deo de cœlo & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronum magnum candidum & sedentẽ super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus nõ est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et quí non inuentus est in libro uitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν, ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ

XXI

Et uidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abiit, & mare iam non est. Et ego Ioannes uidi sanctam ciuitatẽ Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Et audiui uocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorum deus. Et absterfurus est deus omnẽ lachrymam

ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. Καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα. Καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας. ιβ. καὶ ἐπὶ τοῖς πυλεῶσι ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, Καὶ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυσοῦν ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς τοσοῦτόν ἐστιν ὅσον τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν

ab oculis eorum. Et mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit, qui ſedebat in throno. Ecce noua facio oīa. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia ſunt & uera. Et dixit mihi: Factum eſt. Ego ſum alpha & ω, initium & finis. Ego ſitiēti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit, poſſidebit omnia, & ero illi deus, & ipſe erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & ſcortatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mēdacibus pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Et uenit ad me unus de ſeptem angelis habentibus ſeptē phialas plenas ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecū, dicens: Veni & oſtendam tibi ſponſam uxorem agni. Et ſuſtulit me ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem magnam, ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cœlo à deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius ſimile lapidi pretioſiſſimo (tanquam lapidi) iaſpidi cryſtallizanti. & habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt (nomina) duodecim tribuum filiorum Iſrael. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab auſtro portæ tres, ab occaſu portæ tres, & murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis (duodecim) nomina duodecim apoſtolorum agni. Et qui loquebatur mecum, habebat mēſuram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius, & murum eius. Et ciuitas in quadro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt, quanta & latitudo, & menſus eſt

ciuitatem

πόλιν ὡς τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοία ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος καλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βηρύλλιος, ὁ ἔνατος τοπάζιος, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστί, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν κατανάθεμα

ciuitatem de arundine (aurea) per ſtadia duodecim milia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt angeli. Et erat ſtructura muri eius ex iaſpide. Ipſa uero ciuitas aurum mundum, ſimilis uitro mundo, & fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, iaſpis: ſecundum, ſaphirus: tertium, calcedonius: quartum, ſmaragdus: quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolitus: octauum, berillus: nonum, topazius: decimum, chryſopraſus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas, & ſingulæ portæ ſingulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum, tanquàm uitrum perlucidum. Et templum non uidi in ea. Dominus enim deus omnipotēs templum illius eſt & agnus. Et ciuitas non eget ſole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes, quæ ſeruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam in illam. Et portæ eius non claudentur per diem. Nox enim nō erit illic. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ agni. Et oſtendit mihi purum fluuium, aquæ uiuæ, ſplendidum tanq̄ cryſtallum, procedentem de ſede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium. Et omne maledictum

XXII

καταναθεμα οὐκ ἔσαι ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσαι. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσαι ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέσταλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι, Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπῶν, ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐστιν. ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ἀρχὴ, καὶ τέλος, ὁ πρῶτος, καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσαι ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλεῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς. καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν, καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ῥίζα, καὶ τὸ γένος τοῦ δαβίδ, ὁ ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων

maledictum non erit amplius, ſed ſedes dei & agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus ſuis. Et nox ultra non erit, & non egent lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia ſunt, & uera. Et dominus deus ſanctorum prophetarum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui cuſtodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui & uidi hæc. Et poſtquam audiſſem & uidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorũ prophetarum, & eorum qui ſeruant uerba (prophetiæ) libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obſignaueris uerba prophetiæ libri huius. Tempus enim propè eſt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc, & ecce uenio cito, & merces mea mecum eſt, ut reddam unicuique ut opus illius erit. Ego ſum alpha & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. Beati qui ſeruant mandata illius, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Ieſus miſi angelum meum ut teſtificaretur uobis hæc in eccleſijs. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus & ſponſa dicunt, ueni. Et qui

audit

ἀκούων εἰπάτω, ἔλθε. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἔιτις ἐπιτιθῆ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἔιτις ἀφαιρῆ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναὶ ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναὶ, ἔρχου κύριε ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ, & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTHORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM RVRSVS ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STVDIOQVE DES. ERASMI ROTERODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XVIII.

ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ.

IO. FROBENIVS
LECTORI S.

Des. Erasmus

QVEMADMODVM hanc posteriorem æditionem accuratius multo recognouit & copiosius locupletauit Camillus ille rei literariæ tam sacræ q̃ ꝓphanæ, DES. ERASMVS ROTERODAMVS compater noster, ita de bonis atq; adeo Christianis oñibus & omni posteritate meritus, ut ille quondam de Rhomanis & suo sæculo tantum: sic & nos operam dedimus, ut castigatior & nitidior in lucem prodiret, ac quantum ad nos etiam attinet, priorem longe uinceret. Sed enim fuit illi soli quicquid laboris erat, exhauriendum: inspiciendi ueterum interpretum codices, exemplaria Græca conferenda, annotanda multa, mutanda quædam, adĳcienda plurima, uidendum quid hic secutus, eccur ab alĳs ille dissentiret: ad singulas denique syllabas ferè subsistendum, & in minutĳs hæsitandum. Qui labor tantum habet molestiæ, tantum tædĳ, ut nullum sit ingenium quamlibet adamantinum quod non infringat: nullum tam uegetum, cui non lassitudinem afferat, nullum denique tam acre quod non obtundat. Felicis sanè est ingenĳ imò diuini, cum in tam multa distraharis, adhuc tamen tibi constare: & sic in omnibus satisfacere, quasi in singulis tantum labores. Et adhuc Herculem miramur, qui lacertis & corporis robore cum monstris depugnando, cœlum meruerit, & non potius ob cœlestis animi cœlesteis labores summis Erasmum laudib⁹ prosequimur? Melius nobiscũ actum est, quibus licuit laborem nostrum cum alĳs communicare. Siquidem utrique Amorbacchĳ Bruno & Basilius uiri doctissimi & nostri amantissimi, bona fide nos adiuuerunt. id quod illis nouum non est. Præterea Iacobus Nepos utriusque literaturæ nõ uulgariter peritus, memorabilem in hoc opere castigando diligentiam ostendit. Quibus meis adiutoribus gloriam adeo non inuideo, ut hĳs omnẽ deberi ingenue fatear. neque enim placet quorundam uanitas, qui quod alienis partum est laboribus, suæ laudi falso uendicant. Curauimus & nos quod nostrum erat. Tu lector & autori & nobis gratus esto. Bene uale, & memineris ex alĳs quidem libris uel argutiam uel eloquentiam, uel rerum quarumlibet cognitionem, ex hoc solo felicitatem comparari posse. Basileæ. Nonis Febr.

ANNO M. D. XIX.

Solus laborauit.

Labor omnium molestissim⁹, odiosissimusque.

Corpore laborauit Herculeus, nõ animo.

Bruno Amorbaccbius.

Basilius.

Iacobus Nepos.

Opus nouum instrumenti.

C. Estne (Xps) iuxta carnē sedam in certo cæli Vbi? sede, & simul Omnipræsens? R: Est in certa cæli sede secundū corporis proprietatem, Est est simul Omnipræsens personaliter iuxta unionis modū.

ANNOTATIO EORVM QVAE OPERARVM INCVRIA SVNT COMMISSA.

Pag.6.uerſ.20.in Paracleſi,pro traſformet,lege tranſformet. pag.9.uerſ.6.à fine.in Paracleſi lege,ſi uere expectamus ab eo &c. pag.14.uerſu.1.in Compendio lege,quatuor libris. pag.36.uerſ.29.in Compendio lege,His fermè præſidijs Chriſtus (& poſt hunc apoſtoli) Iudaicæ gentis expugnauit &c. Pag.17. uerſ.11. ὅκομ lege ὅπομ . eadē . uerſ.22. id, ſuperuacuum eſt. pag.45.omiſſus eſt titulus græcus, κη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ. Item pag.45. hic. μγ περὶ τῶμ ἡῶμ ζεβεδαίου. Item pag. 49. hic. μα περὶ τῶμ καλουμλίωμ εἰς τὸμ γάμομ. Itē pag.103.μβ περὶ σωτηλείας. Itē pag. 135.ιδ περὶ τοῦ ἰοῦ τῆς χήρας. Item pag. 156. μζ περὶ τῶμ γαλιλαίωμ ηοὴ τῶμ ἐμ τῷ σιλωάμ. Item pag. 224. ις περὶ τοῦ νιπτῆρος. pag. 157. lege in titulo, μ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος ἐι &c. pag.66.uerſ.10. lege uenerūt. pag.74. uerſ.14. lege, Et ueniunt. pag.67.lege κατα ματθαιομ,ſecundum Matthæum. pag.81.in titulo græco lege ιγ περὶ φιλαιμοῤῥοόσκς. pag.96.uerſ.18.eadem.uerſ.22. Item pag.98.uerſ.18.eadem.uerſ. 30. Item pag.111.uerſ.34. lege Hieroſolymā. pag.103.uerſ.9. lege cōſummanda. pag.104. uerſ.15.lege ædent.105.uerſ.penultimo lege,ut edas paſcha. pag.112.uerſ.31.lege, Cum ſurrexiſſet autem Ieſus,mane primo die ſabbati apparuit &c. pag.114.uerſ.1.lege βιος τοῦ λοκα κατα σωφρονϊομ. pag.119.lege,ſecundum Lucam. pag.139.143.145.149.& 159.lege in titulo, κατα λουκαμ,ſecundum Lucam. pag.144.uerſu 24.lege,Laniauit. pag.192.uerſu 22.lege, Dicit eis &c. pag.216.uerſ.3.lege, ita & ego. pag.220.uerſ.31. ita diſtingue.inter ſe, in templo. pag.413.lege in titulo,In epiſtolam ad Epheſios argumentū Eraſmi. pag.429.uerſ.6. lege γεννῶσα. pag.443.& 445. in titulo lege.ad Theſſalonicenſes prima. pag.455.lege in titulo,Ad Timotheum prima. pag.531. uerſ.21. ὁ ἦμ. aliud exemplar habet ὃς ἦμ. pag.532. uerſ.10.lege, ἐγώ εἰμι. pag.543.uerſ.1. Item pag.550.uerſ.à fine.7. Item 559.uerſ.37.lege, μεσουρανήσματι. pag.543.uerſ.22.lege, ἐυρήσουσϊμ.eadem.uerſ.23.lege, φεύξεται. 546.uerſ.20. lege, ἀφήσουσι. pag.547.uerſ.26.lege δϊαδήματα ἐπτά. pag.548.uerſ.27. lege ἵνα ταύτην ποταμοφόρητον. pag.549.uerſ.23.lege ἐσφαγμλώου. pag.552.uerſ.18.lege ἐσῶτα. pag.556.uerſ. 21.lege ὀρνέου .eadem.uerſ.28.lege ἐξέλθετε ἀφ ἑαυτῆς ὁ . eadem.uerſ.37. κεράσατε. aliàs τοσοῦτον δότε. pag.557.uerſ.15.πορφυροῦ .aliàs πορφύρας .eadem.uerſ.18.lege χαλκοῦ. pag.562.uerſ. à fine.2. lege ἑαυτῆς .eadem.uerſ. à fine.10.lege βορρᾶ. pag.563.uerſ.14.lege τοπάζιομ.

INDEX TERNIONVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk. a b c d e f g h
i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G
H I K L M N O P Q R S T V x Y Z &.

Omnes ſunt terniones,præter &,qui eſt quaternio.

BASILEAE IN AEDIBVS IOANNIS FROBENII,
ANNO SALVTIS HVMANAE. M. D. XIX.
MENSE MARTIO.

B S B MÜNCHEN

novum testamentum omne, multo quam antehac diligentius ab Erasmo Roterodamo recognitum, emendatum ac translatum, non solum ad graecam veritatem, verum etiam ad multorum utriusque linguae codicum, eorumque veterum simul et emendatorum fidem; postremo ad probatissimorum autorum citationem, emendationem et interpretationem, praecipue Origenis, Athanasii, nazianzeni chrysostomi, Cyrilli, Theophylacti, Hieronymi, Cypriani, Ambrosii Hilarii, Augustini, una cum annotationibus recognitis ac magna accessione locupletatis, quae lectorem doceant, quid qua ratione mutatum sit. Quisquis igitur amas veram Theologiam, lege, cognosce, ac deinde iudica. Neque statim offendere, si quid mutatum offenderis, sed expende num in melius mutatum sit. Nam morbus est non iudicium damnare quod non inspexeris. Salvo ubique et illabefacto ecclesiae iudicio. Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas argumenta per Erasmum Rot.

cf. Panzer. vol. VI. 211.

163 8
Fve 2151

163 8
Fve 2151

163 8
Fve 215J

163 8
Fve 215 J

10190200